ก้าวเดินตามหลักศาสนธรรม

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

ก้าวเดินตามหลักศาสนธรรม

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด

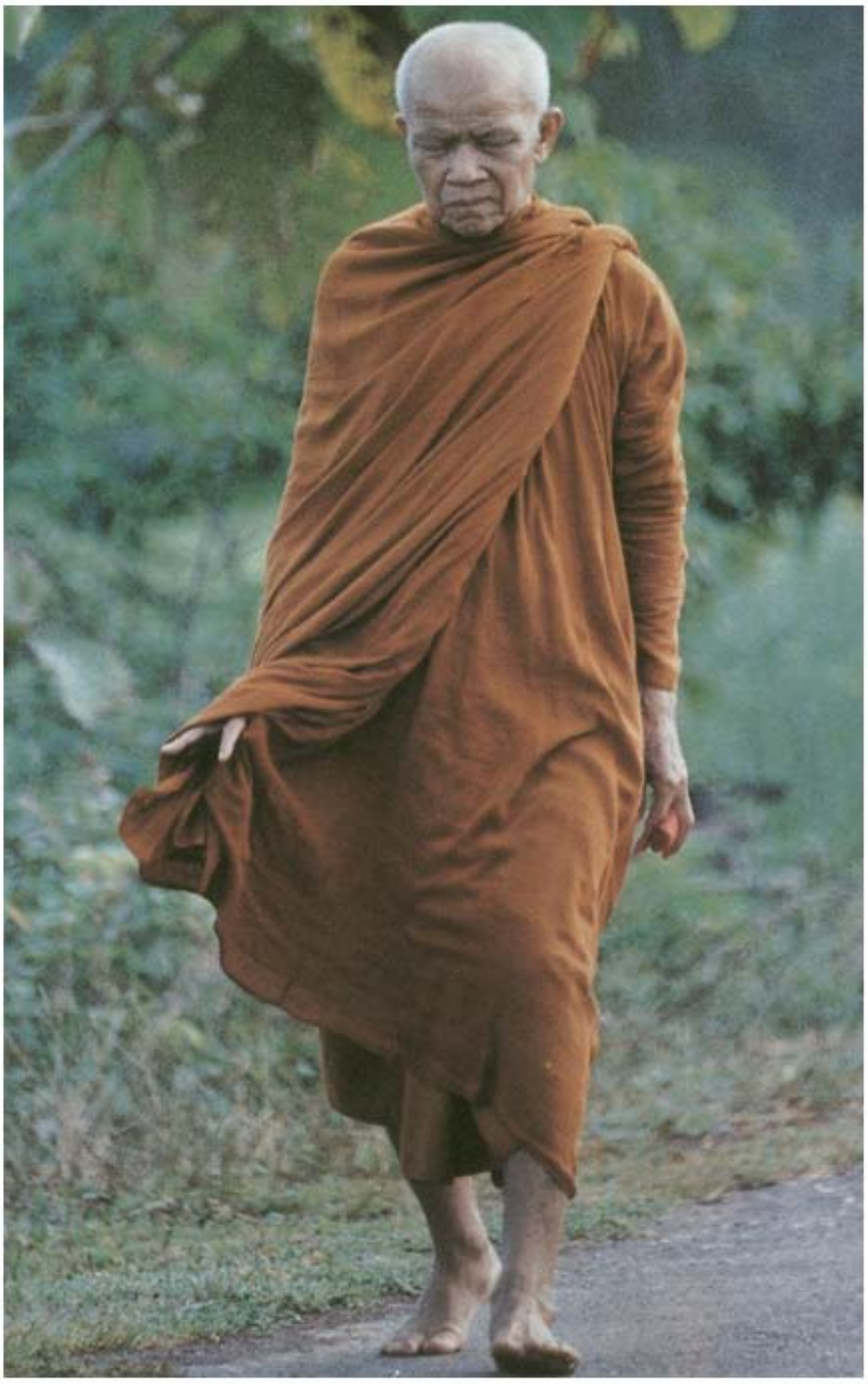

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

สารบัญ

๑. วิธีการต่อสู้กิเลส
๒. สิ่งสัปปายะ
๓. ปฏิบัติให้ถึงความจริง
๔. ข้าศึกของพุทธศาสนา
๕. อวิชชาเป็นต้นเหตุ
๖. กิเลสอันเดียวเท่านั้น
๗. วิชาฆ่ากิเลส
๘. พุทธวิสัย
๙. ตามร่องรอยศาสดา
๑๐. กิเลสแท้ ธรรมแท้
๑๑. ผู้รู้ผู้แนะนำ
๑๒. สถานที่เหมาะสมช่วยการบำเพ็ญ
๑๓. สารธรรมของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์
๑๔. งานอันละเอียดลออ
๑๕. พระพุทธเจ้า
๑๖. ศาสนธรรมมุ่งลงที่ใจ
๑๗. สายทางสู่วิมุตติ
๑๘. มารในศาสนา
๑๙. ศาสนาเจริญหรือเสื่อมให้ดูที่ใจตน
๒๐. การมาศึกษาอบรมกับครูบาอาจารย์
๒๑. ความเพียรเพื่อความหลุดพ้น
๒๒. หลักของผู้ปฏิบัติ
๒๓. ก้าวเดินตามหลักศาสนธรรม

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

วิธีการต่อสู้กิเลส

พระผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นธรรมที่ได้รับการกลั่นกรองมาแล้วอย่างเต็มที่ ควรที่จะใช้ความคิดอ่านไตร่ตรองให้เป็นไปตามหลักธรรมนั้น ๆ จึงจะมีความฉลาดรอบตัวรอบใจไปโดยลำดับ และทันกับสิ่งที่พาให้จิตแสดงออกอยู่ตลอดเวลาอันเป็นทางไม่ดี ถ้ามีสักแต่ว่าการเดินไปการเดินมา การทำความพากเพียร เช่น การเดินจงกรม นั่งสมาธิ เที่ยวภาวนาในที่ต่าง ๆ แต่ไม่ได้ใช้ความคิดอ่านไตร่ตรองตามหลักธรรมที่ทรงสอนไว้แล้วนั้น ผลไม่ค่อยปรากฏ มักจะแสดงออกในความแสลงต่ออรรถต่อธรรมเสมอ หากผู้ใช้สติปัญญาโดยถือหลักธรรมเป็นพื้นฐานเป็นทางเดิน หรือเป็นเข็มทิศอยู่บ้างแล้ว ก็ย่อมจะได้สติปัญญาอุบายต่าง ๆ ขึ้นมาเรื่อย ๆ

เช่น ท่านสอนให้อยู่ในป่าในเขา ท่านมีความมุ่งหมายอย่างไร จึงสอนให้อยู่ในป่าในเขา ในรุกขมูลร่มไม้ ปฏิปทาเหล่านี้เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาอย่างเต็มที่หรือเต็มเม็ดเต็มหน่วย จนได้ผลเป็นที่พอพระทัย ทั้งเหตุก็ประจักษ์โดยพระองค์เองเป็นผู้ดำเนิน ทั้งผลก็สัมผัสสัมพันธ์ในพระทัยอยู่โดยสม่ำเสมอ จากการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถึงได้รับผลเป็นที่พอพระทัย แล้วนำธรรมเหล่านี้ออกมาแสดงเพื่อเป็นแบบเป็นฉบับ เป็นทางเดินของผู้ดำเนินตาม เช่น ภิกษุบริษัทเรา หรือสาวกท่านดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ท่านไม่ทำสักแต่ว่าทำ

เพราะธรรมนั้นเป็นธรรมที่กลั่นกรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ผู้ปฏิบัติตามควรจะใช้การไตร่ตรองให้ดีในทุกกรณีที่ตนจะพึงเกี่ยวข้องหรือพึงทำ นั่นละอุบายต่าง ๆ จึงจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ อุบายที่เกิดขึ้นจากการพินิจพิจารณาโดยธรรมแล้วย่อมจะเป็นธรรมเครื่องสังหารกิเลสอันเป็นตัวข้าศึก ซึ่งทำให้เราโง่อยู่เสมอนั้นออกไปได้โดยลำดับ ตามทางของศาสดาไม่มีทางสงสัย เพราะธรรมนี้ไม่ใช่กาล ไม่ใช่สถานที่ เวล่ำเวลาพอที่จะครึหรือล้าสมัยไม่ทันกับเหตุการณ์ คือกิเลสซึ่งเป็นข้าศึกของธรรมหรือข้าศึกของเรา ต้องทันกันเรื่อย ๆ ไป

เพราะอุบายที่ดำเนินตามหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมชาติที่ถูกต้องแล้วนี้ เป็นอุบายเพื่อสังหารกิเลสโดยตรงไม่ใช่เพื่อหลอกเพื่อลวงตนเอง และส่งเสริมกิเลสให้เจริญมากมูนขึ้นภายในใจ ดังที่พวกเราทั้งหลายสำคัญว่าตนปฏิบัติ แต่เป็นการส่งเสริมกิเลสอยู่ภายในตัวเองโดยไม่รู้สึกตัวในเวลานี้ นี่ละผิดกันอย่างนี้ ยกตัวอย่างเช่น ท่านสอนให้ไปอยู่ในป่าในเขาในถ้ำหรือในเงื้อมผา รุกขมูลร่มไม้ ล้วนแล้วตั้งแต่สั่งสอนหรือชี้บอกทาง

อันเป็นชัยสมรภูมิอย่างสมบูรณ์สำหรับผู้ปฏิบัติ ไม่สงสัยว่าสถานที่เหล่านี้จะครึจะล้าสมัย จะไม่ทันกับเหตุการณ์คือการต่อสู้กับกิเลส

อุบายต่าง ๆ ที่ทรงสั่งสอนนั้นเป็นงานของจิตที่จะพึงทำในสถานที่ดังกล่าวนี้ ก็เหมาะสมกันอย่างยิ่ง ท่านสอนย่อ ๆ เบื้องต้นก็ **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** เราพึงพิจารณาดูตามอาการที่พระองค์ทรงสอนไว้นี้ ด้วยความจดจ่อต่อเนื่องทางสติปัญญาดูซิจะเป็นอย่างไรบ้าง ธรรมเหล่านี้เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อไร โลกไม่ได้ติดอะไรใหญ่โตมากยิ่งกว่าสิ่งที่กล่าวมานี้ กิเลสตัวใดไม่ใช่เป็นกิเลสที่หนาแน่นมั่นคงยิ่งกว่ากิเลสประเภทความหลงงมงายกับสิ่งเหล่านี้ ต้นไม้ภูเขาดินฟ้าอากาศใหญ่โตขนาดไหน ไม่มีอะไรใหญ่กว่าสิ่งเหล่านี้ และไม่เป็นอุปสรรคกับจิตใจที่จะไปติดไปพัวพัน ถึงกับเกิดความทุกข์ความทรมานตนให้ได้รับเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ นอกจากสิ่งที่พระองค์ประกาศสอนไว้นี้เท่านั้นเป็นสำคัญมากยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ครอบไหมโลกธาตุนี้ จิตเราจดจ่ออะไรหลงอะไร รักอะไร ชอบอะไร พัวพันกับอะไร ขณะจิตที่คิดออกมาคิดเรื่องอะไรก่อน คิดเรื่องเหล่านี้ทั้งนั้นก่อนอื่นก่อนใด และเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสพัวพันจิตใจให้แน่นหนามั่นคง หรือมืดแปดทิศแปดด้านจนหาทางออกไม่ได้ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย จะเป็นเรื่องเล็กน้อยมาจากที่ไหน เพราะฉะนั้นจึงว่าภูเขาทั้งลูกก็ดี แผ่นดินทั้งแผ่นที่เหยียบย่ำไปมาก็ดี ดินฟ้าอากาศหรือไม่ทราบว่ากี่จักรวาลดังที่ท่านสอนไว้ในอรรถในธรรม ว่าสิ่งเหล่านี้ใหญ่โตไหม เอามาเทียบกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนทรงแนะทรงบอกอยู่ตลอดเวลาว่าเป็นภัย ๆ นี้ เราลองเอามาเทียบดูซิ สิ่งเหล่านั้นไม่ได้ประกาศออกมาอย่างถึงใจของเราเลย นอกจากสิ่งดังกล่าวว่า เกสา โลมา เป็นต้นเท่านั้น

ขณะบวชทีแรกก็ประกาศกังวานขึ้นกับพระซึ่งอุปสมบทใหม่ว่า **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** ให้พิจารณาไตร่ตรองให้ดี ทั้งทางอนุโลม **ตโจ ทันตา นขา โลมา เกสา** ทั้งปฏิโลม ย้อนหน้าถอยหลัง พินิจพิจารณาให้ดี สิ่งเหล่านี้แลเป็นสิ่งที่ปิดบังจิตใจของโลกให้มืดมนอนธการอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่ากลางคืนกลางวัน ไม่มีสิ่งใดที่จะทำจิตใจให้มืดให้ลุ่มหลงให้ติดพัน และสร้างความทุกข์ขึ้นมาใส่ตัวมากยิ่งกว่าสิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้นธรรมชาตินี้จึงเป็นสิ่งที่ใหญ่โตมากที่สุด หนาแน่นที่สุดและแก้ยากที่สุด ไม่มีใครจะแก้ได้ถ้าไม่มีองค์ศาสดาเป็นครูสอนก่อน และเว้นศาสดาซึ่งทรงสยัมภูเท่านั้น จะอุตริไปรู้โดยลำพังตนเองนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้หนาแน่นมากที่สุดจนหาทางแหวกว่ายออกไม่ได้เลย ถึงกับไม่สนใจที่จะแหวกว่ายออกจากสิ่งเหล่านี้ นอกจากจะเห็นว่ามันเป็นคุณ ทั้ง ๆ ที่มันเป็นมหันตโทษมหันตทุกข์บนหัวใจสัตว์ให้เกิดแก่

เจ็บตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอย การเกิดแก่เจ็บตายก็แบกทุกข์ไปทุกภพทุกชาติ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้นเป็นสาเหตุไม่ใช่สิ่งอื่นสิ่งใดเลย

นี่ละการสอนสถานที่ จึงสอนเน้นหนักลงไปในสถานที่ที่พระองค์ทรงดำเนินมาแล้ว และได้ผลเป็นที่พอพระทัยว่าเหมาะกว่าสถานที่อื่นใดที่ว่าเจริญ ๆ กัน นั่นมันเจริญเรื่องของกิเลสตัณหาอาสวะพอกหัวใจของสัตว์โลกให้มากมูนหนุนขึ้นเท่านั้น แต่ไม่สามารถที่จะทำกิเลสให้เบาบางลงได้ เหมือนสถานที่ที่ท่านสอนอย่างเน้นหนักทุกระยะ ทุกองค์ของพระที่ได้บวชในพระพุทธศาสนานี้ ว่า **รุกฺขมูลเสนาสนำ** เป็นต้น นี่ทรงสอนออกมาจากความซึ้งพระทัย ที่ได้ผลจากสิ่งเหล่านี้มาแล้วอย่างเต็มพระทัยเช่นเดียวกัน จึงไม่ได้สอนเล่น ๆ สอนอย่างหนักแน่น สอนอย่างพินิจพิจารณา สอนอย่างที่เคยได้เห็นผลประจักษ์มาแล้วไม่มีอันใดสงสัย

ผู้ไปอยู่ในสถานที่เหล่านั้น เช่น รุกขมูลร่มไม้ประเภทต่าง ๆ คือรุกขมูลร่มไม้ตามธรรมดา และรุกขมูลร่มไม้ซึ่งเป็นที่เปลี่ยว น่าหวาดเสียว น่ากลัว และเป็นรุกขมูลที่น่ากลัวยิ่งเข้ากว่านั้น ยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีกทั้งกลางวันกลางคืน นี่รุกขมูลประเภทนี้เป็นรุกขมูลที่จะให้ผู้บำเพ็ญทั้งหลายตั้งเนื้อตั้งตัว ตั้งสติ ตั้งท่าทางต่อสู้โดยทางสติ ทางปัญญา เพื่อหาทางออกและเพื่อหาทางแก้ไขสิ่งที่เป็นภัย

เบื้องต้นก็คือความกลัวของเรานั้นแหละเป็นภัย ไปหมายเอาสิ่งนั้นว่าเป็นภัย หมายเอาสิ่งนี้ว่าเป็นภัย โดยลำพังแล้วสิ่งเหล่านั้นก็เป็นภัยจริง ๆ ด้วย บวกกันเข้ากับความกลัวของเราจึงเป็นมหันตภัยอันใหญ่หลวง ที่เราจะต้องได้ห้ำหั่นกับมันด้วยสติปัญญาพินิจพิจารณา แยกแยะกันให้เห็นเหตุเห็นผลกับสิ่งเหล่านี้ จนถึงกับจิตแยกตัวเข้ามาสู่ความสงบ คือเกราะเป็นที่กำบังได้อย่างปลอดภัย จิตสงบได้ด้วยการพิจารณาทางสติหรือทางปัญญา นี่ละหลักใหญ่ของการปฏิบัติ

จึงเป็นความหมายอันหนัก เป็นความหมายที่แน่นหนามั่นคง เป็นความหมายที่ลึกซึ้งมากในคำว่า **รุกฺขมูลเสนาสนำ** ตามทางพระองค์ที่ทรงดำเนินมาแล้ว ตลอดสาวกทั้งหลายมักจะผ่าน **รุกฺขมูลเสนาสนำ** นี้มา เราอยากจะพูดว่าเกือบร้อยทั้งร้อยมีแต่ผู้ที่ผ่านเรื่องความเดนตายนี้มาทั้งนั้น

ผู้เข้าไปอยู่รุกขมูลร่มไม้ เราดูซิอย่างประเทศอินเดียเป็นยังไง ในตำรับตำราก็ปรากฏอยู่แล้วว่าเสือเคยกินคนด้วย เสือเคยกินพระด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมสิ่งเหล่านี้จะไม่เป็นอันตราย การไปอยู่ในป่าในเขาในรุกขมูลร่มไม้อย่างนั้นหาความปลอดภัยได้ยาก ยิ่งอยู่รุกขมูลร่มไม้ที่เปลี่ยว ๆ ด้วยแล้ว จะเอาอะไรมาเป็นเครื่องกั้นกางให้มีความปลอดภัยเล่า ไม่มี นอกจากธรรมเท่านั้นจะเป็นเครื่องปลอดภัยภายในจิตใจของตน แม้

ชีวิตจะหาไม่เพราะสิ่งเหล่านั้นทำลายก็ตาม แต่จิตนี้ไม่เสียท่าเสียทีจากการดำเนิน นี่ละท่านพาดำเนินมาเช่นนี้พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกก็ดี

การสอนจึงจะให้ท่านสอนไปอย่างอื่นนั้นใครจะไปถนัดใจเล่า ก็เมื่อรู้เห็นเหตุผลต่าง ๆ เต็มหัวใจแล้วด้วยวิธีการเช่นนี้ ด้วยสถานที่และการกระทำเช่นนี้ แต่แล้วไพล่ไปสอนสถานที่อื่น ๆ เรียกว่าเกาในสถานที่ไม่คันอย่างนั้น ใครจะเกาได้ลงคอ ใครจะสอนได้ลงคอเล่า ต้องสอนจุดที่เคยได้รู้ได้เห็นได้ผลเป็นที่พอใจมาแล้วทั้งนั้น ด้วยความเต็มหัวใจไม่สงสัยในการสอน เพราะได้สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้มาแล้ว

นี่ละการดำเนินด้วยการพินิจพิจารณา ในความหมายแต่ละสิ่งละอย่างที่พระองค์ประทานโอวาทให้แก่พวกเราทั้งหลาย มีรุกขมูล เป็นต้น จากนั้นก็ตามถ้ำเงื้อมผา ชายป่า ในเขา ในป่ารกชัฏ ซึ่งเป็นสถานที่ให้ตั้งเนื้อตั้งตัวอยู่ตลอดเวลาด้วยความมีสติท่าต่อสู้ มีปัญญาท่าหาทางออกเสมอ ไม่ใช่นอนจมอยู่เหมือนหมูจมปลักเช่นนั้น ผู้พิจารณาผู้ปฏิบัติตามจึงควรใช้การพินิจพิจารณา ในความหมายแห่งธรรมทั้งหลายที่ทรงแสดงไว้แล้วเหล่านี้ อย่างไรก็ไม่พ้นที่จะเห็นประจักษ์ในตน ขณะที่บำเพ็ญอยู่ในสถานที่ดังกล่าวนี้ต้องเห็นชัด ๆ ถ้าเป็นนักต่อสู้นักพิจารณาตามพระโอวาทที่ทรงสอนแล้ว จะไม่เป็นอย่างอื่น

เราเพียงตัวเท่าหนูก็ได้เห็นประจักษ์มาไม่รู้กี่ครั้งกี่หนแล้ว และกล้าที่จะพูดต่อเพื่อนฝูง ไม่เพียงแต่ว่าเป็นพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนมาแล้ว ว่า **รุกฺขมูลเสนาสนํ** หรือในป่าในถ้ำเงื้อมผา อันเป็นที่เปลี่ยว ๆ น่าหวาดเสียว น่ากลัวต่อภัยทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งนั้นเลย นั่นเป็นพระโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงสอนทรงรู้ทรงเห็นมาแล้ว อะไรล่ะที่จะเป็นพยานหลักฐานเป็นเครื่องยืนยัน ว่าพระโอวาทนี้เป็นพระโอวาทที่แม่นยำที่สุดต่อผู้ปฏิบัติ ก็ต้องเราเป็นผู้เข้าทดสอบกัน ให้ได้เห็นดำเห็นแดงกันในการอยู่สถานที่เช่นนั้นและการบำเพ็ญตนตลอดถึงการประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสถานที่ดังกล่าวนี้ เราจะมีวิธีการอย่างไรต่อการต่อสู้สิ่งเหล่านั้น นั่นละสติปัญญาจะมาเอง

ทีแรกเราก็คาดก็หมาย ว่าจะทำอย่างโน้นบ้างว่าจะทำอย่างนี้บ้าง แต่พอไปเจอสถานที่ดังกล่าวเหล่านี้เข้าไปจริง ๆ แล้ว สติปัญญาจะพร้อมกันทันทีทันใด เรื่องศรัทธาความเชื่อต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์จะหมุนตัวเข้าสู่จิตดวงเดียวนี้ เพราะธรรมอยู่ที่จิต ธรรมสัมผัสที่จิต ธรรมเกิดที่จิต เมื่อเราระลึก ระลึกเมื่อไรเกิดเมื่อนั้น เช่น ระลึก พุทโธ นั่นขึ้นแล้วเห็นไหม ธัมโม ปรากฏขึ้นที่จิตแล้ว สังโฆ ปรากฏขึ้นที่จิตแล้ว ไม่ปรากฏที่ไหน ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่มี มีอยู่ที่จิตแห่งเดียว เพราะฉะนั้นธรรมท่านจึงบอกว่าธรรมเกิดที่ใจ อยู่ที่ใจ สัมผัสสัมพันธ์ที่ใจ ให้ระลึกขึ้นที่ใจ ปฏิบัติต่อตนโดยทางใจ มีสติปัญญาเป็นเครื่องควบคุมรักษาเป็นของสำคัญมาก แน่ะ

ทีนี้เมื่อเราได้เข้าสู่สงครามทำหน้าที่ตามที่พระองค์ท่านสั่งสอนจริง ๆ แม้จะไม่มากมายก่ายกองพิสดารไปอะไรนักหนาก็ตาม เพียงภูมิของเราเท่าหนูนี้เราก็จะทราบหรือเราทราบได้โดยไม่ต้องสงสัย เห็นกันได้อย่างชัดเจน เช่น ความกลัว กลัวจนขนาดตัวสั่น ถึงกับจะหาที่ปลงที่วางไม่ได้ และตัดสินใจกันอย่างใดล่ะ เมื่อจะหาที่ปลงที่วางความกลัวนี้ไม่ได้ ปลงลงที่ความตาย ตายกับพุทธะ ตายกับธรรมะ ตายกับสังฆะ ที่เกิดที่มีอยู่ภายในจิตนี้ ไม่สนใจที่จะแยกจิตให้ส่ายแส่ไปหาสิ่งใดก็ตามที่เห็นว่าเป็นภัย นอกจากสิ่งที่ไม่เป็นภัยคือเป็นคุณล้วน ๆ ได้แก่ธรรมที่อยู่กับใจนี้เท่านั้น

เมื่อจิตหมุนติ้วอยู่กับธรรมล้วน ๆ นี้แล้ว จะเป็นพลังขึ้นมาที่ใจของตนเอง เพราะธรรมเกิดที่นั่น และสร้างกำลังฟักตัวขึ้นที่นั่น สร้างกำลังขึ้นที่นั่นอย่างรวดเร็วด้วยความสนใจใคร่จะรู้จะเห็น ใคร่จะพึ่งเป็นพึ่งตายกับธรรมโดยแท้ ธรรมย่อมปรากฏขึ้นมา ถึงกับเป็นความสว่างกระจ่างแจ้ง ความสงบ ความแน่นหนามั่นคงของใจ ภูเขาทั้งลูกสู้ไม่ได้พูดถึงเรื่องความแน่นหนามั่นคงของใจ ใจจึงเหนือสิ่งใด ๆ ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นความลึกซึ้ง ความละเอียด ความแยบคาย ความแน่นหนามั่นคง ใจเป็นที่หนึ่งทั้งนั้น

เมื่อได้ปรากฏเข้าอย่างนั้นแล้วกับตัวเอง ทำไมจะไม่เชื่อพระพุทธเจ้าผู้ทรงสั่งสอนว่าให้ไปอยู่ในที่เช่นนั้น ๆ เพื่อจะได้เห็นเหตุการณ์และปฏิบัติต่อตัวเอง ถึงกับเห็นผลขึ้นมาประจักษ์ใจเป็นสักขีพยานต่อธรรมทั้งหลาย ว่าท่านสอนนั้นธรรมเป็นสวากขาตธรรมโดยแท้ เพราะใจเป็นเครื่องยืนยัน ใจเป็นผู้ยืนยัน

เมื่อใจเป็นผู้ยืนยันแล้ว ย่อมจะเชื่อพระพุทธเจ้าโดยไม่ต้องเห็นพระองค์ท่านก็ตามเถอะ ธรรมนั้นแลคือองค์พระศาสดา ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเรา ก็เวลานี้เราเห็นอะไร สมาธิธรรมก็เป็นธรรมแล้วใช่ไหม นั่น ความแน่นหนามั่นคงอย่างถึงใจคือสมาธิธรรมอย่างละเอียด นั่นก็เป็นสมาธิธรรม นั่นก็คือองค์แห่งธรรม เมื่อเห็นองค์แห่งธรรมนี้อยู่แล้วในหัวใจของเรา ทำไมจะสงสัยพระพุทธเจ้าว่าสอนผิดไป ยิ่งกว่านั้นสติปัญญายังสามารถแยกแยะสิ่งทั้งหลายออก ให้แตกกระจัดกระจายเป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟเป็นธาตุต่าง ๆ ออกจากความเป็นความตาย ออกจากความกลัวความอะไรไปเสียหมด ไม่มีอะไรเหลือ แล้วกลัวอะไร

จิตก็มีแต่ความจริงเต็มหัวใจ แล้วกลัวอะไรความจริง ความจริงไม่ใช่เรื่องกลัว ความปลอมต่างหากมันกลัว นั่น เมื่อความจอมปลอมออกจากหัวใจหมดแล้วเหลือแต่ความจริงล้วน ๆ กับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว อยู่ไหนก็อยู่ได้ เป็นสักขีพยานขององค์ศาสดา และกราบพระองค์ท่านอย่างสนิทไม่สงสัย ในสถานที่ที่กลัว ๆ ในขณะก่อนนั้นแล แต่กลายเป็นสถานที่กล้าที่สุดในหัวใจของผู้ปฏิบัติขึ้นในเวลานั้น และเป็นองค์

พยานแห่งศาสดาโดยไม่ต้องสงสัยในตัวเอง นี่ละการปฏิบัติ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วท่านก็เรียกว่าเห็นธรรม

การเห็นธรรมทางด้านจิตใจกับการเห็นสิ่งต่าง ๆ ทางตา รู้สิ่งต่าง ๆ ทางเสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ต่างกันมาก ไม่ได้เหมือนกัน แต่สิ่งที่ยืนยันได้ก็คือว่า ตาได้เห็นสิ่งใดแล้วไม่สงสัย หูได้ยินสิ่งใดแล้วไม่สงสัย จมูกได้รู้กลิ่นอะไรแล้วไม่สงสัย นั่นมันใหญ่ไปคนละทาง ๆ ท่านจึงเรียกว่าอินทรีย์ ๆ คือความเป็นใหญ่ ตาเป็นใหญ่ทางเห็นไม่มีใครจะไปขัดแย้งตาได้ หูจะไปขัดแย้งตาก็ไม่ได้ หูก็เป็นใหญ่ทางเสียงทางได้ยินได้ฟังและทราบชัดไม่มีอะไรที่จะไปคัดค้านได้ เพียง ๒ ประโยคเท่านี้ก็เป็นเครื่องกระจายไปหมดในอายตนะทั้ง ๖ นี้ เพราะเป็นใหญ่ในตัวของตัวเอง

ทีนี้จิตเป็นวิสัยที่จะรู้จะเห็นสิ่งต่าง ๆ เมื่อได้รู้ได้เห็นขึ้นภายในจิตใจแล้วอะไรจะมาคัดอะไรจะมาค้าน ตาหูจมูกลิ้นกายเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะรู้จะเห็นจริง ๆ โดยหลักธรรมชาติของใจที่จะรู้ นั่นละท่านเรียกว่ารู้ธรรมเห็นธรรม เราเห็นสิ่งใดด้วยตา เราย่อมอาจหาญที่จะพูดได้ตามสิ่งที่เห็นนั้น ตามสิ่งที่ได้ยินนั้น ตามสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์นั้น ๆ ไม่สงสัย ใจเมื่อได้สัมผัสสัมพันธ์ธรรมประเภทใดแล้วก็ย่อมจะหายสงสัยประจักษ์ใจ มีความองอาจกล้าหาญเต็มหัวใจที่จะแสดงออกได้โดยไม่ต้องสงสัยเช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นี้ จึงไม่ได้ผูกขาดกับผู้หนึ่งผู้ใดจะรู้เพียงผู้เดียว ใครก็ตามได้ปฏิบัติตามสวากขาตธรรมนี้แล้ว มีสิทธิ์ที่จะรู้จะเห็นประจักษ์ตัวเองเต็มภูมิแห่งการปฏิบัติของตัวเอง และสามารถที่จะแสดงออกได้เต็มภูมิของตัวเองโดยไม่สะทกสะท้าน นี่จึงเรียกว่าเห็น การพูดด้วยความรู้การพูดด้วยความเห็น การแสดงออกด้วยความสัมผัสสัมพันธ์จริง ๆ แล้ว ย่อมจะไม่สงสัยในสิ่งที่แสดงออกทั้งหมด

นอกจากเราเพียงได้ยินคำบอกเล่าเท่านั้น เป็นไปได้ในความสงสัย ถึงจะรู้ภาษีภาษากันก็ตาม ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น ๆ ก็เป็นความจำ จำมาแล้วก็ไม่พ้นที่จะมารบกวนตนเองให้เกิดความสงสัยอยู่นั่นแล ต่อเมื่อตนเองได้สัมผัสสัมพันธ์จริง ๆ ด้วยใจนี้แล้ว ไม่ว่าสมาธิธรรม เอ้า ยกถึงเรื่องสมาธิขึ้นมา จะเป็นสมาธิขั้นใดก็ตาม อ๋อ สมาธิเป็นอย่างนี้ละเหรอ นั่น ใครมาบอก ก็จิตเป็นผู้รู้ สมาธิกับจิตเท่านั้นเป็นคู่เคียงกันที่จะรู้กันอย่างถนัดชัดเจนภายในจิตใจ นั่น อ๋อ สมาธิเป็นอย่างนี้เหรอ สมาธิขั้นใด อ้อ เป็นอย่างนี้เหรอ ๆ นั่น

ปัญญาเริ่มแรกตั้งแต่ปัญญาล้มลุกคลุกคลาน จนกระทั่งถึงปัญญาขั้นมีความสามารถแก่กล้า ถึงขั้นมหาสติมหาปัญญา จะทราบตนได้โดยลำดับ ว่าปัญญาอย่างนี้ละ

เหรอ ปัญญาเกิดเป็นอย่างนี้เหรอ ธรรมเกิดเป็นอย่างนี้เหรอ นั่นรู้ได้ชัด ๆ ๆ โดยไม่ต้องไปถามใครแหละ เพราะ **สนฺทิฏฐิโก** พระองค์ทรงผ่านมาแล้วและสอนโลกให้ผู้ปฏิบัติไว้ด้วย **สนฺทิฏฐิโก** ว่าจะเป็นผู้รู้ผู้เห็นเองจากการปฏิบัติของตัวเอง

ปัญญาที่ว่าเป็นธรรมสังหารกิเลสนั้น สังหารอย่างไร เราอ่านตามคัมภีร์ใบลานเรียนมาเท่าไรก็ตาม ไม่ได้ประมาทไม่ว่าท่านว่าเรา เพราะการเรียนเป็นภาคความจำไม่ใช่ภาคความจริงสังหารกิเลส จึงได้แต่ภาคความจำ แล้วก็ไม่พ้นที่จะเกิดความสงสัยอยู่นั้นแล ต่อเมื่อความจริงได้หยั่งทราบถึงกันและกันแล้ว เอ้า ที่นี่ยกตัวอย่างเช่นการฆ่ากิเลส ฆ่าอย่างไร นี่ก็ไม่ต้องถามใคร ความโลภนี่เป็นกิเลสตัวหนึ่ง ความโกรธเป็นกิเลสตัวหนึ่ง ความหลงเป็นขั้น ๆ จนกระทั่งถึงขั้นละเอียดสุดของความหลงก็เป็นกิเลสแต่ละประเภท ๆ ราคะตัณหาเป็นกิเลสประเภทหนึ่ง การสังหารกิเลสเหล่านี้สังหารด้วยอะไร สังหารด้วยปัญญา

ฟังซิว่าขนาดปัญญา ทำไมจะไม่ทราบการสังหารกิเลสด้วยตนเอง โดยวิธีการใดปัญญาต้องทราบละเอียดลออ ปัญญาต้องแหลมคม ปัญญาต้องรอบตัวถึงจะฆ่ากิเลสได้และฆ่ากิเลสจนถึงฉิบหายวายปวงไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งไม่มีเหลือภายในจิตใจแล้ว ทำไมปัญญาจะมาสงสัยตนเอง ถึงขั้นฆ่ากิเลสหมดไปจากใจแล้ว ก็มีแต่ความบริสุทธิ์พุทโธเด่นดวงขึ้นมา สามารถที่จะพูดได้สามแดนโลกธาตุ เพราะจิตเป็นผู้สัมผัสสัมพันธ์ทำไมจิตจะพูดไม่ได้ เมื่อเครื่องมือมีอยู่คือกายอวัยวะของเรามีอยู่ จิตเป็นผู้แสดงตัวออกมาจากความรู้ความเห็นของตน นี่ละท่านว่าการเห็นธรรมเห็นอย่างนี้

ที่ว่าวิมุตติหลุดพ้น พ้นที่ไหน ก็เราติดมากี่กัปกี่กัลป์ ถึงเราไม่ทราบว่าตัวติดก็ตาม เพราะเรื่องของความมืดดำย่อมทราบไม่ได้ โดนสะดุดจนหัวแม่เท้าแตกเลือดสาดมันก็มองไม่เห็นจะว่ายังไง เพราะสิ่งที่ไม่ให้เห็น สิ่งที่ปิดบังมันมีอยู่ ต่อเมื่อหูตาภายในสว่างกระจ่างแจ้งแล้ว ทำไมฆ่ากิเลสตัวไหนลงไป ขาดสะบั้นลงไปจะไม่รู้ แล้วทีนี้จิตนี้ติดอะไร ๆ ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนเราไม่เคยรู้เคยเห็น ว่าจิตนี้ติดอะไร มีอะไรผูกมัดจิตใจ มีอะไรบีบคั้นจิตใจ มีอะไรทับถมหัวใจจึงก้าวไม่ออกตามความต้องการของตน

ต่อเมื่อสติปัญญาได้ฟาดฟันหั่นแหลกเข้าไป ตรงจุดที่ว่ามืดบอดนั้นแล้วปรากฏเป็นความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมานี้แล้ว ทำไมจะไม่รู้ว่ากิเลสนี้เป็นตัวมืดแต่ก่อน บัดนี้สว่างแล้วเพราะกิเลสสิ้นไปหายไป นั่นละท่านว่า **อาโลโก อุทปาทิ** ความสว่างโร่ขึ้นภายในจิตใจ เพราะกิเลสสิ้นซากลงไปแล้ว นั่น ท่านแสดงไว้แล้วในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี่เป็นอย่างนี้

เมื่อปัญญามีความละเอียดมากเข้าเพียงไร กิเลสประเภทใดที่ได้สังหารลงไปแล้วไม่มีเหลือก็ทราบ ที่ยังมีมากมีน้อยเพียงไรก็ทราบ ๆ ไปโดยลำดับ และตามตีตาม

ต้อนเข้าไปโดยลำดับ เหมือนกับไฟได้เชื้อ ไหม้กันเข้าไป เผากันเข้าไปด้วยตปธรรม ได้แก่ความเพียร มีปัญญาเป็นเครื่องมืออันสำคัญ จนกระทั่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้พังลงหมดจากหัวใจแล้ว ทีนี้หัวใจเกี่ยวข้องกับอะไร ตั้งแต่ก่อนเป็นอย่างไรก็ทราบแล้วที่นี่ เพราะปัญญาหยั่งทราบไปหมดในสิ่งที่มาเกี่ยวข้องพัวพันหรือผูกมัดตนเอง ได้ถูกทำลายลงไปหมดแล้ว ทีนี้ยังเหลืออะไร ตามต้อนกันเข้าไปจนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือเลยภายในจิตใจนี้แล้ว นั้นแหละท่านเรียกว่าจิตบริสุทธิ์

ใครบริสุทธิ์ก็รู้ แม้แต่เด็กอายุ ๗ ขวบบริสุทธิ์ท่านยังรู้ท่าน ทำไมเราจะไม่รู้เราขณะนี้อายุเท่าไร นี่จะเข้าโลงอยู่แล้ว เวลานี้ยังจะไม่ทราบอยู่เหรอ เมื่อถึงขั้นที่ควรจะทราบ ทราบได้ด้วยกันทั้งนั้นแหละ เพราะธรรมนี้เป็น **สันทิฏฐิกธรรม** เป็นธรรมที่จะพึงรู้พึงเห็นด้วยตนทั้งนั้น พระพุทธเจ้าไม่มาผูกขาด ไม่มาชี้แจงไม่มาบอก ดังพระสารีบุตรที่ว่า แต่ก่อนก็ถือพระองค์เป็นเครื่องรับรอง เป็นเครื่องยืนยัน เป็นสักขีพยาน เป็นที่พึ่งที่เกาะ แต่บัดนี้ไม่พึ่งแล้ว นั่นพระสารีบุตรพูด ในตำรามี เวลานี้ไม่พึ่งแล้ว ไม่พึ่งพระพุทธเจ้า ไม่พึ่งอะไรแล้ว ฟังซิ

จนกระทั่งพระปุถุชนทั้งหลายที่หนาแน่นด้วยกิเลส ไม่ทราบความหมายอันลึกซึ้งของธรรมประเภทนี้แล้วเข้ากราบทูลฟ้องร้องพระพุทธเจ้า ว่าพระสารีบุตรเป็นมิจฉาทิฐิ เห็นผิด แต่ก่อนเคยพึ่งพระศาสดา เคยพึ่งพระองค์ เคยพึ่งอะไร ๆ ก็ตาม บัดนี้พระสารีบุตรบอกว่าไม่พึ่งอะไรแล้ว ว่าอย่างนั้น พระสารีบุตรกลายเป็นมิจฉาทิฐิอย่างใหญ่หลวงไปแล้วเวลานี้ แต่พระองค์ ฟังซิว่าศาสดาองค์เอก ไม่ได้ทรงตำหนิพระสารีบุตรแม้ประโยคเดียวนิดหนึ่งเลย ทรงรับสั่งให้พระสารีบุตรเข้าเฝ้าในท่ามกลางแห่งสงฆ์ตาบอดทั้งหลายเหล่านั้น ให้ได้ยินได้ฟังระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระสารีบุตรซึ่งเป็นจอมปราชญ์ด้วยกัน สนทนาธรรมอันละเอียดแหลมคมที่สุดเหนือโลกธาตุ เหนือปุถุชนทั้งหลายเหล่านี้ ให้ได้ฟังทั่วถึงกันในเวลานั้น

ว่าอย่างไรสารีบุตร ว่าเธอไม่พึ่งเรา เธอไม่พึ่งอะไร ๆ ทั้งนั้นใช่ไหม ใช่พระเจ้าข้า นั่นฟังซิ ท่านทูลตอบรับพระพุทธเจ้า ใช่พระเจ้าข้า เอ้า เพราะเหตุไร เอ้า ชี้แจงเหตุผลมา แต่ก่อนข้าพระองค์ได้พึ่งพระพุทธเจ้าเพื่อแนะนำสั่งสอนอย่างนั้น ๆ ถึงจะก้าวไปได้ เดินไปได้ ต้องอาศัยธรรมบทนั้น ๆ เป็นเครื่องแก้เครื่องถอดเครื่องถอน จึงแก้จึงถอดถอนกิเลสทั้งหลายได้ บัดนี้ข้าพระองค์ได้ถอดถอนกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ คำแนะนำสั่งสอนของพระองค์ที่จะมาสั่งสอนเพื่อแก้อะไร ๆ อีกไม่มี นี่ละข้าพระองค์จึงอยู่ด้วยความเป็นอิสระพ้นจากทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่หวังพึ่งอะไรทั้งสิ้น เวลานี้ไม่พึ่งอะไรทั้งสิ้น เพราะความบริสุทธิ์เป็นธรรมชาติที่พอตัวแล้ว นั่นฟังซิ

เอ้อ ถูกต้องแล้วสารีบุตร นั่น พระพุทธเจ้าทรงคัดค้านไหม ถูกต้องแล้ว สารีบุตร ต้องทำตนให้เป็นอย่างนั้น เราตถาคตก็เป็นแต่เพียงผู้ชี้บอก ท่านจึงกล่าวว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจ์ อาตปฺป์ อกฺขาตาโร ตถาคตา** การประกอบความพากเพียรเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายจะพึงทำเองและรู้เองเห็นเอง พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกแนวทางเท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้ถอดถอนกิเลสทั้งหลายให้ผู้บำเพ็ญ นั่นฟังซิ

อันนี้เราตถาคตแสดงแนวทาง แสดงวิธีการถอดถอนกิเลสโดยประการทั้งปวงให้ท่านทั้งหลายฟัง เมื่อท่านทั้งหลายได้ดำเนินตามหลักที่เราสอนนี้แล้ว จนถึงกับบำเพ็ญตนให้สมบูรณ์เต็มที่ หาที่เกาะที่ติดที่ยึดไม่ได้ ไม่มีอันใดที่จะมากดขี่บังคับจิตเป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว นั้นเป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติจะพึงทราบตนเองโดย **สนฺทิฏฐิโก** นั่นฟังซิ เมื่อถึงขั้นนี้แล้วไม่พึ่งอะไรก็ถูก จะพึ่งอะไร เมื่อถึงขั้นนี้พึ่งอะไร ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนก็เกาะติดแนบพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ด้วยกันทั้งนั้น ยิ่งจิตมีความละเอียดเข้าไปมากน้อยเพียงไร ถ้าเป็นช้างก็เป็นช้างประจำควาญทั้งนั้น ถ้าไม่ใช่ควาญมัน มันฆ่าช้างน่ะ มันไม่ยอมลง ต้องเป็นควาญของมันเท่านั้นมันถึงจะยอมลง

นี่ก็เหมือนกัน ต้องเป็นอาจารย์ของเราที่แนะนำถูกต้องแม่นยำในวิธีการต่าง ๆ ในการถอดถอนกิเลสทุกประเภทเท่านั้น ถ้าสอนผิดนี้ไม่ยอมรับ นั่น จิตละเอียดเข้าไปเท่าไร ยิ่งครูอาจารย์เป็นผู้ละเอียดที่จะสอนถูกต้องแม่นยำทุกกระเบียด สอนผิดนิดหนึ่งนอกจากจะเป็นเครื่องประกาศภูมิของตนให้ลูกศิษย์ผู้มาศึกษานั้นฟังแล้ว ยังขายตัวเองอีกด้วยว่าไง นอกจากขายแล้วยังก้าวไม่ออกอีกด้วย ไม่ทราบจะก้าวไปยังไง สอนอย่างนี้สอนไม่ถูก นี่ละการสอนเป็นอย่างนี้

ธรรมละเอียดเท่าไรก็ยิ่งครูอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญมาก ต่อเมื่อได้ผ่านพ้นไปหมดโดยประการทั้งปวงแล้ว สาธุ เรื่องคุณค่าไม่มีอะไรยิ่งกว่าพระอรหันต์ที่เห็นคุณค่าของครูของอาจารย์ ยกตัวอย่างเช่นพระสารีบุตรกราบไหว้พระอัสสชิ ไปอยู่ทางใดทิศใดก็ตามกราบไหว้ไปเสียก่อน ถึงจะนอนหรือถึงจะทำความพากเพียร แต่พระสารีบุตรไม่ได้ปรากฏว่าจะไปถามธรรมะกับพระอัสสชิบทใดบ้างบาทใดบ้าง ที่เห็นว่าติดข้องอยู่ยังแก้ไม่ตก ไม่มี นี่ละไม่ทูลถาม พระองค์ก็เหมือนกันอย่างนี้ นี่เรียกว่าอิสรธรรมโดยแท้ ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างนี้ นี่เรียกว่ารู้ธรรมเห็นธรรมจากการปฏิบัติด้วยการพินิจพิจารณา

อย่าใช้แต่เท้าให้ใช้หัวด้วย มีแต่ก้าวเดิน ๆ ไม่ได้ใช้หัวคิดปัญญาพินิจพิจารณาในสิ่งต่าง ๆ ด้วยความแยบคาย จะหาทางก้าวไปไม่ได้นะ เช่น ไปอยู่ในป่าในเขาในสถานที่ที่บำเพ็ญ กลับไปสร้างนั้นสร้างนี้ขึ้นมาใหญ่โตรโหฐาน หมดโลกสงสารยังสู้ไม่ได้ นั่นมันถูกต้องไหมกับเหตุการณ์สถานที่ที่ควรจะทำเช่นนั้นหรือไม่ควรทำ ถ้าผู้พิจารณาแล้วจะทำไม่ลง นี่ละเหตุผลเป็นอย่างนี้ สถานที่ในป่าในเขาเป็นสถานที่เหมาะ

สมกับการบำเพ็ญเท่านั้น ไม่ใช่เป็นสถานที่ที่จะก่อสร้างนั้นสร้างนี้ให้เป็นตลาดลาดเลขึ้นมา เต็มไปด้วยฝูงชน เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงวุ่นวายในการก่อสร้างมันถูกที่ไหน เพียงเท่านี้พิจารณาไม่ได้ เราจะหาธรรมอันละเอียดลออมาจากไหนผู้ปฏิบัตินะ ต้องคิดซิ นี่ละเรื่องธรรมเป็นเช่นนี้

ต้องใช้เหตุใช้ผลพินิจพิจารณาเสมอ จะก้าวจะเดินจะเหินไปไหนจะต้องมีพินิจพิจารณาตามไปเสมอ จึงเรียกว่าใช้หัวคิดปัญญา ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างนี้ ธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียดลออมาก จากท่านผู้เป็นจอมปราชญ์แหลมคมที่สุดคือองค์ศาสดา เหตุใดเราผู้มาปฏิบัติจึงโง่เง่าเต่าตุ่นเซ่อ ๆ ซ่า ๆ กิริยาอาการเคลื่อนไหวไปมาอันใด หาความคิดความอ่าน หาความเฉลียวฉลาดไม่ได้ จะเอาอะไรไปฆ่ากิเลส เอาความโง่ไปฆ่ากิเลส เราก็โง่เพราะกิเลสฆ่าเราอยู่แล้วเวลานี้ เรายังไม่ทราบ ยังไม่เห็นโทษของกิเลสบีบบังคับเราให้โง่อยู่เหรอ เรายังจะเอาความโง่ไปฆ่ากิเลสได้ยังไง นอกจากจะเอาสติปัญญาศรัทธาความเพียรเข้าไปฆ่ากิเลสเท่านั้นมันถึงจะถูกต้อง

นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าละเอียดอย่างนั้น ละเอียดที่สุดไม่มีอะไรที่จะเกิน ขอให้ธรรมกับใจกลมกลืนเป็นอันเดียวกันเถอะ เราจะได้เห็นหมดทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ว่าไม่มีอะไรเหมือน ไม่เหมือนกับอะไร ไม่มีอะไรที่จะมาเป็นคู่แข่ง หมดจริง ๆ ท่านจึงเรียกว่าโลกุตรธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก คือโลกสมมุติโดยประการทั้งปวง เหนือหมด จิตดวงที่บริสุทธิ์แล้วเป็นเช่นนั้น เราไม่ต้องคอยไปถามพระพุทธเจ้าพระองค์นิพพานแล้วก็ตาม แม้ยังทรงพระชนม์อยู่ก็ไม่ถาม ถามทำไม ธรรมะอันนี้อยู่กับหัวใจของผู้สัมผัสธรรมอย่างเต็มที่แล้วด้วยกัน จึงไม่มีอะไรจะถามกัน **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** โดยลำดับจนกระทั่งถึง **สนฺทิฏฺฐิโก** เต็มภูมิ แล้วจะถามใครหาอะไร

อันนี้ก็เคยได้พูด เคยได้เทศน์ยกตัวอย่างว่า พระอัญญตรภิกขุ กำลังดำเนินธรรมะขั้นสูง ถ้าจะพูดถึงเรื่องขั้นของธรรมแล้วเป็นธรรมขั้นสูงอยู่มากทีเดียว เกิดข้อข้องใจสงสัยในนามขันธ์นี้แหละ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เฉพาะอย่างยิ่งสัญญา สังขาร เป็นของสำคัญมาก นี่ใช้กันตลอดเวลา พิจารณาเกิดความข้องใจสงสัยในธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้ แล้วไปทูลถามพระพุทธเจ้า พอไปถึงใต้ฤนพระคันธกุฎีเท่านั้น ฝนกระหน่ำลงมา ขึ้นทูลถามไม่ได้ก็ยืนกำหนดอยู่นั้น เวลาฝนตกหยดย้อยจากชายคาลงมาถูกน้ำที่อยู่พื้น น้ำข้างบนกับข้างล่างกระทบกันปรากฏเป็นต่อมเป็นฟองขึ้นมาและดับไป ๆ

ท่านก็พิจารณาเทียบกับเรื่องสังขาร เรื่องสัญญาที่เกิดแล้วดับไป ๆ หมายแล้วดับไป สำคัญมั่นหมายอันใดแล้วดับไป ๆ เกิดขึ้นมาจากไหนดับไปที่นั่น นี่เกิดขึ้นมาจากใจดับไปที่ใจ เหมือนอย่างน้ำเกิดขึ้นมาจากไหน กระทบกันที่ไหน น้ำกับน้ำกระทบ

กันมันก็ดับไปที่น้ำนั้น ท่านพิจารณาอย่างนี้เลยบรรลุธรรมเสีย ถึงจุดสุดยอดแห่งธรรมเลย ได้บรรลุอรหัตธรรมในขณะที่พิจารณาฟองน้ำที่กระทบกันในขณะฝนตกนั้น เทียบกับสังขารที่เกิดแล้วดับ ๆ อยู่ภายในจิตใจ แล้วหายสงสัย เวลาฝนหยุดก็เดินกลับกุฏีของตน ไม่ขึ้นไปทูลถามพระพุทธเจ้า เมื่อถูกถามว่าทำไมจึงไม่ไปทูลถาม ก็จะถามท่านอะไร จึงได้เล่าเรื่องอันนี้ออกมาเป็นนิทานให้เราทั้งหลายทราบ นั่นแหละ **สนฺทิฏฺฐิโก** เต็มภูมิแล้ว อยู่ที่ไหนก็รู้ ถึงขั้นที่ควรจะสอนตนได้ อะไร ๆ เป็นธรรมทั้งนั้น

ดังพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านพูดเวลาพระมหาเถระถามท่านว่า ท่านมั่นท่านอยู่องค์เดียวในป่าในเขาเช่นนั้น เวลาเกิดข้อข้องใจสงสัยในอรรถในธรรมมา ท่านไปปรึกษาปรารภกับใคร พอพระมหาเถระถามอย่างนั้นท่านก็ยกมือขึ้น สาธุ กระผมขอประทานโอกาสไม่ได้ประมาทในสิ่งทั้งหลายโดยประการทั้งปวง กระผมฟังเทศน์อยู่ทั้งกลางวันกลางคืนไม่ได้หยุดหย่อนเลย เพราะความสัมผัสสัมพันธ์ระหว่างจิตกับสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกัน เฉพาะอย่างยิ่งคือขันธ์ทั้ง ๕ อาการของขันธ์แสดงตัวอยู่เสมอ ผู้ที่พิจารณาขันธ์คือสติปัญญาพินิจพิจารณากันอยู่ตลอดเวลานั้นแล คือการฟังเทศน์ทั้งวันทั้งคืนไม่ได้หยุดหย่อนเลย พระมหาเถระนิ่งทันที เอ้อ เธอฟังเทศน์เป็น เรานี่ไม่เป็นท่าท่านว่า นี่มี เราเขียนไว้ในประวัติของท่านก็มีท่านพูดเอง อันนี้ชัดเจนมากทีเดียว แล้วเข้าถึงจิตทันที นี่ละเป็นอย่างนี้ละ ฟังซิ นั่นละท่านว่าฟังธรรมทั้งกลางวันกลางคืน

ถึงขั้นที่ควรจะได้ฟัง ควรฟังธรรมทั้งกลางวันกลางคืนแล้วต้องฟังอย่างนั้น อยู่คนเดียวเป็นที่แนบสนิทใจมากกว่าอยู่กี่คนก็ตาม เพราะเป็นความสะดวก เนื่องจากการฟังเทศน์การฟังธรรม การพิจารณาธรรมทั้งหลายที่เกิดโดยอัตโนมัติโดยลำพังตนเองกับสติปัญญาก็เป็นสติปัญญาอัตโนมัติโดยลำพังตนเอง เรียกว่าภาวนามยปัญญาแล้วย่อมจะพิจารณากันได้ตลอดทั่วถึงทั้งวันทั้งคืน ทุกอิริยาบถ ไม่กำหนดกฎเกณฑ์ว่าเวลาเท่านั้นทำความเพียรอันนั้น เวลาเท่านี้ทำความเพียรอันนี้ เพราะธรรมกับใจสัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ทั้งฝ่ายทุกข์ ฝ่ายสมุทัย ทั้งฝ่ายมรรค ตะลุมบอนกันอยู่ตลอดจนกระทั่งกิเลสฝ่ายทุกข์ สมุทัย ได้พังพินาศไปเสียจากใจแล้วเท่านั้น เรื่องมรรคซึ่งหมุนตัวเป็นเกลียวเป็นธรรมจักรอยู่จึงจะยุติลง โดยไม่ต้องให้ใครมาห้าม นั่น เมื่อถึงขั้นยุติแล้วยุติเอง นี่ละการปฏิบัติธรรม

ธรรมเหล่านี้สมัยนี้กับครั้งพุทธกาลเหินห่างไปไหน ครึล้าสมัยที่ไหน ทุกข์สมุทัยมีอยู่ในหัวใจเราไหม แล้วมันล้าสมัยไหม มันหลอกอยู่ตลอดเวลา ทำไมเราเชื่อมันอยู่ตลอดเวลา ไม่เห็นได้พูดเลยว่าสิ่งเหล่านี้เราเคยเห็นแล้ว สิ่งเหล่านี้เราเคยรักแล้ว สิ่งเหล่านี้เราเคยชังแล้ว สิ่งเหล่านี้เราเคยเกลียดเคยโกรธมันมาแล้ว เราเบื่อมันจะตายแล้ว มันเป็นเดนไปแล้ว ทำไมไม่เห็นเป็นอย่างนั้น ทำไมจึงติดพัน ๆ ทั้งรักทั้งชัง ทั้ง

เกลียดทั้งโกรธ ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ หลอกอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่เห็นมันครึมันล้าสมัย ไอ้ผู้เชื่อก็ไม่มีคำว่าครึว่าล้าสมัย

ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสมันเชื่อได้วันยังค่ำ นี้แหละที่มันหมุนหัวใจของเราให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก แล้วมรรคมีสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเป็นสำคัญไปอยู่ที่ไหน มันจึงได้ครึได้ล้าสมัยเอาเสียนักหนา ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายทั้งวันทั้งคืน ไม่นำออกมาใช้บ้างเหรอ เอาไว้ทำไม ผู้ปฏิบัติไม่เอาสิ่งเหล่านี้มาแก้กิเลสจะเอาอะไรแก้ ครั้งพุทธกาลท่านเอาอะไรแก้ ท่านเอาสิ่งที่กล่าวมานี้มาแก้กับกิเลส

กิเลสอยู่ที่หัวใจของเรา หัวใจก็ไม่เคยครึไม่เคยล้าสมัย รู้อยู่ตลอดเวลาในความรู้ของตน กิเลสแสดงขึ้นมาก็รู้ ความทุกข์ความลำบากมากน้อยเพราะอำนาจของกิเลสก็รู้ แล้วสติปัญญาที่จะนำมาใช้แก้กิเลสซึ่งมีอยู่ในหัวใจดวงเดียวกันนี้ ทำไมจะครึ ทำไมจะล้าสมัย ถ้าเราไม่ตั้งตัวเป็นคนครึคนล้าสมัย ขวางศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเสียอย่างเดียวเท่านั้น จะเป็นอะไรไป เป็นเทวทัตก็เราเองเป็นผู้ทำลายเรา ทำลายอรรถทำลายธรรม ความจริงทั้งหลายกลายเป็นเรื่องความปลอมไปหมดในหัวใจของพระกรรมฐานเรา เป็นอย่างไรพิจารณาซิท่านทั้งหลาย

นี่สอนหมู่เพื่อนจนแทบเป็นแทบตายนั่นน่ะทุกวันนี้ ทำไมมันจึงไม่ถึงใจกันเสียบ้าง สอนนี้ไม่ได้สอนด้วยความสงสัย บอกตรง ๆ เลย เวลาล้มลุกคลุกคลานก็เล่าให้หมู่เพื่อนฟังเต็มเม็ดเต็มหน่วยทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ได้ลี้ลับปิดบัง ไม่ได้กลัวละว่าจะเสียหน้าเสียตา ไม่อ้ำไม่อาย อายไปทำไม ไอ้เรื่องดีเรื่องชั่วอยู่กับทุกคน รู้อยู่กับทุกคน เป็นอยู่กับทุกคนอายอะไร ถ้าความอายนั้นปราบกิเลสได้ก็ควรจะอาย แต่นี่ไม่เห็นมันปราบกิเลส มีแต่กิเลสมันปราบเราอยู่ตลอดเวลา เราจะพูดตามเรื่องความจริงของมันทำไมจะพูดไม่ได้

เวลาล้มลุกคลุกคลานก็เห็นชัด ๆ เอาจนน้ำตาร่วง นี่ก็เคยเป็นมาแล้วไม่ใช่มาพูดเฉย ๆ สู้กิเลสไม่ได้มันเหยียบเอาต่อหน้าต่อตาจนกระทั่งน้ำตาร่วง โถ ๆ มึงขนาดนี้เชียวหรือ กูจะมีกำลังสู้มึง เอา ๆ ให้มึงพังสักวันไม่ได้เหรอ ยังไงก็เอาเถอะน่ะ เหมือนกับว่าผูกโกรธผูกแค้น แต่โกรธแค้นอันนี้มันเป็นมรรค นั่นให้ท่านทั้งหลายทราบไว้นะคำว่าโกรธว่าแค้นเราอย่าเข้าใจว่าเป็นกิเลสอย่างเดียว นี่ก็เป็นช่องทางให้กิเลสเอาไปใช้เสียหมด ธรรมหาทางก้าวเดินไม่ได้

กิเลสน่ะมันรุนแรงได้เต็มหัวใจของเรา แต่ธรรมรุนแรงไม่ได้ ถูกตำหนิติเตียนจากกิเลส นั่นเรายอมรับกิเลสไหม ธรรมรุนแรงไม่ได้กิเลสจะพังไปได้ยังไง กิเลสมีกี่ประเภท ประเภทที่เฉียบขาดที่สุดก็มี ประเภทที่ละเอียดแหลมคมที่สุดก็มี ประเภทที่

หยาบโลนที่สุดก็มี ทำไมธรรมะซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะปราบกิเลสหลาย ๆ ประเภทนั้นจะปราบไม่ได้ มีไม่ได้ ถ้ามีไม่ได้เราจะบริสุทธิ์ได้ยังไง

เครื่องมือปราบกิเลสต้องให้พอกันซิ เมื่อกิเลสมันผาดโผนธรรมะต้องผาดโผน กิเลสแหลมคมธรรมะต้องแหลมคม กิเลสเฉียบขาดธรรมะต้องเฉียบขาด ไม่อย่างนั้นไม่ทันกัน นี้ละท่านเรียกว่ามรรค เช่นอย่างการผูกโกรธผูกแค้นอย่างนี้เป็นเรื่องของมรรค คือผูกโกรธผูกแค้นให้กิเลสมากเท่าไร ความขะมักเขม้น ความมีแก่ใจความมุ่งมั่นที่จะสังหารกิเลสนี้มันยิ่งหนักขึ้น ๆ นั่นละความเพียรยิ่งหนักขึ้นไปโดยลำดับลำดา สุดท้ายกิเลสก็พังได้ด้วยความโกรธความเคียดแค้นอันนี้ไม่สงสัย นี้ละท่านเรียกว่ามรรค

ไม่ใช่เอะอะก็จะเป็นกิเลสไปหมด ๆ อยากไปสวรรค์ อยากไปนิพพานก็เป็นกิเลส อยากอะไรก็เป็นกิเลส บทเวลากิเลสมันเหยียบหัวด้วยความอยากของมันจนตายแล้วตายเล่า เกิดแล้วเกิดเล่าอยู่นี้ ทำไมมันเป็นอะไร นั่น หือ พิจารณาดูซิ มันก็เป็นกิเลสใช่ไหมถึงเหยียบเราให้แหลกไปได้ ทำไมเราเป็นธรรมจะเหยียบกิเลสให้แหลกไม่ได้ถ้าไม่โง่กว่ากิเลสจนเกินไป ให้กิเลสเอาเครื่องมือคือธรรมทั้งหลายไปใช้เป็นเครื่องมือของมันเสียหมด เพราะความโง่ของเราเท่านั้น เอาให้มันจริงมันจังซินักปฏิบัติ

นี่ละธรรมะเครื่องปราบกิเลส ถึงคราวเด็ดมันต้องเด็ด มันหากเป็นในหลักธรรมชาติของตัวเอง เวลาได้ก้าวขึ้นสู่เวทีคือต่อสู้กับกิเลสแล้ว ยังไงมันก็ไม่ถอยถึงขั้นไม่ถอยว่าแพ้ไม่มีนอกจาก เอา กิเลสไม่พังก็เราพังเท่านั้น แต่ความมุ่งมั่นเต็มหัวใจนั้นคือว่าจะเอาให้กิเลสพังอย่างเดียวเท่านั้น สุดท้ายกิเลสต้องพังไม่ต้องสงสัย เพราะธรรมะที่เผ็ดร้อนทันกันกับกิเลสทำไมจะฆ่ากิเลสไม่ได้ล่ะ นี่ซิการปฏิบัติมันถึงจะได้ทันกัน นี่ธรรมะเหล่านี้ครึ ล้าสมัยที่ไหน มีอยู่กับหัวใจ ทุกข์ สมุทัย ทันสมัยสักเท่าไร มรรคก็ต้องทันสมัยเช่นเดียวกัน แล้วนิโรธก็จะเป็นความดับกิเลสไปโดยลำดับ เพราะอำนาจของมรรคมีกำลังกล้าสามารถนั่นเอง นี่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจงคำนึงเสมอ

เราอย่าให้แต่กิเลสมันเอาไปใช้หมด ถ้าเป็นเครื่องมือของธรรมแล้วเอาไปใช้หมด ๆ เอาซิถึงคราวที่เด็ด เด็ดลงไป มันควรตาย เอา ให้ตายเถอะน่ะ โลกอันนี้เกิดมาแล้วตายทั้งนั้น เราตายด้วยการต่อสู้ในสงครามระหว่างธรรมกับกิเลสแล้ว เอาให้เห็นเถอะน่ะ **กุสลา ธมฺมา** ของเราไม่ฉลาดทันกิเลสแล้วให้กิเลสมัน **กุสลา** เอาเสียด้วยความฉลาดของมัน ถ้าหากว่าเรามีความฉลาดแหลมคมพอแล้ว **กุสลา** กิเลสให้มันแหลกแตกกระจายไปหมดจากหัวใจนี่แล้วเลิศเลอละที่นี่ ถ้าลงถึงขั้นนี้แล้วไม่มีอะไรละจะเสมอ ไม่มีอะไรเทียบแล้ว นี่ธรรมท่านเป็นอย่างนั้น ถ้าลงเข้าสู่หัวใจแล้วเป็นอย่างนั้น ถ้ากิเลสเข้าสู่หัวใจแล้วเป็นอีกอย่างหนึ่ง แน่ะ

ผู้ปฏิบัติต้องคำนึงเสมอ ให้ใช้สติปัญญา อย่ามาอยู่งก ๆ งัน ๆ เด้น ๆ ด้าน ๆ มองไปไหนก็ขวางหูขวางตา มันมีแต่เรื่องของกิเลสแสดงออก ๆ รอบตัวอยู่ ไม่เห็นมีธรรมแสดงออกมาเลย ปฏิบัติยังไงจึงเป็นอย่างนั้น มันทำให้คิดนะ เพราะเหตุไร เพราะผู้สอนนี้สอนแทบเป็นแทบตาย สอนเพื่อความรู้ความฉลาดให้ทันกลมายาของกิเลสทุกแง่ทุกมุมที่มีอยู่ในหัวใจ และแสดงออกมาให้เห็น ไม่ให้มันมีเหลือเลย ด้วยอำนาจแห่งความฉลาดของธรรมที่สอนนี้น่ะ เรามุ่งอย่างนั้นต่างหาก

นี่วันนี้อธิบายถึงเรื่องวิธีการต่อสู้กับกิเลสให้ท่านทั้งหลายได้ฟัง เอาให้ถึงใจธรรมะอยู่ที่ใจเพราะกิเลสอยู่ที่ใจ กิเลสพังไปแล้วใจทั้งดวงเป็นธรรมทั้งแท่ง นั่นฟังซิให้เห็นที่ใจนี่ซิผู้ปฏิบัติ อย่าอยู่เฉย ๆ เอ้า เดินจงกรมก็เดินจนมันเมื่อยมันจะตายให้เห็นดูซิ เหมือนเขาทำงานทั้งหลาย เขาทำงานทั้งหลายนั้นเขาเกือบเป็นเกือบตายนะ เราหาความเพียรไม่ได้ หาความอดทนไม่ได้ เพียงเดินจงกรมหย็อก ๆ กลัวแต่จะตายแล้วมันได้เรื่องอะไร ทำเหมือนเขาทำงานนั่นซิ

เอ้า เดินจงกรมเดินมันจะเป็นยังไง ดูความทุกข์ มันเมื่อยมันหิวขนาดไหน เอ้าดูกำหนดดูมันจะเป็นยังไง ให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงกัน มันถึงจะได้คำพูดออกมาพูดด้วยจากการเดินจงกรม เมื่อย ๆ หิว ๆ จะเป็นตายนั้น เป็นธรรมขึ้นมาให้เราได้นำมาพูดหรือเป็นคติสอนเราเป็นอย่างดีไม่สงสัย เอ้า นั่งก็เหมือนกัน ถึงวาระที่จะฟาดกันลงให้สะบั้นหั่นแหลก เอ้า นั่งลงไป ปัญญาอย่าถอย อย่าไปนั่งเฉย ๆ ทนเฉย ๆ ไม่ใช่เรื่องความเพียร

เดินจงกรมเฉย ๆ ไม่มีสติปัญญาไม่เรียกว่าความเพียร นั่งเฉย ๆ และอยู่อิริยาบถใดก็ตาม อยู่เฉย ๆ สู้เฉย ๆ สู้กิเลสด้วยความทนเฉย ๆ อย่าเอาไปใช้ ไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า ต้องมีสติปัญญาเป็นเครื่องห้ำหั่นกันเสมอ สู้กันด้วยสติสู้กันด้วยปัญญา สู้กันด้วยความพากเพียร ไม่ถอย นี่จึงเรียกว่าการต่อสู้ เอา มันจะเมื่อยจะหิวขนาดไหน ก็ให้มันเมื่อยมันหิวด้วยการต่อสู้แบบนี้ นี่ละแล้วยังไงก็จะได้เหตุได้ผลออกมาเป็นคติเครื่องเตือนใจ เครื่องสอนใจตนเอง ฝังอย่างลึกภายในจิตใจไม่มีวันลืม

เอ้า นั่งมากเป็นยังไง สู้กิเลสในขณะที่เรานั่งมันจะเป็นจะตาย เวลาจะตายมันยิ่งหนักยิ่งกว่านี้ เรานั่งอยู่นี้มันไม่ได้ถึงขั้นตาย แล้วทำไมจะสู้ไม่ได้ เอ้า ทุกข์มันมาจากไหน กำหนดดูเรื่องของทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของเรา มันเป็นยังไง เมื่อใจได้หนักแน่นในการพิจารณาแล้วทุกข์จะไม่มีภายในจิตใจ จะไม่แสดง นอกจากเรื่องความทุกข์ภายในร่างกาย เจ็บปวดแสบร้อนต่าง ๆ มันจะแสดงขึ้นเต็มภูมิของมัน สติปัญญามีฟาดให้เต็มภูมิของสติปัญญาแล้วจะทราบกันในเวลานั้น แล้วแยกกันออก ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ อะไร ๆ ก็สักแต่ว่าอันนั้น ๆ เท่านั้น ความจริงเต็มส่วนในหัวใจแล้วอยู่สบาย

และเห็นเหตุเห็นผลอย่างชัดเจนภายในจิตใจ นี่ได้คติมาแล้วขั้นหนึ่ง นี่ละวิธีการพิจารณา ผู้ปฏิบัติ

นี่อะไรหย็อก ๆ แหย็ก ๆ มีแต่กลัวเป็นกลัวตาย เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาไม่ได้หน้าได้หลัง ไม่ได้เหน็ดได้เหนื่อยอะไรเลย ดูซิเขาทำงานเขาแทบเป็นแทบตาย ไอ้เราไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร งานของเราก็เช่นเดียวกับงานของโลก ถึงคราวหนักต้องยอมรับเอ้า หนักก็หนัก เป็นยังไง ฟาดกันให้ถึงเหตุถึงผลถึงขีดถึงแดนดูซิ จึงจะเรียกว่าเป็นผู้ประกอบความพากเพียร

เอาละเทศน์เพียงเท่านี้ละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

สิ่งสัปปายะ

ธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงออกเพื่อสัตว์ทั้งหลายนั้น เป็นธรรมที่ทรงรู้ประจักษ์ภายในพระทัยเต็มสัดเต็มส่วนไม่มีอะไรบกพร่อง พระองค์จึงแสดงได้อย่างไม่สะทกสะท้าน แสดงได้อย่างองอาจกล้าหาญ พร้อมด้วยความเมตตาเต็มส่วนที่อยากจะให้สัตว์ทั้งหลายได้เข้าอกเข้าใจในธรรมที่ทรงรู้ทรงเห็นมาแล้วทุกๆ ขั้นทุกตอน เพราะฉะนั้นท่านจึงเน้นหนักในการปฏิบัติในธรรม ๓ อย่างนี้แยกกันไม่ออก

ปริยัติ นั่นบอกแล้วว่าให้ทำอย่างไร ปฏิบัติ ก็ดำเนินตามที่สอนแล้ว ปฏิเวธ หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากปริยัติ อย่างที่ทรงชี้บอกแล้วในเวลาบวช **เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ** นั้นละคือบอกแล้ว นี่งานนะ สถานที่ทำงานก็บอกอีก ที่ไหนที่ทำงาน งานอันนี้สะดวกที่สุดคือที่ไหนก็บอกอีก

อันดับหนึ่งก็คือรุกขมูล นั่น ร่มไม้ อันดับต่อไปๆ ท่านก็บอกไปเรื่อยๆ ท่านว่า **อติเรกลาโภ ๆ** สิ่งเหลือเฟือหรือลาภเหลือเฟืออะไรว่าไป อันดับหนึ่งก็คือตรงนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงทำดูแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง ได้ผลเป็นที่พอพระทัยมาแล้วจึงไม่ได้สอนแบบสุ่มสี่สุ่มห้า เราผู้ปฏิบัติตามจึงไม่ควรทำแบบสุ่มสี่สุ่มห้า โดยไม่พินิจพิจารณาไตร่ตรองตามร่องรอยที่ทรงสั่งสอนไว้

ธรรมะเราอย่าไปพูดถึงเรื่องว่าสมัยนั้นสมัยนี้ ก็เหมือนกันกับกิเลสที่ฝังอยู่ในหัวใจเรานี้ มันไม่มีสมัยใดละ กิเลสต้องเป็นกิเลสวันยังค่ำ ให้ถือเอาจุดนี้ ธรรมะเพื่อแก้กิเลส ถ้านำมาแก้ให้ถูกต้องก็แก้ได้วันยังค่ำเช่นเดียวกัน แต่ส่วนมากเรามักจะไม่ทันกลมายาของกิเลสและไม่ทัน ไม่ใช่มักไม่ทัน ไม่ทันนั่นละมากกว่า อะไรๆ ถ้าเป็นผลลบแล้วมันจะเชื่อได้ง่ายๆ ถ้าเป็นผลบวกเชื่อได้ยาก นี่ละผลคือเรื่องของกิเลส มันต่อยเอาพับนี่หลุดลอยไปเลย ถ้าเป็นเรื่องของธรรมแล้วเกาะไม่ติด นี่ละมันยากอยู่ตรงนี้

ในเบื้องต้นที่เกาะยังไม่ติดนี้ ต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณา ใช้ความพยายามการฝึกฝนตนก็ต้องได้สังเกต อย่างที่ท่านพูดในสัปปายะนั่น ไม่ใช่สัปปายะเพื่อธาตุเพื่อขันธ์ หลักใหญ่คือสัปปายะเพื่อจิตตภาวนา สัปปายะคืออะไรบ้าง

อาหารสัปปายะ นั่น พระองค์ทรงเหลือเฟือที่ไหน ดูซิ เป็นกษัตริย์เสด็จออกทรงผนวช มันก็เหมือนกับเทวดาตกจากสวรรค์ลงแดนนรกนั่นเองจะผิดอะไรไป หาขอทานเขาเสวยนั่นทุกข์ขนาดไหน นั่นละสัปปายะ พระองค์ได้ตรัสรู้เพราะอาหารเหล่านี้นะ ไม่ได้ตรัสรู้เพราะอาหารในพระราชวัง นี่ก็เป็นสัปปายะอันหนึ่งที่จะควรพินิจพิจารณา

ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่พาเราดำเนิน อย่างสมัยปัจจุบันนี้ส่วนมากมักจะเป็นอาหารประเภทเหล่านี้แหละที่สัปปายะ สัปปายะคือการภาวนาสะดวกสบาย ท่านอยู่ในป่าในเขา อยู่กับคนป่าคนเขา เขามีอะไรเขาก็ใส่บาตรให้ น้ำพริกอะไร ๆ ไอ้จะหาของดิบ ๆ ดี ๆ นี้ไม่มีแหละ มีของพอยังชีวิต ประทังชีวิต ๆ นั้นแหละ ความพอประทังชีวิตในร่างกายของเรานั่นแหละ แต่มันเป็นสัปปายะสำหรับการภาวนา นี่มันดีที่ตรงนี้ สบาย ๆ ฉันก็ไม่ได้ฉันมาก เพราะอาหารก็อย่างว่าจะพอฉันมากอะไร บางทีไม่มีอาหารมีแต่ข้าว แน่ะ จะเอาอะไรมาฉันมากล่ะ นี่ก็กลายมาเป็นสัปปายะ คือการนั่งภาวนาไม่โงกง่วง ไม่สัปหงกงกงัน ไม่กวนเรื่องหลับเรื่องนอน นั่งก็จิตทางด้านสมาธิก็สงบแน่ว ถ้าเป็นทางด้านปัญญาก็พิจารณาคล่องตัว นั่น

ให้เห็นซิ สมาธิพระพุทธเจ้าสอนไว้ที่ตรงไหน ที่อยู่ของสมาธิจริง ๆ ที่อยู่ของปัญญาจริง ๆ ที่อยู่ของมรรคผลนิพพานความหลุดพ้นจากกิเลสจริง ๆ อยู่ที่ไหน ค้นหาให้เจอซิ กิเลสอยู่ที่ไหน นี่ละท่านสอนทุกบททุกบาท สอนลงตรงนี้นะ ให้ค้นให้หาให้เห็นธรรมเหล่านี้อยู่ที่ไหน ๆ

สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับธรรมเหล่านี้ สะดวกสำหรับธรรมเหล่านี้ก็บอกหมดนี่ อาหารเป็นความสะดวกสำหรับธรรมเหล่านี้ก็บอก อาหารสัปปายะ แน่ะ

อุตุสัปปายะ เราก็หาอากาศที่พอเหมาะสมกับเรา ท่านว่าอุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศเป็นที่เหมาะสม ไม่ทึบ เช่นอย่างในเขาในถ้ำนี่ก็ไม่ใช่ถ้ำทึบ ๆ โล่งอยู่สะดวกสบาย เช่นอย่างท่านว่าอัพโภกาส นั่นก็คือเป็นความสะดวกสบายมากละ เป็นกาลเป็นเวลา เช่นในกลางค่ำกลางคืนพระกรรมฐานในวงเราทุกวันนี้ ท่านไปหานั่งภาวนาอยู่กลางแจ้งเงียบ ๆ สบาย กลางคืนเงียบ เอ้าที่นี่เสือจะมาทางไหนล่ะ ก็ไปอยู่ในดงของมันนี่ นั่นละเราจะได้เห็นความสามารถของเรา จะได้เห็นว่าสติปัญญาของเราออกทำงานมันเป็นยังไง ได้ยินแต่สติปัญญา ๆ

ถ้าไปถูกสถานที่เช่นนั้นครอบงำเข้าไปแล้ว ไม่ต้องบอกสติปัญญาจะมาเองเพื่อการแก้ไขเหตุการณ์ที่กำลังแสดงอยู่เวลานั้น นั่นฟังซิ จิตเมื่อมีผู้รักษา สติปัญญาเป็นเครื่องรักษาแล้วทำไมจะไม่สงบ ทำไมจะไม่แสดงความแปลกประหลาดอัศจรรย์ให้เห็น เพราะพระพุทธเจ้าทรงได้รับความอัศจรรย์มาแล้วจากวิธีการเหล่านี้

นี่ละเราให้ค้นหาซิ สมาธิอยู่ที่ไหนก็จะได้เห็น อ๋อ สมาธิเป็นอย่างนี้ ให้มันชัดในหัวใจเจ้าของซิ ปัญญา เอ้าปัญญาขั้นใด ไม่ต้องบอกไม่ต้องถามใครละ ลงได้ปรากฏขึ้นในใจแล้วเป็น **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** เรื่อยไปเลย นั่นท่านหาความสะดวกสบาย ๆ สบายให้ ๆ

ปุคคลสัปปายะ เพื่อนฝูงไม่ขัดไม่แย้งกันเรื่องทิฐิมานะ การประพฤติปฏิบัติลงรอยกัน เพื่ออรรถเพื่อธรรมด้วยกัน นี่คำว่าปุคคลสัปปายะ จะหมายถึงอะไรเป็นส่วน

มาก ก็หมายถึงเพื่อนฝูงที่ไปด้วยกันอยู่ด้วยกัน นั่นละเป็นสำคัญ ประชาชนมีก็เป็นบางกาลบางเวลาเท่านั้น ไม่สำคัญยิ่งกว่าปุคคลสัปปายะคือเพื่อนอันเดียวกัน นี่สำคัญมาก

อาวาสสัปปายะ ที่อยู่ ที่อยู่ที่ไหนท่านก็บอกไว้แล้ว รุกขมูลเป็นที่หนึ่ง จากนั้นก็เป็นอันดับ ๒ อันดับ ๓ ไป นี่มีแต่คำว่า สัปปายะๆ คือความสะดวกสบายสำหรับการบำเพ็ญนะ ไม่ใช่สะดวกสบายในการหลับการนอนการอยู่แบบโลกๆ เขา นี่เราอยู่แบบธรรม อิริยาบถทั้งสี่เป็นอิริยาบถของนักบวชแบบธรรม เราจึงต้องอยู่แบบนี้

นี่ละการที่จะมาอยู่แบบนี้มาทำแบบนี้ ต้องพินิจพิจารณาพระโอวาทของพระพุทธเจ้าให้ถึงใจนะ อย่าสักแต่ว่าฟังเฉยๆ มันไม่ถึงใจ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่โลกแสดงด้วยความถึงพระทัยจริงนะ ไม่ได้พูดเล่นๆ นี่ พวกเราฟังมันฟังแบบเล่นๆ คนหนึ่งพยายามเอาน้ำเทลงในหม้อของเรา หม้อน้ำเรามันคว่ำลงเอาก้นขึ้น เอาอะไรมาเทใส่มันก็ไม่เข้าซิ เอาน้ำมหาสมุทรมาเทมันก็ไหลออกหมดนั่นแหละ จะทำอะไรที่ตรงไหนกลัวแต่จะเลยธรรมพระพุทธเจ้าไป หากเทไม่มีอะไรรับมันก็อย่างนั้นละไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ให้พากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ขอให้สังเกตร่องรอยของพระองค์ให้ดีนะ สังเกตร่องรอยพระพุทธเจ้านั้นละสำคัญ ร่องรอยที่ท่านแสดงไว้คืออะไร ธรรมทุกบททุกบาท วินัยก็ให้เคารพ ธรรมก็ให้เคารพทุกบททุกบาท ใช้ความสังเกตด้วยดีนั้นละ เราจะไม่ผิดหวัง จะเจอความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงเจอมาแล้วโดยไม่ต้องสงสัย

วันนี้ก็แสดงเพียงเท่านี้ละ เอาละ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทั้งหลายทุกๆ องค์

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ปฏิบัติให้ถึงความจริง

พวกเราเป็นนักบวชและนักปฏิบัติ ถ้าจะถือเป็นขั้นก็นับว่าเป็นขั้นที่สูง เป็นอันดับที่สูงกว่าขั้นใด ๆ การเรียนก็ยังไม่หนักแน่นอะไรนัก แต่การปฏิบัตินี้ต้องมีความหนักแน่นทุกสิ่งทุกอย่าง ใช้ความพินิจพิจารณา ใช้สติปัญญามาก ยิ่งการปฏิบัติจิตเพื่อจะให้ได้ผลตามพระโอวาทที่ทรงสอน และให้ได้ผลดังที่พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านทรงได้รับมาแล้วนั้น ต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณามากมาย ในขั้นต้นก็คือสติ สติเป็นธรรมจำเป็นมากในทุกกาลสถานที่และหน้าที่การงานทุกประเภท ไม่เลือกเว้นในการที่จะไม่มีสติเข้าเกี่ยวข้อง การปฏิบัติต่อจิตใจนี้ซึ่งเป็นของละเอียดมากยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในโลก นั่นยิ่งเป็นของสำคัญมาก

กิเลสก็เป็นของละเอียดเช่นเดียวกันกับใจ จึงอาศัยและอยู่ด้วยกันได้เรื่อยมาตั้งแต่กัปไหนกัลป์ใดไม่ทราบแหละ นับไม่ได้เลย และพึงทราบว่าพระโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่สัตว์โลกนั้น เป็นพระโอวาทที่ออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์สุดส่วน ซึ่งสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติที่ถูกต้องสมบูรณ์เต็มที่ในฝ่ายเหตุ จึงทำให้สมบูรณ์เต็มที่ในฝ่ายผลที่ว่าได้ตรัสรู้ ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมที่ละเอียดมากที่สุด ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาตามพระโอวาทแต่ละบทละบาท แต่ละขั้นละตอนอย่างละเอียดลออ ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ อย่างนั้นไม่ตรงกับพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนด้วยความจดจ่อโดยพระเมตตาของพระพุทธเจ้าสุดส่วนจริง ๆ

ถ้าการกระทำ การสำเหนียกศึกษาและปฏิบัติของเรา ไม่ใช้ความพินิจพิจารณาความจงใจจริง ๆ ก็เข้ากันกับพระโอวาทของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงด้วยพระเมตตาเต็มส่วนไม่ได้ นี่ละเฉพาะอย่างยิ่งวงปฏิบัติเรา ที่ปฏิบัติไม่ได้เหตุได้ผล ไม่รู้ว่าต้นเป็นยังไง ปลายเป็นยังไง หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ หลักใจก็ไม่มีเพราะหลักธรรมไม่มี หลักธรรมไม่มีเพราะสติขาดวรรคขาดตอนและไม่มีสติ นี่เป็นของสำคัญ หากได้พยายามทำตามจริง ๆ ด้วยความจดจ่อต่อเนื่อง และมีความมุ่งหวังอย่างเต็มที่ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่านมุ่งหวัง จนได้สำเร็จผลเป็นที่พอพระทัยและพอใจแล้ว เหตุใดการประพฤติปฏิบัติของพวกเราจะไม่เข้มแข็ง สติจะไม่ดี เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ฝึกได้ ให้มีความคล่องตัวได้เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ๆ

งานใดก็ตาม ทำทีแรกย่อมไม่สะดวก ขลุกขลัก แต่ครั้นทำไป ๆ ก็เกิดความชำนิชำนาญและคล่องตัว เช่น เราเขียนหนังสือ หลับตาเขียนยังได้ คล่องขนาดไหน ดูซิ นั่นคือความคล่องตัวเพราะความเคยชิน เขียนอยู่เสมอ ทีนี้การพยายามตั้งอยู่เสมอ ตั้งสติ

ย่อมจะเป็นสติที่สืบเนื่องกันไปได้ กลายเป็นสัมปชัญญะความรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา จากความรู้ตัวของสติแล้วก็จะทำจิตของเราให้สงบเย็น เพราะสติหรือสัมปชัญญะนั้นเป็นเครื่องรักษาอยู่ตลอดเวลา จิตไม่หาเรื่องหาราวมาก่อกวนตัวเองย่อมเป็นจิตสงบ

ที่จิตไม่สงบนั้นเพราะอะไร เพราะเรื่องราวนั้นเกิดขึ้นจากใจเอง โดยไม่มีสติตามควบคุมหรือรักษา จึงเล็ดลอดออกไปสู่อารมณ์นั้นอารมณ์นี้ และร้อยทั้งร้อยเป็นอารมณ์ที่เป็นภัยเสียทั้งนั้น แล้วจะหาความสงบร่มเย็นจากอารมณ์ที่เป็นภัยเข้ามาก่อกวนนั้นได้อย่างไร ถ้าอารมณ์ก็ต้องเป็นอารมณ์เพื่อความสงบ ที่ท่านเรียกว่าอารมณ์แห่งสมถะ การกำหนดธรรมบทใดก็ตามนั้นเรียกว่าอารมณ์ คือนำธรรมนั้นมาเป็นอารมณ์ อารมณ์ที่จะให้เป็นสมถะคือความสงบใจ ต้องเป็นอารมณ์ที่นิ่งอยู่กับที่ไม่กระจายไปสู่สิ่งใด ไม่เหมือนปัญญา เช่นกำหนดลมหายใจ หรือพุทโธ พุทเข้า โธออก อย่างนี้ก็เรียกว่าอารมณ์ แต่อารมณ์เหล่านี้เป็นอารมณ์เพื่อความสงบใจ ไม่ใช่อารมณ์เพื่อความก่อกวนใจให้ได้รับความทุกข์ นี่ต่างกันที่ตรงนี้

ผู้ปฏิบัติจึงควรใช้ความพินิจพิจารณาด้วยดี และนำอารมณ์ที่ว่านี้เข้ามากำกับใจ ใจบางครั้งทั้งๆ ที่เราใช้คำบริกรรมอย่างเด่นชัดๆ รู้ชัดเห็นชัดอยู่ในคำบริกรรมของตนก็ดี เวลาจิตค่อยละเอียดเข้าไปนี้ คำบริกรรมจนไม่ปรากฏก็มี นี้เป็นไปได้ในวงปฏิบัติ คำว่าพุทโธก็ดีอะไรก็ดี ไม่ปรากฏเลยอย่างนั้นก็มี เมื่อไม่ปรากฏเราก็ให้รู้อยู่กับความรู้ไม่เกี่ยวกับคำบริกรรมใดๆ แต่รู้ด้วยความมีสติกำกับอยู่นั้นแลปราศจากสติไม่ได้ ให้มีความรู้อยู่เช่นนั้น จิตก็จะสงบเย็น หรือมิฉะนั้นเราจะใช้อุบายปัญญา เอ้า พาก้าวทางด้านปัญญา เพราะความสงบประเภทนี้มีความคิดอ่านไตร่ตรองได้เป็นธรรมดาไม่ขัดกัน

พาเดินกรรมฐานซิ กรรมฐาน ๕ กรรมฐานอาการ ๓๒ เหล่านี้เป็นกรรมฐาน คืองานที่ควรทำ และงานที่เหมาะสมของการปฏิบัติธรรมอย่างยิ่งอยู่แล้ว เราจะเที่ยวกรรมฐานในสกลกาย เบื้องบนเบื้องล่าง เบื้องขวางสถานกลางภายในร่างกายของเรานี้ โดยไปในส่วนต่างๆ ของร่างกายหรืออวัยวะต่างๆ อาการต่างๆ ของร่างกายนี้ ก็ชื่อว่าเที่ยวกรรมฐาน ทำงานที่ถูกต้องตามหลักธรรม ท่านเรียกว่ากรรมฐาน แปลว่าที่ตั้งแห่งการงานของผู้ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์หรือเพื่อการถอดถอนกิเลส ต้องถืองานเหล่านี้เป็นพื้นฐานอันสำคัญมาก นั่น ท่านจึงให้ชื่อว่ากรรมฐานๆ

กรรมฐาน ๕ ก็คือฐานที่ตั้งแห่งงาน ๕ ประการ ได้แก่ **เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ** เป็นพื้นฐานก่อนในเบื้องต้น ต่อจากนั้นที่นี่มีโอกาสหรือว่าเป็นความโล่งโปร่งภายในจิตใจ คิดอยากจะพิจารณาอยากเที่ยวกรรมฐานภายในตัวของเราเราก็เที่ยวได้ เอ้า เบื้องบนก็ขึ้นศีรษะซี ดูผมดูหนังอยู่บนศีรษะ หุ้มห่อกะโหลกศีรษะอยู่ กะโหลกศีรษะนั้นคืออะไรเป็นอะไร โลกทั้งโลกเขาก็ให้ชื่อว่ากระดูก มันเป็นสัตว์เป็นบุคคลที่ไหนกัน

ฟังซิกระดูก ทิ้งเกลื่อนอยู่ตามถนนหนทางไม่เห็นมีความหมายอะไร แต่กระดูกบนศีรษะเรานี้ทำไมจึงมีความหมายนักหนา ในโลกอันนี้ติดกันเพราะกระดูกนี้ทั้งนั้น ใครเป็นคนผ่านกระดูกนี้ไปได้ เพราะอะไร เพราะความสำคัญของกิเลสเสกสรรขึ้นมาให้สิ่งเหล่านี้มีคุณค่ามีราคา ทั้งๆ ที่มันไม่มีราคานั่นเอง นี่ละเรียกว่าเป็นเครื่องหลอกอันหนึ่งๆ

เพราะฉะนั้นการท่องเที่ยวกรรมฐานดังที่ว่านี้ จึงเป็นการเข้าไปแก้ไขเหตุการณ์ที่พัวพันกันอยู่โดยหาเหตุหาผลไม่ได้ ซึ่งเกิดขึ้นจากความหลอกลวง ความสำคัญมั่นหมายผิดๆ ของกิเลสประเภทต่างๆ ด้วยปัญญาของเรา ให้พินิจพิจารณากำหนดดูเข้าไปจากกะโหลกศีรษะแล้วเข้าไปในมันสมองเป็นยังไง มันเต็มไปด้วยของปฏิกูลโสโครกเป็นสัตว์ที่ตรงไหน เป็นบุคคลที่ตรงไหน เป็นเราเป็นเขาที่ตรงไหน เป็นหญิงเป็นชายที่ตรงไหน ดูให้ชัดด้วยปัญญา มีสติเป็นผู้ควบคุมในการดูงานนั้นๆ แล้วจิตจะเพลินพิจารณา จะเพลินทำงานหรือเพลินเที่ยวกรรมฐาน

เอ้า ขึ้นข้างบนจนหมดลงเรื่อยไปหมดนั่นแหละเพราะเป็นกรรมฐาน เป็นที่ท่องเที่ยวของจิตตภาวนาด้วยกันทั้งนั้น เดินลงไป หนังหุ้มกระดูกนี้ดูซิ หนังหุ้มเนื้อห่อเนื้อ **ตจปริยนฺโต** หนังหุ้มรอบหรือหนังหุ้มอยู่โดยรอบ แน่ะ ถ้าไม่มีหนังแล้วเป็นอย่างไร คนทั้งคนทั้งเขาทั้งเราดูกันได้ไหม นี้หรือเป็นคน อันหนังหุ้มอยู่นี้หรือเป็นคน หนังก็เป็นแต่ตั้งชื่อขึ้นมาอันหนึ่งต่างหาก และดูตั้งแต่ภายนอกเข้าไปภายใน และดูเนื้อ ดูเอ็น ดูกระดูก ดูเข้าไปให้ลึกซึ้ง เต็มตัวภายในของเรานี้มีอะไรบ้าง มีแต่สิ่งอย่างเดียวกันหมด แบบเดียวกันหมด

ถ้าว่า **อนิจฺจ** ก็แปรสภาพเหมือนกันหมดไม่มีอะไรยิ่งหย่อนกว่ากัน ถ้าว่า **ทุกฺข** ก็เหมือนกัน สิ่งใดในร่างกายนี้จะทำเราให้มีความสุขความสบายไม่เห็นมี มีแต่ทำความทุกข์ให้อยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนอิริยาบถต่างๆ นั้นก็เพราะการบรรเทาความบีบบังคับของร่างกายที่เรียกว่าทุกข์ ว่าทุกข์นั่นแล ถ้าไม่เปลี่ยนก็ไม่ได้ มันหนักมากไปทุกข์มากไป จึงต้องผลัดต้องเปลี่ยนอิริยาบถอยู่เรื่อยๆ คำว่า **อนตฺตา** ก็เหมือนกัน อะไรมันเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขา มันมีแต่สภาพเป็นความจริงอันหนึ่งๆ แต่ละอย่างๆ ของมันเท่านั้น

นี้ก็เพราะกิเลสนั่นเอง เข้าไปเสกสรรปั้นยอว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ทั้งๆ ที่มันไม่เป็น กิเลสเป็นของปลอม กระจายไปสู่อันใดอันนั้นจึงเป็นปลอมไปหมดหาความจริงไม่ได้ เชื่อความจริงไม่ได้ เราจึงหาหลักเกณฑ์ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องเอาปัญญาเข้าไปหยั่งทราบตามความจริงของมันแต่ละอย่างๆ หลายครั้งหลายหนหลายตลบทบทวน จิตใจย่อมมีความสงบเย็น ปล่อยวางสิ่งทั้งหลายเหล่านี้จากคำว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็น

เราเป็นเขา หรือเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นกระดูกโดยลำดับลงไปเสียได้โดยลำดับลำดา ใจเย็น นั่น

เที่ยวลงไปซิกรรมฐาน ลงไปพื้นเท้าเป็นยังไง ดูหมดรอบตัวของเราเป็นยังไง นี่เวลาที่เราจะเที่ยวกรรมฐาน เอ้า เที่ยวได้ไม่ผิดไม่ขัดต่อจิตตภาวนา ในโอกาสที่ควรจะเที่ยว จิตอยากจะเพลินไปตามสรรพางค์ร่างกายเหล่านี้ละ เอ้าให้เพลินไปเพราะเพลินในกรรมฐาน เที่ยวกรรมฐาน นี่ก็ทำได้ในกาลที่ควรจะทำ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับงานของตนในเวลานั้น ที่อยากทำอยากพิจารณาก็ให้พิจารณาไป นี่เรียกว่ากรรมฐาน เที่ยวกรรมฐาน เที่ยวตามป่าตามเขานั้นก็เที่ยวเพื่อทำงานประเภทนี้แล เพื่อหาที่เหมาะสำหรับจะพิจารณากรรมฐานภายใน เที่ยวกรรมฐานภายในให้คล่องตัว ให้แจ่มแจ้งชัดเจน ท่านจึงสอนให้ไปอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมมีรุกขมูลร่มไม้

คำว่ารุกขมูลร่มไม้นี้ก็ไม่ได้หมายถึงว่า จะอยู่ที่นั่นไปจนตลอดชีวิต ไม่เข้าที่มุงที่บังเลยอย่างนั้นไม่ใช่ ย่อมเป็นกาลเป็นเวลา กาลหนึ่งเข้าสู่ร่มไม้เข้าสู่ชายเขา เข้าสู่ถ้ำ หรือเข้าสู่ที่มุงที่บังตามกาลตามเวลา แต่ต้องเป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับการภาวนาในอิริยาบถนั้นๆ นี่ท่านเรียกว่าเป็นที่เหมาะสมกับการภาวนา เป็นสถานที่ไม่พลุกพล่านวุ่นวายด้วยฝูงชนและสิ่งก่อกวนทั้งหลาย มีผลัดมีเปลี่ยนสถานที่นั่นที่นี่ นั่นท่านเรียกว่าเที่ยวกรรมฐาน เพื่อทำงานด้วยความสะดวกด้านจิตตภาวนาของเรา

ไม่ใช่ว่ารุกขมูลตั้งแต่วันบวชมาให้อยู่ตลอดชีวิต ที่ท่านว่าให้อุตส่าห์พยายามปฏิบัติไปตลอดชีวิตนั้นก็คือ เข้าๆ ออกๆ เข้าร่มไม้ชายคา เข้ารุกขมูลร่มไม้ เข้าในป่าในเขา ให้ผลัดเปลี่ยนกันในสถานที่ที่เหมาะสมกับการภาวนานี้ตลอดชีวิตเถิด ความหมายว่าอย่างนั้น อย่าได้เข้าไปพลุกพล่านวุ่นวายกับสิ่งที่จะให้เกิดกิเลสตัณหา หรือส่งเสริมกิเลสตัณหาประเภทต่างๆ ให้มากมูนขึ้นในใจ จะเป็นความทุกข์ความเดือดร้อนมาก ไม่สมกับผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสออกจากใจ นั่นท่านหมายอย่างนี้ให้พากันเข้าใจเอาไว้

พระโอวาทของพระพุทธเจ้าทุกบททุกบาทนั้น พึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากที่เราจะปฏิบัติตาม เช่น รุกขมูล พระพุทธเจ้าก็เคยบำเพ็ญมาได้ผลเป็นที่พอพระทัยเพราะสถานที่เหล่านี้มาแล้ว จึงต้องแสดงสถานที่เหล่านี้อย่างเปิดเผยประจำพระโอวาทหรือศาสนาของพระองค์ไม่ทรงละเว้นเลย พอบวชเข้ามาก็บอกเลยทันที บอกสถานที่เหมาะสมกับการทำงานของเราคือกรรมฐานเหล่านี้

ใจเมื่อได้อบรมอยู่เสมอ บำรุงด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียรอยู่เสมอ ไม่มีสิ่งเข้ามาก่อกวนรบกวนบีบบังคับอยู่เรื่อยๆ มีแต่ฝ่ายดีส่งเสริมอยู่โดยสม่ำเสมอ ย่อมจะค่อยเจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับลำดา ธรรมที่เหมือนกับว่าอยู่ฟากฟ้าแดนดิน เช่น สมาธิ

ธรรม ปัญญาธรรม ก็จะปรากฏขึ้นที่ใจ อ๋อ ธรรมประเภทนี้ปรากฏขึ้นที่ใจความสงบเย็นจนกระทั่งจิตเป็นสมาธินี้ปรากฏขึ้นที่ใจ ไม่ใช่ปรากฏขึ้นที่ฟากฟ้าแดนดินที่ไหนมันก็ทราบเอง ปัญญาก็เหมือนกัน เมื่อได้รับการอบรมอยู่โดยสม่ำเสมอแล้ว จะค่อยแตกแขนงออกไปในกาลอันควรที่เราพาพิจารณา และปัญญานี้เป็นสิ่งสำคัญมากทีเดียวในวงพระศาสนา ปัญญาเป็นสำคัญที่จะฟาดฟันหั่นแหลกกิเลสทุกประเภท ไม่มีกิเลสประเภทใดจะเหนือปัญญาไปได้เลย พระพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ด้วยปัญญาเป็นสำคัญ เป็นดาบอันคมกล้าที่สุดเลย ปัญญา

เราจะเห็นได้เวลาปัญญาที่คล่องตัว กำหนดไปถึงจุดไหนจะพังไปเลย กิเลสพังไป ๆ เลย ไม่มีที่จะอยู่ได้ นี่คือความแก่กล้าสามารถหรือคล่องตัวของปัญญา จึงเป็นเหมือนกับว่าดาบอันคมกล้าที่สุด ปัญญาก็มีหลายประเภท **ตรุณวิปัสสนา** นั่น ท่านบอก ปัญญาเพื่อความเห็นแจ้งอย่างอ่อน ๆ ไปโดยลำดับ จนกระทั่งมหาสติมหาปัญญาเมื่อถึงขั้นนั้นแล้วอย่างไรก็ไม่มีอะไรคัดค้านต้านทานได้ ขึ้นชื่อว่าข้าศึกคือกิเลสแล้วจะต้องพังไปหมดไม่มีอะไรเหลือ นับวันพังไป ๆ หมดไป ๆ สิ้นไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลืออยู่ภายในใจด้วยปัญญาประเภทเหล่านี้ นี่เป็นธรรมะเป็นพระโอวาทที่ทรงแสดงไว้อย่างสด ๆ ร้อน ๆ ประหนึ่งว่าพระองค์ประทับอยู่ต่อหน้าเราประทานพระโอวาทด้วยบทธรรมเหล่านี้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน กังวานอยู่ภายในจิตใจของผู้ฟังโดยสม่ำเสมอด้วยความมีสติของตน

ไม่ใช่ธรรมเหล่านี้อยู่ห่างอยู่ไกลจากพระพุทธเจ้า เช่นพระพุทธเจ้าไปปรินิพพานอยู่ทางอินเดีย ธรรมเหล่านี้อยู่ตามคัมภีร์ อยู่ตามความจดจำเพียงเท่านั้น แล้วก็สุดเอื้อมหมดหวังไม่สามารถจะปฏิบัติได้แล้ว เพราะพระพุทธเจ้าผู้ประทานพระโอวาทก็ปรินิพพานไปแล้วและอยู่ไกลด้วย ปรินิพพานอยู่เมืองอินเดียโน่นด้วย นี้ล้วนแล้วแต่เป็นความสำคัญผิดทั้งนั้น ลูบคลำลม ๆ แล้ง ๆ ไปหาความจริงไม่ได้

ความจริงอย่างแท้จริงคืออะไร ท่านสอนว่าอย่างไร นั่น พระโอวาทท่านสอนว่าอย่างไร เหมือนพระพุทธเจ้าประทับนั่งประทานพระโอวาทบทนั้น ๆ อยู่ต่อหน้าต่อตาของเรานั่นแล จึงเข้ากันได้กับที่ว่า พระธรรมและพระวินัยนั้นแลจะเป็นศาสดาแทนเราตถาคตเมื่อเราผ่านไปแล้ว คือเรานิพพานไปแล้ว ให้พึงพากันเคารพหลักธรรมหลักวินัยซึ่งเท่ากับเคารพศาสดา และให้พยายามเดินตามพระโอวาททั้งสองประเภทนี้ คือพระธรรมพระวินัย อย่าให้คลาดเคลื่อน สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าเห็นว่าเป็นโทษให้พยายามระมัดระวัง เช่นกับเสือร้ายตัวหนึ่ง หรือไฟ มันจะเผาไหม้ได้จริง ๆ ไม่สงสัยถ้าประมาทเสือร้ายก็เหมือนกัน

นี่กิเลสแต่ละประเภทๆ เท่ากับเสือร้ายด้วย เสือร้ายยังเป็นกาลเป็นเวลาที่บีบบี้สีไฟหรือทำอันตรายแก่คน แต่กิเลสนี้มีอยู่เป็นประจำตลอดเวลาและกล่อมสัตว์โลกได้อย่างสนิทปิดหูปิดตา ไม่สามารถที่จะทราบว่ามันเป็นภัยได้เลย ก็เพราะกิเลสนี้เองเป็นตัวที่แหลมคมมากจึงแก้กันได้ยากที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาให้มากในการแก้หรือการถอดถอนกิเลส อย่าทำสักแต่ว่าทำ อย่าสุ่มอย่าเดา ให้ตั้งอกตั้งใจทำ

การประพฤติปฏิบัติธรรม คำว่าประพฤติปฏิบัติธรรมนี้มันมีกิเลสกีดขวางอยู่ในการดำเนิน จึงต้องได้ชำระซักฟอกกิเลสเข้าไปโดยลำดับ นี่แหละท่านเรียกว่าปฏิบัติธรรม คือปฏิบัติเพื่อรู้เพื่อเห็นธรรม ด้วยการชำระสิ่งสกปรกโสมมทั้งหลายที่หุ้มห่ออยู่ภายในจิตใจไม่ให้มองเห็นธรรมได้ไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งจิตที่ไม่เคยสงบก็สงบได้ สงบได้มากได้น้อยเป็นลำดับลำดา และเป็นต้นทุนหนุนศรัทธาความเชื่อของเราให้ขยับตัวขึ้นไปเรื่อยๆ ความพากเพียรก็จะหมุนตามๆ กันมาเป็นเหมือนกับแม่เหล็ก ผลอันนั้นเป็นเหมือนแม่เหล็ก เครื่องดึงดูดความพากเพียรความอุตส่าห์พยายามทั้งหลายให้เดินตาม หรือรวมกันเป็นพลังขึ้นมาภายในจิตใจของเรา

ที่นี่คำว่าสมาธิ คำว่าสมาธินั้นหมายถึงจิตที่มีฐานเป็นของตัวเอง ถ้าจะแปลตามหลักนักปฏิบัติจริงๆ ที่รู้ที่เห็นเรื่องของความสงบและเรื่องของสมาธิแล้ว ต้องเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ใครรู้ก็จะรู้เหมือนกันนี้ เห็นก็เห็นเหมือนกันนี้ ถ้าได้ปฏิบัติควรจะรู้จะเห็นจะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นี่หลักใหญ่อยู่ตรงนี้ คำว่าจิตเป็นสมาธินั้นหมายถึง จิตที่มีความสงบเข้าหลายครั้งหลายหน จนตั้งเป็นฐานของตนขึ้นมาได้แน่นหนามั่นคงอยู่ภายในจิตใจ แม้จิตจะคิดจะปรุงเรื่องอะไรๆ อยู่ก็ตาม ในขณะนั้นเรากำหนดลงดูจุดแห่งความรู้นั้น จะเห็นความแน่นหนามั่นคงเป็นของตัวอยู่โดยลำพังเป็นปกติ นี่เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ จิตสงบ สงบตัวหลายครั้งหลายหนนั่นละเข้าเป็นสมาธิ แต่เวลาพูดเราก็พูดว่า ทำสมาธิหรือจิตรวมเข้าเป็นสมาธิ ให้พึงทำความเข้าใจเอาไว้ว่าเป็นอย่างที่กล่าวมานี้

ที่นี่คำว่าจิตออกก้าวทางด้านปัญญานั้น เวลาที่จิตสงบแน่วอยู่นั้นไม่ควรรบกวน นอกจากว่าจิตให้สงบอยู่เฉยๆ ก็ได้และมีการคิดอ่านไตร่ตรองได้อยู่ จะคิดอ่านไตร่ตรองก็ได้ ด้วยความสงบของจิตนั้นๆ อย่างนี้เราจะพิจารณาทางด้านปัญญาเป็นกาลเป็นเวลา คือเปลี่ยนระยะกันไปกับสมาธิก็ได้ การพิจารณาทางด้านปัญญาต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาพาคิดพาอ่านนะ เราอย่าปล่อยให้ว่าปัญญานี้จะเกิดเองเมื่อมีสมาธิแล้ว เราอย่าเข้าใจอย่างนั้น ถ้าหากท่านผู้เป็นขิปปาภิญญาที่รู้ได้เร็วนั้นมีทางเป็นไปได้ แต่พวกถูพวกไถถลอกปอกเปิกอย่างพวกเรานี้ จะต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาด้วยการ

ฉุดการลากการพาทำงาน บังคับให้ทำงานโดยทางปัญญา คือถ้าจิตสงบก็สงบอยู่อย่างนั้น เราจะเห็นแต่ความสบายในความสงบ เห็นความแปลกประหลาดอัศจรรย์อยู่เพียงความสงบ เพราะไม่เห็นสิ่งที่ประเสริฐเลิศเลอยิ่งกว่านั้นจึงไม่สนใจ

ความจริงเรื่องของปัญญานี่เป็นทางก้าวเดินที่จะให้เข้าสู่ธรรมอันละเอียด จิตอันละเอียด และเห็นกิเลสประเภทละเอียด ฆ่ากิเลสทุกประเภทไปโดยลำดับลำดาจากปัญญานี้ ไม่ใช่จากสมาธิ สมาธิเป็นความสงบตัว เป็นต้นทุน จิตไม่ฟุ้งซ่าน จิตอิ่มตัวไม่คิดโน้นคิดนี้ยุ่งเหยิงวุ่นวาย ด้วยความหิวโหยในอารมณ์ทั้งหลาย มีความอิ่มตัวอยู่ด้วยความสงบเย็น นี่เป็นผลอันหนึ่ง เมื่อมีผลอันนี้แล้วก็เท่ากับเรามีต้นทุน เอ้า ทีนี้พาคิดอ่านไตร่ตรองทางด้านปัญญา เมื่อจิตค่อยพิจารณาทางด้านปัญญาคลี่คลายกันออกไปโดยลำดับลำดา จนจิตเห็นคุณค่าของปัญญาว่าได้เข้าใจกิเลสประเภทนั้น เข้าใจประเภทนี้ และได้เข้าใจอาการแห่งร่างกายทั้งหลายส่วนนั้นส่วนนี้ เข้าใจเรื่องเวทนาสุขทุกข์เฉยๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจส่วนนั้นส่วนนี้เข้าไปโดยลำดับแล้ว ย่อมจะลุกลามไปเรื่อยๆ ที่นี่

ทั้งส่วนร่างกายคือรูปขันธ์ ทั้งเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นนามขันธ์ เรื่องของปัญญาจะค่อยกระจายตัวไปเรื่อยๆ รู้ไปเรื่อยเห็นไปเรื่อย และจะปลุกสติปัญญาให้มีความตื่นตัวขึ้นไปเรื่อยๆ ขยับขึ้นไปเรื่อยๆ ด้วยอำนาจแห่งความเพียร เพราะเห็นผลเป็นพยานอยู่ภายในจิตใจอยู่แล้ว นี้ละที่นี่จิตจะค่อยก้าวขยายตัวออกจากสมาธิเป็นปัญญา

ในการปฏิบัติระหว่างสมาธิกับปัญญานี้ ที่ให้ถูกต้องดีงามเหมาะสมราบรื่นนะ ในขณะที่จิตสงบเราอย่าไปกังวลกับการพิจารณาทางด้านปัญญาใดๆ ทั้งสิ้น ให้พยายามทำความสงบจิตให้ได้ มีหน้าที่ที่จะทำสมถธรรมให้ปรากฏ สมถธรรมก็คือความสงบของใจนั่นเอง เมื่อปรากฏแล้วก็อยู่นั้น พักตัวให้สบาย เย็นอยู่นั้น พอถอยออกมาจากนั้นจิตย่อมมีความอิ่มตัวในการอยู่สงบของตน แล้วออกเที่ยวเหมือนกัน นั่นละขณะที่จิตจะออกเที่ยว อยากคิดอยากปรุงเรื่องนั้นเรื่องนี้ นั้นแหละนำปัญญาเข้าไปหรือว่าไสจิตนี้เข้าไปสู่ทางด้านปัญญา ให้พิจารณา พาทำงาน

เอ้า จะทำงานอะไร เพราะในโลกธาตุนี้มีแต่เรื่องเป็นทางเดินของปัญญาทั้งนั้น เป็นหินลับปัญญาทั้งนั้น ไม่ว่าภายนอกไม่ว่าภายใน ทั้งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งหมดในร่างกายนี้เป็นหินลับปัญญาทั้งนั้น เป็นทางก้าวเดินเพื่อปัญญาอันคมกล้า เอ้า จะออกไปสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งภายนอก ไม่ว่ารูปใด ชนิดใด เสียงใด ตลอดถึงสัตว์ถึงบุคคลใดที่เข้ามาสัมผัสสัมพันธ์กับสติปัญญาที่เตรียมพร้อมเพื่อรู้ เพื่อเห็น เพื่อเข้าใจ เพื่อละเพื่อถอนอยู่แล้ว ย่อมจะรู้จะเข้าใจ จะละจะถอดถอนไปโดย

ลำดับลำดา นี่ละปัญญา ปัญญาเริ่มก้าว ก้าวอย่างนี้ละ มองไปไหนมีแต่เรื่องของปัญญาที่จะทำงาน ที่จะก้าวเดินเพื่อความรู้แจ้งแทงทะลุ เพราะเวลาติดมันติดหมด

จิตใจเราอย่าเข้าใจว่าติดเฉพาะกายเฉพาะจิตของตัวเองเท่านั้น แย็บออกไปทางไหนมันติดๆ ติดไปหมด เพราะฉะนั้นเวลาพิจารณามันจึงกระเทือนไปหมดเลย อยู่ไม่ได้ถึงขั้นปัญญาที่จะกระเทือนโลกแล้ว ต้องเหมือนกับไฟได้เชื้อลุกลามไปเรื่อยๆ เมื่อมีอะไรสัมผัสสัมพันธ์ แม้แต่ไม่มีก็เสาะแสวงหาเหตุหาผลเรื่อยไป จนกระทั่งได้เรื่องได้ราวได้เหตุได้ผล แล้วก็ก้าวไปเรื่อยๆๆ นั่นเรื่องของปัญญา

ที่นี่ปัญญาที่เป็นที่แน่นอนต่อความตรัสรู้ เอ้า พูดง่ายๆ เอาให้มันเต็มเม็ดเต็มหน่วยนี้เลย ธรรมพระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นของโกหกโลก จะมาปิดมาบังไว้ทำไม เอาให้เห็นจริงซิ ธรรมพระพุทธเจ้าเป็นธรรมเปิดเผย เอ้า มันควรจะได้ตรัสรู้หรือควรจะได้บรรลุธรรมด้วยธรรมประเภทใด ขั้นที่เป็นความมั่นใจของผู้ปฏิบัตินั้นคือขั้นของปัญญาเริ่มออกก้าวเดิน นี้เริ่มจะเข้าใจแล้ว จนกระทั่งปัญญาออกก้าวเดินไปโดยลำพังตนเองแล้วนี้ละท่านว่าเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาประเภทนี้แลสร้างความแน่ใจให้แก่เจ้าของสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าของ ว่าอย่างไรก็จะหลุดพ้นแน่ๆ และอย่างไรก็ต้องไม่มีเหลือกิเลส เพราะมันทราบไปในลำดับลำดาของปัญญาที่ก้าวเดิน ไม่ว่าก้าวเดินไปไหนเข้าใจตรงนั้น ตัดตรงนั้น ขาดตรงนั้นไปเรื่อยๆ จิตก็โล่ง โล่งออกไปๆ เรื่อยๆ

การตัดนี้ไม่ใช่อะไรนะ มันเกี่ยวโยงอยู่กับหัวใจของเรานี้ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เกี่ยวโยงออกไปหมดเลย แต่เราไม่รู้ว่ามันไปเกี่ยวกับเรื่องอะไร เพราะฉะนั้นจึงต้องไปแยกไปแยะสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้เป็นที่เข้าใจ แล้วไอ้เรื่องอวิชชามันก็ถอนตัวเข้ามา คือความหลงนั่นละ ความสำคัญมั่นหมายมันหดตัวเข้ามา เพราะปัญญาไปตีต้อนหรือฟาดฟันหั่นแหลกกัน มันก็ถอยเข้ามาๆ ปัญญาคือความเห็นจริงรู้จริง ไม่ใช่รู้ปลอมเห็นปลอมยึดแบบปลอมๆ เหมือนอย่างกิเลสมันพายึดพาถือ ปัญญาเป็นเครื่องตัดเครื่องฟันเป็นเครื่องประกาศกังวานขึ้นภายในหัวใจของผู้ปฏิบัติด้วยความสัตย์ความจริง เพราะฉะนั้นเวลารู้แล้วท่านจึงว่า **ยถาภูตๆ ญาณทสฺสนๆ** รู้แล้วปล่อยวางไว้ตามเป็นจริง นั่นเมื่อเวลาแปลออกเป็นอย่างนั้น เมื่อรู้สิ่งใดแล้วจิตย่อมปล่อยวางๆ ไว้ตามเป็นจริงๆ แล้วหดตัวเข้ามา พิจารณาไปไหนจิตไม่ขัดไม่ข้อง ขาดสะบั้นไปหมด ทราบชัดว่าจิตนี้ได้ตัดขาดมาโดยลำดับแล้ว นั่น ปัญญาขั้นนี้เป็นอย่างนั้น

ใครยังไม่เคยเป็นก็ตามขอให้เป็นเถอะ เหมือนพระพุทธเจ้าประทับอยู่ตรงหน้านี้แน่ๆ ทีเดียว ไม่ได้เหมือนอื่นเลย พระโอวาททุกบททุกบาทจะเคารพที่สุด เคารพเหมือนกันกับเคารพพระพุทธเจ้าที่ประทับอยู่ต่อหน้าเรานี้แหละ เพราะสดๆ ร้อนๆ ธรรมอันนี้แลจะฉุดจะลากเราให้หลุดพ้นจากทุกข์ในวันนี้ก็ดีพรุ่งนี้ก็ดี หรือวันไหนเดือน

ใดก็ดีขณะใดก็ดี ไม่ใช่ธรรมอื่น ไม่ใช่สิ่งใดในโลก สิ่งทั้งหลายจะมีเต็มโลกธาตุก็ตาม ไม่ใช่สิ่งที่จะฉุดลากเราให้หลุดพ้นจากทุกข์ มีพระโอวาทที่ถูกต้องแม่นยำที่เรียกว่าสวากขาตธรรมนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงเคารพมากที่สุดเลย

ผลที่สุดสติติดแนบอยู่กับตัว ก็เหมือนกับองค์ศาสดาอยู่กับตัว ปัญญาหมุนตัวเป็นกงจักรหรือเป็นธรรมจักรอยู่ภายในตัว จึงเป็นเหมือนกับศาสดาเป็นผู้ฟาดฟันหั่นแหลกช่วยอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจ ประหนึ่งว่าพระศาสดาประทับให้เห็นอยู่นี่ภายในองค์แห่งสัจธรรมทั้งสี่นี้ เพราะฉะนั้นองค์แห่งสัจธรรมทั้งสี่นี้จึงเป็นสถานที่สร้างความบริสุทธิ์ของจิต ไม่ว่าจิตพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจิตของพระอรหัตอรหันต์ ไม่ว่าจิตพระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์ใด จะนอกเหนือไปจากสัจธรรมนี้ไม่ได้ อันนี้จึงเป็นธรรมที่ใหญ่โตมากที่สุด

นี่ละสัจธรรมทั้งสี่คืออะไร ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่เวลาจิตก้าวเข้าไปสู่ปัญญาขั้นภาวนามยปัญญาแล้ว จะไม่หนีจากหลักสัจธรรมทั้งสี่นี้เลย ถือสัจธรรมทั้งสี่นี้เป็นสนามรบสงคราม ฟาดฟันหั่นแหลกกันอยู่ในนั้น เรื่องทุกข์กับสมุทัยไม่เห็นไม่ถือว่าเป็นข้าศึกเป็นสิ่งที่น่ากลัวมาก แต่ถือเป็นของจริงเช่นเดียวกันกับมรรคกับนิโรธนั่นแหละ เวลาเข้าถึงกันจริงๆ แล้วต่างอันต่างจริง เลยไม่มีอะไรเป็นข้าศึกกัน ทุกข์ก็ไม่เป็นข้าศึกเพราะทุกข์เป็นของจริงอันหนึ่งเท่านั้น นั่น จิตผู้ที่นอกเหนือจากทุกข์มี ผู้ที่จะรู้ทุกข์ว่าเป็นของจริงอันหนึ่งคือจิต จิตเป็นผู้รู้มี นั่น สมุทัยก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่งที่เกิดขึ้นดับไปๆ เมื่อมีสิ่งที่เสริมมันก็ลุกโพลงๆ ขึ้นเช่นเดียวกับไฟ ไฟมีความหมายกับมันอะไรบ้าง แต่ไสฟืนเข้าไปซิ เอาเชื้อไสเข้าไปซิ มันจะแสดงเปลวขึ้นมากน้อยขนาดไหน นั้นแหละสมุทัยก็เป็นเช่นนั้น

ไฟนั้นรู้ความหมายของมันไหม มันไม่รู้ความหมายของมัน สมุทัยก็เหมือนกัน เวลาเข้าถึงกันแล้วมันไม่รู้ความหมายของมันแหละ เรื่องของสติปัญญาของเราต่างหากที่แต่ก่อนยังไม่มีสติปัญญา สมุทัยนั้นจึงเป็นตัวภัยอย่างยิ่ง ทั้งๆ ที่มันไม่ได้ว่ามันเป็นตัวภัยต่อใคร แต่มันก็เผาได้เช่นเดียวกับไฟนั่นแล ทีนี้พอสติปัญญาหยั่งเข้าทราบถึงหลักความจริงทั้งสองอย่างนี้ ด้วยมรรคสัจได้แก่สติปัญญาเป็นต้นอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว ทะลุไปหมด หรือจะว่าดับสมุทัยขาดสะบั้นลงไปก็ถูก ก็เหมือนกับไฟที่เอาเชื้อออกหมดแล้วมันจะลุกลามไปไหน นอกจากจะดับลงให้เห็นเท่านั้น

นี่ก็เหมือนกัน ปัญญาเป็นผู้สอดส่อง เป็นผู้ไสฟืนไสไฟไสเชื้อออก แน่ะพูดง่ายๆ แล้วสมุทัยมันจะต่อไปที่ไหน ตรงไหนเป็นที่เกิดของสมุทัยมันก็ฟาดลงตรงนั้นอีก ขาดสะบั้นไปอีก แล้วฐานไหนเป็นฐานของสมุทัยอีกต่อไป ไม่มี ถูกทำลายแล้วด้วยมรรคมีมหาสติมหาปัญญาเป็นสำคัญ นี่ละพังกันลงที่ตรงนี้ แล้วประกาศกังวานขึ้นภาย

ในจิตใจ ว่าทุกข์นี้ดับไปโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย นั่นท่านว่านิโรธ ๆ คือความดับทุกข์ เพราะอำนาจแห่งมรรคที่มีกำลังเต็มที่แล้ว สังหารสมุทัยให้ขาดสะบั้นลงไป ก็เท่ากับสังหารทุกข์ให้ขาดสะบั้นลงไปในขณะเดียวกัน

นอกจากธรรม ๔ อย่าง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้แล้วคืออะไร นั้นละธรรมชาติอันนั้นไม่ใช่สัจธรรมทั้ง ๔ นี้ เป็นอันหนึ่งต่างหากที่เล็ดลอดออกมาจากสัจธรรมทั้ง ๔ เป็นผู้กลั่นกรองให้เรียบร้อยบริสุทธิ์เต็มที่ นี้ละพระพุทธเจ้าขึ้นตรงนี้ พระสาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลายขึ้นตรงนี้ทั้งนั้น ไม่มีองค์ไหนจะไปคัดค้านพระพุทธเจ้าเมื่อตนก็ผุดขึ้นมาตรงนี้ โผล่ขึ้นมาตรงนี้ด้วยความบริสุทธิ์

แต่ก่อนถูกสิ่งนี้หุ้มห่อ มีทุกข์ สมุทัยเป็นสำคัญหุ้มห่อ ปัญญานอนตายอยู่จมอยู่นั้นไม่มีทางออก และไม่รู้สึกการฟื้นตัวขึ้นมาเพื่อสังหารสมุทัยเลย ต่อเมื่อเราได้รับการอบรมอยู่ตลอดเวลาแล้ว ย่อมมีกำลังแก่กล้าสามารถ สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็เห็น สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้ เอ้า สมุทัยซึ่งท่านบอกว่าเป็นข้าศึก ๆ ไม่เคยรู้มันก็รู้ ๆ ละกันได้โดยลำดับลำดา จนกระทั่งขาดสะบั้นไปหมด เอ้า ทีนี้มีอะไรเป็นเงื่อนต่อกันไหม แม้ที่สุดในสัจธรรมทั้ง ๔ นี้มีอะไรมาต่อกันกับจิตมีไหม ไม่มีเลย นั่นเห็นไหม

ทุกข์ท่านจึงบอกว่าเป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ เพื่อจะสาวหาเหตุคือสมุทัย สมุทัยพึงละ การละสมุทัยละด้วยอะไร นั่น มันก็วิ่งไปถึงมรรค ละด้วยสติปัญญา ศรัทธา ความเพียร นี่เป็นสิ่งควรละ และนิโรธเป็นธรรมที่ทำให้แจ้ง จะทำให้แจ้งด้วยเหตุผลกลไกอะไร ก็ด้วยมรรคนี่เองจะทำนิโรธให้แจ้ง มรรคเป็นผู้ดับสาเหตุที่จะให้เกิดทุกข์ ได้แก่สมุทัยราบลงไปหมดแล้ว ทุกข์จะเอาอะไรมาเกิด ก็เห็นขาดสะบั้นลงไปด้วยกัน มรรคที่เคยทำหน้าที่เป็นเหมือนธรรมจักร หมุนติ้วทั้งวันทั้งคืน ไม่มีคำว่าอิริยาบถยืนเดินนั่งนอนนั้นระงับตัวลงไป ทุกข์ก็ดับเพียงเท่านั้นแล้วจะเอาอะไรมาดับอีก เท่านั้น นั่น

สิ่งที่รู้ว่าทุกข์ก็ดับไป สมุทัยดับไป เพราะอำนาจของมรรคคืออะไร นั่นแหละท่านว่าธรรม เป็นธรรมประเภทหนึ่งจากสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ นั่นท่านเรียกว่าธรรมบริสุทธิ์ ธรรมประเสริฐ พระพุทธเจ้าประเสริฐด้วยธรรมชาตินี้ พระสาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลายทุกพระองค์ไม่มีเว้น จะเป็นล้าน ๆ พระองค์ก็ตามเถอะ ออกจากสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ แล้วทำไมท่านจะค้านกันปฏิเสธกันได้ลงคอล่ะ ว่าพระพุทธเจ้าไม่มีก็เห็นอยู่ชัด ๆ อยู่ในองค์สัจธรรมซึ่งเราครองอยู่เวลานี้น่ะ แล้วปฏิเสธพระพุทธเจ้าได้ยังไงว่าไม่มี

เห็นได้ชัดว่าพระพุทธเจ้าองค์นี้ตรัสรู้แล้ว ทำไมองค์นั้นจะตรัสรู้ไม่ได้ องค์นั้นทำไมจะตรัสรู้ไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำไมจึงจะไม่มีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับจนถึงเป็นล้าน ๆ ๆ ล่ะ นั่นฟังซิ เพราะมีขึ้นได้ด้วยเหตุผลกลไกอันนี้ทำไมจะมีไม่ได้ เช่นอย่างองค์ก่อนก็มีได้ด้วยเหตุนี้ องค์นี้ก็มีได้ด้วยเหตุนี้ องค์หน้าต่อไปอนาคตก็จะมีได้ด้วยเหตุนี้

เหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น เหตุใดพระพุทธเจ้าจะสูญจากโลกไปได้ล่ะ ก็เมื่อเห็นชัดๆ ประจักษ์กันอยู่กับหัวใจของเราผู้รู้ผู้เห็นสัจธรรมทั้งสี่รอบหัวใจ จนกระทั่งถึงบริสุทธิ์ประจักษ์อยู่ในตัวแล้ว หาธรรมชาติที่คัดค้านตัวไม่ได้แล้ว จะคัดค้านพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นครูเอกอยู่แล้วได้ยังไง นั่นพิจารณาซิ สาวกอรหัตอรหันต์ท่านไปจากไหน ดูตัวจิตดวงนี้แล้วพอเลยๆ ยอมรับ กราบราบ นั่น

นี่ละธรรมพระพุทธเจ้าสดๆ ร้อนๆ อย่างนี้ จึงอยากให้หมู่เพื่อนได้รู้ได้เห็นได้ปฏิบัติให้ถึงความจริง เมื่อถึงความจริงนี้แล้ว เอ้า มันจะเสียดายอะไรๆ บ้างของในโลกนี่ ทั้งสามแดนโลกธาตุนี่ เพราะเราเคยกอดเคยแบกเคยหามกองทุกข์ทั้งหลายเพราะอยู่ในวงแดนโลกธาตุ และแบกหามอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งหลายมานี้นานแสนนานมากแสนมาก สิ่งใดที่เราไม่เคยยึดมีเหรอ นอกจากมันลืมไปเท่านั้น สถานที่ใดที่เราไม่เคยเกิด มันเกิดได้ทั้งนั้นแหละ นรกหลุมไหนที่เราจะไม่เคยเกิด สวรรค์ชั้นไหนที่เราไม่เคยเกิด นอกจากพรหมโลก ๕ ชั้นและพระนิพพานเท่านั้น นอกนั้นมันเคยไปเคยขึ้นเคยลงเคยตกเหวตกบ่อมามากต่อมากแล้วในจิตดวงเดียวนี้ มันมากต่อมาก จึงได้เคยพูดว่าเหมือนกอไผ่รากมันหนานั่น นี่กอไผ่ก็คือจิตของเรานี้ รากมันหนาก็คือความเกิดของมันนั้นแหละ มันเกิดไม่หยุดไม่ถอย ถึงขนาดนั้น

ทีนี้มันทำไมจะไม่รู้ล่ะ เมื่อมันขาดสะบั้นออกหมด ไม่มีอะไรเป็นเงื่อนต่อแล้วชัดเจนแล้ว ไปไหนอีกที่นี่ มันก็รู้ชัดๆ ไม่มีที่ว่าจะไปหรือว่าจะมา ไม่มี อดีตไม่มีอนาคตไม่มี ภพชาติจะหมายตรงไหน มันไม่ติดอะไรแล้วจะเอาอะไรไปติด จะเอาอะไรไปหมายมันจะไปเกิดที่ตรงไหนมันชัดอยู่ประจักษ์ใจ ท่านว่า **สนฺทิฏฐิโกๆ** ชัดไหมที่นี่ ลงประกาศกังวานอยู่ในนี้แล้ว ทำไมจะไม่ยอมรับพระพุทธเจ้าทั้งหลายล่ะ นี่ละหลักอันสำคัญ

นี้อยากให้หมู่เพื่อนได้ปฏิบัติให้รู้ให้เห็นดูซิ มันจะเสียดายอะไรในโลกอันนี้ นั้นเป็นดิน นี้เป็นน้ำ นั้นเป็นลม นี้เป็นไฟ เราเหยียบเราย่ำ แม้แต่อยู่ในร่างกายของเราก็มีแต่สิ่งเหล่านี้มันให้ความวิเศษวิโสอะไร บีบบังคับอยู่เวลานี้ก็เพราะสิ่งเหล่านี้ เพราะหลงมันจึงได้แบกได้หามมันอยู่ตลอดเวลา เรายังไม่เข็ดไม่หลาบอยู่เหรอ

การหลุดพ้นจากทุกข์ การหลุดพ้นจากสิ่งกดขี่บังคับทั้งหลายเหล่านี้ไปเสียโดยสิ้นเชิงแล้ว เอ้า ยังจะมาแบกทุกข์แบกอะไร ทุกข์กับอะไร พิจารณาซิ เราแบกเราหามอะไร ยึดมั่นอะไร มันทุกข์กับสิ่งนั้นๆ แล้วเห็นชัดๆ ทีนี้เวลามันถอนตัวออกไปหมดแล้วมันจะทุกข์กับอะไร ดูซิ แม้แต่ธาตุขันธ์ภายในตัวของเรานี้ก็บอกว่าทุกข์ๆ มันก็สักแต่ว่าเป็นความจริงอันหนึ่งๆ เท่านั้น ดังที่พิจารณาในสัจธรรม เพราะอันนี้มันเป็นสัจ

ธรรมของมันอยู่แล้ว สักแต่ว่าๆ เท่านั้น จิตขณะไหนล่ะที่จะไปยึดสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นตัวของตัว พอที่จะให้ไฟอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นมาเผาเรา ไม่มี

เอ้า ทำไปเถอะผู้ปฏิบัติ จะได้เห็นในตัวเอง ไม่ต้องไปถามแม้ สาธุ พูดแล้วไม่ได้ประมาท พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ตรงหน้านี้ก็ตามจะไม่ทูลถาม เพราะเป็นอันเดียวกันนี่ นอกจากจะกราบราบ โอ๋ย แต่ก่อนข้าพระองค์หลับตาอยู่ไม่เห็น คราวนี้เห็นแล้วไม่ทูลถามพระองค์แหละ นอกจากจะว่าไปเท่านั้น ว่าอย่างนี้ว่าได้จริงๆ ทีนี้ไม่ทูลถามเหมือนอย่างพระนันทะ เอาพระพุทธเจ้าเป็นองค์ประกันทีเดียว เห็นไหมล่ะในหนังสือประวัติ ในหนังสือที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมและเอาพระนันทะไปบวชนั่น พระนันทะกำลังจะแต่งงานอยู่แล้ว เราพูดย่อๆ อย่างนี้แหละ เอาพระพุทธเจ้าเป็นองค์ประกันทีเดียวนะ

เมื่อเวลาพระองค์ได้ฝึกฝนทรมานพระนันทะ เนื่องจากพระองค์ทราบอุปนิสัยของพระนันทะโดยสมบูรณ์แล้วว่าจะได้บรรลุธรรมอย่างแน่นอน จึงต้องได้แยกจากสิ่งเหล่านั้นออกมา ถึงจะเสียดายก็ตาม เสียดายขนาดไหนก็ตาม รักขนาดไหนก็ตาม เรื่องเหล่านี้มันเคยรักเคยชังเคยเสียดายมาแล้วขนาดไหน มันวิเศษขนาดไหน นี่พูดง่ายๆ ว่าพระพุทธเจ้าท่านทรงทราบหมดแล้ว และธรรมเหล่านี้พระนันทะเคยทราบแล้วเหรอ ซึ่งเป็นของวิเศษนี้ เพราะฉะนั้นจึงแยกพระนันทะออกมาจากความรักความชอบใจในนางชนบทกัลยาณีที่ว่างามในโลก นั่น

งามขนาดไหนรักชอบขนาดไหน ทั้งๆ ที่จะแต่งงานกันอยู่สดๆ ร้อนๆ ในขณะนั้น พระองค์ก็เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เคยผ่านมาแล้วเคยเป็นมาแล้ว มันพาโลกพาสงสารพาใครให้วิเศษที่ไหน มันก็คือเรื่องของการจมในวัฏฏะนั่นเอง ส่วนที่จะพรากพระนันทะออกไปบวช เพื่อได้สลัดสิ่งเหล่านี้ออกจากใจถึงพระนิพพานสดๆ ร้อนๆ ทั้งเป็นทั้งตาย อันเป็นของวิเศษมากนี้ มันวิเศษยิ่งกว่านั้นเป็นไหนๆ เพราะฉะนั้นจึงไม่อาลัยเสียดาย แม้พระนันทะจะคิดถึงนางชนบทกัลยาณีนั่นมากเพียงไรก็ตาม นางชนบทกัลยาณีร้องตามขนาดไหนก็ตาม เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลส ร่ำรี้ร่ำไรรักเสียดายอาลัยอาวรณ์ต่อกัน เป็นเรื่องของกิเลสไม่ใช่เรื่องวิเศษวิโส เพราะฉะนั้นพระองค์จึงไม่อาลัยเสียดาย จึงไม่สนพระทัยกับสิ่งเหล่านี้ นอกจากที่จะให้พระนันทะที่เป็นพระอนุชา ภาษาตลาดเราเรียกว่าน้องชายนั่น ได้สลัดปัดทิ้งสิ่งเหล่านี้ เพื่อความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวอันเป็นของวิเศษเท่านั้น

พระองค์ไม่เห็นอะไรเป็นของวิเศษ จึงต้องยอมพระองค์ลงเพื่อธรรมชาติอันนี้แก่พระนันทะ โดยเป็นผู้รับรองยืนยันพระนันทะ เอาเถอะนันทะ จะพาปฏิบัติ เราจะพาไปเห็นของดี เอาของดียิ่งกว่านี้ๆ แล้วก็แสดงอิทธิปาฏิหาริย์หลายด้านหลายทาง เอาไป

ดูลิง เป็นยังไงลิง เทวบุตรเทวดาพาไปดูหมด มีแต่ผู้สวยๆ งามๆ แล้วดูนางชนบทกัลยาณีเป็นยังไง โห เหมือนกับลิงตัวนั้น แน่ะ สุดท้ายก็มาประพฤติปฏิบัติธรรมนี้ จนกระทั่งได้บรรลุธรรม

ไม่มีอะไรดีทั้งนั้นในโลกนี้ ความดีๆ มีแต่ความเสกๆ สรรๆ ทั้งนั้น ความฝันทั้งเป็นทั้งนั้น อันนี้ไม่ฝันนี่ บริสุทธิ์เต็มที่แล้วนี่ประเสริฐ นี่ละพระพุทธเจ้าเป็นผู้ยืนยันรับรองพระนันทะให้ไปบวช จนกระทั่งพระนันทะได้บรรลุธรรมเต็มสัดเต็มส่วนเต็มหัวใจเลิศเลอยิ่งกว่าสิ่งใดในโลกแล้ว จึงว่าทีนี้ข้าพระองค์ได้ปล่อยจากพระพุทธเจ้าแล้ว ในการที่จะเป็นผู้ยืนยันรับรอง ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปข้าพระองค์ไม่ได้เกาะได้เกี่ยว ข้าพระองค์ไม่ได้ให้เป็นตัวประกันอีกแล้ว นั่น เป็นวาจาของพระนันทะ ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้า นั่นเห็นไหมที่นี่ว่า เมื่อได้ตรัสรู้หรือได้บรรลุธรรมอันสุดยอดนั้นแล้ว ยังคิดถึงนางชนบทกัลยาณีอยู่ไหม พิจารณาซิ

นี่แหละธรรมของเลิศของประเสริฐ เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว ไม่มีคำว่าจะให้ใครรับรอง จะให้ใครยืนยัน จะให้ใครเป็นพยานแม้ศาสดาองค์เอก ก็อย่างพระสารีบุตรที่เคยเล่าให้ฟังแล้วนี่ละ แล้วก็พระนันทะนี้เป็นสักขีพยานอีกอันหนึ่ง ก็เป็นอย่างนั้นแหละ เพราะถ้าหากว่าเราจะเทียบเป็นสมมุติแล้วก็เป็นตัวของตัวโดยสมบูรณ์แล้ว ไม่หวังอะไรที่จะพึ่ง ไม่มีอะไรบกพร่องที่จะพึ่งที่จะมาเพิ่มเติมอีกแล้ว สมบูรณ์เต็มที่แล้วก็หมดทางที่จะไปที่จะมาที่จะเพิ่มเติมอะไรอีก เพราะถึงเมืองพอแล้วภายในจิตใจ นี่คือสถานที่ที่สมบูรณ์เต็มที่ จึงเรียกว่าจิตที่บริสุทธิ์สมบูรณ์เต็มที่

เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านได้เห็นสดๆ ร้อนๆ ในโอวาทคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วให้ได้พบ ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ พระองค์สอนตรงไหนให้ถือเหมือนพระองค์ชี้บอกอยู่เดี๋ยวนี้ๆ สดๆ ร้อนๆ นี้ พระโอวาทนี้ไม่ได้ห่างไกลเลยจึงเรียกว่า **อกาลิโกๆ** เห็นไหมในธรรม อกาลิกธรรมมีอยู่ตลอดเวลา ความจริงทั้งหลายที่จะให้รู้ให้เห็นมีอยู่ตลอดเวลา เอาเถอะ พิจารณาลงไปต้องรู้ต้องเห็น ถ้าเราไม่ให้กิเลสมันมาหลอกเสียเท่านั้น มาบีบบังคับหรือมาปิดหูปิดตาเสีย ว่าธรรมก็เลยกลายเป็นของครึของล้าสมัยไปเสีย กิเลสตัวเหม็นเหมือนมูตรเหมือนคูถเลยกลายเป็นของทันสมัยไปแทนเสีย นั่น ขี้โลภขี้โกรธขี้หลงจะไม่เรียกว่าขี้อะไร แล้วมันก็ทันสมัย เห็นไหมทุกวันนี้มันทันสมัยไหม มันล้ำสมัยไปเสียอีก นั่น

ดูซิคนในโลกเวลานี้เป็นยังไง มีความสุขความทุกข์ความเดือดร้อนมากมายขนาดไหน ทั้งๆ ที่เรียนมาจนกระทั่งถึงคัมภีร์จะแตก อกจะแตก มันเข้าใจตัวเองสำคัญตนเองว่ารู้มาก จนกระทั่งพุงมันจะแตก และความทุกข์ก็จนร่างมันจะแตกทั้งเป็นเห็นไหมล่ะ นั่นมันเอาความสุขมาจากไหน นั้นแหละความรู้ของกิเลสมันบรรจุเข้าในหัวใจ

สัตว์โลกทั้งหลาย จะเกิดความสำคัญขึ้นเป็นชั้นที่สองว่าเรารู้เราฉลาด บทเวลาเราจะตายด้วยความทุกข์เพราะกิเลสบีบบังคับนี้เราไม่เห็นรู้ว่ะ

แต่เรื่องของธรรมนี้ เอากิเลสจะออกมาทางไหนมาเถอะ ถ้าลงได้ถึงขั้นที่ว่าวิมุตติหลุดพ้นนี้แล้ว มันจะออกแง่ไหน ในหัวใจของเจ้าของมันหมดแล้ว ไม่มีทางออกแล้ว มันจะออกแง่ใดของบุคคลผู้ใดสัตว์ตัวใดมันรู้ทันที ๆ เพราะเคยได้ฟัดได้เหวี่ยงกันมาพอแล้วนี่ เพราะฉะนั้นจึงว่าธรรมเหนือโลก โลกุตรธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก มันเหนืออย่างนี้เอง เหนือกิเลสนี่เอง กิเลสมันเป็นโลกล้วน ๆ ธรรมเป็นธรรมล้วน ๆ รู้หมดทันหมดเลย นั่น

การปฏิบัติธรรมกำลังมันจะล้มเหลวไปแล้วนะเดี๋ยวนี้น่ะ พ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่นเราก็ล่วงไป ครูบาอาจารย์ที่เป็นที่เคารพนับถือก็ค่อยร่วงโรยไป ๆ แล้วจืดไป ๆ ในสิ่งที่ดีทั้งหลายจืดไป ๆ ในสิ่งที่เลวทั้งหลายแล้วเข้มข้นเข้ามา ๆ ปรากฏว่ามีรสชาติเข้ามาเรื่อย ดื่มด่ำเข้าไปเรื่อยไม่รู้วันรู้คืนเข้าแล้วนะเวลานี้ มันจะเป็นกรรมฐานเป็นบ้านะ อันนี้ได้วิตกวิจารณ์มากทีเดียว มันจะเป็นกรรมฐานทันสมัย แล้วก็เอาชื่อครูบาอาจารย์ไปจำหน่ายขายกินนะ เฉพาะอย่างยิ่งก็ลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น สายท่านอาจารย์มั่น นี้สำคัญมากนะ นี่ละที่ขายกินของพระโจรผู้ร้ายในวงปฏิบัติเราเป็นอย่างนี้

เราอย่าเข้าใจว่ากรรมฐานนี้จะดีไปทุกรูปทุกนาม มันไม่ดีนะ ที่ดีมีน้อย ที่ชั่วเลวทรามมีมาก เพราะฉะนั้นจึงขอให้ทุก ๆ ท่านได้ทำความเข้าใจเอาไว้กับตนเองว่า เราจะเป็นคนประเภทไหน พระประเภทไหน ประเภทลูกศิษย์มีครูจริง ๆ หรือประเภทแบบแหวกแนวอวดตัวดี เก่งกว่าครูกว่าอาจารย์แซงหน้าแซงหลังไปอย่างนั้น มีแล้วนะเวลานี้ในกรุงเทพฯ นี้ก็มีแล้ว พวกไปจากทางภาคอีสานนี่แหละ เราวิตกวิจารณ์

เพราะฉะนั้นเราจึงได้เข้าไปมูลนิธิของหลวงปู่มั่น ซึ่งเป็นสมบัติของวัดป่าบ้านตาด แต่เราไม่เคยบอกเลยว่ามูลนิธินี้เป็นสมบัติของวัดป่าบ้านตาดโดยสมบูรณ์แล้วในทางกฎหมาย เราไม่เคยบอกไม่เคยพูดเลย ไปมาเราก็ฟังไปฟังมา ยิ่งฟังเสียงมันมักจะมีผลลบขึ้นมาเรื่อย ๆ และเป็นผลลบขึ้นมาเรื่อย ๆ มันยังไงกันนี่ เพราะเราเป็นเจ้าของนี่เราก็เข้าไปเท่านั้นซิ พอเข้าไปก็ทราบเรื่องทราบราวแล้วก็ใส่กันเปรี้ยงเลย

สถานที่นี่เป็นสถานที่สำหรับพระป่วย เจ็บไข้ได้ป่วยแล้วเข้ามาพักผ่อนหย่อนตัวเป็นเวล่ำเวลา ก่อนที่จะเข้าไปติดต่อกับหมอและคลินิกตลอดถึงโรงพยาบาล ให้ได้มาพักนี้สะดวกสบายต่างหากนะ และครูบาอาจารย์ที่มาด้วยความเป็นอรรถเป็นธรรมเพื่อจะแนะนำสั่งสอนประชาชนเป็นกาลเป็นคราวต่างหากนะ ไม่ใช่มาให้พวกกรรมฐานขี้หมูขี้หมาเรานี้มาปักกลดในเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ ในกรุงเทพฯ นี้นะ เอาขนาดนั้นนะวันนั้น แล้วก็เอาให้ทราบเสียด้วยว่า มูลนิธินี้เป็นสมบัติของวัดป่าบ้านตาด ใครอย่ามาทำ

ให้เลอะเทอะนะ นี่ยังจะหนักกว่านั้นถ้ายังเป็นอีก เรายังจะเอาหนักกว่านี้ จะได้เขียนประกาศติดไว้เลย ชื่อ มหาบัวใส่ลงไปปี๋เลยแหละเป็นอะไรไป

เพราะเรารักษาความดีเอาไว้ ไม่งั้นมันจะเสียไปหมดนี่ จะเป็นกรรมฐานจำหน่ายขายกินไปหมดจะว่ายังไง ทั้ง ๆ ที่คนกรุงเทพฯ เขามีความเคารพนับถือวงกรรมฐานของพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเรานี้มากที่สุด เราจะไปขายขี้หน้าให้เขาเห็นเราไม่อยากเห็นอย่าว่าแต่เขาเลย ใครจะอยากเห็น นี่ละมันวิตกวิจารณ์ตรงนี้นะ มันเป็นจะไม่เป็นยังไง **สกฺกาโร ปุริสํ หนฺติ** ว่าไง ลาภสักการะ สำหรับคนโง่แล้วติดเร็วที่สุดเลยจะว่าไง นี่เราแปลทางภาคปฏิบัติ ถ้าแปลทางด้านปริยัติ **สกฺกาโร ปุริสํ หนฺติ** แปลว่า ลาภสักการะย่อมฆ่าบุรุษที่โง่เขลา นั่นแปลตามปริยัติ ถ้าแปลทางด้านปฏิบัติก็อย่างที่ว่านี้ ทำไมจะแปลไม่ได้ แปลเอาความ เอาอรรถเอาธรรม เอาให้ถึงใจกิเลสเอาให้ถึงหัวกิเลสฟาดหัวกิเลสออกไปด้วยการเข้าใจในธรรมทั้งหลายนี้ซิ

เราอย่าไปแปลแบบลูบ ๆ คลำ ๆ ให้แปลด้วยรู้ด้วยเห็นจริง ๆ แล้ว แปลออกมาพูดออกมา คือเหมือนอย่างเราเดินไปไหนก็ตาม เราไปได้ยินเรื่องราวอะไรก็ตาม คำบอกเล่าของคนที่มาบอกเล่าเรื่องนั้นเรื่องนี้กับคนที่เห็นจริง ๆ จัง ๆ นั้น กิริยาท่าทางมันต่างกันมากอยู่นะ คนที่ไปเห็นจริง ๆ นี้ พูดจะเข้มข้น พูดอาจหาญไม่มีสะทกสะท้านเพราะเหตุการณ์เห็นมาเองทุกสิ่งทุกอย่างจะสงสัยที่ตรงไหน พอที่จะลูบ ๆ คลำ ๆ ไม่เหมือนผู้ได้รับคำบอกเล่ามา ผู้ได้รับคำบอกเล่ามานี่พูดงู ๆ ปลา ๆ ผิดบ้างถูกบ้างว่ากันไป ถ้าผู้ได้ไปเห็นเองจริง ๆ แล้วเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเราจึงอยากให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายนี้ได้เห็นจริง ๆ เรื่องธรรมของพระพุทธเจ้านี่เป็นอย่างไร มันจะเป็นเหมือนกับที่เราเรียนมาไหม

เราไม่ได้ประมาทนะ การเรียนมา คือการเรียนคำบอกเล่า ทั้ง ๆ ที่เราก็ไม่รู้เรียนจนกระทั่งถึงนิพพาน หัวใจไม่เป็นนิพพาน มีแต่กิเลสเต็มตัว จะไม่เรียกว่าคำบอกเล่ายังไง ท่านบอกให้ปฏิบัติอย่างนั้น ๆ นะ นี่เราก็จำมา ๆ กิเลสเป็นอย่างนั้น ตัณหาเป็นอย่างนี้ มรรคผลนิพพานเป็นอย่างนั้น ให้พยายามปฏิบัติอย่างนั้น ๆ นะ นี่คือคำบอกเล่าตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สั่งสอนมา ทั้ง ๆ ที่ถูกต้องดีงามที่สุดแต่หัวใจเรามันผิด มันไม่ถูก มันก็มีแต่คำบอกเล่า ก็ผ่านไป ๆ ไม่ได้มีอะไรที่จะเข้าไปฆ่ากิเลสอยู่ภายในจิตใจเลย นี่การที่เรียนจดจำมาเป็นอย่างนี้

ผมก็เรียนมาจะว่ายังไง ไม่ใช่ผมประมาทปริยัติ มันเป็นอย่างนั้นก็ต้องว่าอย่างนั้นซิ การเรียนมา เรียนมามากขนาดไหนมันไม่ได้ฆ่ากิเลสตัวไหนตายได้เลยนี่จะว่ายังไง เพราะเป็นคำบอกเล่า แล้วไม่สนใจที่จะปฏิบัติ ต่อเมื่อปฏิบัติให้หาเอานะความหมายว่าอย่างนั้น ปริยัติเรียนมาแล้วนี้ บอกชี้แนวทางให้ทุกสิ่งทุกอย่างแล้วนะทีนี้นะ มี

แต่ความถูกต้องดีงามจากสวากขาตธรรมทั้งนั้นนะที่สอนมาเหล่านี้ ๆ นี่ละคือว่าคำบอกเล่า บอกมาอย่างชัดเจนอย่างนี้ ให้ปฏิบัติตามนี้ ให้ไปหาเอานะทีนี้นะ ศีลให้ไปหาเอา สมาธิให้ไปหาเอา ปัญญาให้ไปหาเอา วิมุตติหลุดพ้นให้ไปหาเอา กิเลสฆ่าเอาเองนะพูดง่าย ๆ

กิเลสตัวใดก็จะเห็นจากผู้ปฏิบัตินั่นละ ผู้ปฏิบัติเป็นผู้จะเห็นกิเลส เป็นผู้จะฆ่ากิเลส ผู้ปฏิบัติเป็นผู้จะรู้จะเห็นสมาธิปัญญาทุกขั้น จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีผู้อื่นใดที่จะรู้ยิ่งกว่าผู้ปฏิบัติแหละ เอ้าไปหาเอานะความหมาย ท่านว่าอย่างนั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่า ปริยัติ ปฏิบัติ เมื่อเรียนแล้วให้ไปปฏิบัติ คือให้ไปหาเอานะ บอกวิธีการทุกสิ่งทุกอย่างให้ไปหาเอา พอไปหาเอา เจอตรงไหนก็บอกว่า ปฏิเวธะ ๆ หรือ ปฏิเวธ ๆ เจอสมาธิก็เป็นปฏิเวธ รู้แจ้งเห็นจริงในสมาธิ เจอปัญญาก็เป็นปฏิเวธในปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงในปัญญา ฆ่ากิเลสตัวใดตายลงไปแล้วก็รู้แจ้งเห็นชัดว่า ได้ฆ่ากิเลสตัวนี้ตายลงไปแล้ว จนกระทั่งทะลุปรุโปร่งถึงความบริสุทธิ์หลุดพ้น ถึงพระนิพพานแล้วทำไมจะไม่เป็นปฏิเวธะโดยสมบูรณ์ จากการปฏิบัติเพราะการหาเอานี้ซึ่งสืบเนื่องมาจากคำบอกเล่านั้นเล่า นี่หลักมันเป็นอย่างนี้

เพราะฉะนั้นจึงอยากให้ปฏิบัติ มาเรียนเฉย ๆ มันได้เรื่องอะไร มีแต่ชื่อของกิเลสจำได้เต็มพุง แต่มันก็เป็นความหมายอีกอันหนึ่งให้กิเลสแทรกเข้าไปนั่น สำคัญว่าตัวรู้ตัวฉลาด ความจริงแบกกิเลสความสำคัญมากมาย ไม่มีใครหนักยิ่งกว่านักปราชญ์ที่จดจำคำบอกเล่ามา ทีนี้เมื่อเวลาปฏิบัติแล้ว เราอยากจะทราบอันนี้เป็นข้อเทียบเคียงกัน เอ้าปฏิบัติซิ เมื่อปฏิบัติแล้วกิเลสตัวไหนเป็นกิเลสมันก็รู้ ๆ ๆ จนกระทั่งถึงพังลงไปหมดไม่มีอะไรเหลือ ถืออะไรที่นี่ นั่น แล้วผู้ที่สิ้นจะพูดอะไรก็พูดเสียซิ

ไปเห็นมาเอง ไปรู้มาเองทำไมจะผิดไป ทำไมจะไม่อาจหาญ ผู้ที่ไปรู้เองเห็นเองด้วยหัวใจของตัวเอง สติก็เป็นของตัวเอง ปัญญาเป็นของตัวเอง มรรคผลนิพพานเป็นของตัวเอง ทุกสิ่งทุกอย่างเห็นอยู่ประจักษ์ใจนี้ มันจะสะทกสะท้านไปที่ไหนในการพูดในการเทศนาว่าการก็ดี หรือการอะไรก็ดี มันผิดกันกับคำบอกเล่า คำบอกเล่าอย่างพวกเรานี้เรียนมาแล้วแปลผิด ๆ ถูก ๆ แปลแล้วก็กลัวจะผิดศัพท์นั้นกลัวจะผิดศัพท์นี้ ผมเคยเป็นมาแล้วนี่น่ะ กลัวจะผิดบทนั้นบาทนี้ กลัวจะผิดธาตุ วิภัตติ ปัจจัยบ้างอะไรต่ออะไร ก็คือกลัวจะผิดหัวกิเลสนั่นเอง พูดอะไร

บทเวลาจะเอามันจริง ๆ มันกลัวจะผิดอันนั้นผิดอันนี้ มันไม่ให้ลงแรงถ้าเป็นเรื่องจะฆ่ากิเลส แล้วเราไม่รู้เลยว่าเราถูกกล่อมจากกิเลสด้วยความเรียนมาจำมาที่ไม่สนใจปฏิบัติ ทีนี้เอาไปปฏิบัติซิ นั้นละที่ว่าให้ไปหาเอา ไปดู พูดง่าย ๆ เทียบเหมือนอย่างวัดป่าบ้านตาดนี้ ถ้ามาจากกรุงเทพฯ มาสายอุดรนี้ มาแยกกันที่ตรงไหนแผนที่ก็บอก

มา ๆ จนกระทั่งถึงสี่แยกบ้านโนนเค็งเข้ามาสู่นี้ บอกมาโดยลำดับ นี่เป็นคำบอกเล่านะ จากผู้ที่เห็นแล้ว

พระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน เป็นผู้รู้ผู้เห็นแล้ว ประทานโอวาทเอาไว้นี้ ผู้ไปศึกษามานี้เป็นคำบอกเล่าละนะนี่ ได้เป็นคำบอกเล่า เพราะตัวเองยังไม่ได้นี่ ก็ต้องเป็นคำบอกเล่าเสียก่อน อันนี้ก็เหมือนกัน มาวัดป่าบ้านตาด ถือแปลนนั้นมา เอ้าดูแปลนนั้นมา มาถึงนั้นแยกนั้น ๆ ก็แยกเข้ามา ๆ จนกระทั่งเข้ามาถึงวัดป่าบ้านตาดจริง ๆ แล้วสภาพที่ไม่บอกมีเยอะ อะไรบ้างที่แผนที่ไม่บอก แบบแปลนไม่บอกไว้ เราปฏิเสธได้ไหมว่าเราไม่รู้เราไม่เห็นในสิ่งเหล่านั้น เห็นมาโดยลำดับลำดา จนกระทั่งเข้าถึงวัดป่าบ้านตาด สงสัยที่ไหนที่นี่เมื่อถึงวัดป่าบ้านตาด อ๋อ วัดป่าบ้านตาดเป็นอย่างนี้ มันจะประจักษ์ในหัวใจทันที

เวลามาถือแบบแปลนแผนผับมา มาด้วยความสงสัยว่าวัดป่ามีก็จริง แต่ไม่พ้นความสงสัย เวลามาเจอประจักษ์ด้วยตาของเราแล้วสงสัยที่ไหน ไปไหนก็ไปเถอะที่นี่หายสงสัยแล้วว่าเรื่องวัดป่าบ้านตาดนี่ฉันใด การรู้อรรถรู้ธรรมก็ฉันนั้นเหมือนกัน ปฏิบัติตัวเองลงไป ๆ เหมือนกับเราก้าวเดินเข้ามาสู่วัดป่าบ้านตาด ทีนี้เวลาสมาธิยังไม่เคยเห็นก็เห็นเข้ามา ๆ เรื่อยเข้ามา จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นเต็มหัวใจแล้วสงสัยที่ไหน นี่หมดความสงสัย เหมือนกับผู้ที่มาเห็นวัดป่าบ้านตาดประจักษ์ตาประจักษ์ใจแล้วหายสงสัยฉันใด ก็เหมือนกับผู้ที่รู้ธรรมเห็นธรรมด้วยการปฏิบัติเต็มหัวใจแล้ว ย่อมหายสงสัยเช่นเดียวกัน นั่น

แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ก็ไม่ทูลถาม ก็ฟังซิอย่างที่เคยพูดอัญญตรภิกขุว่าไง ท่านกำลังจะไปทูลถามพระพุทธเจ้าในเรื่องข้ออรรถข้อธรรม แต่พอไปเห็นฝนตกแล้วพิจารณาเรื่องฝนเรื่องน้ำที่มันกระทบกัน เทียบกับสังขาร สัญญาภายใน สังขารภายในที่เกิดขึ้นดับไป ๆ เช่นเดียวกับน้ำที่กระทบกันแล้วตั้งเป็นฟองเป็นอะไรขึ้นมาแล้วดับไป ๆ เทียบไปเทียบมาแล้วบรรลุธรรมไปในขณะนั้น ในสถานที่นั้นในเวลานั้น พอฝนตกหยุดแล้วกลับกุฏิเลย ไม่ไปทูลถามพระพุทธเจ้า

นั่นเห็นไหม เมื่อถึงขั้นที่ไม่ทูลถาม ถามอะไร เมื่อถึงที่แล้วก็หาที่ทูลถามไม่ได้เช่นเดียวกัน นี่ละเรื่องธรรมพระพุทธเจ้า จึงว่า **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** ถ้ายังจะต้องทูลถามในของจริงที่รู้อยู่แล้ว **สนฺทิฏฺฐิโก** มีความหมายอะไร พระพุทธเจ้าสอนไว้ทำไมว่าสวากขาตธรรมได้ยังไง มันไม่ได้ตรัสไว้ชอบแล้วนี่นะ มันไม่ได้เป็น นี่เป็นอย่างนั้นจริง ๆ แล้วทูลถามพระองค์ทำไมที่นี่ นั่น นี่ละความจริง ให้มันเห็นสด ๆ ร้อน ๆ อย่างนี้การปฏิบัติธรรม

ธรรมะสดๆ ร้อนๆ แท้ๆ อยู่ในหัวใจเรานี้นะ อริยสัจทั้ง ๔ อยู่ในหัวใจนี้ สติปัญญาอยู่ในหัวใจ สร้างขึ้นมาซิ เอาให้มันเห็นมันรู้ซิ ทำไมจึงจะมีมรรคผลนิพพานตั้งแต่สมัยโน้น สมัยนี้ไปไหนอรรถธรรมพระพุทธเจ้า ธรรมแก้กิเลสเป็นธรรมแก้กิเลสอยู่โดยตรงแล้วเคลื่อนที่ไปไหน เปลี่ยนแปลงไปไหน กิเลสมันยังไม่เห็นเปลี่ยนแปลงตัวของมันเอง ธรรมะที่จะฆ่ากิเลสก็เป็นธรรมะที่สังหารกิเลสได้เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาล แล้วเราสงสัยทำไม สงสัยหาอะไร นอนจมอยู่ทำไมจึงไม่เอาธรรมเหล่านี้มาแก้

พระพุทธเจ้าให้แก้กิเลสด้วยอะไร ด้วยความพากความเพียร ด้วยสติปัญญาเอามาซิ พิจารณาซิ เราอยู่ในโลกอันนี้เราอยู่มานานแล้วเรายังติดอะไร เรายังสงสัยอะไรเดี๋ยวนี้ยังไม่จืดจาง ยังดื่มด่ำกับอะไร อะไรเป็นของใหม่ในโลก เกิดแก่เจ็บตายเป็นของใหม่เหรอ หือ มันเป็นของที่จะให้ความทุกข์ทรมานเรามามากแสนมาก เพราะเรื่องเกิดแก่เจ็บตายนี้แลไม่ใช่เรื่องอะไร เอ้า พากันจำเอานะ

เอาละเหนื่อย พอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ข้าศึกของพุทธศาสนา

หลักของพระพุทธศาสนาสอนให้มีความจริงใจ พึ่งตนเองได้ โดยลำพังเราไปไม่รอด เหมือนเขาจะทำงานอะไรก็ต้องมีเครื่องมือ ใจที่จะก้าวเดินให้ถูกทางก็ต้องอาศัยเครื่องดำเนินคือธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นธรรมที่ถูกต้องอย่างยิ่งแล้วไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น ท่านจึงให้นามว่า สวากขาตธรรม เราสวดอยู่ทุกเช้าทุกเย็นที่ว่า **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว ทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดของจิตของธรรม ล้วนแต่สอนแนวทางไว้โดยถูกต้อง ไม่มีผิดพลาดแม้แต่น้อยเลย

หากผู้นับถือพระพุทธศาสนา จะยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ภายในจิตใจอย่างแท้จริงตามพระเมตตาที่ทรงประทานพระโอวาทไว้นี้ก็พึ่งตนเองได้ ไม่เหลวไหลตลอดไปตั้งแต่ต้นจนอวสานแห่งชีวิต ภพนี้ภพนั้น จะไม่เหลวไม่เลวในความเป็นอยู่เป็นไปทั้งภพนี้และภพหน้า ภพไหน ๆ และยังจะเป็นเครื่องตัดวัฏวนคือความเกิดตายนี้ให้ย่นเข้ามาเป็นลำดับ ๆ เพราะการทำถูกทำดีเป็นเครื่องช่วยตนเองให้ทุกข์น้อยลง ภพชาติน้อยลง เพราะกิเลสน้อยลง

ไม่ใช่มาสั่งสมและส่งเสริมกิเลสด้วยการปฏิบัติธรรม โดยเพียงความสำคัญว่าตนปฏิบัติธรรมเท่านั้น ความจริงแล้วตัวเราเองเป็นข้าศึกต่อธรรมของพระพุทธเจ้า คือกิเลสนั้นแหละพาให้เป็นข้าศึก เพราะมีการขัดการแย้งต่อความถูกต้องดีงามอยู่ตลอดเวลาภายในใจของเราแต่ละราย ๆ ไม่ว่าฆราวาส ไม่ว่าพระว่าเณรผู้ปฏิบัติในวงของพุทธบริษัทแห่งพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นพระองค์จึงตรัสว่าผู้ที่จะทำศาสนาให้เสื่อมก็ดีให้เจริญก็ดี ไม่มีใครนอกเหนือไปจากพุทธบริษัทคือผู้นับถือพระพุทธศาสนานี้ นี้เป็นอันดับแรกท่านว่า

เราอย่าคิดแต่เรื่องคนนั้นคนนี้ให้ห่างไกลไป ในวันหนึ่ง ๆ ควรคิดเรื่องของเจ้าของที่กิเลสภายในใจพาขัดแย้งต่ออรรถต่อธรรม อันเป็นความถูกต้องดีงามของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะพาเราไปสู่ความดีทั้งหลาย มันขัดมันแย้งอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจของเรานี้แล ให้ดูตรงนี้ อย่าไปดูผู้อื่นที่อื่นซึ่งไกลไปมาก ไม่ค่อยได้รับประโยชน์อะไร เหมือนดูเจ้าของ ใจเจ้าของที่คิดที่ปรุงอยู่ตลอดเวลานี้ ขัดแย้งต่ออรรถต่อธรรมทางดำเนินของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้หรือไม่

ส่วนมากร้อยทั้งร้อย คิดปรุงออกมาในแง่ใดมุมใด มีแต่เรื่องของกิเลสสร้างภพสร้างชาติให้แก่สัตว์ทั้งหลายภายในหัวใจของสัตว์นั้นแล ด้วยความเห็นชอบ ด้วยความ

คล้อยตาม ด้วยความไม่รู้สึกตัว เพราะกิเลสแหลมคมมาก ดังที่เคยแสดงมาแล้วไม่รู้กี่ครั้งกี่หน นี่ละข้าศึกของศาสนา ข้าศึกของผู้ปฏิบัติ เกิดที่ใจเพราะเชื้อของมันฝังอยู่ที่ใจ แขนงต่าง ๆ จึงแตกออกมาจากใจ ไปเป็นความคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกิ่งก้านสาขาดอกใบของกิเลส อันเป็นตัวเชื้อใหญ่นั้นทั้งนั้น

แต่เราไม่ทราบไม่รู้ ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มีความสามารถฉลาดแหลมคมเต็มที่ ดังพระอรหันต์ท่านนั้นปิดไม่อยู่เรื่องกลมายาของกิเลส แม้จะไม่มีในหัวใจของท่านเพราะได้สิ้นซากไปแล้วก็ตาม สิ่งเหล่านี้แสดงออกจากอากัปกิริยาของผู้ใด สัตว์ตัวใดย่อมจะทราบโดยลำดับลำดา เพราะเป็นสิ่งที่เคยมีเคยเป็นอยู่ภายในจิตใจและเคยฟัดเคยเหวี่ยงกันมาแล้ว ก่อนที่จะถึงความบริสุทธิ์ของใจ เพราะธรรมชาติเหล่านี้ได้สิ้นซากลงไป

นี่ละเรื่องข้าศึกของพระพุทธศาสนา ข้าศึกของเราผู้ปฏิบัติธรรมะ เฉพาะอย่างยิ่งเราเป็นกรรมฐาน นี่ละสำคัญมาก จึงควรดูจุดนี้ อย่าดูสิ่งใดให้มากไปกว่านี้ ซึ่งไม่ค่อยจะเกิดผลนอกจากจะเป็นโทษเสียมากกว่า โดยมองดูคนนั้นทำผิดนั้นทำพลาดนี้ ไม่ดีอย่างนั้น ยกโทษยกกรณ์กันอย่างนี้ นั่นคือทางผิด ทางของกิเลสแสดงออกมาแล้วนั่น

ถ้าดูตัวเองว่ามีความคิดความปรุงอย่างใด เป็นข้าศึกต่อธรรมและต่อเราหรือไม่ ดูอยู่ด้วยสติ ที่ท่านเรียกว่าความเพียร ๆ เพียรดู เพียรดัดแปลง เพียรแก้ไข เพียรรักษาจิตใจของตนอยู่เสมอ อย่างนี้ท่านเรียกว่าความเพียรโดยชอบ หรือความเพียรชอบ สติที่ตั้งไว้ตรงนี้ก็เรียกว่าสติชอบ ปัญญาที่พินิจพิจารณาสิ่งที่เป็นภัย เพื่อดัดแปลงแก้ไขหรือสังหารมันนี้เรียกว่าปัญญาชอบ นี่ดูตรงนี้ ไม่ค่อยขาดทุนสูญดอกนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ตนโดยลำดับลำดา และมีความคล่องแคล่วแกล้วกล้าไปโดยลำดับ ด้วยอำนาจของสติปัญญาที่เคยฝึกซ้อมอยู่ตลอดมาไม่ละไม่ถอน นี่ละข้าศึกอยู่ที่ตรงนี้ คืออยู่ที่ใจ

ทางเดินของข้าศึกนี้ก็อาศัยร่างกายนี้แหละเป็นทางแสดงออก โดยความประพฤติคำพูดคำจากิริยามารยาท เป็นเครื่องแสดงออกของสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น ถ้าไม่มีสติไม่มีปัญญาเครื่องกำจัด จะแสดงอยู่เรื่อย ๆ อย่างนี้ตลอดไป เพราะกิเลสไม่เคยมีความแก่ความชราคร่ำคร่าเหมือนสภาพการณ์ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ทั้งหลาย แม้จะเปลี่ยนไปก็เปลี่ยนไปก็เปลี่ยนไปเพื่อความเป็นกิเลส ถ้าเราไม่ดัดแปลง ไม่มีสิ่งคัดค้านต้านทานกิเลสแล้ว กิเลสจะเปลี่ยนแปลงไปวันยังค่ำ ซึ่งล้วนแล้วแต่เปลี่ยนแปลงเพื่อความเป็นกิเลสทั้งมวล ไม่มีที่จะเปลี่ยนแปลงไปเพื่อความชราคร่ำคร่าหรือแตกดับพังทลายลงไปเหมือนสิ่งทั้งหลาย ให้พึงพากันจำเอาไว้ สิ่งนี้มีมาดั้งเดิม ไม่มีทางที่จะระงับดับ

ตนลงโดยลำพัง หรือฉิบหายจากจิตใจของสัตว์ไปโดยลำพัง ที่ไม่ได้ดัดแปลงแก้ไขหรือชำระซักฟอกหรือสังหารมัน

ด้วยเหตุนี้ธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ที่จะมาดัดแปลงแก้ไขหรือซักฟอกทำลายมัน ด้วยความอุตส่าห์พยายาม ด้วยความพากเพียร ด้วยสติปัญญาของผู้บำเพ็ญธรรมทั้งหลายเพื่อสังหารกิเลส กิเลสจึงจะลดน้อยถอยลงไป หรือว่าคร่ำคร่าชราลงไปได้ด้วยการถูกทุบถูกตีโดยทางความเพียรในแง่ต่างๆ เราอยู่เฉยๆ จะให้กิเลสเบาบางจางลงไปๆ นี้เป็นไปไม่ได้ ท่านจึงสอนให้เพียร จึงสอนให้มีธรรม

ธรรมคือเครื่องต่อสู้ หรือธรรมคือเครื่องกำจัดสิ่งที่กล่าวนี้ทั้งนั้น หากไม่มีธรรมแล้วสิ่งเหล่านี้จะแผ่พังพานออกเต็มกำลังความสามารถของมัน โลกนี้จะมีแต่ฟืนแต่ไฟทั้งนั้น เพราะไม่มีอะไรคัดค้านต้านทานกัน ถ้าเป็นโรคก็คอยแต่วันตายเพราะของแสลงรับเข้าไปทุกวัน แต่หยูกยาและหมอไม่สนใจ จึงมีทางตายได้ถ่ายเดียวเท่านั้น นี่กิเลสมันสร้างตัวของมันภายในจิตใจของสัตว์โลกก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน มีแต่ของแสลงแห่งธรรม แต่เป็นผลเป็นประโยชน์ของกิเลส เพราะฉะนั้นกิเลสจึงพอกพูนขึ้นเรื่อยๆ ไม่มีทางที่ว่าคร่ำคร่าชราลงไปและแตกดับลงไป จึงต้องอาศัยหลักธรรม

ธรรมจึงเป็นธรรมชาติที่จำเป็นต่อโลกเรื่อยมาและจะมีเรื่อยไปอย่างนี้ ดังที่ท่านแสดงไว้ในเรื่องของพระพุทธเจ้าทั้งหลายมาตรัสรู้ นี่แหละคือมาประกาศสอนธรรมเพื่อชำระล้างหรือมาประกาศสอนหยูกยาพูดง่ายๆ มาประทานยาให้สัตว์โลกรับประทานด้วยการประพฤติปฏิบัติศีลธรรม โดยการแนะนำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและสาวกของท่านแต่ละองค์ๆ เป็นครูเป็นอาจารย์ซึ่งเทียบกันกับหมอ โรคจึงพอบรรเทาพอเป็นไปได้ พอมีทางสงบบ้างเพราะมียาคือธรรมเป็นเครื่องรักษา

นี่ละพระพุทธเจ้าจึงมีมากต่อมาก มีมาเรื่อยๆ ก็เพราะสิ่งเหล่านี้มันมีอยู่ประจำสัตว์ ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องแก้ไขซักฟอกหรือชำระล้างกันแล้ว จะไม่มีความหมายเลยในสัตว์แม้ตัวเดียวรายเดียว ว่าจะมีทางผ่อนคลายความทุกข์และสิ้นสุดทุกข์ไปได้ จะมีแต่ความหมุนเวียนเกิดตายๆ ซึ่งเป็นเรื่องหาบกองทุกข์ไปโดยลำดับๆ ด้วยการเกิดตายนั้นทุกภพทุกชาติไป ไม่มีคำว่าสิ้นสุดยุติ มีอย่างนี้ตลอดไป

เมื่อมีพระพุทธเจ้ามาประทานพระโอวาทสั่งสอน ก็เท่ากับมียามีหมอมารักษาโรคของคนไข้ก็ย่อมมีทางหายได้ อย่างน้อยก็พอบรรเทาเบาบางเรื่องของความทุกข์ความทรมานที่เกิดจากโรคนั้นๆ ไม่คอยแต่จะตายโดยถ่ายเดียว ไม่ว่าโรคประเภทใดที่เกิดขึ้นเพราะไม่มีหมอไม่มียารักษา

นี่โรคภายในจิตใจของสัตว์ไม่เว้นแต่ละดวงๆ นอกจากพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านเท่านั้น นั่นท่านสิ้นสุดยุติแล้วในเรื่องทุกข์ทางใจที่จะหมุนเวียนต่อไปอีก

เป็นอันว่าไม่มี ตัดขาดสะบั้นลงไป นี่ละธรรมของท่านที่ออกมาจากพระทัยของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ จากใจของพระสาวกแต่ละพระองค์ๆ จึงเป็นธรรมจำเป็นและสำคัญมากต่อมวลสัตว์ที่เต็มไปด้วยโรคภายในจิตใจ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหาเหล่านี้เป็นต้น นี่เป็นส่วนใหญ่ๆ ที่กล่าวมานี้ แล้วก็แตกแขนงออกไปไม่มีประมาณ และกิเลสประเภทเหล่านี้แหละเป็นเครื่องบีบบังคับให้สัตว์ทั้งหลายทำกรรมชั่วช้าลามก โดยมีความหลอกลวงกลอุบายของมันแซงไปข้างหน้าเรื่อยๆ ไม่ยอมให้เราแซงหน้ามันได้เลย มันจะเปิดทางให้ทำด้วยความสะดวกด้วยความพอใจอยากทำ

เพราะฉะนั้นการทำความชั่วของสัตว์โลก จึงเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่าการทำความดีในขั้นต้นหรือขั้นเริ่มแรกแห่งการปฏิบัติความดีเป็นอย่างนั้น ส่วนการทำชั่วนั้นกิเลสเป็นสิ่งที่ฝังจมมานานสักเท่าไรแล้ว ชำนิชำนาญคล่องแคล่วในการบีบบังคับหรืออุบายต่างๆ เสี้ยมสอนให้สัตว์โลกมีความพอใจทำความชั่วช้าลามกต่างๆ จนไม่มีประมาณ โดยไม่ทราบว่าผลนั้นจะเป็นอย่างไรแก่สัตว์โลกรายนั้นๆ ก็เท่ากับว่าหลับหูหลับตาทำไป ถ้าลืมตาก็ลืมไปทางกิเลส ไม่ได้ลืมไปทางอรรถทางธรรม นอกจากจะว่าหลับตาเท่านั้นละเหมาะสมที่สุด นี่ละมันสอน

อุบายการสอนของมันก็ละเอียดมาก หากเป็นขึ้นภายในจิตใจของเราแต่ละองค์แต่ละท่านแต่ละราย ๆ ไม่ต้องมีครูมีอาจารย์มีใครมาสอน มันก็แตกแขนงของมันไปเอง ยิ่งมีผู้มาแนะนำสอนแล้วยิ่งเอาอย่างได้อย่างรวดเร็ว เราเห็นไหมทุกวันนี้เฉพาะอย่างยิ่งราคะตัณหากำเริบเสิบสานเต็มบ้านเต็มเมือง บ้านนอกในเมือง แม้ที่สุดติดกระเป๋าไปคือ วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ มาจากไหน นี่มาจากความพอใจของราคะตัณหาให้ผลิตให้สร้างขึ้นมาให้ดึงให้ดูดจิตใจ ให้ติดให้พันยิ่งกว่ายาเสพติด ความเสียหายของสิ่งเหล่านี้ก็มากเช่นเดียวกับยาเสพติดหรือมากยิ่งกว่านั้น เพราะมีด้วยกัน ไม่ได้เป็นรายบุคคลเหมือนยาเสพติดที่เขาเสพติดและตำหนิกันทั้งโลกนี้เลย อันนี้มันมีด้วยกัน

การส่งเสริมมัน ส่งเสริมได้ง่าย คือส่งเสริมได้ด้วยความพอใจ ไม่ได้ถูกบีบบังคับ ผู้ดูผู้ชมก็ติดอกติดใจไปตาม ๆ กัน สุดท้ายไม่ได้ทำไม่ได้ดูไม่ได้เที่ยวไม่ได้เตร็ดเตร่เร่ร่อนไปตามเพลงของมันเป็นอยู่ไม่ได้ วันหนึ่งๆ เหมือนอกจะแตกร่างกายจิตใจจะพังทลาย ถ้าไม่ได้ไปตามอำนาจของสิ่งเหล่านี้ชักจูงไป เสี้ยมสอนไป เพลงกล่อมกล่อมไป

ดูซิเป็นยังไงทุกวันนี้กับแต่ก่อน ซึ่งแต่ก่อนพวกราคะตัณหาเป็นต้นมันก็มีอยู่ในจิตใจ เหมือนกับไฟมีอยู่ในเตา เพียงไม่ให้ขาดเตามันก็มีของมัน เมื่อไม่มีเชื้อไสเข้าไปมันก็ไม่แสดงเปลว แต่เมื่อมีเชื้อไสเข้าไปมากน้อย ไฟที่มีอยู่เพียงนิดเดียวภายในเตานั้นแลจะแสดงเปลวขึ้นเต็มที่เต็มฐาน จนกระทั่งไหม้บ้านไหม้เรือนไปได้ ฉิบหายวายปวงโดยไม่ต้องสงสัย นี่เรื่องของราคะตัณหาซึ่งฝังอยู่ภายในเตาคือจิตใจของเราก็เช่น

เดียวกัน เมื่อเป็นสิ่งที่เราละไม่ได้อย่างง่ายดาย เราก็ต้องรักษาถ้าเป็นผู้รักตน ถ้าเป็นผู้มีอรรถมีธรรมพอเป็นเครื่องแก้ไขดัดแปลงกันบ้าง ก็ต้องต่างคนต่างพยายามรักษา ไม่ควรที่จะมาส่งเสริมมันให้ไหม้บ้านไหม้เมือง ไหม้สัตว์ไหม้บุคคลเต็มโลกเต็มสงสารไปดังที่เป็นอยู่อย่างนี้

นี่ก็เพราะต่างคนต่างยินดีต่างคนต่างพอใจ เปิดทางให้ธรรมชาติอันนี้มันเดินเสียจนกระทั่งถึงโลกวินาศ คือขาดสะบั้นไปตามๆ กันเลย ไม่ว่าบ้านนอกในเมือง คนโง่คนฉลาด คนมีคนจน ติดงอมแงมเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะไฟราคะตัณหานี้มันเผาผลาญโดยไม่ต้องสงสัย ไม่เว้นแต่ละราย แม้ที่สุดสมณะคือนักบวชเราที่เว้นจากสิ่งเหล่านี้ ก็ยังถูกมันตัดคอเอาได้ขาดสะบั้นไปโดยไม่ต้องสงสัย เพราะความหลวมตัว เพราะความไม่ทันกลอุบายของมันนั่นแล นี่พูดถึงสิ่งที่มันเป็นภัย มันเป็นอยู่โดยหลักธรรมชาติของมัน และเป็นสิ่งที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายรักชอบโดยลำดับ ไม่มีใครเบื่อหน่ายอิ่มพอ

ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านี้เคยมีมากี่กัปกี่กัลป์ ตั้งแต่ตั้งสมมุติมามันมีมากี่กัปกี่กัลป์ มันน่าจะเป็นเดน น่าจะอิดหนาระอาใจ เพราะรับแล้วรับเล่าซ้ำๆ ซากๆ เป็นเดนไปเสียไม่รู้กี่กัปกี่กัลป์มาแล้ว มันน่าจะเบื่อหน่าย ถ้าเป็นอาหารก็เป็นเดนไปแล้วรับอะไรนักหนา สิ่งที่เคยรู้เคยเห็นเคยเป็น มันเคยเป็นมาตั้งกัปตั้งกัลป์ ไม่เพียงเป็นแต่วันนี้เดือนนี้ขณะนี้เท่านั้น มันน่าจะรู้สึกชินกับมัน แล้วก็เห็นโทษเห็นภัยของมัน เพราะมันแสดงโทษอยู่ตลอดเวลาในฉากเดียวกันกับความชอบใจของเราที่ดำเนินหรือเดินตามมัน

แต่ทำไมจึงไม่มีใครเห็นโทษของมัน ไม่มีใครเบื่อหน่ายอิ่มพอมัน ไม่มีใครตำหนิเลยว่ามันเป็นเดนมาแล้วตั้งกัปตั้งกัลป์ เราจะไปตื่นเต้นอะไรกับมันนักหนา อย่างนี้มีไหมล่ะ เราอยากจะพูดว่าไม่มี มีแต่การส่งเสริมกัน เพราฉะนั้นทุกข์จึงจะหาวันดับไม่ได้ นอกจากจะแสดงเปลวขึ้นทั้งโลกทั้งสงสารที่ไม่ยอมรับความจริง สุดท้ายก็ติเตียนกันไม่ได้ ให้แต่ชมกันวันยังค่ำคืนยังรุ่ง ผิดก็ชม ส่วนถูกไม่ต้องพูดกัน จะเอาความถูกต้องมาจากไหน ผิดมากผิดน้อยชมทั้งนั้น ดีไม่ดีว่าคนนี้เด็ดขาด แน่ะ ดูซิเป็นโจรเป็นมารเป็นเสือร้ายขนาดไหนยังต้องชมว่าเขาเด็ดขาด ดีไปเสียอีกด้วยซ้ำ พูดอย่างอื่นไม่ได้เป็นภัยแก่ตัวเอง นี่แหละกิเลส มันกินทั้งขึ้นทั้งล่อง ไม่มีคำที่ว่ามันจะขาดทุน เรื่องของกิเลสแล้วเป็นอย่างนี้

สิ่งที่มันเป็นทั้งหลายเหล่านี้ มันสร้างความเจริญความผาสุกเย็นใจให้โลกทั้งหลายได้รับความสงบเย็นใจบ้างมีไหม ไม่มี ถ้าสิ่งเหล่านี้กระจายไปที่ตรงไหนแล้วจะเดือดร้อนไปตามๆ กันหมด นี่ละเหตุที่ธรรมของปราชญ์ท่านมีอยู่ในโลก ก็เพราะปราชญ์นั้นฉลาดกว่าสิ่งเหล่านี้ รู้สิ่งเหล่านี้ทุกแง่ทุกมุม ให้ประพฤติปฏิบัติตน เช่น สร้างความดีทั้งหลายมาโดยลำดับลำดาจนได้ตรัสรู้ธรรม เมื่อได้ถึงขั้นตรัสรู้ธรรมและ

บรรลุธรรมแล้ว ย่อมจะทราบสิ่งเหล่านี้ได้ดีที่สุด ไม่มีใครเกินท่านผู้ที่เหนือจากสิ่งเหล่านี้ไปแล้วโดยสมบูรณ์

ท่านเหล่านี้แหละนำธรรมหรือธรรมโอสถ มาเยียวยารักษาพวกเราทั้งหลายที่จมดิ่งอยู่ในแดนนรกทั้งเป็นนี้ให้ค่อยฟื้นตัวขึ้นมา ด้วยความมองเห็นบาปเห็นบุญ มองเห็นคุณเห็นโทษ เชื่อนรกสวรรค์ เชื่อบุญเชื่อทานการกุศล ตามทางของนักปราชญ์ที่ท่านได้หลุดพ้นไปแล้ว เพราะธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสนับสนุนจากการบำเพ็ญของท่าน เราจึงได้พอบำเพ็ญ ถ้าหากธรรมนี้ไม่มีในโลกแล้ว โลกนี้ก็ไม่ผิดอะไรกับคนทั้งหูหนวกทั้งตาบอด ทั้งง่อยเปลี้ยเสียแข้งเสียขา อวัยวะทุกสัดทุกส่วนมีเท่าไรก็ใช้งานไม่ได้ เท่ากับอย่างนั้นแล ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องเยียวยารักษาพอประทังได้บ้างแล้ว จะเป็นเช่นนั้นโดยไม่ต้องสงสัย

เรื่องของกิเลสมันพาให้เป็นเช่นนั้นละให้พิจารณากัน แล้วก็ไม่มีใครที่จะอิ่มพอเบื่อหน่ายมัน เห็นว่ามันเป็นเดนเลย เป็นอย่างนี้ตลอดไป ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องจับเข้าไป ๆ จะไม่เห็นเคล็ดลับของมันเลย มันมีเคล็ดลับอยู่ทุกอากัปกิริยาที่แสดงออกมา เพราะแสดงออกมาจากเคล็ดลับภายใน แล้วก็มาเป็นเคล็ดลับภายนอก นอกไปเท่าไรก็ไม่พ้นจากการเป็นเคล็ดลับเล่ห์กลของมันตลอดไป สัตว์โลกจึงลุ่มหลงล่มจมไปไม่มีวันอิ่มพอ ไม่มีวันฟื้นตัวขึ้นมาได้ นี่มันเป็นเช่นนั้น

เมื่อปราชญ์ทั้งหลายแต่ละยุคละสมัย ที่ท่านตรัสรู้ประกาศสอนธรรม นั่นละโลกพอมีเกาะมีดอน ถ้าเป็นคนไข้ก็จุดนั้นมีหมอ จุดนั้นสถานที่นั้นมียา คนผู้ที่อยากจะหายจากโรคจากภัยของตน ก็ต้องเสาะแสวงหาหมอหายา รุมกันเข้าไปหาหมอหายา ดังคนทั้งหลายมีความสนใจใคร่ต่ออรรถต่อธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ที่มาประกาศธรรมสอนโลก เวลาท่านแสดงธรรมนี้ปรากฏว่า ผู้บรรลุมรรคผลนิพพานนี้เป็นหมื่น ๆ แสน ๆ นั่นแหละคือผู้ที่หายจากโรคจากภัย เพราะธรรมโอสถของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ท่านหายอย่างนั้น

วันนี้โรคได้บรรเทาเพราะยาขนานนี้ คือธรรมเทศนาของท่าน เอ้า รายนั้น ๆ ๆ มีจำนวนมากน้อย ค่อยเปลี่ยนแปลงฐานะของตนขึ้นสู่ธรรมอันละเอียด สู่จิตอันละเอียดเป็นลำดับลำดา แล้ววันนี้หลุดพ้น วันหน้าก็หลุดพ้น รายนั้นไม่หลุดพ้นวันนี้ ขยับขึ้นมาก็หลุดพ้น ๆ สุดท้ายก็คนจำนวนมากมายทำไมจะไม่หลุดพ้นล่ะ ก็เพราะรับยาอยู่ด้วยความพออกพอใจ คือใจเสาะแสวงหาความจริงอยู่แล้ว กับธรรมที่เป็นความจริงล้วน ๆ ก็เข้ากันได้ง่าย บรรลุธรรมได้อย่างรวดเร็ว ๆ

ดังประเภทอุคฆฏิตัญญู นี่ถ้าเป็นโรคก็เป็นโรคที่คอยรับยาอยู่แล้ว วิปจิตัญญูก็เช่นเดียวกัน เนยยะเป็นโรคที่อยู่ในกึ่งกลาง ถ้าไม่มียาก็ตายได้จริง ๆ ถ้ามียาเจ้าของ

อุตส่าห์พยายามรับมีทางหายได้โดยไม่ต้องสงสัย นอกจากโรคที่อย่างสมัยทุกวันนี้เขาเรียกว่าประเภท ไอ.ซี.ยู. อันนี้ไม่ยอมรับอะไรทั้งนั้น พอส่งเข้าในโรงพยาบาลแทนที่จะไปหาหมอกลับเข้าห้อง ไอ.ซี.ยู. ดูแต่ลมหายใจฝอดๆ เท่านั้น นี่เป็นประเภทหนึ่ง

นี่ละพระพุทธเจ้าทั้งหลายท่านมาตรัสรู้มีคุณค่าแก่โลกมากขนาดไหน หาประมาณไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าบางพระองค์มีอายุถึง ๘ หมื่นปีมี ๗ หมื่นปี ๔ หมื่นปี จนกระทั่งถึงมาระยะปัจจุบันนี้ เพราะพระชนม์ของท่านไม่สม่ำเสมอกันดังธรรมที่ท่านกล่าวไว้แล้ว...มี ทีนี้แต่ละพระองค์นั้นน่ะท่านมาประกาศสอนธรรม เช่น ท่านเสด็จออกทรงผนวชเมื่ออายุ ๔ หมื่นปี แล้วบำเพ็ญพระองค์เพื่อสัตว์โลกทั้งหลายนั้นอยู่อีก ๔ หมื่นปี การตรัสรู้ของท่านส่วนมากมักตรัสรู้ได้อย่างรวดเร็วกว่าพระพุทธเจ้าของเราเป็นอันมากทีเดียว แต่จะเร็วหรือช้าก็ตาม แต่ละพระองค์ที่ประกาศธรรมสอนโลก ล้วนแล้วแต่ธรรมโอสถที่หาสิ่งเปรียบสิ่งประมาณไม่ได้ กิเลสหมอบราบเพราะธรรมโอสถของท่าน

เมื่อสัตว์ทั้งหลายก็จำเจอยู่กับความทุกข์ความทรมานมามากต่อมากแล้ว ถึงกาลที่ควรจะเป็นไปได้ เพราะความดีก็สร้างความชั่วก็มี ความดีย่อมจะหนุนให้ได้สมมักสมหมายในวันหนึ่ง ให้เบาบางไปในวันหนึ่ง นั่นแหละกาลแห่งความดีหนุนเข้าไปๆ หรือกาลแห่งความดีได้เข้ามาประชิดตัวต่อมรรคผลนิพพานแล้วย่อมสำเร็จไปได้เรื่อยๆ นี่คือผู้สร้างความดีมาแข่งกันกับความชั่ว เพราะความดีกับความชั่วย่อมมีอยู่ในหัวใจอันเดียวกัน แล้วก็ได้บรรลุธรรมเรื่อยๆ

เราลองนับดูซิว่า พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์นั้น พระชนมายุของท่านยืนยาวขนาดไหน ท่านทำประโยชน์ได้มากเพียงไร ประทานพระโอวาทแต่ละครั้งละหนนี้พุทธบริษัทบรรลุธรรมเป็นหมื่นๆ แสนๆ เทวบุตรเทวดาก็เป็นหมื่นๆ แสนๆ แต่ละวันละคืนนี้ไม่ขาดวรรคขาดตอน ที่รื้อขนสัตว์ให้พ้นจากโอฆกันดารทั้งหลาย ในแหล่งแห่งความเกิดแก่เจ็บตายที่โลกทั้งหลายหมุนเวียนกันอยู่นี้ ท่านได้หลุดพ้นไป ท่านเหล่านั้นได้หลุดพ้นไปๆ มีจำนวนมากขนาดไหน นี่ละพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์ทำประโยชน์ให้โลกมากเพียงไร

แม้แต่พระพุทธเจ้าของเรานี้ก็ลองคิดดูซิ ประกาศพระศาสนาอยู่ ๔๕ พรรษา จนกระทั่งมาถึงนี้เป็นกี่พันปี ธรรมะนี้เป็นประโยชน์แก่โลกเรื่อยมา ๆ ไม่เคยเป็นภัยแก่ผู้หนึ่งผู้ใดเลย นี่ละเรื่องธรรมะมีความจำเป็นต่อสัตว์โลกผู้ได้รับความทุกข์ความทรมาน หรือว่าโรคเต็มหัวใจได้ค่อยเบาบางลงไปจากธรรมโอสถของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ

พวกเราทั้งหลายเกิดมาในท่ามกลางแห่งพระพุทธศาสนา คือพระพุทธเจ้าของเราประทานพระโอวาทไว้ ซึ่งเทียบกันกับว่าพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ประทานพระโอวาทด้วยพระโอษฐ์ของพระองค์เอง โดยสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้ ให้เราทั้งหลายได้ดำเนินเดินตามอรรถตามธรรมนี้ ด้วยความจริงอกจริงใจอย่าเหลาะแหละ วันหนึ่งเราจะเห็นความแปลกประหลาดอัศจรรย์ภายในจิตใจของเรา ซึ่งพร้อมที่จะรับความจริงทั้งหลายอยู่แล้ว และพร้อมที่จะรับความประเสริฐเลิศเลอทั้งหลายอยู่แล้ว เช่นเดียวกับใจที่เคยพร้อมในการรับความทุกข์ความทรมานมาเช่นเดียวกัน เราจะได้รู้ได้เห็นวันหนึ่งวันใดในธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าประทานไว้นี่

ไม่มีธรรมะบทใดที่เก่าคร่ำคร่าหรือครึหรือล้าสมัยไปแล้ว เพราะได้หลายปีหลายเดือน เนื่องจากธรรมนี้เป็น **อกาลิโก** กาลสถานที่เวล่ำเวลาไม่เข้ามาเกี่ยวข้องเลย มีเป็นความจริงล้วน ๆ อยู่ตลอดไป นี่แหละเราดำเนินตามนี้จะไปไหนล่ะ ขอให้ดำเนินตามสวากขาตธรรม อย่าข้องอย่าแวะ อย่าดื้อด้านหาญสู้ด้วยความสำคัญของกิเลสตัณหา เป็นทิฐิมานะขึ้นมาต่อสู้กับธรรมก็แล้วกัน พระพุทธเจ้าประทานไว้อย่างไร ให้มีความเคารพยำเกรงเชื่อถือ แล้วปฏิบัติตามนั้นเถิด กิเลสอย่าให้เข้ามาแทรกได้ ว่าอันนั้นพระพุทธเจ้าตรัสไม่ถูก อันนี้น่าสงสัย อันนั้นน่าข้องใจ อันนี้ล้วนแล้วแต่กิเลสเข้าไปแทรกธรรม

ขึ้นชื่อว่าพระพุทธเจ้าแล้วไม่มีสิ่งใดลี้ลับ ในบรรดาความจริงทั้งหลายที่จะไม่ทรงรู้ทรงเห็น จึงสอนไว้โดยถูกต้องแม่นยำ นอกจากกิเลสเท่านั้นคอยที่จะแทรกจะแซงขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลากับธรรมทั้งหลาย อย่างทุกวันนี้เราก็เห็นได้ชัด ๆ ในวงพุทธบริษัทของเรานี้แล ที่เป็นข้าศึกน้ำลายกันอยู่ โจมตีกันอยู่โน้นโจมตีกันอยู่นี้ ล้วนแล้วแต่กิเลสมันเข้าแทรกเข้าสิงภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมะ ให้เกิดความสำคัญตนว่ารู้ว่าฉลาดว่าถูกต้องดีงามไปเสียทุกอย่าง แล้วคัดค้านต้านทานเหยียบย่ำทำลายผู้อื่น สุดท้ายก็กลายเป็นข้าศึกในวงพุทธศาสนาขึ้นมา ในวงแห่งพุทธบริษัทนี้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เราทั้งหลายก็ไม่ต้องถามใครแล้วเรื่องอย่างนี้ เห็น ๆ รู้ ๆ กันอยู่แล้ว นี่ละกิเลสแทรกธรรมแทรกอย่างนี้ เพราะฉะนั้นอย่าให้มาแทรกหัวใจของเราผู้ปฏิบัติ

เอาให้จริงให้จัง ให้เคารพนบน้อมต่อพระโอวาทที่เป็นสวากขาตธรรมนี้ ท่านประทานข้อใดไว้อย่าดื้อดึงฝ่าฝืน โง่ก็โง่ ยอมโง่ไปเถอะ โง่ไปตามผู้ฉลาดดีกว่าฉลาดไปตามคนโง่ธรรมชาติที่หลอกลวงเป็นไหน ๆ เอา ๆ จะเป็นจะตายจะล่มจะจมเพราะพระโอวาทของพระพุทธเจ้านี้ ให้เห็นในตัวของเราเอง เพราะพระโอวาทนี้ไม่เคยทำความล่มจมแก่ผู้หนึ่งผู้ใดเลย และพระพุทธเจ้าพระองค์ใดที่สอนโลกไม่เคยทำโลกให้ล่มจมมาแม้พระองค์เดียวจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เหตุใดพระโอวาทของพระพุทธเจ้านี้ซึ่งเป็น

พระพุทธเจ้าโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จะเป็นพระโอวาทที่เป็นโจร เป็นมาร สังหารสัตว์โลกทั้งหลายให้ล่มจม เพราะการสั่งสอนอรรถธรรมนี้ไว้มีเหรอ ไม่มี นี่ละให้เราเชื่อพระโอวาทอันนี้

เราอย่าไปเชื่อผู้อื่นใดยิ่งกว่าพระโอวาทของท่านผู้สิ้นกิเลสแล้ว นอกจากนั้นมีแต่ความมีกิเลสที่ละเอียดจึงแทรกขึ้นมา เข้าใจว่าตนรู้ตนฉลาด สำคัญว่าตนดีเด่นกว่าใครๆ ทั้งนั้น แล้วก็เอาความที่สำคัญว่าดีเด่นมาสอนโลกเป็นธรรมเป็นความเลวทรามสุดท้ายก็เลวไปหมดเหลวไปหมด นี่ให้ระวังให้ดี อย่าให้เข้ามาแทรกสิงจิตใจของเรา ว่าอันนี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้ไม่ถูก อันนั้นตรัสไว้ไม่ถูก ถูกหมด ที่ไม่ถูกก็คือตัวกิเลสนั่นละเข้าไปขัดธรรม ถ้าเกิดภายในใจของเรา ก็เรานั้นแหละเป็นข้าศึกต่อธรรมของพระพุทธเจ้า ให้ระมัดระวังให้เคารพ

เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาเอาให้จริงให้จัง โลกอันนี้ดังที่เห็นมาแล้วนี้ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง เพราะโลกนี้ผลิตขึ้นจากอำนาจของกิเลส จะเอาความประเสริฐเลิศเลอมาจากไหน ก็เต็มไปด้วยความทุกข์ความทรมาน เกิดภพใดชาติใดมีแต่ความหมุนเวียนการที่เต็มไปด้วยความทุกข์ความลำบาก ท่านว่า **ชาติ ทุกฺขา** ว่ายังไง **ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกขํ** มีสุขที่ตรงไหนแทรกอยู่ในนั้น มีแต่ความทุกข์ความทรมานตลอดมา เพราะความเกิดแก่เจ็บตายนี้พาให้เป็นไป แล้วความทุกข์ทั้งหลายก็ติดแนบกันไปอย่างนี้มันวิเศษวิโสอะไรที่ไหน พอที่จะให้ตื่นเต้นเป็นบ้าเป็นหลังไปอะไรกับเขาที่เคยเป็นและเราก็เคยเป็นมาแล้ว ตื่นอะไร

เอาให้จริงให้จังในอรรถในธรรมทั้งหลาย ปฏิบัติตนให้ตรงแน่วตามพระโอวาท ใครจะว่าอะไรก็ตามเถอะ **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ** นี้เป็นหัวใจของเรา ฝากเป็นฝากตายกับท่านแล้ว **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** นี้เป็นธรรมชาติที่เลิศเลอที่ฝากเป็นฝากตายได้โดยสมบูรณ์ไม่ต้องสงสัยแล้ว ไม่เหมือนกับลมปากที่เต็มไปด้วยความสกปรกของกิเลสฟุ้งออกมาแล้วหลอกท่านั้นหลอกท่านี้ ว่าดีอย่างนั้นไม่ถูกอย่างนี้ เมื่อเชื่อไปตามก็เหลวทั้งเพไม่เกิดประโยชน์อะไร อันนี้เคยเป็นมาแล้วเคยเหลวมาแล้วเพราะเคยถูกต้มมาจากกิเลสนานแสนนานมากต่อมากแล้วให้พากันจดจำ

พระโอวาทนี้ไม่เคยต้มใคร เอานี้เป็นเครื่องเทียบเคียงกัน พระโอวาทของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันที่เราปฏิบัติกับท่านอยู่นี้เป็น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นับพอประมาณ ไม่เคยมีพระโอวาทบทใดบาทใดต้มสัตว์ทั้งหลายให้ล่มจมฉิบหายป่นปี้เลย เราปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเกิดความฉิบหาย เอ้า ให้เห็นต่อหน้าต่อตานี้ ให้ได้รู้เสียทีว่าศาสนาพระพุทธเจ้านี้พาโลกให้ล่มจม มีเราเป็นอันดับหนึ่ง ให้รู้อย่างนี้

นี้มันมีแต่กิเลสพาให้ล่มจมฉิบหาย เพราะความหลอกลวงของมัน เราก็ยังไม่เข็ดไม่หลาบ ยังเดินต้อยๆ ตามกิเลส จนถลอกปอกเปิกไม่มีเนื้อมีหนัง ไม่มีจิตมีใจที่จะพอธรรมแทรกเข้าได้นะ จะเป็นไปตั้งแต่กองกิเลสเต็มไปหมดในหัวใจของเรานี่ ให้พากันตั้งใจ

เดินจงกรม เอ้าเดิน มันจะเมื่อยขนาดไหน นี้คือทำงาน นั่งสมาธิ เอ้านั่งลงไป ถ้าว่าจะให้เป็นความสงบก็เอาอารมณ์แห่งสมถะคือพุทโธหรือธรรมบทใดก็ตาม ให้ความรู้แน่วอยู่นั้นประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มี มีแต่ความรู้กับคำบริกรรมที่สัมผัสสัมพันธ์กันอยู่แย็บๆๆ เท่านั้น จิตไม่ยอมให้คิดให้ปรุงไปทางไหน เพราะเคยคิดเคยปรุงเคยหลอกลวงเราด้วยความคิดนี้มาแล้ว นี่ก็ควรจะเข็ด ธรรมไม่เคยหลอกลวงใคร ความปรุงของธรรมกับความปรุงของกิเลสมันต่างกัน ความปรุงของธรรมเช่นอย่างพุทโธๆ นี้ปรุงเพื่อความสงบเพื่อความเย็น เพื่อความสะดวกสบาย เพื่อความเลิศเลอสำหรับหัวใจเรา ไม่ใช่เพื่อความเลวทราม ไม่ใช่เพื่อความทุกข์ความทรมานดังกิเลสพาปรุงพาแต่งไป มันผิดกันที่ตรงนี้

ถ้าจะพิจารณาทางด้านปัญญาก็เอาให้จริงให้จัง พินิจพิจารณาจริงๆ ดังที่เคยพูดแล้ว กรรมฐานเที่ยวในสกลกายของเราทั้งภายนอกภายใน **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** เรื่อยๆ ไปถึงเนื้อถึงหนังถึงเอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า พิจารณาให้เห็นตามความจริงของมันที่มีอยู่ อย่าไปเสกสรรปั้นยอว่าเป็นของสวยของงาม เป็นสิ่งที่น่ารักใคร่ชอบใจ

มันน่ารักใคร่ชอบใจอะไร ถ้าเป็นกระดูกเราก็ดูซี กระดูกอยู่ข้างถนนเป็นยังไงกับกระดูกของเรามันผิดกันตรงไหน กระดูกของหญิงของชายใดมันก็เหมือนกัน เป็นเนื้อเป็นหนังเหมือนกัน เน่าเฟะเกลื่อนถนนอยู่นั้นเห็นไหม มันวิเศษวิโสที่ตรงไหน นั่นแหละกิเลสมันเสกให้วิเศษวิโส มันเสกว่าน่ารักน่าชอบใจ เมื่อหลงไปตามมันแล้วก็พันคอเจ้าของนั่นแหละมันจะไปไหน

ส่วนธรรมท่านไม่เป็นอย่างนั้น คลี่คลายออกให้เห็นตามความจริง ไม่เสกไม่สรรปั้นยอเลยความจริงไป ความจริงท่านพูดถึงว่าอสุภะอสุภัง มันสกปรกจริงๆ นี่ท่านหลอกที่ไหน ถ้าพูดถึงเรื่อง **อนิจฺจ์ ทุกฺขฺ์ อนตฺตา** มันก็เป็น **อนิจฺจ์** จริงๆ แปรสภาพอยู่ตลอดเวลาจริงๆ **ทุกฺขฺ์** บีบบังคับตลอดเวลา **อนตฺตา** เอาสาระแก่นสารอะไรจากสิ่งเหล่านี้ได้ ใครเกิดมาก็มายึดมาถือชั่วกาลชั่วเวลาแล้วก็สลายลงไป พังลงไป ได้ประโยชน์อะไร แน่ะ

ทีนี้ความทุกข์ที่ฝังอยู่ในหัวใจไม่ได้สลายนั้นซีมันลำบากนะ ไปเกิดในภพใดชาติใดหาบแต่กรรมชั่ว ด้วยความพอใจในการทำความไม่ดีของตน ผลก็เป็นวิบากอันทุกข์

อันเดือดร้อนมหันตทุกข์ขึ้นมาภายในจิตใจ ตามวิบากแห่งตนที่ทำไว้มากน้อยหรือหนักเบาเพียงไรนั่นแล ไม่มีผู้อื่นผู้ใดที่จะไปรับบาปรับกรรมรับความทุกข์ทรมานที่ทำนั้นได้ เราต้องเป็นผู้เสวยกรรม ท่านจึงว่า **กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ** มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย

ถ้าเราทำดีกรรมดีก็ให้ผลแก่เรา ถ้าเราทำกรรมชั่ว กรรมชั่วก็ให้ผลแก่เรา ทั้งสองอย่างนี้ให้ผลต่างกัน ถ้าเป็นกรรมดีก็ให้ผลเป็นสุขไปเรื่อยๆ ตามแต่วิบากแห่งกรรมดีนั้นมีมากมีน้อย กรรมชั่วก็เช่นเดียวกันให้ผลไปทางความทุกข์ความลำบาก มากน้อยตามอำนาจแห่งกรรมชั่วที่ตนทำไว้มากน้อยเพียงไร ไม่มีใครที่จะแบ่งสันปันส่วนจากกันและกันได้สิ่งเหล่านี้ เพราะฉะนั้นเราจึงควรระมัดระวังเรื่องความไม่ดี

กมฺม แปลว่าอะไร แปลว่าการกระทำ เรามีอำนาจแห่งการทำกรรม แต่กรรมเมื่อเราทำแล้วก็มีอำนาจที่จะให้ผลแก่เรา นี่มันเปลี่ยนเรื่องกัน ทีแรกเรามีอำนาจทำกรรม แต่เวลาทำกรรมลงไปแล้วกรรมก็มีอำนาจ วิบากแห่งกรรมนั้นก็มีอำนาจให้ผลแก่เรา เช่น ยกตัวอย่าง เอ้า เอากลางๆ นะไม่เป็นบุญเป็นบาป เช่นเรารับประทานลงไปนี้ รับประทานลงไปเรื่อยๆ เป็นยังไง ก็ให้ผลไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงความอิ่ม เราบังคับให้มันเลยกว่านั้นเป็นยังไงที่นี่ มันดีไหม ไม่ดี เมื่อถึงความอิ่มพอแล้วก็ ฟังแต่ว่าพอนั้นเถอะ นี่ก็เป็นอย่างนั้นแหละ ถ้ารับมากๆ แล้วก็เป็นเหมือนชูชกเห็นไหม เขียนเป็นประวัติไว้นั้นเพื่ออะไร ก็เพื่อความโลภความไม่รู้จักประมาณ ความไม่มีเมืองพอ ให้ได้รู้เรื่องรู้ตัวให้อยู่ในความพอดีจะเป็นสุข สมกับอาหารหล่อเลี้ยงโลกมานานแสนนานไม่รู้กี่กัปกี่กัลป์แล้ว อย่าให้มาเป็นภัยแก่ตนเพราะความโลภ ไม่ถูกต้องอะไรเลย นี่แหละข้อเปรียบเทียบเป็นอย่างนี้

การประพฤติปฏิบัติตัวให้มีความเข้มแข็ง ให้มีความจริงใจต่อทุกสิ่ง อย่าเหลาะแหละ นิสัยเหลาะแหละนี้ไม่ดีเลย หลักพระพุทธศาสนาไม่ใช่หลักธรรมแห่งความเหลาะแหละ พระพุทธเจ้าไม่ใช่องค์เหลาะแหละ ธรรมจึงไม่ใช่ธรรมเหลาะแหละ พอที่จะสอนคนให้เหลาะแหละ ทำอะไรให้มีความจริงความจัง มีสติมีปัญญาสอดแทรกอยู่ทุกระยะกาลและทุกหน้าที่การงานของตนที่ทำลงไป นั่นแหละชื่อว่าผู้ปฏิบัติ

นักบวชเป็นนักใคร่ครวญ เป็นผู้อดทนก็อยู่ที่นี่ ความอุตส่าห์พยายาม ความพินิจพิจารณา ความมีสติอยู่ที่นี่ อยู่ที่นักบวช ถ้านักบวชไม่มีแล้วใครจะมีในโลกนี้ เพราะธรรมเหล่านี้เป็นธรรมเครื่องทรงมรรคทรงผลแท้ๆ ถ้ามีสติปัญญา มีความพากเพียร มีความอุตส่าห์พยายาม มีความจงใจในทางความดีแล้ว ความดีนั้นแหละจะเป็นสมบัติของเรา เราจะเป็นผู้ทรงมรรคทรงผลโดยไม่ต้องสงสัย เพราะความจริงจังในการกระทำทุกอย่าง ให้พากันจำเอา

คำว่าธรรมเพียงเท่านี้ละ เป็นคำที่เหมาะมากแล้ว คือจะแปลให้มากยิ่งกว่านี้ไม่มีอะไรจะเหมาะจะถูกต้องดีงามเลย ถ้าเราอยากจะทราบว่าธรรมเป็นอย่างไรแล้วขอให้ปฏิบัติใจของตน เริ่มตั้งแต่สมาธิธรรมขึ้นไปเถอะ ธรรมเป็นอย่างไร อ๋อ นี่ธรรมเป็นอย่างนี้ แขนงของธรรมคืออะไร เช่นอย่างจิตเป็นสมาธิ นี่ก็สมาธิธรรม นั่นฟังซิ แยกเป็นประเภทๆ สมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิมุตติธรรม นั่นเป็นยังไงที่นี่ เรียกว่าธรรมทั้งนั้น เหมาะสมกับผู้ที่ทรงจะรู้จะเห็นจะเข้าใจในคำว่าธรรม แต่จะพูดออกมาว่าธรรมแปลว่างั้นแปลว่างี้ แปลวันยังค่ำก็กลายเป็นลมเป็นแล้งหาที่สุดยุติไม่ได้เลย นั่น เราพูดได้ให้เหมาะที่สุดก็คือว่าธรรม เช่นขอความเป็นธรรม

คำว่าธรรมนี้ครอบไว้หมดทั้งเหตุทั้งผลความยุติธรรม นี่ละธรรมที่กล่าวนี้อะไรจะเป็นผู้ทรง และอะไรจะเป็นผู้สัมผัสรับรู้ อะไรจะเป็นผู้รับรสรับชาติแห่งธรรมเหล่านี้ และใครจะเป็นผู้หายสงสัยล่ะ ก็คือใจนั่นแหละจะเป็นผู้ทราบทุกอย่างในบรรดาธรรมทั้งหลาย เพราะใจเป็นภาชนะที่รวมแห่งธรรมทั้งหลาย ขอให้ทุกท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าทำเหลาะๆ แหละๆ นะ ธรรมพระพุทธเจ้าไม่ได้พาพวกเราให้เหลาะแหละ เรามันเหลาะแหละเอง ถูกกิเลสมันฉุดมันลาก ทำอะไรไม่เป็นชิ้นเป็นอัน เหลวไหล สุดท้ายก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร

ไปอยู่กับครูกับอาจารย์องค์ไหนก็ไป แต่ความเหลาะแหละนั้นละมันเหยียบหัวไปนั่นซิ จนหัวคะมำลงไป เงยหน้าขึ้นสู่ธรรมทั้งหลายไม่ได้ มีแต่ความเหลาะแหละของใจ เพราะอำนาจของกิเลสนี้แหละ ไปที่ไหนก็ไม่ได้เรื่องได้ราว ไปอยู่กับครูบาอาจารย์องค์ไหนๆ องค์ปรากฏชื่อลือนามโด่งดังขนาดไหนก็มีแต่ท่าน ตัวเราเองก็ไม่เป็นท่า เพราะเราทำแบบไม่เป็นท่า จะเอาอะไรมาเป็นท่าล่ะ

นี่มาศึกษาเพื่ออะไร ดังที่ท่านทั้งหลายมาสู่ที่นี่มาเพื่ออะไร ผมก็ได้แต่ให้การแนะนำสั่งสอนอุบายต่างๆ เท่านั้น แต่การประกอบความพากเพียรที่จะให้ดีให้เด่นมากน้อยเพียงไรนั้น เป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายจะพึงขวนขวายเข้ามาสู่ตนเต็มสติกำลังความสามารถ จนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ได้กีดกัน เปิดทางให้ตลอดเวลาสำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพาน ไม่มีคำว่าลำเอียง

ขอให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติถ้าอยากทรงมรรคทรงผล ทรงความบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น ดังพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านทรง และไม่สงสัยว่าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร พระสาวกเป็นอย่างไร ที่ท่านบริสุทธิ์แล้วท่านบริสุทธิ์อย่างไร เราจะได้เอาใจของเรานี้เป็นสักขีพยานยืนยันกันเลย ร้อยเปอร์เซ็นต์จะไม่สงสัยพระพุทธเจ้า ไม่สงสัยความบริสุทธิ์ของท่าน เพราะเราไม่สงสัยในความบริสุทธิ์ของเราว่าเป็นอย่างนี้ นั่น

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร รู้สึกเหนื่อยๆ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

อวิชชาเป็นต้นเหตุ

พระพุทธศาสนาที่ให้นามว่าศาสนธรรม เป็นธรรมคู่บ้านคู่เมืองคู่โลกสงสารผู้มีวาสนา แต่ถ้าผู้ไม่มีวาสนาแล้วก็ไม่ได้สัมผัสสัมพันธ์กับศาสนธรรมเหล่านี้ ซึ่งเป็นเครื่องนำออกของสัตว์โลกที่ติดจมอยู่ในวัฏจักรอันนี้ไม่มีประมาณ ธรรมเท่านั้นจะเป็นเครื่องนำออกได้ นอกนั้นไม่มีสิ่งใดเลยในโลกธาตุอันนี้ นอกจากเป็นสิ่งที่จะผูกมัดรัดรึงจิตใจไว้ตลอดกาล หาความเบื่อหน่ายอิ่มพอไม่ได้ วกไปเวียนมาด้วยความเกิดแก่เจ็บตาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการหาบกองทุกข์ไปด้วยทุกภพทุกชาติไม่สงสัย

สัตว์โลกทั้งหลายได้สัมผัสสัมพันธ์ และแบกหามกันด้วยอาการเหล่านี้มานานแสนนาน แม้เช่นนั้นตนเองก็ไม่สามารถจะอ่านเรื่องของตัวเองออก ไม่ทราบว่าเป็นมาอย่างไรเป็นอยู่อย่างไร และจะเป็นไปอย่างใด มีแต่ธรรมชาติที่เหนือกว่าอยู่ภายในจิตใจนั้น พัดผันดันไปภพนั้นภพนี้สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่เรื่อยมาและเรื่อยไป หากว่าโลกนี้ไม่มีธรรมเป็นเครื่องนำออกเลยแล้ว สัตว์โลกนี้ก็ไม่ผิดอะไรกับเขาติดคุกติดตะรางหาวันออกไม่ได้ จนกระทั่งตายกับตะรางหรือเรือนจำนั้นทุกราย ๆ ไม่มีเว้น แต่การติดคุกแม้จะตัดสินตลอดชีวิต ก็ยังมีวันลดหย่อนผ่อนผันเรื่อยมาถึงกับออกได้ ไม่ตลอดชีวิตจริง ๆ หรือไม่ตลอดชีวิตเสียทีเดียว ครบกำหนดปีกำหนดเดือนหมดโทษหมดเขตนั้นแล้วก็ออกไปได้

แต่จิตที่ฝังจมอยู่ในคุกคือวัฏจักรทั้งสามภพหรือทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีวันที่จะออกได้เลย เพราะไม่มีใครมาตัดสินให้ ไม่มีใครที่จะมีอำนาจวาสนาเหนือวัฏจักรที่หมุนอยู่ในจิตให้เป็นวัฏจิตนี้ อันนี้เป็นสิ่งที่รุนแรงมากต่อสัตว์ ทั้งสัตว์ก็ไม่สามารถทราบได้ด้วยว่า สิ่งนี้เป็นพิษเป็นภัยเป็นเครื่องบังคับจิตใจของตนให้เกิดในภพนั้นภพนี้ และจะไม่มีทางทราบได้ตลอดไป หากไม่มีธรรมเป็นเครื่องส่องทาง ทั้งจะไม่ทราบความผิดถูกชั่วดีของตน ถูไถไปอย่างนั้นไม่มีประมาณไม่มีขอบเขต ไม่มีกาลเวล่ำเวลาเข้าไปตัดสินได้เลย

สำหรับสัตว์ผู้มีวาสนา ยังพอจะได้สัมผัสสัมพันธ์ศาสนธรรมอันถูกต้องดีงามและเป็นเครื่องนำออกนี้ได้ไปโดยลำดับ พอที่จะทำให้มีวันหลุดพ้นไปได้ เช่นเดียวกับเขาติดคุกติดตะรางมีวันพ้นได้อย่างนั้น เพราะธรรมชาติอันนี้ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่จะฉุดลากจิตใจของสัตว์โลกที่จมอยู่ในวัฏจักร คือหมุนไปเวียนมาอยู่นี้ ให้ออกไปได้พ้นจากโลกนี้ไปเสีย ดังที่ท่านว่าหลุดพ้นจากทุกข์ ก็คือเรื่องความเกิดแก่เจ็บตายอันเป็นเรือนรังแห่งทุกข์นี้แล มีพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายท่านหลุดพ้นไป ท่านเหล่านี้

หลุดพ้นไปด้วยอันใด ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องนำออกเป็นเครื่องหลุดพ้นแล้ว ก็จะเป็นเช่นเดียวกันกับสัตว์โลกทั่วๆ ไป ไม่มีวันหลุดพ้นไปได้เช่นเดียวกัน นั่นละศาสนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากต่อสัตว์ทั้งหลาย เพราะเป็นเครื่องนำออก

ใครเล่าอยากจะจมอยู่ในวัฏจักรอันนี้ ความเกิดเป็นทุกข์ขนาดไหน หากเราจะพิจารณาตามความเป็นจริง ไม่มองข้ามไปเสียว่าความเกิดเป็นของดี ความเกิดนั้นไม่ใช่ของดี ถ้าเกิดแบบภพหยาบๆ อย่างที่เราเห็นนี้เราก็เห็นแล้ว เดนตายถึงได้มาเป็นมนุษย์เป็นสัตว์ ไม่เดนตายเสียก่อนมาเป็นสัตว์เป็นมนุษย์ไม่ได้ บางรายก็ตายอยู่ในท้องแม่ ตกคลอดออกมาตายทั้งแม่ทั้งลูก คนเราและสัตว์ทั้งหลายไม่ทุกข์จะตายได้อย่างไร ก่อนจะตายต้องเป็นทุกข์ ทุกข์ถึงทนไม่ไหวขนาดที่ตายจึงตายได้ แม้เป็นเช่นนั้นคนเราถ้ารู้เดียงสากันอยู่อย่างนี้ก็ยังไม่อยากตาย แต่จำเป็นก็ต้องตายเพราะทุกข์บีบบังคับ ถึงขนาดที่ว่าห้ามไม่ได้ ไม่มีอะไรต้านทาน มีทางเดียวคือตายเท่านั้น จึงได้ตายไปทั้งสัตว์ทั้งมนุษย์เรา นี่ทุกข์หรือไม่ทุกข์

ความเป็นอยู่เสือกคลานตั้งแต่ตกคลอดออกมาจนกระทั่งถึงวันตาย ล้วนแล้วแต่ความเสือกคลานตะเกียกตะกายด้วยความเป็นทุกข์ทั้งนั้น หาความเป็นสุขที่ไหนมีพอที่จะให้รื่นเริงบันเทิง นอกจากเพียงฟ้าแลบเท่านั้น ความสุขที่ปรากฏขึ้นมาในกายในใจของสัตว์โลก พอให้เสียดายแล้วก็หายไปเสีย นอกนั้นก็มีแต่ความหวังที่เต็มไปด้วยทุกข์ หวังอยากให้พ้นจากทุกข์ หวังอยากมั่งอยากมี หวังอยากมีความสุขความเจริญ หวังอยากได้สิ่งที่พึงปรารถนาเพื่อความเป็นสุข แต่ความจริงก็มีแต่ความหวัง และแม้ได้มาแล้วก็หาความสุขไม่ได้ดังความคาดหมายไว้นั้น มันมีความผิดหวังไปตลอดเวลา ผิดคาดผิดหมาย ผิดความคิด เป็นเรื่องด้นเดาไปเสียหมด

เพราะฉะนั้นโลกจึงอยู่ด้วยความทุกข์ความลำบาก แต่ไม่มองเห็นความทุกข์ความลำบากของตน พอที่จะตะเกียกตะกายด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดเท่านั้นเองให้หลุดพ้นไปเสีย

ขณะจะตายเป็นอย่างไรบ้าง ใครอยากตายในโลกนี้ ก่อนจะตายนั้นถูกบีบบังคับขนาดไหน กระเสือกกระสนกระวนกระวาย มากต่อมากหาสติสตังไม่ได้ เพราะทุกข์บีบบังคับ สติสตังไม่มีอยู่กับตัวได้เลย เพราะถูกทุกข์บีบบังคับอย่างรุนแรงเกินกว่าที่สติปัญญาจะมายับยั้งไว้ได้ พอจะรู้เรื่องของตนว่าเป็นทุกข์ แล้วก็ตายไป แน่ะ ภพนี้เป็นอย่างนี้แล้ว ภพหน้าภพต่อไปเล่าจะเป็นอย่างไร อาจจะรุนแรงยิ่งกว่าความเป็นอยู่ในภพนี้อีกมากมายยืดยาวนาน หากมีความดีคือบุญกุศลที่ตนเคยได้สร้างไว้ก็พอประทังกันไปได้ หรือพอบรรเทา ไม่ได้เป็นทุกข์ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มที่เต็มฐานของมัน นี่ที่กล่าวมาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากความเกิดทั้งนั้น

สิ่งที่จะพาให้เกิดเราก็ไม่รู้ว่าอะไรพาให้เกิด เกิดมาเป็นภพเป็นชาติเช่นเป็นเราเป็นท่านอยู่เวลานี้ เป็นเพราะอะไรพาให้เกิดมาเป็นเช่นนี้เราก็ไม่รู้ ความรู้นี้รู้อยู่ธรรมดาๆ เพราะจิตครองร่างอยู่ไม่รู้ได้ยังไง ก็ต้องรู้ แต่ที่จะรู้ยืดยาวสาวหาสาเหตุหาผลแห่งความเป็นมาของตนว่าเป็นมาเพราะอะไร มีความสุขความทุกข์เพราะอะไรเป็นสาเหตุ มาเกิดในภพนี้ภพนั้นเป็นเพราะอะไรเป็นสาเหตุ ไม่สามารถที่จะทราบได้เลยถ้าเป็นเช่นนั้น มีแต่ความรู้สึกอยู่ภายในตัวเองนี้เท่านั้น

ท่านจึงว่าอวิชชา รู้แต่ไม่ชัดแจ้งตามหลักแห่งความเป็นจริง รู้อย่างงูๆ ปลาๆ ดังเราๆ ท่านๆ รู้กันอยู่นี้แล ท่านจึงเรียกว่าอวิชชา ความรู้นั้นรู้แต่ไม่แจ่มแจ้งชัดเจนตามความจริงที่ควรจะรู้

นี่กล่าวถึงเรื่องความทุกข์ที่สัตว์ทั้งหลายทุกๆ รายไม่มีเว้น ที่อยู่ในแดนโลกธาตุซึ่งมีกิเลสฝังอยู่ภายในจิตใจแล้ว จะต้องได้รับเช่นเดียวกันนี้หมด แม้จะไม่ไปนับรายบุคคลรายสัตว์มีจำนวนมากน้อยเพียงไรก็ตาม ธรรมชาติที่บ่งบอกเป็นความแน่ชัดว่าสัตว์ทั้งหลายต้องได้รับความทุกข์ความทรมานนั้น ก็คือสิ่งที่ผลิตทุกข์ขึ้นมามันฝังอยู่ภายในจิตใจด้วยกันทุกราย

เหตุใดทุกข์จะไม่เกิด เมื่อสาเหตุที่จะให้เกิดทุกข์มันฝังจมอยู่ภายในใจ และผลิตตัวขึ้นมาเพื่อความเป็นทุกข์แก่สัตว์โลกอยู่ตลอดเวลา แล้วจะเอาสิ่งใดมาเป็นสุข นี่ท่านว่าอวิชชา แล้วก็ต่อเนื่องกันไปว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณ** ก็คือเรื่องต่อภพต่อชาติไม่หยุดไม่ถอยไม่มีการยับยั้งได้เลยนั่นแล เป็นไปอยู่อย่างนี้และเคยเป็นมาอย่างนี้นับกัปนับกัลป์ไม่ได้ มาปัจจุบันนี้นี่ก็เป็นภพหนึ่งของเราถ้าเราจะเทียบว่าภพหนึ่ง ในจำนวนล้านๆ ภพ กี่ร้อยกี่พันกี่หมื่นกี่แสนล้านเรียกว่าล้านๆ ภพ นี้เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น และยังจะเป็นไปอีก นับเป็นจำนวนในทางอนาคตก็หนึ่งในจำนวนที่จะเป็นล้านๆ ภพอีกเช่นเดียวกัน และภพที่กล่าวมาเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับความทุกข์จากมันทั้งนั้น

ถ้าผู้ที่จะพินิจพิจารณาตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เท่าที่แบกหามความทุกข์มามากต่อมากเป็นจำนวนไม่รู้กี่ล้านๆ ภพนี้ ก็พออิดหนาระอาใจได้แล้วสำหรับชาวพุทธเรา พูดย่อๆ เอามานี้เลย ถ้าพูดทั่วๆ ไปก็ไม่ทราบจะพูดได้ยังไง มันเหลือประมาณที่จะพูด เกินกว่าสัตว์ทั้งหลายที่ไม่รู้ภาษีภาษาอะไรเลย จะทราบเรื่องความเป็นมาความเป็นจริงของตน

เราจึงย่นเข้ามาเฉพาะชาวพุทธของเรา เฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งควรจะรู้จะเห็นเหตุผลต้นปลายแห่งความเป็นมา ความเป็นอยู่และความจะเป็นไปของตนได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรม ถ้าไม่นอนจมอยู่กับศาสนาให้กิเลสมันเสียดมันแทง มัน

บีบบังคับอยู่ในท่ามกลางแห่งศาสนธรรมของผู้ปฏิบัติ โดยความสำคัญตนว่าเป็นนักบวชนี้เท่านั้น จะเป็นอื่นเป็นอะไรไปที่ไหน

การที่จะต้องแบกภพแบกชาติก็เท่ากับว่าแบกกองทุกข์นั่นเอง ไปอีกกี่ล้านๆ ภพหาประมาณได้ที่ไหน ถ้าสมมุติว่าทางเดินเป็นขอบด้งแล้ว เราลองเดินบนขอบด้งดูซิ เดินตั้งแต่เช้ายันค่ำมีทางออกที่ไหน ไม่มีทางออกเพราะขอบด้งนี้มันกลม นั่นละเดินไปสักกี่กัปกี่กัลป์ก็ไม่มีทางออก นี่แหละการที่กิเลสวัฏวนมันพาให้เดินให้วกให้วน เป็นเหมือนกับเราหรือมดแดงไต่ขอบด้งนั่นเองจะผิดไปไหน

สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าประกาศกังวานโลกมา เฉพาะองค์ปัจจุบันนี้ได้ ๒,๕๐๐ ปีกว่าแล้ว ว่าสัตว์โลกเป็นอย่างนี้ เคยเป็นมาอย่างนี้และจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป หากไม่มีเครื่องฉุดลากออกจากขอบด้งคือวัฏวนนี้ตราบใดแล้ว จะต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่มีต้นไม่มีปลายแห่งทางเข้าทางออกของวัฏวนอันนี้ซึ่งเป็นเหมือนขอบด้ง เราลองพิจารณาดูซินักปฏิบัติเรา ความทุกข์แม้แต่มาเฉียดนิดเดียวชั่วขณะเท่านั้น เป็นสิ่งที่ใครเล่าจะปรารถนาอยากสัมผัสสัมพันธ์มัน แล้วเรายังจะแบกกองทุกข์นี้ไปอีกไม่รู้กี่กัปกี่กัลป์หาประมาณไม่ได้แล้วเป็นอย่างไรบ้าง เราจะมีกำลังวังชามาจากไหน นอกจากเป็นสัตว์ที่ทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส ก็คือเราผู้กิเลสเสียดแทงฝังจมอยู่ภายในจิตใจนี้เท่ากันไม่ใช่ผู้อื่นใด

เราอย่าไปคิดถึงเรื่องคนนั้นคนนี้ สัตว์ตัวนั้นตัวนี้จะเป็นทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ ให้ดูในหัวใจของเราผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อการถอดถอนเชื้ออันเป็นทุกข์ทั้งหลายนี้ออกจากใจ ให้หลุดพ้นไปเสียโดยสิ้นเชิง ดังพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน นี้เป็นความถูกต้องเป็นความชอบธรรมสำหรับนักปฏิบัติธรรมของเรา

ตะกี้นี้ได้กล่าวถึงเรื่องวัฏวนของสัตว์ว่า ไม่มีวิญญาณดวงใด ไม่ว่าภพหยาบภพละเอียดที่อยู่ในสามแดนโลกธาตุนี้ อันเป็นที่บรรจุวิญญาณของสัตว์โลก คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก หรือกามภพ รูปภพ อรูปภพ ทั้งสามภพนี้คือแหล่งแห่งความเกิดของสัตว์ทั้งหลาย ต้องเกิดในแหล่งนี้แหล่งใดแหล่งหนึ่ง ตามแต่บุญแต่กรรมของผู้ที่ได้สร้างมามากน้อย จะได้รับความสุขความทุกข์หนักเบามากน้อยเพียงไร เพราะเป็นเรื่องต่างๆ กัน ด้วยอำนาจแห่งกรรมไม่เหมือนกัน ผลจะให้เหมือนกันไม่ได้ เป็นแต่เพียงว่ารวมลงแล้วสัตว์โลกจะต้องได้รับความสุขความทุกข์ ส่วนมากทุกข์นั้นแลมากกว่าสุขอยู่โดยดีไม่อาจสงสัยได้เลย

หากไม่มีธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ มาประกาศ ซึ่งเป็นเหมือนบันไดพาดจากที่ต่ำขึ้นสู่ที่สูง หรือพาดจากหล่มลึกเช่นน้ำเป็นต้น ให้พ้นเสียจากสิ่งทุกข์ทรมานทั้งหลายที่เรียกว่าโอฆะแล้ว ก็ไม่มีทางไม่มีวันที่จะหลุดพ้นไปได้ เพราะฉะนั้น

ธรรมจึงเป็นธรรมชาติที่จำเป็นอย่างยิ่ง และพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ ที่ทรงสร้างบารมีมาเพื่อสัตว์โลกทั้งหลายนั้น จึงนับว่าเป็นท่านผู้ที่น่าอนุโมทนาสำหรับสัตว์ทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน เพราะท่านผู้นี้แลจะเป็นผู้ร้อขนสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นไปจากโลก ด้วยพระสัทธรรมของท่านเอง

ผู้อื่นไม่สามารถเลย จะมีกี่ร้อยกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านๆ คนก็ตาม ไม่มีใครสามารถฉลาดรู้ธรรมทั้งหลาย อันเป็นเครื่องรื้อถอนสัตว์โลกให้หลุดพ้นไปจากทุกข์นี้ได้ เหมือนพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ นั้นเลย ดังนั้นพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จึงเป็นธรรมชาติที่จำเป็น เป็นที่ฝากเป็นฝากตายของสัตว์โลกหาที่เปรียบประมาณไม่ได้ เพราะผู้ที่จมอยู่ในกองทุกข์ หรือจมอยู่ในน้ำร้อนกำลังเดือดพล่านนั้น ทำไมจะไม่หวังความชุ่มเย็น ไม่หวังความหลุดพ้น เมื่อมีผู้เอื้อมมือลงไปเพื่อจะฉุดลากขึ้นมา มือสัตว์นรกตัวใดจะนิ่งนอนอยู่ได้ยังไง ต้องเอื้อมขึ้นมารับๆ สัตว์นรกกี่หมื่นกี่แสนกี่ร้อยกี่พันกี่ล้านรายล่ะ กับพระหัตถ์ของพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวพิจารณาดูซิ นี่ละรื้อขนสัตว์ทั้งหลายขึ้นมาจากกองนรก

นรกทั้งเป็นของภพของชาติหนึ่งๆ ก็มี นรกหลุมต่างๆ ดังพระพุทธเจ้าสอนไว้ก็มี หลายประเภทแห่งนรก จะเป็นประเภทใดก็ตามที่ควรเอื้อมมือขึ้นมารับความเมตตาของพระพุทธเจ้าด้วยอรรถด้วยธรรมนี้ ต้องเอื้อมขึ้นมาจนได้ ต้องเสาะต้องแส่ต้องแสวงหาอรรถธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นเครื่องฉุดลากตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ไม่สงสัย นี่ละธรรมนี้แลเป็นเครื่องฉุดลากสัตว์โลกทั้งหลายให้หลุดพ้นไปได้นอกนั้นไม่มีเลย แม้ชิ้นเดียวอันเดียวคนเดียวรายเดียว ที่จะสามารถดังพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ นั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ขึ้นมาแล้วเป็นพระองค์แรก และประกาศธรรมสอนโลกให้รู้ให้เห็นตามพระโอวาทที่ทรงสอน และหลุดพ้นไปได้โดยลำดับๆ ดังเราทั้งหลายได้ทราบในพระประวัติของท่านแต่ละพระองค์ๆ ว่าสาวกของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นมีจำนวนมากเท่านั้นๆ อย่างพระสาวกของพระพุทธเจ้าเรานี้ก็มีจำนวนมากมายขนาดไหน และท่านเหล่านี้แลเมื่อได้ประพฤติปฏิบัติ กำจัดสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟอยู่ภายในจิตใจเผาไหม้อยู่ตลอดเวลาออกได้โดยสิ้นเชิงแล้ว ได้นำธรรมโอสถที่เป็นผลอย่างยิ่งแล้วนี้ มาประกาศธรรมสอนโลก เพื่อช่วยพุทธภาระของพระพุทธเจ้าให้เบาบางลงไปโดยลำดับ ก็มีความกว้างขวางออกไป องค์นั้นไปประกาศศาสนาอยู่ในแดนนั้นๆ ทิศนั้น ถ้าพูดจังหวัดนั้นอำเภอนี้เรื่อยไป สัตว์โลกก็มีทางที่จะได้บำเพ็ญคุณงามความดี และหลุดพ้นไปตามได้เป็นจำนวนมากมาย ดังเราได้ทราบแล้วในประวัติของพระพุทธเจ้าและสาวกในวงพระศาสนานี้

เมื่อสรุปลงแล้ว เรานี้เป็นคนหนึ่งที่ควรจะได้ทรงวาสนา พอที่จะยังตนให้หลุดพ้นไปได้ด้วยอรรถธรรมของพระพุทธเจ้า โดยการปฏิบัติตนอย่างเข้มแข็ง เพราะความเห็นภัยในทุกข์ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เพราะทุกข์เป็นทุกข์จริง ๆ ไม่ใช่หลอกลวง ใครว่าจะเป็นสุข เป็นทุกข์ทั้งนั้น เมื่อเจอเข้าแล้วควรจะเข็ดต้องเข็ดถ้าผู้มีธรรมในใจบ้าง นอกจากผู้ไม่มีธรรมในใจ ก็เช่นเดียวกับเขาโยนกบโยนเขียดลงในหม้อน้ำร้อนนั่นแหละ โยนลงไปเท่าไรก็จม ๆ ๆ ไปหมด ไม่มีความหมายอันใดเลยพอที่จะเห็นโทษ

นี่เราบวชมาในพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความเห็นโทษเห็นภัยด้วยอรรถด้วยธรรมของพระพุทธเจ้า อันเป็นเครื่องส่องทางให้เห็นโทษเห็นภัย ถ้ายังจะไม่เห็นอยู่เลยก็รู้สึกว่าเกินไปเหลือประมาณ ของพระที่บวชในพระศาสนา ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ นอกจากจะมานอนจมอยู่เฉย ๆ แล้วจะไม่รู้ไม่เห็น เพราะศาสนธรรมนี้พร้อมแล้วที่จะส่องทางสำหรับผู้ปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง ให้รู้ให้เห็นสิ่งที่เป็นภัยและเป็นคุณซึ่งมีอยู่ เอ้า ย่น ๆ เข้ามาก็คือว่าอยู่ในตัวของเรานี้ด้วยกัน เพราะสิ่งที่จะผลิตทุกข์ขึ้นมาก็มีอยู่นี้ ท่านเรียกว่าอริยสัจ ๔ คือทุกข์หนึ่ง สมุทัยเหตุให้เกิดทุกข์หนึ่ง นิโรธความดับทุกข์หนึ่ง มรรคทางดำเนินเพื่อความดับทุกข์หนึ่ง มีอยู่ที่กายที่ใจของเรา เวลาเรารู้จะต้องรู้ขึ้นที่กายที่ใจ อันเป็นวงอริยสัจอยู่นี้ ไม่รู้ที่อื่นต้องรู้ที่นี่ นี่ควรจะรู้ทำไมไม่รู้

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้ ไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาพอที่จะร่วงโรยไปไหน เอื้อมไม่ถึงหรือก้าวเข้าไม่ถึงหรือไปไม่ทัน มีอยู่กับกายกับใจของเรานี้ สติปัญญาเป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นมาได้ บำรุงรักษาหรือบำรุงส่งเสริมให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ เพื่อปราบปรามสิ่งที่เป็นภัยทั้งหลายอันมีอยู่ในจุดคือใจดวงเดียวกัน ได้แก่สมุทัย สมุทัยแปลว่าแดนเกิดแห่งทุกข์ หรือแดนเป็นที่เกิดแห่งทุกข์ เป็นผู้ผลิตทุกข์ทั้งหลาย ผู้นี้แลเป็นผู้ผลิต ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นต้นเหตุเป็นผู้ผลิต เมื่อดับสมุทัยนี้ได้โดยสิ้นเชิงภายในจิตใจแล้ว ทุกข์ภายในใจก็ดับสนิทไม่มีอะไรเหลือ ท่านเรียกว่านิโรธ ทุกข์นี้ดับเพราะอะไรเป็นเครื่องดับ คือดับสมุทัยนั้นแหละ แล้วก็เป็นการดับทุกข์ไปในตัวของมัน

การดับสมุทัยนี้ พระพุทธเจ้าก็สอนไว้โดยแจ่มแจ้งชัดเจนไม่น่าจะสงสัย ท่านว่าสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป จนกระทั่งถึง สัมมาสมาธิ มรรค ๘ เครื่องดำเนินประกอบกันมี ๘ ประการ หรือมี ๘ ชนิด นี่เรียกว่ามรรค สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป ได้แก่ องค์ปัญญาที่มีความเฉลียวฉลาดแหลมคม ควรแก่การปราบปรามกิเลสให้สิ้นซากไปได้โดยไม่สงสัย สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเครื่องประกอบกันไปโดยลำดับ เช่น สัมมาสติ สติกับปัญญาต้องกลมกลืนกันไป ท่านกล่าวไว้เป็นลำดับว่า สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป แล้วก็สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต เหล่านี้

สัมมากัมมันโต สำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์นั้น ที่ให้เหมาะสมที่สุดกับเพศของตนนั้นคืออะไร ไม่ใช่การก่อการสร้างให้ยุ่งเหยิงวุ่นวายกวนบ้านกวนเมืองเขา พระผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น และเพื่อสังหารสมุทัยตัวดิ้นรนกระวนกระวายอยู่ภายในจิตใจให้สิ้นซากไป ก็ได้แก่การเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ด้วยความมีสติมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับรักษา และเป็นเครื่องกำจัดกิเลสสมุทัยทั้งหลาย ด้วยวิธีการเหล่านี้

ยืนก็เพียร เดินก็เพียร นั่งก็เพียร นั่นท่านเรียกว่า เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา หรือนอนภาวนาก็ได้ ฆ่ากิเลสได้ด้วยกันทั้งนั้น เพราะเรานอนอยู่กิเลสก็เกิดได้ เมื่อเป็นโอกาสที่มันจะเกิดได้เมื่อไรมันต้องเกิด แล้วก็เป็นโอกาสที่ธรรมจะเกิดได้เมื่อไรธรรมก็ต้องเกิด และสังหารกิเลสไปในขณะเดียวกันเช่นเดียวกัน นี่ละสัมมากัมมันโต การงานชอบของพระที่จะหวังความหลุดพ้นจากกิเลส และเพื่อรื้อฟื้นตนให้หลุดพ้นจากกิเลส ก็คืองานดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ถือเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจ ชีวิตจิตใจจริง ๆ ไม่ได้สักแต่ว่าทำ เวลานั้นถึงจะเดินจงกรม เวลานี้ถึงจะนั่งสมาธิภาวนา ไม่ทันกับกิเลสที่มันหมุนตัวอยู่ภายในจิตใจเรายิ่งกว่ากงจักรเสียอีก แม้ที่สุดฉันจังหันอยู่ก็มีสติ มีปัญญา ควรจะพิจารณาธรรมแง่ใดก็พิจารณา ควรจะบริกรรมธรรมะบทใดก็บริกรรม นี่เรียกว่าเป็นความเพียรในขณะที่ขบที่ฉันอยู่ และอิริยาบถต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเพียรดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นี่ควรแก่การที่จะสังหารกิเลสได้

เมื่อสั่งสมให้มากต่อมาก สติก็แก่กล้า ปัญญาก็รวดเร็ว วิริยะความพากเพียรหนุนหลัง ความอดความทนในการต่อสู้กับกิเลสไม่ถอยหลัง สิ่งเหล่านี้แลเป็นเครื่องอุดหนุนกันไปโดยลำดับ ๆ ท่านเรียกว่ามรรคทั้งนั้น กิเลสก็ต้องอ่อนตัวลง ๆ นี่ท่านเรียกว่า สัมมากัมมันโตหรือสัมมากัมมันตะ

สัมมาอาชีวะ ให้ระมัดระวังอารมณ์ ให้นำเข้ามาหล่อเลี้ยงจิตใจของตนเฉพาะอารมณ์ที่เป็นธรรม เช่น เราคิดในทางที่ดีหรือบริกรรมภาวนา พุทโธ หรือพิจารณาอรรถธรรมเพื่อถอดถอนกิเลส นี่เป็นโอชารสเข้าหล่อเลี้ยงจิตใจให้ชุ่มชื่นเบิกบานหรือผ่องใสสง่าผ่าเผย เป็นอาหารภายในจิตใจ

สัมมาอาชีวะ ที่บิณฑบาตมาขบมาฉันนั้น เป็นประเภทหนึ่งที่เกี่ยวกับเรื่องร่างกาย แต่แม้จะเดินไปบิณฑบาตก็ตาม ก็ไม่พ้นที่จะต้องประกอบความพากเพียรไปกับการก้าวเดินนั้น ๆ มีสติปัญญาครองตัวไปอยู่ตลอดเวลา นั่นท่านเรียกว่าบิณฑบาตเป็นวัตร สัมมาอาชีวะ บิณฑบาตมาเลี้ยงอัตภาพก็เป็นความชอบธรรม อารมณ์ที่เข้ามาสู่จิตก็เป็นอารมณ์แห่งธรรม เพื่อหล่อเลี้ยงจิตใจให้มีความแช่มชื่นเบิกบาน ให้จิตมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วยธรรมทั้งหลายเหล่านี้เข้าไปหล่อเลี้ยง นี่ก็เรียกว่าสัมมาอาชีวะ แน่ะ

สัมมาวายามะ ก็เพียรชอบ ท่านบอกว่าเพียรในที่ ๔ สถาน แน่ะ ท่านก็บอกไว้แล้ว เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว คือกิเลสตัณหานั้นละมันเกิดขึ้นแล้วภายในจิตใจ ไม่ให้เกิดขึ้นได้ และเพียรบำเพ็ญความดีให้เกิดขึ้น เพียรระมัดระวังบาปที่ยังไม่เกิดอย่าให้เกิดขึ้นได้ ด้วยความมีสติสตังระมัดระวังรักษาเสมอ เพียรบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล คือเพียรบำเพ็ญสติปัญญาของตนให้แก่กล้าสามารถนั่นแหละ เมื่อสรุปลงแล้วท่านว่าเพียรในที่ ๔ สถาน นี่ก็พูดเพียงย่อ ๆ ๆ ไม่ได้พูดอะไรไปมากมาย แล้วก็เพียรเช่นอย่างจิตของเรามีความสงบเยือกเย็นเป็นสมาธิ ก็พยายามเพียรรักษาธรรมเหล่านี้ให้คงเส้นคงวาและหนาแน่นขึ้นไปโดยลำดับ ไม่ให้เสื่อมไปเสีย นี่ท่านว่าเพียรในที่ ๔ สถาน สัมมาวายามะ เพียรชอบอย่างนี้

สัมมาสติ ก้าวเดินไปไหนก็ตาม มีสติอยู่กับการก้าวเดิน หรืออยู่กับความพากเพียร เช่น อยู่กับคำบริกรรม อยู่กับการพิจารณาธรรมทั้งหลายในแง่ต่าง ๆ มีสติติดแนบไปกับปัญญา นั่นท่านเรียกว่าสัมมาสติ

สัมมาสมาธิ ก็คือความสงบโดยชอบธรรม ที่เกิดจากสติควบคุมเอาไว้ เช่น เรากำหนดอานาปานสติ ก็ให้รู้อยู่กับลมเข้าลมออก ไม่ให้เผลอไผลไปที่ไหน จิตเมื่อได้รับการบำรุงรักษาจากสติด้วยดีแล้วย่อมจะเข้าสู่ความสงบ เพราะปราศจากสิ่งที่จะรบกวนใจเหมือนดังที่เคยเป็นมา ใจจะสงบเมื่อไม่มีอะไรรบกวน ท่านเรียกว่าสัมมาสมาธิ

ทั้งแปดประการนี้ รวมตัวมีกำลังแล้วก็ย่นเข้าไปสู่จิตดวงเดียว สมาธิก็แน่วแน่แน่ะฟังซิ สมาธินี้เป็นบาทฐานที่จะสังหารกิเลสด้วยปัญญาได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะจิตเป็นสมาธิ จิตย่อมไม่หิวโหยในอารมณ์ต่าง ๆ ประกอบหน้าที่การงานด้วยปัญญาได้ด้วยความสะดวก ไม่มีอะไรเข้ามาคัดค้านต้านทานด้วยความหิวโหย ดังที่จิตไม่เป็นสมาธิ

เมื่ออบรมสติอบรมปัญญาให้มีความคล่องตัวอยู่ ด้วยความไม่ประมาทในอิริยาบถต่าง ๆ ที่เรียกว่าเป็นความเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอแล้ว จิตย่อมได้รับความผ่องใสความสงบเย็นใจเป็นอย่างน้อย มากกว่านั้นสติปัญญาก็มีความแกล้วกล้าสามารถรักษาจิตได้โดยถูกต้องแม่นยำ และสังหารกิเลสที่จะเกิดขึ้นภายในจิตใจ จะเป็นประเภทใดก็ตาม สติปัญญาเป็นสำคัญมากทีเดียว ที่กล่าวมาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มรรคคือเครื่องดำเนินหรือทางเดินเพื่อความพ้นทุกข์ ถ้าพูดถึงเครื่องมือก็เครื่องสังหารกิเลสไม่มีอะไรที่จะเหนือสติปัญญาไปได้ เมื่อมีความพากเพียรเป็นเครื่องสนับสนุนกันอยู่แล้ว เมื่อมรรคมีกำลังแล้วย่อมจะแสดงตัวให้เห็นอย่างชัดเจนขึ้นไปโดยลำดับ

ดังท่านกล่าวไว้ในปัญญา ๓ ประเภทว่า สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟังหนึ่ง จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการคิดอ่านไตร่ตรองหนึ่ง ภาวนามย

ปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการภาวนาล้วนๆ หนึ่ง นี่ละบทที่ ๓ นี้เป็นบทสำคัญ ปัญญาที่แสดงตัวด้วยการภาวนานี้เป็นปัญญาที่เกิดกับตัวเอง เป็นปัญญาที่ไม่ต้องศึกษาปรารภจากผู้หนึ่งผู้ใด เป็นปัญญาที่ผลิตขึ้นมาจากความชำนิชำนาญของปัญญาที่ฝึกตนมาโดยสม่ำเสมอ โดยมีสมาธิเป็นเครื่องหนุนนี้เท่านั้น ปัญญาประเภทนี้เมื่อมีกำลังกล้าแล้ว เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนภายในจิตใจของเรา ว่าปัญญานี้ไม่ขึ้นกับอะไร ขึ้นกับตัวเองเท่านั้น สิ่งใดก็ตามที่สติปัญญาจะสามารถทำลายได้ สติปัญญานี้จะทำลายโดยลำดับลำดา คือกิเลสประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ภายในจิตใจ แต่ก่อนเราไม่รู้ไม่เห็น เมื่อสติปัญญานี้ได้เริ่มเกิดขึ้นแล้ว จะเริ่มเห็นเริ่มรู้เริ่มทำลายกันไปโดยลำดับ จนกระทั่งเป็นสติปัญญาคล่องตัว เป็นสติปัญญาอัตโนมัติ ไม่มีการบังคับบัญชาดูไถเหมือนอย่างที่แล้วๆ มา เพราะเป็นปัญญาคล่องตัว เพราะเป็นปัญญาอัตโนมัติ นี่ท่านเรียกว่าภาวนามยปัญญา

ปัญญาประเภทนี้แลที่พระพุทธเจ้าสังหารกิเลส จนกลายเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาเป็นสมุจเฉทปหานไม่มีอะไรเหลือเลย และพระอรหันต์ได้สำเร็จตนเป็นพระอรหันต์ก็เช่นเดียวกัน ล้วนแต่เป็นผู้สำเร็จด้วยภาวนามยปัญญานี้ทั้งนั้น นี่ละภาวนามยปัญญานี้จึงเป็นสิ่งที่อัศจรรย์มากกับผู้ที่ได้รู้ได้เห็น ผู้ที่เป็นขึ้นในตัวเอง และเป็นที่แน่ใจว่าภพชาติจะมีกี่ล้านๆ ภพก็ตามเถอะ จะต้องรวมกันมาสังหารในจุดเดียวกัน คือจุดปัจจุบันได้แก่ใจดวงนี้ ที่มีเชื้ออวิชชาพาให้เกิดอยู่ตลอดเวลา มีอยู่จุดเดียวนี้

สติปัญญาประเภทนี้จะหยั่งเข้าไปสู่จุดนี้ เมื่อหยั่งเข้าไปสู่จุดที่เป็นรวงรังของอวิชชาอันเป็นตัวภพตัวชาติแล้ว ทำไมจะไม่รู้ทำไมจะไม่เห็น เพราะสติปัญญาประเภทนี้เป็นสติปัญญาที่เฉียบแหลมมากไม่มีอะไรเกิน ดังท่านกล่าวไว้ว่ามหาสติมหาปัญญาจะได้แก่สติปัญญาประเภทใด ก็ได้แก่สติปัญญาประเภทภาวนามยปัญญานี้แล ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกที่ปัญญาประเภทนี้ได้ปรากฏตัวขึ้นมา และคล่องแคล่วแกล้วกล้าไปโดยลำดับ จนกลายเป็นมหาสติมหาปัญญารอบตัว อยู่ที่ไหนก็หมุนตัวเป็นธรรมจักรอยู่ตลอดเวลา ค้นคว้าคุ้ยเขี่ยขุดค้นหากิเลสอันเป็นตัวภัยซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตใจ อาการใดแสดงออกมาถูกฟาดฟันหั่นแหลกด้วยสติปัญญาประเภทนี้ไม่มีเหลือๆ สุดท้ายก็พังทลาย กิเลสประเภทต่างๆ อวิชชาตัณหาอุปาทานซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตใจ ให้เราเกิดเป็นภพเป็นชาติกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านภพ ประมวลเข้ามารู้มาเห็นกันที่จุดนี้จนหมดสิ้นไม่มีอะไรเหลือแล้ว ทำไมจะไม่ประกาศตนขึ้นโดยทางใจ ว่าเรื่องภพเรื่องชาตินั้นได้สิ้นสุดไปหมดแล้ว ไม่มีสิ่งใดเหลือ

ที่เกิดผ่านมาโดยลำดับก็เพราะธรรมชาตินี้พาให้เกิด และที่จะเกิดไปในอนาคตกี่ภพกี่ชาติหาประมาณไม่ได้นั้น ก็คือธรรมชาตินี้แลจะพาให้ไปเกิด แต่บัดนี้ธรรมชาตินี้ได้ถูกสังหารสูญสิ้นไปภายในจิตใจไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว สิ่งที่เหลือได้แก่ความบริสุทธิ์

วิมุตติหลุดพ้นล้วน ๆ อันเป็นธรรมอัศจรรย์เกินคาด ไม่เคยรู้เคยเห็นมากี่กัปกี่กัลป์ วันนี้ได้เห็นแล้วจิตดวงนี้ จิตดวงที่บริสุทธิ์นี้ได้รู้ได้เห็นแล้ว ประจักษ์แล้ว สิ้นแล้วจากสมมุติโดยประการทั้งปวง หรือเหนือจากสมมุติโดยประการทั้งปวงแล้ว ยุติแล้วเรื่องการเกิดการตาย ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปไม่มี รู้ประจักษ์ชัดเจนอยู่ภายในจิตใจของตัวเอง

นี่คือการประมวลของภพชาติทั้งหลายที่ผ่านมาแล้ว และที่ยังอยู่ข้างหน้าซึ่งจะเป็นจิตดวงนี้ไปเกิด ได้ประมวลลงมาจุดเดียวนี้ เป็นจุดที่บริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพาน ไม่ถามแหละพระนิพพาน ถ้าลงได้ถึงขั้นจิตบริสุทธิ์นี้แล้วถามหาอะไร เรื่องภพเรื่องชาติที่เคยเกิดแก่เจ็บตายมากี่ภพกี่ชาติ ประมวลลงมาสังหารในจุดเดียวกันนี้หมดคืออวิชชาเป็นต้นเหตุ เหมือนกันกับต้นไม้ ตัดกิ่งตัดก้านตัดดอกตัดใบก็ยังไม่ตาย ตัดเข้ามารากฝอย เข้ามามากน้อยเพียงไรก็ยังไม่ตาย และตัดย่นเข้ามา ๆ จนกระทั่งถึงรากแก้วแล้วถอนพรวดขึ้นมา แล้วชัดไหมที่นี่ ว่าต้นไม้ต้นนั้น ตัดกิ่งไหนมันก็ยังไม่ตาย กิ่งไหนก็ยังไม่ตาย เมื่อถอนรากแก้วพรวดขึ้นมาจนไม่มีอะไรเหลือแล้ว แน่ใจไหมที่นี่ว่า ต้นไม้ต้นนี้สิ้นสุดยุติแล้วในการเกิดในการทรงตัว แต่นี้ต่อไปดอกใบกิ่งก้านสาขาที่เคยเขียวสดงดงาม เป็นอันว่าอับเฉาและจะตายไปโดยลำดับลำดา เพราะส่วนหลักใหญ่ของมันได้แก่รากแก้วอันเป็นเครื่องสืบต่อความเป็นอยู่ของมัน ได้สิ้นซากลงไปแล้วในวันนี้ในขณะนี้

นี่เทียบแล้วรากแก้วของต้นไม้นั้นหมายถึงอะไร ก็หมายถึงอวิชชาตัวมันฝังจมอยู่ภายในจิตใจ และตัดรากนั้นเข้ามาตัดรากนี้เข้ามา กิ่งนั้นกิ่งนี้ คือเรื่องกิเลสตัณหานั่นละทำลายเข้าไปโดยลำดับลำดา แต่ยังไม่ถึงจุด จนกระทั่งเข้าถึงรากแก้ว ได้แก่ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ถอนพรวดขึ้นมาด้วยมหาสติมหาปัญญาแล้ว ชัดเจนเช่นเดียวกับเขาถอนรากแก้วของต้นไม้ขึ้นมา ไม่มีการที่จะทรงตัวอยู่ได้อีกต่อไป จิตที่กิเลสสิ้นไปแล้วนี้ ไม่มีที่จะไปเกิดเป็นภพเป็นชาติในสถานที่ใด ๆ ทั้งสิ้นอีกได้เลย เพราะเป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว นี้แลธรรมชาติที่ประเสริฐภายในจิตที่เคยล้มเหลวเลวทรามมาแต่ก่อน คือจิตดวงนี้ที่มีสิ่งสกปรกโสมมเข้าไปฝังจมอยู่ภายในนั้น ได้กลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์พุทโธ อัศจรรย์ขึ้นมาแล้วในผู้ปฏิบัติ

ตั้งแต่บัดนั้นต่อไป หมดเรื่องอารมณ์อดีตอนาคต เรื่องความกังวลที่จะไปเกิดที่ไหนต่อที่ไหน ไม่มีสมมุติเข้าไปเกี่ยวข้อง อดีตก็ไม่มี อนาคตก็ไม่มี สถานที่ที่จะเกิดจะตายเวล่ำเวลาไม่มี หมดไปเลย เพราะจิตดวงนี้ไม่ได้เกี่ยวกับความเกิดความตายกับสถานที่เวล่ำเวลา อันเป็นเรื่องของสมมุตินั้นเลย เนื่องจากธรรมชาตินี้พ้นสมมุติโดยประการทั้งปวงแล้ว ใครจะไม่ประจักษ์เมื่อได้ถึงขั้นประจักษ์แล้ว ใครก็ใครเถอะประจักษ์เหมือนกันหมด ไม่ต้องไปทูลถามพระพุทธเจ้าให้เสียเวล่ำเวลาให้ลำบาก

เปล่า ๆ เขาจะว่าอรหันต์บ้า หรือผู้บริสุทธิ์บ้า ถ้าบริสุทธิ์โดยชอบธรรมแล้วจะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น กราบพระพุทธเจ้าอย่างสนิท พระพุทธเจ้ามีกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้าน ๆ พระองค์ไม่ปฏิเสธ กราบราบทีเดียว ว่าเป็นความจริง เพราะผู้สร้างบารมีมาโดยลำดับลำดามีมากี่กัปกี่กัลป์ เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้จะเป็นพระพุทธเจ้าเพราะบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว ทำไมจะมีไม่ได้เป็นไม่ได้

ก็เมื่อเราได้ปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่ขั้นล้มลุกคลุกคลาน จนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายปลายแดน ได้แก่ความบริสุทธิ์วิมุตติพุทโธนี้ เรายังรู้ได้เห็นได้ ได้มาจากไหน รู้ได้จากไหน ถ้าไม่ใช่พระพุทธเจ้าเป็นผู้แนะนำสั่งสอนแล้ว เราจะรู้ได้ยังไงเห็นได้ยังไงปฏิบัติตัวได้ยังไง นี้แลเป็นพยานเครื่องยืนยันว่าศาสนานี้มีเจ้าของ อริยสัจนี้เป็นรากเหง้าเค้ามูล หรือเป็นรากแก้วของพระศาสนาโดยแท้จริงไม่สงสัย พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลายก็ดี ตรัสรู้ธรรมบรรลุธรรมขึ้นมาในท่ามกลางแห่งอริยสัจ ๔ นี้ โดยไม่ต้องสงสัย

เมื่อเจ้าของก็ประจักษ์ในเจ้าของเอง ยืนยันในเจ้าของเอง หาที่คัดค้านต้านทานเจ้าของไม่ได้แล้ว ทำไมจะไม่หมอบราบต่อพระพุทธเจ้า ผู้ประทานพระโอวาทสายทางเดินให้พวกเราทั้งหลายนี้ได้ปฏิบัติและรู้เห็นล่ะ นี่เป็นเครื่องยืนยัน พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นเป็นอย่างไร องค์นี้เป็นฉันใด องค์เหล่านั้นก็เป็นฉันนั้น พระสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลายพระองค์ใดก็ตาม ธรรมชาตินี้เป็นฉันใด ท่านก็เป็นฉันนั้นมาแล้วมาแล้ว ๆ ๆ นั่นยอมรับกันด้วยความจริงอย่างนี้ เป็นที่แน่นอนเป็นที่แน่ใจ

นี่ละพวกเราทั้งหลายได้มาบวชในพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติตน และอยู่ในท่ามกลางแห่งตลาดสดของมรรคผลนิพพานจริง ๆ แล้ว ทำไมจึงนั่งเฝ้านอนเฝ้าจมอยู่กับมูตรกับคูถ คือกิเลสตัณหาภายในจิตใจ โดยไม่สนใจกับมรรคผลนิพพานด้วยข้อปฏิบัติอันแท้จริง เราจะไปหวังเอาอะไรเป็นสาระแก่นสารในโลกนี้ โลกนี้มีอะไรเป็นสาระแก่นสารพอที่จะให้คืบคลานไปหามัน แล้วเกิดความสมหวังขึ้นมาเล่า นอกจากผิดหวัง ๆ เพราะเราคว้าจับไม้ผุไม้ตาย ต้องพาหักพาพังลงไปทั้งนั้น อะไรผุอะไรพังล่ะ ก็ **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ในสิ่งทั้งหลายมันปราศจากกันเมื่อไร ไม่ว่าชิ้นใหญ่ชิ้นเล็ก ไม่ว่าชิ้นไหน ๆ ส่วนไหน ๆ ในโลกอันนี้มันเป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** มีแต่จะพังทั้งนั้น เราเองก็จะพังไปทั้งตัวนี่ แล้วยึดตรงไหนเป็นสาระที่ตรงไหน

สิ่งเหล่านี้มีแต่ **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ครอบกันเป็นป่าช้าของมันอยู่แล้ว เรายังจะไปจองเอาความเที่ยงตรงหรือถาวรจากมัน ด้วยความมุ่งมั่นหรือด้วยความสำคัญผิด ก็เป็นยาพิษที่จะเผาเราตลอดไป ให้ผิดหวัง ๆ ไปโดยไม่มีกาลไม่มีประมาณนั่นแล นอกจากจะปฏิบัติตนให้ได้ถึงความพ้นทุกข์ประจักษ์ภายในจิตใจแล้ว หายสงสัยโดย

ประการทั้งปวง ท่านว่า **อนาลโย ๆ** หมดอาลัยตายอยากแล้ว เพราะได้เคยคลุกเคล้ากันมานั้นตั้งแสนกัปนับไม่ถ้วนกับสิ่งเหล่านี้ ไม่เห็นมีอะไรประเสริฐ นอกจากพาให้เกิดให้ตาย พาให้ทุกข์ให้ลำบากเท่านั้น

พอจิตได้ก้าวขึ้นสู่ความหลุดพ้นนี้แล้ว ไหนความทุกข์อยู่ที่ไหน ความลำบากอยู่ที่ไหน ความล่มจมอยู่ที่ไหน ความทรมานอยู่ที่ไหน มันเปลื้องลงไปได้ในขณะนั้นโดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือ เหลือแต่ธรรมชาติที่อัศจรรย์เกินคาด เป็น **อกาลิโก** คือไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาเข้าไปเกี่ยวข้องได้เลยเท่านั้น นี้ละการปฏิบัติธรรม

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้านี้คือตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน ไม่ว่าบุญประเภทใดก็ตาม เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ท่านเคยพาดำเนินมาแล้ว ว่าเรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่นอกเหนือไปจากศาสนธรรมที่พระองค์ประกาศสอนไว้นี้ เพราะประกาศสอนไว้ด้วยความรู้ความเห็นอย่างแท้จริงแล้ว ไม่ใช่สอนแบบด้น ๆ เดา ๆ เกาหมัด เห็นจะเป็นอย่างนั้นเห็นจะเป็นอย่างนี้ แล้วก็มาหลอกสัตว์โลกให้จมไปด้วย เช่นเดียวกับกิเลสมันหลอกมาแล้วอย่างนี้

เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ได้เป็นอย่างนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาสอนโลกสอนด้วยความรู้ความเห็นมาแล้วทั้งนั้น ว่านรกมีก็มีจริง ๆ องค์ไหนปฏิเสธกันได้ที่ไหน เคยเห็นมีไหมในตำรับตำรา ว่าพระพุทธเจ้าองค์นี้สอนว่าบาปมีจริงบุญมีจริงนรกมีจริงสวรรค์มีจริง พรหมโลกมีจริง นิพพานมีจริง แต่พระพุทธเจ้าองค์หลังนี้มาตรัสรู้ค้านกันว่าบาปไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี พรหมโลกไม่มี นิพพานไม่มี พระพุทธเจ้าองค์นั้นโกหก องค์นี้จึงแท้จึงจริง มีไหม ไม่เคยมี

ร้อยทั้งร้อย หมื่นแสนล้าน ๆ พระพุทธเจ้าก็เคยตรัสรู้มาแล้ว ในตำรับตำราท่านมีบอกไว้อย่างชัดเจน ตำรานี้ก็ไม่ใช่ตำราที่หลอกลวงโลก เป็นตำราที่ถอดออกมาจากความเป็นจริง แล้วมีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดที่ได้ประกาศธรรมสอนโลก ด้วยความหลอกลวงและคัดค้านกันมีไหม ไม่มีเลย เพราะเหตุไร เพราะท่านสอนด้วยความเป็นจริงที่ท่านรู้ท่านเห็นแล้ว จึงนำมาสอนทุก ๆ พระองค์ไป บาป บุญ นรก สวรรค์ พรหมโลก นิพพาน เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ทรงรู้ทรงเห็นประจักษ์พระทัยมาแล้ว จึงได้นำสิ่งเหล่านี้มาสอนโลก มันจะผิดไปไหน

นอกจากกิเลสมันหลอกลวงโลก ซึ่งเคยหลอกลวงมาตั้งกัปตั้งกัลป์กี่ภพกี่ชาติ มีแต่หลอกแต่ลวงหาของจริงไม่ได้ก็คือกิเลสนั่นเอง เมื่อมันไม่มีของจริงในตัวของมันแล้ว มันจะเอาของจริงมาสอนโลกให้ถูกต้องตามความเป็นจริงได้ยังไง ก็มีแต่เรื่องความหลอกลวงว่า บาปไม่มีบ้าง นรกไม่มีบ้าง บุญไม่มีบ้าง สวรรค์ไม่มีบ้าง พรหมโลกไม่มีบ้าง นิพพานไม่มีบ้าง ตายแล้วสูญบ้าง นั่นฟังซิ มีแต่กลอุบายที่จะทำโลกให้จมให้

นอนใจทั้งนั้น ไม่มีกลอุบายใดของกิเลสที่จะสอนโลกให้มีแก่ใจ เพื่อบำเพ็ญตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ ไปถึงสถานที่เกษมสำราญบานใจ ดังพระพุทธเจ้าทั้งหลายสอนด้วยอรรถด้วยธรรมนั้นเลย เราพิจารณาซิ

เราก็เคยเชื่อกิเลสมากี่กัปกี่กัลป์แล้ว ยังไม่เบื่อไม่พออยู่เหรอ แม้แต่อาหารเขารับประทานตอนเช้า ตอนเย็นมารับประทานอาหารประเภทเก่าเขายังเบื่อ เพราะอะไร เพราะอาหารนี้ก็ได้รับประทานแล้วเมื่อเช้านี้ รับประทานซ้ำๆ ซากๆ มันก็เบื่อ กิเลสนั่นเล่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรัก ความชัง มันซ้ำๆ ซากๆ มากี่กัปกี่กัลป์แล้ว ทำไมไม่เห็นเบื่อ ทำไมไม่เห็นโทษของมัน นี่ก็เพราะกลอุบายของมันที่หลอกไว้อย่างแนบสนิทที่สุด เราจึงเพลินไปไม่มีคำที่จะรู้สึกตัวพอที่จะให้เกิดความเบื่อหน่ายอิ่มพอกับสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นเดนไปแล้ว มันไม่มีอะไรเป็นเดนถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วใหม่เอี่ยม ใหม่เอี่ยมทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นสัตว์โลกจึงได้ติดจมกัน และยิ่งหมุนตัวเข้าไปไม่มีวันที่จะลดหย่อนผ่อนตัวเลยนะนี่ ถ้าเป็นรถก็ไม่มีเบรก มีแต่คันเร่ง เร่งจนกระทั่งจมลงในคลอง เดี๋ยวนี้กำลังกิเลสมันหมุนตัวเข้าสู่หัวใจของสัตว์ ด้วยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทุกสิ่งทุกอย่างมาทั้งทางนอกมาทั้งทางใน เอาเข้ามาหลอกกัน ต่างคนต่างหลอก หลอกกันไป สุดท้ายก็จมไปด้วยกัน ไม่มีใครที่จะยิ่งหย่อนกว่ากันแหละ ขั้นที่ผู้ปฏิบัติตามกิเลสหลอกลวงนี้มันต้องเป็นอย่างนั้น

เราเป็นนักธรรมะผู้ปฏิบัติธรรมะ ทำไมไม่เอาธรรมะเข้าไปจับมันบ้างล่ะ เมื่อจับแล้วทำไมจะไม่รู้ไม่เห็น ของจริงมีอยู่ต้องเห็นของจริง ของปลอมมันก็มีอยู่ทำไมจะไม่เห็นของปลอม แล้วทำไมมันจะแยกกันไม่ออกล่ะ เมื่อทราบว่าของจริงของปลอมชัดเจนแล้วต้องแยกออกซิ นี่เราจะแยกด้วยอรรถด้วยธรรมแยกไม่ได้ยังไงพระพุทธเจ้าพาแยกมาแล้ว สาวกทั้งหลายท่านพาแยกมาแล้ว ต้องแยกได้ถ้าตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม

เพราะฉะนั้นจึงอย่าพากันมานอนจมอยู่เฉยๆ มาปฏิบัติธรรมอย่าให้หนักอกหนักใจ ในการประพฤติปฏิบัติธรรมให้เอาจริงเอาจัง พอฉันเสร็จแล้วต่างองค์ต่างให้หลีกไปสู่ที่ประกอบความพากเพียร ให้ทำหน้าที่ของตนด้วยการเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา อันเป็นหน้าที่ของพระโดยตรงโดยสมบูรณ์ อย่าให้บกพร่องในทางความเพียรเหล่านี้ สิ่งใดจะขาดเขินบกพร่องก็ตาม โลก **อนิจฺจ** นี้เรายกให้ พออาศัยไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น การอยู่การขบการฉันก็เห็นไหม อาหารการบริโภคมันเหลือเฟือล้นท่วมจนจะตาย ไม่ทราบว่าน้ำส้มน้ำหวานน้ำอ้อยน้ำตาล น้ำพริกน้ำแกง ท่วมอยู่ทุกวันๆ จนกระทั่งธรรมงอกไม่ได้เกิดไม่ได้ ล้มละลายไปหมดในหัวใจ หากจะพอมีบ้างนะ นี่มันไม่

มีอะไรให้ท่วมน่ะซีธรรม มีแต่กิเลส มันจึงพอกพูนเอา ๆ โลภจนไม่มีเมืองพอ นั่นเป็นอย่างนั้น พิจารณาซิ

ความจริงแล้วอาหารเหล่านี้ท่านเรียกว่าปัจจัยเครื่องอาศัย ชั่วระยะกาลเท่านั้นพอให้เป็นไปสืบต่อแห่งชีวิต แล้วจะได้ประกอบความพากเพียร ไม่ได้ถือเป็นของวิเศษวิโสอะไรเลย ส่วนที่จะเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจจริง ๆ คือการประกอบความพากเพียรเพื่อชำระกิเลส อันเป็นตัวพิษตัวภัยฝังใจมานานนี้ให้มันสิ้นซากไปจากใจ จะได้กลายเป็นผู้วิเศษขึ้นมาโดยไม่ต้องเสกสรรใด ๆ แหละ ให้มันเห็นให้มันรู้ภายในจิตใจนี้ นี่เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะฉะนั้นการประกอบความเพียรอย่าพากันขี้เกียจขี้คร้านนะ

การอยู่ด้วยกันก็เหมือนกัน ให้อยู่ด้วยกันด้วยความให้อภัย ด้วยความสงสาร ด้วยความเมตตาซึ่งกันและกัน อย่าอยู่ด้วยการยกโทษยกกรณ์ อย่าอยู่ด้วยการสอดแทรก อย่าอยู่ด้วยการแซงหน้าแซงหลัง อย่าอยู่ด้วยกันด้วยความอวดดิบอวดดีว่าตนดีอย่างนั้นตัวเก่งอย่างนี้ ตัวนี้ละเป็นตัวเสนียดจัญไร มันทำลายหมู่เพื่อน ให้ระวังให้ดีมันมีอยู่กับรายใด หา....พิจารณาซิ ถ้ามีแล้วไล่ออกจากวัด อย่าให้มีเหลืออยู่ในวัดนะของเหล่านี้ ไม่ใช่ของดีเอามาอวดทำไมกิเลส เอามาสอดมาแทรกทำไม มาอวดดิบอวดดีทำไม อย่าให้มีนะในวัดนี่ มีไหม ถ้ามีต้องออกจากวัด อย่าอยู่ให้มันหนักวัดนะ เราไม่ต้องการอย่างยิ่ง เพราะเทศน์สอนหมู่สอนเพื่อนหมดไส้หมดพุง หมดทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรเหลือแล้ว

เวลาเราจะตายอยู่ในเขาไม่มีใครทราบเรา เราเคยพูดให้หมู่เพื่อนฟัง ไม่ใช่เล่น ๆ บอกตรง ๆ เลย ว่าเราแทบเป็นแทบตายได้เป็นเวลา ๙ ปี นั่น ถ้าหากว่าเป็นนักมวยก็ต่อยไม่มีกรรมการแยกเลย เอ้า ใครเก่งอยู่บนเวที ใครไม่เก่งให้ตกลงไปเลยไม่ต้อง **กุสลา ธมฺมา** กันละ เพราะคนโง่ **กุสลา** ให้มันทำไม ให้กิเลส มัน **กุสลา** เอา มันฉลาดกว่า นี่ก็ได้พูดให้หมู่เพื่อนฟังแล้ว ไม่ได้พูดเพื่อความโอ้อวดโอหังอะไรเลยนะ พูดด้วยความจริงใจ เพื่อให้ท่านทั้งหลายผู้มาปฏิบัตินี้ได้ถึงใจ ได้มีแก่ใจประพฤติปฏิบัติ นี่เวลาทุกข์ ทุกข์จริง ๆ การปฏิบัติ

ในชีวิตของเรานี้ เราไม่เคยเห็นงานใดที่จะได้ประพฤติปฏิบัติประกอบให้ยากให้ลำบาก ถึงกับสละเป็นสละตายเหมือนงานฆ่ากิเลสนี้เลย แต่งานฆ่ากิเลสนี้มีเท่าไรโหมกันมาหมดไม่มีเหลือเลย เอ้า เป็นก็เป็น ถึงครั้งคราวมันจะเป็น เอ้าเป็นก็เป็น ตายก็ตายว่างั้นเลย ขอแต่ให้ได้ชนะกิเลส ขอให้ได้หลุดพ้นจากกิเลสนี้โดยถ่ายเดียวเท่านั้นเป็นที่พอใจ ถ้ายังไม่หลุดพ้น เอ้าตายก็ตาย คำว่าแพ้ไม่ให้มี ให้ตกเวทีเลยตายก็ให้ตายอยู่โน้นเลย ที่จะยกมือมายอมแพ้นี้ ไม่มี โน่น ฟังซิ ถึงเวลาเด็ดมันเด็ดจริง ๆ เอ้าตายก็

ตาย เคยเป็นมาแล้วและเคยพูดให้หมู่เพื่อนฟังมาแล้วไม่รู้กี่ครั้งกี่หน เวลาเป็นอยู่อย่างนั้นใครไปเห็นไหม บทถึงเวลาเดนตายออกมานี้ซิ หมู่เพื่อนจึงได้มารุมกัน

นี่สอนแล้วยังไม่ถึงจิตถึงใจ ยังไม่สนใจ ยังจะเอากิเลสเข้ามาอวดอยู่ในวัดในวานี้ อย่าให้มันหนักศาสนาเลยพระประเภทเหล่านี้ ให้หนี มันจะเปื้อนหมู่เปื้อนเพื่อนให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก เพราะหมู่เพื่อนไม่ได้มีความประสงค์อย่างนั้น พระประเภทนั้นไม่มีใครประสงค์แหละ อยู่ที่ไหนไปที่ไหนทำให้แหลกแตกร้าวไป ยุแหย่ก่อกวนให้ยุ่งเหยิงวุ่นวาย อย่าให้มีนะในวัดนี้ ไม่ใช่เรื่องของพระ เรื่องเหล่านั้นเรื่องเปรตเรื่องผีในซากของพระในร่างของพระต่างหาก

อย่าให้มีนะ มีไม่ได้ มันเป็นเสนียดจัญไร เป็นที่เดือดร้อนจิตร้อนใจ เป็นที่ทรมานใจของหมู่ของเพื่อน เป็นที่อิดหนาระอาใจอย่างยิ่งทีเดียว และวัดนี้ก็จะร้อนเป็นฟืนเป็นไฟไปหมด ถ้ามีเหตุอย่างนี้เกิดขึ้นทำไมจะไม่ร้อนล่ะ ก็สิ่งเหล่านี้ใครว่าดีเมื่อไร พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ว่าดีเมื่อไร ท่านสอนก็สอนเพื่อให้ละสิ่งเหล่านี้ ทำไมเราเห็นว่าเป็นของดี ว่าอวดดิบอวดดี นั้นแหละมันอวดชั่ว อวดความเลวของเจ้าของ ใครอวดอย่างนั้น อย่าให้มีนะ อย่ามาสั่งสม อย่ามาฟักตัว อย่ามาก่อกวน อย่ามาแทรกแซงเรื่องเหล่านี้

เราเป็นใหญ่อยู่ในวัดนี้ เราเป็นผู้ปกครอง ผิดถูกประการใดเราจะสอนหมู่เพื่อนหมดภูมิแล้วเราจะบอกว่าเราหมดภูมิ อย่ามาอวดดิบอวดดี แทรกแซงเข้ามาในเรื่องเหล่านี้ ว่าตัวดีอย่างนั้นอย่างนี้

เอาละ เหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

กิเลสอันเดียวเท่านั้น

ขอนิสัย พ่อแม่ครูจารย์มั่นให้ขอรวมกันหมดทีเดียว ท่านก็ชี้แจงเหตุผลให้ทราบ ขอในเวลาบวชเป็นอย่างหนึ่ง ขอในเวลาที่บวชเสร็จเรียบร้อยแล้วมารวมกันนี้ก็เป็นอย่างหนึ่ง ไม่ขัดต่ออาวุโสภันเต เพราะในขณะนั้นเป็นนามลูกศิษย์ขอนิสัยจากอาจารย์ด้วยกันทั้งนั้นท่านว่า ก็ถูกของท่าน แต่มีแปลกอยู่เราไม่เคยเห็น เณรท่านให้ขอนิสัยเหมือนกันนะ คือความพึ่งพิงสำหรับเณร องค์ไหนหนอท่านให้ขอนิสัยผมลืมเสียแล้ว พอได้เป็นแบบฉบับอันหนึ่งให้เป็นข้อคิดสำคัญ

พ่อแม่ครูจารย์ทำอะไรนี้มีเหตุมีผลทุกอย่างนะ ท่านมีของท่านทุกอย่างท่านไม่ทำแบบสุ่มๆ เดาๆ ดังที่เราทั้งหลายได้เห็นทั่วๆ ไป เพราะฉะนั้นจึงเป็นแบบฉบับที่ดีมากทีเดียว ที่เรายอมสารภาพท่านอยู่ก็คือผ้าบังสุกุลนี้ ท่านถือมาตั้งแต่ต้นไม่เคยครองคหปติจีวรเลย ท่านถือเป็นสำคัญมากที่สุด นี่อันนี้รู้สึกว่าเรายอมโทษจริงๆ เราไม่ได้ถืออย่างท่าน บังสุกุลก็เอา คหปติจีวรก็เอาก็ห่ม แต่ท่านห่มท่านครองเฉพาะบังสุกุลจีวรทั้งนั้น และในวัดท่านยังไม่ปรากฏว่ามีกฐินนะ อยู่ที่ไหนๆ ก็เป็นบังสุกุลทั้งหมด ไม่ปรากฏเป็นกฐิน อันนี้เราก็ยอมท่านว่าอ่อนเต็มทีด้อยเต็มที แต่ท่านตรงแน่วเด็ดเต็มที่ตามพระประสงค์ของพระพุทธเจ้า

เพราะธุดงควัตรนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องที่สำคัญมากทีเดียว ใครไม่เห็นธุดงควัตรเป็นของสำคัญ ผู้นั้นก็คือผู้ไม่สำคัญนั่นเอง จิตใจเลื่อนลอย หาเหตุหาผลหลักเกณฑ์ไม่ได้ เพราะธุดงควัตรนี้เป็นหลักของจิตใจได้ยึดได้ปฏิบัติตามเพื่อแก้กิเลส โดยถ่ายเดียวเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น ไม่มีอะไรแฝงเลย ธุตังคะ แปลว่า ชำระขัดเกลากิเลส

ที่ท่านทำท่านเห็นชัดเจน และท่านปฏิบัติมาโดยลำดับไม่เคยละเว้นเลยก็คือบังสุกุลจีวร เห็นท่านใช้วาระสุดท้าย จวนท่านจะป่วยนี้ก็ผ้าอังสะ ผ้าป่าน ๒ ผืนที่ท่านเจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรีเอามาถวายท่าน เพราะท่านเคยเป็นลูกศิษย์ของท่านอยู่แล้วแต่ก่อนๆ โน้น มาก็เล่าถวายท่านก่อนที่จะถวาย ว่าเจ้าของได้กรอเองอะไรเองแล้วให้ช่างหูกเขาทอให้ เห็นท่านใช้ผ้าอังสะ ๒ ผืนนี้เท่านั้น เราตั้งแต่ไปอยู่กับท่านเวลา ๘ ปีไม่เคยเห็นท่านใช้ผ้าคหปติจีวรเลย เรียกว่าท่านเด็ดเดี่ยวมาก นี่จึงมีความมุ่งหมายลึกซึ้งมาก สำหรับตัดความสำคัญตนว่ามีคุณค่ามีราคาและชอบสวยชอบงาม

ผู้บังสุกุลในครั้งพุทธกาลนั้น เป็นผ้าที่คลุกเคล้าอยู่ตามขี้ฝุ่นขี้ผง ท่านจึงว่า **ปัสุ** แปลว่าขี้ฝุ่นขี้ผงนั่นเอง **กูล** ก็หมายถึงพื้นแผ่นดินนี้ที่คลุกเคล้าอยู่ด้วยของสกปรกท่าน

ว่า **ปัสุกูล** จีวรที่คลุกเคล้าอยู่ด้วยฝุ่น อยู่ด้วยของสกปรกนั่นเอง แต่ก่อนเป็นอย่างนั้น ครั้นต่อมาเขาเอาไปถวายบังสุกุลดังที่เห็นอยู่นี้ เพื่อตัดความมีคุณค่ามีราคาในความสำคัญของตนออก นี่สำคัญมาก

การบิณฑบาตมาฉัน ตามหลักของพระพุทธเจ้าที่ว่าบิณฑบาตเป็นวัตรจริงๆ ก็ดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว ไม่ได้คิดโลเลโลกเลกในอาหาร ไปก็ไปตามกิจตามกาลตามธาตุตามขันธ์ และไปด้วยกิจวัตรอันหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องชำระกิเลสคือจิตตภาวน เดินไปบิณฑบาตก็เท่ากับเดินจงกรม ไม่ลืมเนื้อลืมตัว อาหารการขบฉันจะเป็นประเภทใดก็ตาม ไม่ติดไม่ข้องไม่เป็นอารมณ์ พอยังชีวิตให้เป็นไปเท่านั้น ไม่ได้คิดมุ่งหมายไปเรื่องความเอร็ดอร่อย หลักใหญ่ก็อยู่ที่พอยังอัตภาพให้เป็นไปเพื่อประกอบความพากเพียรแก้หรือถอดถอนกิเลสโดยถ่ายเดียวเท่านั้น

อาหารที่มีรสมากมันก็ติดและเป็นกิเลสไปได้ อาหารไม่มีรสกิเลสก็ไม่ค่อยแสดงตัวให้เห็นชัดเจน และฉันจังหันก็ไม่ได้มากมายนัก พอยังชีวิตให้เป็นไป หลักใหญ่อยู่ที่ความเพียรทั้งหมดเพื่อแก้กิเลส เพราะพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายท่านถือว่ากิเลสนี้เป็นภัยอย่างยิ่ง ในโลกธาตุอันนี้ไม่มีอะไรเป็นภัยยิ่งกว่ากิเลส ฟังซิ เพราะฉะนั้นอะไรๆ จึงมุ่งเข้าไปจุดนั้นๆๆ ทีเดียว ไม่ได้มุ่งอย่างอื่นเลย

พวกเรายังไม่ได้เห็นว่ากิเลสเป็นภัยเมื่อไรแล้ว ก็ต้องให้กิเลสเหยียบหัวอยู่ตลอดเวลานั่นแหละ พระพุทธเจ้าสอน สอนด้วยความเห็นภัย เพราะรู้แล้วว่ากิเลสเป็นภัย ถึงกับตะเกียกตะกายสลบไสล จนละได้แล้วจึงมาประกาศโฆษณาสอนโลกให้รู้ว่ากิเลสเป็นภัย ถ้าจะพูดถึงเป็นตนเป็นตัวก็เรียกว่า ปู่ย่าตายายของมัน โคตรแซ่ของมัน ลูกหลานเหลนของมันเป็นภัยทั้งนั้น พูดง่ายๆ มันลูกภัยเหมือนกับลูกเสือนั่น ปู่ย่าตายายเสือ พ่อแม่เสือ ลูกเสือหลานเสือเป็นภัยทั้งนั้น กัดได้ทั้งนั้น

ไอ้กิเลสก็เหมือนกัน มันกัดได้ทั้งนั้นละ กัดหัวใจเราให้สึกให้กร่อนให้เสียผู้เสียคน เสียพระเสียเณร เสียเอามากมาย ถ้าพิจารณาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าสอนแล้ว เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ธรรมบทใดบาทใดก็ตามตีต้อนจิตเข้ามาสู่จุดที่จะฆ่ากิเลสชำระกิเลสอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นอย่างใดเข้ามาแฝงเลย นั่นเพราะพระองค์เห็นภัยอย่างยิ่ง ไม่เห็นภัยใดยิ่งกว่าภัยคือกิเลสบนหัวใจสัตว์ การสอนจึงสอนลงในจุดที่เป็นภัยนั้นให้ได้รู้ แต่จิตผู้ที่ถูกภัยเหยียบย่ำทำลายมันไม่ยอมรับรู้นั่นซี รู้แต่อย่างอื่นที่จะเป็นภัยแก่ตัวเพิ่มขึ้นอีก นี่ละมันถึงแก้ยากลำบาก

เราพินิจพิจารณาตามอรรถธรรมของพระพุทธเจ้านี้ พิจารณาเท่าไรยิ่งละเอียดลออมากทีเดียวหาที่ค้านไม่ได้ ประกอบกับเราปฏิบัติไปรู้ไปเห็นไปยอมไปเรื่อยๆๆ ตั้งแต่ขั้นต่ำถึงขั้นสูงและสูงสุด หาที่ค้านไม่ได้ ละเอียดเข้าไปเท่าไรยิ่งซึ้งในพระโอวาทของ

พระพุทธเจ้าที่แสดงไว้แล้วๆ เจอตรงไหนเห็นตรงไหนในบรรดาธรรมที่เกิดขึ้นจากข้อปฏิบัติหรือการปฏิบัติของเรา ล้วนแล้วแต่เป็นธรรมที่พระองค์ทรงแสดงไว้แล้วสอนไว้แล้ว คือเห็นแล้วจึงสอนนั่นเอง ไม่เห็นไม่รู้สอนได้ยังไง นี่ละสอนไว้แล้วทั้งนั้น ละเอียดมากที่สุด

การอยู่ในป่าก็ดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว คุณค่าของการอยู่ในป่าพระองค์ก็ได้ประสบพบเห็นแล้วเป็นที่พอพระทัย จึงได้นำมาสอนผู้บวชใหม่เช่น **รุกฺขมูลเสนาสนํ** พระบวชใหม่ทุกๆ องค์ต้องได้รับพระโอวาทข้อนี้ไม่มีการยกเว้นเลย **รุกฺขมูลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา,ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย.** จากนั้นไปท่านก็ว่าเป็นปริยายไป เป็นอันดับที่ ๒ ที่ ๓ ไปเรื่อยๆ เช่น **วิหาโร ปาสาโท หมฺมิยํ คุหา** อะไรอย่างนี้เป็นอันดับต่อไปจากนี้ อันนี้เป็นอันดับแรกเป็นที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับการประพฤติปฏิบัติ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนว่าให้อยู่ จงพยายามอยู่ในสถานที่เช่นนั้นตลอดชีวิตเถิด นั่นฟังซิ คือ รุกขมูลร่มไม้

แต่ก็ไม่ได้หมายว่าอยู่ตลอดไป จนไม่มีที่มุงที่บังอะไรเลย คืออยู่เป็นกาลเป็นเวลา แม้จะไปอยู่ในป่าในนั้นมีที่มุงที่บัง ก็ให้หาอยู่ในป่าที่คล้ายคลึงกันอย่างนั้น เพราะรุกขมูลนี้เป็นสิ่งที่ประทับใจมาก สำหรับผู้ปฏิบัติที่อยู่ในสถานที่เปลี่ยวๆ อันเป็นที่น่ากลัวสัตว์ร้ายทั้งหลายนี้ กรรมฐานตั้งแต่ย้อนๆ หลังกันไปหาครั้งพุทธกาลนั้นมีจริงๆ นี่สัตว์ร้ายดังที่เราว่า แม้แต่ในระยะปัจจุบันนี้อย่างระยะหลวงปู่มั่น หรือระยะเรานี้ก็ยังมีสมบูรณ์ให้เห็นได้ชัดเจนเรื่องอันตราย มันไม่มีเฉพาะทุกวันนี้หรือไม่กี่ปีมานี้ ที่เขาทำลายป่าเสียหมดนี่ อันตรายทั้งหลายที่เกี่ยวกับรุกขมูลนี้จึงด้อยลงไปๆ แทบว่าจะไม่มีมีเป็นบางแห่ง

คือเราอยู่ในป่าธรรมดา ในร่มไม้ธรรมดาเป็นอย่างหนึ่ง ขยับเข้าไปที่เปลี่ยวๆ แล้วเข้าไปหาดงเสือด้วยแล้ว โอ้โห ตั้งสติอยู่ตลอดเวลาทั้งวันทั้งคืน ความขี้เกียจขี้คร้านไม่ทราบหายหน้าไปไหนหมดนะ ไม่ต้องกำจัดมันแหละมันไปเอง เพราะความกลัวตายก็หาที่พึ่งละซิ ทีนี้หาที่พึ่งอะไร เครื่องป้องกันตัวมีอะไร ปืนผาหน้าไม้ก็ไม่มี ก็มีแต่ธรรมเท่านั้น จิตก็ย้อนเข้าสู่ธรรม ธรรมอยู่ที่ไหนที่นี่ ธรรมก็อยู่ที่ใจ แน่ะ ย้อนเข้าสู่ใจ ใจกับธรรมก็สัมผัสกัน เมื่อใจกับธรรมสัมผัสกันแล้วก็เริ่มได้เครื่องป้องกันตัว ใจสงบลงไปๆ

เรื่องเสือเรื่องช้างอันตรายทั้งหลายไม่ให้มันคิด ให้คิดอยู่กับคำ... ถ้าผู้อยู่ในวงบริกรรมก็ให้คิดอยู่กับคำบริกรรมนี้เท่านั้น เหมือนหนึ่งว่าโลกนี้มีแต่คำบริกรรมคำเดียว เสือมันจะมาเป็นแสนๆ ตัวก็ตาม ไม่ได้คิดออกไปหามัน คือความคิดวาดภาพหลอกตัวเองนั้นละมันสำคัญมากยิ่งกว่าเสือจะมาจริงๆ ร้อยทั้งร้อยมีแต่ความคิดหลอก

ตัวเอง เพราะไปอยู่ในสถานที่น่าจะคิด แน่ะ นี่ตอนนี้ได้เห็นเหตุเห็นผลกันชัดเจนในสถานที่อยู่อย่างนั้น และคำภาวนาของตนที่หวังพึ่งเป็นพึ่งตายกับธรรมแน่นหนามั่นคงเข้า

ขณะก่อนกลัวเสียจนตัวสั่นจนไม่เป็นผู้เป็นคน ขณะต่อมานี้กลายเป็นความกล้าหาญชาญชัยขึ้นมา ราวกับว่าไม่ใช่จิตดวงนั้น ทั้งๆ ที่จิตดวงนั้นแหละ แต่สิ่งแวดล้อมมันเปลี่ยนแปลงไปจากความกลัวนั้น กลายมาเป็นความกล้าหาญ

สิ่งใดก็ตามถ้าได้ปรากฏกับใจของเราแล้วพูดได้อย่างอาจหาญ พูดได้อย่างแม่นยำ พูดอย่างไม่ระมัดระวังจะผิด ไม่สะทกสะท้าน เพราะได้เห็นได้รู้ได้ประจักษ์ภายในจิตใจแล้วนั่นน่ะ สำคัญมากไม่ว่าสิ่งใด แม้ธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ รู้ภายในใจแล้วก็เหมือนกันอย่างนั้น สามารถพูดได้ จะมีในคัมภีร์ไม่มีในคัมภีร์ที่จดจารึกไว้ หรือไม่จดจารึกไว้ก็ตาม เป็นความจริงทั้งนั้นในแดนโลกธาตุนี้ ที่จะพิจารณาให้เป็นอรรถเป็นธรรม ตามความจริงทั้งหลายที่มีอยู่ เสืออยู่ในป่าใครจะไปจดจารึกมันทุกตัว กิริยาแห่งการประกอบความพากเพียรอยู่ในสถานที่เช่นนั้น ใครจะไปจดจารึกกันทุกแง่ทุกมุม แต่ผู้บำเพ็ญบำเพ็ญอยู่ เห็นอยู่รู้อยู่ สัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ เจอกันอยู่จะว่าอย่างไร จะไม่ให้พูดได้ยังไง มีในตำราไม่มีในตำรา เราเห็นเราก็พูดได้ จำเป็นอะไรจะต้องให้ตำรามาบอกให้ตำรามาสอน

พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนโลกสามแดนโลกธาตุ จะมีเพียง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เท่านั้นเหรอ ไม่พอกับกิเลสประเภทต่างๆ ของสัตว์โลกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระองค์ ที่จะทรงสั่งสอนในแง่ต่างๆ กัน ตามจริตนิสัยของผู้นั้นๆ ต้องมีมากมายก่ายกองทีเดียว นั่นเราเชื่อ เพียงแต่เราตัวเท่าหนูนี่ก็ยังได้ประจักษ์ชัดเจน ถ้าพูดถึงว่าอาจหาญ อาจหาญนี่ สิ่งใดที่รู้แล้วมีในตำราไม่มีในตำราอาจหาญที่จะพูดได้ เพราะความรู้อันนั้น ความเห็นอันนั้น ความเห็นสิ่งนั้นมันชัดเจนอยู่ในหัวใจนี่

ไอ้เรื่องตำรับตำรา ผู้ไปจดจารึกได้มากน้อยเพียงไรก็ตาม กำลังที่จะจดได้มาเขียนไว้อ่านกันได้เพียงเท่านั้น ส่วนที่นอกไปจากนั้น เหนือความสามารถหรือสุดความสามารถที่จะจดจะจำจะรู้จะเห็นแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะจดจะจำเขียนมาได้ ก็สิ่งที่เราไม่สามารถจะเขียนมานั้น จะลบล้างด้วยความไม่สามารถนี้ได้เหรอ มันก็ต้องมีอยู่เป็นอยู่ตามหลักธรรมชาติของตัวเอง นั่นแหละธรรมที่ว่าไม่มาในคัมภีร์เหมือนกับท้องฟ้ามหาสมุทร ดังที่พ่อแม่ครูจารย์ท่านพูดไม่ผิด เรายอมรับกราบอย่างราบเลย

เวลาไปอยู่ในที่เช่นนั้น อะไรแสดงขึ้นมามันก็เห็นกับใจๆ อยู่ตลอดเวลา เหมือนกับว่าอ่านความจริงอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับเราอ่านตำรับตำรา แต่อ่านความจริงนี้ไม่สุดไม่สิ้น ใจละเอียดเข้าไปเท่าไรยิ่งเจอความจริงละเอียดเข้าไปอ่านกันเข้าไปเรื่อยๆ

นั่นซิสำคัญ เริ่มตั้งแต่จิตเป็นสมาธิ นี่เริ่มอ่านแล้วถ้าจะว่าอ่าน อ่านความจริงนะไม่ใช่อ่านตำรา ให้ได้อ่านความจริงซิพวกเรา เดี๋ยวนี้มันไม่ได้อ่านความจริง อ่านแต่ตำรับตำรา จำได้มาแล้วก็ได้แค่ชื่อเท่านั้น และไม่สนใจจะละจะถอนสิ่งที่เป็นภัย ไม่สนใจจะบำเพ็ญสิ่งที่เป็นคุณให้ปรากฏขึ้นตามตำราที่ชี้บอกไว้ แน่ะ มันก็ได้แต่ชื่อ

ที่นี่ผู้ปฏิบัติไม่เป็นอย่างนั้น ผู้ปฏิบัติปฏิบัติเพื่อเอาจริงเอาจังเพื่อเห็นเหตุเห็นผล เพื่อรู้แจ้งแทงทะลุทั้งกิเลสทั้งอรรถทั้งธรรมทั้งหลาย มันก็ต้องเจอ เริ่มตั้งแต่สมาธิจิตเริ่มเป็นสมาธิเป็นอย่างไร นี่อ่านแล้วรู้แล้ว ไม่มีใครบอกก็รู้ภายในจิตใจ เพราะใจเป็นธรรมชาติที่รู้ อะไรสัมผัสก็รู้ เมื่อธรรมประเภทใดสัมผัสใจทำไมใจจะไม่รู้ สมาธิค่อยเปลี่ยนสภาพเข้าไปสู่ความละเอียด เพราะการบำรุงส่งเสริมอยู่เสมอก็รู้ๆ นั่น จนกระทั่งถึงความแน่วแน่ ความละเอียดที่ท่านให้ชื่อว่าอัปปนาสมาธิก็รู้ภายในจิตใจ นี่ละเราอ่าน อ่านภายในตัวเอง อ่านในตัวเอง รู้เห็นในตัวเอง อ่านในตัวเองอยู่อย่างนั้น นี่คือความจริง เจ้าของเห็นเองรู้เอง อ่านเองชัดเจน แน่ะ

จิตก้าวขึ้นสู่ปัญญาก็เหมือนกัน จิตเริ่มไหวตัวเป็นปัญญาเป็นอย่างไร คำว่าจิตเริ่มไหวตัวเป็นปัญญา ปัญญาฆ่ากิเลสฆ่าอย่างไร พูดได้อย่างชัดเจนเพราะเห็นชัดภายในจิตใจระหว่างกิเลสกับธรรมต่อสู้กัน สังหารกัน ใครแพ้ใครชนะ ในระยะใดเริ่มเรื่องใด เช่น เริ่มต้นกิเลสกับธรรมะ ฝ่ายธรรมฝ่ายเรานี้มักแพ้เสมอก็รู้ จนกระทั่งทางนี้มีกำลังแก่กล้าสามารถเพราะการหนุนอยู่เสมอด้วยความเพียร กิเลสเริ่มถอยตัวเริ่มอ่อนตัวหรือเริ่มแพ้ก็รู้ นี่เห็นอยู่ในใจของเรานี้ ท่านไปจดจารึกไว้ในตำราทุกแง่ทุกมุมได้ยังไง แต่ผู้ปฏิบัติเห็นอยู่นี้ชัดอยู่นี้ ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับลำดา เขียนไม่เขียนก็ตาม จะจดจารึกไม่จดจารึกก็ตาม ความจริงกับใจสัมผัสสัมพันธ์กัน เห็นกันรู้กันอยู่ตลอดเวลา ทำไมจะพูดไม่ได้ นี่ซิสำคัญ

อย่างที่พูด ภาวนามยปัญญาดังที่เคยกล่าวแล้ว เป็นยังไงภาวนามยปัญญา นี่พระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงไว้แล้วอย่างชัดเจน จากภาวนามยปัญญาของท่านที่ผ่านไปแล้วนั้นแล ท่านไม่ผ่านท่านเอาอะไรมาพูด ท่านเอาอะไรมาสอนโลก นั่น ท่านทรงผ่านแล้ว ทีนี้ผู้ปฏิบัติเมื่อก้าวเข้าสู่ภาวนาประเภทนี้ก็เด่นชัดขึ้นมา อ๋อ ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการภาวนานั้น ไม่เกิดขึ้นจากแง่ใดมุมใดของการศึกษาการสำเหนียกจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย คล้ายๆ กับว่าถ้าจะพูดถึงเรื่องพระพุทธเจ้าเป็นสยัมภูนั้น รวมหมดทรงรู้เองเป็นเองไม่มีใครบอกใครสอน อันนี้เวลาจะเข้าไปรู้ไปเป็นในภาวนามยปัญญาก็ราวกับว่าเป็นสยัมภูประเภทหนึ่งย่อยๆ ของผู้นั้น ที่ได้รับการอบรม ได้รับการแนะแนวทางจากพระพุทธเจ้ามาแล้ว แต่ผู้ที่จะรู้ผู้ที่จะเป็นภายในจิตใจก็คือผู้ภาวนา ผู้ภาวนานั้นแลเป็นผู้จะเป็นและเป็นผู้เป็น

เมื่อเป็นภาวนามยปัญญาขึ้นมา เริ่มแรกขนาดเป็นมากน้อยเพียงไรก็เริ่มรู้ๆ นั่นน่ะไม่มีใครบอกก็เข้าใจที่นี่ จนกระทั่งภาวนามยปัญญานี้หมุนตัวเป็นเกลียวไปเลยหรือหมุนเป็นธรรมจักร ไม่มีกลางวันกลางคืน ไม่มีอิริยาบถเว้นแต่หลับเท่านั้น ทำงานอยู่โดยลำพังตนเองเรียกว่าอัตโนมัติตลอดเวลา ในการสังหารกิเลสไปพร้อมๆ กันนั่นแหละ คือในการประกอบความเพียรด้วยภาวนาประเภทนี้ ก็เป็นการสังหารกิเลสไปในขณะเดียวกันๆ แล้วตำราท่านจดจารึกไว้ไหม ท่านบอกไว้แต่เพียงภาวนามยปัญญาเท่านั้น

เวลามันไปเจอกันเข้าแล้ว ผู้ปฏิบัติไปเป็นภาวนามยปัญญาเข้าแล้วเป็นอย่างไรบ้าง สืบเนื่องกันไปตั้งแต่เริ่มต้นของภาวนามยปัญญา จนกระทั่งถึงมหาสติมหาปัญญาซึ่งออกไปจากภาวนามยปัญญานี้ ยืดยาวขนาดไหน ละเอียดแหลมคมขนาดไหน และท่านไม่ได้จดจารึกเอาไว้ แต่ผู้ปฏิบัตินั้นยังไงก็หนีไม่พ้น เจอๆๆๆ ตลอดเวลาสำหรับผู้ปฏิบัตินั้น นั่นละท่านเรียกว่าความจริง มันเห็นอยู่รู้อยู่ตลอดๆ เลยนี่ เหมือนกับว่าอ่านความจริงอยู่ตลอดเวลาแทนตำราพูดง่ายๆ จากการปฏิบัติของตนทั้งฝ่ายเหตุทั้งฝ่ายผลในเวลาต่อสู้กันเรียกว่าเหตุ ผลก็คือว่าฆ่ากิเลสประเภทใดให้บรรลัยลงไปแล้ว ผลปรากฏขึ้นมาอย่างไรบ้าง เมื่อกิเลสประเภทนั้นดับลงไปๆ จนกระทั่งถึงกิเลสประเภทสุดท้าย ท่านว่า **อวิชฺชาปจฺจยา** ที่เป็นกิเลสละเอียดที่สุดได้ถูกสังหารลงไปแล้วโดยสิ้นเชิง เป็นยังไง เหล่านี้ผู้ปฏิบัติภาวนามยปัญญานี้รู้หมดจะว่ายังไง อ่านตลอดทั่วถึง

นี่ไม่ได้ศึกษาจากใครละอันนี้ เป็นเรื่องของผู้นั้นต่อสู้เอง ทำเองรู้เอง เป็นแต่พระพุทธเจ้าทรงแนะแนวทางให้ เวลาจะเข้าต่อสู้เวลาจะรู้จะเห็นกับสิ่งเหล่านี้ เป็นเรื่องของผู้นั้นโดยเฉพาะๆ ถึงเรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** หรือเหมือนกับว่าสยัมภูย่อยๆ ก็ได้ คือรู้เองเห็นเองเป็นเอง เพราะทำเองรบเองชนะเอง แน่ะ เห็นกันชัดๆ อยู่ในตัว เวลานั้นเราจะไปคว้าเอาคัมภีร์ใบลานที่ไหนมาเทียบมาเคียงไม่ทันกันเลย เพราะอันนี้มันรวดเร็วมาก เกินกว่าที่จะไปหาคว้าเอาคัมภีร์นั้นคัมภีร์นี้มา ซึ่งจะทำให้ไม่ทันกาล นั่นฟังซิ นี่ละความจริงแท้ๆ เข้าเจอกันหรือเข้าบวกกัน หรือเข้าต่อสู้กัน มีความรวดเร็วขนาดนั้นใครจะไปหาคิดในตำรับตำราอยู่ตลอดเวลา

เมื่อความจริงเข้าถึงกัน กิเลสก็เป็นความจริงประเภทหนึ่ง ปัญญาก็เป็นความจริงประเภทหนึ่ง วิธีการต่อสู้แต่ละอย่างๆ นี้ไม่ต้องศึกษาจากใคร มันหากมีอุบายวิธีการที่จะทันกันตลอดเวลา ต่อสู้กันอยู่นั้น เพราะใครจะหวังแพ้ล่ะ ไอ้กิเลสมันก็ไม่ได้หวังจะแพ้เรา ไอ้เราก็ไม่หวังจะแพ้กิเลส เราจะเอาชนะจนได้ นั่นละที่เรียกว่าต่อสู้กัน ขณะที่ต่อสู้นั้นต่อสู้วิธีใด จะไปบอกใครได้ยังไง ต้องเป็นเรื่องอุบายกลวิธีของเจ้าของเองทั้งนั้น เมื่อถึงปัญญาขั้นนี้แล้วเป็นอย่างนั้น หมุนรอบตัวเลย ถ้าเป็นไม้ก็เป็นต้นเสา

ถาก ๔ เหลี่ยมกลิ้งยาก ถาก ๘ เหลี่ยมกลิ้งง่ายเข้าไป ฟาด ๑๖ เหลี่ยมอีกทั้งไสกลมแล้วกลิ้งเลย นั่น ปัญญานี้ก็เหมือนกัน ตั้งแต่ ๔ เหลี่ยม ๘ เหลี่ยม แล้ว ๑๖ เหลี่ยม จากนั้นมาก็กลมกลิ้งพรืดไป นี่ปัญญาคล่องตัว นี่จะมีในตำราทุกบททุกบาทไหม

แต่นี้เราผู้ปฏิบัตินั้นจะลบล้างได้ไหมว่า ไม่ให้รู้ไม่ให้เห็นความจริงทั้งหลายเหล่านี้ ต้องรู้ต้องเห็นเพราะเป็นความจริงที่มีอยู่แล้ว ๆ เห็นหรือเจออะไรก็เจอสิ่งที่มีอยู่แล้วทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นของปลอม ๆ เป็นของมีอยู่ จึงต้องรู้ต้องเห็น นี่แหละเรียกว่าอ่านความจริง อ่านในภาคปฏิบัติของตน ท่านพูดไว้เพียงย่อ ๆ เท่านั้นละไม่มากมาย เพราะจะเหลือเฟือฟั่นเฝือเกินความสามารถของผู้ปฏิบัติจะปฏิบัติตามได้เพราะกำลังยังน้อย แต่เมื่อรู้เข้าแล้วหากเป็นวิสัยของผู้นั้น จะขยายตัวออกไปให้กว้างขวางลึกซึ้งขนาดไหน ก็เป็นตามจริตนิสัยของผู้นั้นจะบุกเบิกไปเอง ไม่ใช่คนอื่นคนใดจะบุกเบิกให้ความจำเป็นแต่เพียงพื้นฐานหรือเป็นแต่เพียงแนวทาง แต่เวลาจะเอาจริงเอาจังแล้วต้องเป็นเรื่องของเจ้าของผู้นั้นเป็นผู้บุกเบิกออกเอง รู้ลึกตื้นหยาบละเอียดแค่ไหนก็เป็นเรื่องของผู้นั้น ทำให้รู้ให้เห็นขึ้นมาภายในตัวของเรา

ที่กล่าวตะกี้นี้ว่า ธรรมะบทใดบาทใดก็ดี ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนั้น สอนเพื่อให้ฆ่ากิเลส จ่อเข้าไปหาจุดเดียวคือกิเลสทั้งนั้น บำเพ็ญก็บำเพ็ญเพื่อจะฆ่ากิเลสนั่นเอง กำลังวังชามีไม่มากก็เอากันให้มาก ให้มาก ๆ มากก็มากเพื่อจะสังหารสิ่งที่มันยึดมันกดมันถ่วงเอาไว้ไม่ให้พ้นจากทุกข์ไปได้ เพราะอันเดียวนี้เท่านั้นคือกิเลส เมื่อกิเลสได้สิ้นไปจากใจแล้วไม่บอกก็ตาม จะหลุดลอยออกไปเลย เหมือนนักโทษที่ติดคุกมาแสนทรมาน พอพ้นโทษเท่านั้นใครจะอยากมาติดอีกล่ะ ก็โดดผางทีเดียวโดยไม่ต้องถามหาบ้านหาเรือนของตัวเองด้วย ไปถูกปั๊บเลย

นี่ก็เหมือนกัน กิเลสมันกดมันถ่วงเสียมากมายขนาดไหน จนถึงต้องได้เข็ดหลาบขนาดไม่มีอะไรเกินเข็ดหลาบกิเลสแหละ เพราะฉะนั้นการสอนโลกจึงสอนเพื่อให้เห็นโทษของกิเลสแล้วให้แก้ให้ไข ส่วนความดีทั้งหลายเพื่อจะเป็นเครื่องมือต่อต้านหรือต่อสู้กับกิเลสก็สอนให้บำเพ็ญ เอ้า ทานก็ให้บำเพ็ญ ศีลก็ให้รักษา ภาวนาก็ให้ทำ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องมือที่จะฆ่ากิเลสทั้งนั้น เพราะเห็นว่ากิเลสเป็นภัยไม่มีอะไรเกินในโลกทั้งสาม

โลกที่กองกันอยู่ทั้งสามนี้ ทั้งที่เป็นส่วนหยาบส่วนกลางส่วนละเอียดของภูมิของภพนั้น ๆ ล้วนแล้วแต่กิเลสอันเดียวนี้เท่านั้น เป็นผู้บีบบังคับหรือกดถ่วงเอาไว้ไม่ให้หลุดพ้นไปได้ จะเป็นอะไรไป ต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศ มีอำนาจที่จะมาดึงดูดจิตใจให้ติดจมอยู่ได้เหมือนกิเลสอะไรล่ะ อันนี้จึงเป็นของสำคัญมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ใช้อุบายวิธีการอย่างละเอียดลออ อุตส่าห์พยายามเต็มที่เต็มฐาน คนเราเมื่อได้เห็นโทษ

ของมันโดยลำดับลำดาแล้ว ความเพียรมันมีมาเอง แต่นี้มันไม่เห็นน่ะซิเพราะไม่มีธรรมเครื่องส่องที่จะให้เห็น ถ้ามีเครื่องมือที่จะให้เห็นบ้างแล้ว มันก็เห็นก็พบก็เจอ เห็นโทษก็เห็นเข้าไปเรื่อย ๆ

ดังที่เห็นได้จากการปฏิบัติของเราตั้งแต่ขั้นหยาบ ขั้นหยาบไม่ค่อยเห็น ต้องถูต้องไถบังคับบัญชากันให้ต่อสู้กับกิเลส ต่อเมื่อได้เหตุได้ผลพอประมาณแล้ว ความเพียรก็มี ความมีแก่ใจก็มี ความห่วงใยการภาวนาก็มี ความขี้เกียจขี้คร้านน้อยลงไป ๆ จนกระทั่งก้าวเข้าสู่ธรรมดังที่กล่าวตะกี้นี้ คือภาวนามยปัญญา

เริ่มตั้งแต่สมาธินี้มันก็ดูดอยู่แล้วแหละ สมาธิตั้งแต่สมาธิขั้นต่ำ ๆ จนถึงขั้นละเอียด เป็นจิตที่ดูดดื่มในธรรมทั้งหลายอยู่แล้ว และยิ่งก้าวเข้าสู่ปัญญาขั้นที่ว่าภาวนามยปัญญาด้วยแล้ว นั่นละเป็นขั้นที่เห็นโทษโดยลำดับลำดา ความเพียรหมุนตัวไปโดยลำดับลำดา ความขี้เกียจขี้คร้านค่อยอ่อนตัวลง ๆ สุดท้ายความขี้เกียจขี้คร้านหายหน้าไปหมดไม่มีเหลือจริง ๆ มีแต่ความที่จะเอาจะสู้ จะเอาให้หลุดให้พ้นโดยถ่ายเดียว ราวกับว่าทุกลมหายใจ

เห็นไหมถึงขั้นเป็น มันเป็นได้ในบุคคลคนเดียวนั้นแหละ ที่ตัวขี้เกียจขี้คร้านมาก ๆ นั่นแหละ ตัวโง่ ๆ ก็คือจิตดวงนี้ เวลาฉลาดใครจะไปตามทันล่ะ ถึงขั้นฉลาดมันฉลาดจริง ๆ ก็ฉลาดในหัวใจของเรานี่แหละ ที่อาศัยธรรมเป็นอุบายเครื่องแก้ไขเครื่องบุกเบิกเครื่องช่วยหนุนให้ฉลาดก็ฉลาดเอง ฉลาดขึ้นมา ๆ

ความเห็นคุณค่าแห่งธรรมที่ตนได้รู้ได้เห็นแล้วก็มีมาก ความเห็นโทษของกิเลสที่ยังละไม่ได้ก็เห็นมาก เมื่อความเห็นคุณแห่งธรรมก็เห็นมาก ความเห็นโทษแห่งกิเลสก็เห็นมาก แล้วก็รวมเข้ามาสู่กำลังของใจที่จะทำตัวให้หลุดพ้น ความเพียรก็แก่กล้า สติปัญญาก็รวดเร็ว ความอุตส่าห์พยายามไม่ต้องบอก มันหากหมุนของมันไปเองพร้อม ๆ กันนั่นแหละ ที่นี่ความขี้เกียจหายไปไหน ไม่มีเลย มีแต่จะเอาท่าเดียวถึงต้องได้รั้งเอาไว้

ที่ท่านสอนว่าอุทธัจจะในสังโยชน์เบื้องบน ความฟุ้งความเพลินของสติปัญญาต่อความพากเพียรในการต่อสู้กิเลสทั้งหลายจนลืมตัว ไม่ได้เข้าพักผ่อนสมาธิเลย ท่านจึงสอนให้พักในสมาธิ เพราะจิตเพลินในความเพียร ไม่มีคำว่าขี้เกียจขี้คร้านและคำว่าขยันก็เลยเสีย มันพูดไม่ได้ไอ้คำว่าขยันนี่ เหมือนกับธรรมขั้นต่ำลงไป เมื่อถึงขั้นหมุนตัวไปเองแล้ว มีแต่คำว่าเป็นก็เป็นตายก็ตาย จะให้หลุดพ้นถ่ายเดียวเท่านั้น อย่างอื่นเป็นไปไม่ได้ นี่ขั้นนี้แล้วความขี้เกียจจะมาจากไหน มันจะมาเกิดได้ในขณะใดเล่า ก็เมื่อมีแต่จะให้ชนะ ถ้าพูดถึงว่าชนะก็จะให้ชนะท่าเดียว ถ้าจะให้หลุดพ้นก็จะให้หลุดพ้นท่าเดียวนี้เท่านั้น เป็นก็เป็น เป็นก็ให้หลุดพ้น ตายก็ให้หลุดพ้น แล้วความขี้เกียจจะมาช่องใดล่ะ

ฟังซิ นี่ละเมื่อถึงขั้นนี้มันเป็นเองด้วยกันทุกคน ไม่ต้องบอกหากรู้เองในเจ้าของ นี่เพราะอะไร เพราะคุณค่าของธรรมมีมาก และก็ย้อนไปเห็นโทษของกิเลสนั่นแหละมาก

ธรรมเกิดก็คือแสงสว่างเกิด ความเฉลียวฉลาดเกิด ภัยมากน้อยมันก็เห็นละซิ ปัญญา นอกจากนั้นยังปัญญาญาณที่ละเอียดยิ่งกว่าปัญญาเข้าไปอีก ยิ่งเห็นชัดลงไปละเอียดแหลมคมขนาดไหนกิเลส แต่ก่อนก็ว่ามันแหลมคมไม่มองเห็นมัน ทีนี้เมื่อสติปัญญาเหล่านี้ได้อบรมตัวจนคล่องตัวถึงขั้นมหาสติมหาปัญญาแล้วนอนใจได้ยังไง สติปัญญาขั้นนี้ไม่ใช่ขั้นนอนใจ ถึงจะติดก็ไม่ได้นอนใจ หากมีแง่มีอะไรที่จะรู้จะเห็นที่จะดูเหตุการณ์ต่างๆ อยู่นั้นแหละ จนกระทั่งผ่านไปได้ จนกระทั่งรู้ในสิ่งที่ติดที่ข้องอยู่นั้นผ่านไปได้โดยไม่มีเหลือเลย แน่ะฟังซิ นี่ถึงขั้นฉลาด

คำว่าฉลาดอันนี้หมายถึงฉลาดโดยธรรม ฉลาดทางภาคปฏิบัติ เป็นความฉลาดที่ผิดกับความฉลาดทั้งหลายที่เราได้ศึกษาเล่าเรียนมาทางโลกอยู่มากมาย ถ้าผู้ไม่ปฏิบัติไม่รู้ ไม่เกิดความฉลาดประเภทนี้ หากไม่รู้ว่าความฉลาดประเภทนี้คืออะไร ขอให้เจอเข้าไปเถอะจะทราบเอง

ฐานที่จะเกิดความฉลาดก็คือภาวนามยปัญญาดังที่ว่านี้ นี่เป็นฐานอันดับของปัญญา ฐานต้นก็คือสมาธิ เป็นเครื่องหนุนให้จิตอิ่มตัว มีความสงบเยือกเย็น อิ่มตัวคือสงบเย็นอยู่ภายในตัว อิ่มเอิบอยู่ภายในจิต เพราะจิตเป็นสมาธิจิตสงบ ย่อมไม่ฟุ้งซ่านรำคาญกับรูปกับเสียงกลิ่นรสเครื่องสัมผัส อันเป็นสายทางที่จะให้เกิดกิเลสทั้งหลายเข้ามาพอกพูนหัวใจ เมื่อจิตมีความอิ่มตัวแล้ว พาเดินทางด้านปัญญา จิตย่อมทำงานทางด้านปัญญา คลี่คลายดูสิ่งนั้นสิ่งนี้ ธาตุขันธ์อวัยวะส่วนใดก็ตาม ให้เห็นเป็นอสุภะอสุภัง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** เมื่อละเอียดเข้าไปก็เห็นเรื่องเวทนา ความสุข ความทุกข์ เฉยๆ ที่เกิดขึ้นในขันธ์อันนี้ เห็นเข้าไปชัดเข้าไป นี่เรียกว่าปัญญา และแจ้งเข้าไปโดยลำดับลำดา

จากนั้นก็ก้าวเข้าสู่ภาวนามยปัญญา เอาละที่นี่ นั่นเป็นฐานที่จะให้เกิดความฉลาด ไม่ต้องบอกถ้าถึงขั้นนี้แล้ว ปัญญาจะหมุนตัวไปรอบด้านทีเดียว ทั้งๆ ที่เราไม่เคยเป็นไม่เคยเห็นไม่เคยมี และไม่คาดไม่ฝันด้วยว่าจะได้รู้ธรรมชาติที่อัศจรรย์ที่แปลกประหลาดในหัวใจของเรานี้ แต่ก็ได้เห็นเสียแล้ว ปรากฏแล้วเวลานี้ นั่น นี่ละธรรม

ความฉลาดของจิตที่สังหารกิเลส ไม่ใช่ความฉลาดแบบโลกๆ ที่ศึกษาเล่าเรียนกันมา อันนั้นเป็นความรู้ความฉลาดที่กิเลสมันผลิตขึ้นมา เราเรียนวิชาจากกิเลสจึงไม่สามารถจะนำไปฆ่ากิเลสได้ ต้องเป็นปัญญาของธรรมที่เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติดังที่กล่าวนี้ ปัญญาอันนี้แล ความฉลาดอันนี้แล เป็นสิ่งที่จะสังหารกิเลสทุกประเภทให้ฉิบหายวายปวง ไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย ดังพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านล้วนแล้วแต่

ปัญญาประเภทนี้ทั้งนั้น ปัญญาทางโลกเอามาใช้ไม่ได้เลย เพราะเป็นปัญญาของกิเลส นอกจากจะเป็นการเสริมกิเลสเท่านั้น

เราเห็นไหมล่ะความฉลาดทางโลกเป็นยังไง เราไม่ได้ยกโทษของโลกนะ คือพูดตามความมีความเป็น คนฉลาดเช่นเจ้ากฎหมายนั่นแหละ ตัวพลิกตัวแพลงเปลี่ยนแปลงคว่ำกินหงายกินคือตัวนี้แหละ นั่นละมันฉลาดไปอย่างนั้นเสีย ใครมีความรู้ฉลาดเท่าไรก็ยิ่งทะนงว่าตัวรู้ตัวฉลาด สุดท้ายก็ทำแต่ความชั่วให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อน ถ้าพูดตามหลักธรรมแล้ว ความฉลาดอะไรอย่างนั้น คนฉลาดต้องให้ความสุขแก่โลกดังพระพุทธเจ้านั่นซิ พระพุทธเจ้ามีความฉลาดมากน้อยเพียงไรเราก็รู้แล้วนี่ และทำประโยชน์ให้โลกได้กว้างขวางขนาดไหน เราเห็นไหมสามโลกธาตุนี้พระพุทธเจ้าเป็นครูสอนทั้งนั้น สอนได้หมด นี่ความฉลาดอันนี้ทำโลกให้เย็น แต่ความฉลาดของกิเลสฉลาดไปไหนยิ่งทำโลกให้ร้อนไปโดยลำดับลำดา มันตรงกันข้ามอย่างนี้เอง เราไม่ได้ประมาททางโลกนะ เราพูดตามความจริง ความจริงมันเป็นอย่างนี้

เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้เป็นปัญญาทางธรรมเข้าไปเพื่อแก้กิเลส ถอดถอนกิเลส ถ้าปัญญาทางโลกมันไม่อย่างนั้น คิดดูซิอย่างเราเรียนหนังสือนี่ ทั้งๆ ที่เรียนธรรมแท้ๆ นั่นน่ะ เรียนปริยัติธรรม สอบได้เริ่มมาตั้งแต่นักธรรมตรี โท เอก มหาเปรียญ จนถึง ๙ ประโยค ทั้งเรียนจบพระไตรปิฎก แทนที่กิเลสจะหลุดลอยไปเพราะการเรียนการจำได้นั้น กลับทะนงตัวว่าตัวเรียนรู้หลักนักปราชญ์ ฉลาดแหลมคม ไปที่ไหนก็เหมือนกับว่ายกว่าแบกคัมภีร์ไป ตู้พระไตรปิฎกเคลื่อนที่ไป

ความสำคัญตนอันนี้แลคือตัวกิเลสแท้ๆ นั่นฟังซิ แก้ยังไงยังงั้น นอกจากเอากิเลสมาพอกพูนตนด้วยความสำคัญ นี่ละเรียนธรรมก็ตาม ถ้าใจยังเป็นโลกอยู่ กิเลสมันแทรกเข้าได้อย่างนี้เอง เรียนธรรมอย่างนี้มันก็เป็นกิเลส

ถ้าเรียนเพื่อจะถอดถอนแก้ไข เพื่อปฏิบัตินั้นเป็นธรรมโดยแท้ ถึงจะมีความสำคัญอยู่บ้าง ความสำคัญนี้ก็มีวันจะหลุดลอยออกไปได้ สำคัญว่าตนรู้ตนฉลาดด้วยจำได้มาก เพราะการเรียนมากอย่างนี้ก็ตาม แต่จะมีวันหนึ่งที่มันจะปัดอันนี้ออก แล้วก้าวเข้าสู่ภาคปฏิบัติ และลดละสิ่งเหล่านี้ออกหมดไม่มีเหลือเลย เหลือแต่หลักความจริงล้วนๆ ไม่สำคัญว่าตนรู้ตนฉลาด ไม่สำคัญว่าตนดีตนเด่นกว่าผู้หนึ่งผู้ใดเลยในโลกนี้เสมอไปหมด และความเสมอนั้นเจือเต็มไปด้วยเมตตาอีก อ่อนนิ่มไปหมดอีก ไม่มีอะไรที่จะเป็นพิษเป็นภัยในความรู้ประเภทนั้นเลย แน่ะฟังซิ มันต่างกันอย่างนี้แหละ

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทางโลก ความจำเป็นเรื่องของโลก ทำให้เกิดกิเลสได้โดยเจ้าของไม่รู้สึกตัวเลย ทั้งๆ ที่เรียนธรรมนั่นแหละ แต่กิเลสก็เข้าไปหากินในวงนั้นอีกเหมือนกัน เหมือนอย่างเขาไปหากินในวงวัดนั่นแหละ มีงานตรงไหนๆ พวกหากินใน

วงวัดมันมี เราดูก็รู้นี่นะ อย่างน้อยก็พวกขายของ ขายข้าวต้มขนมมันเต็มอยู่ในวัดนี่ว่าไง นี่มันเข้าไปหากิน เราเทียบเฉย ๆ นะ

เรื่องกิเลสหากินกับธรรมเป็นอย่างนี้แหละ หากใครเรียนได้มากเท่าไร อู๋ย คัมภีร์จะแตก ไปที่ไหนหนัก ก้าวไม่ออก หนักความรู้ ความจริงมันหนักกิเลส ความทะนงตนความสำคัญตนต่างหาก นี่เป็นกิเลส ไม่ได้ละกิเลสอันนี้ เรียนมากเท่าไรกิเลสก็ไม่ได้หลุดลอย ไม่ได้ถลอกปอกเปิกบ้างเลยการเรียน ยิ่งเรียนด้วยความสำคัญไปอย่างนั้นด้วยแล้วยิ่งหนัก กิเลสยิ่งมากกว่าคนธรรมดา ถ้าเรียนเพื่อจะปฏิบัติแล้ว เอ้า ถึงมันจะมีอยู่บ้างเป็นธรรมดาของปุถุชน กลอุบายไม่ทันกิเลสก็ตาม มันมีวันหนึ่งที่กลอุบายจะทัน ปัดกิเลสความสำคัญอันนี้ออกได้ด้วยการปฏิบัติของตน และรู้มากเข้าไปเท่าไรยิ่งปล่อยวางมาก ๆ สุดท้ายละหมด ความสำคัญอะไร ๆ ไม่มีเหลือเลย

อย่างที่ท่านพูดว่ามานะ ๙ คืออะไร มานะ ๙ นั้นเป็นธรรมของผู้ปฏิบัติขั้นสูง ขั้นสูงก็คือขั้นละเอียดที่อยู่ในเกณฑ์ที่ว่าเขี้ยวกำลังแหลม พูดง่าย ๆ เห็นความแปลกประหลาด ความอัศจรรย์ภายในจิตใจของตนแล้วก็คิดอยากเทียบเคียง ท่านจึงว่ามานะ ๙ มานะคือความถือ ถือความรู้อันเด่นดวงนั้นแหละ ได้แก่ ตนต่ำกว่าเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขาหนึ่ง เสมอเขาหนึ่ง ยิ่งกว่าเขาหนึ่ง ตนเสมอเขาสำคัญว่าต่ำกว่าเขา เสมอเขายิ่งกว่าเขาหนึ่ง ตนสูงกว่าเขามีภูมิจิตภูมิธรรมสูงกว่าเขา สำคัญว่าตนต่ำกว่าเขาหนึ่งเสมอเขาหนึ่ง และสำคัญว่าสูงกว่าเขาหนึ่ง นี่เป็น ๙ อย่างละ ๓ ละ ๓ เป็นมานะ ๙

นี่ถือเป็นธรรมะขั้นสูง อันนี้ขั้นละเอียดมีวันที่จะปลดปล่อยลงได้โดยไม่ต้องสงสัยละ อันนี้แน่นอน ไม่วันใดก็วันหนึ่งแน่ที่มานะ ๙ นี้จะพังลงไป เพราะถ้าหากว่าเราจะเทียบจิตแล้ว ก็จิตอยู่ในอรหัตมรรค กำลังก้าวเดินในอรหัตมรรค พวกสังโยชน์เบื้องบนเช่นอย่างมานะ อุทธัจจะ อวิชชา มานะถือก็ถืออันนี้เองแหละ เมื่อถือใจแล้วก็ถืออาการเหล่านี้สำคัญตนไปต่าง ๆ

ผู้ปฏิบัติหากได้ตั้งอกตั้งใจจริง ๆ แล้ว ก็เคยได้พูดแล้วว่า สด ๆ ร้อน ๆ ธรรมะพระพุทธเจ้า มรรคผลนิพพานสด ๆ ร้อน ๆ กังวานอยู่ในหัวใจเรา เช่นเดียวกับกิเลสมันกังวานอยู่ตลอดเวลา ความโลภมันก็กังวานอยู่ตลอดเวลา ความโกรธ ความหลงกังวานอยู่ภายในจิตใจเรา ไม่เคยครึไม่เคยล้าสมัย ไม่เคยล่าเคยสายไปตามปีตามเดือนเพราะจิตใจไม่ตาย อันนี้มันก็แอบแฝงอยู่กับของไม่ตายนั่นแหละ แม้มันจะเป็น **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อยู่ก็ตาม มันก็แฝงอยู่นั้น อันหนึ่งดับไป อันหนึ่งเกิดขึ้น เชื้อของมันฝังอยู่ภายในจิตใจอยู่นั้นคืออวิชชา มันจึงพาสัตว์ให้เกิดให้ตาย

ในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีจิตดวงใดที่จะรอดพ้นจากอำนาจของกิเลสประเภทที่ว่าฝังจมนี้ไปได้ ยกเว้นจิตพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้น นอกนั้นล้วนแล้วแต่อยู่

ใต้อำนาจของธรรมชาตินี้ เมื่อเป็นเช่นนั้นพระพุทธเจ้าจะไม่แสดงธรรมด้วยความเห็นโทษในสิ่งเหล่านี้ได้ยังไง ก็โลกทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีรายใดเลยได้ผ่านพ้นออกไปโดยธรรมดาของตน คือไม่ได้รับการแนะนำสั่งสอนอย่างนี้ ให้เป็นไปโดยหลักธรรมชาติของตนเอง ไม่มีเลย ต้องได้อาศัยธรรมไปฉุดไปลากไปดึงขึ้นมา ถึงจะหลุดขึ้นมาพ้นขึ้นมาโผล่ขึ้นมาได้ นั่นละพระพุทธเจ้ามาอุบัติแต่ละพระองค์ ๆ จึงทำประโยชน์ได้มากมาย

สัตว์ผู้มีอุปนิสัยที่ควรจะหลุดพ้นอยู่แล้วก็มี เพราะถึงจะจมอยู่ในวัฏฏะก็จมอยู่ด้วยอุปนิสัยนี่นะ ไม่ใช่ไม่มีอุปนิสัยเลย.... มี แต่ธรรมชาตินั้นยังเหนือกว่า มันจึงต้องครอบเอาไว้ก่อน ต่อเมื่อได้มีผู้เปิดทางให้แล้วก็ดีดผึง ๆ ๆ ออกเลย เปิดช่องเปิดทางให้ดีดผึง ๆ ๆ ขึ้นมา ที่ว่าได้บรรลุธรรมตามธรรมพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมากมายในการแสดงธรรมแต่ละครั้ง ๆ นั่นฟังซิ พุทธบริษัทได้บรรลุธรรมเป็นเท่าไร มากมายก่ายกองนี่คือผู้ที่ได้หลุดพ้น ๆ ไปตามช่องที่พระพุทธเจ้าทรงเปิด นี่ละพ้นไป ๆ ๆ

เพราะอุปนิสัยมีอยู่แล้วนี่ เป็นแต่เพียงว่ายังไม่สามารถที่จะผ่านพ้นไปได้จึงต้องได้ตะเกียกตะกาย ตกในภพใดชาติใดก็จะทำอย่างไรได้ วิบากกรรมมันมีเหนือตัวทำด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไปทำความชั่วช้าลามก ด้วยความคึกความคะนอง ความอยากทำหรือความไม่เชื่อว่าบาปมีบุญมีเสียบ้างอะไรบ้าง กระทำลงไป ธรรมชาติที่มีอยู่ซึ่งเป็นความจริงไม่เอียงต่อผู้ใดซิ ทำลงไปมันก็ต้องเป็น ทำบาปต้องเป็นบาปทำบุญต้องเป็นบุญ เหมือนเราไปจี้ไฟจะว่าไม่ร้อนก็ว่าไป ลองจี้เข้าไปซีความจริงเป็นยังไงมันก็บอกเอง นั่นละความจริง นี่บาปก็เท่ากับไฟนั่นเอง มันต้องเป็นเองอย่างนั้น

พวกเราได้มาประพฤติปฏิบัติธรรม ยังมามัวเห็นแต่ความขี้เกียจขี้คร้าน เห็นคุณค่าของโลกของสงสารของกิเลสตัณหาว่าดี ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่เห็นคุณค่าของธรรมเลย มันก็ไม่มีวันที่จะผ่านไปได้หรือไม่มีวันเบาบางไปได้

เบื้องต้นได้พูดถึงพ่อแม่ครูจารย์เรื่องธุดงควัตร ซึ่งเป็นข้อสำคัญ ๆ ด้วยกันทั้งนั้น เช่น เนสัชชิ ท่านก็บอกไว้ อดนอนเป็นคืน ๆ ไปนี้ อดนอนนั่นก็เพื่อความเพียรประกอบความพากเพียร ไม่นอน อยู่ในอิริยาบถ ๓ คือยืนเดินนั่งไม่ยอมนอนเลย อย่างพระจักขุบาล จนกระทั่งจักษุแตก ท่านไม่ยอมนอน ๓ เดือนหรือว่าไง ท่านไม่นอนจักษุท่านแตก แต่ท่านก็บรรลุธรรมเป็นอรหัตบุคคลขึ้นมาได้เลย นี่ก็ธุดงค์ข้อหนึ่งเหมือนกัน เนสัชชิ

อยู่ในป่าอยู่ในป่าช้า เหล่านี้มีแต่ธุดงค์ทั้งนั้น สอนให้ไปอยู่ในป่า เพราะคุณค่าแห่งความอยู่ในป่านั้นสำคัญมากกว่าอยู่ตามสถานที่ธรรมดา เช่น อยู่ในบ้านเป็นอย่างหนึ่ง วัดบ้านเป็นอย่างหนึ่ง วัดป่าธรรมดาเป็นอย่างหนึ่ง อยู่ในป่าเปลี่ยวเป็นอย่างหนึ่ง

ความรู้สึกของเราจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ๆ เมื่อความรู้สึกของเราเปลี่ยนขึ้นทางด้านธรรมะทางด้านดี กำลังใจของเราก็ได้ก็มี

นี่ก็เริ่มเข้าพรรษาตั้งแต่วันนี้แล้ว ผู้ที่มาบวชไม่มีหน้าที่การงานอะไร อย่าห่วงใยยุ่งเหยิงวุ่นวายกับอดีต ทางบ้านทางเรือน หน้าที่การงาน ถึงคิดแล้วก็ไม่เกิดประโยชน์ คิดให้เป็นกังวลใจเปล่า ๆ ข้างหน้าข้างหลังคืออดีตอนาคตไม่ต้องยุ่ง เวลานี้บวชมาเพื่อประกอบความพากเพียร ให้ทำให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ให้เห็นเหตุเห็นผลภายในจิตใจตามหลักธรรมที่ทรงสอนไว้ อย่างน้อยจิตใจสงบก็ยังดี เทปก็มีในวัดนี้เอาไปเปิดฟัง นั่งภาวนาฟังเทปก็ดี หรืออยากจะอ่านหนังสือก็อ่าน แต่อ่านหนังสือสู้ฟังเทปไม่ได้ในขณะที่นั่งภาวนา จิตสงบเย็นลงไป

สติเป็นของสำคัญนะ ใครเคยภาวนาบทใดบาทใด ก็ให้อยู่กับธรรมบทนั้นบาทนั้น ไม่ว่าจะก้าวหน้าถอยกลับ ไม่ว่ายืนว่าเดิน อิริยาบถทั้ง ๔ ให้ได้ทุกระยะไปยิ่งดี ความคิดเป็นธรรม ปรุงก็ปรุงเป็นธรรม เช่น พุทโธ เป็นสังขารเป็นความคิด แต่เป็นความคิดที่เป็นธรรม เรียกว่าความคิดฝ่ายมรรค มันคิดเรื่องราวอะไรที่เป็นเครื่องผูกพัน นั่นเป็นความคิดของสมุทัย เป็นเหตุให้เกิดกิเลสขึ้นมาเกิดทุกข์ขึ้นมา ให้ระงับความคิดเช่นนั้น ให้คิดแต่สิ่งที่ดีงามคือธรรมเท่านั้น ใจสงบ

ผู้ภาวนาอานาปานสติ ก็ให้กำหนดตามที่เขียนไว้ในหนังสือก็มี ในเทปบางม้วนก็มี นี่ได้อธิบายไว้พอประมาณ ๆ ถึงไม่ละเอียดมากก็พอจะจับเงื่อนได้แล้ว ถ้าพอจับเงื่อนเข้าไปได้แล้วความละเอียดไม่ต้องบอก เจ้าของจะเข้าใจเอง เพราะความละเอียดนี้จะบุกเบิกเข้าไปถึงขั้นที่ละเอียดสุดได้ไม่สงสัยที่ผู้ปฏิบัติจะพึงรู้เอง

ปีนี้พระเณรก็ตั้ง ๔๐ กว่านะนี่ ให้ขยับขยายเท่าไรก็ไม่ขยับขยาย อยู่กันอย่างนี้เต็มกันอยู่นี้จะว่ายังไงล่ะ มันลำบาก หนักเหมือนกันนะผมผู้ปกครอง และยิ่งมีการทะเลาะเบาะแว้งนี้ด้วยแล้ว เป็นฟืนเป็นไฟภายในวัด เพราะผู้ปฏิบัติพระกรรมฐานผู้ปฏิบัติอยู่ด้วยกันนี้มันเป็นเหมือนอวัยวะเดียวกัน พอมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นนิด ๆ จะกระเทือนถึงกันไปหมดเลย เช่นเดียวกับอวัยวะของเราส่วนใดส่วนหนึ่งวิการไปเสียนี้กระเทือนทั้งอวัยวะนั้นแหละ เช่น หนามยอกเท้า และเขยิบไปหมดทั้งตัวเลย เดินเขยก ๆ และเจ็บเป็นทุกข์ไปหมด

นี่ก็เหมือนกัน รายใดคิดเป็นความระแคะระคาย รายใดที่ไม่ดีทำการกีดการขวางหมู่เพื่อนเข้าไปแล้ว นั่นแหละรายนั้นแหละ จะเหมือนกับหนามยอกทีเดียว แล้วก็เสียไปหมด ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยนะ เพราะความเกี่ยวโยงกัน เมื่อเราทราบชัดเจนในต้นเจตนาของเราและปัจจุบันแห่งเจตนาว่ามาปฏิบัติธรรมแล้ว ก็ให้ดูหัวใจเจ้าของมันกระเพื่อมออกเรื่องอะไร นั่นละมันเกิดขึ้นนี้ก่อน เช่นว่าผู้นั้นไม่ดีผู้นี้ไม่ดี ผู้คิดนี้แหละ

ไม่ดี มันไปหาเรื่องหาราวขึ้นมา จริงไม่จริงมันก็เอาเรื่องขึ้นมา เหมือนกับตุ๊กตาเครื่องเล่น หลอกเจ้าของให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย สุดท้ายก็กระทบกระเทือนกันจนได้

ความกระทบกระเทือนนี้ หรือว่าความทะเลาะเบาะแว้งกันนี้ ก็ต้องสำคัญว่าตัวดีตัวถูก ความสำคัญว่าตัวดีตัวถูกโดยไม่เสียดายอรรถธรรมเลย นั่นเป็นความผิดมากทีเดียว ความสำคัญว่าตัวถูก เสียดายในความถูกของตัว ก็คือเสียดายเรื่องของกิเลสนั่นแหละ จะไปเสียดายอะไร มันไม่รู้มันไม่ทันนี่นะ ทันกิเลส เมื่อทะเลาะกันขึ้นมาแล้ว ความทะเลาะนั้นหรือเป็นธรรม ความทะเลาะนั้นหรือเป็นของวิเศษ ความทะเลาะนั้นหรือเป็นมรรคผลนิพพาน

กิเลสมันไม่ได้คำนึงนะตอนนี้ มันว่าตัวดีทั้งนั้น ปิดกั้นทางตัวเองเท่าไรมันก็ไม่รู้ นี่ซิเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าเป็นธรรมแล้วมันไม่ได้ว่าละ ดูหัวใจนี่ใครติใครชมที่ไหน ฟังมันลงในหัวใจ ใจมันจะไปว่ายังไง มันหิวอะไรกับเขา เขาติมันได้อะไร เขาชมมันได้อะไร มันรู้อยู่นี้ มันปรุงขึ้นมาแพล็บก็รู้ เมื่อรู้แล้วมันก็ดับ ถ้าไม่รู้มันก็เป็นภาพออกไปหลอกเจ้าของ ให้เกิดเรื่องเกิดราวขึ้นมาจนได้ นี่เป็นของสำคัญ

วัดนี้ผมเป็นหัวหน้าในการปกครองทุกสิ่งทุกอย่าง แน่ใจว่าปกครองหมู่เพื่อนโดยธรรมโดยวินัย เต็มความสามารถของเจ้าของที่ได้ศึกษาเล่าเรียนและได้สำเหนียกศึกษามาจากครูจากอาจารย์ และมาปกครองหมู่เพื่อน อันใดที่มันข้องใจอันไหนให้มาปรึกษาปรารภ อย่าตั้งเป็นกฎเป็นเกณฑ์ ด้วยความอวดรู้อวดฉลาด ขัดแย้งคนนั้นขัดแย้งคนนี้ เดี๋ยวจะตั้งเป็นก๊กเป็นเหล่าขึ้นมาและโจมตีกันในวัด กลายเป็นพวกหมากัดกันไปนะ ผมไม่ปรารถนาอย่างยิ่ง อย่าให้เห็นเรื่องอย่างนี้นะ สอดตรงนั้นแทรกตรงนี้อย่างนี้อย่าให้มี มีไม่ได้ ผมพูดตรงๆ เรื่องอย่างนี้ไม่ใช่ธรรม หยาบๆ เห็นกันอยู่เอามาอวดทำไม

เรื่องตั้งกฎนั้นกฎนี้ก็เหมือนกัน คัดค้านผู้นั้นคัดค้านผู้นี้เรื่องนั้นเรื่องนี้ เห็นด้วยไม่เห็นด้วยนี้ อย่ามายุ่งให้มันทะเลาะกันนะ เรื่องเหล่านี้หยาบๆ ถ้ามีข้อข้องใจสงสัยตรงไหนให้ศึกษาครูบาอาจารย์ และศึกษาหมู่เพื่อนก็ให้ศึกษาโดยเหตุโดยผลโดยอรรถโดยธรรม อย่าศึกษาด้วยความอวดรู้อวดฉลาด ว่าผมเห็นด้วยผมไม่เห็นด้วย เหมือนกับเราเป็นจอมนักปราชญ์ นั้นละจอมโง่ที่สุด จอมชั่วช้าลามกที่สุด มันกำลังเริ่มเกิดขึ้นแล้วนั่น ถ้าเป็นอย่างนั้น

สุดท้ายก็เป็นก๊กเป็นเหล่าขึ้นมาซี เข้ากับคนนั้นไม่ได้เข้ากับคนนี้ไม่ได้ เข้ากับพวกนั้นไม่ได้เข้ากับพวกนี้ไม่ได้ นั่นละที่นี่ มาช่องสุมแล้วละที่นี่ไม่ใช่มาปฏิบัติธรรม มาช่องสุมฟืนสุมไฟเผาศาสนา มันก็เท่ากับเทวทัตละซิ ครูบาอาจารย์มีอยู่ไม่ยอมฟังเสียง สุดท้ายก็แยกแยะแตกกันเป็นสังฆเภทภายในวัดเข้ามา

อย่าให้ผมได้เห็น ผมไม่ปรารถนาอย่างยิ่ง หากเห็นท่าไม่ดีแล้วผมหนีได้นะในพรรษาก็ตาม นี้จะถามตรงๆ เลยว่า ท่านนี้ยอมผิดไหม ถ้าไม่ยอมผิดยังว่าดีอยู่เหรอท่านจะอยู่หรือท่านจะไป บอกตรงๆ เลยเรา เอ้าท่านไม่ไปผมจะไป เอ้าแลกกันว่าอย่างนี้เลยนะ แล้วจริงด้วยนะ ถ้าท่านอยู่ละก็ เอ้า ปกครองหมู่เพื่อน ผมไม่ดีแล้วผมจะไปแล้วเตรียมของทันทีไปเลย ไม่เสียดายอะไรทั้งนั้นแหละ เพราะเราสอนพระเพื่อพระแท้ๆ เมื่อไม่เกิดประโยชน์ อำนาจวาสนาเราไม่มีแล้ว จะอยู่ให้หนักศาสนาหนักวัดหนักวาหนักหมู่เพื่อนทำไม ต้องไปแน่ๆ ผมไม่สงสัย ถ้าหากว่าเรื่องเป็นอย่างนี้ ตีตราไว้เลยก็ได้ เด็ดขนาดนั้นละถึงคราวเด็ดๆ จริงนี่

ฆ่ากิเลสก็อย่างนั้นเหมือนกัน ถึงคราวเด็ดๆ ตายก็ตายฟันกันเลย นี่ถึงว่าเดนตายมาได้มาหาหมู่เพื่อน มาสอนหมู่เพื่อนให้เป็นอรรถเป็นธรรม ด้วยความเมตตาสงสารไม่มีอันใดเจือปนเลย หากว่าเรื่องราวจะเกิดขึ้นเป็นอีกอย่างหนึ่งตรงกันข้ามแล้วก็ไม่ควรจะอยู่วัด สำหรับผมเองก็ดี ไม่มีอำนาจวาสนาปกครองหมู่เพื่อนว่ายังไง มันไม่ถูกต้องทำให้หมู่เพื่อนระแคะระคาย หมู่เพื่อนทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกัน บอกไม่ฟังก็ต้องไป ถ้าพวกนี้ไม่ไปเราต้องไป มีเท่านั้น อย่างอื่นไม่มี มีไม่ได้ ต้องเป็นอย่างนั้น นี่เราพูดไว้ล่วงหน้านะ อย่าให้เห็นอย่าให้พบ เราเคยเข็ดมาแล้ว

แม้ในครั้งพุทธกาล พระศาสดาองค์เอกเป็นประธานอยู่มันก็ไม่ได้ไว้หน้านะกิเลส ให้เอานั้นมายึดมาพินิจพิจารณาเป็นคติไว้อย่าได้ลืมนะ ภิกษุชาวโกสัมพีฝ่ายหนึ่งเป็นคณาจารย์เป็นธรรมกถึกมีลูกศิษย์ ๕๐๐ ขึ้นไป ฝ่ายหนึ่งเป็นวินัยธร ธรรมกถึกคือนักเทศน์พูดง่ายๆ วินัยธรคือผู้เคร่งครัด ผู้ทรงไว้ซึ่งวินัยธร **ธร** แปลว่าทรง ท่านเรียกว่าวินัยธร ทรงไว้ซึ่งวินัย นี้ก็มีบริษัทบริวารถึง ๕๐๐ เหมือนกัน

วันนั้นพระธรรมกถึกไปถ่ายส้วม แล้วล้างด้วยน้ำในกระบอก ก็เหลือน้ำเอาไว้แล้วออกมา หลังจากพระธรรมกถึกออกมา พระวินัยธรก็เข้าไปส้วม ได้ไปเห็นน้ำที่เหลือไว้ในกระบอกอันนั้น ออกมาก็มาต่อว่ากันเล็กน้อย ตามธรรมดาน้ำในกระบอกส้วมสาธารณะอันนั้น เมื่อถ่ายแล้วต้องให้หมดไม่ให้เหลือเอาไว้ ตามหลักพระวินัยท่านปรับอาบัติ เว้นแต่กระบอกส้วมนั้นเป็นของตัวคนเดียว เช่นอย่างอยู่ในส้วมของผมของใครก็ตามของคนเดียวนั้น เหลือไว้ได้ไม่ขัดข้อง ท่านอนุญาตไว้แล้วในพระวินัย แต่นี้อยู่ในส้วมสาธารณะ

พอออกมาแล้วก็มีต่อว่ากัน พอต่อว่ากันแล้วองค์ที่เป็นวินัยธรก็พูดเรื่องราวของพระธรรมกถึกที่ทำผิดวินัยให้ลูกศิษย์ฟัง ไอ้ลูกศิษย์นี้ก็ไปว่าให้ลูกศิษย์ทางด้านพระธรรมกถึก เอ้า ว่าอาจารย์ของท่านเหลือน้ำไว้ในกระบอกไม่รู้วินัยเลย เอากันละนะ ทีนี้สุดท้ายระหว่างลูกศิษย์กับอาจารย์ก็ทะเลาะกัน เลยยกทัพใส่กัน

พระพุทธเจ้ามาห้ามไม่ยอมฟังเลย ถือว่าดีว่าเด่นด้วยกันทั้งนั้น ถือว่าถูกแล้วไม่ยอมฟังพระพุทธเจ้าเลย พระองค์จึงเสด็จหนีเข้าไปจำพรรษาที่ป่าเลไลยก์ นั่นละปีจำพรรษาที่ป่าเลไลยก์ก็คือว่าห้ามไม่ฟัง อะไรไม่ฟัง นี่คือกิเลสมันดีเกินครูเกินอาจารย์ดีเกินพระศาสดา พระองค์ก็ทรงคิดว่า เมื่อท่านเหล่านี้ถือกิเลสเป็นครูเป็นอาจารย์เป็นศาสดายิ่งกว่าเราแล้ว เราก็ไม่ควรอยู่ต่อไปให้หนักวัด พูดง่าย ๆ คงจะเป็นอย่างนั้น แล้วเสด็จออกไปจำพรรษาที่ป่าเลไลยก์

จนกระทั่งพระทั้งสองฝ่ายนี้จะตายที่นี่ เขาไม่เอาข้าวใส่บาตรละซี ไปทางไหนหือ พระธรรมกถึกหรือพระวินัยธร ลูกศิษย์ธรรมกถึกหรือลูกศิษย์วินัยธร เขาชี้หน้า ๆ ไปที่ไหนบิณฑบาตไม่ได้กินเลย ทีนี้อดข้าวจะตายจะว่าไง ใครมาก็มาชี้หน้า ๆ ๆ นั่นน่ะวิเศษยังไงพิจารณาซิ ทีแรกเจ้าของก็ว่าวิเศษวิโสด้วยการทะเลาะกันถึงได้ทะเลาะกัน ไม่ยอมพระพุทธเจ้า ไม่เห็นพระพุทธเจ้าวิเศษอะไรเลย

ทีนี้เมื่อจะตายจริง ๆ จึงมาขอร้องให้พระอานนท์ไปอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมา นี่ละเรื่องมัน พระองค์จึงได้เสด็จกลับมา ได้มาประทานโอวาทต่อไป ด้วยความที่ท่านเหล่านี้เห็นโทษเต็มหัวใจแล้ว เมื่อพระองค์แสดงธรรมเท่านั้นก็ยอมรับทันที ๆ จนได้บรรลุธรรมมากมายก่ายกอง

นี่เราก็ไม่อยากได้ยิน ไม่อยากเห็นเรื่องที่ว่านี่ ไอ้เรื่องที่ดีกว่าครูกว่าอาจารย์ด้วยความรู้ความฉลาดของตน ที่สำคัญตนว่าดีว่าวิเศษวิโสยิ่งกว่าใคร ๆ นั้นละมันจะเป็นแบบที่ว่านี่ ให้พากันระมัดระวังให้มากนะ ธรรมกถึกวินัยธรมันอยู่ในทุก ๆ คนนั่นแหละ กิเลสตัวผีนี้มันแทรกเข้าอยู่ในทุกคน ๆ ให้ระวังนะ แล้วความสำคัญอันนั้นออกมาให้พึงทราบถ้าจะทราบ ถ้าจะกราบพระพุทธเจ้าว่าเป็นครูเป็นอาจารย์เป็นศาสดาองค์เอกจริง ๆ แล้ว ให้ทราบว่าพระธรรมกถึกนั้นก็เป็นอาจารย์อันเอกพระวินัยธรก็เป็นอาจารย์องค์เอก ที่จะถือเป็นคติได้แล้ว ถ้าเราไม่อยากแข่งท่านด้วยวิธีการอย่างนี้

เข้าพรรษาแล้วก็ให้ตั้งหน้าตั้งตาทำภาวนากันนะ ไอ้เรื่องศาลานี้อย่ามาเพ่น ๆ พ่าน ๆ ให้เห็นเถอะ รำคาญตาจะตายละ เพ่น ๆ พ่าน ๆ โดยหาเหตุหาผลไม่ได้ เพราะนี้ไม่คุยนะ เคยปฏิบัติมายังไงมันติดหัวใจ ถ้าพูดถึงเรื่องติดหัวใจ มันเคยมันชินต่อนิสัยไอ้เรื่องความสงบตัวประกอบความพากเพียรไม่เพ่น ๆ พ่าน ๆ นี่นะ มันเป็นเรื่องที่เคยชินต่อผู้ปฏิบัติ และเคยปฏิบัติกับครูบาอาจารย์มาอย่างนั้น ทีนี้เมื่อมาเห็นหมู่เพื่อนเพ่น ๆ พ่าน ๆ อะไรต่ออะไรดูไม่ได้ มันขัด ไม่พูดมันก็เป็นอยู่อย่างนั้น

เพราะเราเป็นผู้สอนหมู่เพื่อนนี่ ทำไมเมื่อมันขัดหูขัดตาจึงจะไม่เป็นในจิต ก็เราเป็นผู้รับผิดชอบทุกด้านทุกทางมันก็ต้องได้ดู ขัดตรงไหนก็ต้องได้รู้แหละ อย่างนี้ให้ระวังอย่าให้ยุ่ง ๆ เหยิง ๆ มากมายนักนะ ให้ดูใจเจ้าของนั่นน่ะ ให้เดินจงกรมเอามัน

หลงทิศหลงแดนไปเป็นไรกิเลสน่ะ นั่งภาวนาก็เหมือนกัน ถึงคราวนั่งก็เอาให้จริงจังซิ อยู่ไหนก็ให้ประกอบความพากเพียร อย่าได้ลดได้ละ

ผู้ปฏิบัติธรรมย่อมมีตัวเรียกว่า **เอกโก** เป็นผู้ๆ เดียวเที่ยวไปและอยู่ท่านว่าท่านกล่าวไว้แล้วในธรรม นี่ก็เหมือนกันให้ประหนึ่งว่าบุคคลผู้เดียว อยู่คนเดียว แม้จะอยู่กับหมู่เพื่อนตั้งหลายๆ องค์ก็ตาม อารมณ์ของจิตอย่าไปยุ่งกับใครต่อใคร

ให้ดูตัวโจรมารตัวเทวทัตมันแสดงอยู่ที่หัวใจเรานั้นนะ มันปรุงขึ้นเรื่องอะไรภาพมันออกไปนอกๆ โน้นแล้ว เราไปเห็นภาพแล้วตื่นมัน ผู้ที่มันปรุงออกไปนี้เราไม่เห็นเหมือนกับจอหนังนั่นแหละ มันออกจากฟิล์มนี่แป๊บไปปรากฏที่จอโน้น ไปดูเป็นบ้ากันอยู่โน้น มันออกจากฟิล์มนี้ อันนี้ก็ออกจากหัวใจนี้ปั๊บออกไปเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาแล้ว และสุดท้ายเดินจงกรมมีแต่เรื่องอันนี้เต็มหัวใจ นั่งสมาธิภาวนามีแต่เรื่องเหล่านี้เต็มหัวใจ มีแต่เรื่องอารมณ์เผาผลาญตัวเอง โดยไม่รู้สึกตัวนะว่ามันเผาตัวเองน่ะ ยังเพลินไปกับเรื่องของคนนั้นของคนนี้ ไม่ดีอย่างนั้นไม่ดีอย่างนี้ ตัวเป็นบ้าอยู่ยังไม่ดู ถ้านักปฏิบัติต้องรู้เพราะดู มันแย็บมาก็รู้ทันที สติไม่รู้อะไรจะรู้ ปัญญาไม่ใคร่ครวญอะไรจะใคร่ครวญ

พระเราเป็นเพศที่ใคร่ครวญ เป็นเพศที่มีสติ เป็นเพศที่อดทน เป็นเพศที่ให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่ถือกัน เป็นเหมือนอวัยวะเดียวกัน เป็นเพศที่เมตตาซึ่งกันและกัน ถ้าพระเราเป็นไม่ได้แล้ว อย่าไปสอนโลกเขาให้เสียเวลาเวลา และหนักหูหนักใจเขาเปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร เอาตัวให้มันจริงซีแล้วค่อยสอน สอนคน สอนใครก็ตามเถอะ ถ้าเราได้จริงเต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้ว เขาจะเอาไม่เอาเป็นเรื่องของเขาไม่เป็นอารมณ์กับใครเลย ทำประโยชน์เป็นประโยชน์แท้ๆ สอนๆ ด้วยความเมตตาอย่างจริงจัง ไม่ได้เป็นเพียงคำว่าเสกสรร นี่ให้มันจริงซิ จริงเจ้าของ สอนใครก็ตามสู้สอนเจ้าของไม่ได้ โทษใครก็ตามสู้โทษเจ้าของไม่ได้ เพราะโทษเจ้าของมันเผาเจ้าของ ดูตัวโทษที่มันเผาอยู่นี้ให้มันทันกันซิ นักปฏิบัติไม่ดูหัวใจนี้จะดูที่ตรงไหน

เอาแค่นี้ละ เหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

วิชาฆ่ากิเลส

วิชาฆ่ากิเลสเป็นวิชาประเภทหนึ่งที่เป็นเรื่องของธรรม สร้างขึ้นมาจากความมีอยู่ของธรรมเป็นแขนงๆ ออกมา เช่นเดียวกับต้นไม้ ก่อนที่จะเป็นกิ่งก้านสาขาดอกใบย่อมออกจากลำต้น ต้นย่อมออกจากรากเหง้าของมัน แตกกิ่งก้านสาขาดอกใบออกมา เรื่องของธรรม ธรรมในหลักธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานของตัวเองอยู่แล้วตั้งแต่กาลไหนๆ มา นั่นเรียกว่าพื้นฐานของธรรม วิชาธรรมก็ผลิตออกมาจากนั้นเป็นแขนงต่างๆ แล้วก็ออกมาพูดได้หลายชนิดให้ไพเราะเพราะพริ้งก็ได้ ให้เป็นไปตามความจริงก็ได้ ที่เรียกว่าชำระกิเลสบ้าง ประกอบความพากเพียรบ้าง ถ้าพูดตามหลักความจริงก็ว่าสังหารกิเลส หรือฆ่ากิเลส นี่ถึงใจของผู้ปฏิบัติทั้งหลายไม่ว่าท่านผู้ใด จะถึงใจในความรู้สึกก่อนแล้วก็ถึงใจในการระบายออกมาหรือแสดงออกมา

วิชาของธรรมนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากกิเลสประเภทใดผลิตขึ้นมา ให้เป็นเครื่องมือกลับเข้าไปสังหารกิเลส แต่เป็นหลักธรรมชาติของตัวเอง วิธีการขุดค้นวิชาธรรมให้เกิดขึ้นภายในใจ พระพุทธเจ้าได้บำเพ็ญหรือได้ดำเนินมาก่อนแล้ว แต่พระพุทธเจ้านั้นเป็นสยัมภู ทรงพยายามขวนขวายเอง รู้ขึ้นมาเองโดยลำดับลำดา จนกระจ่างแจ้งในธรรมทั้งหลาย ทั้งพื้นฐานแห่งธรรมและธรรมที่เป็นสมบัติของพระองค์โดยเฉพาะบรรจุในพระทัยเต็มส่วน ควรแก่ความเป็นศาสดาของโลกได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้ว จึงได้นำธรรมในพระทัยนั้นออกมาสอนโลก ธรรมเหล่านี้จึงเป็นประเภทหนึ่งจากโลกทั้งหลาย ท่านจึงให้ชื่อว่าโลกว่าธรรม ไม่ใช่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การศึกษาเล่าเรียนในแง่ต่างๆ ของธรรมที่ท่านเรียกว่าปริยัตินั้น เราศึกษาเพื่อการจดจำแนวทางแห่งการปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสออกจากใจ เราจำต้องได้ศึกษาเล่าเรียนก่อนไม่มากก็น้อย ดังอุปัชฌาย์ท่านสอนกรรมฐาน ๕ ก็คือวิชา ๕ ประเภทนั้นเองขึ้นมา ให้พวกเราทั้งหลายได้ศึกษาเป็นเบื้องต้น ดังท่านสอนว่า **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** นี่เรียกว่าอนุโลม **ตโจ ทันตา นขา โลมา เกสา** เรียกว่าปฏิโลม คือย้อนหน้าถอยหลังหลายตลบทบทวน เพื่อความชำนิชำนาญ เพื่อความเข้าใจตามธรรมชาติมีอยู่ของอาการทั้ง ๕ นี้ซึ่งมีอยู่ทั้งตัวเราตัวเขา แล้วก็นำอาการทั้ง ๕ หรือวิชาทั้ง ๕ แขนงนี้ไปฝึกหัด เช่น การพิจารณาผม พิจารณาขน เล็บ ฟัน แล้วกระจายไปถึงหนัง เนื้อ เอ็น กระดูกตลอดสรรพางค์ร่างกาย ล้วนแล้วแต่เป็นวิชาธรรมที่แตกแขนงออกไป จากการปฏิบัติของผู้บำเพ็ญทั้งหลาย และธรรมก็เกิดขึ้นจากวิชาอันนี้แหละ

วิชานี้ได้มาจากอุปัชฌาย์อาจารย์หรือครูอาจารย์เสียก่อน เป็นภาคจดจำ แล้วก็มาคลี่คลายขยายออกดูตามความจริงของมัน จนปรากฏความรู้แจ้งขึ้นมาภายในตัวของเรา กลายเป็นสมบัติของเราขึ้นมา นี่ท่านเรียกว่า รู้ตามความจริง เอาความจำมาปฏิบัติเพื่อความจริงทั้งหลาย วิชาธรรมจึงเป็นวิชาประเภทหนึ่ง ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกทั้งหลาย คำว่าโลกทั้งหลายนั้น ได้แก่สิ่งที่ท่านเรียกว่าอธรรม คือสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ธรรมนั้นแล เมื่อธรรมผลิตขึ้นมาก็เพื่อจะแก้จะถอดถอนสิ่งเหล่านี้ หรือสังหารสิ่งเหล่านี้ออกจากใจของตนที่เต็มไปด้วยอธรรม

ด้วยเหตุนี้การศึกษาธรรมและการปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญธรรม จึงเป็นเรื่องพิเศษๆ อยู่โดยหลักธรรมชาติของตน แม้จะเรียนมาจากปริยัติหรือศึกษามาจากปริยัติแล้วก็ตาม กิ่งแขนงที่จะแตกออกไปเรื่อยๆ นับตั้งแต่วงแคบถึงวงกว้าง นับแต่หยาบถึงขั้นละเอียดนั้น จะเป็นขึ้นจากการปฏิบัติของผู้บำเพ็ญทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะถอดถอนตนให้หลุดพ้นออกจากทุกข์ ด้วยความรู้แจ้งแทงทะลุในสิ่งทั้งหลายที่เคยพัวพันจิตใจ ให้กลายเป็นคนละเรื่องละราว กลายเป็นคนละสัดละส่วนออกไปจากใจ ไม่คละเคล้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเหมือนดังที่เคยเป็นมา นี่ละการปฏิบัติธรรมจึงเป็นกรณีพิเศษจากโลกทั้งหลายอยู่ไม่น้อย

คำทั้งนี้ต้องออกมาจากภาคปฏิบัติของผู้บำเพ็ญทั้งหลาย ซึ่งเข้าใจแล้วรู้แล้วถึงจะนำมาพูดได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่เราจะด้นจะเดาเอามาพูดได้ ถ้าธรรมภาคความจริงแล้วด้นเดาไม่ได้ ต้องรู้จริงอย่างนั้นถึงจะพูดออกมาได้ตามความจริงที่ตนรู้ตนเห็นนั้น นี่จึงเป็นกรณีพิเศษ ถ้าพูดถึงเรื่องความเพียรก็ต่างจากโลกเขาเพียรในการงานของเขาอยู่มาก งานใดก็ตามงานทางโลกกับงานทางธรรมนี้ มีความแตกต่างกันอยู่มากทีเดียว การปฏิบัติในตัวของเราจะให้เป็นแบบโลกเป็นเหมือนโลกนั้น จึงเป็นไปได้ยากสำหรับผู้ที่จะตะเกียกตะกาย เพื่อความพ้นทุกข์ให้ได้อย่างใจหวัง

ศรัทธาความเชื่อ เชื่อธรรมดาในธรรมทั้งหลายนี้เป็นประเภทหนึ่ง เชื่อจากความฝังใจที่ได้รู้ได้เห็น เป็นสักขีพยานขึ้นมาเป็นลำดับลำดานี้ประการหนึ่ง ความเพียรธรรมดาที่ตะเกียกตะกายล้มลุกคลุกคลานไปตามความจดความจำ ความเข้าอกเข้าใจในตำรับตำรา หรือเชื่อตามครูบาอาจารย์แนะนำสั่งสอนนั้นเป็นประเภทหนึ่ง เชื่อในสิ่งที่ตนรู้ตนเห็นนี้เป็นอีกประเภทหนึ่ง เพียรไปโดยลำดับลำดา เพราะความรู้ความเห็นนั้นซึ่งเป็นเหมือนแม่เหล็กดึงดูดความเพียรให้หนักแน่นเข้าไปโดยลำดับหนึ่ง จึงต่างกันๆ ไปโดยลำดับลำดา

สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติจะพึงขวนขวายในตัวเอง และรู้ขึ้นมาภายในตัวเองโดยไม่ต้องไปถามผู้หนึ่งผู้ใดเลย ท่านเรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** นี่เป็นสมบัติของผู้

ปฏิบัติโดยแท้ สมบัติอันนี้แลเป็นเครื่องรักษาผู้ปฏิบัติได้โดยลำดับ ตามสมบัติที่มีมากน้อย ท่านเรียกว่า ธรรมสมบัติ เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติ เราผู้ปฏิบัติทั้งหลายก็มุ่งจุดนี้เป็นสำคัญ เหมือนครั้งพุทธกาลท่านที่ได้เป็นสรณะของพวกเรา ล้วนแล้วแต่ท่านปฏิบัติเพื่อความเป็นสรณะของตน และได้เป็นจริง ๆ แล้วก็กลายเป็นสรณะของโลกขึ้นมา

ธรรมจึงเป็นพิเศษอันหนึ่งจากโลกทั้งหลาย และสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมก็เป็นข้าศึกกัน ส่วนมากอธรรมต้องเป็นเจ้าของจิตใจของสัตว์โลก แม้ธรรมมีก็เป็นแต่เพียงว่าเคลือบแฝงเท่านั้น ยังไม่ใช่เป็นเนื้อเป็นหนังของตัวเองจริง ๆ ที่มีกำลังมากเหมือนกับอธรรมที่มันไปสร้างตัวเอง จนเป็นเนื้อเป็นหนังขึ้นภายในจิตใจของสัตว์โลก แล้วกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับมัน

เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายจึงได้ถือว่า หรือจึงได้พูดกันว่าอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่น คือมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกิเลส ใจของเรานี้น่ะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกิเลส ประหนึ่งว่าไม่มีอะไรเป็นพิเศษ นอกจากถ้าว่าเป็นกิเลสก็เป็นกิเลสทั้งหมด ว่าเป็นเราก็เป็นทั้งหมด ไม่มีทางที่จะแยกแยะกันออกได้ ให้เป็นคนละสัดละส่วน นี่เพราะความกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน เนื่องจากความสร้างเนื้อสร้างหนังของตนเองขึ้นภายในจิตใจของสัตว์โลกแต่ละดวง ๆ นี่ท่านให้นามว่ากิเลส ซึ่งเป็นเหมือนกับกาฝากแทรกอยู่กับต้นไม้ แล้วดูดซึมต้นไม้มาเป็นอาหารเลี้ยงลำต้นของตน และต้นไม้นั้นก็อับเฉา จนกระทั่งถึงตายไปได้เมื่อกาฝากมีจำนวนมาก

จิตใจของเราก็เสียคนได้เมื่อสิ่งเหล่านี้มีกำลังมาก แทรกซึมอยู่ภายในจิตใจ สร้างเนื้อสร้างหนังสร้างความเป็นอยู่สืบทอดกันไปโดยลำดับลำดา ไม่มีวันหยุดหย่อนผ่อนคลายเลย ก็คือกิเลสสร้างตัวเองภายในจิตใจของสัตว์โลกนี้แล นี่ละที่เรียกว่ามันเป็นเราไปเสียหมด ประหนึ่งว่ากาฝากกับต้นไม้นั้นเป็นอันเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่อันเดียวกัน กาฝากเกิดขึ้นใบของมันก็ไม่เหมือนต้นไม้ต้นนั้น กิ่งก้านสาขาของมันอะไร ๆ ของมัน อวัยวะของมันทุกส่วนเป็นเรื่องของมันทั้งนั้น แต่มันดูดซึมเอาต้นไม้นั้นเป็นอาหารของมันไปตลอด ยังชีพของมันอยู่ได้ด้วยอาหารจากต้นไม้

นี่ก็เหมือนกัน กิเลสสร้างตัวของมัน ยังชีพคือความเป็นอยู่ของตัวเองให้สืบทอดไปโดยลำดับลำดา จนเป็นกัปเป็นกัลป์เป็นกี่ล้านกัปล้านกัลป์ ก็ไม่มีใครที่จะนับอ่านได้จากความยืดยาวของกิเลส ที่มีความเหนียวแน่น และสร้างตัวเองอยู่ภายในจิตใจ จึงไม่มีใครจะทราบได้ว่ากิเลสเป็นเช่นไร จิตเป็นเช่นไร มันกลายเป็นอันเดียวกันหมด

ใครล่ะจะทราบได้ ก็มีพระพุทธเจ้าที่เป็นศาสดาองค์เอก ทรงบำเพ็ญพระองค์ทรงแก้ทรงไขทรงถอดทรงถอนสิ่งที่เป็นกาฝากทั้งหลายออกไปได้ ด้วยการสร้างความดีทั้งหลาย นับตั้งแต่ปรารถนาเป็นพระโพธิญาณหรือปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า แล้วทรง

ตัวด้วยความเป็นพระโพธิสัตว์เรื่อยมา ความพากความเพียรไม่ลดถอยน้อยลงเลย นี่คือการบำเพ็ญเพื่อสั่งสมกำลังทางความดีทั้งหลาย ที่จะถอดถอนสิ่งเหล่านี้ออกจากพระทัย จนได้กลายเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาด้วยสยัมภู โดยความรู้เองเห็นเอง นี่เบื้องต้นมีพระพุทธเจ้าเท่านั้น แยกกาฝากกับต้นไม้ออกได้ ด้วยความรู้ชัดเจนว่า นี้คือกาฝาก นี้คือต้นไม้ เป็นข้าศึกต่อกันไม่น้อย ร้อยทั้งร้อยก็คือกาฝากนั้นแลเป็นข้าศึกต่อต้นไม้ จนได้ชำระออกหมด สังหารออกโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ กลายเป็นพระทัยหรือพระจิตบริสุทธิ์ล้วน ๆ นั้นแหละที่นี่จึงได้เป็นศาสดาสอนโลกด้วยความอาจหาญชาญชัยโดยไม่มีใครเป็นคู่แข่งเลย

พวกเราทั้งหลายก็ได้รับฟังพระโอวาทของพระพุทธเจ้า และบรรดาสาวกทั้งหลายที่เป็นอันดับสองจากพระพุทธเจ้าขึ้นมา ก็ได้ยินได้ฟังจากพระองค์แล้ว ด้วยคำว่า **สาวโก ๆ** แปลว่าผู้สดับผู้ฟังก่อน และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ยินได้ฟังมานั้น จึงค่อยรู้เรื่องรู้ราวค่อยชำระสะสางกาฝากภายในจิตใจออกได้โดยลำดับ ทั้งส่วนหยาบส่วนกลาง ส่วนละเอียด ที่มีเต็มอยู่ภายในจิตใจ แก้ไขถอดถอนออกได้โดยสิ้นเชิง เพราะความสามารถฉลาดรู้ทันกับกลมายาของกิเลส ซึ่งเป็นเหมือนกาฝากนั้นแล้วก็เป็นที่พึ่งของตนได้โดยสมบูรณ์

เมื่อเป็นสรณะของตนได้โดยสมบูรณ์เหมือนพระพุทธเจ้าแล้ว ก็กลายเป็นสรณะของโลก เป็นที่พึ่งที่เกาะที่ยึดของโลก เป็นแนวทางให้โลกได้เป็นคติเครื่องพร่ำสอนโลกให้ยึดเหนี่ยวเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

นี่เราพูดถึงหลักธรรมชาติของจิตจริง ๆ นั่นละ เมื่อมันคละเคล้ากับกาฝากคือกิเลสแล้ว เราจึงไม่มีทางทราบได้เพราะละเอียดพอ ๆ กันกับจิต เนื่องจากเป็นนามธรรมเหมือนกัน จะทำอะไรจึงเป็นการกระทบกระเทือนกิเลสเสียหมด ความทุกข์ความลำบากก็กลัวตัวทุกข์ตัวลำบาก จะประกอบความพากเพียรหรือตะเกียกตะกายด้วยวิธีการใด ๆ ก็กลัวแต่ความลำบาก ๆ นั่นละ

ถ้าพูดตามหลักความจริงแล้วก็คือกลัวกิเลสลำบาก กลัวกิเลสเป็นทุกข์ เพราะการประกอบความเพียรเพื่อชำระกิเลสนี้เป็นการกระทบกระเทือน เป็นการตบการตีกิเลส การฟัดการฟันกิเลสโดยลำดับลำดา และในขณะเดียวกันเพราะความสำคัญของเราที่ถูกกิเลสกลืนอย่างจมมิด ก็กลัวว่าเราเป็นทุกข์นั่นเอง นั่นกิเลสมาเป็นเราเสียแล้วเลยกลัวว่าเราเป็นทุกข์ เรากับทุกข์ก็แยกกันไม่ออก กิเลสกับเราก็แยกกันไม่ออก มันกลายเป็นอันเดียวกัน แน่ะ

ด้วยเหตุนี้วิชาธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ที่จะแยกจะแยะสิ่งเหล่านี้ วิชาอื่นใดในโลกไม่มีทางที่จะแยกจะแยะระหว่างกิเลสกับธรรม หรือระหว่างกาฝากกับต้นไม้ให้ออกเป็นคนละสัดละส่วนได้นอกจากธรรมเท่านั้น นี่ละวิชาธรรมเป็นอย่างนี้

เบื้องต้นก็ได้มาจากพระพุทธเจ้าเสียก่อน ได้ยินได้ฟังอุบายต่างๆ ในการบำเพ็ญ ในการแก้ไขถอดถอนก็นำมาปฏิบัติตนเอง ค่อยๆ เกิดผลขึ้นมาๆ ในเบื้องต้นความโลภเกิดขึ้นก็เป็นเราเสีย ความโกรธเกิดขึ้นก็เป็นเราเสีย ความหลงเกิดขึ้นก็เป็นเราเสีย ราคะตัณหาเกิดขึ้นก็เป็นเราเสีย ขึ้นชื่อว่าอาการของกิเลสทั้งมวลที่แสดงออกมาเราก็ถือว่าเป็นเราเสียสิ้น นี่เพราะความรู้ความฉลาดของเราไม่ทันมัน

แต่อาศัยการปฏิบัติบำเพ็ญตามหลักศาสนธรรมที่สอนไว้ ก็ค่อยเข้าใจไปโดยลำดับ จนกระทั่งจิตมีความสงบบ้างเป็นบางกาลบางเวลา เช่น จิตรวมสงบตัวหรือจิตเป็นสมาธิขึ้นโดยลำดับ ก็จะเริ่มเห็นภัยแห่งความฟุ้งซ่านของตนเอง ฟุ้งซ่านๆ เรื่องอะไร ก็ฟุ้งซ่านเพื่อความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหานั้นแลไม่ใช่เพื่ออะไร ก็เมื่อจิตเคยสงบแล้ว ความฟุ้งซ่านเป็นสิ่งที่ผิดปกติกับความสงบ ย่อมจะทราบ และฟุ้งซ่านไปในแง่ใด ในแง่ความโกรธเหรอ ในแง่ความโลภเหรอ ในแง่ความกำหนัดยินดีเหรอ พอใจหรือไม่พอใจเหรอ ย่อมทราบไปโดยลำดับลำดา เพราะอาการเหล่านี้เป็นอาการที่แฝงขึ้นมาๆ ผิดปกติของจิตที่สงบมีความสุขในขณะที่สงบตัว นั่นจึงเป็นเหตุให้ตื่นตัวตื่นใจ ให้ได้ทราบว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งหนึ่ง หรือว่าสิ่งนี้เป็นภัย สิ่งนี้เป็นหนึ่งนอกจากตัวของเรา นอกจากจิตของเราไป จิตของเราสงบอันนี้ไม่พาให้สงบ อันนี้พาให้ฟุ้งซ่านรำคาญ จึงต้องได้ถืออันนี้เหมือนกับเป็นข้าศึกอันหนึ่ง

ระหว่างเรากับข้าศึกคือกิเลสนั้นก็ต่อสู้กัน ครั้นต่อสู้กันไปเรื่อยๆ ก็เห็นเหตุเห็นผลไปเรื่อยๆ และแก้ไขถอดถอนออกไปเข้าสู่ความละเอียด ธรรมก็ละเอียดขึ้นกิเลสก็ละเอียดไปตามๆ กัน พอฟัดพอเหวี่ยงกันไป นี่วิธีการปฏิบัติเป็นอย่างนั้น

ทีนี้เมื่อจิตของเรามีทั้งความสงบ มีทั้งความแยบคาย อุบายต่างๆ ทันกับการแสดงออกของกิเลสประเภทต่างๆ แล้ว มันก็พอเป็นพอไปพอฟัดพอเหวี่ยง สุดท้ายก็เห็นชัดเจน กิเลสแสดงอาการใดของตัวเองขึ้นมา เช่นแสดงอาการโลภ ไม่ต้องพูดที่อื่นโลภอยากได้อาหารเพียงเท่านั้นมันก็กระเทือนใจแล้ว หือ วันนี้จิตมันโลภอะไรอย่างนี้ นั่นแต่ก่อนไม่เห็นว่าเป็นข้าศึก มันเริ่มทราบ หรือโกรธใครก็ตาม อ้อ วันนี้จิตแสดงอาการไม่ดี โกรธคนนั้นโกรธคนนี้ๆๆ ไม่พอใจเขา นี่เป็นเรื่องของกิเลสที่เกิดขึ้นจากเราไปโกรธเขา เขาจะผิดเท่าฟ้าเท่าแผ่นดินก็ตาม ความไม่พอใจในเขาก็คือกิเลสของเราเอง นี่มันก็ย้อนเข้ามาเห็นโทษของตัวเอง มากกว่าที่จะเห็นโทษของผู้อื่นที่ว่าผิดไป แล้วก็พยายามเข้ามาแก้ตรงนี้ นั่น มันเริ่มเห็นเข้าไปอย่างนั้น

หรือราคะตัณหาเกิดขึ้น เพราะเห็นรูปได้ยินเสียงธรรมชาติที่เป็นวิสภาคกัน แต่ก่อนไม่รู้ กลมกลืนกันไปเลย พันกันไปเลย เมื่อปฏิบัติเข้าถึงจิตขั้นละเอียด พอแสดงอาการขึ้นมาอย่างนี้ นี่จิตเราแสดงราคะคือความกำหนัดในสิ่งนั้นแล้ว ไม่ถือว่าสิ่งนั้นเป็นความผิด ถือผู้เป็นราคะที่แสดงตัวให้กระเทือนจิตใจนี้เป็นความผิด แล้วย้อนจิตเข้ามาแก้ที่ตรงนี้ นั่น เริ่มรู้ๆ เข้าไปอย่างนั้น จึงเรียกว่าผู้ปฏิบัติ รู้ด้วยสติที่เราฝึกอยู่แล้วพินิจพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญา ก็ทราบไปโดยลำดับลำดา เมื่อทราบกันหลายครั้งหลายหนก็แก้กันไปได้เรื่อยๆ ตั้งแต่ส่วนหยาบ ส่วนกลาง จนถึงขั้นละเอียด

แล้วก็กระจายกันออกไปถึงขันธ์ ๕ ของตัวเอง ว่าเป็นตัวพิษตัวภัย ตัวเป็นทางแสดงออกหรือเป็นเครื่องมือแสดงออกของกิเลสทั้งหลาย กิเลสอาศัยขันธ์นี้แลเป็นเครื่องมือ นั่น มันก็เริ่มทราบ ตัวกิเลสจริงๆ ไม่ใช่ขันธ์ ขันธ์ไม่ใช่กิเลส แต่เป็นเครื่องมือของกิเลสที่นำไปใช้ เราก็นำขันธ์นั้นมาเป็นเครื่องมือของธรรมด้วยในขณะเดียวกัน เอ้า จิตมันคิดมันปรุงเรื่องอะไร มันคิดเรื่องกิเลส เราคิดเรื่องธรรมแก้กัน มันสำคัญมั่นหมายเป็นเรื่องของกิเลส เราก็ใช้สัญญาความจดความจำที่พอจะแก้กิเลสประเภทนั้นได้ด้วยความจำของเรา ด้วยสัญญาของเรา จนกระทั่งกลายเป็นปัญญาขึ้นมา วิญญาณความรับทราบ รับทราบเรื่องอะไร เอ้า รับทราบที่จะเป็นกิเลส เราก็แก้เป็นธรรมไปโดยลำดับลำดา

นี่ละเครื่องมืออันนี้ละ เราแยกแยะออกมาใช้ทางด้านธรรมะ เมื่อสติปัญญาของเราทัน หรือธรรมะของเรามีในใจ มีกำลังพอที่จะทันมันแล้ว ย่อมจะทราบกันได้เป็นลำดับลำดาไป ทั้งๆ ที่แต่ก่อนเราไม่เคยทราบมาเลย ครั้นปฏิบัติไปโดยลำดับลำดา จิตก็ค่อยเลื่อนฐานะขึ้นไป เพราะได้รับการบำรุงรักษาอยู่เสมอ ย่อมเจริญเติบโตขึ้น ถ้าว่าเติบโต สติเคยขาดวรรคขาดตอนก็ไม่ค่อยขาดและไม่ขาด ปัญญาซึ่งนอนจมอยู่ภายในจิตใจเหมือนกับซุงทั้งท่อน ก็แสดงตัวขึ้นมา ไหวตัวขึ้นมา ปัญญาไหวตัวขึ้นมาจะไหวเพื่ออะไรถ้าไม่เพื่อทราบเหตุทราบผลต้นปลายในสิ่งต่างๆ แล้วกิเลสเป็นสิ่งใดล่ะ เป็นเหตุผลกลไกอะไร เป็นเรื่องอะไร เหตุใดปัญญาจะไม่จับปัญญาจะไม่คิด ปัญญาจะไม่พินิจพิจารณาล่ะ นั่น มันก็ต้องได้พิจารณา เมื่อพิจารณาเข้าไปแล้วมันก็ต้องรู้ รู้ไปโดยลำดับลำดา ตามขั้นของปัญญาเสียก่อน นี่เรียกว่าแก้กัน ชำระหรือถอดถอนทำลายกาฝากภายในจิตใจเรื่อยไปโดยลำดับลำดาอย่างนี้ละท่านเรียกว่าวิชาธรรม การปฏิบัติธรรมปฏิบัติอย่างนี้

ทีนี้เมื่อจิตได้เข้าอกเข้าใจวิธีการต่อสู้กับกิเลสแล้ว เรื่องความขี้เกียจขี้คร้านซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสหุ้มห่อจิตใจตัวของเราหมดทั้งร่าง จนกระทั่งจะเคลื่อนย้ายสู่ความเพียรไม่ได้ก็ค่อยจางหายไปๆ จนกลายเป็นความขยันหมั่นเพียร หนักก็เอาเบาก็สู้ไม่มี

ถอยขึ้นมาโดยลำดับลำดา จากนั้นก็กลายเป็นความเพียรกล้า เลยความขยันหมั่นเพียรไปเข้าสู่ความเพียรกล้า ดังท่านผู้ดำเนินในขั้นสติปัญญาอัตโนมัติท่านเหล่านี้เป็นผู้ก้าวเข้าสู่ความเพียรกล้า เลยความขยันหมั่นเพียรไปแล้ว

แต่ก่อนมีแต่กิเลสตัวขี้เกียจขี้คร้านตัวท้อแท้อ่อนแอ ตัวอำนาจวาสนาน้อยตัวไปไม่ไหวเต็มหัวใจและก้าวไม่ออก เมื่อธรรมมีกำลังแล้ว ธรรมก็ก้าวได้เหยียบหัวกิเลสไป ตัวขี้เกียจก็เหยียบไป ตัวท้อแท้อ่อนแอที่เคยเป็นมาแต่ก่อนก็เหยียบไปทำลายไปเรื่อยๆๆ สุดท้ายก็มีแต่จะเอาๆ ท่าเดียว ถ้าไม่หลุดพ้นเสียแล้วเป็นถอยไม่ได้ นั่นมันเป็นขึ้นเองเมื่อธรรมมีกำลังแล้ว

เราไม่คาดไม่หมายแหละ หากเป็นขึ้นโดยกำลังของธรรม กำลังของธรรมกับกำลังของจิตกลมกลืนเป็นอันเดียวกันแล้ว หากเป็นขึ้นรู้ขึ้น สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้ สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็เห็น สิ่งที่ไม่เคยว่าเราจะตัดขาดไปได้ ก็ตัดขาดไปได้ ด้วยอำนาจของธรรมเป็นเครื่องมืออันทันสมัย ทันกาลทันเวลา ทันกับกิเลสทุกแง่ทุกมุม ทุกประเภทของกิเลสนั่นเป็นอย่างนั้น นี่ที่ท่านหลุดพ้นไปได้ ท่านหลุดพ้นด้วยอย่างที่กล่าวมานี้แล

เพราะฉะนั้น การบำเพ็ญการแก้ไขการถอดถอน จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับพระผู้ปฏิบัติ และสถานที่ก็เป็นสิ่งสำคัญมากทีเดียว เราดูซิในตำรับตำราครั้งพุทธกาลมักจะอยู่ในป่าในเขาในถ้ำเงื้อมผา หาสถานที่ที่จะตั้งเนื้อตั้งตัว หาสถานที่ที่ไม่ประมาทนอนใจ เพราะคนเราเมื่อไปสู่สถานที่เปลี่ยวๆ ไปสถานที่น่ากลัวแล้วย่อมเป็นความเพียรขึ้นมาเอง ใครจะไปนอนจมอยู่ด้วยความขี้เกียจขี้คร้านเล่า เมื่อไปอยู่สถานที่เป็นภัย สถานที่จะต้องมีความฉิบหายวายปวงได้เมื่อประมาท แล้วใครจะไปยอมประมาทในสถานที่ควรจะตายเช่นนั้นด้วยความประมาท ต้องไม่ประมาท นั่น

ดังตะกี้นี้ก็ได้พูดให้ฟังถึงเรื่องการอยู่ในป่าในเขา ก่อนที่จะเทศน์นี้ มันต่างกันมากอย่างนั้นแหละ ทั้งวันความเพียรเป็นไปตลอดสายไม่ต้องบังคับ สติอยู่กับตัวแม้ปัญญาจะยังไม่ก้าวเดินก็ตามเพราะยังไม่ถึงขั้นจะก้าวเดิน สติดีระมัดระวังรักษาจิตอยู่เมื่อกำหนดที่จะให้เข้าสู่ความสงบเมื่อใดก็ได้อย่างง่ายดายๆๆ นั่นละความเพียรอยู่กับตัวเป็นอย่างนั้น เพราะอาศัยสถานที่ที่น่ากลัวนั้นแหละ เป็นการกระตุ้นเตือนสติให้ตั้งตัวอยู่ตลอดเวลา เลยกลายเป็นความเพียรทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอนเว้นแต่หลับเท่านั้น นอนก็มีสติ อะไรมาสัมผัสนิดหน่อยเท่านั้นตื่นแล้วๆๆ นี่ความเพียรของผู้อยู่ในสถานที่ไม่ประมาท ย่อมไม่ประมาท จึงเป็นความเพียรตลอดเวลา

อันใดก็ตาม ขอให้เราได้บำเพ็ญ ขอให้เราได้ดำเนินเถอะ เราจะรู้เอง ดังที่กล่าวมาในป่าในเขา สถานที่น่ากลัวน่าหวาดเสียว และเป็นสถานที่ตั้งแห่งความเพียรโดยลำดับลำดานี้ พระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาแล้ว พระสาวกท่านพากันดำเนินมาแล้วทั้งนั้น

ด้วยเหตุนี้การบำเพ็ญในป่าในเขาในถ้ำเงื้อมผา จึงเป็นสถานที่อันเหมาะสมอย่างยิ่ง ตามพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้แล้ว ว่า **รุกฺขมูลเสนาสนํ** เป็นต้น นี่ละเป็นการช่วยได้เป็นอย่างดี คือช่วยความเพียรของเรา

เราจะเห็นได้เวลาเราออกมาจากสถานที่นั่นมาอยู่ที่ธรรมดาๆ และมาอยู่กับหมู่เพื่อน ความขี้เกียจขี้คร้านแสดงตัวขึ้นมา ความเพียรไม่ค่อยก้าวหรือไม่ก้าว เป็นเพราะอะไร เพราะจิตมันนอนจมโดยไม่รู้สึกตัว เนื่องจากกิเลสพาให้จมนั่นเอง กิเลสมันง่ายที่สุดที่จะทำเราให้ล่มจมไป ขอให้ได้ช่องได้โอกาส เพราะกิเลสมีแต่หาโอกาสจะทำลายเราอย่างเดียว เมื่อมาอยู่ที่เช่นนั้นก็เป็นอันว่าเปิดโอกาสให้กิเลสก็ว่าได้ เพราะมันต่างกันมากกับอยู่ในป่าในเขาเพียงคนเดียว นี่ละท่านจึงสอนให้อยู่ในป่าในเขา สถานที่ที่เป็นที่ตั้งแห่งความเพียร

อยู่อย่างนั้นไม่นับวันนับคืนนับปีนับเดือนละ ดูแต่จิตดูแต่เรื่องที่จะเกิดขึ้นจากจิต มันกลัวอะไร มันไปสัมผัสสัมพันธ์กับอะไร กลัวว่าเสือ เสืออยู่ที่ไหนความคิดสังขารอันนี้มันปรุงต่างหาก มันหลอกว่าเสือ นั่นมันก็รู้ทันเสีย สังขารความปรุงว่าเสือไปเกิดขึ้นที่ใจ ทั้งๆ ที่เสือไม่มี มันหลอกตัวเอง บังคับจิตไม่ให้คิดเรื่องเสือเรื่องสัตว์อะไรที่จะเป็นโทษแก่จิตใจ โทษแก่ความสงบ บังคับจิตให้อยู่ในอรรถในธรรม เมื่อจิตอยู่ในอรรถในธรรม อรรถธรรมเป็นเครื่องรักษาจิต จิตย่อมปลอดภัยไร้กังวล สุดท้ายก็เข้าสู่ความสงบเย็นแน่วเลย นั่น

เอ้า ที่นี่วาระหลังจากนั้นแล้ว แม้แต่เสือกระหึ่มๆ อยู่ข้างที่อยู่เรา มันกลับไม่เห็นกลัว นั่นฟังซิ นั่นละเมื่อธรรมเข้ารักษาใจเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าให้กิเลสรักษาใจหลอกวันยังค่ำ เสือไม่มีก็หลอกว่ามี อะไรไม่มีก็หลอกขึ้นมาว่ามีๆๆ แล้วเป็นไปตามมันจมไปตามมัน ไม่มีคำว่าได้เป็นผลเป็นประโยชน์เลย มีแต่เสียโดยถ่ายเดียว ผลลบตามกันไปเรื่อยๆ พอเราได้ใช้อรรถใช้ธรรมเข้ารักษาตัว สติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม อุตสาหธรรม หมุนเป็นเกลียวเดียวกันเข้าสู่ใจ รักษาใจ จนกระทั่งใจมีกำลังขึ้นมาแล้ว แม้เคยกลัวมาขณะก่อน แต่ขณะนี้ไม่กลัว เห็นได้อย่างชัดเจนของผู้ปฏิบัติ

เอ้า ถ้าเราอยากจะรู้ก็ลองดูซิ ธรรมะพระพุทธเจ้าโกหกโลกเมื่อไร เมื่อธรรมได้เข้าสนิทกับใจแล้วเป็นเครื่องหนุนใจ ย่อมไม่มีความกลัว ถึงเสือจะเดินดุ่มๆ เข้ามาหาเรา เราจะเดินเข้าไปหาเสือได้อย่างไม่สะทกสะท้านเลย ทำไมเป็นอย่างนั้นฟังซิ มันเป็นแล้วนี่ไม่ใช่มาคุยเฉยๆ ได้ปฏิบัติแล้ว ได้ฝึกได้ทรมานตนแล้วถึงเหตุถึงผลถึงเป็นถึงตาย เอ้าๆ จะตายก็ตายเถอะ ทำไมมันถึงกลัวนักหนาว่ะ มันจะไม่ตายเหรอในโลกนี้ มันจะอยู่ค้ำฟ้าเหรอ ก้าวเข้าไปเดินเข้าไป มันหลอกเราว่าเสืออยู่ตรงไหน เดินเข้าไปหาเสือเลย เดินเข้าไปมันไม่มี นี่มันหลอก

เดินเข้าไป ๆ จนตั้งคำสัตย์ขึ้นมากี๊กเลยเชียวในหัวใจ เอ้า วันนี้ถ้าหากว่าจิตนี้ยังไม่กล้าหาญ ไม่รู้เรื่องรู้ราวของความกลัวความกล้านี้เมื่อไรแล้วจะไม่กลับ ใครจะว่าบ้าก็บ้าเถอะเราไม่สะทกสะท้าน กิเลสภายในหัวใจของเรานี้มันหลอกเราอยู่เวลานี้ ให้เป็นบ้าให้เป็นทุกข์จริง ๆ เขาว่าลมปากของเขาไม่เห็นว่าเป็นทุกข์อะไรเลย นั่น แล้วเดินไป ๆ เดินตรงนี้แล้วมันไม่มีเสือ เอ้า ไปตรงนั้น แล้วอยู่ตรงไหนอีกเดินไปอีก ไปหาตรงที่ว่าเสืออยู่ ๆ ที่แท้สังขาร สัญญา มันหลอกเรา ไปที่นี่ก็แล้วไปที่นั่นก็แล้ว หนึ่งแล้วนะโกหกเรา สองแล้วนะ ตามกันไปเรื่อยไม่ใช่ไปเฉย ๆ ไปด้วยความเพียร สังเกตตัวเองไปตลอดเวลา คอยจับผิดกัน กิเลสเป็นตัวผิดเป็นตัวหลอกลวง ธรรมะเป็นตัวจับผิดเป็นตัวแก้ความหลอกลวง

สุดท้ายก็เกิดความกล้าหาญขึ้นมา กล้าหาญไม่ใช่กล้าหาญธรรมดา กล้าหาญอย่างที่ว่านี้แหละ นึกให้หมดในโลกอันนี้กลัวอะไร ไม่มีอะไรกลัวเลย เอ้า ถ้าเสือเดินเข้ามานี้ เดินเข้ามาก็เดินใส่เสือเลยไม่สะทกสะท้าน จะไปลูบคลำหลังมันได้อย่างสบายโถ เพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายมาหากันเหรอ มาเยี่ยมกันเหรอ ถึงเสือจะกินมันก็ไม่มีกลัว ไม่สะทกสะท้าน เอ้า ตายก็ตายเพราะความกล้าหาญนั่นเอง ไม่ได้ตายเพราะความกลัวเลย นั่นเห็นไหม ขณะนี้เป็นอย่างนี้ คือกล้าจนตัวสั่น ความกล้าหาญชาญชัยเป็นขนาดนั้นดูซิ นี่ธรรมะพระพุทธเจ้าไม่จริงยังไง ไม่ยังงั้นท่านจะสอนให้ฝึกให้ทรมานทำไม

กิเลสเป็นตัวทำให้คนเสีย ธรรมะเป็นเหตุให้ฟื้นตัวขึ้นมาได้ ท่านจึงสอนด้วยวิธีนี้ ให้อยู่ในป่าในเขา ที่ไหนกลัวยิ่งเข้าไป ไม่ใช่ไปนอนให้มันกินเฉย ๆ นะเสือ เอ้า ไปด้วยความเพียรนี่นะ กล้าด้วยความเพียรสละตายด้วยความเพียร สละตายด้วยสติปัญญา ด้วยอรรถด้วยธรรม ไม่ใช่สละตายแบบขี้นเขียงเฉย ๆ นั่น ทีนี้มันก็รู้ละซี เมื่อเป็นเช่นนั้นมันก็เห็นคุณค่าของการอยู่ในป่าอยู่ในเขา เห็นคุณค่าไปโดยลำดับลำดา เมื่อเราได้ปฏิบัติในสิ่งใดแล้วย่อมเห็นเหตุเห็นผลกัน และเห็นคุณค่าตลอดถึงการเห็น ควรจะเห็นโทษมันก็เห็นได้อย่างชัดเจนเพราะการปฏิบัตินั่นแล

เมื่อตนก็ได้ปฏิบัติมาอย่างนั้นแล้ว และรู้ขึ้นมาด้วยการปฏิบัติอย่างนั้นจริง ๆ แล้ว ทำไมจะพูดไม่ได้มนุษย์เรา ใจเป็นของรู้ รู้แล้วทำไมพูดไม่ได้ ปากเป็นสิ่งที่พูดได้แท้ ๆ นี่ ทำไมพูดไม่ได้วะ เอาอย่างนั้นละซิ

ให้รู้ซีเรื่องนักปฏิบัติเราเป็นยังไง ธรรมะพระพุทธเจ้านั้นเป็นโมฆะจริง ๆ เหรอสอนโลกแล้วโลกมันไม่ยอมรับนั่นซี โลกมันเป็นโมฆะ หัวใจเป็นโมฆะ ตาหูจมูกลิ้นกายใจมันเป็นโมฆะ ธรรมะถึงจะเลิศประเสริฐเท่าไรก็เหมือนกับเอายาไปใส่คนตายนั่นแหละจะเป็นอะไร มันได้ผลประโยชน์อะไร ยาจะวิเศษวิโสขนาดไหนเอาไปใส่คนตายซิ

เอากรอกลงไป เอาฉีดลงไป ก็ฉีดคนตายมันจะฟื้นได้ยังไง มันไม่เกิดประโยชน์อะไร นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะอยู่กับคนประเภทปทปรมะ ไม่สนใจกับสิ่งใดเลยนอกจากกิเลสตัณหาฉุดลากไป เหมือนกับสิ่งไม่มีหัวใจเท่านั้น แล้วมันจะเกิดประโยชน์อะไรธรรมะ

เราไม่ใช่คนประเภทนั้นนี่นะ เรารู้ดีรู้ชั่ว เรามาบวชในพุทธศาสนา เราบวชเพื่ออรรถเพื่อธรรมเพื่อมรรคผลนิพพาน เพื่อคุณงามความดี สิ่งใดที่เป็นข้าศึกต่อคุณงามความดี ทำไมเราจะไม่รู้ ทำไมเราจะไม่แก้ไม่ถอดไม่ถอนล่ะ เรายิ่งเป็นพระทั้งองค์ เป็นผู้ปฏิบัติทั้งคนด้วย ทำไมจะไม่แก้กันล่ะ

อยู่เฉยๆ ทำไม การอยู่เฉยๆ เป็นประโยชน์อะไรบ้างถามตัวเองซิ อย่าให้ครูบาอาจารย์ถาม อย่าให้ผู้อื่นผู้ใดถาม ไม่ดี มันจะเกิดกิเลสขึ้นมา ด้วยการกระทบกระเทือน การกระทบกระเทือนนั้นละกิเลสมันเกิด มันเกิดขึ้นในขณะนั้น

มันเร็วที่สุดนะเรื่องของกิเลส เคยได้พูดแล้ว ไม่มีอะไรแหลมคมยิ่งกว่ากิเลสถ้าสติปัญญาไม่ทันมันจะเกิดได้วันยังค่ำคืนยังรุ่ง กระดิกออกมาพับเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น จากหัวใจดวงนั้น ต่อเมื่อสติปัญญาทันมันนั่นแหละถึงจะรู้มัน ออกอาการใดๆ รู้จนกระทั่ง เอ้า ให้ใจบริสุทธิ์ กลมายาของกิเลสออกแง่ไหนทำไมจะไม่รู้ มันอยู่ในหัวใจนี้ ทำลายมันจนพังไม่มีอะไรเหลือ ตลอดถึงโคตรแซ่ของกิเลส **อวิชฺชาปจฺจยา** ก็คือโคตรแซ่ของกิเลสที่พาให้สัตว์เกิดแก่เจ็บตายตลอดเวลานี้ พังไปหมดแล้ว มันจะไปแสดงอยู่ในจิตดวงใด ในอาการของผู้ใด ทำไมจะไม่ทราบล่ะ ก็เมื่อธรรมเป็นผู้สังหารมันเอง เพราะเหนือมันอยู่แล้ว ทำไมจะไม่ทราบอากัปกิริยาที่มันแสดงออก มันไม่มีที่จะแสดงออกในหัวใจเรา มันแสดงออกจากหัวใจใดจะต้องรู้ ถ้าลงได้เหนือมันแล้วต้องรู้ นั่นละการชำระตนเอง

ต้องให้มีความอาจหาญชาญชัยซิ เราเคยจมอยู่กับกิเลส มันพาให้เราวิเศษวิโสอะไรบ้าง เดินจงกรมก็กลัวแต่จะตาย นั่งสมาธิภาวนาก็กลัวแต่จะตาย มีอะไร มีแต่กลัวแต่จะตายๆ เรื่องกลัวแต่จะตายคือเรื่องอะไรนั่นน่ะ พิจารณาซิ ถามเจ้าของอย่างนี้ซิ จิตเมื่อเวลาตีเข้าถูกช่องถูกทาง กิเลสเวลาตีเข้าถูกช่องถูกทางมันหมอบเหมือนกันนั่นแหละ มันทำไมจะไม่หมอบ ไม่หมอบพระพุทธเจ้าจะสอนให้ตีให้ชำระเหรอให้สังหารมันเหรอ ธรรมเท่านั้นที่จะทำให้กิเลสได้กระเทือน นอกจากนั้นไม่มีอะไรที่จะให้กิเลสกระเทือนได้เลย นี่ละการปฏิบัติ

เราต้องใช้ความคิดความอ่านซี สติปัญญามีอย่าอยู่เฉยๆ หรือว่าทำจิตให้สงบแล้วปัญญาจะเกิดเอง อย่าฝันมันจะตายทิ้งเปล่าๆ ไม่เกิดจนกระทั่งสมาธิคือความสงบใจนั่นแหละ ถ้าทำด้วยความอ่อนแอท้อแท้ความขี้เกียจขี้คร้านพาให้ทำแล้ว มันจะจมลง

ในหมอนเท่านั้นละไม่เกิดประโยชน์อะไร ให้เห็นโทษของมันในสิ่งเหล่านี้ ผู้จะปฏิบัติตนเพื่อความพ้นทุกข์ต้องเอาจริงเอาจังอย่าท้อถอย

ให้ดูหัวใจเจ้าของ นี่สำคัญมากที่ตรงนี้นะ อย่าไปดูสิ่งใดฟังสิ่งใด สำคัญกับสิ่งใดมากยิ่งกว่าดูความเคลื่อนไหวของใจที่แสดงออกมา ด้วยอำนาจของกิเลสแทบทั้งนั้นแหละ มันแสดงออกมา ถ้าสติปัญญาไม่ทันมันจะมีแต่เรื่องของกิเลส นอกจากว่ากิเลสมันอ่อนตัวลงจนกระทั่งมันหลบมันซ่อนแล้ว นั้นละมันจะไม่แสดง มีแต่ธรรมละ คือสติธรรม ปัญญาธรรม แสดงตัว แสดงลวดลายอยู่ตลอดเวลาภายในหัวใจดวงนั้น เวลากิเลสมันกระดิกออกมา ก็เป็นอันว่าถูกสังหารกันทันทีๆ มันจะแสดงอะไรล่ะ กิเลสมันก็ฉลาด ไม่งั้นจะปกครองหัวใจโลกหรือเป็นเจ้าอำนาจบนหัวใจโลกได้ยังไง นั่นมันลำบากขนาดนั้นละเรื่องการชำระกิเลส

ถ้าเราจะเอาความลำบากนี้เข้ามาเป็นอารมณ์ของใจอีก ก็จะเป็นเรื่องของกิเลสอีก ให้เกิดความท้อแท้อ่อนแออีกแหละ ไปไม่ไหว ว่าอีกแหละ นั่นฟังซิ มันแหลมไหมกิเลส มันแทรกขึ้นมาทุกระยะๆ นะ

การพูดเรื่องกิเลสต้องเห็นเรื่องของกิเลส พูดเรื่องของธรรมต้องรู้เรื่องของธรรมเห็นเรื่องของธรรมให้เต็มหัวใจเถอะน่ะ มันพูดได้เต็มปากนั่นแหละ ถ้าไม่เห็นนี่ซีมันลำบาก จะทำอะไรก็กลัวแต่จะเป็นจะตาย เล้ยไม่ได้เรื่อง วันหนึ่งๆ บวชเข้ามาก็มานับวันนับคืนนับปีนับเดือน นับอะไรมืดๆ แจ้งๆ แม้แต่สัตว์เดรัจฉานเขาก็อยู่ในความมืดแจ้งเหมือนกันกับเรา เขาไม่เห็นวิเศษวิโสอะไร แล้วเราจะเอาความวิเศษวิโสอะไรมาจากมืดจากแจ้ง เท่านั้นปีเท่านี้เดือน เท่านั้นพรรษาล่ะ ถ้าไม่ได้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติฆ่ากิเลสตัวเป็นพิษเป็นภัยต่อจิตใจออกแล้ว เราอย่าหวังว่าจะเป็นความสุข

เราจะไปโลกไหนถามเจ้าของซิ โลกไหนโลกวิเศษ ถ้าลงได้กิเลสบีบหัวใจอยู่แล้วมันก็เหมือนกับนักโทษ ย้ายจากเรือนจำนี้ไปสู่เรือนจำนั้น ย้ายจากเรือนจำนั้นสู่เรือนจำนี้ ก็คือนักโทษย้ายที่ย้ายฐานนั่นเอง มันมีความสุขความเจริญความเลิศเลอที่ตรงไหนพิจารณาเอาซิ นี่ละการถามเจ้าของให้ถามอย่างนั้น กิเลสอยู่บนหัวใจมันก็เป็นเหมือนกับนักโทษ ย้ายภพย้ายภูมิย้ายไปไหนก็ไม่พ้นที่จะเป็นนักโทษของกิเลสบีบหัวใจอยู่ตลอดเวลา ฆ่ามันเสียแหลกไม่มีอะไรเหลือเลย นั่นละไม่ถาม ถามหาทำไม อดีตผ่านมาแล้วยุ่งอะไร อนาคตยังไม่มาถึงยุ่งอะไร ปัจจุบันก็รู้เท่าทันไม่ยึดไม่ถือ นั่นฟังซิ แล้วจะไปหมายอะไร เมื่อไม่หมายแล้วก็หมดกังวล แล้วจะเอาทุกข์มาจากไหน

ทีนี้มันก็ทำให้รู้ชิว่า ที่เป็นทุกข์ๆ ในหัวใจนี้ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะกิเลสเท่านั้น มีมากมีน้อยก็ตาม เหมือนอย่างหนามอย่างเสี้ยนเรานี่ ละเอียดขนาดไหนมันก็ทุกข์

ถ้ายังมีอยู่ในร่างกายของเรานี้ ถอดถอนมันออกหมดเสียนั่นถึงจะสบาย จิตใจก็เหมือนกัน

ธรรมพระพุทธเจ้าถอดถอนกิเลสไม่ได้แล้วมันก็หมด จะเอาอะไรมาถอนเอาอะไรมาถอด แล้วย่นเข้ามาหาตัวของเราอีก ถ้าเราถอดถอนกิเลสไม่ได้แล้วจะให้ใครถอน ใครจะเลิศยิ่งกว่าเราผู้แก้กิเลสในหัวใจเรา ใครจะเก่งยิ่งกว่าเราผู้แก้กิเลสในหัวใจเรา ใครจะเพียรยิ่งกว่าเราผู้แก้กิเลสในหัวใจเรา ใครจะฉลาดยิ่งกว่าเราผู้พยายามแก้หัวใจเราด้วยปัญญา ใครจะมีสติยิ่งกว่าเราผู้ตั้งสติอยู่ตลอดเวลานี้ นั่นฟังซิ มันเกิดได้ๆ มีได้ ถ้าเราได้ปักใจลงไปเพื่อความมีความเป็นในสิ่งที่เป็นสิริมงคลทั้งหลายสำหรับตัวของเราเอง ต้องเป็นได้แน่นอน ไม่อย่างนั้นธรรมพระพุทธเจ้าไม่เรียกว่า สวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว เหล่านี้เป็นเรื่องของธรรมทั้งนั้นสอนคนให้พ้นทุกข์พ้นภัย

หัวใจนี้เป็นสำคัญมากนะ ร่างกายเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น อาศัยอยู่ในร่างนี้แล้วยังไม่แล้ว ยังมายึดร่างนี้ว่าเป็นตัวของเราอีกแบกหมดเลย นั่นเห็นไหมกิเลสมันฉลาดไหม ยึดนี่อุปาทานขันธ์ท่านว่า โน่นออกมาจากใจนั่นแหละ ยึดใจ ยึดมาโดยลำดับลำดา พอปล่อยเข้าไปๆ ดังเคยอธิบายให้ฟังแล้ว ปล่อยเข้าไปจนกระทั่งถึงรากแก้วรากฝอย ถอนพรวดออกมาหมด ไม่ถามหานิพพานถามหาทำไม

มีกิเลสเท่านั้นพาให้ยุ่งนั้นยุ่งนี้ วุ่นนั้นวุ่นนี้อยู่ตลอดเวลา กะนั้นคาดนี้ มีแต่เป็นลมๆ แล้งๆ คว้าน้ำเหลวไปหมด ปักลงไปซี ตรงไหนกิเลสสร้างเรื่องขึ้นมา อยู่ตรงไหนมันสร้างที่หัวใจนั่นแหละ ดูให้ดี

การประกอบความพากเพียรอย่าไปหาเวล่ำเวลา อุบายวิธีดัดเจ้าของเป็นของเจ้าของเอง เป็นกรณีพิเศษสำหรับแต่ละคนที่จะหาอุบายฝึกตนเอง แก้ไขตนเอง ครูบาอาจารย์ยกยื่นให้ก็เหมือนกับยื่นให้ธรรมทั้งดุ้นนั่นแหละ เจ้าของต้องไปจาระไนเอา คิดแยกตัวเอง ไม่เช่นนั้นไปไม่รอดนะ สักแต่ว่าประกอบความเพียรเฉยๆ

ธรรมพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ทุกแง่ทุกมุมซึ้งทั้งนั้น ถ้าเราจะใช้ความพิจารณาตามความซึ้งแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงออกมานี้ เพราะทรงแสดงออกมาด้วยความบริสุทธิ์หมดจดแท้ๆ ภายในพระทัย และความฉลาดแหลมคมด้วย แสดงออกมาด้วยความฉลาดแหลมคมที่สุดก็คือพระพุทธเจ้า ผู้พินิจพิจารณาตามพระโอวาทไม่ว่าจะบทใดบาทใดแง่ใดก็ตามเถอะ จะได้ความซึ้งใจมาโดยลำดับลำดาเพราะมีน้ำหนักพอๆ กันหมด ในนามว่า สวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว นั่น แต่นี้เราไม่พิจารณานั่นซิ มันถึงไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร

อยากให้หมู่เพื่อนได้รู้ได้เห็นธรรมทั้งหลายก็แทบเป็นแทบตาย สอนก็สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนหมดไส้หมดพุงไม่มีอะไรเหลือเลย ยังยึดเอาไม่ได้มันก็สุดวิสัยซีว่า

ไง จะให้สอนอะไรไปอีก ก็สอนหมดพุงแล้ว ฟังแต่ว่าหมดพุงเป็นไร ให้พากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติซิ ให้ต่างคนต่างเหมือนอยู่คนเดียว ทั้งๆ ที่อยู่ในท่ามกลางหมู่เพื่อนฝูงนั่นแหละ ไม่ให้คิดเป็นเครื่องกังวลอันเป็นการทำลายธรรมะให้ขาดวรรคขาดตอนไปด้วยความกังวลในสิ่งนั้นสิ่งนี้คนนั้นคนนี้ไม่ดี

พยายามซิ เจ้าเรื่องจริงๆ อยู่ที่ไหนก็บอกแล้ว อยู่ที่จิต แสดงอยู่ที่นั่นละ มาหมายเรื่องนั้นและมาหมายเรื่องนี้ ผู้นั้นเองเป็นผู้ออกไปหมาย เราหลงตื่นเงามันไม่ใช่อะไรนะ จำให้ดีคำนี้ เวลามันเป็นขึ้นมาจะเป็นเหมือนกับกังวานอยู่ภายในหัวใจเจ้าของนั่นแหละ ครูบาอาจารย์จะแสดงไว้นานเท่าไรก็ตาม มันจะไปกังวานอยู่ในนั้นด้วยความจริงที่เรารู้เราเห็นขึ้นมานั้นแหละ อ๋อๆ ที่นี่ยอมรับ กราบ ไม่สงสัย นี่ละคือเจ้าเรื่องใจดวงนี้เอง

แหมเวลามันก่อๆ จริงๆ นะ ไม่ทราบเงื่อนต้นเงื่อนปลายเล้ย มันเป็นอยู่นี้และไม่ทราบว่าจิตเป็นยังไงอีกด้วย หากมีแต่เรื่องยุ่งเหยิงวุ่นวายเต็มหัวใจ ไฟบรรลัยกัลป์สู้ไม่ได้ ไฟบรรลัยกัลป์มันอยู่ไหนไม่รู้นะ ไฟหัวใจเรานี่ซิ **ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา** ความยุ่งเหยิงวุ่นวายเกิดขึ้นจากไฟเหล่านี้ เผาอยู่ที่หัวใจนี้ไม่มีเวลาสร่างเลยถ้าไม่แก้มันได้ หรือให้มันสงบตัวลงได้ด้วยการแก้ไขดัดแปลงกัน เราก็จะแบกอยู่อย่างนั้นตลอดไป ไปโลกไหนก็จะแบกไฟไป มันวิเศษอะไร มันสุขที่ตรงไหน เอ้า สมมุติว่าเราขึ้นจากชั้นนี้ไปชั้นบน พร้อมทั้งแบกไฟขึ้นไป มันก็ไปเผาอยู่ข้างบนนั่นซิ เหมือนคนไข้ไปอยู่โรงพยาบาล ไปอยู่ชั้นไหนก็ไปซิคนไข้นั่นน่ะ มันก็เป็นคนไข้อยู่ในชั้นนั้นๆ แหละ ถ้าเป็นมากมันก็ไปครวญไปครางอยู่โน้นละ มีร้อยชั้นก็ไปร้องไปครางอยู่ในร้อยชั้นนั่น มันจะเอาความสุขมาจากไหนถ้าไม่หายไข้น่ะ ถ้าหายไข้เสียอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ ไม่จำเป็นจะต้องไปอยู่ชั้นนั้นชั้นนี้ มันเป็นปกติธรรมดาไม่เป็นทุกข์ นี่มันทุกข์เพราะไข้ต่างหากบีบบังคับ

อันนี้ก็ทุกข์เพราะกิเลสต่างหากบีบบังคับหัวใจ ถอดถอนกิเลสออกหมดแล้วอยู่ไหนก็สบายทั้งนั้น ไม่เลือกกาลสถานที่เวล่ำเวลาว่าสูงว่าต่ำ ว่าจะไปที่ไหนต่อที่ไหน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเงาทั้งนั้นไม่ใช่ความจริง ความจริงจริงๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ก็คือดวงใจที่บริสุทธิ์ล้วนๆ แล้วนั่นแหละ หมดอดีตอนาคต ปัจจุบันก็ไม่สนใจเพราะรู้เท่าแล้วนั่นเห็นไหม ฟังซิ นี่ละท่านว่าเลิศ เลิศอย่างนี้แหละ ให้เห็นตรงนี้เข้าไปซิ ว่าพระพุทธเจ้าเลิศขนาดไหน เราคัดค้านเราไม่ได้แล้วจะไปคัดค้านพระพุทธเจ้าได้ยังไง ความจริงมันเหมือนกันนี่ รู้อย่างเดียวกัน เห็นอย่างเดียวกัน ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอย่างเดียวกันแล้ว ค้านกันได้ลงคอหรือคนเรา

แม้แต่ภายนอกอยู่นี้ก็เหมือนกัน ต่างคนต่างไปเห็นแล้ว จะเอาอะไรมาค้านกัน มันยอมรับกันนั่นซิ ธรรมก็ยิ่งเป็นของจริงเต็มส่วนด้วยแล้ว รู้เข้าไปตรงไหนมันจะยอมรับ ๆ ๆ เท่านั้นเอง ให้พากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ผมไม่ค่อยจะได้ประชุมเทศน์อบรมอยู่บ่อย ๆ นะทุกวันนี้ ไม่เหมือนแต่ก่อน ธาตุขันธ์ก็อย่างว่าแหละ วัยก็แก่ลงไปชราลงไปโดยลำดับลำดา จะให้ขยันขันแข็งแน่นหนามั่นคงเหมือนแต่ก่อนได้ยังไง อยู่กับหมู่กับเพื่อนก็อยู่ไปอย่างนั้นแหละ การแนะนำสั่งสอนก็แล้วแต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์จะอำนวยให้มากน้อย ถ้าธาตุขันธ์ไม่อำนวยแล้วก็จะเอาอะไรมาเทศน์ เพราะธาตุขันธ์เป็นเครื่องมือ เมื่อเครื่องมือมันชำรุดแล้วจะเอาอะไรมาใช้ มันก็อยู่เฉย ๆ นั่นซี เพียงแต่ลำพังใจที่จะแสดงออกอย่างนี้ไม่ได้ จึงต้องอาศัยขันธ์เป็นเครื่องแสดงออก

ฉะนั้นหมู่เพื่อนก็ขอให้ตั้งอกตั้งใจ อย่าให้ได้หนักอกหนักใจนะ สอนแทบล้มแทบตายแล้ว ยังให้แบกความหนักอกหนักใจ เพราะเรื่องนั้นเรื่องนี้เกี่ยวกับหมู่กับเพื่อนที่อยู่ด้วยกันนี้อีกแล้ว นั่นละผมอกแตกนะ อย่าว่าแต่ผู้ทะเลาะกันจะอกแตก นี่ก็อกแตกได้เหมือนกัน สลดสังเวชนั่นเอง สอนอย่างหนึ่งผลเป็นขึ้นมาอย่างหนึ่ง มันขัดมันแย้งกัน ก็แสดงให้เห็นชัด ๆ ว่ากิเลสกับธรรมเข้าแข่งกันในวัดในวาในครูบาอาจารย์ทั้ง ๆ ที่เทศน์สอนให้ชำระกิเลสตลอดเวลา แต่กลายเป็นเรื่องของกิเลสมาเป็นคู่แข่งกับธรรมของครูบาอาจารย์ มาเป็นข้าศึกต่อเพื่อนต่อฝูง ต่อครูต่ออาจารย์แล้วยิ่งประจานขายหน้าความเลวทรามของตนอย่างไม่มีอะไรที่จะให้อภัยเลย จึงขออย่าให้ได้เห็น ขออย่าให้ได้ยิน

เอาละเหนื่อยแล้ว เทศน์เท่านี้พอแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

พุทธวิสัย

การอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมากนั้นไม่สะดวกก็ทราบๆ กันอยู่ ถ้าอยู่อย่างพระอรหันต์ท่านหรือพระปัจเจกพุทธเจ้าท่านอยู่ด้วยกันก็ไม่เป็นไร เพราะต่างองค์ต่างสิ้นกิเลสแล้ว ไม่มีอะไรที่จะมาระแคะระคายหรือมากระทบกระเทือนกันเหมือนบรรดาคลังกิเลสอย่างพวกเรานี้ ทั้งๆ ที่ปฏิบัติธรรมะอยู่นั้นแหละ ก็ไม่พ้นที่จะให้กิเลสมันเหยียบหัวเอาได้อย่างสะดวกสบายโดยไม่รู้สึกตัว ยังภูมิใจไปด้วยกับกิเลสนั้นอีก เป็นถึงขนาดนั้นนะ ถ้ามีความรู้เหนือนั้นดูแล้วทำไมจะไม่เห็นทำไมจะไม่ทราบ นี่ละอันหนึ่งที่ทำให้สลดสังเวชอยู่มาก

ผมทนเอานะอยู่กับหมู่กับเพื่อน ผมไม่อยากพบไม่อยากเห็นสิ่งเหล่านี้ เพราะเทศน์หมดกำลังความสามารถทุกแง่ทุกมุม ได้ทุ่มลงหมดเพื่อหมู่เพื่อคณะด้วยความเมตตาจริงๆ โดยไม่ได้เสกสรร ถึงมากก็ทนเอา แต่แล้วก็ไม่พ้นที่จะให้กิเลสมันออกมาเพ่นพ่าน มาขึ้นเวทีเหยียบหัวพระหัวเณรอยู่ในวัดในวาของผู้ปฏิบัติ และอยู่ในใจของผู้ปฏิบัติ แม้ไม่แสดงออกมาภายนอกมันก็เหยียบอยู่ภายในนั้นแล

นี่ได้เคยพูดเสมอ พูดออกมาจากความจริง พูดด้วยการพิจารณาอยู่แล้วและพิจารณาแล้ว ว่าเรื่องของกิเลสกับธรรมเป็นยังไง ก็เหมือนธนบัตรจริงกับธนบัตรปลอมนั่นแหละ ตาธรรมดาทั่วๆ ไปอย่างเราไม่สามารถอาจทราบได้ว่า ไหนธนบัตรปลอมไหนเป็นธนบัตรจริง ต้องตาที่ควรรู้เท่านั้นถึงจะรู้ได้ ยกตัวอย่าง เช่น บ้านนอกอย่างนี้มี ๒-๓ รายไหม เอ้า เช่นอย่างบ้านตาดนี้ทั้งบ้านนั่น รู้ไหมว่าธนบัตรปลอม ย่อมไม่สามารถรู้ได้ เขายื่นอะไรให้ก็คว้ามับๆ เท่านั้นเอง เพราะตาไม่ทันของปลอม สติปัญญาไม่ทันของปลอม อยู่ภายในใจตัวเองก็เช่นเดียวกันไม่ผิดอะไรกันเลย ต้องตาของผู้ชำนาญธนบัตรถึงจะรู้ มือสัมผัสพับรู้ทันที ไม่ถึงกับตาต้องดูแหละ ทั้งนี้เพราะความชำนาญ

พวกเราปฏิบัติให้ทันกับกิเลสลองดูซีทำไมจะไม่รู้ มันแย็บออกมาที่ไหนก็รู้ รู้ทั้งนั้น ถ้าในหัวใจเจ้าของไม่มี แย็บออกที่ไหนก็รู้ เจ้าของต้องรู้อย่างนั้นก่อนถึงจะทำลายกันได้ ถ้าไม่รู้ถึงขนาดนั้นแล้วก็ทำลายกันไม่ได้ทำลายมันไม่ได้ นี่ละธนบัตรปลอมกับธนบัตรจริง ระหว่างธรรมกับอธรรมแทรกอยู่ด้วยกันในหัวใจของเราดวงเดียวนี้ มันไม่มีทางที่จะรู้ได้ ทั้งๆ ที่ว่าตัวประกอบความพากเพียรเพื่อกลั่นกรองสิ่งเหล่านี้ออก แต่สุดท้ายมันก็ขับไล่ธรรมของเราออกหมด เหลือแต่ของปลอมเต็มหัวใจ ก็ไม่ทราบจะเอาอะไรมาเป็นที่พึ่งที่เกาะที่ยึดที่มั่นใจ เมื่อมีแต่ของปลอมเต็มหัวใจอยู่แล้วอย่างนั้น

เราคิดดูซีพระพุทธเจ้าทำไมจะไม่น่ากราบไหว้ล่ะ โลกทั้งโลกไม่เห็นของปลอมของจริงทั้งๆ ที่มีอยู่ในหัวใจทุกดวง พระพุทธเจ้าทรงรู้ได้ละได้ พระอรหันต์ท่านรู้ได้ละได้ สัตว์โลกทั้งหลายนอกจากไม่รู้แล้วยังไม่รู้จักวิธีละอีก แม้รู้แล้วก็ยังละไม่เป็นละไม่ถูกท่านผิดกันไหมล่ะกับพวกเรา อย่างนี้ละที่ควรกราบและเปล่งวาจาถึงท่านว่า **พุทธ สรณ คจฺฉามิ** เป็นอย่างนี้เอง ธรรมที่เป็นของแท้ก็ **สรณ คจฺฉามิ** เช่นเดียวกัน ใจของปลอมกับธรรมของแท้จะเข้ากันได้ยังไง **สงฺฆ สรณ คจฺฉามิ** นี่ก็เหมือนกัน ใจท่านบริสุทธิ์เต็มดวงกับธรรมที่บริสุทธิ์เต็มที่ ธรรมโดยหลักธรรมชาติก็เข้ากันได้สนิท

ผู้ปฏิบัติธรรมจึงต้องได้ใช้ความพยายามเอาอย่างมากทีเดียว ไม่เช่นนั้นก็ไม่พ้นที่จะให้มันตบหูตบตาอยู่ตลอดเวลา ยังไงก็ไม่พ้นเรื่องที่กล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้การฝึกทรมานจึงต้องได้ใช้หลายอุบายวิธีต่างๆ ตามแต่ใครจะได้คิดได้ค้นได้อุบายอะไรออกมาเพื่อการแก้ไขต่อสู้กับสิ่งที่เป็นอธรรม พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้มีมากขนาดไหน เพียง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้นพอประมาณเท่านั้นไม่ได้มากมายอะไรเลย และอุบายวิธีการที่ทรงรู้ทรงเห็นและทรงสั่งสอนสัตว์โลกทั้งสามภพสามโลกนี้จะมากมายขนาดไหน ใครเข้ามาเฝ้าคณะไหนเข้ามาเฝ้า พระองค์จะทรงแสดงไปตามจริตนิสัยของผู้นั้นของคณะนั้นๆ ธรรมะจึงไม่ซ้ำรอยกัน มีกี่หมื่นกี่แสนรายก็ทรงแยกทรงแยะสอนไปอย่างนั้น นั่นละธรรมะที่นำมาสอนโลกมากขนาดนั้น เราจะมาจดจารึกไหวเหรอ

พระองค์สอนโลกมานานถึง ๔๕ พระพรรษา บรรดาผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องวันหนึ่งๆ มากมายเพียงไร ในรายบุคคลก็ดีเป็นพระก็ดี ทั้งประชาชนพระเณรเต็มไปหมด ทั้งจะใช้วิชาที่ลึกลับเข้าไปอีก อย่างที่ญาณหยั่งทราบ แน่ะ สอนพวกที่มองหาร่างไม่เจออย่างนี้สอนยังไง อย่างพวกเทพพวกเปรตพวกผีบางประเภทที่ควรจะรับพระโอวาท ควรจะโปรดได้มีอยู่มากมาย พวกตาบอดก็ปฏิเสธว่าไม่มีๆ อย่างนี้จะว่าไง นี่ละที่ว่าอธรรมมันค้านธรรม เป็นข้าศึกต่อธรรม

แต่พระพุทธเจ้าทรงสอนโลก **สตฺถา เทวมนุสฺสาน** ฟังซิ เทวดามีกี่ชั้นมีกี่ประเภทนับแต่ภุมมเทวดา อากาสาเทวดา รุกขเทวดาขึ้นไปจนกระทั่งถึงพรหมโลก นั่นมากไหม นี้ต้องใช้วิชาของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะเท่านั้น วิชาทั่วๆ ไปอย่างที่เราสอนโลกทั้งหลายนี้พระองค์ไม่ได้นำไปใช้ ธรรมประเภทนี้ไม่ได้นำไปใช้กับพวกสัตว์ประเภทนั้น **สตฺต** แปลว่าผู้ข้อง จึงเรียกว่าสัตว์ประเภทนั้นประเภทนี้ได้ มีธรรมอีกประเภทหนึ่งต่างหากที่สอนโลกนั้นๆ ภูมินั้น ไม่ได้เป็นธรรมประเภทที่สอนพวกเราทั้งหลายดังที่จดจารึกไว้เต็มคัมภีร์นี้ ยังมากกว่านี้อีก ท่านสอนประเภทที่ลึกลับสลับซับซ้อนด้วยธรรมที่ลึกลับสลับซับซ้อนเช่นเดียวกัน มีจำนวนมากขนาดไหน ฟังซิ นี่ละที่ว่าศาสดาเป็นอย่างนี้แหละ

พวกเราไม่เห็นท่านเห็น พวกเราไม่รู้ท่านรู้ท่านสอน นี่ละวิสัยของใจ หรือเรียกว่าพุทธวิสัย เฉพาะอย่างยิ่งคือพุทธวิสัยหรือวิสัยของพระพุทธเจ้านั้น ต่างกับวิสัยของสาวกและสามัญชนทั่วไปอยู่มากมายทีเดียว ชนิดคาดกันไม่ได้หยั่งกันไม่ถูก เอามาเทียบกันไม่ได้เลย นี่ละ ธรรมที่นำมาสอนโลกมีหลายประเภทอย่างนี้ เราจะไปพูดอะไรเพียง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้เท่านั้น จะพอกับการสอนสัตว์โลกให้ดีและหลุดพ้นไปโดยลำดับได้อย่างไร ต้องมากมายก่ายกองในบรรดาเครื่องมือที่จะสอนคนให้ดี เช่นเดียวกับเครื่องมือที่จะสร้างตึกรามบ้านช่องใหญ่ๆ โตๆ มีความแน่นหนามั่นคงนั่นแล จะมีมากขนาดไหน เครื่องมือสร้างบ้านสร้างเรือน สร้างตึกรามบ้านช่องอย่างใหญ่โตรโหฐานแน่นหนามั่นคงและกว้างขวาง การสร้างสัตว์โลกให้ดีก็เหมือนกันเช่นนั้น มีหลายประเภทเสียด้วยสัตว์โลก ที่จะทรงสั่งสอนด้วยอรรถด้วยธรรมให้พอเหมาะพอควรกับประเภทนั้นๆ

สอนพวกเรานี้เป็นธรรมะที่มนุษย์ควรจะทราบ ก็สอนด้วยธรรมะของมนุษย์ พวกเทพเป็นชั้นๆ และเป็นภูมิเป็นชั้นเข้าไปอีก ก็เทศน์สอนตามขั้นตามภูมิของพวกเทพนั้นๆ ตลอดถึงเปรตผีอะไรก็แล้วแต่เถอะ มันมีมากต่อมากที่อยู่ในข่ายของพระองค์พอที่จะโปรดได้ ก็ต้องได้นำธรรมเฉพาะเหล่านี้มาสอน เพราะไม่มีใครรู้ จะมีบ้างก็เพียงสาวกบางองค์ซึ่งไม่อาจสอนเลยขอบเขตวิสัยของตนไปได้เหมือนพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้านั่นเป็นพุทธวิสัย ถ้าเป็นน้ำก็ราวกับว่ามหาสมุทรทะเลที่กว้างแสนกว้างอย่างนั้นเอง ความรู้ของพระองค์จึงควรแก่การสอนโลกได้

เราพูดถึงธรรม ไม่ใช่จะมีแต่เรารู้เราเห็นเราเรียนตามตำรับตำราสวดสังวัธยายจำได้มาปฏิบัติกันนี้เท่านั้น มีมากยิ่งกว่านี้เป็นไหนๆ ที่นี่ในการปฏิบัติทางด้านจิตตภาวนาก็อีกเช่นเดียวกัน ความพิสดารของจิตที่เกิดขึ้นในด้านสมาธินี้ ก็ไม่ค่อยพิสดารอะไรมากนัก แต่ยังไงก็ผิดคนธรรมดาที่จิตไม่เคยเป็นสมาธิอยู่มาก ทั้งๆ ที่ว่ายังไม่มากเท่าไรนั้นแล แต่ก็มากสำหรับคนที่ยังไม่สามารถจะรู้ได้เห็นได้เป็นได้ในสมาธิขั้นๆ นั้น พอก้าวออกทางขั้นปัญญา นั่นละวิจิตรพิสดารเอามากมายก่ายกอง จึงเรียกว่าเกินคาดเกินหมาย แม้ตัวเองผู้ที่รู้ที่เห็นก็ไม่ได้คาดได้หมายเอาไว้ว่าจะรู้จะเห็นอย่างนั้นๆ แต่ก็เห็นประจักษ์ในขณะที่เหมาะสมกับความรู้ หรือฐานะกำลังวังชาแห่งความรู้ความฉลาดของตน ที่ควรจะรู้จะเห็นแล้วปิดไม่อยู่ ต้องรู้ต้องเห็นได้ในธรรมทั้งหลายนั้น

พระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ทรงเห็นเป็นยังไงที่นี่ เอามาเทียบกันดูซิ นั่นละกว้างขวางพิสดารอย่างนั้น ไม่ใช่วิสัยของเราธรรมดาๆ ทั่วๆ ไปที่จะมาเทียบมาเคียงมาตัดคะแนนมาให้คะแนนพระพุทธเจ้าได้ เพราะมันเลยภูมิของสัตว์ทั้งหลายไปเสียทั้งสิ้น ขึ้นชื่อว่าภูมิของศาสดาแล้วเป็นเช่นนั้น จึงควรกราบไหว้อย่างยิ่งสำหรับเรา

ธรรมก็เหมือนกัน คำว่าธรรมเพียงเท่านั้นซ่านไปหมดเลย **สงฺฆ** แต่ละองค์ๆ มีจิตที่เลิศเลอเหมือนกันอีก นี่ละที่พระพุทธเจ้าทรงสอนสาวกทั้งหลายมาถึงขั้นอรหัตบุคคล ที่ว่าธรรมๆ นั้นละพระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นทรงนำมาสอนโลกได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ให้พอเหมาะสมพอดีกับจริตนิสัยประเภทนั้นๆ ไม่มีคำว่าอัดว่าอั้นที่ศาสดาจะสอนไม่ได้ ทั้งๆ ที่พวกนี้ควรจะรู้จะเห็นได้อยู่ แต่พระองค์ไม่สามารถที่จะสอนให้รู้ให้เห็นได้อย่างนี้ไม่มี นอกจากเป็นประเภท **ปทปรมะ** เช่นเดียวกับประเภทคนไข้ที่เข้าห้องไอ.ซี.ยู. หรือประเภท ไอ.ซี.ยู นั่น หมอไหนยาไหนก็สุดวิสัย สัตว์โลกประเภทนี้ก็เหมือนกันไม่มีทางจะสอนได้ จะว่าสุดวิสัยของพระพุทธเจ้าก็ไม่ใช่ แต่มันสุดวิสัยของเขาที่จะรับต่างหาก

ธรรมนั้นเคยสอนโลกมาให้เลิศให้ประเสริฐ อย่าว่าแต่ดีเลย ให้เลิศให้ประเสริฐมามากต่อมากแล้วสัตว์โลก ตั้งแต่ขั้นที่กิเลสเต็มหัวใจจนกลายเป็นผู้สิ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิง นั้นน่ะผู้เลิศคือผู้เช่นนั้น พระองค์ทรงสอนให้เลิศมามากต่อมากแล้ว แต่พวก **ปทปรมะ** นี้มันหมดวิสัยของมัน สุดวิสัยของมันที่จะรับได้ ไม่ใช่พระพุทธเจ้าไม่ทรงสามารถธรรมนี้สามารถอยู่แล้ว เคยสอนโลกมามากต่อมากแล้วทำไมจะไม่สามารถ นอกจากสัตว์เหล่านั้นมันหมดทางที่จะรับเพราะหูหนวกตาบอด ทั้งๆ ที่หูดีตาดีแต่เพราะความเชื่อบุญเชื่อบาปไม่มีในหัวใจ จึงไม่มีแก่ใจที่จะปฏิบัติและไม่มีแก่ใจที่จะเชื่อถือในธรรมทั้งหลาย ที่โลกทั้งหลายเขาเชื่อถือกันและผ่านพ้นไปได้ เพราะอำนาจแห่งธรรมนี้มากขนาดไหน ผู้ที่จะแหวกออกจากตาข่ายแห่งธรรมทั้งหลายก็แหวกไปได้อย่างนั้นแหละ ท่านจึงเรียกว่าผู้หนาผู้บาง โลกมันต่างกันอย่างนี้

เพียงพวกเราๆ ท่านๆ ก็ลองดูซิ ปฏิบัติให้จิตใจได้เป็นไปตามภูมิอรรถภูมิธรรมดังพระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว สิ่งที่จะควรรู้ควรเห็นตามวิสัยของตนจะปิดบังลี้ลับที่ไหน เพราะสิ่งเหล่านั้นมีอยู่แล้วๆ เป็นแต่เพียงว่าเราไม่สามารถที่จะรู้จะเห็นได้ตามสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายนั้นเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งเหล่านั้นไม่มีเราจึงไม่เห็น มีตามความจริงของมันทุกสิ่งทุกอย่าง มีอยู่ตามสภาพของมัน อันไหนที่อยู่ในวิสัยของเราพอที่จะรู้ได้ เราก็พอรู้ได้ๆๆ ดังที่เราได้รู้ได้เห็นทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกายนี้ แต่ทางใจนี่พิสดารมาก เราก็รู้ได้แค่วิสัยของเราพอรู้ได้ทางใจนี้เท่านั้น นอกจากนั้นแล้วไม่รู้ นั่น

ส่วนใจที่กลั่นกรองด้วยดีและกลั่นกรองดีและเต็มภูมินิสัยวาสนาของตนแล้ว ต้องรู้ รู้ตามภูมิแห่งนิสัยวาสนาของตน ภูมิของพระพุทธเจ้านั้นยกไว้เสีย เรียกว่าพุทธวิสัยอันนั้นไม่มีอะไรจะไปเทียบได้เลย ถ้าน้ำก็พอเทียบได้แต่เพียงว่าเป็นมหาสมุทรเท่านั้นเอง กว้างแคบขนาดไหนนั่นดูเอามหาสมุทร อันนี้เราเพียงเทียบนะ มันยังมีฝั่งมหาสมุทรนี่น่ะ กว้างขนาดไหนมันก็ไม่พ้นฝั่ง ถึงจะมองหาฝั่งโน้นไม่เจอ แต่ฝั่งที่เรายืนอยู่นี้มันก็มี

แน่ะ มันก็เจอจนได้ ส่วนความรู้ของพระพุทธเจ้านี้ไม่มีสิ่งใดผู้ใดจะมาวัดมาเทียบความสั้นความยาว ความกว้างความลึก ละเอียดแหลมคมได้เลย นี่จึงว่าพุทธวิสัย

ความรู้ประเภทนี้แหละสามารถที่จะรู้ในสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่เป็นอยู่ ไม่ว่าส่วนหยาบส่วนกลางส่วนละเอียดได้อย่างเต็มพระทัยไม่สงสัย แต่การนำมาสอนโลกนั้นจะทรงสอนเฉพาะสิ่งที่อยู่ในวิสัยของโลกจะพอรู้ได้เห็นได้ สิ่งนอกนั้นก็ไม่จำเป็น ทรงรู้ทรงเห็นแล้วก็ปล่อยไปผ่านไป ๆ เท่านั้น เว้นแต่อันใดที่จะเป็นประโยชน์แก่สัตว์โลก เฉพาะอย่างยิ่งที่สัตว์โลกสัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา หมุนไปเวียนมาเกิดแก่เจ็บตาย เป็นเรือนอยู่เรือนนอนเรือนตายเรือนเป็นนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนในสิ่งนี้ที่อยู่ในวิสัยของสัตว์ที่จะเป็นไปได้ในแง่นี้ เช่น สอนว่านรกอย่างนี้ เพราะสัตว์ตัวใดที่จะไม่ตกนรกมีที่ไหน นั่นฟังซิ มันสัมผัสสัมพันธ์พัวพันกันอยู่ หรือเผามนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอยู่สักเท่าไรแล้ว จิตแต่ละดวง ๆ นั้นมันไปตกนรกไม่รู้กี่ครั้งกี่หน เราอย่าไปคิดอย่างอื่น เอาอย่างนี้

นี้ละที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ๆ สิ่งที่คลุกคลีกันอยู่นี้ พัวพันกันอยู่ตลอดเวลาในภพในชาติหนึ่ง ๆ พ้นจากสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ นรก เอ้ากี่หลุมก็บอกไปหมด เพราะสัตว์ไปตกเสียทุกหลุม นรกหลุมไหนที่ว่างจากสัตว์โลก สัตว์โลกไม่ไปตก นรกนั้นร้างเหมือนบ้านร้างไม่มีคนอย่างนี้มีที่ไหน ฟังซิ มีแต่สัตว์โลกไปตกจนได้ ๆ ตามขั้นภูมิหรือตามความหนักเบาแห่งโทษแห่งกรรมของตนเอง ไปตามเรื่องของมันอย่างนั้น ตกอยู่อย่างนั้น ตกอยู่อย่างนั้น กี่หลุมท่านก็อธิบายไว้หมด ท่านอธิบายอย่างละเอียดในมหาวิบากนั่นละเอียดมากทีเดียว นรกมีกี่หลุม ๆ หลุมหนึ่งเป็นยังไง หลุมที่ว่าหนักที่สุดเป็นยังไง และถัดกันขึ้นมา ๆ เป็นลำดับลำดา นี่ใครเป็นคนสอน ไม่รู้สอนได้ยังไงสอนอย่างนั้น นี่ก็คือพระพุทธเจ้าทรงสอนเพราะทรงรู้ทรงเห็น

อย่าว่าแต่เห็นนรกนี้เลย ยังเห็นสัตว์ทั้งหลายที่ไปตกนรกแต่ละหลุม ๆ นั้นเต็มไปหมด ไม่มีความว่างจากสัตว์เลย ในเมื่อมีความจำเป็นอยู่อย่างนี้กับสัตว์โลก จึงต้องได้สอนให้รู้โทษแห่งบาปแห่งกรรมที่เป็นทางก้าวเข้าสู่นรกนั้น แล้วสอนบาปมี บาปนี่ละเป็นเครื่องผลักเครื่องดันให้ลงไปตกนรกได้ บุญมี บุญเป็นเครื่องหนุนให้ไปสู่ความดีคติอันเหมาะสมจนกระทั่งถึงความหลุดพ้น พ้นจากบุญนี้ไปไม่ได้ นี่สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นอย่างนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงสอน อย่างนี้ต่างหากนะ ไม่ใช่จะเอามาสอนสุ่มสี่สุ่มห้า สอนให้พอเหมาะพอดีกับจริตนิสัยของสัตว์ความรู้ของสัตว์ ที่พอจะเป็นไปได้ในแง่ไหนก็ทรงสอน

เช่น บาปมี บาปเผามนุษย์เผาสัตว์โลกอยู่เต็มโลกธาตุอันนี้ ได้ว่างจากบาปเมื่อไร สัตว์โลกนี้อยู่ด้วยบุญด้วยบาปนี้ทั้งนั้น เผาผลาญกันอยู่ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว ฝ่ายดีก็หนุนกันไปหนุนกันมาสับปนกันอยู่อย่างนี้ เพราะดีก็ทำชั่วก็ทำ สุขก็ได้รับทุกข์ก็ได้รับ มันสัมผัส

สัมพันธ์อยู่ในสัตว์แต่ละราย ๆ นี้ว่างเมื่อไร จึงจำเป็นที่พระองค์จะต้องสอนว่าบาปมีให้กลัว บาปนี้แลพาผลักลงไปนรก ถึงเป็นนรกแล้ว ร้อนก็เพราะอำนาจแห่งบาปอีก วิบากนั่นน่ะ มันหลายขั้นหลายภูมิหลายตอน เอ้า บุญ บอก นรกกี่หลุมก็บอกหมดเพราะเป็นภัยสัตว์ บอกวิธีละวิธีเว้นหลีกเลี่ยงจากนรกนี้ หลีกเลี่ยงยังไง คืออย่าทำบาป แน่ะท่านก็สอน บาปประเภทไหนควรจะเป็นไปยังไงให้รับทุกข์ทรมานมากน้อยเพียงไร สอนไปทุกแง่ทุกมุม ไม่มีใครละเอียดเกินพระพุทธเจ้าสอนโลกแหละ

พูดถึงเรื่องสวรรค์ก็เหมือนกัน ตั้งแต่สวรรค์ ๖ ชั้นจนกระทั่งถึงพรหมโลก นี่เป็นที่อยู่ของผู้มีความดีเป็นขั้น ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งถึงพรหมโลก ๕ ชั้น อันนั้นถึงขั้นของพระอนาคามี ผู้ควรที่จะก้าวเข้าไปข้างหน้าไม่ถอยหลังกลับมาอีกแล้ว ก็ก้าวเข้าไปสู่ภูมิ ๕ คืออะไร พรหมโลก ๕ ชั้น ท่านเรียกว่า สุทธาวาส ถ้าแปลออกก็ว่าที่อยู่แห่งผู้บริสุทธิ์ คำว่าบริสุทธิ์ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงว่าสิ้นกิเลสแล้ว คือผู้นี้จะเป็นผู้ที่ก้าวเข้าสู่ความบริสุทธิ์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น ยังไงก็ไม่กลับมาอีก มีอยู่ ๕ ชั้น ได้แก่ อวิหา เป็นระดับของพระอนาคามีชั้นต่ำสุด ถ้าเป็นสอบก็ตั้งแต่ ๕๐% ให้ถือว่าได้อย่างนี้ ก็นี้ละคือระดับบรรจุพระอนาคามีขั้น ๕๐% คืออวิหา อตัปปาก็เปอร์เซ็นต์สูงขึ้นไป สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา นี่ ๕ ชั้น เมื่อก้าวเข้าสู่อวิหานี้แล้วในขั้นที่เทียบกับว่า ๕๐% นี้แล้ว ธรรมชาติอันนั้นจะค่อยเป็นไปในตัวเอง เหมือนผลไม้ที่แก่แล้วมีแต่จะสุกโดยถ่ายเดียว ก้าวเข้าสู่ความสุกอันนี้ก็ก้าวเข้าไป ๆ จาก ๕๐ ที่ได้ระดับนี้แล้วก็ก้าวขึ้น ๖๐,๗๐ ไปเรื่อย แล้วก็ขึ้น อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา เรื่อยขึ้นไปไม่มีคำว่าถอยหลังกลับลงมา นี่เป็นหลักธรรมชาติแห่งธรรมขั้นนี้ จึงเรียกว่าธรรมเป็นเอง ค่อยแก่กล้าไปเองอย่างนี้

ถ้าจะเทียบกับหลักปฏิบัติของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ก็คือหลักของปัญญาที่ก้าวเดินแล้ว อยู่ในขั้นภาวนามยปัญญา พูดง่าย ๆ ขั้นนี้เป็นขั้นที่จะก้าวไปโดยลำดับลำดาไม่มีคำว่าถอย ถ้าจิตลงได้ก้าวเข้าสู่ภาวนามยปัญญาแล้ว ท่านเหล่านี้แหละเมื่อตายไปยังไม่สิ้นสุดตามความต้องการหรือตามความมุ่งหมายนี้ ก็ไปพรหมโลก ๕ ชั้นนั้นที่เรียกว่าสุทธาวาส แล้วก็เป็นไปในตัวเองอีกเช่นเดียวกันกับที่อยู่ในขันธ์อันนี้ธาตุอันนี้ คือภาวนามยปัญญา หากเป็นเรื่องของตัวเอง หมุนไปในตัวอยู่ในนั้น

อันคำว่าหมุน ๆ นี่มันพูดยากนะ ก็เหมือนผลไม้ที่แก่อยู่ในตัวเองนั้นแหละ เอาอันนี้เทียบพอเทียบได้ เมื่อแก่แล้วก็ค่อยแก่เข้าไป ๆ ไม่มีที่จะถอยมาอีก และไม่เน่าไม่เฟะ จะเป็นไปเพื่อสุกโดยถ่ายเดียวเท่านั้น นี่ ๕ ชั้นนี้ไม่กลับ นอกจากนั้นยังมีกลับ เช่นอายุ ๗ หมื่นปี ๘ หมื่นปีในพรหมโลก กลับมาเกิดอีกได้ถ้ายังไม่ได้มีธรรมะอันสำคัญเข้าเป็นอุปนิสัย สามารถที่จะบรรลุธรรมท่านเรียกว่าอุปนิสัยเข้าฝังใจ เมื่อเข้าแล้วก็แน่

เช่นอย่างพระโสดาอย่างนี้ อันนี้แน่ละ **โสตะ** แปลว่ากระแส กระแสแห่งพระนิพพาน หรือกระแสแห่งความพ้นทุกข์พาดพิงถึงใจนี้แล้ว นี่ละอุปนิสัยแน่แล้ว

ผู้ที่ยังไม่สำเร็จพระโสดามีอุปนิสัยถึงขั้นพระอรหันต์ก็มีมากมายก่ายกอง เราอย่าเข้าใจว่าเพียงขั้นภูมิพระโสดานี้ จะเป็นเจ้าของแห่งอุปนิสัยแต่ผู้เดียวหรือแต่อย่างเดียวไม่ได้ ผู้ท่านเหล่านั้นยังไม่ได้จัดว่าสำเร็จในขั้นใดแห่งธรรมก็จริง แต่ภูมินั้นสามารถที่จะบรรลุธรรมถึงขั้นสุดยอดได้ มีเช่นเดียวกับผู้เป็นพระโสดาที่จะค่อยขยับขึ้นไป ๆ นี้แล นี่เป็นภูมิของสัตว์โลกที่จะต้องไปเกิด

จิตวิญญาณของสัตว์โลกทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่วจะเป็นไปอยู่อย่างนี้ สับปนกันอยู่ตลอดเวลาทุกภพทุกชาติ ตรงไหนแง่ใดในสามแดนโลกธาตุนี้ว่างจากความเกิดของสัตว์ไม่มีเลย เกิดได้ทุกแง่ทุกมุมตามอำนาจแห่งกรรม ท่านจึงได้สอนในสามภพนี้ที่เหมาะกับผู้ที่จะรับประโยชน์จากการฟังหรือด้วยการฟังจากพระพุทธเจ้า ก็ทรงสอนอยู่ในแง่นี้ภูมินี้ อันใดที่ไม่ใช่วิสัยของสัตว์โลกเหล่านี้จะรู้จะเห็นจะเป็นประโยชน์แก่ตน พระองค์ก็ไม่นำมาสอน ถึงจะรู้เต็มพระทัยก็ไม่นำมาสอน ยกไว้เป็นประเภท ๆ นี่ละธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นเป็นยังไง กว้างขนาดไหนลึกซึ้งขนาดไหน ที่แยกออกมาสั่งสอนสัตว์โลกนี้เป็นประเภทหนึ่งแห่งธรรม ๆ จนกระทั่งถึงอรหัตภูมิถึงนิพพาน นี่เรียกว่าธรรมเพื่อก้าวเดินเพื่อความพ้นทุกข์

ธรรมที่เห็นอยู่รู้อยู่ ตามหลักธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่เป็นอยู่นั้นเป็นอันหนึ่ง เช่นอย่างรู้นรกเห็นนรก รู้สวรรค์เห็นสวรรค์ รู้บาปรู้บุญ เห็นบาปเห็นบุญ ตลอดถึงสัตว์โลกเป็นยังไง ๆ ได้เสวยกรรมเพราะเหตุผลกลไกอะไรนี้ทรงรู้ ๆ อยู่อย่างนั้น อันนี้ไม่ทรงแก้ เป็นแต่เพียงว่าทราบไปตามธรรมดา เหมือนอย่าง **จุตูปปาตญาณ** ทรงทราบความเคลื่อนไหวความเกิดความตายของสัตว์โลก โดยไม่มีวิญญาณดวงใดที่จะอยู่เป็นอิสระได้ มีแต่การเวียนว่ายตายเกิดถูกซัดไปโน้นซัดไปนี้ เพราะกรรมนั่นแหละซัดไปให้สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่อย่างนี้ พระองค์ก็สอนตามภูมิเหล่านี้ให้ได้รู้

ทีนี้ใครที่จะสามารถสอนได้อย่างพระพุทธเจ้า นี่ทรงรู้แล้วเห็นแล้วจึงมาสอนโลก พระองค์สอนในสิ่งที่อยู่ในวิสัย เรียกว่าฐานะที่ควรเป็นไปได้ก็สอน ไม่ใช่สอนในสิ่งที่เป็นอฐานะคือเป็นไปไม่ได้ก็สอนอย่างนี้ ที่ไม่ใช่เกี่ยวข้องกับสัตว์โลกที่จะไปเกี่ยวข้องนี้ก็ไปสอนเสียหมด ภูมิของพระพุทธเจ้ามีมากขนาดไหน นำมาประกาศสอนโลกหมดได้ยังไง ไม่ได้ พระองค์ทรงรู้ทั้งฐานะทั้งอฐานะ คือสิ่งที่เป็นไปได้และไม่เป็นไปได้ ทั้ง ๆ ที่รู้ด้วยกันหมดทั้งสองอย่างนี้ พระองค์ก็จะแยกออกมาสอนเพียงสิ่งที่พอรู้พอเห็นเท่านั้น สัตว์โลกจะรู้ได้เห็นได้ทำประโยชน์ได้ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอน หากเป็นประโยชน์แก่สัตว์โลกได้อย่างนั้นจึงทรงสอน นี่ละภูมิของศาสดาเราฟังซิ

ออกมาจากไหนที่ว่านี้ ก็ออกมาจากภาคปฏิบัติเฉพาะอย่างยิ่งจิตตภาวนาเป็นสำคัญ บุญทั้งหลายเหล่านั้นเหมือนกับแม่น้ำที่ไหลมาจากสายต่างๆ รวมตัวกันมาสู่ทำนบใหญ่คือจิตตภาวนานั้นเป็นที่เก็บน้ำ เป็นที่รวมแห่งบุญทั้งหลาย ไม่ว่าจะออกมาทางด้านทานด้านศีลด้านภาวนามากน้อยเพียงไร จำได้จำไม่ได้ไม่สำคัญ สำคัญที่ต้องรวมลงไปๆ ทำนั้นแล้วต้องเป็นอันทำ บุญต้องเป็นบุญ บาปต้องเป็นบาป นี่ละที่ว่ารวมลงไปๆ พอเข้าถึงขั้นจิตตภาวนาแล้วเป็นที่รวมของกุศลทั้งหลาย

จากนั้นความรู้นี้จะเป็นความรู้ที่ละเอียดเข้าไปอีก ยังจาระไนความดีทั้งหลายของตัวเองออกไปอีก ให้เห็นชัดเจนลงไปจนถึงขั้นที่ว่าจะไม่กลับก็รู้ภายในจิตใจ อำนาจแห่งความดีทั้งหลายหนุนเข้าไปๆ จนทราบชัดทั้งๆ ที่กิเลสยังมีอยู่ในหัวใจ ก็ทราบชัดว่านี่ถึงขั้นไม่กลับแล้วก็รู้ คือไม่ต้องกลับมาเกิดอีก เช่นอย่างพระอนาคามีนี้ท่านไม่มาเกิด และท่านก็รู้ท่านด้วยว่าท่านไม่กลับ นั่นละธรรมะ **สนฺทิฏฺฐิโก** พระองค์สอนให้เป็นฐานะคือสิ่งที่เป็นไปได้รู้ได้เห็นได้จริงๆ ในเจ้าของ พระองค์ก็สอนอย่างนั้น

ผู้ที่ยังไม่หลุดพ้นแต่ว่ายังไงก็จะหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น นี่เรียกว่าผู้จะไม่กลับ ผู้นั้นก็รู้ตัวเองว่าไม่กลับ นั่น นี่ขั้นของกุศลที่ฉลาดแหลมคมเข้าไปโดยลำดับลำดา คำว่ากุศลๆ แปลว่าอะไร แปลว่าความฉลาด ก็ได้แก่ปัญญา ขั้นของปัญญามีความละเอียดแหลมคมไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งทราบเรื่องของตัวเองชัดเจนว่า นี่ถึงขั้นที่จะไม่ต้องกลับมาเกิดอีกแล้ว แต่ว่ายังมีเชื้ออยู่ ที่จะต้องตกค้างอยู่ในภูมิใดภูมิหนึ่ง รู้อยู่ภายในจิตใจ ท่านจึงแก้เข้าไปๆ ชำระเข้าไปจนกระทั่งหมดโดยสิ้นเชิง ไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจแล้ว นั่นไม่ต้องถามหาพระนิพพาน ท่านก็รู้แล้วที่นี่ มันสิ้นกิเลสแล้วไปถามหาอะไร หายสงสัย ที่นี่ไม่ต้องมาเกิดอีกและไม่ต้องไปที่ไหนอีกแล้ว ถึงขั้นพอตัวเต็มที่ก็รู้ นี่ละอำนาจแห่งกุศล

ธรรมเหล่านี้ใครเป็นคนสอนได้มีไหม ในโลกธาตุนี้มีใครสอนได้ไหม เป็นพระองค์แรกก็คือพระพุทธเจ้าเท่านั้นเป็นผู้สอนได้ เป็นผู้ค้นคว้าหาเจอได้ พูดง่ายๆ ค้นคว้าได้เจอได้ก็คือพระพุทธเจ้าเท่านั้น จากนั้นก็นำอุบายวิธีการที่ทรงได้ค้นได้พบได้เห็นประการใดบ้างมาสั่งสอนสัตว์โลก เช่น พวกสาวกทั้งหลายนี่ ในปัจจุบันศาสนาของเรานี้ก็คือพวกเบญจวัคคีย์ทั้งห้า มีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นต้น นี่มาสอนตรงนี้ วิธีการยังไงท่านก็สอน ขึ้นเบื้องต้นก็ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเลย แต่จะไม่อธิบายถึง จากนั้นก็อธิบายถึงธรรมที่ละเอียดเข้าไปอีกคือไตรลักษณ์ ในอนัตตลักขณสูตรนั่น **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** อยู่ในนั้นหมด นี่ละถึงขั้นที่จะปล่อยวางจริงๆ ลงตรงนี้

อริยสัจ ๔ นี้ เป็นที่รวมทั้งหมดของ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ปัญญาขั้นละเอียดแล้วทำไมจะไม่ทราบเรื่อง **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ล่ะ ทราบหมดทุกอย่างเลย นี่ละจึงเรียกว่า

โรงงานอันสำคัญที่ผลิตความบริสุทธิ์ไม่ว่าของใคร นับแต่ของพระพุทธเจ้ามาจนกระทั่งถึงสาวกองค์สุดท้ายคืออริยสัจนี้แล เป็นสถานที่หรือเป็นโรงงานที่ผลิตความบริสุทธิ์แห่งใจขึ้นมา ขึ้นมาจากที่นี่ปราศจากไม่ได้

อริยสัจจึงเป็นธรรมจำเป็น เป็นรากเหง้าเค้ามูลของพระพุทธศาสนาของเราโดยแท้ เพราะฉะนั้นผู้ที่ปฏิบัติตนให้สมบูรณ์ในอริยสัจ ๔ นี้แล้วจึงไม่สงสัยพระพุทธเจ้า ไม่สงสัยความหลุดพ้นของตน และไม่สงสัยในธรรมโดยประการทั้งปวง รู้หมดตลอดทั่วถึงพระพุทธเจ้ามีกี่พระองค์ไม่สงสัย ๆ เพราะธรรมชาตินี้ประกาศกังวานอยู่ให้กว้างขวางออกไปไม่มีที่สิ้นสุด ผู้บำเพ็ญตามอริยสัจนี้ให้สมบูรณ์แล้วจะต้องเป็นอย่างนี้ ๆ ด้วยกันทั้งนั้น นี่ละที่ว่าศาสดาองค์เอกออกมาจากนี้ ท่านจึงได้ประกาศธรรมนี้กังวานแก่พระเบญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เป็นปฐมฤกษ์ทีเดียว เห็นไหมธรรมพระพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอนเป็นอย่างนั้นแหละ

ธรรมที่กล่าวมาเวลานี้นั้นสุดกู่แล้วเหรอ ธรรมเหล่านี้ข้ามไปหลายทวีปแล้วเหรอ เราเอื้อมไม่ถึงแล้วเหรอหรือเป็นยังไง ทุกข์อยู่ที่ไหนเวลานี้ เราปฏิบัติธรรมเพื่อรู้จริงเห็นจริงในธรรมทั้งหลาย ทุกข์เป็นอะไร **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ใช่ไหม นี่ก็คืออริยสัจ **สมุทัย อริยสจฺจํ** ใช่ไหม กังวานอยู่ในกายในใจของเรานี้ ไกลไหมสุดกู่ไหม อยู่ที่ไหนเวลานี้แล้วก็ **มคฺค อริยสจฺจํ** คืออะไร ท่านบอกว่า **สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป** จนกระทั่งถึง **สมฺมาสมาธิ** นี่คือเครื่องมือสังหารตัวสำคัญคือสมุทัยให้พินาศฉิบหายไป แล้วปรากฏเป็นนิโรธคือความดับทุกข์ขึ้นมา เพราะสมุทัยฉิบหายไปหมดแล้วใครจะผลิตทุกข์ขึ้นมาอีก มันก็ดับไปโดยหลักธรรมชาติของมันเอง ในขณะที่สมุทัยนั้นดับไปนี่ท่านเรียกว่านิโรธ นั่นละเอียดไหมพระพุทธเจ้า

อาการแห่งความดับทุกข์ก็แสดงให้รู้ว่านี้อาการอันหนึ่ง มีอยู่ ๔ ด้วยกัน ทุกข์นี่เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากสมุทัย นิโรธเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากมรรคเครื่องฆ่าหรือสังหารกิเลส เมื่อสังหารกิเลสคือสมุทัยให้เสร็จสิ้นลงไปโดยสิ้นเชิงแล้ว ก็ดับทุกข์ไปโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ ผู้ที่รู้ว่าทุกข์ดับนั่นคืออะไร นั่นไม่ใช่อริยสัจ นั่นละพุทธะแท้ พระพุทธเจ้าเป็นตรงนั้น อันนั้นละเป็นพระพุทธเจ้าแท้ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นเพียงกิริยาหรือเป็นโรงงานผลิตความบริสุทธิ์ขึ้นมาเท่านั้น นั่นทำไมจะไม่รู้

เวลานี้ธรรมเหล่านี้อยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่กายที่ใจของเรา สรุปลงไปแล้วอยู่ที่ใจ คนตายแล้วไม่มีทุกข์หรอก คนเป็นมีหัวใจอยู่นั่นละมันเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้นมันจึงเกี่ยวโยงกันทั้งกายทั้งใจเป็นทุกข์ **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** นี้ก็เป็นอริยสัจแน่ะ แล้วย่นเข้าไป ๆ มันก็เข้าไปหาจิตนั่นแหละ เข้าไปบีบหัวใจบีบจิตนั่นแหละ พิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ดูสิ่งใด ๆ ว่าเป็นทุกข์จริง ๆ มันไม่มี ๆ เวลาไล่เข้าไปจริง ๆ

แล้ว ทีแรกก็ต้องมีอยู่ในกายนี้เสียก่อน เมื่อเข้าถึงขั้นละเอียดๆ เข้าไปแล้ว ไล่เข้าไปจนกระทั่งถึงจิต มีอยู่ในจิตทั้งหมด ไม่ได้มีอยู่ในสิ่งเหล่านี้ เมื่อไล่เข้าไปถึงจิตแล้ว นั่นละฆ่ากิเลสฆ่ากันตรงนั้น ความสำคัญมั่นหมายก็คือจิต กิเลสอยู่ในจิตมันสำคัญมั่นหมายออกมาจากนั้น ฆ่าเข้าไปตรงนั้น แก้เข้าไปตรงนั้นๆ จนกระทั่งความสำคัญมั่นหมายใดๆ หมด

เชื้อแห่งความสำคัญที่เรียกว่าอวิชชาก็หมดไปไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว เอา ที่นี่หลงอะไรว่าซี ติดอะไรที่นี่ ผู้นั่นผู้รู้แล้ว นั่นละที่ว่าได้หลุดพ้นแล้ว เมื่อมรรคทำงานโดยสมบูรณ์เต็มที่แล้วดับทุกข์โดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว เรียกว่าทำงานในสัจธรรมโดยสมบูรณ์แล้ว ปรากฏเป็นความบริสุทธิ์ขึ้นมาในขณะนั้น นี่ละผู้เป็นพุทธะก็คือผู้นี้ เป็นองค์ศาสดาที่ว่าก็คือผู้นี้ พระสรีระเหล่านี้เป็นเรือนร่างของศาสดา ศาสดาแท้คือจิต ผู้บริสุทธิ์แท้คือจิต สาวกก็เหมือนกันอันเดียวกัน แน่ะ แล้วจะสงสัยกันที่ไหน นี่ละพระพุทธเจ้าสอนจริงหรือไม่จริง

เอ้า พิจารณาลงไปซิในสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ สถานที่ที่ผลิตความบริสุทธิ์ขึ้นมาคือสถานที่นี่เอง ศาสนาจึงว่าเอก ให้เห็นในตัวเองเสียก่อนเถอะ เมื่อเห็นแล้วมันยอมรับเองว่าพระพุทธเจ้าเอก เอกขึ้นมาจากสถานที่ใด เอกด้วยวิธีใด รู้ทั้งวิธี รู้ทั้งสถานที่ที่ทำให้เป็นเอกเป็นเลิศ รู้ขึ้นมาที่นี่

วันนี้ได้กล่าวธรรมหลายประเภท ธรรมเหล่านี้เป็นธรรมที่เหมาะที่ควรแก่สัตว์โลก จึงสอนลงที่จุดนี้ ผู้ต้องการความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวจะไม่หนีจากนี้เลย การสอนจะย้ำลงในอริยสัจ ๔ ผู้ที่อุปนิสัยกำลังเป็นไปอยู่ ยังสร้างวาสนาบารมีอยู่ ยังไม่ถึงขั้นที่ควรจะเป็นไปนี้ คุณงามความดีทั้งหลายก็สอนไว้หมด นี่จะว่ายังไงอีก ให้ทาน รักษาศีลภาวนาก็เป็นไปด้วยกันแล้ว แต่เมื่อถึงขั้นที่ควรจะเอาจริงเอาจังแล้วมีแต่ภาวนาล้วนๆ อย่างเช่นสอนพระ นั่นเห็นไหม ไล่เข้าป่าเข้าเขา ให้ไปภาวนาอยู่ในป่าในเขา เป็นยังไงพระพุทธเจ้าอยู่ในป่าท่านเป็นยังไง เราเข้าอยู่ในป่าเป็นยังไง พระองค์ประกอบความเพียรอยู่ในป่าเป็นยังไง เราประกอบความเพียรอยู่ในป่าเป็นยังไง

เอาละหยุดแค่นี้ พวกนี้ทำเหตุเสียแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

ตามร่องรอยศาสดา

หลักปฏิปทาที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นได้พาดำเนินมา เป็นปฏิปทาที่ราบรื่นดีงามสม่ำเสมอมาก หาที่ต้องติไม่ได้ เพราะท่านดำเนินตามหลักธรรมหลักวินัยอย่างแท้จริง หลักธรรมหลักวินัยเครื่องดำเนินและการดำเนินตามหลักธรรมหลักวินัยนี้แล เป็นการตะล่อมจิตใจเข้าสู่ทางเพื่อมรรคผลนิพพาน ถ้านอกเหนือไปจากนี้แล้วก็ยากที่จะเป็นไปได้ เหมือนเราข้ามน้ำมหาสมุทร ต้องอาศัยเรือเท่านั้นเป็นสำคัญ ไม่เห็นสิ่งอื่นใดดียิ่งไปกว่าเรือ นั่นแหละจะถึงฝั่งด้วยความปลอดภัย

การดำเนินปฏิปทาตามหลักธรรมหลักวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงดำเนินและเห็นผลเป็นที่พอพระทัยมาแล้วได้สั่งสอนไว้นี้แล เป็นทางที่ราบรื่นดีงามต่อความพ้นทุกข์โดยไม่ต้องสงสัย ผลที่จะพึงได้รับไปตามกาลตามเวลา ที่ประกอบความดีทั้งหลายนั้น ก็เป็นเครื่องสนับสนุนกันไปโดยลำดับ สำหรับผู้ต้องการความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ย่อมเห็นศาสนธรรมและการดำเนินตามเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด แม้จะพูดว่าในโลกนี้ก็ได้ว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะแนะแนวทางให้ตรงแน่วต่อความพ้นทุกข์ได้เหมือนหลักธรรมหลักวินัยนี้เลย

หลักธรรมหลักวินัยนี้พระองค์ทรงดำเนินหรือบำเพ็ญมาแล้ว ผลที่ได้ถึงความเป็นศาสดาเอกของโลก ก็ออกมาจากการดำเนินตามนี้ไม่ผิดเพี้ยน จึงได้สั่งสอนสัตว์โลกด้วยความแน่พระทัย และเป็นสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้วทุกแง่ทุกมุม ผู้อยากจะเห็นการดำเนินของพระศาสดาพึงดูหลักธรรมหลักวินัย อันเป็นพระอาการแห่งความเคลื่อนไหวของการก้าวไป และการดำเนินเพื่อสาธารณประโยชน์ของโลก มีหลักธรรมหลักวินัยนี้แลเป็นเครื่องยืนยันพระอากัปกิริยาแห่งการดำเนินของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะดำเนินเพื่อความสวยงามทั่ว ๆ ไปในวงพระศาสนาและความเป็นศาสดาก็ตาม และไม่ว่ากรณีใดก็ตาม นับตั้งแต่สั่งสอนสัตว์โลกในขั้นพื้น ๆ จนกระทั่งถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น ย่อมเป็นไปตามพระโอวาทที่ทรงแสดงออกแล้วนี้ทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นเราจะพูดว่า พระโอวาทคำสั่งสอนทั้งมวลนี้เป็นพระอาการแห่งความเคลื่อนไหวขององค์ศาสดาก็ไม่ผิด เพราะตามหลักธรรมชาติของศาสดาแล้ว ย่อมจะเป็นแบบฉบับของโลกอยู่ตลอดเวลา ไม่ทรงละเว้นพระอาการความเคลื่อนไหวที่ผิดเพี้ยนไปจากองค์ศาสดานั้นเลย

ผู้ดำเนินตามควรยึดพระอาการที่ทรงเคลื่อนไหว ด้วยการประทานพระโอวาทไว้ทุกแง่ทุกมุม ผู้นั้นจะไม่ผิดพลาด แม้จะช้าบ้างก็ช้าเพื่อการก้าวไป ไม่ใช่ช้าเพราะการผิด

พลาด ปลีกแวะจากทางแห่งความถูกต้องไป นั่นแหละผู้ปฏิบัติทั้งหลาย จึงควรให้มีจิตใจหนักแน่นต่อองค์ศาสดาคือพระธรรมวินัยอันเป็นองค์แทน ดังพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเราในสมัยปัจจุบันนี้ หาที่ต้องติไม่ได้แล้ว ไม่ว่าจะพาดำเนินในแง่ใด ย่อมมีหลักธรรมหลักวินัยเป็นเครื่องยืนยันรับรองไว้เสมอไป ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ยึดเอาหลักปฏิปทาการดำเนินของท่านไปประพฤติปฏิบัติจึงเป็นผู้ราบรื่นดีงามสม่ำเสมอ ไม่แสลงตาแสลงใจแก่ผู้ได้เห็นได้ยิน แม้ตัวเองก็ไม่มีความคึกความคะนองใดๆ ที่นอกเหนือไปจากหลักธรรมหลักวินัย ตัวเองก็เย็นใจ

อยู่ด้วยกันจำนวนมากน้อยต่างคนต่างถือหลักศาสดา คือพระธรรมวินัยเป็นแบบเป็นฉบับเป็นหัวใจ เป็นกิริยาแห่งความเคลื่อนไหวแล้ว จะเป็นความร่มเย็นเป็นสุขด้วยกัน ดังพระสาวกท่านมีจำนวนร้อยๆ พันๆ หมื่นๆ แสนๆ องค์ ก็ไม่เคยได้ยินเลยว่าพระอรหันต์เหล่านั้นมีการทะเลาะเบาะแว้ง ขัดแย้งกันเรื่องความรู้ความเห็นไม่ลงรอยกัน อย่างนี้ไม่ปรากฏแม้รายหนึ่งเลยในตำรับตำรา นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ธรรมแท้นี้เมื่อได้เข้าถึงใจแล้ว ย่อมเป็นความแท้จริงอยู่ตลอดเวลา ไม่เคลื่อนไหวจากนั้นสู่ความจอมปลอมแม้แต่น้อยเลย พอที่จะให้เกิดความทะเลาะเบาะแว้งหรือขัดแย้งกัน ในเรื่องหลักธรรมหลักวินัย หรือความประพฤติต่างๆ บรรดาพระอรหันต์อยู่ด้วยกันมีจำนวนมากมายเพียงไร ย่อมมีธรรมของแท้ของจริงประจักษ์ใจของท่านเป็นหลักใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นอย่างใดเลย การอยู่ด้วยกันจึงอยู่ด้วยความเป็นธรรมแท้ หาที่จะระแวงแคลงใจต่อกันแม้นิดหนึ่งไม่มีเลย นี่แหละธรรมแท้เมื่อได้เข้าสู่จิตใจใจกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้วย่อมเป็นเช่นนั้น

ครูบาอาจารย์ที่พาดำเนินมาก็ขอให้ได้ตระหนักภายในจิตใจของเรา ยึดไว้เป็นหลักเป็นเกณฑ์แห่งการปฏิบัติ อย่าเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าเป็นสิ่งที่จะดีเลิศหรือแปลกประหลาดยิ่งกว่าอรรถกว่าธรรมที่ท่านพาดำเนินมา จะเป็นความเสียหายแก่ตนไปวันละเล็กละน้อย เมื่อนานเข้าไปก็กลายเป็นนิสัยแล้วฝังลึกแก้ไม่ตก หรือไม่สนใจที่จะแก้ นี่แหละความผิดพลาดอันเป็นเรื่องของกิเลสแทรกอรรถแทรกธรรม เราอย่ามองดูที่อื่นที่ใด อันเป็นสถานที่จะแทรกขึ้นมาแห่งกิเลสและเกิดขึ้นแห่งธรรมทั้งหลาย พึงดูที่ใจของเรานี้แห่งเดียวเป็นสำคัญ กระจายออกไปข้างนอกก็ดูเพื่อจิตใจ จิตใจส่งกระแสไปในเรื่องใดกิจใดการใดอารมณ์ใด ให้พึงสอดส่องมองดูด้วยสติ พินิจพิจารณาด้วยปัญญาเพื่อความไตร่ตรองหรือกลั่นกรองของจริงของแท้หรือของปลอมที่เคลือบแฝงกันไป ผู้นั้นจะได้ทราบเหตุทราบผลไปโดยลำดับ

ความสำคัญคือความอยากภายในจิตนี้ ไม่มีความอิ่มพอ อยากอยู่เสมอ ช่องทางที่จะให้ก้าวออกแห่งความอยากก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ที่เรียกว่าธรรมารมณ์

เกิดขึ้นที่ใจ นี่ละทางเดินของความอยากออกตรงนี้ ถ้ามีสติก็จะได้ทราบทางเดินทราบจิตใจว่าออกไปในทางใดเพื่ออะไร ออกทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ซึ่งส่วนมากล้วนแล้วแต่ออกไปเพื่อความเสียหายเมื่อเผลอสติ เพราะส่วนใหญ่ที่จะทำจิตให้เกิดความเสียหายนั้นฝังลึกอยู่แล้วภายในจิตใจ จึงแสดงได้ทุกเวลาเนื่องจากมีความคล่องตัวอยู่แล้วที่อรรถธรรมยังไม่ทันมัน จึงมักจะเผลอไปตามอาการทั้งหลายที่แสดงออกอยู่เสมอ

นี่ละการบำเพ็ญของเราที่ก้าวเดินไม่ได้สะดวก เพราะมีอุปสรรคกีดขวางอยู่ตลอดเวลา โดยเจ้าตัวก็ไม่รู้ทั้งๆ ที่เข้าใจว่าตนได้สังเกตและเข้าใจว่าตนประกอบความพากเพียร ในขณะเดียวกันกิเลสที่ไม่ว่าพากเพียร มันเพียรของมันอยู่แล้วภายในจิตใจ จึงขอให้ทุกๆ ท่านได้ทำความเข้าใจเอาไว้ สำคัญของใจ ดังหนังสือที่บอกไว้ว่าธรรมแท้ปรากฏที่ใจ ไม่มีอะไรที่จะนอกเหนือไปจากใจ เพราะใจเป็นธรรมชาติที่รู้ สิ่งเหล่านั้นไม่รู้ อันใดมาสัมผัสกับใจ ใจต้องรู้ ใจเป็นผู้ปรุงขึ้นเองใจก็รู้ถ้ามีสติ หากไม่มีสติแล้วแม้ปรุงแต่งอยู่ตลอดเวลาเราก็ไม่ทราบได้ว่าปรุงแต่งเรื่องอะไร นี่ละสำคัญอยู่ที่ตรงนี้

พระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุกบททุกบาท ได้อ่านได้เห็นได้ยินได้ฟังในบทใดบาทใด พึงทำความเข้าใจสังเกตสอดรู้ไปตามอรรถธรรมนั้นๆ เราจะเห็นความลึกตื้นอันสำคัญๆ อยู่ภายในพระโอวาทนั้นโดยลำดับไป เพราะคำว่าศาสดาแล้วการแสดงออกย่อมเต็มไปด้วยเหตุด้วยผล เพื่อผู้ฟัง ไม่ว่าจะสัมผัสสัมพันธ์ทางใด ได้เข้าใจและได้เหตุได้ผลได้อรรถได้ธรรมได้คติเครื่องเตือนใจขึ้นมา จากการสัมผัสสัมพันธ์โดยสม่ำเสมอถ้าตั้งใจสังเกต เพราะธรรมนี้เป็นธรรมที่บริสุทธิ์สุดส่วนแล้วจากพระทัย การแสดงออกมาในบทใดบาทใดจึงไม่ผิดพลาด สำคัญที่ผู้ฟังผู้ศึกษาผู้ปฏิบัตินี้เป็นความผิดพลาดภายในตัวเสียเอง เพราะความไม่รอบคอบหรือความไม่ค่อยสนใจนัก นี่ละที่ทำให้ผิดให้พลาดอยู่เสมอ

การดำเนินที่ให้เป็นไปเพื่อความราบรื่นดีงามในสมัยปัจจุบันนี้ เรายังมองไม่เห็นว่าใครจะเป็นที่ตายใจและอบอุ่นได้อย่างแท้จริงเหมือนหลวงปู่มั่นที่พาดำเนินมา ไม่ใช่เราจะแกล้งหาเรื่องหาราวยกท่านแล้วเหยียบย่ำท่านผู้อื่นผู้ใด นอกนั้นเราไม่ค่อยได้คบค้าสมาคม พอที่จะทราบเรื่องราวความหนักเบามากน้อยแห่งการปฏิบัติของท่าน เราจึงไม่อาจที่จะตำหนิติเตียนหรือชมเชยท่าน เหมือนปฏิปทาที่ท่านอาจารย์มั่นท่านพาดำเนินมา นี่หากว่าควรจะตำหนิ การตำหนิโดยธรรมเราก็อาจจะพูดได้ เพราะธรรมเป็นเรื่องใหญ่อยู่แล้ว แต่นี้หาที่ตำหนิท่านไม่ได้ ท่านดำเนินในแง่ใดมุมใด มีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม คือมีธรรมวินัยยืนยันรับรองไว้โดยสิ้นเชิงแล้ว จึงงามตา การปฏิบัติของท่านราบรื่นดีงามมาก สงบเย็น

ใครเข้าไปที่นั่น ก็เพราะอาศัยร่มเงาแห่งความร่มเย็นของท่าน ย่อมมีความสงบร่มเย็นไปตามๆ กัน เหมือนหนึ่งว่ากาจับภูเขาทองดังว่านั้น ทำให้เหลืองอร่ามไปหมดทั้งๆ ที่กาตัวดำๆ เมื่อเราก้าวเข้าไปสู่แวดวงแห่งธรรม แห่งความเมตตาสงสารและความบริสุทธิ์ของท่านแล้ว ย่อมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน ให้มีแก่จิตแก่ใจที่จะสำรวมระวังตนเพื่อความดีงาม มากยิ่งกว่าที่จะมีเจตนาในทางผิด นี่ละการคบค้าสมาคมหรือการได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์ที่เป็นที่แน่ใจแล้วจึงมีผลเกินคาด ไม่มีวันหลงลืมได้เลย ฝังอยู่ภายในจิตใจ เป็นเรื่องสัจธรรมขึ้นมากับจิตใจของเรา จึงไม่มีวันหลงลืม

ทุกๆ ท่านที่มาอย่าได้ลืมเรื่องศาสดาว่าอยู่ที่ตรงไหน อย่าเข้าใจว่าท่านอยู่ประเทศอินเดีย ท่านปรินิพพานแล้ว นั้นเป็นสถานที่เป็นกาลเป็นเวล่ำเวลา ไม่ใช่องค์ศาสดาที่แท้จริง เหมือนหลักธรรมหลักวินัยอันเป็นฝ่ายเหตุฝ่ายผล เพื่อแก้เพื่อถอดถอนกิเลสโดยถ่ายเดียว และธรรมชาติที่บริสุทธิ์คือพระทัยของท่าน นั่นแลคือศาสดาองค์แท้ ถ้าเราอยากจะทราบว่าศาสดาอยู่ที่ตรงไหนโดยไม่ต้องสงสัยเลยทั้งๆ ที่ไม่เคยเห็นองค์ศาสดาก็ตาม ให้พึงปฏิบัติตนตามพระโอวาทคำสั่งสอนนี้อย่างหนักแน่นแม่นยำ อย่าให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปได้ ธรรมที่ท่านกล่าวไว้ว่าสมาธิ ตั้งแต่พื้นๆ ขึ้นไป ที่จะปรับระดับจิตให้เข้าสู่ความละเอียดแหลมคมที่สุด เราจะได้ทราบจากภาคปฏิบัติของเราด้วยความสนใจกับหลักธรรมที่ท่านสอนไว้ จะเป็นสมาธิขั้นใดก็ตาม

นี่จึงเหมือนกับว่าเราได้มีวิ่แวว หรือมองเห็นพระบรมศาสดาเพียงยิบๆ แย็บๆ แล้วแม้ไม่เห็นทั้งองค์ก็ตาม เพราะคำว่าสมาธินี้องค์ศาสดาก็เคยเป็นมาแล้ว และได้ปรากฏกับใจของเรา พอเป็นเครื่องยืนยันหรือเป็นหลักฐานพยานกันได้ในขั้นหนึ่ง และท่านสอนไว้อย่างไรอีกล่ะ นอกจากสมาธิแล้วท่านยังสอนเรื่องปัญญา นี่ก็คือท่านดำเนินไปแล้วท่านรู้เห็นไปแล้ว พระจิตของท่านเป็นทั้งสมาธิผ่านไปแล้ว เป็นทั้งปัญญาผ่านไปแล้ว จึงได้สอนย้อนกลับมาหาบรรดาสัตว์ทั้งหลายให้ก้าวเดินตามทางสายนี้

ปัญญามีกี่ขั้นกี่ภูมิท่านสอนไว้หมดไม่มีอัดไม่มีอั้นสมภูมิแห่งศาสดาโดยแท้ เมื่อถึงขั้นปัญญาที่ทราบภายในตนเองว่า พระศาสดาท่านทรงบำเพ็ญปัญญาบำเพ็ญอย่างไร ท่านรู้ท่านเห็นด้วยพระปัญญาของท่านท่านรู้เห็นอย่างไร แม้ภูมิของเราจะไม่เป็นเต็มภูมิของศาสดานั้นก็ตาม ภูมิของเราก็พอทราบได้ เช่นเดียวกับเรารับประทาน เด็กรับประทานอิ่มเป็นอย่างไร ผู้ใหญ่รับประทานอิ่มเป็นอย่างไร เด็กย่อมไม่สงสัยความอิ่มของตน ผู้ใหญ่แม้จะท้องใหญ่ท้องโตกว่าเด็ก ก็ไม่สงสัยว่าผู้ใหญ่นั้นน่ะรับประทานแล้วอิ่มเป็นอย่างไร

นี่ภูมิแห่งธรรมที่บรรจุภายในจิตใจเต็มที่ในหัวใจตนแล้ว ย่อมจะหยั่งทราบถึงภูมิแห่งศาสดาว่ากว้างแคบขนาดไหนอีกด้วย และลึกซึ้งอย่างไรอีกด้วย ความที่ว่า

อัศจรรย์ ๆ องค์ศาสดาอัศจรรย์นั้นอัศจรรย์ที่ตรงไหนด้วย เมื่อใจของเราได้แสดงผลขึ้นมาโดยลำดับลำดา จนกระทั่งแสดงผลเต็มที่ภายในจิตใจหาอะไรสงสัยไม่ได้แล้ว จะสงสัยพระพุทธเจ้าองค์ศาสดา ซึ่งเป็นภูมิเลิศประเสริฐสุดไปก่อนพวกเราแล้วอย่างไรเล่า ย่อมหาความสงสัยไม่ได้ นี่ละการเห็นการเฝ้าพระพุทธเจ้า ให้ดำเนินตามวิธีการที่ท่านพาดำเนินไปนี้ ไม่ปลีกไม่แวะ ไม่เห็นสิ่งใดดีกว่าพระโอวาทคำสอนของพระพุทธเจ้า และไม่เห็นจุดใดเด่นยิ่งกว่าจุดแห่งความพ้นทุกข์ หรือจุดแห่งการเกิดบุญเกิดกุศลเกิดความดีทั้งหลาย จนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์ นี่เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากเหนือสิ่งใด ๆ

ความอยากให้ทุ่มเทเข้ามาจุดนี้ การประพฤติปฏิบัติให้ทุ่มเทเข้ามาจุดนี้ ความเข้มแข็งความอุตส่าห์พยายามทุกด้านให้ทุ่มเข้ามาในจุดนี้ อันถูกต้องตามจุดที่ว่าประเสริฐเลิศเลอเป็นลำดับไป จนถึงขั้นแห่งความพ้นทุกข์ จะทราบประจักษ์ภายในจิตใจของตนโดยไม่ต้องสงสัย แม้จะไม่เคยรู้เคยเห็นก็ตาม ธรรมนี้เป็นของจริงมาแล้วไม่รู้กี่กัปกี่กัลป์ไม่อาจจะนับได้เลย และทำโลกให้เป็นโลกที่ดีที่สงบร่มเย็นและพ้นจากทุกข์จากภัยไปมากเพียงไรแล้ว ไม่มีอะไรเกินธรรม ธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องกลั่นกรองสัตว์โลกเป็นเครื่องยกเป็นเครื่องขนสัตว์โลกให้ได้หลุดพ้นจากทุกข์โดยลำดับลำดา จนกระทั่งพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะเหนือธรรมนี้ไปได้

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจงทุ่มจิตใจลงจุดนี้ จุดนี้หมายถึงความรู้ของตน ความเคลื่อนไหวนั้นเคลื่อนไหวไปอย่างไร อย่าลืมดังที่บอกแล้วว่า สิ่งภายในที่มันผลักดันอยู่ตลอดเวลานั้นแหละ พาให้จิตเคลื่อนไหวไปในทางผิดโดยที่เราไม่รู้ ทั้ง ๆ ที่ตนเข้าใจว่าตนประกอบความเพียรอยู่ เพราะสติไม่ทันปัญญาไม่รอบตัว ย่อมจะเผลอต่อสิ่งที่คล่องแคล่วว่องไวมาแล้ว ได้แก่กิเลสประเภทต่าง ๆ ให้ตั้งจุดหมายอันสำคัญไว้ที่นี้ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา มีมากน้อยเพียงไรให้ทุ่มเข้ามาจุดนี้ อย่าสำคัญว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่เลิศเลอเหนือธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นี้ นี้แลท่านว่าธรรมเหนือโลก อยู่ที่ใจกับธรรมสัมผัสกันเป็นลำดับลำดาไป จนกระทั่งใจกับธรรมเป็นอันเดียวกัน

ที่ว่าธรรมเป็นอย่างหนึ่งใจเป็นอย่างหนึ่งนั้น พูดไม่ได้สำหรับผู้ที่ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ หรือว่ากี่เปอร์เซ็นต์ก็แล้วแต่เถอะ คือเข้าถึงกันอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถึงขั้นของจิตบริสุทธิ์ธรรมบริสุทธิ์ภายในใจดวงเดียวกันแล้ว ไม่มีทางที่จะแยกแยะออกไปได้ อันนี้ก็จะทราบเองรู้เองเห็นเองด้วย **สนฺทิฏฺฐิโก** ของผู้ปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าทรงมอบไว้แล้วทุกแง่ทุกมุม ไม่ให้สงสัยว่าต้องไปทูลถามพระองค์อีกต่อไป พระโอวาททั้งหมดนี่พร้อมแล้วสมบูรณ์เต็มที่แล้ว ที่จะรื้อขนสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงตามศาสดาองค์เอกได้ ไม่มีอะไรเกินสวากขาตธรรมนี้ไปเลย จงพากันเป็นที่แน่ใจในพระโอวาทที่สอนแล้วนี้ และให้กำจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา แทรก

อยู่ตลอดเวลา ไม่มีคำว่าอ่อนตัว ไม่มีคำว่าขี้เกียจขี้คร้านในการสั่งสมเพื่อประโยชน์ของตัว ก็ได้แก่กิเลสนี้แลจะเป็นอะไรไป

ธรรมเมื่อยังไม่ถึงขั้นที่ควรจะเป็น ย่อมถูกกิเลสแทรกเข้าไปให้ขี้เกียจขี้คร้านต่อการบำเพ็ญเพื่อความดีทั้งหลายได้โดยไม่ต้องสงสัย ไม่ว่าใจท่านใจเรามีเหมือนกันเป็นเหมือนกัน ไม่ต้องถามก็ได้อันนี้ ก็เพราะเรื่องของกิเลสนั้นเอง ไม่ใช่เรื่องของธรรมพาให้อ่อนแอพาให้ท้อแท้เหลวไหล เรื่องของกิเลสนั้นแหละที่เข้าแทรกเข้าสิงอยู่โดยที่เราไม่รู้ ตอนที่เราจะรู้ก็คือการบำเพ็ญตนไปโดยลำดับลำดา สติก็ตั้งเข้าไปอย่าลดละท้อถอย

จิตเมื่อได้รับการบำรุงการรักษาอยู่เสมอ จะค่อยปลอดภัยไร้กังวล ค่อยสงบตัวเข้าไปเรื่อย ๆ แล้วแสดงผลคือความสุขเย็นใจขึ้นมาให้เจ้าของได้ชม ต่อจากนั้นก็ค่อยก้าวไปโดยลำดับลำดา ความขี้เกียจขี้คร้านที่เคยบีบบังคับเราในการประกอบความดีทั้งหลายอยู่ตลอดเวลานั้น จะค่อยจางไป ๆ จนกระทั่งไม่มีเหลือภายในจิตใจเลย และทำให้เราทราบได้อย่างชัดเจนว่า ความขี้เกียจขี้คร้านเหล่านี้ล้วนเป็นกิเลสทั้งนั้น นั่นเมื่อถึงขั้นธรรมมีกำลัง ถึงขั้นธรรมเป็นตัวของตัวแล้ว กิเลสย่อมเข้าแทรกเข้าสิงไม่ได้ กิเลสมีแต่วันจะหมดจะสิ้นไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งสิ้นไปโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย ความขี้เกียจจะมาจากไหนทีนี้ ไม่มี นั่น

การปฏิบัติธรรมต้องทำความรู้สึก ให้ผิดแปลกจากความรู้สึกที่เคยเป็นโลกมานาน เมื่อก้าวเข้าสู่ความเป็นพระและการปฏิบัติแล้ว ให้พยายามเปลี่ยนความรู้สึกที่เคยชินมาในทางโลกอันเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ ก้าวเข้าสู่ธรรม อันเป็นเรื่องของธรรมที่จะทำเราให้ดี ให้มีกำลังวังชามากขึ้นโดยลำดับ อย่าให้อ่อนแอลงไปโดยลำดับใช้ไม่ได้เลย ผู้ปฏิบัติต้องเป็นอย่างนั้น

ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเราก็เห็นแล้วประจักษ์ แต่ก่อนก็รู้สึกว่าเป็นที่อบอุ่น คิดไปทางใดมุมใดก็มีครูมีอาจารย์เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เข้าไปกราบไหว้บูชาท่านเท่านั้น ยังไม่ได้ถามอรรถถามธรรมก็เย็นแล้ว เพราะท่านเป็นผู้ทรงไว้แล้วด้วยความเย็นอันประเสริฐ แล้วเวลานี้เป็นอย่างไร ลดล่วงไป ๆ ผู้ที่จะเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นการสืบหน่อต่อแขนงกันไปในความดีในความเลิศความประเสริฐทั้งหลายด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มักจะร่วงโรยไป ๆ ก่อนครูบาอาจารย์ร่วงโรยไปเป็นไหน ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้นความหวังจะอยู่ที่ไหนจะลงจุดใด หาที่ลงไม่ได้ หวังเฉย ๆ แล้วครูบาอาจารย์ก็ล่วงไป ๆ ดังที่เคยพูดให้ฟังเสมอ

ท่านที่เรากล่าวถึงนั้นเรากล่าวด้วยความแน่ใจไม่สงสัยท่านเลย เพราะเคยสนทนาอรรถธรรมกับท่านจนเต็มหัวใจแล้ว หาที่จะจืดจางไปอีกแม้นิดหนึ่งไม่มีเลย คงเส้นคงวาหนาแน่นอยู่ด้วยความเชื่อมั่นในความจริงทั้งหลายของท่าน จึงสามารถพูดออกมาอย่างไม่อายใครทั้งนั้น กิเลสมันไม่เห็นอายเวลามันจะเย่อหยิ่งจองหองเหยียบย่ำทำลายธรรม

มันไม่เห็นละอาย เราพูดเพื่อจะเหยียบย่ำทำลายกิเลสทำไมเราจะอาย พูดเพื่อเป็นกำลังใจ พูดเพื่อให้ความหวังในการดำเนินของเรา

เวลานี้ก็ล่วงไป ๆ จนแทบจะไม่มีแล้วนะเวลานี้ พิจารณาซิ แล้วที่เดินตามหลังนี้มักจะแทรกจะแซงเถลไถลออกนอกลู่นอกทาง ถือว่าอันนั้นเลิศอันนี้ประเสริฐนอกเหนือธรรมไปเสียแล้ว เป็นอย่างไร เลิศนั้นมันเลิศของกิเลสเสกสรรปั้นยอ เลิศกับเลวมันไปด้วยกัน ไม่ใช่เลิศกับเลอกับประเสริฐเหมือนธรรมท่านพาเป็น เรื่องกิเลสหลอกเป็นอย่างนั้นน่ะดูเอา เรามีตาเรามีหู จมูก ลิ้น กาย ใจ สัมผัสสัมพันธ์กับโลกอยู่นี้ตลอดมาตั้งแต่วันเกิด ทำไมเราจะพอยึดเอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นคติเครื่องเตือนใจไม่ได้ ทำไมจะมีแต่ความลุ่มหลงด้วยอำนาจของกิเลสมันฉุดลากไปเสียโดยถ่ายเดียว จนหาเวลารู้ตัวไม่ได้เลยนี้ มันไม่เกินไปแล้วเหรอนักบวชนักปฏิบัติเรา ว่าตาเป็นยังไง หูเป็นยังไง จมูก ลิ้น กาย ใจเป็นยังไง ถึงไม่เล็ดลอดออกมาสู่แง่อรรถแง่ธรรมบ้าง นอกจากไหลไปตามกิเลสทั้งวันทั้งคืนเสียอย่างเดียว มันจะเป็นประโยชน์อะไรกับเรา

เราสร้างความหวังอะไรไว้ให้เราเวลานี้ เราดูซิจิตใจนั่นละเป็นผู้สร้างอยู่เวลานี้ มันสร้างความเสกสรรปั้นยอขึ้นมา อันนั้นดีอันนี้ดี อะไรดีหมด แล้วสุดท้ายมันก็จมไป ๆ พังลงไป พังไป เห็นไหมโลกไหนโลกพัง นอกจากสามโลกธาตุนี้ไม่มีโลกใดพัง ธรรมไม่พัง นิพพานพังไหม เคยเห็นไหม นั่นละเอามาเทียบกันซิ นิพพานคือวิวัฏฏะ ไม่หมุนจะเอาอะไรมาเวียน จะเอาอะไรมาเกิดมาตาย นี้มันโลกหมุนโลกเวียน โลก **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ทำไมจะไม่ให้มันเป็น มันเป็นมาตั้งกัปตั้งกัลป์ มันกี่กัปกี่กัลป์แล้ว ทำไมการหลงมันจึงไม่มีวันอิ่มพอสำหรับพวกเรามันเป็นเพราะเหตุไร วินิจฉัยบ้างซิจิตดวงนี้ ธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัยมีอยู่ทำไมไม่เอาไปวินิจฉัย เครื่องแก้กันมีอยู่ ที่มืดมี เครื่องสว่างมีแก้กันอยู่ ทำไมไม่เปิดความสว่างขึ้นมาให้เห็น สติปัญญามีไว้ทำไม หุงต้มแกงกินก็ไม่ได้ เอามาใช้สำหรับแก้กิเลสซิ

นี่ละผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้พ้นจากทุกข์ ต้องเป็นผู้พินิจพิจารณาใคร่ครวญกับสิ่งที่มาสัมผัสสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลาไม่จืดจางนี้เลย ให้ได้เห็นชัดเจนตามความเป็นจริงของมันบ้าง ดีกว่าที่มันจะหลอกไปเสียตลอดเวลาหาความรู้สึกตัวไม่ได้ แล้วยังจะเป็นไปอีก อย่าว่าเป็นมาแล้วจนกระทั่งถึงวันนี้เลย ขณะนี้ต่อไปอีกก็ยังจะต้องเป็นไปอีก ถ้าเราไม่สร้างสติปัญญาอันเป็นเรื่องของธรรมขึ้น เพื่อแก้เพื่อทดสอบเพื่อพิสูจน์กันให้รู้เรื่องรู้ราวแล้ว จะหาทางปลดเปลื้องตนไม่ได้ ตายก็ตายอยู่อย่างนั้น เกิดก็เกิดอยู่อย่างนั้น โลกอันนี้ว่างจากความเกิดตายที่ไหนมี เต็มไปด้วยความเกิดตายด้วยกันทั้งนั้น

ความเกิดตายกับความทุกข์มันอยู่ในฉากเดียวกัน ทำไมเราจึงได้ตื่นมันเอานักเอาหนา เรื่องเกิดตายเป็นของดีแล้วเหรอ ก่อนที่จะเกิดเล็ดลอดออกมาจากช่องแคบเป็น

อย่างไร บางรายตายอยู่ในท้องแม่ก็มี บางรายตายอยู่ในช่องคลอดก็มี บางรายออกมาแล้วตายก็มี มันสุขแล้วหรืออย่างนั้น นี่ผลของความเกิดเห็นไหม พระพุทธเจ้าว่าความเกิดมันเป็นทุกข์ นั่นเห็นไหมพวกเรา เราเกิดมาด้วยกันทุกคนทำไมไม่เห็น พระพุทธเจ้าทำไมจึงเห็น พิจารณาซิ ต่างกันอย่างไรบ้างพระพุทธเจ้ากับเรา

ถ้าเราจะนำธรรมของพระพุทธเจ้ามาวินิจฉัยใคร่ครวญสิ่งเหล่านี้ ตามที่พระองค์ทรงวินิจฉัยและรู้มาแล้วทำไมจะไม่รู้ ธรรมเป็นอันเดียวกัน ของจริงเป็นอันเดียวกัน ควรจะรู้จะเห็นอย่างเดียวกัน ทำไมจะไม่รู้ไม่เห็นได้ล่ะเมื่อนำมาใช้ นี่ละความเกิดตายมันมีเท่านี้แหละมันมีวิเศษวิโสอะไรอีก นอกจากความคาดความเดาความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมของใจ ด้วยอำนาจของกิเลสหลอกไปเท่านั้น ว่าอันนั้นจะดี อันนี้จะดี แล้วสุดท้ายก็พัง ๆ พังไปด้วยกันหมด มีใครสมหวังบ้างในโลกนี้เห็นไหม

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะพินิจพิจารณาเห็นสิ่งเหล่านี้ได้ พอที่จะหาทางหลบหลีกปลีกตัวออกให้พ้นจากความเป็นกงจักรนี้ แล้วก็เป็นวิวัฏจักรได้ในวันหนึ่งโดยไม่ต้องสงสัย คือผู้ปฏิบัตินี้เท่านั้น เอ้า เอามาพินิจพิจารณา แล้วก่อนจะตายเป็นยังไง และเวลายังเป็นอยู่นี้เป็นยังไง ได้บำบัดรักษากันอยู่ตลอดทุกอิริยาบถมิใช่หรือ อิริยาบถทั้งสี่เพื่ออะไร ถ้าไม่ใช่เพื่อบรรเทาความทุกข์ที่เต็มอยู่ในธาตุในขันธ์นี้ ให้พอเบาบางไปบ้าง พอบรรเทาพออยู่ได้ ทรงไปได้ในวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น นั่นก็เป็นกองทุกข์อันหนึ่ง ๆ แล้วถึงเวลาจะเป็นจะตายเป็นยังไง แม้แต่ไม่ตายมันเจ็บปวดแสบร้อนที่ตรงไหน ก็ไม่ใช่ภูเขาทั้งลูก มันเป็นอยู่ในธาตุในขันธ์ของเรา ทำไมจะไม่เห็นเรื่องกองทุกข์ที่มีอยู่ในนี้น่ะ นี่มันน่าพิจารณาจริง ๆ ทำไมไม่พิจารณา ปัญญาเอาไปไว้ที่ไหน

สิ่งเหล่านี้มันกระเทือนหัวใจ หัวใจเป็นดวงที่รู้ เมื่อหัวใจมีปัญญาทำไมจะไม่แย็บ ๆ ออกมาให้รู้ ตามหลักความจริงที่มันแสดงอยู่ตลอดเวลาในหัวใจของเราซึ่งถูกสัมผัสอยู่ตลอดนี้ มันควรจะรู้ได้ เวลาจะตายเป็นยังไงอีก เราพิจารณาซิ บางรายไม่มีสติสตังเล้ย ทิ้งขว้างตัวเองกลิ้งเกลือกไปทิ้งเนื้อทิ้งตัว ไม่มีสติสตังเลย นี่แสดงว่าหมดแล้วสติ ก็เหมือนไส้เดือนตัวหนึ่งที่มันคืบคลานไปตามพื้นที่ที่ร้อน ๆ เท่านั้น คืบคลานไปไหนก็มีแต่ความร้อนเหมือนกับฟืนกับไฟ เพราะดินถูกแดดแผดเผามันร้อน เมื่อเสือกคลานไปไม่ได้นาน สุดท้ายก็ตาย นั่นเป็นยังไงพิจารณาซิ

เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ของเรานี้ก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน ถึงวาระที่จะเป็นไปแล้วอย่างไรมันก็แบบไส้เดือนนั่นแหละ เสือกคลานไปอย่างนั้น และคำว่าที่ว่าสติไม่มีนี้ซิสำคัญ สติเป็นของมีได้ ฟังซิ สติไม่มีได้อย่างไรเมื่อทำให้มี สั่งสมให้มี บำรุงให้มี มีได้ ปัญญามีได้ พระพุทธเจ้าคือศาสดาองค์เอกแท้ ๆ เป็นผู้สั่งสอนไว้ ไม่ใช่ผู้หนึ่งผู้ใดหลับหูหลับตามาสอนโลก ศาสดาองค์เอก สว่างจ้ารอบทิศรอบด้านรอบขอบเขตจักรวาลทั้งสามภพไม่มี

ใครเกินศาสดา นั่นละความสว่างเป็นผู้มาสอนโลก เป็นผู้มาสอนความจริงเหล่านี้ให้พวกเราทั้งหลายฟัง ทำไมจึงไม่มีถึงใจของพวกเรา ถูกกิเลสปิดกั้นเอาเสียตลอดเวลานั้นเหรอ ถ้าเป็นอย่างนั้นมันก็ตายไม่มี **กุสลา ซิ กุสลา** แปลว่าอะไร แปลว่าความฉลาด หาความฉลาดไม่มีแล้วมันจะไปที่ไหน ถ้ามันไม่จมจะไปที่ไหนกัน

นี่ก็ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะพิสูจน์กันได้ ระหว่างแห่งความเผลอกับระหว่างแห่งความมีสติ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบได้ เมื่อปฏิบัติสติ สมาธิ ปัญญาเข้าให้ประชิดติดกับตัวเองแล้ว ย่อมจะทราบความเคลื่อนไหวของธาตุของขันธ์ มันแปรไปอะไรบ้าง เจ็บท้อง ปวดศีรษะตามเนื้อตามตัว มันเจ็บตรงไหน ๆ ทราบหมด แต่ก็ทราบตามจุดของมันเท่านั้น ไม่ได้มีความกระทบกระเทือนมาถึงจิตใจเลย เพราะใจรอบตัว ใจรู้รอบหมดย่อมเป็นอย่างนั้น สติไม่ต้องบอก รู้กันในหลักธรรมชาติ เมื่อถึงขั้นรู้แล้ว เมื่อได้อบรมให้เป็นไปย่อมเป็นเช่นนี้ไม่สงสัย เราให้เห็นกับตัวของเรานี่ซิ เราอย่าไปคอยทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสไว้แล้วทุกสิ่งทุกอย่าง อุบายวิธีการที่จะให้มี สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรทุกอย่าง ทรงสอนไว้แล้วทุกแง่ทุกมุมบกพร่องที่ตรงไหน นอกจากมันบกพร่องในตัวของเราเอง ซึ่งเป็นตัวหาบหามกิเลสตัวเป็นข้าศึกต่อธรรมอยู่เต็มหัวใจ เต็มตัวของเรานี้เท่านั้น มันจึงไม่สามารถที่จะมองเห็นอันใดที่เป็นอยู่ภายในจิตใจของตัว

เรื่องความเกิดความตายมันแสดงที่ไหน แสดงที่ธาตุที่ขันธ์นี้ ถ้าจิตลุ่มหลงก็แสดงในจิตด้วย กระเทือนเข้าในจิตด้วย จิตย่อมได้รับความเดือดร้อนยิ่งกว่าธาตุขันธ์แสดงนี้อีก ถ้าจิตไม่มีสติไม่มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน ถ้าเราได้รับการอบรมสติปัญญาให้เป็นเครื่องรักษาตนแล้ว เราจะทราบได้ชัดเจนว่า ขันธ์อันนั้นแสดงอาการวิกลวิการอย่างนั้น ๆ ใจเราไม่วิการ แสดงวิปริตผิดความเป็นปรกติไปอย่างนั้น ๆ เราไม่ได้แสดงผิดปกติ ใจคือผู้รู้ รู้ด้วยความมีสติ จากนั้นก็ความมีสติในหลักธรรมชาติ เอ้า จะแสดงไปท่าใดในเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ รู้หมดรอบหมดโดยไม่ต้องบังคับบัญชาเหมือนอย่างแต่ก่อนที่เคยตะเกียกตะกายกันเลย นี่ถึงขั้นธรรมชาติแล้วเป็นอย่างนั้น

เพราะเหตุนั้นพระอรหันต์ท่านตายจึงไม่มีปัญหาอันใดเลย ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องขึ้นชื่อว่าสมมุติ ธาตุขันธ์นี้ไม่เป็นสมมุติจะเป็นอะไรไป รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวสมมุติทั้งมวล จิตที่บริสุทธิ์แล้วไม่ใช่สมมุติจะไปทำลายกันได้อย่างไร ไปทำให้จิตใจหวั่นไหววุ่นวายได้อย่างไร เมื่อจิตก็เป็นหลักธรรมชาติของวิมุตติจิตแล้ว ธาตุขันธ์ก็เป็นหลักธรรมชาติของเขาอยู่ตามธรรมชาติอยู่นี้แล้ว มันหลงกันที่ตรงไหน ยึดกันที่ตรงไหน

รูปก็กองกระดูก ดิน น้ำ ลม ไฟ มันอยู่ในนี้หลงมันอะไร ดิน น้ำ ลม ไฟ เต็มไปด้วยดิน เต็มไปด้วยน้ำด้วยลมด้วยไฟ ในโลกอันนี้บกพร่องที่ตรงไหนพอที่จะไปหลงใน

ร่างกายที่เท่ากำปั้นนี้เท่านั้น แบกมันอะไร นี่ถ้าสติปัญญาทันต้องทันอย่างนี้ไม่ต้องสงสัย ไม่ถาม ถามพระพุทธเจ้า ถามท่านทำไมท่านแสดงไว้เรียบร้อยแล้ว ขอให้ดำเนินก้าวไปตามที่ท่านสอนไว้นี้ และรู้ตามนั้นแล้วไม่สงสัย พระพุทธเจ้านิพพานแบบไหนไม่สงสัย พระสาวกท่านนิพพานแบบไหนเอาอะไรมาสงสัย เมื่อเจ้าของไม่สงสัยเจ้าของแล้ว เจ้าของรู้เต็มหัวใจแล้วเอาอะไรมาสงสัย นี่ละเครื่องยืนยันอันนี้เองเป็นเครื่องกระเทือนโลกกระเทือนหมดบรรดาพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ และสาวกอรหันต์ของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ มีจำนวนมากเท่าไรกระเทือนไปหมด เพราะความจริงอันนี้ไม่มีประมาณ นี่แหละจึงเรียกว่าได้ชัยชนะ

เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ท่านไม่มีปัญหาอะไรกับสิ่งเหล่านี้ เพราะเป็นเรื่องของสมมุติท่านทราบไว้ก่อนหมด นอกจากทราบแล้วยังถอนอุปาทานโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ เป็นแต่เพียงว่าครองธาตุครองขันธ์ รับความผิดชอบกันอยู่เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรที่จะนอกเหนือไปจากนั้นเลย แล้วจะให้ท่านหลงอะไร นี่ระหว่างพระอรหันต์กับปุถุชนเราผู้ไม่ได้รับการอบรมทางจิตเลย มันผิดกันราวฟ้ากับดิน ผิดกันถึงขนาดนั้นนะ

ความรู้ของเราที่เต็มไปด้วยกิเลส เราอย่าเข้าใจว่ามันฉลาด ความรู้ที่พ้นจากกิเลสว่าฉลาดไม่ฉลาดไม่ได้อยู่ในจุดนี้ นอกเหนือไปหมดแล้ว เพียงธาตุขันธ์ทำไมจะไม่รอบเมื่อนอกเหนือไปหมดแล้วน่ะ นั่นท่านไม่ทุกข์นะ อากัปกิริยาเหล่านี้แสดงเท่าไรท่านก็รู้ๆ เมื่อครองกันได้ท่านก็ครองไป เมื่อครองไม่ได้ก็ปล่อยลงตามความจริงของมัน หมดปัญหาความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิง เรียกว่าปรินิพพานแล้ว นั่น

ดังพระอนุรุทธะพูดถึงเรื่องพระพุทธเจ้าเวลาเสด็จเข้าฌานใดๆ พระอนุรุทธะเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องปรจิตวิชชารู้จิตของคนอื่น แม้พระจิตขององค์ศาสดาเสด็จก็ไม่พ้นที่พระอนุรุทธะจะทราบได้ ว่าพระจิตที่บริสุทธิ์นั้นเสด็จเข้าฌานใดๆ จนกระทั่งออกจากสมมุติขันธ์อันนี้โดยประการทั้งปวง ฌานก็เป็นสมมุติ ออกจากสมมุติเหล่านี้แล้วไม่มีคำที่จะพูด เพราะสมมุติไม่มีในจิตดวงนั้น ผ่านนี้แล้วพูดได้เพียงปรินิพพานแล้ว นั่นละคือหมดปัญหา หมดความทุกข์ความเยื่อใยความรับผิดชอบเสียทุกแง่ทุกมุม ไม่มีสิ่งใดเข้าไปเกี่ยวข้องพอที่จะให้รับผิดชอบอีกเลยขึ้นชื่อว่าสมมุติ นั่นท่านเรียกว่านิพพาน ไม่ใช่ความล่มจมแห่งการนิพพาน ไม่ใช่การสูญสิ้นแห่งการนิพพาน ไม่ใช่การหมดหวังแห่งการนิพพาน สมบูรณ์เต็มที่แล้วทุกอย่างคือนิพพาน ไม่มีอะไรบกพร่องเลยคือนิพพาน ไม่มีอะไรเข้าไปยุแหย่ก่อกวนคือนิพพาน เมื่อมีขันธ์ยังได้ยินได้ฟังยังได้รับทราบ เมื่อขันธ์สลัดออกไปหมดแล้วรับทราบกับอะไร ขึ้นชื่อว่าเรื่องที่จะให้กังวลวุ่นวายให้รับผิดชอบไม่มีแล้ว นั่นละท่านว่าสมบูรณ์เต็มที่คือนิพพาน

เอาให้เห็นซินักปฏิบัติ เมื่อเห็นแล้วจะถามใคร พระพุทธเจ้าวิเศษขนาดไหน กราบเอง เมื่อยอมรับธรรมชาติภายในจิตใจของตนที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้ว หากกราบเองลงถึงเองเทียว เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ถวายชีวิตต่อพระองค์ท่านได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะหลักธรรมชาติอันนี้เหนือสิ่งใดแล้ว พระพุทธเจ้าผู้สอนก็เหนือแล้ว แล้วจะไปมอบกายถวายตัวต่อสิ่งใด นอกจากต่อองค์ศาสดาผู้พาให้หลุดพ้นเท่านั้น นี่ละเรื่องความหลุดพ้นจากความเกิดตาย เป็นอย่างไรล่มจมไหม พิจารณาซิ อันเรื่องตะเกียกตะกายอยู่ทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน เหมือนถูกไฟเผาอยู่ตลอดเวลานี้มันดีแล้วเหรอ มันทุกข์อะไรบ้างทุกวันนี้ ไม่ใช่ทุกข์เพราะสิ่งเหล่านี้เหรอ สัมผัสสัมพันธ์การคาดการหมายยุ่งเหยิงวุ่นวาย มีแต่สิ่งก่อกวน สิ่งก่อกวนนี้หรือพาคนให้ได้รับความสุขความสบายทุกวันนี้ นอกจากพาให้เป็นฟืนเป็นไฟเผาลนอยู่ตลอดเวลา เหมือนกับฟุตบอลกลิ้งโน้นกลิ้งนี้อยู่เท่านั้นมีอะไร

เราหาดูซิ ถ้าว่าธรรมพระพุทธเจ้าเป็นโมฆะ เอาให้เห็นซิว่าเป็นยังไง อะไรเป็นโมฆะแท้ สิ่งเหล่านี้เราตะเกียกตะกายวุ่นวายกับมันมาเท่าไร แล้วได้อะไรกับมัน มันเป็นยังไงอันนี้เป็นโมฆะไหม ใครก็ตะเกียกตะกายแทบเป็นแทบตายไม่มีวันอิ่มวันพอ จนกระทั่งจะหมดลมหายใจแล้วยังตะเกียกตะกายอีก ทั้งๆ ที่ก็ไม่ได้อะไรเป็นเครื่องตอบแทนเลย นอกจากความทุกข์ที่จะเพิ่มขึ้นๆ ภายในจิตใจเท่านั้น มันก็ยังตื่นลมตื่นแล้งไป หัวใจมนุษย์ที่เต็มไปด้วยกิเลสนี้เป็นอย่างนี้นะ ฟังซิ เรื่องของกิเลสเป็นยังไง มันพาคนให้ได้ดิบได้ดีไหม

เราเองให้นำมาสอนเรานะการพูดเหล่านี้ พูดเพื่อให้นำอุบายเหล่านี้เข้าไปสอนตนต่างหาก ไม่ได้สอนเพื่อดุเพื่อด่าว่ากล่าวหรือเข่นฆ่าท่านผู้หนึ่งผู้ใด เพื่อยื่นอุบายให้เท่านั้น ให้นำอุบายเหล่านี้เข้าไปพร่ำสอนตนเองให้เกิดความฉลาดขึ้นมา เมื่อธรรมเป็นความฉลาดขึ้นมาแล้ว กิเลสฉลาดขนาดไหนมันก็ตามกันทัน เมื่อธรรมไม่มีความฉลาดพอมันแล้ว มันหลอกได้วันยังค่ำคืนยังรุ่ง กี่กัปกี่กัลป์ไม่มีวันอิ่มพอ

ไม่มีใครจะเบื่อหน่ายพอที่จะหลุดพ้นจากทุกข์ไปได้ เพราะความเบื่อหน่ายนั้นเลย ถ้าไม่ได้อรรถธรรมเป็นเครื่องพินิจพิจารณา แล้วเกิดความเบื่อหน่ายขึ้นมาด้วยอรรถด้วยธรรม นั้นแหละมีทาง ไอ้เบื่อหน่ายเฉยๆ มันก็เพิ่มทุกข์เข้าไปอีกเพราะไม่ใช่เบื่อหน่ายด้วยธรรม เดี๋ยวอยากตายเสีย ตายไปมันวิเศษวิโสอะไร คนตายสัตว์ตายเต็มแผ่นดินอยู่ ใครวิเศษวิโสจึงอยากตายกัน นี่มันโง่ขนาดนั้นมนุษย์เราพิจารณาซี เอาให้เห็นชัดๆ เจ้าของซิ เมื่อเห็นชัดประจักษ์ภายในจิตใจแล้วจะไม่มีอะไรสงสัยเลย

นี่ได้กล่าวถึงเรื่องพระอรหันต์ท่านนิพพาน ท่านตายเป็นอย่างไรตะกี้นี้ นั่นละท่านเป็นอย่างนั้นแหละ ผิดกับพวกเราทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้ที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านแสดง

ดังที่ได้เขียนไว้ในประวัติว่า พระอรหันต์ท่านนิพพานท่าต่าง ๆ กันนั้น เรายอมรับเลยทั้ง ๆ ที่ตัวเท่าหนูนี้ก็ตาม ยอมจริง ๆ บางองค์ยืนนิพพาน ฟังซิ บางองค์นั่งนิพพาน บางองค์นอนนิพพาน บางองค์เดินนิพพาน นั่นฟังซิ ท่านทำไมถึงทำได้ คนทั้งโลกนี้ทำได้ไหม มีแต่ดิ้นรนกระวนกระวายอยู่ตลอดเวลาหาสติสตังไม่ได้เท่านั้น เรื่องของโลกเป็นอย่างนั้น

ทีนี้เรื่องของธรรมล้วน ๆ ใจที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ เป็นยังไงผิดกันไหม เรื่องความตายมันก็เป็นเวทนาของมันอันหนึ่งในธาตุในขันธ์ มันเหนือจิตดวงบริสุทธิ์นั้นได้ยังไง นั่นแหละจิตที่บริสุทธิ์นั้นแหละเหนือสิ่งเหล่านี้ ท่านจึงทำได้ตามหลักธรรมชาติแห่งความบริสุทธิ์ของท่าน ไม่มีใครที่จะไปเทียบไปเคียง ไม่มีใครที่จะไปกล้าให้คะแนนตัดคะแนนท่านได้ละ นอกจากผู้จะหาบบาปหาบกรรมเอาไป จึงไปกล้าตัดคะแนนลดคะแนน หรือให้คะแนนท่านด้วยความเข้าใจสำคัญผิดของตน หรือด้วยความสำคัญตนว่าฉลาดทั้ง ๆ ที่โง่จะตาย ไม่มีใครเกินกิเลสครอบหัวใจแหละพาคนให้โง่ พาสัตว์ให้โง่ ถ้ากิเลสออกหมดแล้วเอาอะไรมาโง่ ตรงนี้ละตรงที่เทียบเคียงกันได้ เอาพิจารณาซิผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

นี่ก็พยายามแนะนำสั่งสอน เป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อน ไม่ได้เหมือนอยู่คนเดียวนะต้องคิดหลายแง่หลายกระทงถึงหมู่เพื่อน ความเป็นอยู่ด้วยกันเป็นยังไงบ้าง ก็ต้องได้คิดได้สอดได้แทรกได้พินิจพิจารณาไปหมด ไม่อย่างนั้นไม่ได้ การสอนหมู่สอนเพื่อน การรับหมู่เพื่อนไว้เพื่อการอบรมสั่งสอน อะไรไม่ดีไม่งามก็ต้องได้แนะนำสั่งสอน ต้องได้ดูได้แลอยู่นั้นแหละ และทางด้านจิตใจเล่าเป็นอย่างไร ก็ต้องได้อบรมสั่งสอนกัน เพื่อให้รู้วิธีการดำเนินดังที่เป็นอยู่นี้แหละ ประชุมสอนอยู่อย่างนี้จะว่ายังไง การทำอย่างนี้มันเป็นความสุขเมื่อไร

การอยู่ธรรมดา ๆ ตามธาตุตามขันธ์ของตนนั้น มันพอดีแล้วกับแบกขันธ์อันนี้ ถ้าเอาอะไรมาเพิ่มอีกมันก็หนักเข้าไปอีก การรับภาระด้วยการแนะนำสั่งสอนงานนั้นงานนี้นั่นละเป็นการเพิ่มขึ้น ๆ แต่ก็ยอมรับ เพราะความเห็นใจของหมู่ของเพื่อน ไม่ว่าใจท่านในเรามีความรู้สึกเหมือน ๆ กัน ก็ต้องเอาอันนั้นมาเทียบมาเคียงแล้วถูไถกันไป ดังนั้นขอให้ทุก ๆ ท่านได้มีแก่จิตแก่ใจที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นผู้มีความเย็นใจ ไม่มีอะไรเย็นยิ่งกว่าใจในโลกอันนี้ ลงในจุดเดียวนี้เท่านั้นเป็นจุดที่สำคัญมาก เย็นที่ตรงนี้ ร้อนก็ร้อนที่ตรงนี้แหละ กิเลสพาให้ร้อน เย็นก็เย็นที่ตรงนี้ ธรรมพาให้เย็น เอาแก้กันลงไปซิ ให้มันเห็นเหตุเห็นผลอย่างชัดเจน

การปฏิบัติอย่าให้นอกเหนือไปจากแนวทางที่ครูบาอาจารย์พาดำเนินมา คำว่าธรรมะของพระพุทธเจ้า วินัยของพระพุทธเจ้าพาดำเนินมานั้น บางรายเราก็จะไม่เห็นเรื่องอรรถเรื่องธรรมท่านสอนไว้อย่างไรบ้าง แต่ครูบาอาจารย์พาดำเนินมานั้น พอรู้พอ

เห็นกันบ้าง ให้ยึดอันนั้นเป็นหลักเป็นเกณฑ์เอาไว้ เราอย่าเข้าใจว่าเราฉลาดยิ่งกว่าท่านพาดำเนิน มันจะเป็นความโง่หาที่ให้อภัยไม่ได้ ตัวเองนั้นแหละจะให้อภัยตัวเองไม่ได้แล้วก็จมไป ๆ เพราะความสำคัญผิดของตนนั่นแหละ ให้พากันพินิจพิจารณา

เดี๋ยวนี้เบาบางลงมากแล้วปฏิปทาเครื่องดำเนิน มันหากมี มองดูนัยน์ตามันก็รู้ มันทิ่มแทงตา ฟังทางหูมันก็ทิ่มแทงหู อากัปกิริยาที่แสดงออกมามีแต่เป็นข้าศึกของธรรม ๆ ในวงของผู้ปฏิบัติ แล้วจะเอามรรคผลนิพพานมาจากอะไร สิ่งเหล่านี้เป็นความผิดพลาดอันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้นไม่ใช่เรื่องของธรรม นี่ซิมันน่าวิตกอันหนึ่ง ขอให้พากันพินิจพิจารณา เอาให้เห็นภายในจิตใจของเรา ตัวผิดมันก็อยู่ที่ตรงนี้ เอ้าแก้กันลงไปที่ตรงนี้ แก้ไม่ได้พระพุทธเจ้าไม่สอนให้แก้ ฝึกทรมานไม่ได้พระพุทธเจ้าไม่สอนให้ฝึกทรมาน ท่านผู้ที่หลุดพ้นไปแล้ววิเศษวิโสเหล่านั้น มีแต่ท่านผู้ได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้วทั้งนั้น ได้ผลเป็นที่พอใจและพอพระทัยมาเต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้ว จึงได้มาสอนเรา

ธรรมะนี้ไม่ใช่ธรรมโมฆะ นอกจากคนผู้ปฏิบัติธรรมจะเป็นโมฆะสำหรับตัวเองเท่านั้น นั้นก็ช่วยไม่ได้จะทำยังไง ก็เวลานี้เราไม่ได้ตั้งหน้าตั้งตามาเป็นโมฆะสำหรับเรานี่นะ เราตั้งหน้าตั้งตามาเพื่อจะบรรจุธรรมเข้าสู่ใจให้เต็มหัวใจ แล้วไปอย่างหายห่วง ไม่มีอะไรเลิศเลอยิ่งกว่าใจที่ไปด้วยความหายห่วง นี่ละเป็นตัวสำคัญ อันสำคัญอยู่ที่ตรงนี้

การปฏิบัติต้องให้เป็นผู้พร้อมเสมอ เช่นเดียวกับเขาก้าวขึ้นสู่เวที นี่ละสำคัญ ก้าวขึ้นสู่เวทีที่ต่อกรกันแล้วใครจะไปเผลอตัว ไปเลินเล่อเผลอสติอยู่ได้ ถูกน็อกตายเลย นี่ก็เหมือนกัน เราก้าวเข้าสู่เวทีมาประพฤติปฏิบัติตัว เพื่อความเป็นคนดีมีสง่าราศีเป็นอย่างน้อย เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขภายในจิตใจเป็นอย่างน้อย เพื่อความหลุดพ้นทุกข์เป็นจุดสำคัญสำหรับเราที่จะไม่ให้มีอะไรติดพัน ขึ้นชื่อว่าสิ่งที่บีบบังคับภายในจิตใจแล้ว ให้เหลือแต่เอกจิตเอกธรรมล้วน ๆ เป็นอิสระเต็มตัว การประกอบความเพียรจึงต้องได้เข้มข้นให้ถึงขั้นถึงภูมิที่ควรจะรู้จะเห็นอย่างไรก็ปิดไม่อยู่

เรื่องเหล่านี้ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะเป็นผู้พิสูจน์ได้ ชาวบ้านชาวเมืองเขาไม่มีทางที่จะพิสูจน์ได้ ในเรื่องความทุกข์ความลำบากระหว่างกิเลสกับธรรมต่อสู้กัน ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบ และวิธีการที่จะหลบหลีกปลีกตัวหรือหลบหมัดหลบเพลงต่อยของกิเลส ก็เป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะพึงสั่งสมหรือรีบเร่งขวนขวายสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรของตนให้แก่กล้าสามารถขึ้นไป เพื่อทันกับกลมายาของกิเลส จนกระทั่งถึงเอากิเลสให้ม้วนเสื่อลงไปเห็นประจักษ์ภายในจิตใจ มีผู้ปฏิบัตินี้เท่านั้นเป็นสำคัญมาก นี่เราก็เป็นผู้ปฏิบัติไม่ใช่เหรอ หรือเป็นอะไร

เราไม่ต้องกลัว เราอย่าไปคาดอดีตอนาคตเข้ามายุ่งเหยิงวุ่นวายนะ ถ้าคาดมาเพื่อเป็นผลลบอย่า ส่วนมากมักจะเป็นผลลบ คาดไปทางอดีตที่ผ่านมาแล้วก็เป็นผลลบ คาด

ไปในอนาคตก็เป็นผลลบ มาเป็นข้าศึกต่อตัวเราเอง คือจิตใจนั้นแหละมันสร้างเหตุการณ์ขึ้นด้วยวิธีต่าง ๆ แล้วก็มาอัดอั้นตันใจตัวเราเอง เป็นทุกข์ในตัวเราเอง เพราะความไม่รอบคอบในเหตุการณ์ที่จิตคิดขึ้นนี่ละสำคัญ เพราะฉะนั้นจึงต้องระงับ อนาคตยังไม่มาถึงอย่าไปยุ่ง อดีตที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านมาแล้ว หนักเบาขนาดไหนผ่านมาแล้ว ปัจจุบันนี้จิตเป็นยังไง เวลานี้มันหาเรื่องอะไร หาเรื่องอันใดมายุแหย่ก่อกวนเราให้เกิดความทุกข์เหมือนอย่างที่เคยเป็นมาและเหมือนอย่างมันจะเป็นไปข้างหน้าอีก ถ้าเราไม่รอบคอบในปัจจุบันนี้แล้ว ข้างหน้าตัวนี้แหละตัวที่จะไปก่อเหตุก่อเคราะห์กรรมทั้งหลายให้เราได้แบกได้หามอีก เราต้องพิจารณาให้ทันกับเหตุการณ์ของจิต นี่แหละชื่อว่าผู้ประกอบความพากเพียร

เมื่อถึงขั้นเพลินแล้วยังไงก็เพลิน ในขั้นต่อสู้ตะเกียกตะกายก็ต้องตะเกียกตะกายทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์ เอ้า ถ้าถึงเป็นถึงตายก็ เอ้า ตายด้วยความพากเพียรเป็นอะไรไปตายอย่างอื่นโลกตายกันเกลื่อนไปหมด หาช่องว่างไม่ได้เลยว่าไม่มีป่าช้าของสัตว์ แม้ที่สุดในร่างกายเรานี้ก็มีป่าช้าของสัตว์เต็มไปหมดภายในนี้ว่าไง เราจะไปกลัวอะไรกับตายล่ะ เอาให้มันเห็นในสนามรบนี่ซิ ผู้ปฏิบัติต้องให้เป็นอย่างนั้น ให้จริงให้จังให้เด็ดให้เดี่ยว อันใดที่ผลบวกให้เด็ดเดี่ยว อันใดที่เป็นผลลบอย่าไปยุ่ง อย่าไปเกี่ยวเกาะ ให้เชื่อศาสดา ศาสดาทรงดำเนินมาแล้ว สิ่งใดที่ควรกล้าให้กล้า สิ่งใดที่ควรกลัวอย่าหาญ ให้กล้าตามครูกลัวตามครู แล้วจะเห็นสิ่งที่พึงหวังดังที่ครูสอนไว้ทุกแง่ทุกมุม

เอาละ การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร หยุดเพียงแค่นี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

กิเลสแท้ ธรรมแท้

ผู้มาศึกษาให้พากันตั้งใจจริงๆ สมกับมาศึกษา ข้อวัตรปฏิบัติที่ครูอาจารย์ได้พาดำเนินมาอย่างใด ให้ยึดไว้เป็นหลักเป็นเกณฑ์เพื่อการปฏิบัติต่อไป เมื่อพลัดพรากจากครูจากอาจารย์ไปแล้ว ให้มีหลักเกณฑ์เป็นเครื่องยึดเครื่องอาศัย อย่าให้ล้มเหลวไปเสียหมด และทั้งๆ ที่ครูบาอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ได้ศึกษาอยู่ก็ล้มเหลวไป ยิ่งครูบาอาจารย์พลัดพรากจากไปแล้วก็ยิ่งหาที่ยึดที่เกาะไม่ได้เลย ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วผลที่จะพึงหวังก็ไม่มีแหละ เพราะปฏิปทาเครื่องดำเนินนี้คือทางเดินเข้าสู่อรรถสู่ธรรมทั้งนั้น ตั้งแต่พื้นๆ แห่งธรรมจนกระทั่งถึงยอดแห่งธรรม ดังที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นพาดำเนินมา นั่นละ ผู้ที่ยึดได้เป็นหลักเป็นหลักเกณฑ์ก็มีเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้นอยากจะพูดว่าล้มเหลวไปๆ ประหนึ่งว่าไม่เคยได้มาศึกษาอบรมอยู่กับท่านเลย นี่ละมันเป็นไปต่อหน้าต่อตาอย่างนี้

การปฏิบัติถ้าไม่มีหลักที่ถูกต้องเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเกี่ยวเกาะแล้ว เพียงลำพังความอยากเฉยๆ นั้นไม่มีความหมายอันใดเลย ไม่สำเร็จประโยชน์ ปฏิปทาเครื่องดำเนินที่ครูอาจารย์พาดำเนินมานั้นละเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะท่านเองก็เห็นผลประจักษ์มาแล้วจากพระโอวาทคำสั่งสอนที่ทรงพาดำเนินมา พวกเราที่ไม่สามารถจะดำเนินโดยลำพังก็ต้องอาศัยครูอาจารย์เป็นเครื่องยึด เพราะเรื่องของธรรมไม่เหมือนทั่วๆ ไป เป็นเรื่องที่ละเอียดสุขุมมากทีเดียว การเรียนการจดจำตามคัมภีร์ใบลานนั้นเป็นคำบอกเล่า สำหรับผู้เรียนก็กลายเป็นคำบอกเล่าไป ไม่ถึงใจเหมือนเราปฏิบัติและรู้เห็นขึ้นมาภายในจิตใจของเราเอง นี่ไม่ใช่ภาคจดจำ ไม่ใช่การบอกเล่า แต่เป็นสิ่งที่รู้จริงๆ เห็นจริงๆ ไม่ว่ากิเลสไม่ว่าธรรม รู้จริงๆ เห็นจริงๆ ว่าละก็ละได้จริงๆ และท่านนำมาสอนพวกเรา สอนด้วยความจริงไม่ใช่สอนด้วยความจำ นี่คือธรรมสมบัติของท่านโดยตรงแล้ว

เบื้องต้นก็อาศัยการศึกษาเล่าเรียน การได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์พอเป็นแนวทางเสียก่อน แม้จะเป็นภาคจดจำก็หนีไม่พ้น เพราะเป็นความจำเป็นในภาคนี้ ซึ่งเรายังไม่สามารถจะดำเนินจนเห็นผลขึ้นมาเป็นสมบัติของเราได้ ในขั้นเริ่มแรกจึงต้องอาศัยครูอาศัยอาจารย์ อาศัยตำรับตำราเป็นเครื่องยึดและดำเนินตามนั้น คำว่าธรรมถ้ายังไม่ได้ปฏิบัติก่อนก็ไม่ทราบ ความลึกตื้นหยาบละเอียดทั้งของธรรมและของกิเลสทั้งหลาย ต่อเมื่อได้ดำเนินด้วยเราเองนั้นแหละถึงจะทราบได้ว่า เป็นความลึกตื้นหนาบาง

ขนาดไหน และต้องได้ต่อสู้กำจัดกันด้วยวิธีการต่างๆ ไปโดยลำดับ นั้นแลเราถึงจะทราบได้ในเรื่องกิเลสและธรรมว่า เป็นความสลับซับซ้อนเกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง

ลำพังความจำของเรานี้ ว่ากิเลสมันก็เป็นประเภทหนึ่ง ว่าธรรมก็เป็นประเภทหนึ่ง ในความรู้สึกของเราเหมือนกิเลสกับธรรมไม่ได้อยู่ด้วยกัน ไม่ได้คละเคล้ากันเลย เป็นประหนึ่งว่าอยู่คนละแผนกๆ อยู่คนละแห่งละหน ถ้าจะแก้กิเลสก็ไปแก้จุดนั้น ถ้าต้องการธรรมก็มายึดจุดนี้ เป็นลักษณะอย่างนั้นในการเรียนมา ฟังแต่เราพูดขึ้นก็พากันเข้าใจดีแล้วมิใช่หรือ ว่ากิเลสนั่น เหมือนอย่างว่ากิเลสนี้เป็นกองพะเนินเทินทึกอยู่แห่งหนึ่ง คำว่าธรรมก็อีกเหมือนกัน เหมือนว่ากองแห่งธรรมอยู่กองหนึ่ง กองกิเลสอยู่กองหนึ่ง หยิบได้ง่ายดาย ฆ่าได้สะดวกสบาย ธรรมก็ยึดได้อย่างสะดวกสบายอย่างนี้ ถ้าเป็นไปตามคำพูดที่เราสำคัญมั่นหมายแล้วจะเป็นอย่างนั้น

แต่เวลาปฏิบัติกันจริงๆ แล้ว ไม่ทราบว่ากิเลสและธรรมเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งที่อยู่ในหัวใจดวงเดียวกันนี้ไม่อยู่ที่อื่น กิเลสแท้ธรรมแท้เกิดได้ที่ใจ อยู่ได้ที่ใจ สัมผัสได้ที่ใจเท่านั้น และก็ไม่ทราบด้วยว่ากิเลสอยู่จุดไหน ธรรมะอยู่จุดไหน เราจะแยกแยะทั้งสองประเภทนี้ออกได้อย่างไร นี่จึงเป็นการยาก ต้องได้อาศัยอุบายวิธีการต่างๆ จากอรรถจากธรรมตำรับตำรา และครูอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนให้รู้วิธี เช่น แยกความฟุ้งซ่านเข้าสู่ความสงบอย่างนี้ จะทำอย่างไรใจจึงจะไม่ฟุ้งซ่าน ความฟุ้งซ่านนั้นเราก็ไม่ทราบด้วยว่าเป็นกิเลสทั้งๆ ที่มันเป็นกิเลส ร้อยทั้งร้อยเป็นกิเลสทั้งนั้น นี่แหละมันลำบากอย่างนี้

ทีนี้คำว่าความสงบ เราเห็นได้เพียงตำรับตำราและจากครูอาจารย์ที่สอนไว้เท่านั้น ทั้งๆ ที่ใจของเราไม่ได้สงบ เราก็ไม่ทราบว่าความสงบนั้นเป็นอย่างไร ทราบแต่ความฟุ้งซ่าน ในความฟุ้งซ่านนั้นเราก็ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องกิเลสตัณหาอาสวะประเภทใดบ้าง เราก็ถือว่าเราวุ่นวายเราฟุ้งซ่าน เราไม่สบายเสียเพียงเท่านั้น โดยจะหาวิธีการแยกแยะตน จากความวุ่นวายด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งแห่งธรรมทั้งหลายเราก็ไม่ทราบได้อย่างนี้เองจึงเป็นความลำบาก

เพียงแต่ขั้นสงบเท่านั้นลำบากไหมท่านผู้ปฏิบัติทั้งหลาย อันนี้ไม่ต้องถามกัน เพราะจิตมันหาความสงบไม่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่มีความอิ่มพอในความฟุ้งซ่านรำคาญ เนื่องจากกิเลสไม่เคยมีเมืองพอที่จะทำเราให้ได้พักผ่อนสบายๆ หรือว่าพักเครื่องเหมือนรถเหมือนรา แต่มันจะหมุนไปโดยลำดับลำดาตามหลักธรรมชาติของมันอยู่เช่นนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นจิตจะหาความสงบสบายได้อย่างไร นอกจากไปสุดขีดสุดแดนไปเต็มที่เต็มฐานจนสิ้นความสามารถแล้วก็อยู่ชั่วระยะเท่านั้น จากนั้นก็หาอารมณ์ใหม่ขึ้นมายุ่งวุ่นวายอยู่ตลอดไปอีกเช่นนี้ สืบหน่อต่อเนื่องกันไปด้วยเรื่องนั้นเรื่องนี้ ซึ่งเป็น

เรื่องหรือเป็นกิ่งเป็นแขนงของกิเลสทั้งมวลไม่ใช่เรื่องของธรรมเลย จึงไม่พาผู้ใดให้มีความร่มเย็นเพราะการคิดมากแล้ว นั่น

คำว่าความสงบก็เกิดไม่ได้มีไม่ได้ทั้งๆ ที่จำได้เต็มหัวใจ ฟังได้เต็มหูลงถึงใจเต็มหัวใจ แต่ความสงบในใจก็มีไม่ได้ เพราะยังไม่ได้ก้าวเข้าสู่ภาคปฏิบัติเพื่อกำจัดความวุ่นวายทั้งหลายด้วยธรรมแง่ใดหรือธรรมบทใดก่อน ด้วยเหตุนี้จึงต้องได้แยกแยะจึงต้องได้สอนกัน ท่านจึงเรียกว่าสมถวิปัสสนา สมถะคือความสงบใจ เมื่อสงบแล้วใจย่อมสบาย ผิดกับความวุ่นวาย มีมากน้อยเพียงไรยิ่งเพิ่มทุกข์ให้มากน้อยเพียงนั้นเป็นไหนๆ นี่ละการปฏิบัติมันยากอย่างนี้

ที่นี่เราจะพยายามทำใจให้สงบ ท่านก็สอนวิธีการแห่งสมถธรรมให้ เช่นใช้คำบริกรรมเป็นเครื่องกำกับใจ ถ้าใจไม่มีเครื่องกำกับใจไม่มีเครื่องยึดแล้ว จะไปยึดสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟอันเป็นเรื่องของกิเลสดังที่เคยเป็นมาไม่หยุดไม่ถอยอีกแหละ และจะก่อเรื่องราวขึ้นมาเรื่อยๆ จึงต้องได้ใช้คำบริกรรมให้จิตยึดอยู่ในจุดนั้น เพราะจิตทำงานหน้าที่เดียว ในขณะที่ทำงานกับอะไรอยู่ย่อมเป็นการทำงานกับสิ่งนั้น เมื่อปล่อยสิ่งนั้นแล้วจึงจะไปยึดที่อื่นทำงานกับสิ่งอื่น ในขณะที่กำหนดภาวนาหรือบริกรรมในธรรมบทใดอยู่ ด้วยความมีสติบังคับบัญชาจิตใจไว้กับงานนั้นๆ เมื่อสืบต่อกันอยู่โดยลำดับลำดาก็จะปรากฏเป็นความสงบขึ้นมา ความรู้ก็จะค่อยเด่นขึ้นกับคำบริกรรมอันเป็นที่ยึดของความรู้นั้น เมื่อยึดไปนานๆ บริกรรมไปนานๆ รักษาไว้ด้วยสติ ความรู้ที่ว่าใจๆ นั้นแหละจะค่อยเด่นขึ้นภายในจุดแห่งคำบริกรรมนั้น

เมื่อปรากฏเป็นความสงบเด่นขึ้นมาแล้ว คำบริกรรมก็จะค่อยละเอียดเข้าไปๆ เพราะความรู้เด่นขึ้นๆ จนกระทั่งความรู้กับคำบริกรรมกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน จะบริกรรมก็ได้จะไม่บริกรรมก็ได้ เพราะความรู้นั้นเด่นอยู่แล้ว นี่เรียกว่าจิตสงบเมื่อจิตสงบแล้วก็ให้อยู่กับความรู้ที่สงบนั้นด้วยความมีสติ อันนี้มีอยู่ ๒ ภาคนะคำว่าสงบ แต่เพียง ๕% เท่านั้นที่แปลกจากที่กล่าวมานี้ เช่นสงบรวมพับลงไปทีเดียวถึงจุดแห่งความสงบเลย นั่นเป็นประเภทหนึ่ง แต่มีน้อยมากสำหรับผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ถ้าจะเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วก็ ๙๕% มักจะค่อยสงบเข้าไปดังที่กล่าวนี้

เมื่อจิตสงบเย็นลงไปเป็นจุดที่เด่นชัด จิตก็ให้รู้อยู่กับความรู้อันนั้น มีสติควบคุมอยู่นั้น เมื่อไม่สะดวกที่จะบริกรรมเพราะเป็นความละเอียดพอๆ กันกับใจ ในบรรดาคำบริกรรมที่เรานำมาบริกรรมนั้น ก็ให้กำหนดความรู้นั้นไว้เสีย เพราะเป็นที่ยึดที่เกาะได้แล้วในความรู้นั้น ไม่เหมือนแต่ก่อนที่ความรู้นี้ซ่านไปหมด หาที่ยึดที่เกาะไม่ได้ จึงต้องอาศัยคำบริกรรมมาเป็นที่เกาะ จนรวมตัวขึ้นเป็นความรู้เด่นชัดแล้วอยู่ในจุดนั้นเสีย ที่นี่เป็นสมถะแล้ว เริ่มสงบเย็น เมื่อใจสงบใจย่อมเย็น

คำว่าสงบนี้มีหลายลักษณะหรือมีหลายขั้น สงบอย่างละเอียดแนบแน่นจริงๆ ก็มี ประหนึ่งว่าขาดหมดจากการปรุงแต่งทั้งหลาย เหลือแต่ความรู้ล้วนๆ จนกระทั่งเจ้าของก็ตื่นเต้นในความเป็นของตัวเอง ซึ่งก็เป็นการปลุกความสงบนั้นให้ตื่นตัวขึ้นมาได้ด้วยความตื่นเต้นด้วยความดีใจนั้นเอง แต่มันเป็นไปเองจะทำอย่างไรได้ เพราะเราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นจิตประเภทนี้ ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับอารมณ์อะไรๆ จนหาที่ยึดที่เกาะว่าอะไรดีอะไรชั่วอะไรผิดอะไรถูกไม่ได้ เพราะเต็มไปด้วยอารมณ์ แต่แล้วกลับย้อนตัวเข้ามาสู่ความเป็นอันเดียวคือรู้เด่นชัด ปราศจากสิ่งก่อกวนทั้งหลาย ไม่มีอะไรมาปรุงมาแต่งจิตใจเลย ประหนึ่งว่าขาดสะบั้นไปหมดในขณะนั้นก็มี ในวงสมาธิเท่านั้นนะไม่ใช่วงวิปัสสนาก็เป็นได้อย่างนี้

แต่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายอย่าได้ยึดถือเอาเป็นอารมณ์ จะเป็นการก่อกวนในการงานของตน หากจะเป็นขึ้นด้วยวิธีการใดก็จะทราบจากผลของตนที่ปฏิบัติเองตามนิสัยนั้นแล อันนี้เป็นนิสัยอันหนึ่งต่างหากที่กล่าวนี้ แม้ผมเองก็เคยเป็นมาแล้ว จึงได้พูดอย่างเต็มปาก พูดง่ายๆ นะเคยเป็นแล้วประเภทนี้ แล้วก็ตื่นเต้นดีอกดีใจเพราะไม่เคยเป็นตั้งแต่เกิดมาพูดง่ายๆ เวลารวมเข้าไปๆ สงบเข้าไปๆ จนกระทั่งขาดไปหมดจากสิ่งทั้งหลาย เหลือแต่ความรู้ที่เหมือนกับว่าเป็นเกาะอยู่ในแม่น้ำมหาสมุทรนั่นแหละ เป็นเกาะเด่นชัดอยู่นั้นไม่เกี่ยวเกาะกับอะไรเลย

ทีนี้ความเด่นชัดของความรู้ที่อยู่โดยลำพังนั้น ไม่ใช่เด่นชัดอยู่เพียงธรรมดา ยังแสดงความแปลกประหลาด แสดงความอัศจรรย์ขึ้นมา เป็นประหนึ่งว่าโลดโผนจนถึงกับเจ้าของตื่นเต้นและดีใจ สุดท้ายความตื่นเต้นความดีใจนี้เลยไปกระตุกความสงบนั้นให้กระจายตัวออกมาเสีย เลยทำให้เสียดายเอาเสียจน....แหม เสียดายจริงๆ ไม่เคยเห็น นี่อย่างนี้ก็มี แต่ผู้ปฏิบัติอย่าได้ยึดเป็นอารมณ์ ให้ถือเป็นนิสัยของตน หากจะเป็นเช่นนั้นก็ให้เป็นขึ้นมาเอง อย่าคาดอย่าหมาย ไม่ใช่ความจริง การคาดการหมายเป็นสัญญาอารมณ์ไม่ใช่ความจริง

ความจริงต้องเป็นขึ้นดังที่กล่าวนี้โดยไม่คิดไม่คาดไม่หมาย หากเป็นขึ้นด้วยผลของการบำเพ็ญของเรา พอที่จะให้เป็นถึงขั้นนั้นก็เป็นขึ้นมาเอง นี่ประเภทหนึ่ง แต่ส่วนมากมักจะสงบเย็นเข้าไปอยู่โดยลำพังตัวเองนี้อันหนึ่ง อันหนึ่งแม้สงบเข้าไปแล้วยังมีลักษณะคิดๆ ปรุงๆ อันละเอียดยิบๆ แย็บๆ เหมือนแสงหิ่งห้อยอะไรเหล่านี้แหละ ยิบๆ แย็บๆ อยู่ภายในอันนั้นก็ตาม เราไม่ต้องแสดงความรำคาญ ไม่ต้องแสดงความแปลกใจ มันเป็นส่วนละเอียดของสังขารที่เคยคิดเคยปรุงในจิตประเภทนี้ ในนิสัยของจิตประเภทนี้มีได้อย่างนั้น ก็ปล่อยให้มันมี แต่เรารู้ๆ อยู่รักษาอยู่มันก็ไม่แสดงอาการอะไรให้หยาบให้เป็นสังขารทั่วๆ ไปดังที่เคยเป็นมา จะมีอยู่เพียงเท่านั้น นี่ประเภทหนึ่ง

เราพูดถึงเรื่องความฟุ้งซ่านกับความสงบ ต้องได้ใช้วิธีการปฏิบัติอย่างนี้มันถึงแยกกันได้ว่า ความฟุ้งซ่านเป็นอย่างนั้นๆ ความสงบเป็นอย่างนี้ การกล่าวทั้งนี้กล่าวถึงเรื่องการแยกความฟุ้งซ่านกับความสงบให้เห็นเด่นชัดทั้งสองอย่าง คือความฟุ้งซ่านนั้นเราไม่ต้องปฏิบัติกับมันแต่อย่างใด มันก็เป็นไปได้ตามอำนาจแห่งสิ่งที่พาให้ฟุ้งซ่านเพราะมันคล่องตัวพอแล้ว แต่ส่วนการที่จะทำจิตให้สงบเย็นนี้ ต้องได้มีวิธีการกำชับกำชาบังคับบัญชาหนาแน่นจริงๆ ถึงจะเข้าสู่ความสงบได้

เพียงใจเข้าสู่ความสงบเท่านั้นเราก็ทราบได้ว่า อ๋อ ความฟุ้งซ่านเป็นอย่างนั้น ความสงบเป็นอย่างนี้ในใจดวงเดียวกันนั้นแล เมื่อใจสงบได้เช่นนี้คนเราย่อมมีแก่ใจเพราะใจสงบนี้เป็นขึ้นมาด้วยภาคปฏิบัติ เห็นด้วยใจของเราเองรู้ด้วยตัวของเราเองชัดเจน ไม่เพียงแต่จำได้เฉยๆ ว่าใจสงบ แต่ได้เป็นขึ้นภายในจิตใจของเรา นี่ก็เป็นบาทฐานอันหนึ่งที่จะให้เราก้าวขึ้นไปยิ่งกว่านี้ หรือเป็นต้นทุนให้เราได้เพิ่มกำลังใจและศรัทธาความเชื่อในความเป็นของตนขึ้นโดยลำดับ นี่ละเรื่องของธรรมเป็นเรื่องละเอียดมากกับกิเลสนี้แยกไม่ออก แยกยากที่สุด เพราะไม่ใช่เป็นกองสมบัติหรือกองนั้นกองนี้อยู่คนละแห่งละหน แต่มันคละเคล้ากันไปหมด เราจึงไม่ทราบได้ว่าอะไรเป็นกิเลสอะไรเป็นธรรม ต้องได้ใช้อุบายวิธีการหลายประเภทกว่าจะสงบได้ พอให้ทราบได้ว่านี้คือธรรม สมถธรรม ความสงบใจ และนอกจากนั้นแล้วความสงบนี้ยังมีความละเอียดเข้าไปเป็นลำดับลำดาจากการปฏิบัติบำเพ็ญของเราเอง จนกระทั่งถึงเป็นสมาธิ

คำว่าสมาธินั้นคือความแน่นหนามั่นคงของใจ ไม่จำเป็นจะต้องมีเฉพาะเวลาที่จิตสงบเท่านั้น แม้จิตถอนออกมาจากความสงบแล้ว ฐานของจิตนั้นก็เป็นความสงบอยู่โดยลำพังตนเอง ที่เรียกว่าเป็นความแน่นหนามั่นคงอยู่ภายในตัวเอง นี่เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ ก็เพราะอาศัยความสงบหลายครั้งหลายหนนั้นแหละเป็นการสร้างฐานแห่งความมั่นคงขึ้นมาจนกลายเป็นสมาธิได้ นี่ละความละเอียดของจิตเป็นอย่างนี้เราทราบได้จากภาคปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติแล้วอย่างไรก็ทราบไม่ได้ในธรรมที่กล่าวนี้คือ สมถธรรม จะได้แต่ความจำเต็มหัวใจ กิเลสตัวหนึ่งก็ไม่ถลอกปอกเปิกออกได้เลยแหละ และก็แยกกันไม่ได้จนกระทั่งว่าเราตายไปเปล่าๆ กิเลสกับธรรมก็คละเคล้ากันอยู่ตลอดไป

เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยภาคปฏิบัติ ดังที่ท่านกล่าวไว้แล้วในปริยัติว่า ปริยัติคือการสำเหนียกศึกษา จะด้วยวิธีการใดก็ตาม ไม่ว่าการศึกษาเล่าเรียนหรือการได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์ก็ตาม เรียกว่าเป็นภาคศึกษาทั้งนั้น แล้วก็ปฏิบัติได้แก่การดำเนินดังที่เรานั่งสมาธิภาวนาเดินจงกรมเหล่านี้เป็นภาคปฏิบัติ คือรักษาจิตด้วยคำบริกรรมภาวนาหรือด้วยวิธีการใดก็ตาม เรียกว่าเป็นภาคปฏิบัติ ผลย่อมปรากฏขึ้นมาดังที่กล่าวมาสักครู่นี้เป็นลำดับลำดาไป

ถ้าไม่ได้ใช้ทางภาคปฏิบัติเลย อย่างไรเราก็ไม่อาจเห็นเหตุเห็นผลของอรรถของธรรมและของกิเลสทั้งหลายซึ่งเต็มอยู่ในหัวใจของเรา จะได้แต่ชื่อแต่เสียงของอรรถของธรรม ของบาปของบุญ ของนรกสวรรค์เท่านั้น อันความจริงของบาปของบุญของนรกสวรรค์ ความสิ้นกิเลสอาสวะจะไม่ปรากฏเลยจนกระทั่งวันตาย แต่เมื่อได้ปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้ มีทางที่จะทราบได้เป็นลำดับลำดาไป ลึกตื้นหยาบละเอียดตามกำลังแห่งความสามารถของผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ปิดไม่อยู่ จะทราบได้เป็นลำดับดังนี้แล

ภาคปฏิบัติจึงเป็นภาคสำคัญมากทีเดียว ที่จะแยกแยะระหว่างกิเลสกับธรรมซึ่งอยู่ภายในจิตของเราดวงเดียวกันให้ได้เห็นชัดแจ้งภายในจิตเราว่า อาการที่แสดงอย่างนี้คือกิเลส อาการที่แสดงอย่างนี้คือธรรม ผลของการแสดงออกก็คือความสงบกับความฟุ้งซ่านและความทุกข์ความทรมานใจ เพราะกิเลสมันดัดสันดานพูดง่าย ๆ และความสงบเย็นก็เพราะอำนาจแห่งธรรม ผลของธรรมที่ปรากฏขึ้นจากผู้ปฏิบัตินี่เห็นได้ชัด ๆ อย่างนี้ ถ้าเป็นภาคปฏิบัติแล้วจะเป็นสิ่งที่เจ้าของรู้เองเห็นเองไม่สงสัย

เมื่อรู้เองเห็นเองแล้วทำไมจะพูดไม่ได้คนเรานะ ต้องพูดได้ตามความรู้ความเห็นความเป็น ลึกตื้นหยาบละเอียดของธรรมของกิเลสพูดได้ทั้งนั้น ขอให้ได้เจอให้ได้พบได้เห็นได้ละได้ถอนด้วยการปฏิบัตินี้เถิด อย่างไรก็พูดได้ เห็นได้ชัดเจนประจักษ์ภายในจิตใจ ดังพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่าน ล้วนแล้วแต่ท่านดำเนินด้วยการปฏิบัติจึงละกิเลสทั้งหลายได้เป็นลำดับ จนกระทั่งถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น หนีจากภาคปฏิบัตินี้ไปไม่ได้ ภาคปฏิบัติจึงเป็นของสำคัญ คำว่าปฏิเวธหรือปฏิเวธธรรม ได้แก่ความรู้แจ้งแทงทะลุนั้น รู้แจ้งไปโดยลำดับลำดาตั้งแต่ภาคปฏิบัติเบื้องต้นนี้แหละ คือรู้แจ้งในสมาธิ สมาธิเบื้องต้นเป็นอย่างไรก็รู้ชัดในเจ้าของ และลำดับไปมีความละเอียดลอออย่างไร ก็รู้ชัดในเจ้าของ

พูดถึงเรื่องขั้นปัญญาก็เหมือนกัน ตั้งแต่ปัญญาขั้นล้มลุกคลุกคลาน ขั้นไม่อยากทำงาน ขั้นเถลไถล นี่ปัญญาขั้นเริ่มแรกเป็นอย่างนั้นนะ มักจะเถลไถล แล้วกลับเข้ามาสู่ความสงบเสียถ้าหากว่าเรามีความสงบเป็นพื้นฐาน ถ้าใจไม่มีความสงบใจไม่มีพื้นฐานแห่งสมาธิเลย ใช้ปัญญาไปก็กลายเป็นสัญญาอารมณ์ฟุ้งซ่านรำคาญไปเสีย เกิดปัญญาไม่ได้ ไม่เป็นปัญญาเลย นั่นเป็นอย่างนั้นเสียโดยมาก

ทีนี้เมื่อมีสมาธิเป็นพื้นฐานที่จะให้เราได้พินิจพิจารณาขั้นปัญญา แม้จะเถลไถลบ้างก็จะย้อนเข้ามาสู่ความสงบ ไม่อยากออกคิดพินิจพิจารณา เพราะเห็นว่าเป็นการลำบากลำบนวุ่นวาย กับการต่อสู้กับการแยกการแยะทางด้านปัญญาเป็นอย่างนั้น แล้วก็จะย้อนเข้ามาสู่สมาธิคือความสงบเย็นไม่ต้องทำอะไร มีแต่ความรู้ที่เด่นอยู่ภายในจิตนี้

เท่านั้นก็พอแล้ว เย็นอยู่นี้สบายอยู่นี้ เลยกลายเป็นจิตขี้เกียจขี้คร้านไปเสีย ในปัญญาขั้นนี้มักเป็นเช่นนั้น จำให้ดี

ทีนี้เมื่อได้อาศัยการพิจารณาอยู่เรื่อย ๆ สอดเข้าตรงนั้นแทรกเข้าตรงนี้ แยกนั้นแยกนี้ เพราะจิตที่อยู่ในขั้นสมาธิเป็นจิตที่อิ่มตัวในอารมณ์ทั้งหลาย โดยถืออารมณ์แห่งธรรมคือความสงบเป็นพื้นฐานหรือว่าเป็นที่อยู่อาศัย จึงไม่อยากยุ่งเหยิงวุ่นวายกับอารมณ์ใด ๆ ภายนอก จิตมักจะขี้เกียจอยากจะอยู่กับความสงบนั้นเสีย ในเมื่อเป็นเช่นนั้นจึงต้องได้พาทำงาน พูดง่าย ๆ บังคับให้ทำ เพราะปัญญายังไม่เห็นเหตุเห็นผลในการดำเนินของตนจึงมักเถลไถล แต่เมื่อได้ใช้ความพินิจพิจารณาหลายครั้งหลายหน แยกตรงนั้นแยะตรงนี้ก็พ้นความเข้าใจไปไม่ได้ ย่อมจะเข้าใจเล็ก ๆ น้อย ๆ และเป็นสื่อเป็นทางให้เกิดความเชื่อมั่นเข้าไปโดยลำดับ จนกระทั่งเป็นความสนใจในเรื่องปัญญา

ออกจากความสนใจในเรื่องปัญญาแล้ว ก็จะกลายเป็นปัญญาที่มีความขยันหมั่นเพียร อยากคิดอยากค้นอยากพินิจพิจารณา และพร้อมกันกับกิเลสก็ค่อยเบาไป ๆ ถ้าพูดกิเลสเป็นสัตว์เป็นอะไรก็เริ่มอ่อนตัวลงไป เพราะถูกทุบถูกตีเข้าไปเรื่อย ๆ ถึงแม้จะยังไม่ตายก็ถูกทุบถูกตีให้อ่อนกำลังลงเรื่อย ๆด้วยอำนาจของปัญญา นั่นแหละที่นี่ปัญญาจะเริ่มเชื่อตัวเองเข้าไปโดยลำดับลำดา นี่เรื่องของปัญญาในขั้นเริ่มแรกมีล้มลุกคลุกคลาน เราก็เห็นได้ชัดภายในใจของเราเองในภาคปฏิบัติ เห็นได้ชัด ๆ ไปตลอดเวลาไม่สงสัย เป็นไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงปัญญาขั้นที่เกิดความสนใจเห็นผลประจักษ์ เชื่อมั่นในความสามารถของตนไปโดยลำดับแล้ว นั่นละที่นี่ปัญญาจะเริ่มไหวตัวเป็นลำดับลำดา เราจะเรียกว่าภาวนามยปัญญาเริ่มไหวตัวแล้วก็ได้ไม่ผิด เพราะจากนี้ไปจะเป็นภาวนามยปัญญาโดยแท้ไม่สงสัย นี่เรื่องของปัญญาอย่างนี้เราก็ทราบ

ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนเราได้ยินแต่ชื่อเห็นแต่ตำรับตำรา ว่าสมาธิเป็นเช่นนั้น ปัญญาเป็นเช่นนี้ หรือสุตมยปัญญาเป็นอย่างนั้น จินตามยปัญญาเป็นอย่างนั้น ภาวนามยปัญญาเป็นอย่างนั้น แต่แล้วปัญญาทั้งสามประเภทนี้รวมตัวเข้าสู่ภาวนามยปัญาอย่างเดียว เราก็เห็นได้ชัด นี่ละภาคปฏิบัติเห็นได้ชัด ๆ โดยไม่ต้องสงสัย จากนั้นก็เหมือนกับว่าเรามีต้นทุนแล้ว ถ้าเป็นทางเดินก็ถูกทางแล้ว มีแต่จะก้าวเดินไปเรื่อย ๆ ไม่มีทางปลีกทางแวะ มีแต่ทางที่จะทำเราให้หลุดพ้น สังหารกิเลสไปโดยลำดับลำดาด้วยสติด้วยปัญญา มีสมาธิเป็นเครื่องหนุนให้เป็นกำลัง พูดง่าย ๆ เป็นเสบียงหนุนไปเรื่อย เมื่อกำลังของปัญญาอ่อนตัวลงไป เพราะการทำงานเมื่อยหิวอ่อนเพลีย ก็เข้าพักในสมาธิเสียไม่ต้องทำงาน ไม่ต้องคิดต้องปรุงเรื่องอะไรทั้งนั้น ให้อยู่ด้วยความสงบ เมื่อใจได้รับความสงบแล้วย่อมมีกำลังควรแก่ทางด้านปัญญาต่อไปอีก แล้วก้าวออกสู่ปัญญาไป

โดยลำดับลำดา นี่ก็เห็นชัด ผู้ปฏิบัติจะไม่เห็นชัดได้อย่างไรก็ **สนฺทิฏฺฐิโก** พระพุทธเจ้าทรงประกาศสอนไว้แล้ว

ท่านว่าปริยัติได้แก่การศึกษามา แนวทางเป็นยังไง และปฏิบัติก็ก้าวเดินตามแนวทางนั้น เมื่อก้าวเดินไปแล้วทำไมจะไม่เห็นสิ่งที่จะสัมผัสสัมพันธ์ในเวลาเราเดินทางล่ะ เช่นอย่างเราเดินไปที่ไหน สิ่งต่างๆ ที่อยู่สองฟากทางจะปิดเราได้เหรอที่จะไม่ให้เห็น อันนี้ก็เหมือนกัน อรรถธรรมกับกิเลสที่แทรกซ้อนกันอยู่ระหว่างเราดำเนิน เราก็เห็นไปรู้ไปละกันไปแก้กันไปถอนกันไปฆ่ากันไปเรื่อยๆ นี่เห็นได้ชัดเจนอย่างนี้ จนกระทั่งถึงปัญญาที่ว่าเป็นธรรมจักร นี่ก็รู้ได้ชัด เราจะไปหาตามตำรับตำราจะได้แต่ชื่อเท่านั้น ท่านจะไม่อธิบายแยกแยะไว้อย่างละเอียดลออเหมือนความเป็นขึ้นในจิตของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย อันนั้นพรรณนาไม่ได้เลย พิสดารมากจริงๆ ไม่ได้เหมือนปริยัติที่ท่านแสดงไว้ ถ้าหากว่าจะพูดก็เรียกว่าธรรมทั้งดุ้น

ผู้ปฏิบัติต้องนำธรรมนี้ไปแยกแยะไปกระจายออกเอง แล้วจะได้รับความเข้าอกเข้าใจ พร้อมกับการสังหารกิเลสไปในขณะเดียวกันๆ โดยไม่ต้องสงสัย ต้องเห็นอย่างนี้ผู้ปฏิบัติไม่เห็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงกล้าหาญชาญชัยในความรู้ความเห็นและการดำเนินของตนทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล ไม่สะทกสะท้านในการที่จะชี้แจงเหตุผลกลไกอะไร ไม่กลัวว่าจะผิด เนื่องจากได้ดำเนินมาแล้วอย่างนั้น ๆ เห็นอย่างนั้น ๆ จริง ๆ แล้วจะสงสัยไปไหน ไม่ลูบๆ คลำๆ เหมือนเราศึกษามา การศึกษามานี้ลูบๆ คลำๆ จริงบ้างไม่จริงบ้าง เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง เพราะเชื่อโดยสัญญา เช่นอย่างว่าบาปมีบุญมีนรกมีสวรรค์มี พรหมโลกมีนิพพานมี เราก็เชื่อด้วยสัญญาตามที่เราเรียนมาด้วยสัญญานั้นแหละไม่เป็นอย่างอื่น ต่อเมื่อเราได้ประจักษ์ในหัวใจของเราแล้วมันไม่เป็นอย่างนั้น

เหมือนอย่างวัดป่าบ้านตาดนี้เรายังไม่เคยเห็น เราก็เชื่อด้วยสัญญาเสียก่อนว่าวัดป่าบ้านตาดอยู่ตรงนั้นๆ แต่มันก็ยังไม่ถึงใจ จนกว่าว่าเราได้ก้าวเข้ามาสู่วัดป่าบ้านตาด เห็นทุกสิ่งทุกอย่างในวัดป่าบ้านตาดแล้ว นั่นละถึงใจ พูดได้ทั้งนั้นที่นี่ หายสงสัยหมด ไม่มีเคลือบแคลงใดๆ ทั้งสิ้น นี่ก็เหมือนกัน ภาคปฏิบัติเมื่อเห็นกิเลสก็ได้เห็น ฆ่ากิเลสก็ได้ฆ่า ปัญญาประเภทใดที่ควรฆ่ากิเลสประเภทใดก็นำมาใช้ให้เห็นประจักษ์ๆ ต่อกรกับกิเลสอยู่ทุกระยะๆ ทำไมจะไม่ทราบทำไมจะไม่เห็นชัด จิตจะค่อยเปิดกว้างออกไปๆ ทีแรกก็เหมือนกับว่ามืดว่าบอด ครั้นเมื่อปัญญาได้กระจ่างแจ้งออกไปๆ กิเลสซึ่งเป็นเหมือนเมฆกำบังจิตใจก็ค่อยเปิดออกไปๆ ทำไมจะไม่เห็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงกล่าวไว้ กล่าวไว้สดๆ ร้อนๆ แท้ๆ ไม่ใช่กล่าวได้ตั้งกัปตั้งกัลป์ สิ่งเหล่านั้นร่วงโรยไปแล้ว กล่าวด้วยหลักความจริง ไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาเข้าไปเกี่ยวข้องเลย เพราะเป็นความจริง

เช่น นรก สวรรค์ บาป บุญ กิเลสตัณหา เป็นของจริงมีอยู่ตลอดไปในหัวใจของสัตว์โลกไม่มีว่างเลย เพราะอะไร เพราะธรรมชาตินี้เป็นของจริงอันหนึ่ง ท่านจึงเรียกว่า **สมุทัย อริยสจฺจำ** สมุทัยก็เป็นของจริงของมันอยู่อย่างนั้น ถ้าไม่ชำระสะสางแล้วยังไงก็ไม่มีวันสิ้นไปได้ นั่นฟังซิ ทุกข์ก็เหมือนกัน ถ้าตราบใดยังมีสมุทัยเป็นตัวยื่นผลให้อยู่ตลอดเวลาเพราะเป็นตัวสร้างเหตุ ยังไงผลคือความทุกข์จะต้องมีอยู่ตลอดไปไม่มีอันใดที่จะมาดับได้ กาลเวล่ำเวลาจะมาดับไม่ได้ เอ้า ดับอันนี้มันหมดฤทธิ์หมดอำนาจของมันแล้ว มันสร้างอันอื่นขึ้นมา ๆ เพราะสมุทัยเป็นรากฐานสำคัญที่จะผลิตสิ่งต่าง ๆ คือทุกข์ต่าง ๆ ขึ้นมาอยู่ตลอดเวลา นี่ละเป็นของจริงอย่างนี้เอง

เมื่อได้รู้เข้าถึงใจแล้วทำไมจะไม่ประจักษ์ล่ะ ความสงสัยทั้งหลายจะสงสัยไปไหน เมื่อได้เห็นด้วยตาใจจริง ๆ แล้ว รู้ด้วยใจจริง ๆ แล้วไม่มีสิ่งสงสัย กิเลสประเภทใดหมดไป ๆ ก็รู้ชัด ๆ คำว่าปฏิเวธคือความรู้แจ้ง แจ้งเข้าไปโดยลำดับลำดาด้วยอำนาจแห่งปัญญาที่เบิกกว้างออกไป ๆ สังหารกิเลสไปโดยลำดับลำดา สิ่งไม่ควรรู้ก็รู้สิ่งไม่ควรเห็นก็เห็น ในตำรับตำราเราเรียนมาไม่เคยปรากฏแต่ก็ปรากฏในความจริงนั้น ๆ จะว่ายังไงเห็นอยู่อย่างนั้นจะว่ายังไง เราจะบอกว่าสิ่งนั้นไม่มีจะได้ยังไง ก็เราเห็นอยู่รู้อยู่ เป็นของจริงเต็มส่วน ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนเรียนมามากขนาดไหน เอาจนสมองมันจะเละโน่นละ ความจดความจำ มันก็ไม่เห็น แต่เวลาปฏิบัติลงไปแล้วมันเห็นจะว่ายังไง เห็นก็ต้องบอกว่าเห็น รู้ก็ต้องบอกว่ารู้ มันมากมายขนาดไหนสิ่งที่รู้ที่เห็นประจักษ์กับใจในขณะที่ประพฤติปฏิบัติอยู่นั้นน่ะ

นี้ละพระพุทธเจ้านำธรรมอันนี้ละมาสอนโลก ไม่ใช่ธรรมความจดความจำมาสอนโลกนะ เพียงความจดความจำไม่ได้เรื่อง ท่านเหมือนเรา เราเหมือนท่านเอาความจำมาสอน ให้เอาความจริงซีมาสอนให้มันเห็นอย่างชัดเจนนี่ พระสาวกก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน ความรู้ที่ท่านได้มาไม่ใช่ได้มาด้วยความจดจำ ความจดจำนั้นเป็นเพียงบาทเพียงฐานเท่านั้น เป็นแนวทาง แต่เวลาเอาเข้าจริง ๆ ภาคปฏิบัติเป็นผู้บุกเบิกทางให้เห็นความจริงทั้งหลาย ก้าวเข้าไป ๆ เจอเข้าไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเจอเข้าเสียอย่างจัง ๆ พูดง่าย ๆ กิเลสก็พังไม่มีอะไรเหลือเลย เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพานล้วน ๆ ปรากฏอยู่ภายในจิตใจ

สงสัยอะไรที่นี่ นั่นฟังซิ แต่ก่อนมันเป็นยังไง มันไม่เป็นอย่างนั้นเพราะไม่รู้เนื่องจากกิเลสปิดไว้หมดไม่ให้เห็น ปิดอย่างปิดหูปิดตาเรานี่ ตาเราเวลาหลับมันก็ไม่เห็น แต่เวลาลืมมันยังลืมได้ แต่ใจนั้นซีไม่มีเวลาลืมตาใจสักที มีแต่กิเลสปิดไว้ ๆ ตั้งกัปตั้งกัลป์ก็ปิดอยู่อย่างนั้นถ้าปัญญาไม่เปิดให้ ปัญญานี้เราจะไปหามาจากที่ไหน เอ๊า

ปัญญาทางโลกเรียนไป ๆ จนกระทั่งถึงตายก็เป็นปัญญาที่กิเลสผลิตให้มา มันก็เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล เป็นเรื่องสั่งสมกิเลสไม่ใช่เรื่องที่จะฆ่ากิเลส

ปัญญาที่เกิดขึ้นในหลักธรรมชาติของผู้ปฏิบัติเช่นภาวนามยปัญญานี้เท่านั้น เอ้า พูดได้เท่านั้นไม่ต้องพูดอย่างอื่นเลย ที่จะสังหารกิเลสทุกประเภทออกจากหัวใจเบิกกว้างไปหมดไม่มีอะไรเหลือคือปัญญาประเภทนี้ พระพุทธเจ้าก็คือปัญญาประเภทนี้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาได้ พระสาวกก็คือปัญญาประเภทนี้ ไม่ต้องไปศึกษาจากใคร สาธุพูดว่าอย่างนี้เลยนะ พระสาวกทั้งหลายท่านจะพูดแบบนี้ ว่าพระพุทธเจ้าก็กราบอย่างสนิทติดใจ แต่เวลาจะเข้าสู่สงครามจริง ๆ ขึ้นเวทีจริง ๆ พระพุทธเจ้าท่านก็นั่งดูถ้าหากว่าดู ครูมวยก็ดูอยู่เฉย ๆ นักมวยเท่านั้นที่ต่อยกัน นั่นเป็นยังไงหนักเบาแค่ไหน หลบหลีกปลีกหมัดปลีกเท้าเขาเป็นยังไง เป็นเรื่องของนักมวยที่ต่อสู้ต่อกรกันเท่านั้น

นี้ก็เหมือนกัน เวลาเข้าต่อสู้กิเลสทั้งหลาย เรื่องภาวนามยปัญญานี้เท่านั้นเป็นเพลงมวยพูดง่าย ๆ เอ้า ฟัดกันอยู่ตรงนั้น นี่ละที่ว่าเป็นเรื่องของตัวเอง ๆ พระพุทธเจ้าเป็นแต่ผู้บอก ดังที่ท่านว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา** ความเพียรเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายทำเองนะ พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่ผู้บอกเท่านั้น นั่นละเป็นแต่ผู้บอกอุบายวิธี แต่เวลาเข้าต่อกรกันฟัดกันจริง ๆ เป็นเรื่องของนักมวยทั้งสองคนนั้นคือระหว่างกิเลสกับธรรมสู้กัน เห็นได้อย่างชัดเจนภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติ ถ้าหากไม่ได้ปฏิบัติก็ไม่อาจรู้ได้ธรรมประเภทนี้

เอาเถอะเรียนมาจบไหนก็เถอะ สาธุ ไม่ได้ประมาทนะ จบพระไตรปิฎกก็จบเถอะ ได้แต่ความจำทั้งนั้นแหละความจริงไม่ได้ กิเลสไม่หลุดลอยไปเลย แต่ถ้าลงได้ปฏิบัติจนก้าวเข้าสู่ภาวนามยปัญญานี้แล้ว จะได้เห็นกิเลสพังลงไป ๆ โดยลำดับลำดา สิ่งไม่รู้ก็รู้สิ่งไม่เคยเห็นก็เห็น เห็นขึ้นมาอย่างประจักษ์ใจ ซึ่งแต่ก่อนไม่เคยคาดเคยคิดเคยฝันว่าจะเห็นจะรู้จะละจะสังหารกันได้ มันก็สังหารกันได้ต่อหน้าต่อตานี้จะว่าไง

ธรรมพระพุทธเจ้าไม่อัศจรรย์อะไรจะอัศจรรย์ในโลกนี้ เอาเข้ามาปฏิบัติซีเราเป็นพวกนักปฏิบัติแท้ ๆ ให้ท่านพูดอยู่เฉย ๆ ทำไม ให้มันเห็นประจักษ์ในใจเจ้าของดูซิธรรมพระพุทธเจ้าเป็นโมฆะจริง ๆ เหรอในโลกอันนี้ สอนโลกมันถึงไม่ได้เรื่องได้ราว ก็เพราะโลกนี้ถูกกิเลสปิดบังหมด เมื่อธรรมแทรกเข้ามาถูกกิเลสปัดออก ๆ ให้เหลือแต่มันหุ้มห่อจิตใจอยู่มิดมืดแปดทิศแปดด้านอยู่เท่านั้นเอง มันถึงไม่ได้เห็นสิ่งที่เป็นของมีอยู่ทั้งหลาย ทั้งบาปทั้งบุญทั้งนรกสวรรค์นิพพาน ทั้งกิเลสทั้งธรรมมีอยู่ในหัวใจดวงนี้ หัวใจดวงนี้จะเป็นผู้รู้ผู้เห็นมันก็รู้เห็นไม่ได้เพราะถูกปิดบัง เอาให้มันถึงเหตุถึงผลดูซิมันต้องรู้ ทำไมจะไม่รู้

นี่เราพูดถึงเรื่องสิ่งที่เป็นที่รู้ ว่าปิดไม่อยู่ คือหลักธรรมชาติแห่งการปฏิบัตินี่ละเอาปฏิบัติลงไป สิ่งไม่เคยรู้-รู้ สิ่งไม่เคยเห็น-เห็น สิ่งที่ท่านว่าอัศจรรย์ๆ ยังไง พระพุทธเจ้าอัศจรรย์ ท่านสิ้นกิเลสท่านสิ้นยังไง ให้มันเห็นในหัวใจเจ้าของซิ กิเลสเป็นยังไงมันก็หายสงสัยเท่านั้นซิ จะเอาอะไรมาสงสัย และกราบพระพุทธเจ้าอย่างราบเลย

เมื่อเข้าถึงตาจนจริงๆ แล้ว นั่นละผู้ปฏิบัติท่านว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจ อาตปฺป** คือเจ้าของต้องทำเองต้องรู้เองเห็นเอง ฟัดเหวี่ยงกันเองกับกิเลส ไม่มีใครจะมาฟัดมาเหวี่ยงมาต่อสู้ให้เรา เราเองเป็นผู้รู้ผู้เห็น เป็นผู้หลบหลีกปลีกหมัดของกิเลสประเภทต่างๆ เราจะรู้เอง อย่างนี้เราจะไปหาคัมภีร์ที่ไหนเอานำมาแจงเสียทุกแง่ทุกมุม ในระหว่างที่ต่อสู้กับกิเลสนั้นคัมภีร์ที่ไหนจะไปจดจำทันวะ แต่ความจริงมันทันกันทั้งนั้นนะ ความจริงที่ฟัดกันอยู่นั้นทันกันหมดทุกอย่าง ไม่ทันกิเลสไม่พัง นั่นเห็นไหม นี่ละความจริงเป็นอย่างนี้

จึงว่าใจนี่เป็นสิ่งสำคัญมาก พิสดารเอามากจริงๆ ไม่มีอะไรเหมือน เมื่อเวลาได้เปิดตัวออกแล้วจากกิเลสทั้งหลาย ตาก็เพียงแต่ได้เห็น เอ้า มีอะไรปิดตาเสียก็ไม่เห็น หูก็เหมือนกัน ห่างไกลสักหน่อยก็ไม่ได้ยินเสีย จมูก ลิ้น กายก็เหมือนกันถ้าอยู่ติดๆ พันๆ กันมันก็พอรู้เรื่องบ้าง ถ้าตา หู จมูก ลิ้น กาย เครื่องรับนี่มันดีนะ ถ้าไม่ดีก็เอาอีกแหละ แต่ใจไม่เป็นเช่นนั้น ใจนี้เบิกกว้างออกหมด จึงไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาว่าอันไหนอยู่ไกลขนาดไหน ลึกขนาดไหนไม่มี ถ้าลงใจได้เบิกให้เต็มที่ของตนเองแล้ว ไม่มีกาลสถานที่ว่าใกล้ว่าไกล ว่าอยู่ที่ลึกลับที่ตรงไหนใจจะไม่เห็นใจจะไม่รู้ รู้หมดทีเดียว พุ่งลงไปทะลุไปหมด นี่จึงว่าใจเป็นของอัศจรรย์อย่างนั้น

เอ้า ปฏิบัติให้มันเห็นซิ ธรรมะพระพุทธเจ้าหลอกโลกเมื่อไร มีแต่กิเลสเท่านั้นหลอกโลก ธรรมะไม่ได้หลอก แต่เราปฏิบัติตามเครื่องหลอกๆ นั่นซิ ถึงไม่รู้ไม่เห็นจะว่ายังไง ปฏิบัติสักเท่าไรๆ ก็ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร ปฏิปทาเครื่องดำเนินของครูบาอาจารย์และพระพุทธเจ้าที่ประทานไว้นี้ มีแต่ปฏิปทาที่จะบุกเบิกกิเลส ฟัดกิเลสให้แหลกไป ให้เห็นความจริงล้วนๆ เต็มหัวใจเราทั้งนั้นแหละ แต่นี้มันไม่เป็นอย่างนั้นซิ พอจะทำอะไรนิดถูกกิเลสมันขัดมันแย้ง สุดท้ายเราก็หมอบๆ จึงไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร

ถ้าลงได้ทำให้ได้เรื่องแล้วยังไงมันก็รอไม่ได้แล้ว ขั้นจิตทำงานขั้นสติปัญญาทำงาน พูดง่ายๆ ว่าขั้นธรรมทำงาน กิเลสจะไม่หมอบได้ยังไง เมื่อถึงขั้นธรรมทั้งหลายมีกำลังแล้ว ก็เช่นเดียวกับกิเลสมีกำลัง เราจะทำอะไรมันปัดปั๊บเดียวๆ เท่านั้นล้มละลายเหลวไปหมดเลย นี่เวลามันมีกำลังเป็นเช่นนั้น ทีนี้เวลาธรรมมีกำลังก็เหมือนกันอีก ตรงกันเป๋งเลยเทียว เอ้า กิเลสแย็บออกมาหมัดไหน พูดถึงหมัด แย็บออกมาปัด

หมัดแล้วต่อยพร้อมๆ พังพร้อมๆ เลย นั่นละสติปัญญาไม่มีอะไรที่จะรวดเร็วยิ่งกว่าในระหว่างที่ต่อสู้กัน

ถึงขั้นสติปัญญามีกำลังมีอย่างนั้น รวดเร็วๆ อย่างนั้นจริงๆ เรื่องกิเลสนี่เอ้ามาตรงไหน เมื่อถึงขั้นอาจหาญอยากจะพบกับกิเลส เพราะจะให้มันสิ้นซากไปเสียเร็วๆ นี้ ให้ได้หลุดพ้นจากทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นคำว่ากลัวจึงไม่มี ในขั้นที่กลัวแล้วไม่มี มีแต่ขั้นค้นคว้าหา มันอยู่ที่ไหนขุดลงไปค้นลงไปจนกระทั่งเจอ เจอพับหมุนติ้วทันที เสร็จเลย

เหล่านี้ให้เห็นในหัวใจเจ้าของซิ ถ้าลงได้เห็นในหัวใจแล้วมันไม่มีอะไรสงสัยแหละ การพูดออกมานี้จะพูดได้เป็นบางอย่าง ส่วนพูดไม่ได้นั้นน่ะสำคัญมากที่สุด มีมากมายก่ายกองที่พูดไม่ได้ ทั้งๆ ที่ตัวนั่นเองละเป็นผู้สัมผัสสัมพันธ์ระหว่างกิเลสกับธรรม ฟัดกันขนาดไหนเรื่องใดวิธีการใด นี้เป็นอยู่ในหัวใจ หมุนติ้วๆๆ ไม่มีอะไรที่จะเสมอความรวดเร็ว แต่การจะนำมาพูดนี้จะพูดได้เพียงพอประมาณเท่านั้น ไม่ได้พูดได้มากยิ่งกว่านั้นไป เมื่อเป็นเช่นนั้น เอ้า คัมภีร์ไหนจะไปจดจารึกความจริงประเภทนั้นได้วะ แต่ความจริงของใจนี้ใจได้รู้ได้เห็น รู้หมด แน่ะ ทั้งๆ ที่คัมภีร์จดออกมาไม่ได้ก็ตาม แต่ใจนี้สามารถรู้ได้หมด ทะลุไปหมดนี่ พิจารณาซิ

อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านว่า ธรรมที่มาในคัมภีร์ใบลานนั้นเท่ากับน้ำในตุ่มในไหเท่านั้น สาธุ ทันทีเลยเรา...ยอมเพียงตัวเท่าหนูมันก็กล้าหาญที่จะพูดได้จริงๆ แต่ธรรมที่มาจากภาคปฏิบัตินั้นเท่ากับน้ำท้องฟ้ามหาสมุทรสุดสาคร หาประมาณไม่ได้เลย นั่นฟังซิ ก็มันเจอกันอยู่ตลอดเวลานี่ มันมีกาลสถานที่เวล่ำเวลากว้างแคบที่ไหนจิต เมื่อเวลาเราได้เบิกตัวออกไปแล้ว มันกว้างอะไรก็พูดไม่ถูก มันลึกอะไรก็พูดไม่ถูก ไม่มีอะไรจะมาประมาณได้เลย มหาสมุทรยังมีขอบมีเขตมีฝั่งมีฝา ฝั่งโน้นมองไม่เห็น แต่ฝั่งเราเหยียบอยู่นี้ยืนอยู่นี้มันยังเห็นว่าไง อันเรื่องของสติปัญญานี้เอาอะไรมาเทียบเอาอะไรมาเคียง เรื่องความลึกความตื้นความกว้างแคบหนาบางขนาดไหน ไม่มีอะไรที่จะเทียบปัญญาธรรมนี้ได้เลย หรือจิตดวงนี้ได้เลย นี่กว้างขนาดนั้น

ให้เห็นประจักษ์ในเจ้าของนั่นซิ ใครไม่เชื่อก็ตามเถอะ มันไม่ได้ขาดทุนสูญดอกไปไหนละ ขอให้เจ้าของได้ทรงไว้ก็พอ เมื่อมันสอนใครไม่ได้ สอนใครไม่มีใครฟังแล้วก็ไม่สอน มันหนักอะไรกัน สอนก็สอนแต่ผู้ควรจะสอน ผู้ที่ควรจะบึกบึนไปเท่านั้น ผู้ไม่สมควรที่เช่นนั้นก็ปล่อย เหมือนอย่างโรงพยาบาลนั้นซิ หมอไม่ใช่ว่าจะสามารถรักษาคนไข้ได้ทุกประเภทนะ ประเภท ไอ.ซี.ยู. มันมีจะทำยังไง มันเป็นอยู่กับใคร มันเป็นอยู่กับ ไอ.ซี.ยู. ต่างหาก หมอเห็นว่าเป็น ไอ.ซี.ยู. แล้วจะว่ายังไง ก็ต้องหยุดชะงัก แต่มารยาทก็ต้องมีเป็นธรรมดา รักษาปฏิบัติกันไปจนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย

ธรรมก็เหมือนกัน เมื่อสุดวิสัยที่จะปฏิบัติต่อกันแล้วจะทำยังไง สิ่งที่มีอยู่เห็นอยู่มันไม่เชื่อจะให้ทำยังไงอีก จะให้มันเชื่อได้ยังไงเมื่อยังไม่ถึงกาลถึงเวลาที่ควรจะเชื่อได้มันไม่เชื่อได้ละคนเรา ไม่ว่าท่านว่าเราเหมือนกัน พอถึงขั้นที่ควรเชื่อแล้ว ยังไงหัวขาดมันก็ไม่ถอย อะไรขาดไปก็ขาดไป ความเชื่อนี้ไม่ขาด ฝังเลยทีเดียว นั่น นี่ละการปฏิบัติเอาให้มันจริงมันจังซิ นักปฏิบัติทั้งหลาย ให้เห็นในตัวเองนี่ ถ้าลงได้เห็นในนี้แล้วหายสงสัยไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างนั่นละ

เบื้องต้นนี่ซิ ทั้งตะเกียกตะกายอะไรไป มีแต่เรื่องของกิเลสมันยำเอาๆ ไปที่ไหนเห็นแต่เขียงของกิเลสยำหัวใจพระ ไม่ทราบว่าจะลาบจะก้อยจะอะไรต่ออะไรทุกอย่างมันก็เลยขี้เกียจกินขี้เกียจถ่าย กินก็กินแต่หัวใจพระๆ ความขี้เกียจก็กิเลสกลืนเอาเสียความขยันหมั่นเพียรก็กิเลสกลืนเอาเสีย เอาเป็นลาบของกิเลสเสียจะว่ายังไง อะไรๆ ก็เป็นลาบของกิเลสเสีย ขึ้นชื่อว่าสิ่งที่จะไปแก้กิเลส ให้กิเลสเอาไปจิ้มน้ำพริกเสียๆ ทำยังไงพวกเรา มันพวกน้ำพริกให้กิเลสจิ้มตลอดเวลา ให้มันได้จิ้มกิเลสบ้างซิ เอากิเลสมาจิ้มน้ำพริกบ้างซีเป็นยังไง มันอร่อยไหมจิ้มกิเลส เอากิเลสมาเป็นปุ๋ยของอรรถของธรรมเป็นยังไง

พระนิพพานบกพร่องอะไรบ้าง เห็นไหม เมื่อเต็มที่แล้วไม่มีคำว่าบกพร่อง พอตัวตลอดเวลา พอดิบพอดีไม่มีอะไรเกิน ไม่มีอะไรลดหย่อนยิ่งกว่านั้น จึงเรียกว่าเมืองพอ พอเสียทุกอย่าง จึงได้ปล่อยไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง นั่นละพอแล้วจึงได้ปล่อยหมดอะไรยังบกพร่อง ยังต้องเอาอะไรมาเพิ่ม นั่นไม่พอ อันนั้นไม่ประเสริฐ ยังมาเพิ่มอยู่นั้นพอนี้คือความประเสริฐ ไม่มีอะไรมีคุณค่ายิ่งกว่าคำว่าพอ จิตดวงถึงขั้นเมืองพอแล้วเป็นอย่างนั้น

เอาละพอ เหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ผู้รู้ ผู้แนะนำ

ครั้งพุทธกาลที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ บรรดาสาวกที่ได้สดับธรรมจากพระองค์แล้วออกไปประพฤติปฏิบัติอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ดังที่เราได้ทราบแล้วในตำรา เช่นในป่าในเขาในถ้ำ อันเป็นสถานที่เหมาะสมกับการประกอบความพากเพียร ธรรมะคืองานภาวนานี้เป็นงานขุดค้นเป็นงานบำรุงส่งเสริม หรือจะเรียกว่าคุ้ยเขี่ยขุดค้นธรรมะให้เกิดให้รู้ขึ้นภายในจิตใจก็ถูก เมื่อไปอยู่ในสถานที่เหมาะสมตามที่ทรงสั่งสอนไว้แล้ว ธรรมที่อยู่ในวิสัยของผู้ปฏิบัติ จะพึงรู้พึงเห็นจากการปฏิบัติของตนย่อมจะพ้นไปไม่ได้

คำที่ว่ารู้อรรถรู้ธรรมนั้นมีด้วยทั้งสองอย่าง คือรู้อรรถรู้ธรรมที่ไม่มีปัญหาใด ๆ มากีดมาขวางภายในจิตใจ อันนั้นเรียกว่าหมดปัญหา รู้อรรถรู้ธรรมแล้วมีกิเลสแทรกแซงอยู่ภายในนั้น ให้เกิดความข้องใจสงสัยมากน้อย นี้แหละอันเป็นเหตุที่จะให้ทูลถามพระพุทธเจ้า ไปบำเพ็ญอยู่ในสถานที่ใดก็ต้องได้มาทูลถามพระองค์นี้อันหนึ่ง อันหนึ่งการปฏิบัติของตนเวลาปฏิบัติไป เกิดความรู้ความเห็นขึ้นมาให้เกิดข้อข้องใจสงสัยไปด้วยในขณะเดียวกันอย่างนี้ ก็ต้องได้มาทูลถามพระองค์ ตลอดถึงแนวทางที่ดำเนินของตน บางทีไปถูกปิดตันเสียหาทางไปไม่ได้ โดยไม่ทราบสาเหตุว่าจะปฏิบัติหรือแก้ไขอย่างไร อย่างนี้ก็มี นี้ก็มาทูลถามพระองค์

เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และได้ทูลถามต่อพระพักตร์ของพระองค์ย่อมจะทะลุปรุโปร่งไปได้อย่างง่ายดาย ไม่เสียเวลำ่เวลาอยู่นานเหมือนการแก้ไขเฉพาะตัวเอง พระสงฆ์ที่อยู่กับครูบาอาจารย์ทั้งหลายซึ่งเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างนั้น เมื่อเกิดข้อข้องใจสงสัยอะไรในการปฏิบัติจิตตภาวนาซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดเข้าไปโดยลำดับ ย่อมเรียนถามท่านตามลำดับแห่งภูมิอรรถภูมิธรรม

ด้านภาวนาจึงจำเป็นสำหรับครูอาจารย์ที่คอยแนะแนวทางให้โดยถูกต้อง อย่างสมัยปัจจุบันนี้ก็พ่อแม่ครูจารย์มั่น จะเรียกว่าเป็นเอกก็ไม่ผิด เพราะเรื่องทางด้านจิตตภาวนาแล้วท่านช่ำชองมาก เชี่ยวชาญมากทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นสมาธิขั้นใดและปัญญาขั้นใด สมาธิขั้นแปลก ๆ ต่าง ๆ ที่เราไม่เคยรู้เคยเห็นไม่เคยเป็น แต่มีอยู่เป็นบางรายอย่างนี้ ท่านก็เป็นผู้ผ่านมาแล้ว ทราบและแก้ไขได้โดยถูกต้องไม่เสียเวลำ่เวลา นี่เป็นสำคัญ

การปฏิบัติจึงมีความจำเป็นทั้งส่วนภายนอก คือข้อวัตรปฏิบัติ ต้องมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำและพาดำเนิน อย่างที่เราดำเนินอยู่ทุกวันนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เราคิดได้มาเอง แต่เป็นเรื่องที่ครูอาจารย์เคยพาดำเนินมาแล้ว เช่น บิณฑบาตเป็นวัตร หรือใน

ธุดงค์ ๑๓ อย่างนี้ ฉันมื้อเดียว ฉันแต่น้อยมือดบ้าง อันนี้มีเยี่ยงอย่างมาจากครูอาจารย์ที่พาดำเนินมาทั้งนั้น และที่ดำเนินตามท่านดังที่เราทั้งหลายปฏิบัติมาก็เห็นผลประจักษ์ภายในตัวของเราแต่ละราย ๆ โดยไม่ต้องสงสัย เช่น ฉันแต่น้อยเป็นยังไงการภาวนาหรือพักอาหารเสียบ้างเป็นอย่างไร เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวโยงกันกับธาตุขันธ์ ธาตุขันธ์ถ้ามีกำลังมากมันก็เป็นเครื่องเสริมฝ่ายต่ำคือกิเลสได้เป็นอย่างดี มีราคะตัณหาเป็นต้น ถ้ามีกำลังน้อยก็ไม่ค่อยรุนแรง การฝึกทางด้านสมาธิเพื่อความสงบก็ได้ตามต้องการไม่ยากนัก แต่ถ้าธาตุขันธ์มีกำลังมาก การฝึกอบรมจิตใจเพื่อเข้าสู่สมาธินี้ยากมากทีเดียว ดีไม่ดีไม่ลงกันได้เลย นั่นถึงขนาดนั้น

เรื่องของธาตุขันธ์มีกำลังนี้เป็นสิ่งที่เสริมจิตฝ่ายกิเลสได้เป็นอย่างดี ถึงกับหาร่องหารอยไม่ได้ นี่ละที่เคยเล่าให้หมู่เพื่อนฟังเสมอในการผ่อนอาหาร และขยับเข้าไปถึงขั้นอดอาหารก็เพราะเหตุนี้เอง เมื่อเราเข้าถึงขั้นนั้นก้าวเข้าสู่ขั้นนั้น ปฏิบัติในขั้นนั้นย่อมได้ผล จิตที่เคยคึกคะนองก็สงบตัวลงได้ ทั้ง ๆ ที่วันก่อนมันเป็นอย่าง ไปทางฝ่ายต่ำอย่างผาดโผนที่สุดเลย จนประหนึ่งเราไม่มีอะไรที่จะสามารถต้านทานให้อยู่ในเงื้อมมือได้ นอกจากมันจะบีบบังคับเราให้เป็นไปตามมันเท่านั้น แต่ในวันนี้หรือขณะต่อไปนี้ที่เราได้รับการฝึกทรมานวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น ผ่อนอาหารหรืออดอาหารลงไป ใจของเราสงบได้ง่าย นี่ก็เห็นได้ชัด ทั้ง ๆ ที่เมื่อวานหรือวานซืนนั้นไม่สงบเลย เห็นอย่างชัด ๆ เลยว่ากำลังของเราไม่มีทางสู้ได้เลย มันเหมือนกับน้ำที่ไหลเชี่ยวที่สุดเลยกระแสของกิเลสประเภทนั้น แต่กลับมาวันนี้มันอ่อนตัวลง นี่ก็เห็นได้ชัด

เพราะฉะนั้นการฝึกอบรมจึงต้องเป็นสิ่งจำเป็นที่เราจะต้องได้เสาะแสวง ได้พินิจพิจารณาสังเกตสอดรู้วิธีการดำเนินของตนอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ เช่น เดินจงกรมก็สักแต่ว่าเดิน ภาวนาสักแต่ว่าภาวนา ทั้ง ๆ ที่จิตเร่ ๆ ร่อน ๆ ไปทวีปไหนก็ไม่รู้ มันก็สักแต่ว่าทำไม่เกิดประโยชน์อะไร เราทำ เราทำเพื่อประโยชน์เพื่อให้เห็นเหตุเห็นผล จิตดื้อขนาดไหนก็ให้รู้ในเวลาภาวนา การภาวนาเป็นเรื่องที่จะให้รู้เรื่องทั้งฝ่ายกิเลสทั้งฝ่ายธรรมะ แต่ไม่ได้เรื่องอะไรเลยอย่างนี้มันเข้ากันได้ยังไงกับหลักของผู้ภาวนาไม่ได้เรื่องนั้น เราต้องได้สังเกตสอดรู้เสมอ

การสังเกตสอดรู้เป็นเหตุที่จะให้รู้เรื่องของตัวเอง ว่าเคลื่อนไหวไปทางฝ่ายต่ำหรือฝ่ายสูง เคลื่อนไหวทางไหนมากกว่ากัน เราจึงต้องได้หาอุบายวิธีส่งเสริมทางด้านธรรมะเพื่อมีกำลังดัดแปลง หรือฝึกทรมานจิตดวงพยศนั้นให้อยู่ในเงื้อมมือของเราได้ จะเป็นด้วยวิธีการอดนอนก็ตาม ผ่อนอาหารก็ตาม หรืออดอาหารก็ตาม เดินมากก็ตาม นั่งมากก็ตาม ด้วยวิธีใดก็ตาม ที่เป็นวิธีฝึกทรมานกิเลสให้หายพยศแล้วเป็นวิธีที่ถูกต้อง

ซึ่งเกิดขึ้นจากการสอดรู้ของตัวเองทั้งนั้น ผู้ปฏิบัติควรใช้อย่างนี้เสมอ ถ้าไม่ใช้สักแต่ว่าทำก็ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร

การนั่งหรือการไม่นอนอย่างที่ท่านว่า **เนสัชชิ** ในธุดงค์ข้อหนึ่ง ไม่นอนเป็นคืน ๆ แล้วแต่จะตั้งสัจอธิษฐานไว้กี่คืนที่ไม่นอนหรือกี่วัน นี่ท่านเรียกว่า เนสัชชิธุดงค์ ถ้าถูกจริตนิสัยของตัวเองก็ได้ผล เราก็สืบต่อไปเรื่อยตามโอกาสที่ควรจะทำได้สำหรับธุดงค์ข้อนี้ ถ้าทำลงไปไม่ค่อยได้ผลเพราะจริตนิสัยไม่ถูกกันก็ให้ทราบ ส่วนผู้ปฏิบัติที่มักจะถูกมากกว่าอย่างอื่นใดก็คือการผ่อนอาหาร ฉันมื้อเดียวก็รู้ว่าฉันมื้อเดียวก็ว่าดีอยู่แล้ว ไม่กังวลวุ่นวายไม่เพิ่มเติมอาหารที่จะเป็นกำลัง แต่การฉันมื้อเดียวฉันมากมันก็เสริมได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องผ่อนลงไปอีก แม้ฉันมื้อเดียวก็ผ่อนลง จนถึงขั้นที่ว่าหยุด อันนี้รู้ได้ชัด ๆ สำหรับนิสัยของผู้ปฏิบัติทั้งหลายมักจะถูกในข้อนี้มากกว่าอย่างอื่น เราก็ต้องได้ตะเกียกตะกายอยู่นั้นแหละ

การเดิน เดินจงกรมกี่ชั่วโมงไม่ต้องไปคำนึง เดินดูหัวใจเจ้าของ ก้าวไปช้าหรือเร็วให้ดูความรู้ความเคลื่อนไหวของจิต ซึ่งกำลังทำงานอยู่ด้วยจิตตภาวนาเวลานั้นเป็นอย่างไร อย่าไปหากฎหากติกามาตั้งบังคับตนไว้ก่อน ด้วยอำนาจของกิเลสมันเคยกดขี่บังคับเรามา การเดินจงกรมมันก็จะหาเรื่องมาเท่านั้นชั่วโมงเท่านี้ชั่วโมง แล้วก็เดินเอาชั่วโมงเฉย ๆ เดินเอานาทีเฉย ๆ เอาลม ๆ แล้ง ๆ ไม่ได้เห็นเหตุเห็นผลกันในด้านจิตตภาวนาเลยมันก็ไม่ได้เรื่อง เพราะฉะนั้นการภาวนาจึงเพื่อเหตุเพื่อผลเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อให้รู้เรื่องความเคลื่อนไหวของใจตัวเองว่าเป็นอย่างไรในขณะที่กำลังเดินอยู่นั้น นี่เรียกว่าเดินจงกรม เดินทำความเพียรอย่างแท้จริง

จะเดินกี่ชั่วโมงก็ เอ้า เดินไปเถอะ อย่าไปคำนึงถึงเวล่ำเวลา มันไม่ค่อยเกิดประโยชน์อะไรละไอ้เวล่ำเวลา มันเป็นสัญญาอารมณ์ต่างหากซึ่งเคยมีมาแล้ว เวลาจะเดินจงกรมมันก็เพิ่มขึ้นมาเป็นข้อบังคับเพื่อจะให้ออกนอกลู่นอกทางไปเสีย มากกว่าที่จะเข้าช่องเข้าทางแห่งอรรถธรรมทั้งหลาย

นั่งก็เหมือนกัน นั่งนี้ต้องได้ใช้ปัญญามาก ถ้าปัญญายังไม่ถึงกัน ที่จะนั่งทนเอาเฉย ๆ นี้ไม่เกิดประโยชน์ ทุกข์ทนเอาเฉย ๆ เดินก็เหมือนกันจะทนเหนื่อยเอาเฉย ๆ ก็ไม่เกิดประโยชน์ ให้ดูจิตมันจะยึดมันจะเกาะอะไร เวลาเหนื่อยมันจะเป็นสัญญาอารมณ์อะไรขึ้นมาภายในจิต ดูความเคลื่อนไหวของจิตมากกว่าความเหน็ดความเหนื่อยภายในร่างกายหรืออิริยาบถที่เคลื่อนไหวนั้น ให้ดูจิตมากกว่าทุกอย่าง จึงสมกับว่าเราบำเพ็ญจิตตภาวนา ในการนั่งก็เหมือนกัน เรานั่งภาวนามันมีหลายจังหวะ จังหวะของการตั้งจิตของการบริกรรมของการพิจารณา แน่ะ มันหลายขั้นหลายตอน เมื่อถึงขั้นที่มันเจ็บปวดแสบร้อนมาก ๆ เราจะใช้วิธีใดต่องานประเภทนั้น นี่ทุกขสัจประเภทนี้แสดงขึ้นมา คือมี

ความทุกข์ร้อนภายในร่างกายของเราแผดเผาไปหมดทั่วร่างกาย เราจะปฏิบัติอย่างไรกับทุกขสัจประเภทนี้ ที่จะทนเอาเฉยๆ ให้สู้มันได้ด้วยความทนเอาไม่ใช่อรรถไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่การดำเนินอริยสัจ ด้วยมรรคมีสติปัญญาเป็นสำคัญ เราต้องสังเกต เวลาทุกข์เกิดมันเกิดที่ตรงไหน นั่นจึงเรียกว่าปัญญา ทุกข์นี้มีอำนาจวาสนามาจากอะไร

ตะกี้นี้พูดถึงเรื่องทุกขเวทนาทางกาย ท่านว่าในสติปัฏฐาน ๔ ก็คือเรื่องอริยสัจนั้นแหละจะเป็นเรื่องอะไรไป กายก็คือรูปร่างกายของเรานี้ ส่วนต่างๆ ที่เป็นส่วนหยาบเรียกว่ารูป นี่ท่านเรียกว่ากาย เวทนาคือความสุข ทุกข์ เฉยๆ ที่เกิดขึ้นภายในร่างกายส่วนต่างๆ เฉพาะการนั่งภาวนามันเกิดทุกข์ขึ้นมา มันไม่ได้เกิดสุขแหละการนั่งภาวนาเกิดทุกข์ขึ้นมาในอวัยวะส่วนใด เช่น เท้า ก้น ขา มันจะเจ็บปวดมากกว่าเพื่อน ทั้งๆ ที่เรากำลังทำงานอย่างอื่นอยู่ด้วยจิตตภาวนานั้นแล ต้องได้ปล่อยงานเหล่านั้นเข้ามาสู่จุดของทุกขเวทนาที่กำลังกล้าสาหัสอยู่เวลานั้น แล้วตั้งปัญหาขึ้นถามกันทีเดียว นี่ละเรียกว่าการพิจารณาเรื่องทุกขสัจในเวลาที่มันแสดงมากๆ

ขณะที่เรานั่งภาวนานานๆ มันเป็นขึ้นมาได้ แยกแยะดูทุกข์มันเพิ่งจะเกิดขึ้นเมื่อเรานั่งนานนี้เท่านั้น ส่วนกายไม่ว่ากายส่วนใด แม้ส่วนที่เราสำคัญว่ามันเป็นทุกข์ในขณะนั้น มันก็มีมาดั้งเดิม ไม่ใช่มีมาในขณะที่ทุกข์เพิ่งเกิดขึ้น จึงไม่ใช่อันเดียวกัน เช่นหนังออกร้อนเหมือนจะพองไปหมดอย่างนี้ ความออกร้อนความร้อนความทุกข์อันนั้นมันก็เป็นอันหนึ่งต่างหากจากหนัง ไม่ใช่หนังเป็นทุกขเวทนา ทุกขเวทนามันเพิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่และจะดับไปเท่านั้น หนังมันมีของมันอยู่อย่างนั้นตั้งแต่ทุกข์ยังไม่เกิด และทุกข์เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปมันก็มีของมันอยู่อย่างนั้น นี่วิธีการพิจารณาทุกขเวทนา

อาการอื่นก็ตาม เราถืออาการใดที่หนักมากกว่าเพื่อน คือทุกข์มากกว่าเพื่อนอย่างขณะที่นั่งอยู่เวลานั้น บางทีมันเจ็บกระดูกเหมือนกระดูกจะหัก กระดูกท่อนไหนตรงไหนน่ะมันเป็นทุกข์ได้ยังไง พิจารณาเรื่องทุกข์กับเรื่องกระดูกมันไม่ใช่อันเดียวกัน

กำหนดที่ตรงไหนจิตต้องจ่อต้องเอาจริงเอาจัง เหมือนไม่มีงานอื่นใดเลยในโลกนี้ มีเฉพาะงานทุกขเวทนา ถ้าพิจารณากับกระดูกก็กับกระดูกเท่านั้น กับเนื้อกับหนังกับอวัยวะส่วนต่างๆ ที่เรากำลังพิจารณาเทียบเคียงกันอยู่นั้นเท่านั้น จนกระทั่งได้สัดได้ส่วน และพิจารณาดูจริงๆ กระดูกมันก็มีมาตั้งแต่ทุกข์ยังไม่เกิด ทุกข์ดับไปกระดูกก็ยังมี เมื่อแยกไปแยกมาเทียบเคียงเข้าหลายครั้งหลายหน ความชัดเจนก็ค่อยเด่นขึ้นๆ และก็ย้อนเข้ามาถึงจิต อาการนี้มาจากไหน ว่าทุกข์อะไรๆ นี้มาจากจิต ย้อนเข้ามาหาจิตนี้ จนกระทั่งจิตก็สักแต่ว่ารู้ อาการที่ว่าอันนั้นเป็นทุกข์อันนี้เป็นทุกข์มันก็หดตัวเข้ามาเสีย หดเข้ามาสู่จิตนี้

เช่นว่าทุกขเวทนานั้นมันทุกข์ตรงนั้นทุกข์ตรงนี้ แทนที่มันจะดับไปอยู่กับที่มันทุกข์ เช่นว่ากระดูกเป็นทุกข์ เมื่อกำหนดลงไปจริงๆ ให้ทราบชัดกันแล้ว ทุกข์นั้นไม่ได้ดับอยู่ที่กระดูกในจุดที่ว่าเป็นทุกข์ แต่ทุกข์นี้จะหดตัวเข้ามาๆ จนเข้าถึงจิตแล้วไปดับที่จิตแห่งเดียวเท่านั้น นี่จึงชื่อว่าเราพิจารณา มันเห็นประจักษ์ ไม่มีในตำราก็ตามเถอะ ความจริงมีอยู่ยังไง ผู้รู้รับรู้กันอยู่ตลอดทำไมจะไม่ทราบ มันทราบกันอย่างนี้ภาคปฏิบัติ ทุกขเวทนามากน้อยมันปรากฏเด่นชัดและหดเข้ามาๆ และมาดับที่ใจ

ทีนี้เมื่อดับที่ใจแล้ว ใจก็สักแต่ว่ารู้ ไม่ได้สำคัญมั่นหมายว่าสิ่งนั้นเป็นทุกข์สิ่งนี้เป็นทุกข์ ว่าหนังว่าเนื้อหรือว่าอะไรก็ตามเป็นทุกข์ และทุกข์ก็ไม่ใช่อาการเหล่านั้น ต่างอันต่างจริงแล้วก็อยู่ จิตก็ไม่ไปสำคัญมั่นหมายไม่ไปหลอกตัวเอง เวทนาเกิดขึ้นมันก็ดับแล้วก็มาดับที่ใจเรานี้ อาการต่างๆ ของร่างกายนั้นมันก็จริงของมันอยู่อย่างนั้น สุดท้ายมีแต่ต่างอันต่างจริง ไม่เห็นมีอะไรเป็นข้าศึกต่อกัน นี่เรียกว่าอริยสัจจริง ท่านว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ทุกข์เป็นของจริง จริงอย่างนี้สำหรับผู้ปฏิบัติ ลงได้เข้าถึงความจริงแห่งทุกข์แล้ว จะไม่มาตำหนิทุกข์นี้เลยว่าเป็นตัวโจรตัวมารตัวทำร้ายป้ายสีเรา ไม่มี มันเป็นความจริงอันหนึ่งเท่านั้น

เพราะฉะนั้นท่านจึงว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ สจฺจํ** ทุกข์เป็นของจริงไปเลย **สมุทัย อริยสจฺจํ** ก็เหมือนกัน **สจฺจํ ๆ** เป็นความจริงของแต่ละอย่างๆ เมื่อพิจารณาให้ถึงฐานของตนแล้ว ทั้งทุกข์ทั้งสมุทัยทั้งนิโรธทั้งมรรค ต่างอันต่างจริงเต็มส่วนของตนแล้วไม่มีอะไรกระทบกันเลย แน่ะ และนอกจากนั้นส่วนที่เป็นสมุทัยก็ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้ เพราะรู้สมุฏฐานของมันอย่างชัดเจน มันก็ดับของมันไป ที่มันไม่ดับหรือมันเกิดได้มันเสริมได้เพราะความหลงของเราต่างหาก ไปสำคัญว่ามันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เมื่อเรารู้จริงๆ แล้วสมุทัยมันก็ดับลงไปได้ นี่เรียกว่าสมุทัยดับมันดับอย่างนี้ นอกจากจริงแล้วยังดับเห็นชัดด้วยปัญญา

เมื่อสมุทัยดับ นิโรธคือความดับทุกข์ก็เป็นขึ้นในขณะเดียวกัน ซึ่งเป็นความจริงอันหนึ่งเหมือนกัน นี่หมายถึงการพิจารณา นั่งพิจารณานานๆ หรือว่าเจ็บไข้ได้ป่วยก็เหมือนกัน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยมากๆ ความที่เคยพิจารณาอย่างไร มันจะเป็นอย่างนั้นตามวิสัยของผู้ปฏิบัติไม่ถอย มันจะหมุนตัวเข้าไปหาอันนั้น ไอ้ที่ว่าจะหายหรือไม่หายมันเลยไม่ไปคาดไปคิด นอกจากหลักความจริงนี้เท่านั้นที่จะพิจารณาอยู่ในจุดนั้น ทุกข์อะไรมากมายเพียงไรความเจ็บไข้ได้ป่วย เอ๊า มันอยู่ตรงนี้ย้ำเข้าไปตรงนี้ จนปรากฏเป็นความจริงขึ้นมาอีก เช่นเดียวกับเราพิจารณาทุกขเวทนาในเวลานั่งมาก หรือในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็พิจารณาอย่างเดียวกัน เพราะเป็นสัจธรรมอย่างเดียวกัน

นี่คือการพิจารณาถึงเรื่องการทุกข์มากในเวลานั่ง ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างนี้ ไม่ใช่ไปทนเอาเฉยๆ ให้ทุกข์ดับไปเอง หรือสู้ทุกข์ไม่ได้แล้วก็ออกมาเฉยๆ นั้นไม่ใช่เรื่องจิตตภาวนาหาความรู้ความฉลาดใส่ตน มันไปสู้เอาเฉยๆ นั่งทนเอาเฉยๆ ทนไม่ได้มันก็ตายได้นี่ ทั้งๆ ที่หาความรู้ความฉลาดไม่ได้เลย

แต่การพิจารณาดังที่ว่านี้ ความรู้ความฉลาดเพิ่มขึ้นๆ จนกระทั่งรอบตัว ท่านจึงเรียกว่ามรรคสมบูรณ์ คืออะไร ก็คือสติปัญญานั่นเองสมบูรณ์ เต็มที่แล้วก็สังหารสมุทัย รู้ทั้งฐานที่เกิดของสมุทัยคืออะไรด้วย และดับลงไปด้วยปัญญานี้ด้วย จึงเรียกว่ามรรคสมบูรณ์ เมื่อทุกข์สมุทัยดับลงไปเพราะอำนาจของนิโรธกับมรรคเป็นผู้ทำงานแล้วจิตก็หมดปัญหา เมื่อลงถึงขั้นถอนตนถึงรากถึงโคนกันจริงๆ แล้วมันไม่มีอะไรเหลือนี่

นั่นละพระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ขึ้นมาตรัสรู้ในจุดนี้ พระสงฆ์สาวกที่ท่านสิ้นกิเลสท่านสิ้นในจุดนี้ ในท่ามกลางแห่งอริยสัจธรรมทั้ง ๔ นี้ด้วยจิตตภาวนาของท่านเพราะฉะนั้นธรรมเหล่านี้จึงไม่เคยครึเคยล้าสมัย ไม่มีคำว่ากาลสถานที่เวล่ำเวลาเข้าไปเหยียบย่ำทำลายได้เลย เป็นความจริงล้วนๆ อยู่ตลอดเวลา ใครขุดค้นขึ้นมาความจริงนี้จะเด่นขึ้น สำหรับผู้ที่ขุดค้นขึ้นมาเพื่อดูความจริง เพื่อเห็นความจริง เพื่อถอดถอนสิ่งที่ควรถอดถอน เพื่อดับสิ่งที่ควรดับ จะต้องดับได้ๆ ถอดถอนได้เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย แล้วก็เป็นถึงขั้นสมบูรณ์เต็มที่ได้แก่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ภายในจิตใจ นี่ละที่ว่าเชื่อตัวเองได้เชื่อตรงนี้

ตอนนี้ไม่มีใครมาบอกมาสอนได้เลยแหละ เป็นเรื่องของเราเองเป็นผู้จะเข้าใจ เป็นผู้จะรู้ในธรรมทั้งหลาย จนกระทั่งถึงธรรมวิมุตติได้แก่ความหลุดพ้น ก็รู้ขึ้นมาที่ตรงนี้ เมื่อรู้ขึ้นมาที่ตรงนี้เต็มภูมิแล้วก็หมดปัญหา ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่านเป็นผู้ที่สิ้นปัญหาโดยประการทั้งปวงแล้ว มีแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วนๆ นั่นละท่านปฏิบัติธรรมท่านทำอย่างนั้น

เวลานี้พวกเราทั้งหลายมันมีแต่โลกนะเข้ามาทับถม กิริยาแห่งการประกอบความพากเพียรหรือกิริยาแห่งธรรมมีเพียงเล็กน้อย ส่วนมากมีแต่เรื่องกิเลสเข้าทำงานแทรกตรงนั้นแทรกตรงนี้ แทรกไปหมดอาการความเคลื่อนไหวทุกแง่ทุกมุมของนักบวชนักปฏิบัติ มีแต่เรื่องของกิเลสไปแทรกไปทำงานเสียหมดนี่ซิ เราไม่รู้จะทำยังไง มีงานนั้นมีงานนี้ งานอะไรกัน มีแต่งานกิเลสไปเหยียบหัวพระทั้งนั้นมันจะมีงานอะไรเพราะฉะนั้นจึงไม่ควรให้มีงาน งานของพระก็คืองานเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ให้เห็นเรื่องของกิเลสตัวมันสร้างความทุกข์ให้แก่สัตว์และให้แก่หัวใจเรานี่ซิ ให้ดูตรงนี้ ธรรมท่านให้ดูตรงนี้ ท่านไม่ให้ไปยุ่งเหยิงวุ่นวายกับกิจนั้นการนี้อันเป็นเรื่องของโลกเขาปล่อยให้เขาทำไป เรื่องของพระแล้วมีอย่างนั้น คือเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ก็ดูซีใน

สัลเลขธรรม ๑๐ ประการนั้น ท่านมีอะไรเข้าไปให้กิเลสไปแบ่งสันปันส่วนเอาไหม ไม่มี

สัลเลขธรรม แปลว่าธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส เครื่องซักฟอกจิตใจ เรียกว่าสัลเลขธรรม ได้แก่ **อัปปิจฉตา** มีความมักน้อยในปัจจัยทั้งหลาย ปัจจัยคือเครื่องอาศัย มีจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัชยาแก้โรคแก้ภัย เหล่านี้ท่านเรียกว่าปัจจัย ๔ เป็นเครื่องหนุนพอยังชีวิตให้เป็นไปอยู่เพื่อบรรเทาบำบัดรักษา **อัปปิจฉตา** เป็นผู้มักน้อยในสิ่งเหล่านี้ ไม่ให้เป็น **มหิจฉตา** คือความมักมาก นี่ก็เป็นสัลเลขธรรมข้อหนึ่ง ท่านสนทนากันท่านคุยกันแต่เรื่องความมักน้อย ให้มีความดูดดื่มให้มีความสนใจ ต่างคนต่างให้มีความสนใจใคร่ที่จะเป็นผู้มักน้อย นี่ละท่านเรียกว่า **อัปปิจฉตา** คือสัลเลขธรรมข้อที่ ๑

ข้อที่ ๒ ถ้าลดลงไปจากนี้ก็ **สันตุฏฐี** คือยินดีตามที่เกิดที่มีเท่านั้น ไม่ให้โลเลโลกเลกฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมในสิ่งที่ไม่มีไม่เป็นทั้งหลาย ไม่ให้ดิ้นรนในสิ่งไม่มีไม่เป็น พึงใช้พึงสอยพึงขบพึงฉันในสิ่งที่มีอยู่นี้เท่านั้น นี่ก็เป็นขั้นหนึ่ง ขั้นเยี่ยมก็คือ **อัปปิจฉตา** มักน้อย มีมากเท่าไรไม่สนใจ จะเอาเพียงความน้อย ๆ นี้เท่านั้น กินน้อยนอนน้อย เอ้า พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนี้ ใช้น้อย ๆ ไม่ให้ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมในสิ่งทั้งหลายที่จะสั่งสมกิเลสแทรกเข้ามาโดยไม่รู้สึกตัว

วิเวกกตา คือชอบวิเวกสงัด ไม่ชอบคลุกคลีวุ่นวายกับอะไร ชอบในที่สงัด เรียกว่า วิเวกกตา เป็นผู้ชอบในที่สงัด

วิริยารัมภา ประกอบแต่ความพากเพียรอยู่ตลอดเวลาทั้งวันทั้งคืน

อสังสัคคณิกา ไม่คลุกคลีกับใคร ๆ ทั้งนั้น ไม่ว่าพระไม่ว่าฆราวาส มีตนเป็นผู้ ๆ เดียวกับความเพียรนี้เท่านั้น

นี่ละ **สัลเลขธรรม** ธรรมเป็นเครื่องรื่นเริงซึ่งกันและกัน เวลาสนทนาธรรมซึ่งกันและกัน ท่านมักจะสนทนาในธรรม ๑๐ ประการนี้ ซึ่งเป็นทางถอดถอนกิเลส ไม่ใช่เป็นทางส่งเสริมกิเลสให้มากมูนขึ้นภายในจิตใจ เพราะปกติมันก็ชอบจะมากมูนอยู่แล้ว หาช่องทางที่จะมากมูนอยู่แล้ว ขึ้นชื่อว่ากิเลสไม่ยอมอ่อนข้อแหละ มันเป็นอย่างนั้น นี่ธรรมเป็นเครื่องปราบกิเลสฟังซิ

พูดถึงเรื่อง **ศีล** ให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ รักศีลเท่ากับชีวิตของตัวเอง เพราะศีลเป็นคุณค่าเป็นความร่มเย็น เป็นสมบัติของใจของตัวเรา มีคุณค่ามากภายในตัวของเรา พยายามรักษาไม่ให้ด่างพร้อยทำลาย ไม่ให้ขาดไม่ให้ทะลุ ให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์อยู่เสมอ

สมาธิ พูดให้มีความพอใจ ให้มีความรักใคร่ ให้มีความสนใจต่อสมาธิ จะเป็นสมาธิขั้นใด สมาธิเพื่อความสงบใจ เพราะตามธรรมดาของใจมีแต่ความฟุ้งซ่านวุ่นวาย เนื่องจากกิเลสพาให้ฟุ้ง ธรรมะคือสมาธิธรรมนี้ทำใจให้สงบให้เย็น ท่านจึงพูดถึงเรื่องทำสมาธิให้มีจิตสงบเย็นไปเป็นขั้น ๆ ของสมาธิ

ปัญญากถา พูดถึงเรื่องปัญญา ปัญญาก็เป็นปัญญาที่จะฆ่ากิเลส ไม่ใช่ปัญญาที่กิเลสสร้างให้มา แล้วมาห้ำหั่นธรรมให้ฉิบหายไปจากใจเรา แต่เป็นปัญญาเครื่องห้ำหั่นกิเลสต่างหาก ทีนี้เมื่อปัญญามีกำลังมากแล้วก็ **วิมุตติ** คือหลุดพ้น นอกจากหลุดพ้นแล้วยังมีญาณหยั่งทราบความรู้แจ้งเห็นจริงในความหลุดพ้นของตนด้วย เป็น **วิมุตติญาณทัสสนะ**

นี่ละธรรม ๑๐ ประการ ท่านกล่าวกันอย่างนี้ทั้งนั้น ท่านไม่ได้กล่าวเรื่องการบ้านการเมือง การได้การเสีย การโลกการสงสารอันเป็นเรื่องของกิเลส งานของพระจึงมีแต่กล่าวในธรรมเหล่านี้ เพื่อการกระทำและเพื่อให้มีแก่จิตแก่ใจจากกันและกันที่เรียกว่าสนทนาธรรม **กาเลน ธมฺมสากจฺฉา** การสนทนาธรรมะเป็นกาลเป็นเวลา ท่านว่าเป็นมงคลอันสูงสุด ท่านกล่าวไว้ในมงคล ๓๘ การกล่าวธรรมเหล่านี้แลเป็นมงคล จึงเรียกว่าสนทนาธรรม ไม่ใช่สนทนาโลก ไอ้สนทนาโลกก็อย่างโลกเขาพูดกันเขาเป็นกันไปนั่น พระเราสนทนาธรรมสนทนาอย่างนี้เรียกว่า **กาเลน ธมฺมสากจฺฉา** การสนทนาธรรมตามกาลตามเวลา ธรรมที่สนทนานั้นคืออะไร ท่านก็บอกไว้แล้วว่า สัลเลขธรรม ทั้ง ๑๐ ประเภทนี้แลเป็นธรรมเพื่อสนทนา เป็นธรรมเครื่องรื่นเริงบันเทิงแก่กันและกัน ได้ประโยชน์และเป็นสิริมงคลแก่กัน นั่นท่านสอนอย่างนี้

เพราะฉะนั้นงานของพระเรา ที่จะให้เห็นผลประจักษ์ตามหลักธรรมที่ทรงสอนไว้จึงเป็นงานเพื่อแก้กิเลสนี้เท่านั้น เป็นสำคัญมากยิ่งกว่างานอื่นใด เราอย่าเข้าใจว่างานนั้นเด่นงานนี้ดีนะ ไม่มีงานใดเด่นไม่มีงานใดดี ถ้ากิเลสไม่หลุดลอยออกไปเพราะงานนั้น ถ้างานใดกิเลสหลุดลอยออกไป จิตมีความสงบร่มเย็น นั่นแหละงานนั้นแหละดี ถ้างานใดเป็นเครื่องสั่งสมกิเลสให้มีกำลังมากขึ้นไปให้มันสังหารเรา งานนั้นคืองานที่เลวที่สุด กิเลสพาเลวนี่จะว่าไง กิเลสพาคนให้ดีเมื่อไร กิเลสพาเลว แล้วความเลวของกิเลสมันเอาอะไรมา ก็เอากองทุกข์มาให้ละซี สุดท้ายก็เป็นมหันตทุกข์ นี่เหรอดี ให้คำนึงถึงเสมอเรื่องการเรื่องงานของเราที่คิดที่ทำที่พูดออกมา เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่เราและผู้เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงไร หรือเป็นแต่ความเสื่อมเสียแก่กันและกันเพราะการสนทนาพูดไม่เป็นอรรถเป็นธรรม กลับกลายเป็นเรื่องของกิเลสพอกพูนหัวใจ และสังหารจิตใจไปทั้งสองฝ่ายที่สนทนากันไปเสีย ได้ประโยชน์อะไร นี่ละงานของพระท่านว่าให้เป็นอย่างนี้

ครั้งพุทธกาลท่านเป็นอย่างนั้นนี่นะ ในตำรับตำรามี เรื่องการก่อการสร้างอะไร เห็นแต่พระโมคคัลลาน์ ที่พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ไปคอยดูแลนางวิสาขาสร้างบุพพาราม ขึ้นมา ฉลองหมดเงินถึง ๒๗ โกฏิ นั่นให้พระโมคคัลลาน์เป็นผู้ไปคอยดูแล เพราะพระโมคคัลลาน์เป็นผู้เชี่ยวชาญทางการก่อการสร้างอะไร แล้วทีนี้พระโมคคัลลาน์ท่านเป็นพระอะไรล่ะ ในตำรับตำราก็แสดงไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า พระโมคคัลลาน์นี้อุปสมบทไปอยู่ในสำนักของพระพุทธเจ้าแล้วเพียง ๗ วันเท่านั้นได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา

พระโมคคัลลาน์ท่านเป็นพระอรหัตบุคคลท่านจะมีอะไรเสีย ลงถึงขั้นอรหัตบุคคลแล้วมีอะไรเสีย ท่านจะทราบทุกสิ่งทุกอย่างในแง่หนักเบาในการก่อสร้าง ขนาดใดพอดีไม่พอดีท่านทราบหมด นั่นท่านให้ช่างเขาทำ ท่านเป็นเพียงผู้ไปคอยแนะนำไปคอยดูแลเท่านั้นตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่ง พูดถึงพระพุทธเจ้าใครเลิศยิ่งกว่าพระองค์ล่ะ ทำไมจะทรงสั่งพระโมคคัลลาน์ไปให้ฉิบหายล่มจมมีเหรอ พระโมคคัลลาน์ก็เป็นพระอรหันต์ด้วยแล้วจะเอาอะไรมาฉิบหายล่มจม อย่างนั้นละครั้งพุทธกาล ท่านทำอะไรท่านมีเหตุมีผลอย่างนั้นนี่นะ ไอ้พวกเรานี้ฟาดกันลงไป ๆ อยากให้เขาออกชื่อลือนามว่าโด่งว่าดัง ว่ามีฤทธาศักดานุภาพมาก เก่งทางนั้นเก่งทางนี้ มันเก่งทางบ้านั่นซิไม่ได้คำนึง

ถ้าเก่งจริง ๆ ก็ฟาดกิเลสให้พังลงไปในหัวใจนี่ซิ เอ๊า ถ้ากิเลสพังแล้วไปอยู่ไหนอยู่เถอะ หาความทุกข์ไม่ได้ละน่ะ เอาให้มันเห็นซี ทำไมจะไม่เห็น กิเลสอยู่ในหัวใจของทุกคน มันสร้างทุกข์ให้กับเรามากมายขนาดไหนเรารู้กันอยู่ทุกคน อะไรมาสร้าง ธรรมมาสร้างทุกข์ให้เราเมื่อไรที่ไหน มีแต่กิเลสทั้งนั้น เราฟาดกิเลสให้พังลงไปจนไม่มีอะไรเหลือแล้ว อะไรจะมาสร้างทุกข์ให้เรา เมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่ไหนมันสบายหมดนี่ ไม่ไปหากาลสถานที่เวล่ำเวลาให้ลำบากลำบน อยู่ไหนอยู่สบาย แม้แต่ตายก็ไม่ได้กำหนดว่าจะตายเวลาเท่าไร ๆ ความทุกข์ความลำบากจะมีมายังไง ๆ เวลาตายแล้วจะไปเกิดที่ไหนเป็นยังไง ๆ ไม่ทั้งนั้นแหละ ขอให้หัวใจเต็มด้วยอรรถด้วยธรรมเถอะ มันพออยู่นั้นหมดเมื่อพอแล้วจะไปยุ่งหาอะไรล่ะ การเกิดการตายยุ่งหาอะไร แล้วไปเกิดที่ไหนตายที่ไหนสุขที่ไหนทุกข์ที่ไหนยุ่งหาอะไร มันพออยู่ในหัวใจนี้แล้ว นี่ละการปฏิบัติให้เป็นอย่างนี้ซิ

มีแต่งานแต่การไปที่ไหน งานบ้าอะไรก็ไม่รู้ การก่อการสร้างสุดสายหูสายตา อู๊ยมันสร้างอะไร เอาเงินเหล่านั้นมาช่วยโลกช่วยสงสารยังจะเป็นประโยชน์มากยิ่งกว่าจะไปสร้างวัตถุเอาไว้เฉย ๆ เพื่ออวดโลกอวดสงสาร ทั้ง ๆ ที่ไม่ค่อยได้ทำประโยชน์อะไรเท่าที่ควรแหละหากสร้าง อยากให้เขาว่าตัวเก่งตัวมีฤทธาศักดานุภาพมีคนเคารพนับถือมากให้มันเด่นในหัวใจซี ใครเคารพไม่เคารพก็ช่างเถอะ เอากิเลสให้มันพังในหัวใจนี้แล้ว

อยู่ไหนก็อยู่เถอะน่ะ ไม่ต้องการละไอ้ใครจะมาเคารพนับถือไม่เคารพนับถือ เขาเคารพก็อยู่ในหัวใจของเขา เขาไม่เคารพก็อยู่ในหัวใจของเขา เราเป็นผู้พอแล้วไม่อาจไม่เอื้อมไม่ไปขอแบ่งสันปันส่วนเอาจากใครทั้งความนินทาและความสรรเสริญ แน่ะ โลกธรรมทั้ง ๘ เป็นเรื่องสมบัติของโลก สมบัติของธรรมจริงๆ แล้วมีแต่ธรรมสมบัติ คือความบริสุทธิ์พอตัวเท่านั้น แสนสบายไม่มีอะไรมายุ่ง ให้ปฏิบัติอย่างนั้นซินักปฏิบัติ

อย่าไปดิ้นรนกระวนกระวายนะ เรื่องโลกเรื่องกิเลสมันเร็วที่สุดก็เคยพูดอยู่แล้วเอ้า ฟัดกันลงไปซี ถ้าอยากรู้กิเลสเก่งขนาดไหน เมื่อธรรมเก่งเข้าไปแล้วมันก็รู้มันก็ทันกัน ถ้าธรรมไม่เก่งแล้วมีแต่กิเลสเหยียบหัวๆ เลยไม่รู้ว่ากิเลสเก่งหรือไม่เก่ง จนกระทั่งตายทิ้งเปล่าๆ ก็ไม่มีโอกาสจะทราบว่ากิเลสเก่งขนาดไหน แหลมคมเพียงไร แต่เมื่อมีธรรมให้ถึงจิตถึงใจแล้ว ฟัดกันลงไปนี้มันรู้ๆ ทำไมจะไม่รู้ พระพุทธเจ้าวิเศษเพราะอะไร ก็วิเศษเพราะธรรม ทำไมธรรมประสิทธิ์ประสาทให้โลกเพื่อความรู้แจ้งแทงทะลุเพื่อความเฉลียวฉลาด ทำไมจะโง่พวกเรา ถ้าเรายังสนใจในอรรถในธรรมอยู่ทำไมจะโง่วะ พระพุทธเจ้าไม่ใช่ศาสดาองค์โง่ สาวกทั้งหลายไม่ใช่สาวกองค์โง่นี่ พอที่จะสอนคนให้โง่ แล้วนี่พวกเราเป็นยังไง ปฏิบัติไปเท่าไรมันยิ่งโง่ลงทุกวันๆ มันเพราะอะไร

ไม่ใช่เอากิเลสมาแบกอยู่ตลอดเวลาเหรอ มันถึงได้โง่มันถึงได้ทุกข์ สิ่งที่เราแบกมันคืออะไร เรารู้ไหมล่ะ กิเลสเป็นยังไง ดังที่พูดมาตะกี้นี้ ยุ่งนั้นยุ่งนี้ ขัดต่อหลักธรรมที่ท่านสอนเอาไว้ ให้ **อัปปิจฉตา** มักน้อยก็มักมากเสีย แน่ะ หาความเพียงพอไม่ได้ หาประมาณไม่ได้ หาเหตุหาผลไม่ได้ ทำอะไรหาเหตุหาผลไม่ได้ จะจัดว่าเป็นคนฉลาดได้ยังไง คนฉลาดต้องมีเหตุมีผลทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าข้างนอกข้างในเป็นไปด้วยเหตุด้วยผลทุกสิ่งทุกอย่างนั่นซีจึงจะมาแก้กิเลสได้ การแก้กิเลสไม่มีเหตุมีผลแก้ไม่ได้นะพิจารณาซิ

เวลานี้มันเป็นไปอย่างดื้อๆ ด้านๆ นะ นี้ละสำคัญมาก ถ้าไม่รู้ก็ไม่ว่าละ แต่มันดื้อทั้งรู้ๆ อยู่นั้นน่ะมันจะแก้กันได้ยังไง เพราะว่าโรคมันดื้อยา อันนี้ละสำคัญมากที่สุดมันอยู่ในหัวใจเรานี่ กิเลสดื้อธรรมไม่ยอมฟังเสียงธรรมเลย ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วถึงไหนถึงกัน ถึงจะเลวทรามขนาดไหนก็ปั้นยอขึ้นมาว่าเป็นของดีๆ นั่นเห็นไหมกิเลสแหลมคมไหม ก็รู้กันแล้วว่ามันไม่ดี ทำไมเราจึงยอมรับมันว่าดี ถ้าเราไม่โง่ยิ่งกว่าโง่ไปแล้ว ของจริงมีอยู่ ดีก็รู้กันอยู่ ชั่วก็รู้กันอยู่ มีอยู่เป็นเครื่องแข่งกันอยู่ทั้งโลกนี่ ธรรมก็มีโลกก็มี นั่นฟังซิ กิเลสก็มีธรรมก็มี ทำไมจึงจะเอามาฟัดมาเหวี่ยงมาเทียบมาเคียงกันไม่ได้ ดังที่เคยพูดแล้ว ธนบัตรปลอมกับธนบัตรจริงต่างอันต่างเป็นเครื่องยันกันอยู่นี่ทำไมจะไม่รู้ถ้าไม่ใช่หน้าด้านเสียเท่านั้น ให้พากันปฏิบัติซิ

นี่มันทุเรศละนะ อะไร ๆ มีแต่เรื่องเป็นแบบโลกกันไปหมด ไม่เป็นแบบธรรม พอให้ชื่นตาชื่นใจชื่นหู หูฟังก็ชื่นใจ ตาเห็นก็ชื่นใจ คือมันเข้าสู่ใจ ๆ ไม่ขวางใจ ถ้าเราทำอะไรไม่ขวางใจเราแล้วมันก็ไม่ขวางใจคนอื่น ให้สังเกตเราเถอะ อย่าไปสังเกตอะไรมากยิ่งกว่าสังเกตตัวเอง กิเลสอยู่ที่ตัวเองนั่นแหละ มันจะพาให้เคลื่อนไหวอะไรมันออกก่อนเพื่อนนะ ธรรมยังไม่ได้ออกเลย กิเลสออกก่อน ๆ เมื่อเวลามันยังมีอำนาจหรือเวลามันมีอำนาจเป็นอย่างนั้น ต่อเมื่อธรรมได้มีอำนาจแล้วถึงได้รู้กันทันกัน ๆ

ทีนี้เมื่อเวลากิเลสถูกสังหารลงหมดแล้ว อะไรจะมาแสดงที่นี่ นั่นละที่ว่าบรมสุข ๆ **ปรมำ สุขำ ปรมำ สุขำ** ไม่ต้องถามก็รู้กันเอง อะไรเป็น **ปรมำ ทุกฺขำ** ทุกวันนี้น่ะในหัวใจ ก็กิเลสนี่เองเป็นผู้สร้าง **ปรมำ ทุกฺขำ** ขึ้นมา และธรรมเป็นผู้สร้าง **ปรมำ สุขำ** ขึ้นมาในหัวใจดวงเดียวกัน ตั้งแต่กิเลสบีบบังคับเราให้เกิดความทุกข์มากน้อยเพียงไรเรายังรู้ความรู้อันนี้มันปิดบังเมื่อไร แล้วทำไมเมื่อเราสร้างความดีขึ้นมาจนกระทั่งถึง **ปรมำ สุขำ** ทำไมจะไม่รู้ล่ะ ใครฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าในโลกอันนี้ พระพุทธเจ้าเป็นองค์ศาสดาแท้ ๆ ทรงสอนพวกเราให้ฉลาดทำไมมันจะโง่ ไม่รู้ถึงขนาดว่าสุขทุกข์เป็นยังไง ก็มีแต่คนตายเท่านั้นซิที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย

ท่านว่าศาสนาเสื่อม ๆ ดู ๆ ในหัวใจเรานี้อย่าไปดูที่อื่นนะ อันนั้นเป็นอันดับต่อไป ให้สังเกตดูตัวเอง วันนี้ตื่นขึ้นมาเป็นยังไง เอ้า ดูตั้งแต่ตื่นจนกระทั่งถึงหลับมันเป็นยังไงจิตของเรา ดูศาสนาเสื่อมศาสนาเจริญดูที่จิตของเรา ถ้าศาสนาเสื่อมคือกิเลสมันเจริญนั่นเอง ถ้าศาสนาเจริญคือกิเลสมันเสื่อมในขณะนั้น เอ้า ฟัดกันลงไปให้มันรู้ซิ ถ้าเรามีเล่ห์มีอุบายมีความเฉลียวฉลาดแหลมคม มีกำลังวังชามากกว่ากิเลส กิเลสมันก็เสื่อม ธรรมก็เจริญ ความสงบใจของเราก็เจริญ สมาธิก็เจริญ ปัญญาก็เจริญขึ้นที่ใจ วันนี้เวลานี้เป็นยังไง ดูตัวเองนี่เป็นยังไงและวันหน้ามันจะเป็นยังไงอีก วันหน้าปีหน้ามันเอาอะไรมาเป็น มันมีแต่มืดกับแจ้ง ๆ แต่กิเลสกับธรรมมันหมุนกันอยู่ภายในจิตใจนี้ ดูตรงนี้ดูให้เห็นกิเลสเสื่อมหรือธรรมเสื่อม เวลานี้เป็นยังไง เราเดินจงกรมอยู่นั้นเราเดินสร้างกิเลสหรือเดินสร้างธรรม ดูเจ้าของนั่นซินักปฏิบัติ อย่าไปดูที่อื่น ย้อนเข้ามา ๆ ให้ทันกันกับกิเลสนี่นะ

ท่านทั้งหลายให้จำไว้นะคำพูดเหล่านี้ การปฏิบัติธรรมเมื่อถึงกาลที่จะรู้แล้วอย่างไรจะต้องกังวานในหัวใจ ท่านทั้งหลายจำไว้ให้ดี ผมตายแล้วก็ตามเถอะน่ะ เพราะผมไม่ได้เอาอะไรมาโกหกท่านทั้งหลาย ผมพูดด้วยความเต็มหัวใจได้เอามาพูด โง่แสนโง่ผมก็ได้เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟัง เมื่อเวลาฟัดกันเป็นยังไงจนกระทั่งถึงมันพังกันยังไงก็ได้พูดให้ฟังหมดแล้ว ผมเอาอะไรมาโกหกท่านทั้งหลายวะ ผมพูดด้วยความเมตตาสงสารเต็มหัวใจแท้ ๆ นี่ จึงได้ทนเอา ทุกข์ยากลำบากผมก็ทน ก็เพราะหัวใจแต่ละดวง ๆ นี้

เราเทียบหัวใจเราเวลาเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ โอ๋ย หัวใจมันจะขาดจะพังโน่นน่ะ ไปหาท่านไม่อยากได้ยินคำว่าท่านไม่รับ ๆ มันขนาดนั้นนะ เหมือนขั้วหัวตับหัวปอดนี้จะขาดพังทลายนั่นน่ะ มันไม่อยากได้ยิน อันนี้ก็เหมือนกัน จึงได้อุตส่าห์พยายามแนะนำสั่งสอน

จะเอาอะไรมาโอ้มาอวดหมู่เพื่อน มาอวดหาอะไร ความจริงมียังไงก็ว่าไปตามหลักความจริงซิ ศาสนาเป็นศาสนา ความจริงไม่ใช่ศาสนาโอ้อวด พระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นผู้โอ้อวด เป็นผู้ทรงความจริงไว้ พระสงฆ์สาวกทรงความจริงไว้ พระธรรมคือความจริงล้วน ๆ ผู้ปฏิบัติธรรมถ้ารู้เห็นตามนั้นแล้วจะเอาความโอ้อวดมาจากไหน ก็มีแต่ความจริงล้วน ๆ ละซี

มันจะไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร ดูแต่นอก ๆ ศาสนาเสื่อมศาสนาเจริญ เจ้าของเสื่อมเจ้าของเจริญจากธรรมทั้งหลาย เพราะกิเลสมันย่ำยีตีแหลกไม่ดู ดูตรงนี้ซี เอ้า ถ้าวันนี้มันเสื่อม เอ๊า ขยับใหม่ หาอุบายพลิกใหม่แก้ใหม่ เอากันอยู่นี่ เวลาต่อสู้กับมันต้องมีเล่ห์มีเหลี่ยมกัน ระหว่างกิเลสกับธรรมต้องมี ไม่มีแล้วให้เขาเหยียบเอา ๆ ตายนะ ไม่มีอะไรเหลือเลย เอ้า แก้หมัดกันซีนักปฏิบัติ ก็เหมือนกันกับนักมวย แพ้เขาตรงไหน ๆ ต้องแก้หมัดกันแก้เพลงมวยกัน ไม่อย่างนั้นแก้ไม่ตกแล้วเสร็จ ดีไม่ดีถูกน็อก นี่ก็เหมือนกัน แก้ไม่ตกแล้วเสร็จถูกน็อก ตายทั้งเป็นมีเหลืออะไร

เอาให้กิเลสถูกน็อกซีมันถึงได้สง่าผ่าเผย หัวใจเรานี้เต็มไปด้วยอรรถด้วยธรรมแล้วสง่าผ่าเผย ไม่มีคำว่าสะทกสะท้าน จึงว่าไม่มีกาลหน้ากาลหลัง ไม่มีอดีตอนาคต แม้ปัจจุบันก็เต็มหัวใจแล้วว่าเมืองพอคืออะไร คือใจดวงที่พอตัวทุกสิ่งทุกอย่างแล้วไม่ต้องการอะไรทั้งนั้น นี่เต็มหัวใจอันนี้จะว่าไง ให้มันเห็นตรงนี้ซิ นี่ถ้าแก้ไม้มวยของกิเลสเสร็จแล้วก็เป็นอย่างนี้ กิเลสถูกน็อกแล้วเสร็จ ไปไหนก็ไปเถอะไม่ต้องว่าละ ตั้งกัปตั้งกัลป์ อนันตร หาระหว่างที่ไหน **อกาลิโก** กาลเวล่ำเวลาเข้าไปทำลายได้ยังไง ไปเกี่ยวข้องได้ยังไงเมื่อถึงกาลนั้นแล้ว ท่านถึงบอกว่านิพพานเที่ยง ๆ ท่านก็ว่ากันไปอย่างนั้น ส่วนผู้ที่รู้ไม่จำเป็นจะต้องบอกท่านก็รู้เอง

เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

สถานที่เหมาะสมช่วยการบำเพ็ญ

ครั้งพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าเป็นประธานในการประพฤติปฏิบัติ และความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ มีแต่อาการที่เป็นไปเพื่อความแก้ความถอดถอนกิเลสทั้งนั้น ไม่มีช่องทางที่กิเลสจะเล็ดลอดเข้ามา ถึงขนาดที่จะมาตั้งร้านตลาดในสถานที่อยู่และหัวใจของพระสงฆ์เหล่านั้นได้ เพราะท่านมีความเข้มงวดกวดขัน มีเจตนามุ่งหวังต่อความพ้นทุกข์อย่างแรงกล้า เพราะฉะนั้น กระแสของจิตจึงมุ่งไปทางด้านอรรถธรรมเป็นส่วนมาก ยิ่งกว่าที่จะคิดในแง่ใดให้เสียเวล่ำเวลา และสร้างความกังวลวุ่นวายให้แก่ตนเปล่า ๆ

ดังที่ท่านสอนว่า กายวิเวก ความสงัดทางกาย ปราศจากทางรูปทางเสียงทางกลิ่นทางรส ที่จะเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์คละเคล้ากับอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ท่านจึงสอนให้อยู่ในที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ในป่าในเขา รุกขมูลร่มไม้ซึ่งเป็นที่สงัดกาย ไม่ได้กระทบกระเทือนกับสิ่งที่จะส่งเสริมหรือปลุกให้กิเลสที่สงบตัวอยู่ภายในนั้นฟุ้งตัวขึ้นมา เพราะกิเลสอยู่ภายในใจที่ไม่มีอะไรเข้าไปส่งเสริมนั้น ก็เช่นเดียวกับไฟที่อยู่กับถ่านไฟ ไม่มีเชื้อไฟเข้าไปเป็นเครื่องส่งเสริม ไฟก็ไม่แสดงเปลวออกมา สงบตัวอยู่ภายในเตานั้น แต่เมื่อมีเชื้อไฟเป็นต้นแฝงเข้าไป ไฟที่อยู่ในเตานั้นจะเริ่มแสดงเปลวขึ้นมามากน้อย ตามกำลังแห่งสิ่งที่ส่งเสริมให้ไฟนั้นลุกลามมากน้อยเพียงใด

ใจของเราก็เหมือนกัน ถ่านไฟก็เหมือนกับใจ กิเลสนั้นเหมือนกับไฟที่อยู่กับถ่านนั้น แดงโร่อยู่อย่างนั้น แต่ไม่แสดงเปลวมากก็ไม่รุ่มร้อนมาก เมื่อไม่มีอะไรมาส่งเสริม คือกีดกันภายนอกได้แก่เชื้อไฟ มี รูป เสียง กลิ่น รส สีแสงต่าง ๆ ที่จะเป็นเครื่องส่งเสริมให้กิเลสภายในฟุ้งตัวขึ้นมา ใจก็สงบ นอกจากความสงบสงัดภายในกายนั้นแล้ว ยังสอนจิตวิเวก ให้สงัดทางจิต คือจิตก็ไม่ให้ฟุ้งซ่านวุ่นวายส่ายแส่หาอารมณ์ต่าง ๆ ที่เป็นฟืนเป็นไฟเข้ามาเผาตัวเอง เพื่ออุปธิวิเวกคือความสงัดจากกิเลสโดยประการทั้งปวง

ธรรม ๓ ประเภทนี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน การอยู่ในป่าก็เพื่อกายได้รับความสงัด ไม่กระทบกระเทือนสิ่งต่าง ๆ ที่เข้าไปสัมผัสสัมพันธ์เพื่อล่วงไหลเข้าไปสู่ใจให้ได้รับการกำเริบ จิตก็ทำหน้าที่จิตตภาวนา ระมัดระวังอารมณ์ที่เคยเป็นภัยไม่ให้เข้ามายุ่ง ไม่ให้จิตไปทำงานในประเภทนั้น แต่มีงานทางด้านธรรมะ งานเพื่อใจสงบ งานเพื่อถอดถอนกิเลสด้วยธรรมแง่ใดบทใด ก็นำธรรมแง่นั้นบทนั้นมาบำเพ็ญ นี่เรียกว่าบำเพ็ญธรรม

เมื่อใจได้รับการบำรุงการรักษาอย่างเข้มงวดกวดขันอยู่ ทุกอาการหรือทุกอิริยาบถแล้ว ใจย่อมจะมีความสงบที่เรียกว่า จิตวิเวก คือความสงัดใจ ใจที่สงบสงัดได้

ก็เพราะไม่มีสิ่งก่อกวนนั่นเอง ที่ไม่มีสิ่งก่อกวนก็เพราะการระมัดระวัง หาอยู่ในที่เหมาะสม เช่น กายวิเวก การอยู่ในป่า ผู้ไม่เคยอยู่ในป่าก็ไม่เห็นคุณค่าของป่า ของการอยู่ในป่า แต่การอยู่ในป่ากับการอยู่ในแดนบ้าน วัดป่ากับวัดบ้าน สถานที่ไกลบ้านไกลเมืองกับอยู่ใกล้บ้านใกล้เมืองนั้น สิ่งเกี่ยวข้องก่อกวนนั้นต่างกันอยู่มาก

อยู่ในบ้าน แดนบ้าน จิตใจมีแต่เรื่องกำเริบเสิบสาน ที่จะเป็นไปเพื่อการสั่งสมกิเลสให้มากมูนโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีช่องทางที่ธรรมจะล่วงไหลหรือจะเกิดขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องเสาะแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสม คือการอยู่ในป่า ป่าเป็นป่าหลักธรรมชาติ ไม่ใช่ป่าผู้ป่าคนป่าสมบัติเงินทอง ป่าเครื่องส่งเสริมกิเลส เช่น ป่ารูป ป่าเสียง ป่ากลิ่น ป่ารส ป่าเครื่องสัมผัสรบกวนต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นป่าที่เป็นฟืนเป็นไฟ ป่าเหล่านี้ย่อมไม่มีในป่าไม้ในภูเขาอันแท้จริง มีแต่ป่าโดยหลักธรรมชาติ คือป่าไม้เป็นที่ร่มรื่นชื่นใจ มองดูทัศนียภาพต่างๆ เป็นเครื่องปลุกใจเพื่ออรรถเพื่อธรรมอยู่ตลอดเวลา ผู้มุ่งอรรถมุ่งธรรมย่อมมีความรื่นเริงบันเทิงในทัศนียภาพที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังสิ่งเหล่านั้น เมื่อน้อมเข้ามาสู่ใจ ใจก็ไม่ได้ส่ายแส่เร่ร่อนไปหาสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟซึ่งเคยเผาตัวมาแล้ว แต่มีเรื่องธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องรื่นเริงของใจ

ผู้บำเพ็ญอยู่ในป่าจะเป็นจิตขั้นใดภูมิใดก็ตาม ย่อมได้รับความสะดวกสบายในการบำเพ็ญทั่วหน้ากัน หรือทุกๆ รายไป ท่านจึงสอนให้กายวิเวกคืออยู่ในป่า ป่าเช่นนั้นแหละเป็นป่าที่ไม่ได้ระมัดระวังสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตใจมาก เหมือนป่าทั้งหลายที่กล่าวผ่านมาเมื่อสักครู่นี้ ซึ่งมีแต่ฟืนแต่ไฟทั้งนั้น

การอยู่ในป่าเป็นนิสัย จิตใจย่อมได้ฝึกอบรมตนเป็นนิสัยเช่นเดียวกัน การฝึกอบรมและการอยู่จนเป็นนิสัยในสถานที่เป็นมงคลเช่นนั้น ย่อมจะยังอรรถธรรมให้เกิดให้มีขึ้นภายในจิตใจของตน เพราะธรรมมักไม่เกิดในสถานที่ที่เป็นอันตราย เมื่อจิตใจหรือสติปัญญายังไม่สามารถที่จะปัดออกได้ทันเหตุทันการณ์ จึงต้องเสาะแสวงหาที่เหมาะสม คือป่าคือเขาลำเนาไพรต่างๆ อันเป็นเครื่องปลุกประสาทให้ตื่นตัวอยู่เสมอ

ผู้ที่อยู่ในป่า ยิ่งเป็นป่าที่มีภัยรอบด้านด้วยแล้ว ย่อมจะตื่นตัวอยู่ทั้งวันทั้งคืน สติติดแนบอยู่กับตัว การที่สติติดแนบอยู่กับตัวก็เท่ากับการรักษาใจตัวหรือใจของเรา ให้มีความแคล้วคลาดปลอดภัยอยู่โดยสม่ำเสมอนั้นแล เมื่ออยู่ไปนานเท่าไรก็ย่อมมีความเคยชิน มีความรื่นเริงบันเทิงกับสถานที่เช่นนั้นมากขึ้น พร้อมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญด้วยความสะดวกในสถานที่เช่นนั้น ได้แก่ความสงบเย็นใจความแยบคายของใจ

คือใจนี้ ดังที่เคยกล่าวแล้วว่า ความรู้นี้หาประมาณไม่ได้เลย ไม่เคยคาดเคยคิดว่าจะเกิดจะมีจะรู้จะเห็น ย่อมจะรู้จะเห็นได้ตามวิสัยของใจที่มีช่องทางที่จะให้รู้ให้เห็นด้วยปฏิปทาที่ถูกต้องดีงาม เพราะปฏิปทาทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นั้นเพื่อ

เบิกทางให้จิตได้เดินได้รู้ได้เห็น เหมือนเราเดินไปตามสถานที่ต่างๆ เดินไปที่ไหน ตา หู จมูก ลิ้น กายมี ย่อมจะสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งรอบด้านภายในตัวของเราไปโดยลำดับลำดาไม่มีที่สิ้นสุด ที่จะได้พบได้เห็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวของเราใน ๒ ฟากทางหรือในสถานที่นั้นๆ ซึ่งเราเดินผ่านไป

ในเมื่อมีธรรมเป็นเครื่องบุกเบิก ได้แก่ปฏิปทาเครื่องดำเนินแล้ว ย่อมจะรู้จะเห็นสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในวิสัยของตนได้เป็นลำดับไป ยกตัวอย่าง เช่น สมาธิคือความสงบใจ เอ้า เราเห็นแค่นี้ก่อนนะ ยังไม่เห็นกว้างขวางออกไปก็ตาม ความสงบใจนี้ตั้งแต่วันเกิดมาเราไม่เคยพบไม่เคยเห็น เพราะไม่มีธรรมเป็นเครื่องบุกเบิก ไม่มีธรรมเป็นเครื่องส่องทาง มีแต่โลกมีแต่กิเลส มีแต่สิ่งหนาๆ ทำให้ปัญญาและสติหยาบที่สุดมืดดำตื้ออยู่ภายในใจ แล้วเราจะมองเห็นอะไร นอกจากมองเห็นแต่ความมืดดำกำตาซึ่งหาเหตุผลใดๆ ไม่ได้ และเป็นภัยแก่ตนโดยลำดับลำดาอยู่เท่านั้น

แต่เมื่อมีธรรมเป็นเครื่องบุกเบิกจิตใจ เช่น จิตตภาวนา ในขั้นเริ่มแรกท่านผู้ใดมีจริตนิสัยชอบในธรรมบทใด ก็นำธรรมบทนั้นมาบริกรรมภาวนา ให้จิตเกาะจิตยึดอยู่ในคำบริกรรมนั้น ก็เท่ากับเป็นการบุกเบิกจิตใจให้ได้รู้ได้เห็น สิ่งที่ควรจะรู้จะเห็นในวิสัยแห่งการภาวนาขั้นนี้ มีความสงบใจเป็นสำคัญ ใจนี้เมื่อได้รับการอบรม นั่นละคือธรรมบุกเบิกให้ ย่อมจะปรากฏความสงบเย็นใจขึ้นมา ทั้งๆ ที่เราไม่เคยเห็นเราไม่เคยคาด แต่เราพยายามดำเนินตามแนวทางที่ท่านแนะไว้สอนไว้ด้วยอรรถด้วยธรรม ใจย่อมจะมีความสงบเย็น เมื่อสงบแล้วย่อมเย็น....ใจ นี่เพียงขั้นเริ่มแรกก็เห็นความแปลกประหลาดด้วยการบุกเบิกของธรรมแล้ว และยิ่งนำธรรมเข้ามาแนบสนิทติดกับใจอีกโดยตลอดเวลา มีสติเป็นเครื่องกำกับรักษาในธรรมกับจิตที่สัมผัสสัมพันธ์กันอยู่นั้นโดยสม่ำเสมอด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะมีความสงบละเอียดลงไป

นี่ละสิ่งที่เราไม่เคยรู้ เราก็รู้อย่างนี้ละ เรารู้อย่างนี้เราเห็นอย่างนี้ไปก่อน คำว่ารู้อย่างนี้เห็นอย่างนี้ไปก่อนนั้น เพราะธรรมที่เลิศเลอยิ่งกว่านี้ยังมี จิตประเภทที่เลิศเลอยิ่งกว่านี้เพราะเห็นอรรถเห็นธรรมที่เลิศเลอกว่านี้ยังมีอยู่มากมาย จึงต้องพูดว่าเพียงขั้นนี้แค่นี้ไปก่อน เพราะขั้นนี้เป็นขั้นเริ่มแรก ใจย่อมสงบ นี่เพราะมีธรรมบุกเบิก กรุณาพากันจำเอาไว้

ทีนี้เมื่อทำลงไปเรื่อยๆ ใจย่อมละเอียดลงไปๆ เมื่อใจละเอียดลงไป ใจมีความอิ่มตัวไปโดยลำดับ พอใจในอารมณ์แห่งธรรมที่อยู่กับตัวอยู่แล้ว พิจารณาไตร่ตรองในธรรมแง่ใด ที่จะบุกเบิกทางด้านปัญญาให้มีความละเอียดแหลมคมยิ่งกว่าขั้นสมาธิคือเพียงความสงบเท่านั้น ใจก็ยิ่งจะมีความละเอียดเข้าไปยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ด้วยความสงบเย็นใจนี้ นั่นท่านเรียกว่าปัญญา

ธรรมเหล่านี้เป็น **สวากขาตธรรม** ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว จากการทรงรู้ทรงเห็นที่ชอบและสมบูรณ์เต็มที่แล้วจึงไม่มีผิด ท่านจึงสอนให้ดำเนินปัญญา การดำเนินปัญญาไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าจะถึงวิมุตติหลุดพ้นเสียเมื่อใดแล้วปัญญาก็จะยุติไปเอง โดยไม่ต้องถามใครก็เข้าใจอีกเช่นเดียวกัน นี่อธิบายพอเป็นแนวทางในการบุกเบิกใจของเราที่เป็นของแปลกประหลาดและอัศจรรย์มาก ไม่อยู่ในความคาดความคิด ไม่อยู่ในขอบเขตแห่งการคาดคะเนด้นเดาของผู้ใดของโลกใดทั้งนั้น

เมื่อธรรมได้บุกเบิกให้ใจได้รู้ได้เห็นแล้ว ใจย่อมสามารถจะรู้จะเห็นไปได้ไม่มีที่สิ้นสุด เช่นอย่างพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า บาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี พรหมโลกมี นิพพานมี โลกไหนคนใดรายใดที่สามารถได้รู้เห็นอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงรู้เห็น และนำมาประกาศสอนโลกด้วยความจริงในสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายเหล่านั้นล่ะ ไม่มีเลย นี่แหละก็เพราะเป็นความสามารถของใจ ที่มีธรรมเป็นเครื่องเบิกทางให้รู้ให้เห็นตามความเป็นจริง ไม่ว่าสิ่งใดจะละเอียดแค่ไหน สติปัญญามีความละเอียดพอตัวไปตามขั้นนั้น ๆ แล้วย่อมจะสามารถรู้เห็นไปได้หมด โดยไม่อยู่ในการคาดคะเนด้นเดาของผู้หนึ่งผู้ใดแม้ของเจ้าของเองก็ตาม หากเป็นความรู้ความเห็นความเป็นขึ้นภายในใจ เพราะความเหมาะสมกับปฏิปทาเครื่องดำเนินบุกเบิกนั้นพาให้เป็นไป

นี่ละธรรมจึงไม่ขึ้นอยู่กับอะไร ใครจะคาดคะเนจะด้นเดา จะวินิจฉัยใคร่ครวญอย่างไรในธรรมภาคความจริงนี้ ที่จะพึงรู้พึงเห็นด้วยใจของตัวเองนี้ ไม่มีใครคาดได้วินิจฉัยได้ทั้งนั้น นอกจากปฏิปทาเครื่องดำเนินของผู้นั้นเท่านั้น จะเป็นผู้บุกเบิกไปและรู้เห็นไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งรู้แจ้งแทงทะลุไปหมดไม่มีทางสงสัย ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อนตั้งแต่กัปใดกัลป์ใดก็ตาม เมื่อได้รู้ได้เห็นด้วยปฏิปทาเครื่องบุกเบิกนั้นแล้ว ย่อมหายสงสัยไปทันทีทันใด เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้านำธรรมมาประกาศสอนโลก พระองค์เคยรู้มาแต่ก่อนเมื่อไร ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น ภพใดชาติใดก็นอนจมอยู่กับกิเลส ให้กิเลสปิดบังหุ้มห่อไว้หมดมิดชิดปิดตัว หาทางก้าวออกสู่อรรถสู่ธรรมสู่ความจริงไม่ได้ นอกจากมันเปิดทางให้ก้าวหรือให้เถลไถลลงไปสู่ความจอมปลอม แล้วเผาด้วยฟืนด้วยไฟคือกิเลสบาปกรรมประเภทต่าง ๆ อยู่ตลอดมาเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่น

แต่เมื่อพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญหนักเข้า ๆ จนสามารถรู้แจ้งแทงทะลุในสิ่งทั้งหลายดังที่กล่าวมาแล้วนี้ พระองค์สงสัยที่ไหน เพียงเจอเข้าเท่านั้นก็ประจักษ์พระทัยและนำธรรมเหล่านั้นมาสอนโลกได้เต็มตามความเป็นจริงไม่สะทกสะท้าน ทั้ง ๆ ที่พระองค์ไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อนก็ตาม แต่เมื่อได้ทรงรู้ทรงเห็นแล้ว ก็เหมือนกับเราเห็นสิ่งต่าง ๆ ด้วยตาของเรานั่นแหละ เราจะไม่เคยเห็นมาก็ตาม เมื่อเจอเข้าไปแล้วต้องทราบ

ทันทีว่านั้นคือสิ่งนั้น ๆ เพราะเป็นความจริง ไม่จำเป็นต้องท่องบ่นสังวัธยายอะไรเลย เมื่อเจอเข้าก็จริงทันที ๆ ชัดเจนทันที หายสงสัยทันที

นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงบุกเบิกโดยลำพังพระองค์เอง จึงเรียกว่าสยัมภู ทรงรู้เองเห็นเองโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใครเป็นผู้แนะแนวทางให้ แต่ทรงตะเกียกตะกายโดยลำพังพระองค์เอง จนสามารถรู้แจ้งแทงทะลุในธรรมทั้งหลายได้แล้วนำธรรมเหล่านั้นแหละ ที่โลกทั้งหลายไม่มีรายใด จะเล็ดลอดออกไปรู้ไปเห็นในธรรมทั้งหลายที่พระองค์ทรงรู้ทรงเห็นนั้น นั้นละนำเอามาสอนโลก

เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแผดเผาโลกอยู่ตลอดเวลา นรกไม่แผดเผาอะไรจะแผดเผาล่ะ บาปไม่แผดเผาอะไรจะแผดเผา กิเลสไม่แผดเผาอะไรจะแผดเผา สิ่งเหล่านี้มีอยู่กับหัวใจของโลกและปิดบังความจริงทั้งหลายไว้โดยสิ้นเชิง ไม่ให้มองเห็นความจริง ถ้าลงได้มองเห็นความจริงแล้วใครจะกล้าทำบาป ก็บาปเป็นของร้อนอยู่แล้ว เช่นเดียวกับไฟ ใครจะกล้าไปจับไปแตะต้อง พอมองเห็นเท่านั้น เดินเฉียดไปเท่านั้น มันแสดงเปลวออกมาสัมผัสสัมพันธ์เพียงผิวหนังเท่านั้น เราก็ทราบแล้วว่าไฟนี้เป็นของร้อน ใครว่ามันเย็นเมื่อไร แล้วใครจะดื้อด้านหาญเข้าไปจับไปต้องไปคลุกเคล้ากับไฟหรือนอนจมอยู่ในไฟนั้นได้ล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน เรื่องของกิเลสตัณหาอาสวะ มันเป็นฟืนเป็นไฟ ท่านจึงเรียกว่า **ราคคฺคินา** ไฟกองใหญ่คือราคะ **โทสคฺคินา** ไฟกองใหญ่คือโทสะ ความประทุษร้าย **โมหคฺคินา** ไฟกองใหญ่ที่สุด ที่รวมแห่งไฟทั้งหลายก็คือโมหะ โมหะนี้ครอบไว้หมดเลย ไฟเหล่านี้แหละเป็นสาเหตุ ทั้งเป็นตัวผลอยู่ในตัว ที่จะให้เราสร้างบาปสร้างกรรมโดยไม่รู้สึกตัว แล้วเผาตัวเองโดยไม่รู้ และตกนรกจะไปตกที่ไหน อันใดจะพาให้ไปตก ทางของนรกคืออะไร ใครเห็นไหมทางของนรก ไฟประเภทเหล่านี้ใครเห็นไหมทั้ง ๆ ที่แผดเผาหัวใจอยู่ตลอดเวลา ก็เหมือนกับไส้เดือนดิ้นรนกระวนกระวายอยู่ด้วยความร้อนเพราะถูกแผดเผาจากดินที่ร้อน ๆ นั้นแล

ใจที่ไม่มีสติปัญญา ไม่มีธรรมเป็นเครื่องบุกเบิก ไม่มีธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย ก็ย่อมจะตะเกียกตะกายอยู่กับฟืนกับไฟคือกิเลสตัณหาเหล่านี้ แล้วเถลไถลถูกมันขับมันไสลงไปตกนรกโดยไม่ต้องสงสัยเพราะสิ่งเหล่านี้ นี่สัตว์โลกทั้งหลายเคยเป็นมามากเท่าไร

ไม่มีรายใดที่จะปฏิเสธได้เลยว่า ไม่เคยได้ถูกทรมานเพราะกรรมที่ตนทำมาจนถึงขั้นจะตกนรกได้เลย แม้ตนเองไม่เห็น จะยืนยันด้วยความไม่เห็นเท่านี้ ก็ไม่เป็นสิ่งที่จะลบล้างความจริงที่ตนเป็นมาได้ พระพุทธเจ้าจึงเอาความจริงเหล่านี้มาสอนโลก ให้โลกได้เห็นว่าไฟเป็นยังไง สิ่งเหล่านี้เป็นฟืนเป็นไฟ เป็นอย่างไรก็ทรงแสดง และคำว่า

ตกนรกหมกไหม้ ตกอย่างไร เผาอย่างไร แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง เพราะสิ่งเหล่านี้มีความสัมผัสสัมพันธ์อยู่กับสัตว์โลกทุกรายไปเลย ไม่มีสัตว์โลกรายใดที่จะผ่านพ้นเป็นเอกเทศไปได้จากสิ่งเหล่านี้ นอกจากท่านผู้สิ้นกิเลสแล้วเท่านั้นคือพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน อันนี้เป็นอันว่าหมดปัญหา ไม่มีปัญหาแล้วที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องท่านได้ นอกจากนั้นทั้งนั้นทีเดียว

เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมพระองค์จะไม่สอนล่ะ ผู้ที่สามารถที่จะรู้จะเห็นสิ่งเหล่านี้ยังมีอยู่มากมาย ไม่ใช่ผู้ไม่เห็นนั้นจะปฏิเสธตนและปฏิเสธทั้งสัตว์ทั่วโลกดินแดนว่าจะไม่สามารถ หรือไม่เชื่อถือว่ามีหรือไม่มี ให้ลบล้างสิ่งเหล่านั้นไปได้ เพราะไม่ใช่สิ่งที่จะลบล้างกัน นอกจากเราจะลบล้างความชั่วของเรา ไม่ทำความชั่ว ลบล้างตรงนี้แล้วผลก็จะไม่เกิด ก็จะได้ไม่ไปสัมผัสสัมพันธ์หรือถูกความทรมานในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ มีเท่านั้น แต่อย่างอื่นที่เราจะนำมาปฏิเสธว่าสิ่งนั้นไม่มีสิ่งนี้ไม่มี แล้วเราทำตามความชอบใจของเรา ความชอบใจของเรานั้นแลคือสิ่งหลอกลวงที่แหลมคมที่สุด สัตว์โลกทั้งหลายจมอยู่เพราะสิ่งหลอกลวงที่แหลมคมนี้ทั้งนั้น

ไม่มีใครที่จะสามารถทราบได้ นอกจากพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านเท่านั้น ท่านเหล่านี้เป็นผู้แหลมคมไม่มีอะไรเกินในโลกอันนี้ ผู้ที่แหลมคมที่สุดก็คือพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน ท่านทรงรู้ทรงเห็นในสิ่งที่โลกทั้งหลายที่มีกิเลสเต็มหัวใจไม่รู้ไม่เห็น ทั้งสัมผัสสัมพันธ์ทั้งจมกันอยู่ในนั้น ท่านเห็นทั้งความจมอยู่ ทั้งสาเหตุที่จะให้ตก ทั้งสาเหตุที่จะให้ได้รับความทุกข์ทรมาน เพราะฉะนั้นจึงนำธรรมเหล่านี้มาสอนโลกให้ได้รู้เรื่องรู้ราว เพราะสัตว์โลกที่สามารถจะรู้เรื่องรู้ราวในธรรมทั้งหลายที่ท่านประกาศสอนนี้มีอยู่มากมาย ไม่ใช่ว่าไม่มี ถ้าไม่มี พระพุทธเจ้าไม่ใช่ศาสดาองค์ด้นเดา จะไม่นำธรรมที่เป็นอฐานะ คือเป็นไปไม่ได้แก่สัตว์โลกทั้งหลายมาสอนโลกให้เสียเวล่ำเวลาให้ลำบากเปล่าๆ เลย นี่ก็เพราะธรรมนี้เหมาะควรแก่โลกทั้งหลาย โลกทั้งหลายนั้นคือมนุษย์ของเรานี้ เป็นจุดศูนย์กลางแห่งศาสนธรรมที่จะหยั่งเข้าถึงจิตใจได้ ศาสนาจึงต้องประกาศอยู่ที่โลกมนุษย์เรา

การกล่าวนี้เกี่ยวเนื่องมาจาก กายวิเวก คือความสงัดกาย บำเพ็ญด้วยความสงัดย่อมไม่ได้ระมัดระวังภัยลำบากลำบน แล้วก็บำเพ็ญจิตตภาวนาเพื่อจิตวิเวก จิตก็เป็นจิตที่สงบ เมื่อสงบแล้วนำพิจารณาอรรถธรรมด้วยปัญญาก็ย่อมสอดส่องแทงทะลุไปได้เพราะไม่มีอุปสรรค ใจก็อิ่มตัวด้วยความสงบ มีอารมณ์คือความสงบนั้นเป็นอาหารพิจารณาแยบคายเข้าไป ในสิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็น ก็ค่อยรู้ค่อยเห็นขึ้นไปโดยลำดับลำดา เฉพาะอย่างยิ่งที่ติดแนบอยู่กับตัวของเรานี้ ก็คือกอง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ที่ยึดถือว่า

เป็นเราเป็นของเราอยู่นี้แลเป็นสำคัญมาก อุปาทานคือความยึดมั่นถือมั่นก็ถือมั่นในสิ่งเหล่านี้แหละ

เราพิจารณาดูซิ ความเห็นของเรากับความเห็นของพระพุทธเจ้าในร่างกายนี้เท่านั้นละต่างกันไหม พระพุทธเจ้าเห็นว่าร่างกายนี้เป็นอย่างไร **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** เบื้องต้นสอนเพื่ออะไรและมุ่งหมายอย่างไร ท่านสอนลงตามความจริงของมันที่มีอยู่เป็นอยู่ของอาการเหล่านี้ มี **ตจปัญจกกรรมฐาน ๕** นี้เป็นต้น ว่าที่อยู่ที่เกิดของมันเป็นยังไง วิเศษวิโสไหม มีความสะอาดสะอ้านไหม มีความสดสวยงดงามไหม มีความจีรังถาวรไหม และย้อนเข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงภายใน มันมีแต่กองอสุภะอสุภังทั้งเป็น ในบุคคลคนหนึ่งสัตว์ตัวหนึ่ง เต็มไปหมดในร่างกายนี้ อันนี้เหรอเป็นเราพิจารณาซิ

เรามุ่งหวังอย่างยิ่งหรือกับสิ่งปฏิกูลโสโครกนี้ เราจึงถือเอาสิ่งปฏิกูลโสโครกนี้ว่ามาเป็นเราเป็นของเรา ทั้งเขาทั้งเรา มันทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ก็เพราะความไม่รู้พระพุทธเจ้าทำไมจึงสอนอย่างนั้น เพราะท่านทรงรู้ท่านทรงละได้แล้ว เห็นผลจากความละความรู้เหล่านี้อย่างสมบูรณ์พอพระทัย จนกลายเป็นศาสดาองค์เอกขึ้นมาแล้ว จึงนำธรรมะเหล่านั้นมาสอนพวกเราที่ไม่รู้ไม่เห็น ซึ่งเป็นของมีอยู่เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าให้ได้รู้ได้เห็นในธรรมทั้งหลายเหล่านี้

นี่เพียงยกตัวอย่างเท่านี้เราก็พอจะเข้าใจได้แล้ว ว่าความรู้ความเห็นของพระพุทธเจ้ากับเรานั้นต่างกันอย่างไร กิเลสเป็นยังไง มันดื้ออรรถดื้อธรรมไหม มันดื้อต่อศาสดาไหม มันดื้อต่อสรณะคือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ไหม ท่านว่าอย่างนี้มันกลับว่าอย่างนั้น ท่านว่าอันนี้ไม่สวยไม่งามมันบอกว่าสวยงาม มันฝืนกันอยู่ภายในในหลักธรรมชาติ ไม่ใช่เรามีเจตนาที่จะฝืนนะ กิเลสต่างหากตัวฝืนธรรมเป็นมารของธรรมมันฝืน ว่า **อนิจฺจ** มันก็ไม่บอกว่า **อนิจฺจ** เสีย เที่ยงไม่เที่ยง สวยไม่สวยก็ตาม ขอให้เป็นเราเป็นของเราเท่านั้นละเป็นที่พอใจแล้ว

นั่นฟังซิ มันกลืนเอาหมดเลย โดยไม่ต้องวินิจฉัยใคร่ครวญอะไรตามเหตุตามผลแหละ เรื่องของกิเลสเป็นเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงทำคนให้ผิดพลาดเสมอ ไม่มีคำว่าดี ถ้าลงได้ทำตามอารมณ์ของกิเลสแล้วจะผิดไปทั้งนั้น แต่ถ้าทำตามอารมณ์ของธรรมแล้วจะค่อยถูกไป ๆ จนเป็นนิสัยใคร่ครวญพินิจพิจารณา สุดท้ายก็เข้าใจได้ตามหลักศาสดาที่ทรงสอนไว้ว่า **เกสา** เป็นยังไง ไม่ต้องวินิจฉัยก็ได้เพราะวินิจฉัยมาพอเสียแล้วสมบุกสมบันเอาจนถึงเป็นถึงตาย เพราะการพิจารณากรรมฐานทั้ง ๕ นี้ในภาคปฏิบัติ

เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ จนกระทั่งถึงอาการ ๓๒ พิจารณาใคร่ครวญดูหมดทุกแง่ทุกมุม ว่าอะไรเป็นเรา เป็นของเรา ความจริงเป็นยังไง นี้ไม่ใช่ความจริงแต่เป็นความจอมปลอม ออกมาจากดินแท้ ๆ จากน้ำแท้ ๆ จากลมจากไฟแท้ ๆ มันยังมา

เสกสรรว่าเป็นเราเป็นเขาเป็นหญิงเป็นชาย เป็นสัตว์เป็นบุคคลได้ต่อหน้าต่อตา ทั้งๆ ที่อันนี้เขาไม่ได้รับทราบอะไรจากความเสกสรรปั้นยอของใจ ดวงที่กิเลสตัวหลอกลวงหุ้มห่ออยู่นั้นเลย มันยังฝืนธรรมได้ นี่ละ ความรู้ประเภทนี้กับความรู้ของพระพุทธเจ้าต่างกันอย่างใด ทีนี้เมื่อได้นำธรรมะของพระพุทธเจ้ามาซักมาฟอก มาพินิจพิจารณาตลบทบทวนหลายครั้งหลายหน ก็ค่อยแจ่มออกมาๆ คำว่า **อนิจฺจ** ก็ดี **ทุกฺข** ก็ดี **อนตฺตา** ก็ดี ค่อยแย้มความจริงออกมาๆ เพราะธรรมเป็นของจริง สอนเพื่อให้รู้ความจริง

นอกจากนั้นท่านยังสอนให้ไปเยี่ยมป่าช้าด้วย ให้ไปดูป่าช้า ดูป่าช้าผีดิบผีเป็นอยู่คือเรานี้ ภายในร่างกายของเรานี้มีแต่ป่าช้าเต็มไปหมดยังไม่เห็น เอ้า ให้ไปดูป่าช้าที่ตาย คนตายเก่าตายใหม่เกลื่อนอยู่ในป่าช้านั้น เพราะครั้งพุทธกาลเขาไม่ได้มีเผามีฝังกัน ใครตายก็ไปทิ้งเกลื่อนเหมือนขอนซุงนั้นแหละ ให้ไปดู เมื่อไปดูแล้วก็ย้อนเข้ามาพิจารณาตัวเอง เรียกว่า **โอปนยิโก** จนเป็นที่เข้าใจ นั่นเห็นไหม

สิ่งเหล่านี้แต่ก่อนมันไม่เข้าใจ เมื่อพิจารณาตามหลักความจริงหลายครั้งหลายหนก็ค่อยเข้าใจเข้าไปๆ กายของเรานี้เลยกลายเป็นอสุภะทั้งกอง เห็นแล้วเกิดความขยะแขยง เกิดความอิดหนาระอาใจ จิตใจก็ค่อยเพิกถอนขึ้นมาจากความสำคัญผิดยึดมั่นถือมั่นอันนั้น ถอนมาเป็นตัวของตัวโดยลำดับลำดา พิจารณาย้ำเข้าไปๆ ยิ่งแจ่มแจ้งชัดเจนเข้าไปถึงปล่อยได้ นั่นเห็นไหม นี่ละปล่อยได้ด้วยอย่างนี้ ไม่ใช่ปล่อยด้วยการบังคับเอาเฉยๆ ปล่อยเท่าไรก็ปล่อยเถอะ ปล่อยด้วยการบังคับเฉยๆ มันเป็นไปไม่ได้ นอกจากเอาความจริงสอดแทรกเข้าไปๆ หลายครั้งหลายหนๆ ก็ค่อยแจ่มแจ้งขึ้นมาๆ สุดท้ายก็ทะลุปรุโปร่งไปได้

รูป อนิจฺจ รูป อนตฺตา ไม่ต้องบอกที่นี่ ชัดเจนแล้วภายในใจ ถอดถอนแล้วซึ่งอุปาทานในรูป แล้วก็เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถอดถอนไปโดยลำดับลำดา เพราะการพินิจพิจารณาเห็นแจ้งตามความจริงของมันโดยลำดับลำดา จนกระทั่งเห็นแจ้งประจักษ์ภายในใจแล้ว ใครจะไปทนถือดินถือน้ำถือลมถือไฟนี้ว่าเป็นเรา ใครจะไปทนถือเอาป่าช้าผีดิบเต็มอยู่ในร่างกายของเรานี้ว่าเป็นเราเป็นของเรา

เรามันวิเศษอะไร ของเราวิเศษอะไร ที่ว่าเป็นเราอันนี้น่ะวิเศษอะไร เราหาของวิเศษยิ่งกว่ากองกระดูกอันนี้ กองเนื้อกองหนังอันนี้ ไม่ใช่เรามาหาของวิเศษอยู่กับอันนี้เท่านั้น อันนี้มีอยู่ทั่วไปในโลกในสัตว์ทั้งหลายตายเกลื่อนกันอยู่ ยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟเป็นป่าช้าผีดิบอยู่อย่างนี้วิเศษที่ตรงไหน เมื่อเวลาพิจารณาเข้าไปสิ่งที่วิเศษเพราะความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งเหล่านี้มีอยู่ อันนั้นเป็นเอกเทศอันหนึ่งชัดขึ้นมาๆ ใจมีความสว่างผ่องใสมีความสงบตัวไม่วุ่นวายกับสิ่งเหล่านี้ ไม่แบกไม่หามเหมือนอย่างแต่ก่อน สุดท้ายก็สลัดปัดออกได้ จิตเป็นเอกเทศขึ้นมา

เป็นยังไงที่นี่เราธรรมชาตินี้ กับเราที่เสกสรรเอาหมดทั้งตัว **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ทั้งอสุภะอสุภังนั้นกับเราที่ได้แยกตัวออกมานี้เป็นอย่างไร ต่างกันหรือเหมือนกัน นี่ก็ยิ่งรู้ชัดเจนเข้าไปโดยลำดับ ๆ

นี่ละเรื่องของการบุกเบิกเพื่อความจริงทั้งหลายด้วยธรรม ให้ได้รู้ได้เห็นตามความจริง สิ่งเหล่านี้ถูกกิเลสปิดบังไว้ทั้งนั้น จึงต้องได้อธิบายในเรื่องเหล่านี้ว่ากิเลสปิดบังความจริงปิดบังอย่างนี้ ปลอมเท่าไรมันก็บอกว่าของจริง เราโง่กว่ามันจำต้องยอมรับ ๆ โดยหาที่ค้านไม่ได้เลย แต่เมื่อความรู้อันนี้เด่นขึ้น ๆ จนเหนือความหลอกลวงของมันแล้ว ใครจะมาฝืนยึดมั่นถือมั่นได้ล่ะ นี่ละปัญญาเมื่อเหนือแล้ว ฝืนยึดมั่นถือมั่นดังแต่ก่อนที่เคยเป็นมาไม่ได้ นั่นละถอนตัวออกตามความเป็นจริงที่นี่ ไม่ได้ถอนออกมาด้วยความถูกบีบถูกบังคับหรือว่าบังคับให้ถอน แต่ถอนออกมาด้วยความรู้แจ้งเห็นจริงแล้วสลัด เช่นเดียวกับเราจับงูทั้งตัวโดยไม่ทราบว่าเป็นงูนั้นแหละ แต่พอทราบว่าเป็นงูแล้วเท่านั้นก็สลัดเองทันที ใครจะไปกล้าหาญจับงูทั้งตัวอยู่ได้เมื่อทราบแล้ว

นี่ก็เหมือนกัน ความยึดมั่นถือมั่นเป็นฟืนเป็นไฟ เป็นภัยแก่ตัวเรามากมายขนาดไหน พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้บุกให้เบิกให้เห็นหลักความจริงอันนี้ด้วยอรรถด้วยธรรม ใจที่ไม่เคยรู้เคยเห็นก็รู้ก็เห็นขึ้นมาภายในจิตใจ นี่ละท่านรู้ธรรมเห็นธรรมท่านรู้อย่างนี้แหละ ที่กิเลสปิดไว้ตรงไหนเปิดออก ๆ คือสิ่งจอมปลอมนั้นแหละมันหลอกเรา ไม่ใช่ของจริงหลอก ของจริงท่านไม่ได้หลอก

ทีนี้เมื่อพิจารณาชัดเจนเข้าไป สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้ขึ้นมาดังที่ว่านี้ คำว่า **อนิจฺจ** ก็ซึ้งถึงใจจริง ๆ **อนตฺตา** ก็ซึ้งถึงใจจริง ๆ แล้วอะไรที่จะไปถึงใจยิ่งกว่าธรรมถึงใจล่ะ กิเลสถึงใจถึงมานานแล้ว มันให้ความวิเศษวิโสอะไรบ้างกับเราผู้ที่กิเลสถึงใจ แต่เมื่อธรรมถึงใจแล้วไม่ต้องพูดก็ได้คำว่าอัศจรรย์คำว่าประเสริฐเลิศเลอ แต่ท่านไม่มีความอยากไม่อยากโอ้อวด เป็นขนาดไหนท่านก็รู้ตามเป็นจริงในความจริงทั้งหลายนั้นแล้วอยู่ ๆ อยู่ด้วยความสงบโดยหลักธรรมชาติ ไม่ใช่ความสงบเพื่อความเสกสรรไม่หิวไม่โหย ท่านจึงได้นำธรรมชาติที่ประเสริฐนี้ออกมาสอนโลกตามความเป็นจริง ไม่ได้สอนด้วยความกระวนกระวาย ไม่ได้สอนด้วยความอยากความทะเยอทะยาน ไม่ได้สอนด้วยความตื่นเต้นในธรรมทั้งหลายซึ่งเป็นเหมือนโลก ๆ เขาตื่นกัน นั่นละท่านผู้รู้ท่านรู้อย่างนั้นเห็นอย่างนั้น

ทีนี้กระจายออกไปถึงเรื่องนรกสวรรค์ปิดได้ยังไงธรรมชาติอันนี้ เมื่อของจอมปลอมเปิดออกแล้วด้วยอรรถด้วยธรรม สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ยังไงจะทราบกันตลอดทั่วถึงไปหมด เราอย่าว่าแต่สิ่งเหล่านั้นเลย แม้แต่กิเลสอยู่ภายในใจซึ่งเคยปิดเคยบังหัวใจไม่ให้เห็นสิ่งเหล่านั้นก็ถูกเปิดออกเหมือนกัน เมื่อเปิดออกหมดแล้วอะไรจะสว่างยิ่งกว่า

ใจ อะไรจะอัศจรรย์ยิ่งกว่าใจ อะไรจะรู้หาขอบเขตเหตุผลของโลกของอะไรที่มาคาดมาคิดนี้ ไปเทียบเคียงได้เหมือนกับใจที่รู้โดยหลักธรรมชาติของตัวเอง เพราะธรรมบุกเบิกให้เห็นตามความเป็นจริงนี้เล่า นี่ละพระพุทธเจ้าท่านประเสริฐ ท่านประเสริฐอย่างนี้ ท่านไม่ได้ประเสริฐด้วยความเสกสรรปั้นยอเอาอย่างนั้นอย่างนี้

ให้เห็นในตัวเอง ผู้ใดเห็นแล้วผู้นั้นก็รู้เองๆ ไม่ต้องมาเสกสรรปั้นยอ หากรู้ในหลักธรรมชาติของตัวเอง รู้อยู่ในความพอดิบพอดีไม่ตื่นเต้นไม่ตกใจไม่ผาดไม่โผน มีหลักธรรมชาติแห่งความจริงเป็นเครื่องอยู่เท่านั้น สอนโลกก็สอนด้วยความเมตตา สุดท้ายจิตทั้งดวงนั้นเป็นความเมตตาล้วนๆ อ่อนนิ่มไปหมด ไม่มีอะไรเกินจิตที่บริสุทธิ์แล้วมีความอ่อนโยนต่อสัตว์โลกทั้งหลาย เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสัตว์โลกจึงทรงสั่งสอนด้วยพระเมตตาล้วนๆ ไม่มีคำว่าโลกามิสสินจ้างรางวัลเข้าไปเกี่ยวข้องแม้นิดหนึ่งเลย นี่ละพระพุทธเจ้าสอนโลกศาสดาสอนโลกท่านสอนอย่างนี้ สงเคราะห์โลกท่านสงเคราะห์อย่างนี้ ท่านไม่มีสิ่งอะไรตอบแทนเหมือนโลกทั้งหลายที่ปฏิบัติต่อกันนั้นเลย จึงเรียกว่าศาสนา จึงเรียกว่าธรรม จึงเลิศกว่าโลกทั้งหลายเลิศอย่างนี้ โลกทั้งหลายทำไม่ได้ อันนี้ทำได้เป็นได้ในจิตของท่านผู้สิ้นกิเลสแล้ว

นี่เราพูดถึงเรื่องกายวิเวก เป็นสายทางที่จะก้าวเข้าสู่จิตวิเวก จิตวิเวกเป็นสายทางที่จะก้าวเข้าสู่ความแยบคายขยายสติปัญญาให้กว้างขวางออกไป สติปัญญาบุกเบิกสิ่งที่ปิดบังหุ้มห่อทั้งหลายออกไปโดยลำดับลำดา ใจสามารถที่จะรู้แจ้งแทงทะลุไปหมด ไม่มีคำว่าใกล้ว่าไกล ว่าสูงว่าต่ำ ว่ากว้างว่าแคบ ว่าหยาบว่าละเอียด วิสัยของใจเลยนั้นเสียทุกอย่างเมื่อถึงขั้นเลยแล้ว ไม่ต้องคาดต้องคิดหากเป็นอยู่ในใจดวงนั้น นี่จึงว่าไม่มีอะไรที่จะเป็นขอบเขตบังคับใจนี้ไม่ให้รู้ให้เห็นได้เลย มีแต่กิเลสเท่านั้นเป็นเครื่องปิดบังเอาไว้ ใจจึงมีปัญหาอันใหญ่ ลุ่มหลงงมงายที่สุดก็คือใจในเมื่อมีสิ่งปิดบัง เหมือนอย่างตาเรานี้จะตาดีขนาดไหนก็ตาม แต่ถ้าหลับปี๋บเข้าไปเสียเท่านั้นก็ไม่เห็น เห็นอะไรก็ถูกปิดไว้ นี่ใจจะสว่างกระจ่างแจ้งอยู่ภายในตัวขนาดไหนก็ตาม เมื่อกิเลสปิดเข้าไปเท่านั้นสิ่งที่มีอยู่มากน้อยเพียงไรก็ไม่เห็น นี่ละเป็นอย่างนั้น

ตะกี้นี้ได้กล่าวถึงการอยู่ในที่สะดวกสบาย สถานที่เหมาะสมกับการบำเพ็ญแล้วธรรมทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นได้ เพราะการบำเพ็ญด้วยความสะดวกนั้นโดยสม่ำเสมอ จนกระทั่งสว่างกระจ่างแจ้ง อยู่ได้อย่างสะดวกสบายหายห่วงหายกังวลทั้งหมด ที่กล่าวมาเหล่านี้เกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติที่อยู่ในสถานที่เหมาะสม ดังพระพุทธเจ้าทรงพาดำเนินมา ซึ่งส่วนมากท่านอยู่ท่านทรงดำเนินอย่างนี้กันทั้งนั้น พระสงฆ์สาวกมีมากน้อยท่านมีความมุ่งมั่นต่ออรรถต่อธรรมอย่างแรงกล้า จนกระทั่งได้บรรลุธรรมเต็มตามความมุ่งหมายแล้ว ก็อยู่ในสถานที่เช่นนั้นเป็นที่สะดวกสบาย เหมาะสมกับธรรมกับอัธยาศัยของ

ท่านที่สิ้นกิเลสแล้ว อยู่ไปตลอดวันนิพพาน ท่านไม่มาเกลื่อนกล่นวุ่นวายกับโลกกับสงสาร

เพราะฉะนั้นการอยู่ท่านจึงสอนให้อย่างละเอียดลออทีเดียว เฉพาะอย่างยิ่งในป่าในเขานี้สอนเป็นลำดับลำดา อันนี้เป็นพื้นฐานของผู้ปฏิบัติเพื่อชำระกิเลส หรือเพื่อสังหารกิเลสให้สิ้นไปจากใจ ด้วยการปฏิบัติในสถานที่เหมาะสมดังที่กล่าวมานี้

กายวิเวกจึงเป็นของสำคัญ เราเองก็เถอะถ้าลงได้เข้าไปสู่กายวิเวกในสถานที่เหมาะสมดังที่ว่านี้แล้ว จะระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวกท่านทันทีทันใดเลย เพราะเป็นเครื่องปลุกประสาทจิตใจของเราที่เคยหมอบเคยนอนจมอยู่ในกิเลสความมนอนใจนั้นให้ตื่นเนื้อตื่นตัวขึ้นมา รู้สึกความคิดอ่านไตร่ตรองหรือสติสตังก็มีขึ้นมาในเวลานั้น ในอิริยาบถนั้นๆ เพราะสถานที่เปลี่ยวๆ เป็นสำคัญ นี่ผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้จะพูดได้เต็มปากทีเดียวไม่กระดากอายเลย เพราะเห็นผลอย่างยิ่งประจักษ์ใจของผู้ปฏิบัติเมื่ออยู่ในสถานที่เช่นนั้นมาแล้วด้วยกัน แม้พระองค์เองก็ทรงบำเพ็ญและรู้เห็นในธรรมทั้งหลายด้วยสถานที่เช่นนั้นมาแล้ว จึงได้มาประกาศธรรมสอนโลก เพื่อเป็นทางเดินของผู้ปฏิบัติทั้งหลายให้ได้ก้าวไปด้วยความราบรื่นดีงาม เพราะสถานที่เช่นนั้นเป็นที่อำนวย

เพียงเราก้าวเข้าไปสู่ป่าสู่เขาลำเนาไพรเท่านั้น จิตใจจะรู้สึกคึกคักขึ้นมาแล้วและยิ่งอยู่ไปก็ยิ่งเพลิดยิ่งเพลิน ความเพลิดเพลินในป่าในเขาของผู้บำเพ็ญธรรมนั้นต่างกันกับความเพลิดเพลินของกิเลสเป็นไหนๆ ไม่ได้เหมือนกันเลย เบาก็เบา เบากายเบาใจเบาทุกสิ่งทุกอย่าง มีแต่ความมุ่งมั่นหรือความมุ่งหวังต่อธรรมอย่างแรงกล้าฝังอยู่ที่หัวใจ ก็ยิ่งเป็นกำลังของใจให้ประกอบความพากเพียรเต็มเม็ดเต็มหน่วยสืบต่อกันโดยลำดับลำดาไม่มีความประมาทเลย เพียงตื่นนอนขึ้นมาเท่านั้นก็ประกอบงานแล้วเป็นไปในตัวเอง การนอนก็น้อย การขบการฉันก็เหมือนกัน ไม่ได้ถือสิ่งเหล่านี้เป็นอารมณ์พอที่จะเป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญเลย เรียกว่ากินน้อยนอนน้อย หากเป็นในหลักธรรมชาติของผู้บำเพ็ญด้วยความมุ่งมั่นต่อธรรมไปเอง

ใจมีแต่ความเยือกเย็นเป็นสุข และสุดท้ายความรู้ทั้งหลายที่ครอบโลกธาตุ สร้างความวุ่นวายให้เรา เพราะความรู้ของเราเองไปเที่ยวเกี่ยวเกาะในสิ่งทั้งหลาย ซึ่งเป็นอยู่มีอยู่ตามหลักธรรมชาติของเขานั้น ก็รวมตัวเข้ามาสู่ใจ รู้อยู่ภายในใจดวงเดียวนี้เท่านั้น ประหนึ่งว่าโลกทั้งหลายไม่มี สิ่งทั้งหลายที่เคยรู้เคยเห็นเคยเป็นมา เคยนำเรื่องเหล่านั้นมายุ่งกวนตัวเองก็เหมือนไม่มี เพราะจิตไม่ได้ไปยุ่งกับสิ่งเหล่านั้น มีแต่ความรู้เด่น ถ้าเป็นสมาธิก็เด่นอยู่ในหัวอก เอ้า พูดให้เต็มหัวใจนี้เถอะ เพราะความรู้ในสมาธิความรู้ในธรรมจริงๆ ความสงบใจจริงๆ ไม่ได้อยู่บนสมองดังที่โลกเขาเข้าใจกัน

การจำการคิดอ่านไตร่ตรองของโลกต้องใช้สมองเป็นที่ทำงาน แต่เรื่องของธรรมนั้นอยู่ที่ตรงกลางอก นี้เป็นที่ทำงาน เราจะเห็นได้ชัดเจนว่าความวุ่นวายนั้น ไม่ได้สร้างความเด่นจุดที่หมายที่ถูกต้องดีงามให้เราได้ยึดได้เกาะอะไรเลยแหละ แต่ความสงบนั่นซิ พอจิตสงบเย็นเข้าไป ๆ แล้วจะปรากฏที่ตรงกลางอกของเรานี่ ยิ่งจิตเป็นสมาธิมีความแน่นหนามั่นคงแล้วยิ่งเห็นได้ชัดอยู่ภายในจิต ภายในท่ามกลางอกอันนี้ไม่ขึ้นบนสมอง สงบละเอียดขนาดไหนก็ตาม เอ้า พูดถึงขั้นปัญญาก็เหมือนกัน หมุนติ้วอยู่ภายในนี้ ท่ามกลางอกนี้ไม่ขึ้นสมองเลย หมุนกันอยู่ตรงนี้ สว่างกันอยู่ตรงนี้ เวลากำหนดบนสมองอย่างนี้ก็เหมือนเราขึ้นนะ ถ้าพูดว่าอย่างนั้นก็เหมือนขึ้นเหมือนลง ไปข้างล่างก็กำหนดลงไป กำหนดขึ้นบนก็ขึ้นบน เพราะจิตอยู่ในท่ามกลาง แน่ะ จึงกำหนดขึ้นกำหนดลงได้ นี่เป็นหลักธรรมชาติของใจที่สงบ และเป็นสถานที่อยู่ของความรู้จริง ๆ

ความรู้ที่เคยกระจายไปทั่วดินแดนโลกธาตุ และสร้างความวุ่นวายสร้างความทุกข์ให้แก่ตัวเองนั้น รวมตัวเข้ามาสู่จุดเดียว คือรู้อย่างเด่นชัดภายในใจนี้ นั่นสบาย อยู่ไหนอยู่เย็นไปหมด นั่งอยู่หินก้อนไหนก็มีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม เดินไปไหนอยู่ในร่มไม้ร่มไหนก็มีแต่อรรถแต่ธรรม กลางคืนกลางวันนั่งอยู่ตรงไหนผาสุก เย็นไปหมด นั่นคือจิตรวมเข้ามาสู่ตัวเองก็เห็นความสำคัญของตัวเองขึ้น เห็นสาระสำคัญขึ้นที่ภายในใจของเรานี้ สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นก็ปล่อยเข้ามา ๆ ไม่กังวล เพียงแต่อาศัยเขาอยู่ ๆ เท่านั้น

นี่เป็นหลักความเป็นจริงของผู้ปฏิบัติที่รู้เห็นเป็นอย่างนั้น เย็นสบาย ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาไม่คิดไม่ยุ่งกับอะไร สิ่งที่จะมาก่อกวนหรือยุแหย่ก่อกวนก็ไม่มี มีแต่หลักธรรมชาติ ถ้าเป็นสัตว์หรือก็ไม่ใช่เป็นสัตว์ที่จะมาสร้างความกังวลวุ่นวาย สร้างกิเลสตัณหาให้ใจของเรา ดีไม่ดีถือเป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน กลายเป็นธรรมอันหนึ่งขึ้นมา ในเวลาได้พบได้เห็นได้ยินเสียงของเขา เพราะสัตว์ป่านี้มีมาก เราพูดแต่ครั้งก่อน ๆ อย่างในปัจจุบันนี้ก็เหมือนกัน สมัยที่ครูบาอาจารย์และเราเองบำเพ็ญ เราก็ได้ประจักษ์ว่าเป็นอย่างนั้นภายในใจ

อยู่กับสัตว์ทั้งหลายนี้รู้สึกว่ามันรื่นเริงบันเทิง เสียงร้อง โก๊ก ๆ เก๊ก ๆ ยิ่งนกยูงด้วยแล้วเต็มไปหมด ไม่ว่าเขาลูกไหนเวลาเราอยู่เงียบ ๆ อย่างนั้นเหมือนไม่มี พอตกกลางคืนมานกยูงร้องนี้เหมือนกับไก่มันขันยามนั่นแหละ พอตัวหนึ่งขันขึ้นมาอีกตัวหนึ่งก็ขัน เลยขันกันหมดทั้งฝูงเลย ทีนี้นกยูงก็เหมือนกัน พอตัวหนึ่งขันขึ้นจุดหนึ่งแล้ว ตัวหนึ่งขึ้นจุดหนึ่ง ๆ ก็เป็นเสียงลั่นขึ้นมาทุกภูเขาอยู่แถว ๆ รอบ ๆ นั้น จึงได้ทราบว่า โอ้โหนกเหล่านี้มีไม่น้อย มีอยู่ทุกแห่งทุกหน มีอยู่ทุกภูเขาแถวนั้น นี่ก็เป็นเครื่องรื่นเริงอันหนึ่ง

กลางคืนเดินจงกรมอยู่ก็เหมือนกัน มีสัตว์มันเดินกุ๊กๆ กิ๊กๆ มานี่ พวกหมูพวกอีเก้งมันมาก็เป็นเครื่องรื่นเริงอันหนึ่งๆ ไม่มีอะไรที่จะมาก่อกวนให้เกิดกิเลสเหมือนเสียงตรงกันข้าม เสียงที่สุดก็คือมนุษย์เรานี้ ภัยมันก็เต็มอยู่ที่นี่ แต่เราไม่ได้ตำหนิเขาว่าเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ว่าเขามาเป็นข้าศึกต่อเรา แต่เป็นความสำคัญของใจเราเองไปเกี่ยวไปเกาะ แล้วเอาฟืนเอาไฟเข้ามาเผาตนเอง เมื่อจะเปลื้องแล้วก็ต้องตำหนิกันเพื่อจะเปลื้อง แน่ะ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเสียงอันใดที่เป็นภัยยิ่งกว่าเสียงมนุษย์ เรื่องอะไรที่จะเป็นภัยยิ่งกว่าเรื่องมนุษย์ไม่มี เรื่องมนุษย์นี้เป็นเรื่องใหญ่โตมากที่สุด

เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ปลีกออกจากมนุษย์โดยหลักธรรมชาติ ออกไปสู่ความเป็นบุคคลผู้ๆ เดียว ท่านว่า **เอกโก** เป็นผู้ๆ เดียวอยู่ในสถานที่บำเพ็ญ จะเห็นแต่เราคนเดียวพิจารณาแต่เราคนเดียว เอ้า ถ้าจะเป็นภัยแบบไหนก็ให้เห็นแต่เราคนเดียวนี้ แต่มันไม่เป็นเมื่อเราอยู่คนเดียว ถ้าอยู่กับหมู่กับเพื่อนแม้แต่นักบวชด้วยกัน ยังมีความทะเลาะเบาะแว้ง ความรู้ความเห็นขัดกันไม่ลงรอยกัน นี้เป็นภัยจากใครถ้าไม่เป็นภัยจากมนุษย์ พระมาจากไหนถ้าไม่มาจากมนุษย์ ทะเลาะเบาะแว้งกันก็มี เกิดอธิกงอธิกรณ์กันยุ่งเหยิงวุ่นวาย นี่ก็เป็นเรื่องของพระ เรื่องของพระก็คือเรื่องของคน นี่ละเรายกตัวอย่างให้เห็นอย่างนี้

แต่ไปอยู่อย่างนั้นมันไม่เป็นมันไม่มี ใช้ความพินิจพิจารณาให้ละเอียดลออ โดยถือหลักธรรมหลักวินัยเป็นบรรทัดเป็นทางก้าวเดิน ก้าวไปตามนั้นๆ และมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำทางด้านสมาธิทางด้านปัญญา เราก็ก้าวเดินไป ยิ่งมีความรื่นเริงบันเทิง จิตผ่องใสนี้ไม่ต้องพูดแหละ ถ้าลงจิตเป็นสมาธิแล้วผ่องใสจนอัศจรรย์ บางทีเป็นนะเป็นขึ้นในใจนั่นแหละ โอ้โห ใจนี้ไม่นึกไม่คาดไม่ฝันว่าจะอัศจรรย์ขนาดนี้ อัศจรรย์ขนาดนี้เชียวเหรอ นั่นดูซิในกายของเราทั้งกายนี้น่ะ แต่ก่อนก็เหมือนกับมันหนามันแน่นมันมืดตื้อไปหมด จิตของเราไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน แต่เวลาจิตมีความสว่างเต็มตัวของมันแล้วสว่างจ้าออกมาได้หมดเลย ร่างกายนี้พอเป็นเงาๆ เหมือนกับแก้วครอบตะเกียงนั่นแหละ แสงไฟที่อยู่ในตะเกียงนั้นสว่างจ้าทะลุแก้วครอบออกมาได้หมด นี่ก็เหมือนกันใจเมื่อถึงขั้นสว่างแล้วทะลุออกมาได้หมดเลย ร่างกายของเรานี้เป็นเพียงเงาๆ เท่านั้น มองดูภูเขาทั้งลูกก็เป็นพอเงาๆ แผ่นดินทั้งแผ่นก็เหมือนกัน เมื่อถึงขั้นที่มันสว่างกระจ่างแจ้งแล้วทะลุไปได้หมด

นั่นซิจึงว่าเพียงตัวเท่าหนูนี่มันก็เห็นได้พูดได้อย่างนี้ จะไม่ให้นำมาพูดได้ยังไงความจริงเป็นอย่างนี้ แต่ก่อนมันไม่เคยเป็นนี่ เวลาปฏิบัติเข้าไปๆ เห็นเข้าไปเป็นเข้าไปอย่างนี้จะไม่ให้พูดได้ยังไง ธรรมเป็นของจริงทำไมพูดไม่ได้ เห็นก็ต้องบอกว่าเห็น รู้ต้องบอกว่ารู้ เวลามืดตื้อก็บอกว่ามืดตื้อ ในจิตดวงเดียวกันนี้น่ะ เอ้าดูซิเป็นยังไง เพราะ

ฉะนั้นจึงอยากให้ท่านทั้งหลายผู้ปฏิบัตินี้ได้ปฏิบัติดู เอ๊า มันจะเป็นยังไงธรรมพระพุทธเจ้าน่ะ เคยหลอกโลกมาแล้วเหรอ ไม่เคยหลอกโลกมา มีแต่ธรรมของจริงนี้สอนโลกรื้อขนสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์มามากขนาดไหนและกี่กัปกี่กัลป์แล้ว ทำไมจึงไม่ถึงใจของพวกเราผู้ปฏิบัติซึ่งควรจะรู้จะเห็นด้วยความสนใจของตนโดยแท้ มันอยากให้รู้ให้เห็นนี่นะ ให้พากันตั้งอกตั้งใจซิ

อย่าลืมแนวทางพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้เล็งให้ดีทุกสิ่งทุกอย่าง เราอย่าเอาความอยากความทะเยอทะยานซึ่งเป็นนิสัยของกิเลสที่มันจะออกก่อน ๆ แซงหน้าแซงหลังก่อนนั้นมาเป็นเครื่องดำเนิน มันจะเหลวไหลไปทั้งเพนั้นแหละ อย่างไรก็ตาม ให้เล็งเหตุเล็งผลเล็งอรรถเล็งธรรม เพื่อการดำเนินของตนอยู่โดยสม่ำเสมอทุกอิริยาบถ นี่ละเป็นความถูกต้องดีงาม

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร ขอยุติเพียงเท่านี้

พูดท้ายเทศน์

เราย้อนคิดถึงพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นที่ท่านพาดำเนินนี้ ท่านสมบุกสมบันมากจริง ๆ นะ เรียกว่าเป็นตัวอย่างเป็นสรณะในวงปัจจุบันได้อย่างเต็มหัวใจเลย ที่ไหน ๆ เป็นสถานที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นไป ผมมักจะไปเที่ยวสอบเที่ยวดูเสียจนทั่วถึงไปหมดเลย ท่านอยู่ที่ไหน ๆ บ้างก็พยายามไปเสาะ เช่นอย่างถ้ำผาบิ้งนี้ แต่มันเปลี่ยนสภาพไปเสียมากมายเป็นคนละโลกไปแล้ว เราก็เล็งดูจากถ้ำไปหาถนน แต่ก่อนถนนไม่มี แถวนั้นไม่มีหมู่บ้านคนเลย ถ้ามีก็คงวังสะพุงเท่านั้น วังสะพุงนี้มันก็เหมือนหมู่บ้านไม่ได้เหมือนอำเภอ ถนนหนทางไม่มี จากนั้นเข้าไปหาถ้ำผาบิ้งนี้ ๖-๗ กิโล มีแต่ป่าแต่เขาเท่านั้น ท่านอยู่ที่นั่น ท่านอาจารย์สิงห์นี้ก็ไปได้กำลังใจที่นั่นนะเท่าที่ทราบมา จิตท่านรวมใหญ่ตรงนั้นละ

แต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนสภาพไปหมดแล้ว สถานที่ก็เปลี่ยนสภาพ ทางเดินเข้าไปรอบ ๆ บริเวณตั้งแต่ทางหลวงนี้เข้าไป เป็นสวนเป็นไร่เขาไปหมด โล่งไปหมดพูดง่าย ๆ ว่างั้นเลย ไม่มีเทือกเถาของเก่าของแก่ยังเหลืออยู่บ้างเลย ในถ้ำผาบิ้งก็มีแต่เฉพาะถ้ำเท่านั้นเอง จากนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปหมด

ศาลาก็ ๒ หลัง ๓ หลัง อย่างนี้ละการก่อสร้างนี่มันน่าคิดอยู่มากนะ วงกรรมฐานเรา ถ้าหากว่าผู้ที่ไปทำการก่อสร้างไม่ได้รู้เรื่องรู้ราวของครูบาอาจารย์และตำรับตำราที่ท่านแสดงไว้ก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง นี่ก็รู้ ๆ อยู่เห็น ๆ กันอยู่แต่ก็ทำกันอยู่อย่างนั้น เหมือนกับว่าทำแข่งพระโอวาทของพระพุทธเจ้า นี่ซิ ไปที่ตรงไหนมีแต่เรื่องการก่อการสร้างหรูหราฟู่ฟ่าอันเป็นเรื่องของโลก ไปเหยียบย่ำทำลายสถานที่ที่เป็นหลักธรรม

ชาติอันเป็นธรรมเครื่องตื่นตัวอยู่เสมอนั้น ให้ฉิบหายวายปวงไปเสียหมดไม่มีเหลือเลยนี่ซิมันน่าคิด เราไปสู่สถานที่ธรรมชาติ กับไปอยู่ในสถานที่ตกแต่งให้สดสวยงดงามมันต่างกันไหม ถ้าเป็นเรื่องของธรรมแล้วเป็นคนละโลกเลยนะ

ไอ้เรื่องของโลกเขาก็ชอบอย่างนั้นอยู่แล้วนี่ นี่เราพูดถึงเรื่องธรรม พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านไปอยู่ที่ไหนท่านสร้างอะไร นี่แบบฉบับอันหนึ่ง และแบบฉบับนี้ก็มาจากพระพุทธเจ้าท่านก็แสดงไว้แล้ว แนะทางให้พระเวลาไปเที่ยวภาวนา สถานที่อะไรก็ตามท่านบอกท่านสอนไว้ อย่าไปสถานที่มีการก่อสร้าง อย่าไปสถานที่ชุมนุมชน ไปสถานที่จอแจ ให้ไปหาสถานที่วิเวกสงัด แม้ต้นไม้ที่เป็นดอกเป็นผลนกกินกันวุ่นวายอยู่นี้ เสียงอึกทึกครึกโครม ก็อย่าไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้น ท่าน้ำขึ้นลงของผู้คนสัญจรไปมาและลงเล่นกันก็อย่าไป อย่างนี้ท่านสอนไว้หมดละเอียดลออมากนะ นั่นเห็นไหมเป็นยังไงปฏิปทาที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและทรงแนะเป็นยังไง กับการดำเนินของพวกเรามันขัดกันอยู่ตลอดเวลาใช่ไหมล่ะ

นี่ถ้าเราดำเนินตามนี้ทำไมจะไม่เห็นอรรถเห็นธรรม เพราะนี้เป็นเครื่องบุกเบิกธรรมทั้งนั้น เป็นเครื่องตีต้อนกิเลสไม่ให้เข้ามายุ่งทั้งนั้น ที่วิเวกสงัดก็เป็นข้าศึกกันกับที่จุ้นจ้านวุ่นวาย นั่น ท่านไม่ให้ไปที่จุ้นจ้านวุ่นวาย ที่ก่อสร้างมาก ๆ ก็วุ่นวายท่านไม่ให้ไปให้ไปหาสถานที่เหมาะ ๆ ที่สงัดวิเวกเพื่อบำเพ็ญได้สะดวกสบาย นั่นฟังซิท่านสอนไว้อย่างละเอียดลออมาก

พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเรานี้เป็นยังไง ท่านเดินตามนี้อย่างราบรื่นสม่ำเสมอหาที่ต้องติไม่ได้เลยนะ เท่าที่ผมไปอยู่กับท่านเป็นเวลา ๘ ปีจนกระทั่งท่านมรณภาพไป มีแต่ที่ถึงใจ ๆ ๆ ปฏิปทาเครื่องดำเนินที่เห็นอยู่ด้วยตาของเรานี้ ก็มีอยู่ในแบบในฉบับ มีในตำรับตำราอยู่แล้วค้านได้ที่ไหน ท่านดำเนินอย่างนี้อยู่ในข้อนั้น ๆ ๆ นั่นมันเห็นอีกแหละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

สารธรรมของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์

งานคือการปฏิบัติธรรมในครั้งพุทธกาลมีเครื่องยืนยัน แสดงขึ้นเป็นจำนวนมาก แก่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายที่ทำงานเสร็จสิ้นลงไป หมดภาระในงานทั้งหลายที่เกี่ยวกับการถอดถอนกิเลสอันเป็นภัยแก่จิตใจ ท่านแสดงบทธรรมไว้ว่า **วุสิตๆ พฺรหฺมจริยๆ กตๆ กรณียๆ, นาปรๆ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ.** คือพรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว งานได้เสร็จสิ้นแล้ว งานอื่นที่จะทำให้ยิ่งไปกว่านี้ไม่มี นี่เป็นเครื่องประกาศในผู้ปฏิบัติด้วย **สนฺทิฏฺฐิโก** คือรู้ขึ้นมาเอง เห็นขึ้นเอง เพราะงานของตนที่เกี่ยวเนื่องมาโดยลำดับตั้งแต่ขั้นหยาบจนถึงขั้นละเอียดและละเอียดสุด ได้หลุดพ้นไปจากจิตใจหมดโดยสิ้นเชิงแล้วประกาศธรรมบทนี้ขึ้นมา ว่าการประพฤติพรหมจรรย์หรือการปฏิบัติธรรม หรืองานของธรรมได้เสร็จสิ้นลงไปแล้ว งานอื่นที่จะให้ยิ่งไปกว่านี้ไม่มี คือได้รู้รอบขอบชิดหมดแล้ว

งานการปฏิบัติธรรมมีวันเสร็จสิ้น มีวันจบลงไปได้ ไม่ยืดเยื้อไม่ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ตลอดไปตั้งกัปตั้งกัลป์จนหาที่ยุติไม่ได้ เหมือนงานของกิเลสจูงสัตว์โลกให้ท่องเที่ยวนี้เลย งานนี้ไม่มีทางสุดสิ้น ถ้าปล่อยให้กิเลสจูงไปสักเท่าไรก็จะต้องถูกจูงอยู่เช่นนั้น สถานที่ที่จะยุติเสร็จสิ้นลงไปปลดเปลื้องอำนาจออกจากสัตว์โลกหมดแล้ว สัตว์โลกทั้งหลายได้รับอิสระตั้งแต่บัดนี้ต่อไป....ไม่มี มีแต่ครอบกันอยู่เช่นนั้นทุกดวงวิญญาณด้วยอำนาจแห่งธรรมชาติที่ว่านี้แล งานนี้จึงหาที่ยุติไม่ได้ หาที่สิ้นสุดไม่ได้ ไม่มีจุดหมายปลายทาง ไม่มีจุดที่จะยืนตัวหรือจุดที่เสร็จสิ้นลงไปได้ ผิดกันกับงานของธรรมที่ผู้บำเพ็ญทั้งหลายบำเพ็ญ เมื่อเต็มภูมิแล้วยุติ คำว่าเต็มภูมิก็คือกำลังของธรรมมีเต็มที่แล้ว สังหารสิ่งที่แทรกสิงอยู่ภายในจิตใจอันพาให้ท่องเที่ยวเกิดแก่เจ็บตาย อยู่ไม่หยุดถอยนั้น ให้สิ้นลงไปเสียจนไม่มีเหลือ ก็เรียกว่าสิ้นสุด

งานของธรรมจึงมีเวลาสิ้นสุดได้ ถ้าผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติจริง ๆ ไม่ว่าครั้งใดไม่ว่าครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ขอให้ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักแห่งสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้เถิด จะไม่มีคำว่ากาลสถานที่ใกล้ไกล เพราะเป็นสัจธรรมคือความจริงประจำใจอยู่ตลอดเวลา ประหนึ่งว่าท้าทายอยู่ภายในหัวใจของเราทุกดวงที่พอจะทราบได้ ก็คือมนุษย์เรา เช่น ทุกข์ก็ประกาศอยู่ภายในกายในจิต เฉพาะอย่างยิ่งภายในจิต ซึ่งออกจากเรื่องของสมุทัยคือกิเลสล้วน ๆ ผลิตขึ้นมา นี่ประกาศกังวานอยู่ตลอดเวลา ไม่มีคำว่าอิดหิวอ่อนเพลียก็คือกิเลสทำงานนั้นแล

ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีธรรมเป็นเครื่องชำระซักฟอก หรือคัดค้านต้านทาน หรือสังหารกัน ไม่เช่นนั้นธรรมชาตินี้จะไม่มีวันเสร็จสิ้นลงไปจากจิตใจของสัตว์โลกให้ได้รับอิสระได้เลย ธรรมจึงเป็นคู่บ้านคู่เมือง คู่โลกคู่สงสาร จำเป็นเรื่อยมาแต่กัปใดกัลป์ใดขาดอันนี้ไปไม่ได้ ถ้าขาดธรรมแล้วก็เรียกว่าสัตว์โลกจะหาที่ยุติไม่ได้ เพราะไม่มีช่องมีทางที่จะเป็นไปเพื่อความยุติ เพื่อความเต็มภูมิอำนาจวาสนาของตน เพราะการสร้างความดีทั้งหลายจากอรรถธรรมที่ท่านแนะนำสั่งสอนแนวทางเอาไว้ และได้บำเพ็ญความดีมีการให้ทาน รักษาศีล ภาวนา เรื่อยมา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างความดีไว้ เพื่อย่นวัฏจักรวัฏจิตให้สั้นเข้ามาเป็นลำดับลำดา

ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงได้มาตรัสรู้เป็นลำดับลำดากันมา เรียกว่าเป็นคู่กันมากับโลกหรือกับกิเลส คือธรรมนั่นละเป็นคู่แก้ไขเป็นคู่ต่อสู้เป็นคู่สังหาร หรือชะล้างกันมาเป็นลำดับลำดา สัตว์โลกจึงพอมีทางให้ผ่านพ้นไปได้ หรือหนักก็กลายเป็นเบาลงได้ เพราะอำนาจแห่งธรรมเป็นเครื่องบรรเทาเป็นอย่างน้อย และเป็นเครื่องสังหารเป็นอย่างมาก เรียกว่าสุดจิตสุดคิดสุดอรรถสุดธรรม ด้วยการสร้างบารมีเต็มภายในจิตใจแล้วกิเลสก็พังลงไป นี่เรียกว่าถึงจุดหมายปลายทางแล้ว ด้วยอำนาจแห่งธรรมที่ตนบำเพ็ญมา

พระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้มานี้นับจำนวนไม่ได้ ในตำราท่านบอกไว้ว่ามากจนเราธรรมดานี้คณนานับไม่ได้เลย เราอย่าพูดเพียงว่าเป็นล้าน ๆ ๆ ๆ ยังมากกว่านั้นอีกเพราะโลกนี้มีมานานสักเท่าไร เรื่องของธรรมก็มีมานานอย่างนั้นเหมือนกัน เป็นแต่เพียงว่าเป็นวรรคเป็นตอน ไม่เป็นพื้นสายยาวเหยียดมาโดยลำดับลำดา เหมือนกิเลสภายในจิตของสัตว์โลกเท่านั้น นี่ต่างกันที่ตรงนี้ คือระยะใดที่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรม ก็เท่ากับมีหมอมียามารักษาโรค คนไข้ก็มีหวังที่จะบรรเทาและหายจากโรคจากภัยไปได้ ถ้าไม่ใช่โรคสุดวิสัยดังที่เราทั้งหลายก็ทราบกันอยู่แล้ว นี่มีทางที่จะเป็นไปได้ มีหวังสำหรับคนไข้เพราะมีหมอ เพราะมียา

ถ้าไม่มีเลย ปล่อยให้แต่โรคภัยไข้เจ็บเหยียบย่ำทำลายแล้ว จะไม่มีวันปลงวางลงได้ มีแต่ความทุกข์ความทรมานอย่างเดียว เพราะนอกจากโรคที่เป็นอยู่โดยลำพังแล้วยังมีสิ่งที่แสลงโรคเข้าไปอีก ทำให้เพิ่มปริมาณเข้าไปจนหาจุดหมายปลายทางไม่ได้นอกจากตายเสียเท่านั้น

ธรรมจึงเป็นความจำเป็นสำหรับโลกโดยหลักธรรมชาติ ใครจะเชื่อว่าธรรมมีก็ตาม ไม่มีก็ตาม แต่ธรรมก็เป็นหลักธรรมชาติของตน ไม่ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือไม่เชื่อของผู้ใด เพราะไม่เป็นน้อยเป็นบ่อยของใครทั้งนั้น แต่เป็นหลักความจริงอันหนึ่งที่มีอยู่ประจำโลกนี้ ผู้มีความเฉลียวฉลาดท่านก็ขุดค้นขึ้นมา คุ้ยเขี่ยขึ้นมาบำเพ็ญขึ้นมา จน

ปรากฏขึ้นเป็นองค์แรกก็คือพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ พอท่านคุ้ยเขี่ยขุดค้นของจริงในหลักธรรมชาตินั้นขึ้นมาปรากฏที่พระทัยคือใจโดยสมบูรณ์แล้ว ก็ได้นำธรรมที่ประจักษ์ในพระทัยนั้นแหละออกสั่งสอนโลก ซึ่งผู้มีอำนาจวาสนาบุญญาภิสมภารนั้น มีจำนวนไม่น้อยในแต่ละสมัย ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นมาแต่ละพระองค์ ๆ

เมื่อทรงอุบัติขึ้นมาแล้ว ก็เท่ากับฝนโปรยลงมารดต้นไม้ใบหญ้าให้สดเขียวงดงามขึ้นเป็นลำดับลำดา บรรดาสัตว์ทั้งหลายที่มีภูมิวาสนาแก่กล้าสามารถที่จะได้หลุดพ้นไปด้วยอรรถด้วยธรรมอยู่แล้ว พอได้ยินได้ฟังอรรถธรรม ซึ่งเป็นของจริงร้อยเปอร์เซ็นต์จากพระทัยของพระพุทธเจ้าองค์นั้น ๆ ก็แย้มออกทันที เหมือนกับดอกบัวที่รอจะบานอยู่แล้ว จิตที่รอกับธรรมอยู่แล้ว ที่จะรู้จะเห็นตามหลักความจริงเต็มเม็ดเต็มหน่วยก็เช่นเดียวกัน ท่านจึงเรียกว่า อุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู สัตว์โลกทั้งสองประเภทนี้มีประจำโลกมาไม่ได้ขาดวรรคขาดตอนเลย เป็นแต่เพียงว่ามีมากมีน้อย

เฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้นั้นแหละ มาพอเหมาะกับจังหวะที่สัตว์โลกประเภทที่จะหลุดพ้นมีจำนวนมากนี้พอดี ถ้าเป็นผลไม้ก็เป็นผลไม้ชนิดหัวปี นี่เป็นอย่างนั้น ก็มาแนะนำสั่งสอน ผู้ที่มีระดับต่ำกว่านั้นก็ค่อยกระเตื้องขึ้นมา ๆ เพราะการได้ยินได้ฟัง การสร้างคุณงามความดีด้วยอำนาจแห่งการให้ทาน รักษาศีล ภาวนา เพราะทราบว่ามีบาปมีบุญ มีคุณมีโทษ จากพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนเรียบร้อยแล้ว ย่อมมีความสนใจใคร่ต่อการปฏิบัติความดี ความดีนั้นย่อมจะเจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับภายในจิตใจของผู้บำเพ็ญนั้น ๆ แล้วก็เป็นการสร้างบารมีให้เสริมต่อขึ้นเป็นลำดับลำดา ขึ้นระดับนั้นระดับนี้เรื่อยไป

เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้บรรลุธรรมตามเสด็จพระพุทธเจ้าทัน จึงมีจำนวนมากต่อมากในพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่มาตรัสรู้นั้น และนอกจากนั้นท่านผู้ที่บำเพ็ญความดีทั้งหลายที่ยังไม่หลุดพ้น ก็ค่อยเลื่อนขั้นเลื่อนภูมิขึ้นมาเป็นลำดับลำดา นี่สัตว์โลกทั้งหลายมีหวังอย่างนี้ที่จะได้หลุดพ้น เมื่อมีพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์มาโปรดสัตว์ ท่านจึงว่าโปรดสัตว์โปรดอย่างนี้เอง ดูเอาฟังเอา พอพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ปรินิพพานไป ศาสนาหมดไป ธรรมแม้จะมีอยู่ก็ไม่มีใครหยิบยกขึ้นมาชี้แจงแสดงบอกสอน และพอดีกับจังหวะที่สัตว์โลกกำลังมืดบอดมีจำนวนมาก ไม่สนใจต่ออรรถต่อธรรมต่อบุญต่อบาป ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านี้มีอยู่ แต่สนใจไปตามความอยากความทะเยอทะยาน อันเป็นเรื่องของกิเลสซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจเป็นลำดับลำดาไป เพราะฉะนั้นกิเลสภายในจิตใจของสัตว์จึงไม่เป็นกาลเป็นสมัย เหมือนพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้เป็นกาลเป็นสมัยนั้น นี่ผิดกันที่ตรงนี้ แม้พระพุทธเจ้าองค์นั้นมาตรัสอีกก็ทำนองเดียวกัน ๆ สัตว์โลกจึงมีทางที่จะหลุดพ้นไปได้เป็นลำดับลำดา เพราะอำนาจแห่งความดีเป็นเครื่องปลดเปลื้องเป็น

เครื่องบรรเทา จนกระทั่งถึงได้สิ้นทุกข์ไปโดยสิ้นเชิง ด้วยอำนาจแห่งธรรมคือความดีทั้งหลายที่ตนได้บำเพ็ญ ซึ่งเนื่องมาจากการได้ยินได้ฟังจากพระพุทธเจ้าทั้งนั้น

ที่นี่ย่นเข้ามาถึงพระพุทธเจ้าของเราที่มาตรัสรู้นี้ก็เช่นเดียวกัน พอตรัสรู้ทีแรกเท่านั้นก็ทรงเล็งญาณแล้ว ฟังซิ นี่แหละพระญาณของพระพุทธเจ้า มีประจำทุกๆ พระองค์ที่พอเหมาะพอสม ซึ่งจะพิจารณาดูสัตว์โลกว่ารายใดควร รายใดไม่ควร ใกล้ไกลขนาดไหน ช้าเร็วเพียงใด ทรงพิจารณาด้วยพระญาณแล้วก็หยั่งทราบ ดังที่ทรงเล็งญาณดูดาบสทั้งสองที่เคยเป็นครูเป็นอาจารย์ท่านมา ในครั้งที่ทรงบำเพ็ญคือ อุทกดาบสและอาฬารดาบส ก็ทรงทราบว่าได้สิ้นไปเสียแล้วตั้งแต่วานนี้น่าเสียดาย ถ้ายังมีชีวิตอยู่ ก็ ๒ องค์นี้แลจะเป็นอันดับหนึ่งในการบรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้า หรือว่าเป็นปฐมสาวก

เมื่อทรงเล็งญาณเห็นว่าสุดวิสัยที่จะแก้ไขได้แล้ว จึงได้หันไปทางเบญจวัคคีย์ทั้งห้า นี่เป็นปฐมฤกษ์ของการตรัสรู้แห่งพระพุทธเจ้า ด้วยการมาแสดงธรรมโปรดเบญจวัคคีย์ทั้งห้านี้ ซึ่งพร้อมแล้วเพราะเป็นประเภทอุคฆฏิตัญญู พร้อมที่จะบรรลุธรรมได้อย่างรวดเร็วในเมื่อธรรมของพระพุทธเจ้าเข้าสู่ใจเท่านั้น ในหลักธรรมท่านก็แสดงไว้แล้วในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร นี่คือองค์แห่งอริยสัจที่เป็นเครื่องกลั่นกรองสัตว์ทั้งหลายหรือจิตของสัตว์ผู้ใคร่ต่อธรรม ให้ได้หลุดพ้นไปได้โดยไม่ต้องสงสัย อริยสัจนี้จึงเป็นความสำคัญมาก **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** นี่ย่อๆ ลงมา **สมุทัย อริยสจฺจํ นิโรธ อริยสจฺจํ** และ **มคฺค อริยสจฺจํ** นี่ธรรม ๔ ประเภทนี้

เมื่อพระองค์ทรงแสดงให้เห็นในสิ่งที่ผิด กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมถานุโยค ทั้งสองประเภทนี้เป็นทางผิด ไม่ใช่ทาง แล้วก็แสดงทางที่ถูกต้องดีงามอันเป็นทางที่เหมาะกับการบรรลุธรรมได้โดยไม่ต้องสงสัย จึงยกมัชฌิมาปฏิปทาอันเป็นเรื่องของมรรคขึ้น พร้อมกับการแสดงทุกข์ สมุทัย ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นโทษเป็นภัยจะแก้ไขด้วยวิธีใด ได้ทรงแสดงมรรคอริยสัจจะขึ้นมา ในธรรมจักรท่านแสดงเป็นเชิงตั้งปัญหาถาม แล้วพระองค์ก็ทรงแสดงเอง เช่น **เสยฺยถีทํ** มรรคนั้นคืออะไร เป็นอย่างไร นั่นถ้าแปลออกจากคำถามแล้ว คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปโป เรื่อยไปเลย อธิบายถึงเรื่องสัมมาทิฐิคือปัญญาความเฉลียวฉลาด สัมมาสังกัปโปก็เช่นเดียวกัน จนกระทั่งถึงสัมมาสมาธิ นี่คือองค์ของมรรค เป็นเครื่องแก้เป็นเครื่องสังหารสมุทัย คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นสำคัญ

เมื่อทรงแสดงให้เบญจวัคคีย์ทั้งห้าให้ทราบอย่างถึงใจแล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะก็ได้บรรลุธรรม เรียกว่าขั้นเริ่มแรกแห่งอริยธรรม เป็นพระโสดาบันขึ้นมาด้วยอุทานว่า **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** สิ่งใดก็ตามเกิดแล้วต้องดับทั้งนั้น นี้เป็นเครื่องถึงใจท่าน จนถึงกับได้บรรลุธรรมขั้นนี้ขึ้นมา เป็นที่แน่ใจที่สุด สุดภูมิของธรรม

ขั้นนี้ หลังจากนั้นก็ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร นี้ล้วนแล้วแต่แสดง **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ซึ่งก็รวมลงในอริยสัจ ๔ นี้เหมือนกัน แต่เป็นธรรมอันละเอียดสุขุมมากจนเข้าถึงจิต เป็นผลให้ได้บรรลุธรรมขึ้นมาทั้ง ๕ องค์ในเบญจวัคคีย์นั้น

นี่คือท่านผู้ได้บรรลุธรรมอย่างรวดเร็ว จากนั้นก็เป็นลำดับลำดาไปดังที่เราเห็นแล้ว แต่ไม่จำเป็นจะต้องบรรยายไปมากมายว่า คณะนั้น องค์นั้น ๆ เป็นอันดับนั้น ๆ ต่อไป ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ ธรรมะที่เหมาะสมกับจริตนิสัยของผู้ใดพระองค์จะนำธรรมะประเภทนั้นขึ้นมาแสดง เช่นเดียวกับโรคเหมาะสมกับยาประเภทใด หมอที่เรียนมาอย่างช่ำชองแล้วจะทราบเอง และนำยานั้นมาปฏิบัติต่อโรคของคนไข้รายนั้น ๆ ไปเอง จนกระทั่งหายได้โดยไม่ต้องสงสัย นี่พระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน

นี่ละธรรมทรงแสดงมาเป็นลำดับลำดา เวลาพระองค์ประกาศพระศาสนาด้วยพระองค์เองอยู่นั้นเป็นเวลา ๔๕ ปี ใน ๔๕ ปีนี้ไม่มีเวล่ำเวลา ถ้าหากพูดตามภาษาเราก็ว่า ที่จะพักผ่อนหย่อนกายให้สะดวกสบายเหมือนโลกทั่ว ๆ ไปนั้นไม่ได้แล้ว มีแต่การแต่งานที่เกี่ยวกับสัตว์โลกทั้งนั้น ไม่ว่ากลางวัน กลางคืน ยืนเดินนั่งนอนท่านจึงมีพุทธกิจ ๕ ไว้ เรียกว่าเป็นงานประจำพระพุทธเจ้า แปลออก ๕ ประการ นี่ดังนี้เป็นสำคัญคือ

เวลาบ่าย ๓-๔ โมงเย็นลงไปแล้ว ประทานพระโอวาทแก่พ่อค้าประชาชน มีพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ ลงมาโดยลำดับจนถึงประชาชนทั่ว ๆ ไป

พอตกตอนค่ำเข้ามาก็ประทานพระโอวาทแก่พระสงฆ์ คือเทศนาว่าการให้พระสงฆ์ทั้งหลายได้ทราบ แล้วได้ผลเป็นที่พอใจตามภูมิของตน

พอเที่ยงคืนก็ทรงแสดงธรรมและแก้ปัญหาแก่เทวดาชั้นต่าง ๆ ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าและสดับธรรม ตลอดถึงการทูลถามปัญหาในแง่ต่าง ๆ พระองค์ประทานพระโอวาทแก่เทวดาทั้งหลาย นับตั้งแต่ภุมมเทวดาขึ้นไปจนกระทั่งถึงพรหมโลก รวมแล้วเรียกว่าเทวดา เป็นคำที่รวมแห่งเทพทั้งหลาย ทรงแสดงให้เป็นที่เข้าใจ ๆ โดยลำดับ นี่ตั้งแต่ ๖ ทุ่มล่วงไปแล้ว

พอปัจฉิมยามก็ทรงเล็งญาณดูสัตวโลก ว่ารายใดที่จะบรรลุธรรมได้อย่างรวดเร็วแต่จะถึงความสิ้นชีวิตเสียก่อนในเวลาที่กะทันหัน พูดง่าย ๆ พระองค์ก็จะเสด็จไปโปรดรายนั้นก่อน เพื่อไม่ให้เสียกาลไปเปล่า ๆ ในภพชาติที่เป็นมงคลอย่างยิ่งนี้

ตอนเช้าก็เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์อีกเช่นเดียวกัน ท่านจึงเรียกว่า โปรดสัตว์ พระพุทธเจ้าเสด็จไปที่ใดอยู่ที่ใด เป็นประโยชน์แก่สัตว์โลกเต็มภูมิของศาสดาทั้งนั้น ไม่มีความบกพร่อง

นี่เราพิจารณาตามพุทธกิจคืองานประจำพระพุทธเจ้า ๕ ประการนี้แล้ว พระองค์ก็เหมือนหนึ่งว่าไม่มีเวลาพักผ่อนเลย แต่พึงทราบเถิดว่าความเป็นศาสดาขนาดนั้น ใครจะมีความเฉลียวฉลาดยิ่งกว่าศาสดาล่ะ ท่านก็ต้องมีการพักผ่อนเป็นธรรมดา ไม่เช่นนั้นธาตุขันธ์ก็เป็นไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามเราอย่าลืมว่า ภาระของพระพุทธเจ้านั้นหนักมากที่สุด สอนทั้งภูมิของมนุษย์มนาที่ควรจะสอนกันได้เห็นกันได้อย่างเปิดเผย สอนทั้งภูมิลี้ลับที่มนุษย์ทั้งหลายสัตว์ทั้งหลายไม่สามารถที่จะรู้ที่จะมองเห็นได้ พระองค์ก็ทรงสอน เช่น สอนพวกเทพ พวกเปรต พวกผี เหล่านี้เป็นสำคัญ พระองค์ทรงสอนทั้งนั้น

นี่ละพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงอุบัติขึ้นมา เป็นประโยชน์แก่โลกขนาดไหน ไม่ได้กำหนดว่ามนุษย์มนาเพียงเท่านี้ เทวดาอินทร์พรหมทั้งหลายยังได้รับผลได้รับประโยชน์มหาศาล ไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าที่ทำประโยชน์ให้แก่โลกได้อย่างมากมาย เปรตผีเราเคยเห็นเมื่อไร เทวบุตร เทวดา พวกเราเคยเห็นเมื่อไร นอกจากเอาความตาบอดหูหนวกมืดตื้อนี้เข้าไปคัดค้านความจริง คัดค้านพระญาณ หรือคัดค้านความรู้ที่สว่างไสวกระจ่างแจ้งครอบโลกธาตุของศาสดานี้เท่านั้นว่าไม่มี เทวดาที่ไหนจะมี มิหนำซ้ำยังดึงเอามนุษย์เรานี้ละเป็นเทวดา เทวดาก็คือพวกมนุษย์นี้เอง เลยรวมเอามา ดึงเข้ามา ตามความถนัดใจ ตามความชอบใจของตน เลยกลายเป็นศาสดาองค์หนึ่งขึ้นมาแข่งพระพุทธเจ้าอย่างไม่อาย นี่เวลานี้กำลังมีจำนวนมาก

เหมือนกับศาสดาของเรานี้แสดงไว้อย่างหลอกลวงโลก ไม่เป็นของจริงอะไรเลยทั้งๆ ที่ของจริงเต็มส่วนนั้นน่ะมีอยู่ ใครจะรู้ยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าล่ะ พวกเราดูอะไรก็ดูด้วยความหูหนวกตาบอด ตาเนื้อตาหนังนี้เท่านั้น ไม่ได้ดูได้รู้ได้เห็นด้วยญาณอันเป็นของพิเศษประจำพระพุทธเจ้า ประจำพระสาวกท่านที่อยู่ในวิสัยที่จะรู้จะเห็นนั้นเลย ท่านรู้ท่านเห็นท่านเป็นครูสอนโลก ในพุทธคุณก็บอกได้ว่า **สตฺถา เทวมนุสฺสานำ** นี่ท่านแสดงไว้ย่อๆ ท่านเป็นครูทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ท่านว่าอย่างนั้น

นี่ละความฉลาดความสามารถของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ที่มาอุบัติในโลกนี้เป็นประโยชน์แก่โลกขนาดไหน ใครมีความสามารถที่จะทำประโยชน์ให้ได้มากอย่างพระพุทธเจ้าไม่มี ไม่มีใครเสมอในโลกทั้งสามนี้ สิ่งที่ทรงรู้ทรงเห็นก็ไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้า ไม่ทรงลำเอียงไม่ทรงลบล้าง สิ่งใดที่มีบอกว่ามี สิ่งไม่มีบอกว่าไม่มี สิ่งที่ดีบอกว่าดี สิ่งที่ชั่วบอกว่าชั่ว ไม่ลำเอียงไม่ลบล้าง ก็คือศาสดาองค์เอกนั้นแล ทรงสอนตามเหตุตามผลตามสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย ทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งสุขทั้งทุกข์ บอกไว้หมดทุกแง่ทุกมุม

ถ้าสัตว์โลกมีความเชื่อความเลื่อมใสพระพุทธเจ้า เหมือนกับความเชื่อกิเลสตัวจอมปลอมนี้แล้ว จะไม่ได้รับความทุกข์ความทรมานมากมายอะไรเลย วัฏจักรวัฏวนก็จะย่นเข้ามาโดยลำดับ เพราะพระพุทธเจ้าทรงสอนโลกนั้น สอนเพื่อจะปลดเปลื้องทุกข์

เพื่อจะย่นวัฏจักรวัฏจิตให้เข้ามาสั้นที่สุด ย่นเข้ามาๆ จะเป็นล้านๆ ภพล้านๆ ชาติก็ตาม เมื่อสอนลงไปหลายครั้งหลายหน ผู้บำเพ็ญไปตามไม่หยุดไม่ถอยแล้ว จะย่นวัฏฏะเข้ามาๆ จนกระทั่งเอกพีชี นี่ฟังซิ เพียงชาติเดียว มิหนำซ้ำชาติเดียวนี้ยังได้บรรลุธรรมให้ถึงสิ้นสุดวิมุตติพระนิพพานได้โดยไม่ต้องสงสัย ดังพระสาวกทั้งหลายท่านบรรลุพระโสดาแล้วก็ทะลุถึงอรหัตภูมิ เหมือนดังพระเบญจวัคคีย์ทั้ง ๕ มีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นต้น ท่านได้เปล่งอุทานขึ้นดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นี้คือท่านสำเร็จพระโสดา หลังจากนั้นท่านก็สำเร็จเป็นอรหัตบุคคลขึ้นมา

พระสารีบุตรพระโมคคัลลาน์ได้ยินได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิ จนกระทั่งได้บรรลุพระโสดาก็เหมือนกัน หลังจากนั้นพระโมคคัลลาน์ก็ ๗ วันบรรลุพระอรหัตบุคคลขึ้นมา พระสารีบุตร ๑๕ วันบรรลุอรหัตบุคคลขึ้นมาในชาตินั้นเท่านั้น ไม่กี่วันอีกด้วย นี่ย่นเข้ามาถึงขนาดนั้น พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนโลกไม่ได้ยืดยาว ไม่ได้เป็นเหมือนกิเลสที่มันหลอกสัตว์โลกเลย ฟังซิ

หากเราเชื่อพระพุทธเจ้าดังตามธรรมที่ท่านสอนไว้ว่า สวากขาตธรรม นี่แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะสงบร่มเย็น เป็นมนุษย์เช่นอย่างชาวพุทธเรานี้เหมือนกัน ในครอบครัวก็ให้มีกฎมีระเบียบแห่งธรรมเป็นเครื่องปฏิบัติรักษา ต่างคนต่างเข้มงวดกวดขันต่อหลักศีลหลักธรรม อันเป็นความดีงามและสงบร่มเย็น ไม่ฝ่าฝืนไม่ทำลาย เช่น ศีล ๕ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่จะทำลายความสุขของมนุษย์ ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างรวมอยู่ในศีล ๕ นั้นทั้งนั้น เมื่อเราปฏิบัติตามเพียง ๕ ข้อนี้ เห็นประจักษ์ภายในจิตใจของเราและครอบครัวของเรา ครอบครัวของใครก็ตาม ถ้าต่างคนต่างได้พยายามรักษาในศีลธรรมตามสวากขาตธรรมที่พระองค์ตรัสไว้ชอบแล้วนี้ จะเย็นไปหมด ตัวเองก็หาที่ตำหนิตัวเองไม่ได้ เย็น

ครอบครัวเหย้าเรือนไว้อกไว้ใจกันได้เพราะใครก็รักษาเหมือนกัน ลูกเต้าหลานเหลนเกิดขึ้นมาก็มีแบบมีฉบับแห่งความถูกต้องดีงาม เป็นเครื่องกำกับรักษาให้เขาได้ยึดหลักอันดีงามนี้ไปปฏิบัติตัวเองเพื่อความเป็นคนดีต่อไป สกุลนั้นก็รักษา สกุลนี้ก็รักษา ที่ใกล้ไกลก็รักษา กว้างแคบรักษาเหมือนกัน โลกจะมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบร่มเย็นเห็นประจักษ์ นี่เพราะธรรมของพระพุทธเจ้า

เราเห็นประจักษ์อยู่อย่างนี้ จะว่าธรรมนี้ปลอมยังไง ว่าธรรมนี้ไม่มียังไง ถ้าเราอยากเห็นฤทธิ์เห็นเดชของอรรถของธรรมของพระพุทธเจ้า เราก็ต้องแสดงฤทธิ์เดชแห่งความพยายามของเรา ให้เหมาะสมกับธรรมที่เป็นฤทธิ์เป็นเดชเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์วิเศษนั้น ลองดูก็รู้นี่จะว่ายังไง การฆ่ากันเป็นของของดีแล้วเหรอ พิจารณาซิ เพียงรายเดียวเท่านั้นมาฆ่ากันต่อหน้านี้เป็นยังไง สมมุติว่าเรานั่งอยู่ในท่ามกลางสงฆ์อยู่นี้ด้วยกัน

มีรายใดรายหนึ่งมาฆ่ากันที่ตรงนี้เป็นยังไง กระเทือนไหม กระเทือนมากไหม ทั่วประเทศไทยจะได้ทราบทั่วถึงกันหมด นั่นเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อไร พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงห้ามไม่ให้ทำ

อทินนาทานก็เหมือนกัน สมบัติของใครใครก็รักใครก็สงวน ไม่มีสิ่งใดที่จะสงวนยิ่งกว่าสมบัติของตน จิตใจเป็นของสำคัญมาก กำเริบเสิบสานได้อย่างรุนแรงมากยิ่งกว่าสมบัติที่หายไป เพราะการฉกการลักการขโมยกันนั้น ถ้าให้กันด้วยความพออกพอใจให้กันสักเท่าไรก็ตาม ไม่มีความกระทบกระเทือน ไม่มีความบอบช้ำ มีความยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสุขความสบายใจ รื่นเริงบันเทิง และระลึกถึงบุญถึงคุณต่อกันไปจนกระทั่งถึงวันตายไม่มีสิ้นสุด เพราะความเย็นแห่งธรรมข้อนี้ แห่งศีลข้อนี้นั่นฟังซิ เรายกตัวอย่างเอาอย่างนี้ ถ้าเราตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้เห็นฤทธิ์เห็นเดชของธรรมจริง ๆ เราก็ต้องเป็นผู้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติให้มีฤทธิ์มีเดชในตัวเองด้วยการปฏิบัติธรรม ทำไมธรรมจะไม่แสดงฤทธิ์เดชความศักดิ์สิทธิ์วิเศษให้เห็นประจักษ์ ต้องเห็นอย่างไม่สงสัย

เราไปไหนมาไหนสบายไหม การไม่ฆ่าไม่เบียดเบียนไม่ทำลายกัน แสนสบาย ไว้ใจกันได้หมด ไปที่ไหนไปเถอะ ไม่ต้องกลัวว่าภัยจะเกิดขึ้นจากมนุษย์เบียดเบียนทำลายเอ้า สมบัติเงินทองข้าวของมีไว้ที่ไหน เอ้า มีไว้เถอะไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องกลัวว่าใครจะมาฉกมาลัก ใครก็รู้ว่าเป็นของใครของเราอยู่แล้ว ไม่ใช่ของตัวเอง ไม่ฉกไม่ลักไม่ทำเพราะอำนาจแห่งศีลธรรมที่ต่างคนต่างรักษาอยู่แล้ว แล้วเย็นไหมพิจารณาซิ จะไปรักษาสมบัติให้วุ่นวายทั้งกลางวันกลางคืนไม่ได้หลับได้นอน ให้ลำบากลำบนอะไรกัน

นี่ก็เพราะความที่เราไม่เห็นว่าธรรมเป็นของสำคัญนั่นเอง มันถึงได้รับความทุกข์ความลำบาก เห็นประจักษ์อยู่อย่างนี้ จะว่าธรรมพระพุทธเจ้าไม่จริงได้ยังไง

กาเมสุ มิจฉาจาร ก็เหมือนกัน ลูกใครผัวใครเมียใครหลานใคร รู้กันอยู่แล้วไม่มีใครที่จะรู้ยิ่งกว่ามนุษย์ ต่างคนต่างมีขอบเขตมีเหตุมีผลเป็นเครื่องรักษาตนแล้ว จะทำงานในบ้านนอกบ้านไปที่ไหนไปเถอะ ไม่ต้องมีความระแวงแคลงใจซึ่งกันและกันซึ่งเป็นเรื่องใหญ่โตที่สุด ก็คือเรื่องระหว่างสามีภรรยา เอ้า ต่างคนต่างเด็ดลงไปซิ ฤทธิ์เดชของการรักษาธรรมมี ธรรมก็แสดงฤทธิ์เดชให้เห็นเป็นความสุขความสบาย ไม่เหมือนฤทธิ์เดชของกิเลสที่ทำคนให้ล่มจมไปมากมายแล้วเรายังไม่เข็ดไม่หลาบ เรื่องฤทธิ์เดชของธรรมแสดงให้มีความร่มเย็นเป็นสุข นี่พิจารณาซิ ข้อที่ ๓ เราพูดย่อ ๆ ให้ฟัง

มุสาก็เหมือนกัน พูดมีคำสัตย์คำจริง พูดไม่หลอกลวงโกหกซึ่งกันและกัน ทำไมจะไม่เย็นใจคนเรา จะไม่ตายใจต่อกันล่ะ เด็กพูดก็เป็นความจริง ผู้ใหญ่พูดก็เป็นความจริง ไม่โกหกหลอกลวงต้มตุ๋นกันดังที่เป็นอยู่นี้ เย็นไหม นี่ก็เย็น เพียง ๕ ข้อเท่านี้ก็พอแล้ว

อย่างสุราก็เหมือนกัน สุราใครๆ แม้แต่เด็กก็ยังทราบว่าสุรานั้นคือของมึนเมา ไม่ใช่เป็นของดี ผู้ใหญ่เราทำไมจึงต้องเสกสรรว่าเป็นของดิบของดี ไปที่ไหนอยู่ที่ใดสมาคมใด มีแต่สุราออกหน้า คือ น้ำบ้าออกหน้า คนจะไม่เป็นบ้าได้ยังไง แล้วมันดียังไง คนไม่กินเหล้ากับคนกินเหล้า คนไม่เมากับคนเมาต่างกันอย่างไร ดูซิ เพียงเท่านี้เราก็ทราบแล้ว คนไม่เมาจะอยู่ด้วยความสงบ มีสติสตัง มีปัญญารอบตัว ไม่เสียความสวยงาม แต่คนเมาเป็นยังไง มันมีไหมมรรยาท ยิ่งกว่ามรรยาทของสัตว์เสียอีก หาความสวยงามได้ที่ไหนเพราะการเมาสุรานี่ เมาจนกระทั่งถึงขี้ทะลักออกมามันก็ยังไม่รู้ตัว แล้วยังสวยอยู่เหรอยังงั้น เมาเลยบ้าไปแล้ว ยังขี้ทะลักออกมาต่อชุมชนยังงั้น มันดีไหม น้ำสุราทำคนถึงขนาดนั้น ดีไหมพิจารณาซิ

เวลาเราเกิดมาทีแรก พ่อแม่ไม่ได้เอาน้ำสุรามากรอกปากเรา แล้วเราทำไมจะไปดื้อด้านหาญทำอย่างนั้น เราหยุด..เด็ด ไม่ทำแล้วเป็นยังไง นี่เพียงเท่านี้ก็เย็นมากแล้วโลก นี่ละเรื่องธรรมที่จะให้แสดงฤทธิ์เดชให้โลกได้เห็น โลกต้องแสดงความสามารถปฏิบัติธรรมด้วยฤทธิ์เดช ด้วยกำลังวังชากำลังศรัทธา ความอุตส่าห์พยายามทุกสิ่งทุกอย่างของเราซึ่งเป็นความดีที่จะรักษาธรรมไว้ได้ เอ้า ทำลงไป ลองดูซิธรรมจะไม่ปรากฏให้เห็นได้ยังไง ธรรมมีอยู่แล้ว คนหากไม่รักษาธรรมเฉยๆ นี่เรายกตัวอย่างอย่างนี้ละ

โลกถ้าได้ปฏิบัติตามอรรถตามธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่ว่าในแง่ใดจะต้องแสดงความสุขความสงบเย็นใจให้ได้เห็นให้ได้ชม ให้เป็นที่ภูมิใจทั้งตนเองและผู้เกี่ยวข้องมากน้อย ตลอดสังคมและทั่วโลกดินแดนต่างคนต่างมีศีลธรรมด้วยกันแล้ว จะเย็นที่สุดเลย เดี๋ยวนี้เป็นยังไง ร้อนที่สุดก็คือความไม่มีศีลมีธรรมนั่นเอง ทำอะไรลงไปมีแต่เรื่องสังหารอรรถสังหารธรรม ซึ่งเท่ากับสังหารตนเอง ทำลายตนเองให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย โลกจึงได้เดือดร้อนวุ่นวาย ไม่ใช่อยู่ๆ ก็เดือดร้อนขึ้นมา แต่เป็นเพราะปฏิบัติผิดจากศีลจากธรรมที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนั่นแล

นี่ละที่ว่าศาสนาเสื่อมๆ เพราะความไม่เชื่อ อันใดมีอยู่ก็ตามไม่เชื่อว่ามี แล้วก็ฝืนทำลงไปตามเรื่องความหลอกลวงของกิเลส ซึ่งเป็นตัวจอมปลอมที่สุด หลอกโลกให้ล่มจมมามากต่อมากแล้วก็ไม่ได้เข็ดกัน ต่างคนต่างสะสมขึ้นมา ต่างคนต่างยกย่องชมเชย ของต่ำๆ ที่สุดที่ปราชญ์ทั้งหลายตำหนิก็ยกขึ้นมาชม จะว่ายังไง อันนี้ให้พิจารณาเอาเอง เวลานี้กำลังออกหน้าออกตาสิ่งเหล่านี้ แล้วสิ่งเหล่านี้เมื่อมีขึ้นมากๆ เป็นยังไง มันกัดกันเหมือนหมานี่ ไม่ได้เหมือนมนุษย์เลย เพราะวิชานี้เป็นวิชาของสัตว์เดรัจฉาน วิชามนุษย์ต้องมีมารยาทต้องมีศีลธรรม ต้องมีขอบเขตรู้จักสูงรู้จักต่ำ ต้องรู้จักเก็บรู้จักรักษาให้อยู่ในความสวยงามพอดี แม้ยังละไม่ได้ก็ให้ต่างคนต่างระมัดระวังรักษาด้วย

มารยาทของมนุษย์ที่มีศีลมีธรรม และมีหิริโอตตัปปะภายในจิตใจ ก็สวยงามไปตามหลักของมนุษย์ไม่ได้เสียหายอะไร

เช่นอย่างครอบครัวผัวเมีย กาเมสุ มิจฉาจาร เหล่านี้ และกามราคะอย่างนี้ ให้ต่างคนต่างระมัดระวังรักษาก็สวยงาม โลกอันนี้เคยมีมาอย่างนี้ ปราชญ์ท่านไม่ได้ตำหนิที่มันเลยขอบเขตเหตุผลนั่นซิ มันต่ำทรามลงไปจนกระทั่งถึงตำหนิ ใครจะไม่ตำหนิ ตามีอยู่ หูมีอยู่ ใจมีอยู่ รู้อยู่เห็นอยู่ในสิ่งไม่ดีทั้งหลายที่หาญทำกันนั้นน่ะ มันน่าตำหนิก็ต้องตำหนิ ทีนี้เมื่อต่างคนต่างรักษาดังที่กล่าวมาแล้วนี้ โลกก็สวยงามสงบร่มเย็น แม้จะละไม่ได้ก็ไม่เป็นภัย เพราะธรรมชาตินี้มีประจำโลกมา มีธรรมเป็นเครื่องกำกับรักษาเหมือนไฟที่อยู่ในบ้านในเรือนของเรา เราใช้ไฟ ไฟเป็นของจำเป็นที่จะละไม่ได้ แต่เราก็จะต้องรักษาภัยที่มันจะเกิดขึ้นจากไฟ แล้วนำไฟไปทำประโยชน์ได้

นี่ก็เหมือนกัน ไม่ใช่ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นโทษเสียอย่างเดียว ๆ คุณค่าก็มี คนอยู่ในโลกด้วยกัน ย่อมมีความรักความสงวนกัน ด้วยความเป็นธรรม อยู่ด้วยกันด้วยความอบอุ่นเย็นใจ เช่นอย่างสามีภรรยาลูกเต้าหลานเหลน อยู่ด้วยกันด้วยความเป็นธรรม ทั้ง ๆ ที่ต่างคนก็มีกิเลสประเภทที่อยู่ในจริตจิตใจก็ตาม แต่ไม่เห็นมีอะไรเสียหาย ถ้าเราไม่เอากิเลสตัวผาดโผน ตัวเป็นประเภทของสัตว์เดรัจฉานเข้าไปทำลาย เข้ามาออกหน้าร้านเพ่นพ่านทั่วบ้านทั่วเมืองเสียเท่านั้น มันจึงไม่น่าดูที่สุด จะว่ายังไง

ศีลธรรมพระพุทธเจ้าเป็นยังไง ถ้านำมาปฏิบัติทำไมจะไม่งาม ไม่มีใครที่จะงามเกินมนุษย์ของเราในการปฏิบัติศีลธรรม เพราะเหมาะสมอย่างยิ่งแล้ว มนุษย์กับศาสนาเข้ากันได้อย่างสนิท ตั้งแต่ขั้นต้นแห่งศาสนาธรรมถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีอะไรใครเกินมนุษย์เรา ถ้านำมาประพฤติปฏิบัติรักษาก็เห็นผลประจักษ์น่ะซิ

แต่นี้ไม่ได้สนใจ เพราะอะไร ก็เพราะอำนาจของฝ่ายต่ำ คนนั้นก็เสริม คนนี้ก็เสริม พูดกันคำใดออกมามีแต่เรื่องที่จะทำลาย ๆ คิดออกมาแง่ใดมีแต่ฟืนแต่ไฟ แล้วมันจะเป็นน้ำเป็นท่าให้ร่มเย็นเป็นสุขไปได้ยังไง มันก็ต้องเป็นฟืนเป็นไฟไปตาม ๆ กันหมดนั่นแล

เอ้า ทีนี้ย่นเข้ามาหานักปฏิบัติของเรา ซึ่งเป็นผู้บำเพ็ญเพื่อธรรมอันสูงยิ่งกว่านี้ ความสุขยิ่งกว่านี้ ความเป็นสารคุณยิ่งกว่านี้ เป็นยังไงในขณะหนึ่ง ๆ ใจคิดเรื่องอะไรมาก เข้าใจว่าคิดเรื่องนี้มากกว่าเรื่องใด ๆ เพราะในหัวใจแต่ละคนเป็นอย่างเดียวกัน เวลาจิตหาความสงบไม่ได้ จิตไม่มีหลักมีฐานไม่มีกฎมีเกณฑ์ บังคับไม่อยู่แล้ว จะต้องคิดแต่เรื่องนี้มากยิ่งกว่าเรื่องอื่น ๆ และเผาตนเองให้ร้อนมากยิ่งกว่าเรื่องอื่นใดเช่นเดียวกัน พอเราพยายามบำเพ็ญรักษาด้วยความตะเกียกตะกายไม่หยุดไม่ถอย สิ่งเหล่า

นี้จะค่อยสงบตัวลงไป ๆ จิตใจก็สงบเป็นความสุขความเย็นใจ หายกังวลกับสิ่งเหล่านี้ไปโดยลำดับลำดา

เราก็ทราบได้ชัดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ก่อกวนได้มากที่สุด และทำให้ได้รับความทุกข์ภายในจิตใจมากที่สุดในขณะที่จิตของเราสงบ เราทราบได้อย่างนั้น นี่ก็พิจารณาเข้าไปซิ เมื่อจิตมันหนักในเรื่องอะไรดังที่กล่าวมานี้ อะไรเป็นยาแก้ พระพุทธเจ้าท่านก็สอนไว้แล้ว นี้ก็เคยเทศน์มาไม่รู้กี่ครั้งกี่หน เอาจนกระทั่งถึงจิตสงบ นอกจากความสงบแล้วเอาปัญญาสอดส่องมองทะลุไปหมด รูปร่างกลางตัวที่ว่าเป็นหญิงเป็นชาย เป็นสัตว์เป็นบุคคล มันเป็นที่ตรงไหน เอาสติปัญญาหยั่ง คือ ความจริงหยั่งเข้าไปให้ถึงความจริง ๆ ๆ แล้วรู้ตามเป็นจริง ปล่อยวางได้โดยไม่ต้องสงสัย

บังคับให้ยึดก็ยึดไม่ได้ เมื่อได้รู้แจ้งเห็นจริงตามส่วนแห่งธรรมที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว ได้รู้ได้เห็นแล้ว ทีนี้ไม่คิดไม่ยุ่ง จะคิดแต่เรื่องที่จะเปิดทางออกเท่านั้นละ เปิดทางออกโดยลำดับ กว้างไปโดยลำดับ สิ่งที่เคยตีบตันอั้นตู้ก็ห่างกันไป ๆ ในบรรดาธรรมทั้งหลายที่จะเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นก็กว้างขวางออกไป ๆ ด้วยอำนาจของปัญญา มีความสามารถแก่กล้า สว่างกระจ่างแจ้งและละเอียดแหลมคมไปโดยลำดับ และแทงทะลุกิเลสไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งพุ่งตัวออกได้จากวัฏจิตวัฏจักรภายในใจของตน เห็นโลกนี้ว่างไปหมดเลยที่นี่

ดังที่ท่านกล่าวไว้ในมาณพ ๑๖ คน มีโมฆราชเป็นสำคัญ ดูก่อนโมฆราช เธอจงดูโลกให้เป็นของว่างเปล่า แล้วจะไม่กลับมาสู่โลกนี้อีก เราพูดย่อ ๆ ว่าอย่างนั้น **สุญฺญโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ โมฆราช สทา สโต** ในภาษาบาลีท่านว่าอย่างนั้น ให้ดูโลกเป็นของว่างเปล่า เมื่อพิจารณาไปถึงขั้นว่างแล้วจะต้องว่าง แต่ที่ทรงแสดงอย่างนั้น เพราะพระโมฆราชนั้นน่ะ ท่านมีอุปนิสัยสามารถที่จะรู้ธรรมประเภทนี้ได้อย่างรวดเร็ว จึงไม่จำเป็นจะต้องรื้อมาตั้งแต่ ก. ไก่ ก. กา อะไร บอกในจุดที่สำคัญ แสดงในจุดที่สำคัญเลย พระโมฆราชก็พุ่งทะลุเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาเลยโดยไม่ต้องสงสัย

นี่เพราะภูมิของจิตของธรรมสมควรกับภูมิธรรมข้อนี้แล้ว พระองค์ก็ทรงแสดงถึงเรื่องความว่างแห่งโลก คือว่างจากความเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นหญิงเป็นชาย เป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ ที่กิเลสเคยเสกสรรปั้นยอว่าเป็นของดิบของดีของมีค่ามีราคา กลายเป็นของว่างเปล่าจากสิ่งเหล่านี้ จากความเป็นอย่างนี้ไปหมดไม่มีอะไรเหลือ นั่น ท่านว่าว่าง ๆ อย่างนั้นต่างหาก ไม่ใช่ว่าว่างเพราะสิ่งเหล่านี้ไม่มี ในเมื่อตาเห็นอยู่ หูได้ยินอยู่ ไม่มียังไง มันก็มี แต่สำคัญที่จิตไม่ไปยึดไปถือ ไม่ไปสำคัญมั่นหมาย ไม่ไปแบกไปหามเท่านั้นเอง มันก็ว่างไปหมด นี่จิตว่างเป็นอย่างนั้น

ว่างอันหนึ่งก็ว่างอย่างที่ว่าเหมือนอะไรไม่มีจริงๆ ก็มี อันนี้มอบให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายทราบเองในความว่างของจิต เพราะว่างอย่างนั้นจริงๆ ก็มี แต่ต้องว่างจากความเป็นสัตว์เป็นบุคคลนี้ไปก่อน ก่อนไปถึงความว่างประเภทนั้น เพราะนี้เป็นทางเดินความปราศจากความเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นต้นไม้ภูเขา เข้าสู่ความว่างโดยหลักธรรมชาติของจิต นั่น มันเป็นทางเดินเข้าไปๆ มันก็รู้เองๆ เห็นเองๆ

วันนี้ได้กล่าวถึงเรื่องสารธรรม ที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงอุบัติขึ้นมานี้มากต่อมาก นี่คือหลักความจริง ไม่มีอันใดที่จะคัดค้านต้านทานหรือลบล้างได้ และยังจะเป็นไปอีกตลอดไป เช่นพระพุทธเจ้าของเรานี้ผ่านไปแล้ว ท่านก็บอกไว้อีกว่าพระศรีอารยเมตไตรยจะลงมาตรัสรู้ต่อไปอีก นั่น ในภัทรกัปนี้มีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ท่านก็บอกเอาไว้ ใครเป็นคนบอก คนโง่มาบอกได้ยังไง ศาสดาเป็นผู้บอกเป็นผู้สอนโลก เป็นผู้ทำประโยชน์ให้โลกมามากต่อมาก ทำโลกให้ดีให้วิเศษให้เลิศเลอมามากต่อมากแล้ว ทำไมจะพูดสิ่งเหล่านี้ผิดๆ เพี้ยนๆ และหลอกลวงต้มตุ๋นโลกไปได้เล่า เป็นไปไม่ได้หลักความจริงมีอย่างนั้น

จากนั้นพระพุทธเจ้าก็จะมีต่อไปอีกโดยลำดับลำดา อย่าว่าแต่ที่เป็นมาแล้วเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมจะไม่มีจำนวนมากเป็นล้านๆๆๆ ล่ะ ก็เพราะความจำเป็นของสัตว์โลกที่คอยพึ่งอยู่ เหมือนกับหมอกับยา หมอเดินผ่านมาเท่านั้นคนไข้ยิ้มแย้มแจ่มใสทั้งๆ ที่ยังไม่ได้สัมผัสสัมพันธ์กับหยูกกับยาเลย เพราะอะไร เพราะหวังพึ่ง มันจะเป็นจะตายจริงๆ โรคภัยไข้เจ็บมันบีบบังคับ ทำไมจะไม่เห็นหมอเป็นเทวดา เห็นหยูกเห็นยาเป็นสวรรค์ชั้นฟ้าชั้นพรหมไปล่ะ มันต้องเห็น เมื่อคนจะตายแล้วเป็นอย่างนั้น นี่ก็เหมือนกันอุปนิสัยสามารถมีอยู่ เห็นโทษเห็นทุกข์เต็มหัวใจแต่หาทางออกไม่ได้ เมื่อมีผู้มาชี้แจงทางออกทำไมจิตจะไม่กระหยิ่มล่ะ แล้วก็หลุดพ้นไปจนได้นั่นแล

นี่ละความจำเป็นของสัตว์โลกมีอยู่อย่างนี้ พระพุทธเจ้าจึงต้องเป็นมาอย่างนั้น เพราะสิ่งที่บีบบังคับให้สัตว์โลกได้ดิ้นรนกระวนกระวาย หาที่หลบที่ซ่อนหาที่หลีกหาที่หลุดพ้นมีอยู่นี่ คืออะไร คือกิเลส มันบีบบังคับหากาลหาเวลาได้ที่ไหน มีขอบมีเขตเมื่อไร ไม่มีเบื้องต้นไม่มีเบื้องปลายก็คือกิเลสนั่นเอง บีบบังคับจิตใจของสัตว์โลกแต่ละดวงๆ ไม่มีว่างจากธรรมชาตินี้เลย นอกจากพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์เท่านั้น

เมื่อเป็นเช่นนั้น เวลาพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาทำไมจะไม่รื่นเริงบันเทิง ไม่ดีอกดีใจ ทั้งๆ ที่ทุกข์บีบบังคับอยู่ก็ยิ้มแย้มแจ่มใสได้ เพราะความหวังเต็มหัวใจนั้นละพาให้ยิ้มแย้มแจ่มใส ว่าจะมีหวังพ้นทุกข์ไปได้ เหมือนกับเรามองเห็นหมอและยานั้นแหละทั้งๆ ที่ยังไม่รักษาก็ยิ้มแล้ว หวังแล้วว่าจะหายจากโรคเพราะยาเพราะหมอ คนไข้หนักเป็นอย่างนั้น นี่ก็เหมือนกัน ผู้ที่เห็นภัยในวัฏทุกข์ในวัฏสงสารนี้มีจำนวนไม่น้อย ดังที่

กล่าวแล้วนี้ ท่านเหล่านี้เองเป็นผู้ที่กระหยิ่มมากที่สุดยิ่งกว่าใครๆ พอได้ยินได้ฟังธรรมเท่านั้นก็พุ่งเลย นี่เป็นอย่างนี้

นี่คือหลักความจริงที่ประจำโลกมานานแสนนาน และยังจะเป็นไปอีกตลอด ถ้าหากไม่มีธรรมเป็นเครื่องแก้เครื่องปลดเปลื้องแล้ว โลกนี้จะหาเงื่อนต้นเงื่อนปลายไม่ได้ หมุนไปเวียนมาอยู่อย่างนี้ตลอดกี่กัปกี่กัลป์ ไม่มีทางที่จะนับได้เลย แต่เมื่อมีธรรมมาตัดให้ขาดวรรคขาดตอนไป ภพชาติก็ย่นเข้ามาๆ สุดท้ายก็ผ่านไปได้พ้นไปได้ เพราะอำนาจแห่งธรรมคือความดีงามที่ตนได้สร้างมา

พวกเราทั้งหลายได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาจะให้เลิศเลอขนาดไหนอีก ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ความดีทำที่ไหนได้ทั้งนั้น เวลานี้มาปฏิบัติจิตตภาวนา เอ้า จิตไม่รวมก็ตาม ความดีเราทำลงไปมันต้องได้ความดี และยิ่งเห็นประจักษ์ด้วยแล้ว มันก็ยิ่งพุ่งๆๆ จนกระทั่งหลุดพ้นไปโดยสิ้นเชิง หมดปัญหาโดยประการทั้งปวงในบรรดาที่ว่าวัฏจักรวัฏจิตที่เคยเป็นมาแล้ว เป็นอันว่าขาดสะบั้นไปจากจิตใจ ต่อไปจะเป็นไปอีกไหม รู้ได้ชัดๆ ภายในจิตใจ เพราะฉะนั้นท่านผู้รู้ธรรมถึงขั้นอรหัตภูมิแล้ว ไม่สามารถที่จะนำจิตเป็นวัฏจิตวัฏจักรนั้นมาวินิจฉัยใคร่ครวญมาแสดงได้อย่างเต็มปากเต็มหัวใจได้ยังไง ก็ท่านเป็นผู้เป็นเสียเอง

เวลากิเลสมัดหัวใจท่านก็เป็นมา ตะเกียกตะกายท่านก็เคยตะเกียกตะกายมาแล้ว เพราะอำนาจของกิเลส สู้กิเลสไม่ได้ ต้องได้ตะเกียกตะกายล้มลุกคลุกคลาน มีแต่ความทุกข์ความทรมานเพราะกิเลสบีบบังคับ ท่านก็รู้แล้วท่านก็เป็นมาแล้ว แต่เวลาได้ชำระกิเลสเป็นลำดับลำดา จนกระทั่งกิเลสสิ้นไปๆๆ ขาดสะบั้นลงไปจากใจ ไม่มีเงื่อนใดที่จะมาต่อมาเสริมมาบีบบังคับอีกแล้ว ท่านทำไมจะไม่รู้ เมื่อท่านรู้อย่างประจักษ์ใจของท่านแล้ว ทำไมท่านจะพูดไม่ได้ มันอยู่กับจิต ไม่มีอะไรเกินจิตที่จะรู้ ยิ่งจิตที่หลุดพ้นด้วยแล้ว ยิ่งเป็นจิตที่ฉลาดแหลมคมที่สุด ไม่มีจิตดวงใดเสมอเหมือนเลย

ท่านจะไม่รู้ได้ยังไงว่าความหลุดพ้นเป็นอย่างไร และสิ่งที่พาให้เกิดแก่เจ็บตายหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงคืออะไร ก็ท่านรบกับสิ่งที่เหล่านี้มาแล้วนี่ จนถึงจะเป็นจะตายเวลาหลุดพ้นจากกันขาดสะบั้นจากกันระหว่างกิเลสกับจิต ที่พาให้เกิดแก่เจ็บตายนั้นได้หลุดพ้นหรือได้ขาดสะบั้นจากกัน ทำไมท่านจะไม่รู้และทำไมท่านจะพูดไม่ได้ ท่านไม่เอาความจริงทั้งหลายที่เป็นอยู่ในหัวใจท่านเอง มาแสดงให้โลกทั้งหลายได้ทราบ ท่านจะไปเอาที่ไหน

พระพุทธเจ้าท่านก็เอานั้นเองละ พระสาวกทั้งหลายท่านก็เอาความจริงของท่านที่รู้ที่เห็นที่เป็นมาแล้วนั้นแล สั่งสอนสัตว์โลกให้ได้รู้จริงเห็นจริง ผู้ที่เชื่อตามพระพุทธเจ้าก็ค่อยตะเกียกตะกายไป ค่อยผ่านไปๆ สุดท้ายก็ผ่านพ้นไปโดยไม่ต้องสงสัย เพราะ

ธรรมนี้เรียกว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้ว ชอบเพื่อจะให้ได้รับความดีงามทั้งหลาย จนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีคำหลอกลวงต้มตุ๋นแฝงอยู่แม้แต่น้อยเลย นี่ละธรรมเป็นความจำเป็นต่อโลกอย่างนี้เอง

เราได้มาพบพระพุทธศาสนา และได้มาบวชในพระพุทธศาสนาในเวลานี้ ให้บำเพ็ญตัว อย่าคิดกังวลวุ่นวายกับสิ่งใดนอกจากความดีที่เรามุ่งหมายเข้ามาบวชนี้เท่านั้น เวลาบวชนี้เป็นสำคัญ ออกจากนี้ไปแล้วกิจการงานนี่ยุ่งเหยิงวุ่นวายหาเวลาไม่ได้ เดี๋ยวกิเลสก็มาหลอกซ้ำเข้าไปอีก มาก็เหนื่อยเมื่อยล้า ทำงานอะไรไม่ได้ ทำความดีไม่ได้ ภาวนาไม่ได้ ก็ได้ยินแต่เสียงดังครอกๆๆ อันนั้นได้ นั่น แล้ววันหนึ่งคืนหนึ่งก็เป็นแบบเดียวกันๆ เสียเวล่ำเวลาไป สุดท้ายตายเปล่าๆ เกิดประโยชน์อะไร นี่เวลานี้ไม่ใช่แบบนั้น เป็นเวลาที่เราจะบำเพ็ญคุณงามความดีให้เกิดขึ้นกับใจของเรา จึงอย่าได้พากันนอนใจ ให้อุตส่าห์พยายาม

เชื่อปราชญ์จอมฉลาดที่สุดคือศาสดาองค์เอกนี่ เราจะได้เป็นศิษย์ที่มีครู วัฏวนก็จะย่นเข้ามา ความดีทั้งหลายที่จะทำให้เราเกิดสุขก็จะเป็นที่หวังของเรา เพราะการสร้างความดีของเรา

เอาละ การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร ขอยุติเพียงเท่านี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

งานอันละเอียดลออ

พระนักปฏิบัติเราที่มุ่งหวังต่ออรรถต่อธรรม ให้เล็งเห็นอรรถธรรมคือเหตุผลประจำใจ และการแสดงออกอยู่ตลอดเวลา เพราะงานใดๆ ในโลกนี้ไม่ได้เป็นงานที่หนักและเป็นงานที่ละเอียดลออมากยิ่งกว่างานชำระจิตใจ งานนี้หนักมาก หนักอยู่โดยสม่ำเสมอ และใช้ความละเอียดลออโดยการพินิจพิจารณา ไม่ได้เหมือนงานอื่นๆ ดังที่โลกเขาทำกัน แม้พระเราทำงานอื่นๆ ก็เช่นเดียวกับโลกเขาทำกัน จะผิดกันอยู่บ้างก็คืองานของพระซึ่งเคยใช้ความพินิจพิจารณา มีสติเป็นเครื่องกำกับอยู่แล้วเท่านั้น แต่พอย้อนเข้ามาสู่จิตตภาวนานี้โดยเฉพาะแล้ว จะเป็นงานที่ละเอียดลออมากที่สุด

การศึกษาเล่าเรียนก็ว่ายากแต่เพียงเป็นความจดจำ แต่ความจดจำถ้าจิตจดจ่อก็จำได้ง่าย ถ้าจิตไม่จดจ่อก็ไม่รู้เรื่องอีกเช่นเดียวกัน ยิ่งงานจิตตภาวนาด้วยแล้วยิ่งใช้ความละเอียดลออมากยิ่งกว่ากว่านั้นอีกมากมาย ด้วยเหตุนี้อุบายวิธีการต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ในการประกอบความพากเพียรจึงมีมาก เช่น สถานที่ก็เป็นอุบายอันหนึ่ง ปัจจัยทั้ง ๔ แต่ละอย่างๆ ล้วนแล้วแต่ทรงสั่งสอนไว้อย่างละเอียดลออ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่พระจะปฏิบัติให้เหมาะสมตามพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนนั้น ถ้าได้คลาดเคลื่อนไปก็ชื่อว่า คลาดเคลื่อนจากความถูกต้องดีงาม การภาวนาก็ไม่สะดวก

ผู้มาศึกษาให้ใช้ความสังเกตให้มาก อย่ามาอยู่เฉยๆ อยู่จนชิน ชินแล้วก็เป็นเรื่องอธรรมไปเสีย เรื่องคำว่าธรรมเลยไม่มีในใจ นี่ละสำคัญตรงนี้ที่การภาวนาไม่ไปถึงไหนได้ การเดินจงกรมเดินให้ถึงเหตุถึงผลอย่างไรบ้างหรือไม่ เวลาเดินไปมากๆ มีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า....จิตเป็นอย่างไร นั่งนานๆ เกิดทุกขเวทนาขึ้นมามากน้อยจนถึงขั้นจะทนไม่ไหวจิตเป็นอย่างใด มันต้องได้อุบายจากอิริยาบถนั้นๆ อยู่โดยดีถ้าเราภาวนาจริงๆ อดอาหารก็เป็นเครื่องบรรเทาธาตุขันธ์ที่มีกำลังมาก คอยแต่จะทับจิตใจให้อ่อนตัวลงไป กิเลสก้าวได้ง่ายคล่องตัวขึ้นโดยลำดับ ถ้าฉันให้อิ่มให้เต็มธาตุเต็มขันธ์เต็มตามความต้องการแล้วอย่างไรก็ไปไม่รอด เมื่ออยู่ในวัยที่ธาตุขันธ์มันดีดมันดิ้นอยู่แล้วเป็นอย่างนั้น จึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณา ใช้ความระมัดระวังในการขบการฉัน

การหลับนอนก็เหมือนกัน ถ้านอนมากเป็นอย่างไร นี่ก็เป็นเครื่องเสริมอีก เสริมก็มีแต่เรื่องเสริมกิเลสทั้งนั้นแหละ ไม่ใช่เสริมอรรถเสริมธรรม การเสริมธรรมต้องเป็นเรื่องฝืนความพอใจความชอบใจอยู่ทุกระยะ เพราะธรรมกับกิเลสต่อสู้กันเป็นอย่างนั้น การนอนจะนอนให้เต็มหูเต็มตาเต็มตามความต้องการก็ไม่ได้ นอนพอพักผ่อนร่างกายเพื่อสืบต่อความพากเพียรต่อไปเท่านั้น ไม่ใช่นอนเพื่อเอาความสุขความสบายจริงๆ

เหมือนโลกเขานอนกัน ท่านจึงมีการกำหนดเอาไว้ว่า ระยะนั้นนอน ระยะนั้นพักผ่อน ระยะนั้นเดินจงกรม ระยะนั้นนั่งสมาธิภาวนา ตามหลัก **อปัณณกปฏิปทา** ที่เคยแสดงให้ฟังแล้ว ซึ่งมีบทมีบาทมีเครื่องบังคับให้พอเหมาะพอดีที่ธรรมจะเกิด ที่จะเป็นการเสริมอรรถเสริมธรรมให้มีกำลังมากขึ้น ธรรมจึงเจริญได้ ถ้าจะปล่อยให้เป็นไปตามใจแล้วไม่มีวันที่ธรรมจะเจริญในใจ แม้ความสงบก็หาไม่ได้ จะอยู่ในวัยใดก็ไม่สำคัญ เพราะกิเลสไม่มีวัย กิเลสคือกิเลสตัวคึกคะนองอยู่ภายในใจนั่นแล จึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณา

พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญอยู่ในป่า ตั้งแต่วันเสด็จออกทรงผนวช เวลาที่สมบุกสมบันจริงๆ ก็ ๖ ปี การต่อสู้กับกิเลสไม่มีใครที่จะได้รับความทุกข์ความลำบากเหมือนพระพุทธเจ้า ที่ทรงฝึกทรมานพระองค์ในเวลาบำเพ็ญนั้น ตามตำรับตำราเราก็เห็นด้วยกัน อ่านแล้วเกิดความสลดสังเวชน้ำตาร่วง เราเป็นอย่างนั้น สงสารพระองค์ยิ่งทรงอดพระกระยาหารด้วยแล้ว แหม ใครทำได้อย่างนั้น คิดดูซิรุนแรงไหม เพราะพระองค์เห็นว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่ต่อสู้กับกิเลสโดยถูกต้อง จึงได้ทรงทุ่มเทพระสติกำลังความสามารถตลอดถึงชีวิตเลือดเนื้อก็สละลงไปในเวลานั้นถึง ๔๙ วัน เมื่อเห็นว่าไม่ใช่ทางแล้วจึงแยกจากนั้นออกพลิกเปลี่ยนเป็นทางใหม่

ถ้าพูดถึงเรื่องความรุนแรงในการต่อสู้ในท่าต่อสู้ ใครจะรุนแรงยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ถ้าพูดถึงขั้นเด็ดใครจะเด็ดกว่าพระพุทธเจ้า พูดถึงขั้นเพียรใครจะเพียรยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ความอดทนใครจะอดทนเกินพระพุทธเจ้า ความทุกข์ทรมานทั้งหลายที่รวมตัวเข้ามาเพราะความเพียรนั้นใครจะเกินพระพุทธเจ้า รวมแล้วมีแต่มหันตทุกข์ทั้งนั้น ด้วยการต่อสู้ที่ไม่ทรงท้อถอยลดละ จนกว่าจะเห็นดำเห็นแดงกันจริงๆ แล้วจึงทรงเปลี่ยนวิธีใหม่ นั่นดูซิเป็นอย่างไรวิธีการของท่านดำเนิน ถึงท่านจะดำเนินยังไม่ถูกทางก็ตาม แต่พระอาการทุกอย่างที่ทรงตั้งพระทัยหมายอรรถหมายธรรม คือแดนแห่งความตรัสรู้นั้นทรงเอาพระชีวิตชีวาเข้าแลกจริงๆ หนักหรือไม่หนัก ก็อย่างที่เราได้อ่านได้เห็นนั้นแล้วนั่นแหละดูเอา ทีนี้เมื่อหมุนมาอีกวิธีหนึ่งอันเป็นวิธีที่ถูกต้อง คือทรงเจริญพระอานาปานสติ นี่ก็ทรงตั้งสัตยาธิษฐานลงเลยว่า ถ้าไม่ได้ตรัสรู้ธรรมแล้วอย่างไรก็ต้องที่นั่งกับที่ตายเป็นที่เดียวกัน ไม่ยอมลุกเลย นี่เด็ดไหมฟังซิ

เราผู้ปฏิบัติธรรมต้องเอามาตรองมาพินิจพิจารณา ธรรมเหล่านี้มีแต่เป็นคติธรรมทั้งนั้นที่ศาสดาสอนไว้และพาดำเนิน ล้วนแล้วแต่เป็นลวดลายของศาสดาที่สอนโลกให้ได้ถือเป็นคติตัวอย่างเป็นอย่างดีทั้งนั้น เพราะความอ่อนแอไม่เคยทำผู้ใดให้สมมักสมหมายสมความมุ่งมาดปรารถนา นอกจากความเข้มแข็งความอุตส่าห์พยายามอดทน ดังที่ท่านทรงดำเนินมาแล้วนั้นเท่านั้น

นี่เราก็ได้รับพระโอวาททุกแง่ทุกมุมแล้วจากพระองค์ หากจะทุ่มเทกำลังของเราลงเพื่อความเพียรที่ได้รับจากท่านมาแล้ว ก็ไม่ได้เป็นการเสี่ยงทาย ไม่เป็นการผิดหวัง เหมือนพระพุทธเจ้าที่ทรงดำเนินมาก่อนเรา ดูพระอาการที่แสดงทุกแง่ทุกมุมแห่งความเพียรมีแต่แบบอัศจรรย์ แบบใครทำตามไม่ได้ทั้งนั้น นี่ละเรื่องของศาสดาสละเพื่อโลก เพื่อสงสาร เฉพาะอย่างยิ่งสละเพื่อพระองค์ถึงความเป็นศาสดา ทรงสละอย่างนี้ เอาถึงเป็นถึงตาย ถึงขนาดที่ว่านั่งแล้วไม่ลุก ที่นั่งกับที่ตายเป็นที่เดียวกันถ้าไม่ตรัสรู้ธรรมเสียอย่างเดียวเท่านั้น นี่เด็ดไหมเราพิจารณาซิ อย่างนี้ละท่านผู้เป็นศาสดา คติตัวอย่างจึงไม่มีใครเกินศาสดา ที่เราทั้งหลายจะนำมาเป็นเครื่องสอนใจเรา แม้ไม่ได้แบบครูทุกกระเบียดก็ตาม ก็ยังอยู่ในแวดวงแห่งความเป็นศิษย์ที่มีครู และเรายังจะมีหวังต่ออรรถธรรมทั้งหลายที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้โดยถูกต้องแล้วนั้น ไม่ได้เสี่ยง ไม่ได้เป็นการทดลอง เพราะเป็นความถูกต้องหมดแล้ว

นั่นละศาสดาพาดำเนินท่านดำเนินอย่างนั้น เราจะหาใครเสมอเหมือนไม่มีในเรื่องความพากเพียรทุกแง่ทุกมุม ทีนี้เมื่อผลปรากฏขึ้นมาก็ไม่มีใครเสมอเหมือน ไม่มีใครเป็นคู่แข่งได้อีกเหมือนกัน ทรงรู้ทรงเห็นขึ้นมาด้วยสยัมภู คือรู้เองเห็นเอง เพราะการค้นคว้าโดยพระองค์เอง จนได้ธรรมประเภทที่เหนือโลกเหนือสงสารเหนือทุกสิ่งทุกอย่างมาครองพระทัย แล้วนำธรรมเหล่านี้ออกสั่งสอนโลกให้ได้หูแจ้งตาสว่าง พ้นจากนรกหมกไหม้แห่งความเกิดแก่เจ็บตายไม่หยุดไม่ถอยนี้ไปได้มากมายก่ายกอง

ธรรมใดที่จะเสมอเหมือนธรรมพระพุทธเจ้านี้ไม่มี เครื่องตายใจใดที่จะเสมอเหมือนเครื่องตายใจคือธรรมของพระพุทธเจ้านี้ไม่มี นี่ฝากเป็นฝากตายได้อย่างแท้จริง เพราะไม่มีคำว่าผิด เป็นความที่ถูกต้องล้วนๆ ผู้ปฏิบัติจึงควรภูมิใจตัวเองที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาและได้บวชมาเป็นนักปฏิบัติอย่างเราๆ ท่านๆ เวลานี้จึงไม่ควรนอนใจ สิ่งทั้งหลายที่เราเคยจำเจมาแล้วมากมายนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสความต่ำทรามทั้งนั้น มันจะเอาของดิบของดีของวิเศษวิโสอะไรมาให้เราได้ครอง พอเป็นความภาคภูมิใจเหมือนอรรถเหมือนธรรมเล่า เช่น ความขี้เกียจขี้คร้านความท้อแท้อ่อนแอเหล่านี้เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นสายทางของกิเลสพาเดิน หรือฉุดลากพวกเรามานานแสนนานแล้ว

การเกิดตายในวัฏจักรวัฏสงสารอันนี้ก็ไม่มีใครที่จะเกินเราๆ ท่านๆ ซึ่งเป็นนักเกิดแก่เจ็บตาย ในขณะเดียวกันก็คือแบกทุกข์หามทุกข์ไปด้วยทุกภพทุกชาติ มากน้อยตามกำลังแห่งบาปและบุญของตนที่ได้สร้างมา นี่ก็ไม่มีใครเกินเราๆ ท่านๆ ท่านจึงไม่ให้ประมาทซึ่งกันและกันเพราะเป็นนักด้วยกัน ถ้าพูดถึงเรื่องทุกข์ก็เป็นนักมหันตทุกข์มาแล้ว ตั้งแต่ขั้นมหันตทุกข์ หากว่าจิตนี้เป็นสิ่งที่ฉิบหายล่มจมไปได้จะไม่มีจิตดวงใด

ในแดนโลกธาตุนี้เหลืออยู่แม้ดวงเดียวเลยว่า ไม่ได้ถูกทุกข์มีมหันตทุกข์เป็นสำคัญ ได้เข้าย่ำยีตีแหลกแตกกระจัดกระจายไป แต่นี้เพราะจิตเป็นของไม่ตาย ถึงจะทุกข์ขนาดไหนถึงขั้นมหันตทุกข์ก็ยอมรับว่าได้รับมหันตทุกข์ แต่ไม่ยอมฉิบหายไม่ยอมตายไป เมื่อถึงวาระที่ควรจะผ่านพ้นก็ผ่านพ้นไปได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ไม่ใช่เป็นของเที่ยง ทุกข์ขนาดไหนก็มีวาระที่จะผ่านพ้นไปได้ตามกาลของมัน เพราะโลกนี้เป็นโลก **อนิจฺจำ** ทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีโลกใดแดนใดที่จะเลยขอบเขตแห่ง **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ไป เพราะฉะนั้น จิตที่ตกอยู่ในท่ามกลางแห่งภพทั้งสามนี้ จึงไม่มีผู้ใดหรือจิตดวงใดที่จะไม่เป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ได้

ทุกข์เกิดแล้วก็ต้องดับ สุขเกิดแล้วก็ต้องมีดับเหมือนกัน ถ้าไม่หนุนให้เป็นไปจนกระทั่งถึงความเพียงพอแล้วก็ผ่านพ้นไปไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ไม่มีใครที่จะอวดใครได้ว่าใครมากใครน้อยกว่ากัน เพราะมันมากจนกระทั่งถึงสุดวิสัยที่จะนับเงื่อนต้นเงื่อนปลายแห่งภพแห่งชาติจากจิตดวงเดียวนี้ หากไม่มีธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ มาโปรดปรานแล้ว ก็เหมือนกันกับคนไข้ทั้งหนักทั้งเบา ไม่มีหมอไม่มียาเป็นเครื่องรักษาเลย ยุ่งกันอยู่แต่กับของแสลงที่จะทำให้โรคกำเริบเพื่อความตายนั่นเท่านั้น

นี่พูดถึงเรื่องแนวทาง หรือสายทางของกิเลสที่หยิบยื่นให้พวกเราในภพชาติหนึ่งๆ นั้น มีเพียงเท่านี้เอง ไม่มีอะไรเลิศยิ่งกว่านี้ มีเกิดมีตาย ช้าบ้างเร็วบ้าง ก็ไม่พ้นคำว่า **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เข้าแทรกๆ อยู่ทุกระยะ มีเท่านี้ ผู้ที่จะรื้อฟื้นหรือธรรมชาติที่จะถอดถอนเราให้หลุดพ้นจากนี้ได้ก็มีแต่ธรรมเท่านั้น นอกจากธรรมแล้วไม่มี ธรรมก็คือธรรมของศาสดาองค์เอก ที่ทรงผ่านมาแล้วทุกแง่ทุกมุมนำมาสอนโลก จึงได้รื้อขนสัตว์โลกให้หลุดพ้นไปเป็นลำดับลำดา มากต่อมากพรรณนาไม่ถ้วนเหมือนกัน บรรดาจิตวิญญาณที่ผ่านพ้นจากแดนแห่งสมมุตินี้ไปถึงความหลุดพ้นโดยสิ้นเชิง ไม่ต้องวกเวียนมาอีก เรียกว่าตัดขาดแล้วจากความที่เคยเป็นมาคือเกิดแก่เจ็บตาย ซึ่งหามทุกข์นี้โดยสิ้นเชิงอีกเช่นเดียวกัน ไม่มีอะไรเหลือ จากการบำเพ็ญธรรมตามศาสดา หรือตามศาสนธรรมของศาสดาองค์นั้นๆ แนะนำสั่งสอนไว้

พวกเรายังจะชินต่อสิ่งเหล่านี้อยู่อีก ก็เท่ากับเรามีความชินต่อการเกิดตาย ต่อความทุกข์ความลำบากไม่มีวันจบสิ้นลงได้นั้นแล จะเป็นอะไรที่ไหนไป สิ่งเหล่านี้ปราชญ์ทั้งหลายท่านเข็ดหลาบกันมาแล้วทั้งนั้น ท่านเห็นว่าเป็นโทษเป็นภัยอย่างถึงใจถึงพระทัยมาแล้วทั้งนั้น นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาจนกระทั่งถึงพระสาวกอรหันต์ทุกๆ องค์ของพระศาสดาแต่ละพระองค์ๆ ซึ่งมีสาวกจำนวนมากมาย ท่านตำหนิเป็นเสียงเดียวกันหมด ไม่มีพระพุทธเจ้าและพระสาวกองค์ใด ที่จะขัดแย้งในความเข็ดหลาบ

แห่งทุกข์ทั้งหลายที่เคยผ่านมานี้ เพราะโทษก็เห็นประจักษ์ใจนั้นแล้ว ปล่อยจากโทษประจักษ์ใจก็เห็นอนันตคุณเต็มหัวใจนั้นแล้ว ทำไมจะไม่เทียบเคียงกันได้ในขณะนั้น

อย่างมหันตทุกข์ เพราะจิตที่ถูกกิเลสบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ถึงขณะที่ได้สลัดตัดกิเลส อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ออกหมดแล้ว และหลุดพ้นโดยสิ้นเชิงนั้น อยู่ในจิตดวงเดียวกันท่านทำไมจะไม่ทราบ คำว่าพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านเข็ดในทุกข์ทั้งหลายนั้น ท่านไม่ได้เข็ดเหมือนคนมีกิเลสทั่วๆ ไปเข็ดกัน ซึ่งมีเพียงชั่วขณะแล้วก็ถูกกล่อมให้ล่มจมลงไปอีกโดยไม่รู้สึกตัวเลย นี่แหละที่ทำให้วัฏวนของจิตไม่มีที่สิ้นสุดได้เพราะเหตุนี้เอง ถ้าลงได้เห็นทุกข์ให้ถึงใจแล้ว เรื่องความพากเพียรทุกด้านที่จะเป็นไปเพื่ออรรถเพื่อธรรมในการสังหารกิเลส จะหนักมือเข้าไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งสลัดออกได้โดยสิ้นเชิงนั่นแล

ที่กล่าวว่าการเกิดตายมามากมาน้อยเพียงไร เราเองเป็นนักเกิดตายด้วยกันนั้น ธรรมดาเราที่เป็นอยู่เวลานี้จะไม่มีทางทราบได้เลยในคำพูดเหล่านี้ ถ้าไม่ได้ปฏิบัติต่อจิตใจซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวหรือนักเกิดแก่เจ็บตายนี้ให้ตลอดทั่วถึงแล้ว จะไม่มีทางทราบได้ เพราะผู้นี้เป็นผู้เป็นเป็นผู้ไป เนื่องจากเชื้อคือ **อวิชฺชาปจฺจยา** ฝังลึกฝังจมอยู่ภายในนั้น นั้นแหละตัวพาให้เกิดให้ตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอยคือตัวนั้น การเกิดสูงๆ ต่ำๆ ลุ่มๆ ดอนๆ นั่นเป็นเพราะวิบากแห่งกรรมดีและชั่ว ซึ่งแทรกไปตามกันกับเชื้ออันนั้น สัตว์โลกจึงมีความสุขบ้างทุกข์บ้างไม่สม่ำเสมอกัน

เมื่ออาศัยการปฏิบัติจิตตภาวนาเข้าไปโดยลำดับ เริ่มแต่เพียงขั้นสงบเท่านั้น เราก็เห็นคุณค่าแห่งความสงบ และเห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านของใจในขณะเดียวกัน เริ่มไปโดยลำดับลำดาตั้งแต่สมาธิ เมื่อก้าวเข้าขั้นปัญญา ปัญญาเป็นเครื่องตัด ปัญญาเป็นเครื่องไตร่ตรองพินิจพิจารณาเหตุผลต้นปลายที่มีอยู่ภายในจิต ทั้งการแสดงออกและแสดงออกมาจากที่ไหนเป็นลำดับลำดา แล้วสลัดตัดออกได้เป็นขั้นเป็นตอน นับแต่วงกว้างเข้าสู่วงแคบ คือวงกว้างหมายทั่วๆ ไป ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่างๆ ทั่วแดนโลกธาตุนี่สลัดออกไปได้ ย่นเข้ามาภายในก็คือตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่ตัดเข้ามา นี่ละเครื่องพิสูจน์ความเกิดตายของจิตเราพิสูจน์กันด้วยการปฏิบัติอย่างนี้

เมื่อตัดเข้ามาเข้าสู่วงแคบก็ย่อมเห็นได้ชัดว่าจิตนี้เข้าสู่วงแคบแล้ว และมีทางที่จะหลุดพ้น หรือที่จะตัดขาดได้โดยไม่ต้องสงสัย จิตก็ยิ่งมีความหนักแน่นต่อความพากเพียรโดยไม่มีอะไรมาบังคับ หรือไม่มีการกดขี่บังคับกันแต่อย่างใด หากเป็นความพอใจ เรื่องความอุตส่าห์พยายามทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นมาเอง เข้าสู่จุดแห่งความต้องการความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้นเป็นสำคัญ จะพิจารณาเข้าไปตรงไหนๆ ขึ้น

ชื่อว่ากิเลสกับธรรม ได้แก่สติปัญญาธรรมแล้วจะไม่เจอกันเป็นไม่มี นอกจากเราไม่มีสติไม่มีปัญญาพอกับสิ่งที่มีอยู่ภายในจิตใจนั้นเท่านั้น แม้จะมีอยู่มากเพียงไรก็ไม่เห็นไม่เจอ เมื่อสติปัญญามีพอที่จะรู้จะเห็น พอที่จะตัดกันให้ขาดลงไปเป็นวรรคเป็นตอนแล้ว ต้องรู้ต้องเห็น ต้องตัดขาดไปเป็นวรรคเป็นตอน จนกระทั่งถึงถอนออกหมดทั้งรากแก้วของมันคืออวิชชา ขาดสะบั้นไปจากใจ เหลือแต่ใจล้วน ๆ ท่านเรียกว่าใจบริสุทธิ์ที่นี่

เรามองดูแต่ก่อนมันยั้วเยี้ยไปหมด ไม่ทราบอะไรเป็นจิต ไม่ทราบอะไรเป็นอารมณ์ มันเป็นอันเดียวกันหมด แล้วจางไป ๆ แคบเข้ามา ๆ จนกระทั่งถึงตัดขาดจากกัน ไม่มีสิ่งใดเข้ามาเป็นเงื่อนติดเงื่อนต่อก่อแขนงเลย เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วนั้นแหละการดูภพดูชาติของตัวเอง และการหมดภพหมดชาติของตัวเอง จะประจักษ์ในขณะเดียวกันกับจิตที่หลุดพ้นจากเชื้ออันสำคัญและกิเลสทั้งหลาย รู้ที่ใจเห็นที่ใจประจักษ์ที่ใจโดยไม่ต้องสงสัย แม้พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ตรงหน้าก็ตามเถอะ เราก็เป็นลูกศิษย์ตถาคต พร้อมที่จะสดับตรับฟังกับท่านอยู่แล้วทุกแง่ทุกมุม แต่พอถึงขั้นพอตัวเต็มที่แล้ว คำว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ยิ่งเป็นเครื่องยืนยันอย่างประจักษ์ เช่นเดียวกับองค์ศาสดาบอกว่านี้แลนั่นเอง เพราะคำว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ก็คือองค์ศาสดาเป็นผู้ตรัสไว้ นี้แลคือความพ้นทุกข์เป็นอย่างนี้

นี่ละการพิสูจน์เรื่องภพเรื่องชาติ ท่านพิสูจน์ด้วยจิตตภาวนาทางด้านจิตใจ จึงมีธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ เป็นเครื่องตัดขาดใจจากภพจากชาติการท่องเที่ยวมามากน้อยเพียงไรได้ด้วยการภาวนานี้เป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นการภาวนาจึงเป็นงานสำคัญมากที่จะตัดวัฏฏะให้ย่นเข้ามา ๆ ประจักษ์ใจ โดยไม่ต้องไปคิดไปคาดว่า กี่ภพกี่ชาติเราถึงจะหลุดพ้นจากทุกข์จากภัย จากความเกิดแก่เจ็บตายนี้ ไม่ต้องไปคาด เพราะสิ่งเหล่านี้บอกหรือประกาศตนเองอยู่ในใจนี้แล้วทุกระยะ มีมากมีน้อยเพียงไรเหมือนกับว่าประกาศตนให้ทราบอยู่ทุกระยะ ๆ สติปัญญามีมากมีน้อยเพียงไรก็ทุ่มกันลงไปเอง

พอถึงขั้นนี้แล้วสติปัญญาก็จะเป็นตัวของตัวขึ้นมา โดยไม่ต้องไปศึกษาเล่าเรียนจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย หากเป็นหลักธรรมชาติของสติปัญญาขั้นนี้ ที่จะสังหารกิเลสส่วนละเอียดให้ขาดสะบั้นลงไป โดยไม่มีอันใดมาเป็นเครื่องส่งเสริม มีเฉพาะสติปัญญานี้เท่านั้นเป็นอาวุธอันสำคัญ ที่จะตัดขาดจากกิเลสอาสวะทั้งมวลซึ่งพาให้เกิดตาย ๆ อยู่ไม่หยุดไม่ถอย แล้วทำไมจะรู้ไม่ได้ล่ะ ว่าเวลานี้จิตหลุดพ้นแล้วจากสมมุติทั้งหลาย เพราะสมมุติก็อยู่ที่จิต หยาบก็ปรากฏอยู่ที่จิต ละเอียดก็อยู่ที่จิต ละเอียดสุดก็อยู่ที่จิต สมมุติสิ้นไปจากจิตก็รู้อยู่ที่จิต ด้วยปัญญาญาณอันละเอียดแหลมคมมาก นั่นละคือการตัดภพตัดชาติ

ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วจะหมดภาระโดยประการทั้งปวง ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่เลย พูดไปถึงเรื่องอดีต คิดไปถึงเรื่องอดีต ก็มีแต่ความสลดสังเวชในความลุ่มหลงของตนเอง ถ้าจะคิดไปเรื่องอนาคตก็ตัดขาดแล้วด้วยปัจจุบันธรรมเวลานี้ ในปัจจุบันธรรมก็รู้เท่าทันหมดแล้ว หาที่ติดที่พันกันไม่ได้ ทั้งอดีตทั้งอนาคตทั้งปัจจุบันขาดไปจากจิตหมดโดยสิ้นเชิงแล้ว นั่นคือความสิ้นทุกข์ สิ้นที่ตรงนั้น เพราะกิเลสธรรมชาติที่ก่อทุกข์ได้สิ้นไปแล้ว ด้วยอำนาจของมรรคมีสติปัญญาเป็นสำคัญ

นี่ละทางเดินที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศสอนไว้ เฉพาะพระองค์ปัจจุบันนี้ ๒,๕๐๐ กว่าปีนี้แล้ว ไม่มีเคลื่อนคลาดจากหลักความจริง ถูกต้องโดยสม่ำเสมอ ตั้งแต่พื้นๆ แห่งธรรมจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีธรรมบทใดคลาดเคลื่อน ผู้ปฏิบัติถ้าลงได้ดำเนินตามนี้แล้ว มีหวังที่จะได้หลุดพ้น แม้จะเคยเกิดมากี่ภพกี่ชาติจนนับไม่ได้ดังที่กล่าวนี้ก็ตามเถอะ เมื่อเชื้อมันขาดสะบั้นลงจากใจแล้วมันจะเอาอะไรไปเกิดอีก ไม่มีแล้ว นั่น เท่านี้แหละเป็นเครื่องตัดสินกัน ไม่มีอะไรมาเป็นเครื่องตัดสิน สิ่งภายนอกหาประมาณไม่ได้ นอกจากเป็นเครื่องหลอกลวงเรา ให้สำคัญอย่างนั้นคาดคะเนอย่างนี้ว่ากันไป แต่ถ้าลงจิตกับธรรมได้เข้าถึงกันอย่างเต็มที่แล้ว บอกประกาศขึ้นภายในตัวเองนี้ แม้จะไม่เคยรู้เคยเห็นก็ตาม เช่นพระพุทธเจ้าท่านเคยเป็นพระพุทธเจ้ามาเมื่อไร พระสาวกอรหันต์แต่ก่อนท่านเคยบริสุทธิ์มาเมื่อไร พอถึงขั้นบริสุทธิ์แล้ว **สนฺทิฏฺฐิโก** ก็ประกาศกังวานขึ้นภายในจิตใจด้วยกันทั้งนั้น หายสงสัยไปหมด ท่านเหล่านี้แลคือท่านผู้พ้นทุกข์อย่างแท้จริง ไม่ต้องกลับมาวกเวียนเกิดตายๆ หามทุกข์หามความลำบากยากเย็นเข็ญใจดังที่เคยเป็นมาอีก นี่ตัดสินกันลงที่ตรงนี้

ฉะนั้นเรื่องศาสนธรรมจึงเป็นธรรมสำคัญมากทีเดียว และการปฏิบัติบำเพ็ญธรรมจึงเป็นของสำคัญมากเช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องชักจูงเป็นเครื่องพยุงแล้ว เรื่องภพเรื่องชาติจะหาความหมายไม่ได้ จะไม่มีเลยเรื่องความหวังว่าจะหลุดพ้นจากทุกข์เมื่อไร ถ้าธรรมไม่ช่วย ความดีไม่ช่วย จะให้กิเลสมันช่วยให้หลุดพ้นนั้นไม่มีทาง นอกจากช่วยให้เกิดให้ตายให้ได้รับความทุกข์ความลำบากเรื่อยมา เหมือนกันกับเหยื่อล่อปลาที่เบ็ดนั่นเท่านั้น แต่มีความสุขเพียงเล็กน้อย แต่มีความทุกข์ถึงมหันตทุกข์ได้ แน่ะ เครื่องล่อของมันเป็นอย่างนั้น ล่อไว้ๆ หลอกไว้ล่อไว้ ต้มตุ๋นกันอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา มีธรรมชาติใดที่จะหลอกจะล่อจะต้มจะตุ๋นอย่างละเอียดแหลมคมจมไปเลยเหมือนกิเลสนี้ไม่มี

เมื่อธรรมได้เข้าถึงกันแล้วจะทราบไปตลอดทั่วถึงหมด ไม่ว่าจะเป็นอุบายใดของกิเลส เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าโลกุตรธรรม ธรรมเหนือโลก เหนืออย่างนั้นเอง คือธรรมอยู่เหนือกิเลสนั้นแหละจะเป็นเหนืออะไร วิมุตติธรรม เหนือสมมุติธรรมสมมุติโลก

ธรรมเหนือหมดแล้ว ธรรมอยู่ที่ใจนั่นละ ที่นี่ท่านว่าหมดปัญหาเรื่องเกิดเรื่องตายที่เคยเป็นมา จะมากจะน้อยเพียงไรไม่มีปัญหาแล้ว ขาดสะบั้นลงหมด **นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโว** ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป ความเป็นอีก เกิดอีกไม่มี ตามที่ท่านแสดงไว้ในธัมมกัปปวัตตนสูตร ท่านแสดงไว้อย่างนั้น นี่คือท่านผู้รู้ท่านผู้เห็นประจักษ์มาแล้วแสดงไว้ คือพระพุทธเจ้าของเรา จากนั้นก็เป็นพระสาวกอรหัตอรหันต์ท่านรู้ท่านเห็นแล้วก็บอกต่อๆ กันมาถึงพวกเรานี้

ให้มีความอุตส่าห์พยายาม ถ้าอยากหลุดพ้นจากทุกข์ในการแบกหามทุกข์เพราะความเกิดแก่เจ็บตายเป็นตัวสำคัญ แล้วก็ให้พยายามต่อความพากเพียรของตน เรื่องของกิเลสนั้นมีอยู่ในหัวใจของทุกดวงนั้นแหละ ไม่เป็นสิ่งที่น่าสงสัยว่ามันจะยกเราไปสู่แดนใดที่เป็นแดนบรมสุข ไม่มีทาง นอกจากมหันตทุกข์เท่านั้นเป็นที่สุดของกิเลสพาให้ล่มจมลงไป ส่วนธรรมนี้ถึงขั้นบรมสุขได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะได้พาโลกให้พ้นจากทุกข์มามากต่อมากแล้ว

พวกเราทั้งหลายที่ได้มาประพฤติปฏิบัติ ให้พากันพยายามตั้งใจปฏิบัติ ใจเป็นของสำคัญมากทีเดียว ให้ดูสังเกตใจนี่แหละมากยิ่งกว่าการสังเกตสิ่งอื่นใดทั้งหมดในโลกนี้ ใจเป็นตัวเหตุอันสำคัญ เพราะมีสิ่งแทรกซึมที่จะให้เกิดความยุแหย่ก่อกวนขึ้นมาอยู่ตลอดเวลาโดยที่เราไม่รู้สึก แล้วก็หมุนไปตามมันอยู่ตลอดดังที่เห็นๆ รู้ๆ กันอยู่นี้แหละ ภายในใจดวงหนึ่งๆ เป็นอย่างไร ถ้ามันไม่สิ้นสิ่งก่อกวนภายในจิตใจเชื้ออันสำคัญนี้เสียเมื่อไรแล้ว จิตจะต้องดิ้นอยู่ตลอดไปอย่างนั้น ความดิ้นอยู่ตลอดเป็นอย่างไร ดีไหม คนเจ็บไข้มากก็ดิ้นจะว่าอย่างไร ทุกข์มากก็ดิ้น แน่ะ จิตใจเมื่อไม่ทุกข์มันจะดิ้นหาอะไร กระวนกระวายไปหาอะไร มีความสงบอย่างราบคาบ ท่านก็กล่าวไว้แล้วว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ** สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบไม่มี นั่น ก็คือใจนั้นแหละสงบ ความฟุ้งซ่านวุ่นวายจนถึงกับเป็นผลมหันตทุกข์ขึ้นมา ก็คือใจนั้นแหละเป็นตัวสำคัญ มันมียาพิษอยู่ภายในนั้น ฉะนั้นจึงให้พยายามกำจัดยาพิษนี้ออก ด้วยการประกอบความพากเพียร อย่าเห็นสิ่งอื่นใดว่าเป็นของสาระสำคัญยิ่งกว่าการประกอบความพากเพียร

ดูใจของตัวเอง สติมีดูมันคิดไปเรื่องอะไร เรื่องที่คิดเหล่านั้นเราเคยคิดเคยปรุงมาเสียพอแล้ว และเคยนำความทุกข์มาบีบบังคับให้เราได้รับความทุกข์ทรมานมามากต่อมากแล้ว ทำไมจะไม่เข็ดหลาบ การปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ทำไมจะถือว่าเป็นของลำบากลำบนไป นี่ก็ถูกกลมายาของกิเลสมันหลอกให้จมอยู่อีกแล้วนั่น จะไม่มีทางพ้นไปได้ ถ้าไม่ตั้งใจอุตส่าห์พยายามตะเกียกตะกายจะไม่มีวันพ้นไปได้นะ เราอย่าเข้าใจว่าจิตนี้มีวันมีคืนมีปีมีเดือนมีสิ้นมีสุดโดยไม่ต้องชำระสะสางกัน เพราะเมื่อไม่มีธรรมเป็นเครื่องชำระมันก็มีกิเลสฝังจมอยู่นั้นแล้ว มันจะพาให้โลกนี้สิ้นสุดไปที่ไหนได้ เรื่อง

ของกิเลสก็เคยพูดแล้วว่าเหมือนมดแดงไต่ขอบด้ง วกไปเวียนมาอยู่อย่างนี้ ของเก่าของใหม่ เกิดแล้วเกิดเล่าไม่รู้กี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านๆ ภพก็จำไม่ได้ เมื่อจำไม่ได้แล้วคนเราก็นอนใจ มิหนำซ้ำว่าตายแล้วสูญไปอีก นั่นเป็นอย่างไร มันหาเรื่องลมๆ แล้งๆ มาหลอก เราก็เชื่อ เพราะเราไม่รู้เราไม่ทันมันว่าตายแล้วสูญ

เราเป็นนักเกิดนักตายอยู่ตลอดเวลาเอาอะไรมาสูญ แน่ะ กิเลสนั่นละมันหลอกอยู่อย่างนั้น เมื่อได้นำธรรมเข้าไปจับดูแล้วอะไรมันสูญมันก็รู้ได้ชัด มันจะสูญอะไรมีแต่กิเลสพาหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงให้เกิดแก่เจ็บตายอยู่ตลอดมานี่ มันสูญไปที่ตรงไหน ถ้าสูญแล้วมันมาเกิดมาตายอะไรอีกล่ะ นั่นละถ้ามีธรรมเข้าไปจับกันเป็นอย่างนั้น มันรู้ทันที เวลามันยุติก็รู้อีกว่าหมดการหมุนเวียน หมดการเกิดการตายต่อไปอีกไม่มี ก็รู้อยู่ภายในใจนั่นแหละ นั่นละท่านว่าใจบริสุทธิ์เป็นอย่างนั้น ใจที่บริสุทธิ์จริงๆ แล้วจะไม่มีคำว่าสีว่าแสงว่าสว่างแบบโลกๆ หรือว่าอับเฉา เหมือนกับน้ำที่สะอาดจริงๆ แล้วไม่มีสีอย่างนั้น สีนั้นสีนี้ไม่มีในน้ำที่สะอาดเต็มที่นั้น นอกจากเราเอาสีไปผสมมันเท่านั้น หรือพาดพิงกับสีใดมันก็เป็นสีนั้นขึ้นมา น้ำจริงๆ แล้วไม่มีสีไม่ปรากฏสี จิตที่บริสุทธิ์จริงๆ แล้วก็เป็นเช่นนั้น

เพราะฉะนั้นคำที่ว่าสว่างกระจ่างแจ้ง หรือดังที่เคยพูดมาว่าองอาจกล้าหาญอะไรเหล่านั้น จึงเป็นเรื่องของความหลอกลวงของกิเลสอย่างละเอียดที่สุด ท่านว่าอุปกิเลส ๑๖ หรืออะไรท่านกล่าวเอาไว้ นั่นละจิตเมื่อไปถึงขั้นนั้นแล้วก็ต้องมาถูกหลอกอยู่ตรงนั้นอีก กว่าสติปัญญาจะรู้รอบขอบชิด มันก็ต้องได้ครอบหัวใจดวงนั้นอยู่จนได้นั่นแหละ หลงมันอยู่อย่างนั้นจะว่ายังไง เมื่อผ่านนั้นไปแล้วจึงได้เห็นโทษของมันว่า นี้ก็คือตัวหลอกอันสำคัญอันละเอียดสุด ไม่มีอะไรเกินอันนี้ แน่ะ มันก็เป็นอย่างนั้น ถ้าสติปัญญาไม่ทันก็ต้องถูกมันกล่อมอยู่อีกแหละ ให้เคลิ้มหลับอยู่ไม่รู้ตัวอีก นั่นฟังซิมันละเอียดไหมกิเลส

อย่างเราพูดถึงเรื่องการประกอบความพากเพียรในเวลาไม่รู้เรื่องรู้ราว เหมือนกับเรียน ก.ไก่ ก.กา นี้ก็แสนทุกข์แสนทรมาน โง่เกินโง่ หลงเกินหลง เกินเสียทุกอย่าง ไม่มีอะไรที่จะน่าให้อภัย แต่ก็เพราะอรรถเพราะธรรมนั่นแหละ ซักเข้าไปฟอกเข้าไป น้ำอรรถน้ำธรรมเป็นน้ำที่สะอาด ซักไม่หยุดไม่ถอย ฟอกไม่หยุดไม่ถอย ก็ค่อยสะอาดขึ้นมาเรื่อยๆๆ จนกลายเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ได้เพราะอำนาจแห่งธรรม นี่คือการบำเพ็ญด้วยความอุตส่าห์พยายาม ทางพระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาอย่างไร ทรงนำนั้นละมาสอนพวกเราให้ดำเนินตามนั้น เช่น วิริยธรรม สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม เหล่านี้พระองค์ทรงดำเนินมาแล้วทั้งนั้น ได้ผลเป็นที่พอพระทัยแล้ว จึงวางแนวทางนี้ไว้ให้เราก้าวเดินตาม

วันนี้รู้สึกเหนื่อย ๆ เอาละ เทศน์เพียงเท่านี้แหละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

พระพุทธเจ้า

นับตั้งแต่ออกพรรษามาไม่มีเวลาประชุมเทศน์อบรมพระบ้างเลย เพราะมีแต่การแต่งานยุ่งนั้นยุ่งนี้อยู่ตลอด เพียงหัวหน้ายุ่งคนเดียวเท่านั้นก็ทำให้ขาดผลขาดประโยชน์สำหรับผู้มาศึกษาตั้งมากมาย เราพอเทียบได้กับเรื่องของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นองค์ศาสดาเอก เป็นครูเป็นอาจารย์ของโลกทั้งสาม จะกว้างขนาดไหน ลึกซึ้งขนาดไหน กับที่พระองค์ทรงทำประโยชน์ให้แก่โลก เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากสิ่งบีบบังคับภายในจิตใจ ด้วยเครื่องแก้เครื่องถอดเครื่องถอนได้แก่ธรรม ที่เกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟังและการปฏิบัติตาม มีจำนวนมากน้อยเพียงไรในสามแดนโลกธาตุนี้ ที่รอรับประโยชน์จากพระพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์ จึงเป็นเหมือนกันกับพระราชาทรงโปรดหรือให้อภัยแก่นักโทษคือผู้ต้องขังทั้งหลาย ออกเป็นพักๆ ดังที่เราเห็นอยู่แล้วนี้ เช่นเมื่อต้นเดือนนี้ก็ประทานอภัยโทษให้แก่ผู้ถูกคุมขังซึ่งควรจะได้รับอภัย ก็ได้ออกไปตั้งมากมาย การที่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้และสั่งสอนธรรมแก่โลกก็ย่อมเป็นเช่นนั้น แต่กว้างขวางมากมายยิ่งกว่านี้ไปอีก นี้เป็นเพียงข้อเทียบเคียงเท่านั้นไม่ได้มากมายอะไรเลย สำหรับพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลก หลายขั้นหลายภูมิหลายอุปนิสัย ที่ควรจะได้รับประโยชน์มากน้อยจากศาสนธรรม ที่ทรงประกาศสอนนั้นมีมาก มากกว่ามากไม่อาจสามารถจะพรรณนาได้ เฉพาะพระพุทธเจ้าของเรานี้นับแต่วันตรัสรู้แล้วจนกระทั่งวันปรินิพพาน ทรงทำประโยชน์แก่โลกตลอด ๔๕ พระพรรษา และจากนั้นมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ ศาสนธรรมที่เคยให้ประโยชน์แก่โลกก็ย่อมให้เรื่อยมา โดยที่มีผู้นำธรรมนั้นออกไปสั่งสอนโลก คิดดูจะจำนวนมากขนาดไหน โลกที่ได้รับประโยชน์จากธรรมของพระพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้นคนที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นแก่ตัวจึงได้ทรงเสียสละไปบวช แบบที่โลกๆ เขาไม่เห็นดีด้วยนั้น จึงพูดด้วยความหลับตาความมืดบอดที่สุด อันเป็นการประกาศขายความโง่ความเลวทรามของตน ให้โลกที่มีสมบัติผู้ดีและศีลธรรมได้สลดสังเวช ด้วยบุคคลประเภทนั้นจำนวนไม่น้อยเลย

คนดังพระพุทธเจ้านี้เหรอเป็นคนเห็นแก่ตัว กับคนประเภทที่ยกโทษกล่าวหาพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เห็นแก่ตัวนั้น ใครจะเป็นผู้เลวทรามมากกว่ากันพิจารณาซิ เพราะคน ๆ นั้นเขาไม่เคยได้ให้ประโยชน์แก่ผู้ใด แม้แต่ตัวเขาเองก็ไม่สามารถที่จะทำประโยชน์แก่ตนได้ นอกจากอยู่ไปจมไปทุกข์ไปเดือดร้อนไป หมุนไปเวียนมาเหมือน

กันกับสัตว์ที่ถูกตาข่ายครอบงำพัวพันมัดไว้หมดทั้งตัวหาทางออกไม่ได้เท่านั้น คนประเภทนั้นจะทำประโยชน์ให้โลกได้อย่างไรเล่า

ส่วนพระพุทธเจ้าไม่เป็นเช่นนั้น การเสด็จออกก็ทรงมีเหตุผลที่ควรจะเสด็จออกแบบใดแล้ว พระพุทธเจ้าองค์นั้นๆ ก็ต้องเสด็จออกแบบนั้น ที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญและการที่จะได้ทำประโยชน์แก่โลก ไม่ใช่เสด็จออกไปแบบหูป่าตาเถื่อน ดังที่ผู้พูดผู้ยกโทษเขาประกาศกันในเรื่องความเลวทรามของตัวให้โลกเห็นนั้น

เวลาทรงบำเพ็ญมีใครเหมือนพระพุทธเจ้าล่ะ เฉพาะองค์ปัจจุบันนี้มีใครเหมือนบ้าง แม้แต่พระสาวกซึ่งได้สำเร็จมรรคผลนิพพานตามเสด็จพระพุทธเจ้าทัน ก็ยังไม่ปรากฏว่าองค์ใดที่บำเพ็ญด้วยความตะเกียกตะกาย ได้รับความทุกข์ความลำบากถึงขนาดที่สลบถึง ๓ ครั้งอย่างนั้น มีองค์ใดบ้างในประวัติของสาวกที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแท้ๆ มีไหม ยังไม่เห็นมีเลย ก็เพราะความแยบคายความเหมาะสมของพระพุทธเจ้าที่จะทรงดำเนินโดยวิธีใดนั้น ต่างกันกับพระสาวกและสัตว์โลกทั้งหลายอยู่ไม่น้อย จะให้พระพุทธเจ้าทรงทำพระองค์แบบโลกทั้งหลาย หรือเอาโลกมาเป็นแบบฉบับของพระองค์นั้นจะได้ยังไง

ผู้หนึ่งบำเพ็ญเพื่อจะรื้อถอนขนสัตว์ออกจากไตรภพคือทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ผู้หนึ่งไม่ได้มีความคิดถึงขนาดนั้น ถ้าเป็นความดีความละเอียดก็ไม่ได้คิดถึงขนาดนั้น และลดลงไปเป็นลำดับลำดา จนถึงขั้นผู้ที่ว่ามีแต่ความรู้ หูมีตามีจมูกลิ้นกายมีก็เท่ากับไม่มี สักแต่ว่ารู้ๆ อยู่ด้วยความจมเพราะสิ่งปิดบังทั้งหลายเท่านั้น

เพียงเท่านี้เราก็พอทราบได้ว่าการบำเพ็ญของพระองค์นั้น ทั้งบำเพ็ญเฉพาะพระองค์และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อโลกสงสารนั้นต่างกับโลกอย่างไรบ้าง พอที่เราจะได้ถือเป็นคติตัวอย่างตามเสด็จพระพุทธเจ้าเต็มสติกำลังความสามารถของตน แม้จะไม่ได้แบบครูทุกกระเบียดก็ตาม แต่ก็ยังได้ในแบบที่ว่าลูกศิษย์มีครู

นี่ละความเป็นมาของพระพุทธเจ้าไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องโลกธาตุหวั่นไหวในครั้งพุทธกาลที่พระองค์ยังไม่ได้ตรัสรู้ขณะที่เสด็จออกทรงผนวชเป็นยังไง กระเทือนหมดไหมกรุงกบิลพัสดุ์ จนได้เป็นพระประวัติเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ มีผู้ใดทำได้อย่างนั้น และเวลาตรัสรู้แล้วก็สั่งสอนโลกเรื่อยมา

พระภาระของพระองค์ที่ปล่อยวางไม่ได้เลยจนกระทั่งวันปรินิพพานที่แสดงไว้ก็มีอยู่ ๕ ประการ

ตอนบ่าย ประทานพระโอวาทแก่ประชาชน นับแต่พระมหากษัตริย์ลงไปของวันหนึ่งๆ

ตอนค่ำ ประทานพระโอวาทแก่บรรดาพระสาวกทั้งที่เป็นพระสาวก ทั้งที่กำลังเริ่มศึกษาเล่าเรียนศึกษาอบรมเป็นประจำ

ตอนกลางคืนดึกสงัด ตั้งแต่ ๖ ทุ่มล่วงไปแล้ว ก็ประทานพระโอวาทและแก้ปัญหาของทวยเทพทั้งหลาย ซึ่งมนุษย์เราไม่มีใครเห็นเลย ไม่มีใครรู้เลยว่าเทวดาชั้นนั้น ๆ หรือภพกำเนิดของเทวดาภูมินั้น ๆ เป็นอย่างไรบ้าง มีรูปร่างสัณฐานอย่างไรเรายังไม่เคยเห็น แต่พระพุทธเจ้ายังทรงเป็นศาสดาประกาศธรรมสอนโลก ในเวลาดึกสงัดอย่างนั้นเป็นประจำทุกคืน นั่นเราฟังดูซิ หนักไหมพระภาระของพระพุทธเจ้าและละเอียดไหม โลกไม่มองเห็นพระพุทธเจ้ายังทรงสอนได้

จวนสว่างอีก ก็ทรงเล็งญาณดูสัตวโลก ด้วยพระเมตตาสงสารไม่ปล่อยวางอีกเช่นเดียวกัน ว่าสัตว์โลกผู้ใดที่ควรจะได้รับกระแสแห่งธรรมแล้วยิ้มแย้มแจ่มใสเบิกบานและหลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างรวดเร็ว แต่จะมีอุปสรรคมาเป็นอันตรายต่อชีวิตเสียก่อนที่จะได้บรรลุธรรม ก็ทรงเสด็จไปโปรดผู้นั้นก่อน

ตอนเช้า ก็เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ด้วยพระเมตตา ไม่ได้มุ่งแต่เพียงก้อนข้าวเท่านั้น อันนี้เพียงธาตุขันธ์ของใคร ๆ ก็เยียวยากันด้วยสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว ซึ่งก็ไม่เห็นเป็นของประเสริฐเลิศเลออะไร พอที่จะต้องไปบิณฑบาตด้วยความเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง มุ่งหน้ามุ่งตาต่อก้อนข้าวเพียงเท่านั้น พระองค์ไม่ทรงรำพึงหรือทรงคิดเช่นนั้น แต่ทรงรำพึงถึงสัตว์โลก ที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมผัสสัมพันธ์กับพระองค์ด้วยทวารใดต่างหาก

เช่น ตาเขาเห็นก็เป็นสิริมงคลแก่เขา เป็นทัสสนานุตตริยะ การเห็นอย่างประเสริฐก็คือเห็นพระพุทธเจ้า สุตานุตตริยะก็เหมือนกัน เขาได้ยินได้ฟังก็เป็นสิริมงคลมหามงคลแก่เขาไม่น้อย ความรู้สึกในแง่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าที่เขาคิดเขาปรุงขึ้นมาในเวลานั้น ล้วนแล้วแต่เป็นสิริมงคลและมหามงคลแก่เขาเอง เพราะการเสด็จไปโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนี้เอง จึงเรียกว่าบิณฑบาตโปรดสัตว์

ไม่ได้กลายเป็นเรื่องอย่างที่เรารู้ ๆ เห็น ๆ กันอยู่นี้ ที่น่าจะพูดได้ว่าสัตว์โปรดเราสัตว์โปรดพระ ไม่ใช่พระโปรดโยม โยมโปรดพระไปเสียอีกอย่างนี้ มันก็น่าว่าได้ก็ดูเอาไม่ต้องอธิบายให้มากนักก็เข้าใจกันแล้ว เพราะผิดจากแนวทางของศาสดาและพระสงฆ์สาวกหรือสมณเพศ อันเป็นเพศที่สงบเสี่ยมมากออกบิณฑบาต ซึ่งต่างกัน

ออกไปด้วยกิจวัตร ออกไปด้วยหน้าที่การงานของพระ ออกไปเพื่ออรรถเพื่อธรรมทั้งภายนอกทั้งภายใน ภายนอกก็ได้แก่พอยังชีวิตให้เป็นไปเพราะก้อนข้าว ภายในก็เพื่อผลประโยชน์ภายในจิตใจของตน ภายนอกออกไปอีกก็เพื่อประชาชนญาติโยมที่เขาได้เห็นได้ยินได้สัมผัสสัมพันธ์จะเกิดผลเกิดประโยชน์แก่เขา ทั้งได้ให้ทานสิ่งใดแก่

ท่านผู้บริสุทธิ์พุทโธ หรือท่านผู้เป็นอรรถเป็นธรรม ย่อมมีอานิสงส์มากมายจากวัตถุทานของเขา ซึ่งต่างกันอยู่มากกับการให้ทั่วๆ ไป ท่านจึงเรียกว่าบิณฑบาตโปรดสัตว์

นี่ละพระพุทธเจ้าของเราทรงรับภาระ ๕ ประการนี้ซึ่งหนักมาก ภาระบางประการไม่มีใครสามารถจะทำแทนได้เลย แม้จะทำแทนก็ทำแทนไม่ได้ เช่น เล็งญาณดูสัตว์โลก นี่เป็นพุทธวิสัยล้วนๆ ที่พระองค์จะทรงเล็งทรงทำหน้าที่ และปฏิบัติตามที่ทรงพินิจพิจารณาเห็นแล้วอย่างใดนั้น เช่น เสด็จไปโปรดสัตว์ผู้ที่เห็นว่าจะจนตรอกจนมุมด้วยชีวิตของตนในเวลาอันรวดเร็ว อย่างนี้พระองค์ก็เสด็จไปโปรดก่อน นี่ใครจะทำแทนได้ล่ะ

การเทศนาว่าการแก่เทวดาทั้งหลายตามภูมิของศาสดานั้น ใครจะมีภูมิอันใดไปเทียบเคียงกับภูมิของศาสดา พอที่จะสอนสัตว์สอนเทวดาทั้งหลาย ให้ได้รับผลรับประโยชน์เต็มภูมิเหมือนพระพุทธเจ้าสอนเล่า แน่ะ แม้พระสาวกซึ่งมีคุณสมบัติในทางนี้ก็ฟังแต่ว่าสาวกวิสัย คือวิสัยของพระสาวกไม่ใช่พุทธวิสัย พอที่จะทำประโยชน์ให้แก่โลกโดยสมบูรณ์เหมือนพระพุทธเจ้า ไม่ว่าการใดในพุทธกิจ ๕ ประการนี้ไม่มีใครที่จะทำให้สมบูรณ์พูนผลได้เหมือนพระพุทธเจ้าเลย หนักมากเพียงไรพิจารณาดูซิ ทรงประกาศธรรมสอนโลกและทรงรับภาระนี้ ตั้งแต่วันตรัสรู้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงวันปรินิพพาน ล้วนแล้วแต่ทำประโยชน์โปรดสัตว์ทั้งหลายให้ได้หลุดพ้นออกจากกองทุกข์มา ตั้งแต่ขั้นละเอียดจนกระทั่งถึงขั้นหยาบ ของผู้ที่ควรจะได้รับประโยชน์จากพระพุทธเจ้ามีมากน้อยเพียงไร เราพิจารณาซิ

พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์จึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องฟ้าดินถล่มสามแดนโลกธาตุหวั่นไหวไปหมด เพราะอำนาจแห่งธรรมของพระองค์ที่มาโปรดปรานสัตว์ทั้งหลายให้ได้หลุดพ้นไปโดยลำดับ ตั้งแต่วันได้ตรัสรู้เรื่อยมาจนกระทั่งวันปรินิพพาน นอกเหนือจากนั้นแล้วยังประทานพระโอวาทไว้ เช่น พระพุทธเจ้าของเราพระองค์นี้ ยังประกาศดังที่เราทั้งหลายทราบ ที่ว่าโลกกับธรรมที่จะพอเกี่ยวเนื่องกันไปได้ โลกจะได้รับประโยชน์จากธรรม เพราะโลกมีธรรมในใจ เป็นเครื่องรับธรรมจากศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจะมีอยู่ถึง ๕,๐๐๐ ปี ธรรมนี้ก็ประกาศสอนไว้เหมือนกับว่าบันไดพาดเอาไว้ ทางนี้เปิดโล่งเอาไว้เพื่อสุคติ คือไปดีอยู่ดี จะเป็นมนุษย์เป็นเทวดาอินทร์พรหม เพราะการบำเพ็ญตนตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ก็ให้ได้เห็นให้ได้พบให้ได้รู้ให้ได้รับเรื่อยไป จนกระทั่งสุดความสามารถอาจเอื้อมของสัตว์แล้ว เพราะอำนาจของกิเลสมันหนาแน่นเข้าทุกวันๆ บีบบังคับจนกระทั่งอัดอั้นตันใจ หาที่ไอที่จามหาที่ผ่อนคลายไม่ได้เลยแล้ว ธรรมก็สุดวิสัย

เช่นเดียวกับโรคที่ถึงขั้น ไอ.ซี.ยู. แล้ว โรคก็ดีหมอก็ดียาก็ดี เป็นอันว่าสุดวิสัย มีทางเดียวที่ผู้เป็นโรค ไอ.ซี.ยู. นั้นจะทำหน้าที่ให้ถึงที่สุดจุดสุดท้ายของตนได้แก่ความตาย นี่สัตว์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ธรรมะจะมีมากมายขนาดไหน เคยโปรดปรานสัตว์โลกให้ได้รับผลประโยชน์ตั้งแต่ขั้นพื้น ๆ จนกระทั่งถึงความหลุดพ้นหรือเลิศเลอ ก็จะเป็นประโยชน์เพียงเล็กน้อย ๆ และจนกระทั่งหมดประโยชน์ที่จะพึงได้รับเพราะไม่มีใครสามารถรับ จิตใจรับไม่ได้ ในหัวใจมีแต่ความโลภ มีแต่ความโกรธ มีแต่ความหลง มีแต่ราคะตัณหา ใจทั้งดวงเป็นคลังของกิเลสเสียทั้งมวลเต็มไปหมด ธรรมแทรกเข้าไม่ได้นั้นแหละที่ธรรมไม่เป็นประโยชน์ เพราะกิเลสมันมีอำนาจมากปิดกั้นไว้หมด ไม่ให้มีช่องทางไหลเข้าแห่งธรรมสู่จิตใจบ้างเลย ใจจึงเต็มไปด้วยฟืนด้วยไฟเผาอยู่ตลอดเวลา ไม่ทราบว่ากาลไหนเวลาใดถึงจะหลุดพ้นขึ้นมาได้ เบาบางขึ้นมาได้

นี่ละที่ว่าศาสนาหมด คือหมดจากจิตใจ ไม่ใช่ธรรมของพระพุทธเจ้าหมด คัมภีร์ก็ยังมี ทุกสิ่งทุกอย่างมีในคัมภีร์มีในตำรับตำรา มรรคผลนิพพานก็มี บุญก็มีบาปก็มีอยู่ดั้งเดิมนั่นแหละ แต่ผู้ที่จะรับหรือผู้ที่จะเลือกเฟ้นคัดออกซึ่งบาป บำเพ็ญเข้าสู่หัวใจซึ่งบุญทั้งหลาย ตลอดถึงมรรคผลนิพพานเหมือนดั่งที่เคยเป็นมาแล้ว ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้อย่างนั้น มีแต่ความปิดบังของความโลภความโกรธความหลง กระดิกพลิกแพลงในเงื่อนใด ถูกปิดถูกบังหรือถูกฟืนถูกไฟนี้เผาตลอดเวลา จะเอาจิตส่งไปหาอรรถหาธรรมที่ไหนได้ เพราะคำว่าธรรมก็ไม่มีเสียแล้ว ไม่มีใครมาประกาศ เขาเหมือนเรา เราเหมือนเขา

เหมือนกันกับโยนสัตว์ลงในหม้อน้ำร้อน เช่น โยนกบโยนเขียดลงในหม้อน้ำร้อนจะมีกี่ตัวโยนลงไป ต่างตัวต่างกระเสือกกระสนกระวนกระวายจนถึงขั้นตาย เมื่อเป็นเช่นนั้นใครจะมาคิดถึงความสุขความสบาย คิดถึงยาถึงเครื่องบำบัดรักษาได้ในเวลานั้นเล่า นี่ก็เหมือนกัน เมื่อสัตว์โลกได้ถูกกิเลสตัณหาอาสวะประเภทที่รุนแรง ซึ่งสั่งสมอยู่ภายในตัวของมันเป็นลำดับลำดา จนถึงขั้นเต็มที่แล้ว จิตใจจะมีความอาจเอื้อมหรือเล็ดลอดออกไปสู่อรรถสู่ธรรม พอเป็นเครื่องเยียวยา หรือต้านทานกิเลสอันเป็นฟืนเป็นไฟนี้ได้อย่างไรเล่า นั่นแหละที่ว่าศาสนาหมดหมดอย่างนี้ ไม่ใช่หมดจากคัมภีร์ใบลาน มรรคผลนิพพานไม่ใช่หมด มรรคผลนิพพานมี แต่ไม่มีคนทรงไม่มีคนดำเนินไม่มีคนปฏิบัติได้ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่มีใครได้รับได้เสวยเหมือนอย่างแต่ก่อนที่ได้บำเพ็ญและปฏิบัติได้ จึงมีทางได้รับผลได้ เช่น บรรลุมรรคผลนิพพานนั้น ๆ ดังนี้เป็นต้น คำว่ามรรคผลนิพพานนั้น ๆ หมายถึงขั้นถึงภูมิ หลายขั้นหลายภูมิจนกระทั่งถึงนิพพาน จึงเรียกว่านั้น ๆ อย่างนี้ไม่มี

เราทั้งหลายผู้ปฏิบัติให้พึงคำนึงพึงคิดว่า เรามีอำนาจวาสนามากน้อยเพียงไรถึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์ อันเป็นภาชนะที่เหมาะสมอย่างยิ่งกว่าสัตว์ทั้งหลายซึ่งไม่มีโอกาสเลย นับเป็นจำนวนกี่ล้าน ๆ ที่เขาพลาดโอกาส แต่เราเล็ดลอดมาเกิดเป็นมนุษย์ มิหนำซ้ำยังได้พบพระพุทธศาสนาและได้ยินได้ฟัง ถึงขนาดที่ได้ทำบุญให้ทานรักษาศีลภาวนาตามแนวทางแห่งองค์ศาสดาที่สอนไว้ ด้วยสวากขาตธรรม คือตรัสไว้ชอบแล้วทั้งนั้น ใครมีโอกาส ก็พวกเราเป็นผู้มีโอกาส เฉพาะอย่างยิ่งเราเองเป็นผู้มีโอกาส อย่ามานอนหลับทับสิทธิ์ตนอยู่เฉย ๆ ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดสิ่งที่เป็นภัยทั้งหลาย ซึ่งเคยเป็นมาแล้วตั้งแต่กาลไหน ๆ

พระพุทธเจ้าพระองค์ใดมาตรัสรู้ ทรงแสดงบอกว่าเป็นภัยมาโดยลำดับลำดา ไม่เคยมีพระองค์ใดกล่าวคัดค้านต้านทานซึ่งกันและกันว่าเป็นคุณ กลับตาลปัตรกันอย่างนี้ไม่มี เพราะสิ่งที่เป็นภัยย่อมเป็นภัยมาดั้งเดิม สิ่งที่เป็นคุณย่อมเป็นคุณมาดั้งเดิม ผู้บำเพ็ญเพื่อความละโทษปฏิบัติเพื่อคุณแล้ว ย่อมปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นจะไม่เป็นอื่น ย่อมจะละได้โดยลำดับ และสิ่งที่เป็นคุณก็ย่อมจะได้มาเป็นสมบัติของตนเป็นลำดับจนกระทั่งหลุดพ้นไปได้ เพราะอำนาจแห่งธรรมที่เป็นธรรมโอสถรื้อถอนขนสัตว์ทั้งหลายออกจากโลก

นี่เราทั้งหลายก็ได้มาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว การมาประพฤติปฏิบัติตน มาอยู่ในสำนักครูบาอาจารย์ อย่ามาอยู่เฉย ๆ ตามีเพื่อดู หูมีเพื่อฟัง ใจมีเพื่อคิด คิดในแง่เป็นอรรถเป็นธรรม คิดในแง่ที่จะเป็นผลประโยชน์ แง่ใดที่เป็นโทษเป็นภัยแง่นั้นเป็นทางที่ผิด ออกมาจากเรื่องของกิเลสประเภทต่าง ๆ ให้พยายามละเว้นในสิ่งนั้น ถึงจะละเว้นยากขนาดไหน กิเลสมันเคยทำใครให้ง่ายให้พากันคิดเอา เรื่องของกิเลสแล้วไม่เคยพาทำคนให้ง่ายให้สะดวกสบายเลย ความโลภเกิดขึ้นดิ้นล้มดิ้นตาย กระเสือกกระสนยิ่งกว่าคนเจ็บคนไข้คนป่วยเป็นไหน ๆ เราเคยเห็นไหม ถ้าไม่เห็นดูใจของเรา เวลามันโลภมันโลภอะไร นั่นละความโลภนั้นพาให้ดิ้นรนกระวนกระวายกวัดแกว่ง ไม่สนใจที่จะหายาอะไรมารักษา นอกจากว่าจะให้ได้สมหวัง ที่ว่า **ยมฺปิจฺฉ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ** ถ้าเมื่อไม่สมหวังแล้วกองทุกข์มันจะไปรวมที่ไหน ก็ไปรวมอยู่ที่ผู้หิวผู้โหย ผู้อยากผู้ดิ้นรนกระวนกระวาย เพื่อความอยากให้ได้มาอย่างสมใจนั่นเอง เป็นยังไงพาใครง่ายไหม

ความโกรธเกิดขึ้นมันง่ายไหม พาคนได้รับความสุขความสบายเพราะอำนาจแห่งความโกรธไหม ทั้งผู้โกรธทั้งผู้รับความโกรธ ทั้งสองฝ่ายนี้เป็นผู้ง่ายไหม ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ลำบากเป็นผู้ทรมาน ผู้โกรธนี้ละเป็นผู้ทรมานอันดับแรก เพราะต้นตอแห่งฟืนแห่งไฟเกิดขึ้นที่นี่ และลุกลามไปสู่ภายนอกเผาลนกันไปหมด กลายเป็นไฟลามทุ่งร้อนไปตาม ๆ กัน เพราะเรื่องของความโกรธ เป็นยังไงความโกรธทำคนให้ง่ายไหมเรา

พิจารณาซิ ถ้าหากว่าความโกรธทำคนให้ง่าย ความโลภทำคนให้ง่ายแล้วธรรมะของพระพุทธเจ้าก็เหลวไหลโลเลหาหลักเกณฑ์ไม่ได้ จะเป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นเครื่องพร่ำสอนโลกให้มีความง่ายไปตาม ๆ กันหมดทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ด้วยอำนาจของกิเลสนี้เท่านั้น ธรรมจะไม่มีอำนาจเลย แต่นี้เป็นอย่างไรบ้างเอามาพิจารณาซิ

ราคะตัณหาเวลาเกิดขึ้นมันทำคนให้ง่ายไหม มันดิ้นรนกระวนกระวายทั้งหญิงทั้งชายตัวผู้ตัวเมียกวัดแกว่งไปหมด จนกระทั่งไม่มีศีลมีธรรม ไม่มีคำว่าหิริโอตตัปปะหายางอายไม่ได้ หน้าด้านยิ่งกว่าหน้าผาของภูเขาเสียอีก เพราะอะไร เพราะอันนี้แลเป็นเครื่องฉาบทาให้ด้าน...คน คนเรามีราคะตัณหามาก ๆ เวลาแสดงขึ้นมามันเป็นอย่างนั้น มันทำคนให้ง่ายไหม มีแต่ทำคนให้กระเสือกกระสนกระวนกระวายดิ้นล้มดิ้นตาย ฆ่ากันก็เพราะอำนาจแห่งราคะตัณหา ทุกสิ่งทุกอย่างที่ก่อฟืนก่อไฟเผากันก็เพราะอำนาจแห่งราคะตัณหาเป็นตัวเหตุ เป็นตัวฟืนตัวไฟ เป็นตัวเสนียดจัญไรเป็นเชื้ออันสำคัญ มันง่ายไหมเราพิจารณาซิ

ความยากมันอยู่กับกิเลสต่างหากไม่ได้อยู่กับธรรม การประกอบความพากเพียรเพื่อจะหลุดพ้นจากบ่วงมารทั้งหลายเหล่านี้มันจึงยาก ๆ เพราะบ่วงมารมันเหนียวที่สุด บ่วงมารคือกิเลส เราเลยไปหาโทษหาภัยใส่แต่ธรรมซิ นั่นละกิเลสมันเอาเราเป็นเครื่องมือรู้ไหม ถ้าไม่รู้ รู้เสียบัดนี้ การประกอบความพากเพียรการชำระกิเลสมันไม่ใช่ของง่าย มันจะง่ายอะไร ตัวกิเลสมันตัวยุ่งตัวยากที่สุดไม่มีอะไรเกินกิเลส ตัวเหนียวแน่นแก่นฉลาดไม่มีอะไรเกินกิเลส การแก้กิเลสจึงต้องเอาธรรม เฉพาะอย่างยิ่งโลกุตรธรรมซึ่งเป็นธรรมที่เหนือกิเลสอยู่เสมอ เมื่อนำเอามาแก้ต้องแก้กันได้ พระพุทธเจ้าพระสาวกอรหัตอรหันต์ล้วนแล้วแต่ผู้แก้กิเลสด้วยธรรมทั้งนั้น ไม่ใช่แก้กิเลสด้วยกิเลส เอากิเลสมาแก้กันได้ยังไง ต้องเอาธรรมมาแก้กิเลสนะ ให้พากันพิจารณา

มาให้ดูดี ๆ นะ ตามีดูให้ดี หูมีฟังให้ถึงใจ นำไปคิดไปอ่านไตร่ตรอง เพื่อถอดถอนกิเลสสิ่งที่เป็นภัย อย่าให้มันมามัดเราอีกว่าทำอะไรก็ยาก ๆ เลยมีแต่ยากไปหมดหาที่ก้าวไม่ออก เพราะกิเลสมันตีขาเอาไว้ ขาหักทั้ง ๆ ที่ขายังไม่หัก อ่อนเปียกไปหมดในร่าง พอที่จะประกอบความพากเพียรหาทางเดินไม่ได้ เพราะกิเลสมันปิดมันบังไว้หมด แต่เราไม่รู้ว่ามันปิดมันบัง มันเลยเอาเป็นเครื่องมือให้หาเรื่องใส่ธรรมไปเสีย ว่าธรรมนี้ลำบากนะ การประกอบความพากเพียรลำบาก การจะไปสวรรค์นิพพานนี้ก็ลำบาก ต้องสร้างคุณงามความดีเท่านั้นบารมีเท่านี้ แต่กิเลสมันได้บอกไหมพูดไหมว่ามันทรมานคนเรานี้ เพราะได้สร้างมันมาเท่านั้นสร้างมันมาเท่านี้ มันพูดไหม มันไม่ได้พูด มันไม่พูดพล่ามทำเพลงแหละ มันใส่ปัวะ ๆ เลยทีเดียว ถ้าเป็นนักมวยก็ไม่ต้องยกครู ต่อยเลย ๆ เพราะฉะนั้นคู่ต่อสู้จึงพังเลย ๆ พวกเรานี้พวกพังเลย ๆ นั่นแหละพิจารณาเอาซิ

จะเดินจงกรมก็พังแล้วตั้งแต่ยังไม่เดิน นั่งสมาธิภาวนาก็พังแล้วตั้งแต่ยังไม่นั่ง จิตหาความสงบได้ยังไงเมื่อมันล้มก่อนยืน ล้มก่อนนั่งแล้ว ตายก่อนเกิดแล้ว เราจะเอาอะไรมาเป็นคู่แข่งขันกับกิเลสล่ะ เรื่องอะไรมีแต่เรื่องกิเลสมัดเราเสียทั้งนั้น เรารู้ไหมว่าเราโง่ ถ้าเราโง่เราเชื่อธรรมพระพุทธเจ้าซิ การแก้กิเลสจะเอาอะไรมาแก้ถ้าไม่เอาธรรมมันขี้เกียจก็เอาวิริยธรรมเข้าแก้ซิจะว่ายังไง พระพุทธเจ้าแก้ด้วยวิริยธรรม ความอดความทนคืออรรถธรรมเพื่อแก้กิเลสทั้งนั้น ไม่ได้อดทนเพื่อฆ่าตัวเองนี่นะ เพื่อฆ่ากิเลสต่างหาก เอานำมาแก้เอานำมาฆ่าซิ

เราเป็นนักปฏิบัติให้ดูร่องรอยพระพุทธเจ้า ไม่มีอะไรที่จะฉลาดยิ่งกว่าธรรมแหละ เวลาธรรมได้ปรากฏขึ้นมาแล้วด้วยการพินิจพิจารณา ด้วยความพากความเพียรของเราแล้ว จะเหนือกิเลสเป็นลำดับลำดา กิเลสขยับออกมาท่าใดวิธีใด ธรรมจะปราบเอาหัวขาดๆ ไปเลย ดังที่เคยได้แสดงแล้วว่าภาวนามยปัญญา นั่นพูดเล่นเมื่อไร ไม่ใช่คุย พูดให้ท่านทั้งหลายมีแก่จิตแก่ใจ พูดให้เป็นเหตุเป็นผล พูดให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ พูดให้เป็นน้ำหนัก พูดให้เป็นเครื่องระลึก พูดให้เป็นเครื่องฝังใจเพื่อการดำเนินว่าภาวนามยปัญญานั้นเป็นอย่างไร

เราเห็นแต่ในตำรับตำราว่า สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการได้ยินได้ฟัง จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการไตร่ตรอง นี่เป็นธรรมดาของโลกทั่วๆ ไป ก็ฟังได้คิดได้อ่านได้เกิดปัญญาได้ในเรื่องของโลกทั่วๆ ไป แต่ภาวนามยปัญญานี้ถ้าไม่เป็นจริงๆ พูดไม่ได้ ด้นไม่ได้เดาไม่ได้ ต้องเป็นขึ้นกับใจ ภาวนามยปัญญานี้แลคือปัญญาเครื่องสังหารกิเลส ทุกสิ่งทุกอย่างทันไปหมดเรื่องกิเลส ตั้งแต่กิเลสขั้นหยาบขั้นกลางขั้นละเอียด ภาวนามยปัญญานี้จะขยับตัวขึ้นเรื่อย คล่องแคล่วแกล้วกล้าสามารถรวดเร็วขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งกิเลสตัวไหนขยับออกมาพังเลยๆ

ให้มันเห็นอยู่กับใจของเจ้าของซินักปฏิบัติ มีแต่อ่านอยู่ตามตำรับตำรา ตำรับตำราก็มีไว้อย่างนั้นละ มีแต่ชื่อ ถ้าเราไม่นำเอามาประพฤติปฏิบัติเราจะไม่เห็นธรรมที่ท่านบอกไว้ในตำราซึ่งมีอยู่ในหัวใจของเรานี้ กิเลสมันมีอยู่ในหัวใจ ธรรมมีภาวนามยปัญญาธรรมเป็นสำคัญก็มีอยู่ในหัวใจ เมื่อเราขุดค้นขึ้นมาธรรมนี้ต้องปรากฏ เมื่อธรรมนี้ได้ปรากฏแล้ว เอาเถอะกิเลสมีมากน้อยเพียงไร ไม่ต้องคาดไม่ต้องคิด หลักธรรมชาตินี้จะหมุนตัวไปเองเช่นเดียวกับไฟได้เชื้อ เอ้า เชื้อมันมีอยู่ที่ไหนบ้าง ถ้าลงไฟได้จ่อเข้าไปตรงนั้นแล้วจะลุกลามไปหมด จนกระทั่งเชื้อไม่มีเหลือแล้วไฟถึงจะดับจะมอดลงไปเอง นี่ก็เหมือนกัน ภาวนามยปัญญาเหมือนกับไฟได้เชื้อแล้วเผาผลาญกิเลสไม่มีอะไรเหลือเลย ท่านว่า ตปธรรมๆ เครื่องแผดเผากิเลส มีภาวนามยปัญญานี้เป็นสำคัญ ให้ปฏิบัติซิ ให้มันได้เห็นซิเป็นยังไง

การมาแสดงเรื่องภาวนามยปัญญาให้หมู่เพื่อนฟังนี้ ผมได้เคยพูดหลายครั้งหลายหนแล้วให้หมู่เพื่อนฟัง ไม่ได้โอ้ได้อวด พูดตามหลักความจริงที่เคยดำเนินมาแล้วจริงๆ ว่า ไม่เคย ตั้งแต่วันเกิดมาเราก็ไม่เคย บทเวลาที่จะปรากฏขึ้นมาก็เพราะการตะเกียกตะกายการล้มลุกคลุกคลาน เอ้า หนักก็เอา เบาก็สู้ เป็นก็สู้ ตายก็สู้ไม่มีถอย หลายครั้งหลายหนมันก็พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงไปได้ เพราะการต่อสู้นี้แพ้ก็เป็นครู ชนะก็เป็นครู เราทำวิธีไหนมันถึงชนะ เราทำวิธีไหนมันถึงได้แพ้ นี่เป็นครูสอน เราต้องแก้ไม้หมัดไม้มวยเพลงหมัดเพลงมวยของคู่ต่อสู้ไม่งั้นตาย แก้ไม่ตกตาย แก้ไม่ตกถูกน็อก นี่ก็เหมือนกันแก้ไม่ตกถูกกิเลสน็อกโดยไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้นการแพ้กิเลสแต่ละครั้งๆ นี้ต้องเป็นแบบเป็นฉบับอันหนึ่งๆ ที่เราจะมายึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์เพื่อแก้หมัดของมัน

นี่ก็เหมือนกัน เมื่อเข้าขั้นภาวนามยปัญญาแล้วเอาเถอะ กิเลสมันจะเป็นแชมป์มาตั้งกี่กัปกี่กัลป์ก็แชมป์เถอะ มันเช่นเดียวกันกับความมืด เอ้าจะมืดมากี่กัปกี่กัลป์ก็มืดเถอะ พอเปิดไฟจ้าขึ้นเท่านั้นละ ความมืดมันจะเอาอะไรมาอ้างว่ามันเคยมืดมาตั้งกัปตั้งกัลป์ไม่ยอมหนี ขอให้ไฟเปิดจ้าขึ้นทีเดียวเท่านั้นละ หายหมดความมืด เหลือแต่ความสว่างโร่ไปหมดนี่ฉันใด ปัญญาถ้าลงได้เกิดให้เต็มตัวรอบหัวใจแล้วเป็นฉันนั้น กิเลสไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยพังหมด มันจะเคยอยู่ในหัวใจเรามาตั้งกัปตั้งกัลป์ก็ตามมันเอามาอ้างไม่ได้แหละ เพราะอำนาจของกิเลสอำนาจของกัปของกัลป์นั้นไม่ได้เหนืออำนาจของธรรมที่เหนือมัน

เพราะฉะนั้นธรรม คือ **นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา** ความสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มีนี้ ได้จ่อเข้าไปตรงไหนพังตรงนั้นๆ เลย พังที่ตรงไหนก็พังตรงที่มืดๆ นั่นแหละ กิเลสมันมืดมันปิดบังใจของเรา แม้ตาจะมีอยู่กี่ร้อยตาก็ตามคนๆ หนึ่ง อย่าพูดแต่เพียง ๒ ตา มันก็มืดถ้าลงหัวใจพามืดแล้ว พอหัวใจพาสว่างเสียอย่างเดียวเท่านั้นแจ้งไปหมดเลย สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้ สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็เห็น สิ่งที่ไม่เคยเป็นก็เป็นขึ้นมาในหัวใจดวงนี้ เมื่อหมดสิ่งที่บีบบังคับแล้วเป็นอิสรเสรี ถ้าพูดว่าอิสระ อิสระเต็มหัวใจแล้วมันทะลุไปหมดนี่จะว่าไง อย่ามาพูดเลยว่าแผ่นดินนี่หนากี่หมื่นโยชน์ดังที่ท่านแสดงไว้นั้นน่ะ มันทะลุไปหมด โลกอันนี้ที่ไหนมันปิดบังหัวใจได้วะ ถ้าลงกิเลสได้เปิดออกจากหัวใจแล้ว สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้นี่จะว่าไง สิ่งไม่เคยเห็นก็เห็นนี่ ขอเพียงสิ่งที่เลวทรามต่ำช้าทั้งหลาย สิ่งที่มืดดำทั้งหลายออกจากหัวใจสว่างจ้าขึ้นมาด้วยปัญญา เป็นหลักธรรมชาติของตนเองแล้ว ยังไงมันก็ปิดไม่อยู่

นี่ละพระพุทธเจ้าท่านเห็นนรกท่านเห็นสวรรค์ท่านเห็นอย่างนี้ ท่านว่า **อาโลโก อุทปาทิ** นี้หมายความว่าอย่างไร คือสว่างหมดทั้งโลกนอกโลกในไม่มีอะไรปิดบังลี้ลับ

เลย ตาของเรานี้ถ้ามีสิ่งมาปิดบังนิดหนึ่ง เพียงกระดาษแผ่นเดียวเท่านั้นมาปิดมันก็ไม่เห็น แต่เรื่องของตาใจนี้เอาเถอะ ไม่มีอะไรที่จะปิดบังได้เลย เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเรื่องของสมมุติ อันนี้เป็นวิมุตติหลุดพ้น สว่างจ้าไปหมดเหนือทุกสิ่งทุกอย่างแล้วมองไปทำไมนรกมีอยู่จะไม่เห็น สำหรับผู้ที่มีตาที่ควรจะเห็น ผู้ตกนรกมันยังตกได้ทำไมผู้เห็นนรกจะเห็นไม่ได้ล่ะ ผู้ตกนรกมันไปตกด้วยทั้งบาปกรรมของมัน บาปกรรมของมันนั่นละไสมันลงไปนรก ผู้ที่เหนือสัตว์นรกแล้วทำไมจะไม่เห็นนรก

ดังพระพุทธเจ้าท่านเห็น เห็นไหมในตำรับตำรา ผู้ไปสวรรค์ก็เห็นพระพุทธเจ้าก็เห็นจะว่ายังไง ผู้ไปสวรรค์เขายังไปได้พระพุทธเจ้าทำไมเห็นไม่ได้ แม้พรหมโลกนิพพาน ยิ่งนิพพานด้วยแล้วคนมีกิเลสเห็นได้เมื่อไรไปได้เมื่อไร คนสิ้นกิเลสไปได้ พระพุทธเจ้าไปได้รู้ได้เห็นได้ นี่ละท่านประกาศกังวานอยู่สามแดนโลกธาตุ ว่าบาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี พรหมโลกมี นิพพานมี ท่านประกาศออกมาด้วยความกระจ่างแจ้งในพระทัยของท่าน ไม่มีอะไรปิดบังลี้ลับเลย นั่นท่านเห็นท่านรู้อย่างนั้น

การประกาศสอนโลกด้วยความอาจหาญชาญชัยไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้า เรียกว่าอาชาไนย ไม่มีความสะทกสะท้าน เพราะเห็นแล้วค่อยมาสอน รู้แล้วค่อยมาสอนเอาอะไรมาผิด ไม่ใช่ด้นใช่เดา ไม่ใช่หลับตาสอน ลืมตาด้วยตาใจ เห็นทุกสิ่งทุกอย่างแล้วนำมาสอนผิดที่ตรงไหน เพียงแต่เราไปเห็นสิ่งใดไปรู้สิ่งใดมาไปได้ยินสิ่งใดมา ด้วยตาด้วยหูของเรามาเพียงหยาบๆ เท่านี้ เรายังพูดได้เต็มปาก เหตุใดผู้ที่รู้ด้วยจักขุญาณอันหยั่งทราบแทงทะลุไปหมดไม่มีอะไรเสมอแล้ว จะพูดไม่ได้จะเห็นไม่ได้จะสอนคนไม่ได้มีเหรอ นอกจากสัตว์มันตาบอดมันหนาแน่นไปด้วยอำนาจของกิเลส ไม่ยอมฟังเสียงเท่านั้นเอง มันถึงได้รับความทุกข์ความทรมาน

เช่นเดียวกับพวกนักโทษนั่นละ ไม่มีใครเกินมันแหละ เวลามันฉกมันลักที่เขายังจับไม่ได้ คนในโลกนี้ไม่มีใครเกินความฉลาดเรา เราเป็นผู้ฉลาด ทำอะไรๆ ไม่มีใครรู้ใครเห็น สุดท้ายมันก็มากองอยู่ในเรือนจำเห็นไหม นั่นแหละคนฉลาด คนไม่เชื่อคนทั้งหลายว่าเขาเป็นคนเหมือนกัน เขามีหูมีตาเหมือนกัน เชื่อแต่ตัวเองแล้วมันก็มาติดคุกได้ เพราะคนจับมัดเข้ามาติดคุก คนนั่นละทรมานมันอยู่ในเรือนจำจะเป็นใครไป นี่เป็นยังไงบ้าง

อันนี้ก็เหมือนกัน กิเลสมันปิดบังมันไม่ให้เชื่ออรรถเชื่อธรรม ไม่ให้เชื่อความจริง มันเอาแต่ตัวจอมปลอมของมันออกแสดง เพราะมันไม่มีของจริง มันปิดหูปิดตาของสัตว์ทั้งหลาย เมื่อมีมากเข้าๆ ก็ทำให้หิริโอตตัปปะไม่มี บาปไม่มีบุญไม่มีนรกไม่มีสวรรค์ไม่มี ที่มันให้ทำคืออะไร ก็คือทำบาปนั่นแหละ แต่มันไม่ให้บอกว่าบาปมี ถ้าว่าบาปมีนี้สัตว์โลกจะกลัว มันจึงบอกว่า บาปไม่มี เอ้าทำลงไป มีแต่บาปทั้งนั้นที่มันให้ทำ

พอทำลงไปแล้วตกนรกหมกไหม้ใครไปตก คนบุญเขาไปตกเมื่อไร ก็คนบาปตก เมื่อคนบาปยังไปตกได้คนบุญทำไมเห็นไม่ได้ พระพุทธเจ้าของเราเป็นผู้สว่างกระจ่างแจ้งไปหมด **อาโลโก อุทปาทิ** ว่าไง **โลกวิทู** สว่างไปหมดทั้งโลกนอกโลกใน ทำไมจะไม่เห็นนรก ทำไมจะไม่เห็นสวรรค์ ซึ่งเป็นของมีอยู่ดั้งเดิมมากี่กัปกี่กัลป์แล้ว ทำไมจะไม่เห็นของมีอยู่ นรกสวรรค์นิพพานพรหมโลกเห็นหมด ไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้า

ขอให้เปิดจิตออกเถอะน่ะ เราอย่าว่าแต่พระพุทธเจ้าเลย พระอรหัตอรหันต์ท่านก็เห็นเหมือนกันจะว่าไง แต่ท่านไม่เป็นบ้าอวด มีแต่สอนคนด้วยความอาจหาญชาญชัยโดยที่ไม่มีสิ่งเหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้องเลยให้เป็นฟืนเป็นไฟเหมือนอย่างแต่ก่อน นรกท่านก็ไม่มีในหัวใจ บาปท่านก็ไม่มีในหัวใจ ท่านผ่านพ้นไปหมด แต่ท่านเห็นโทษของมันเป็นยังไง ก็นำโทษของมันมาสอนโลก ใครที่เชื่อตามท่าน ปฏิบัติตะเกียกตะกายไปตามก็ค่อยผ่านพ้นไปได้ หลีกเลี่ยงไปได้ไม่ติด เหมือนเขาไม่ติดคุกติดตะรางนั่นแหละ ถ้าเชื่อคนดีเชื่อกฎหมายบ้านเมืองไม่ทำชั่ว เชื่อศีลเชื่อธรรมแล้วก็เป็นคนดี

นี่ก็เหมือนกัน เชื่อหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วนรกก็จะได้เบาบาง จะได้ไม่แน่นอัดกันอยู่ตลอดเวลา เหมือนอย่างเรือนจำไม่ว่าแห่งไหน แน่นอัดกันอยู่ตลอดเวลา มีแต่นักโทษทั้งนั้นเต็มไปหมด ดีไม่ดีเรือนจำจะไม่มีที่บรรจุนักโทษด้วยซ้ำไป มันแน่นเพราะคนไม่มีหิริโอตตัปปะ คนสำคัญตนว่าดีกว่าใครๆ แล้วติดเอาๆ อย่างนั้นซิ เราอย่าเข้าใจว่านรกเมืองผีจะเหมือนกับนรกเมืองคนคือเรือนจำนี้นะ เรือนจำนี้เต็มได้แน่นได้ ส่วนนรกเมืองผีนั้น ฟังแต่ว่ากรรมเถอะ บันดลบันดาลมัดเจ้าของให้อยู่ในนั้นน่ะ แน่นก็แน่นเฉพาะเจ้าของนรกไม่แน่น ร้อนก็ร้อนเฉพาะเจ้าของนรกไม่ร้อน ทุกข์ก็ทุกข์เฉพาะเจ้าของผู้ตกนรกนั้นแต่นรกไม่ทุกข์ นั่นเป็นยังงั้นนะ เพราะฉะนั้นถึงว่านรกไม่แน่น มันแน่นอยู่ในหัวใจ แน่นอยู่ในตัวของผู้ไปเสวยกรรมนั้นต่างหาก ใครกล้าใครเก่งกว่าพระพุทธเจ้าเอาลงไปซิ เรื่องนรกเรื่องสวรรค์นี้ ใครเก่งคนนั้นละจะโดนเหมือนอย่างนักโทษในเรือนจำซึ่งมีแต่คนสำคัญๆ ว่าตัวเก่งๆ นั้นละ มันไปอัดแน่นอยู่ในนั้น

ธรรมนี้พระองค์สอนมาเป็นคู่โลกคู่ธรรมมากัปใดกัลป์ใดแล้ว พระพุทธเจ้าองค์นี้ผ่านไปแล้วองค์นั้นมาตรัสรู้ ตรัสรู้อันเดียวกันเห็นอย่างเดียวกัน สอนโลกให้ปลีกให้เว้นอย่างเดียวกัน สอนโลกให้บำเพ็ญสิ่งที่ดีทั้งหลายอันเดียวกัน ถ้าโลกได้ประพฤติปฏิบัติตามก็จะได้หลุดพ้นๆ หลีกเลี่ยงไปได้ ดังพระพุทธเจ้ามาสอนโลกนี้ ผู้ที่ได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้าจนกระทั่งถึงมรรคผลนิพพานมีจำนวนเท่าไร เราพิจารณาซิ นี่ละเพราะผู้เชื่อธรรมเชื่อพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ จึงทำประโยชน์มหาศาลไม่มีใครเกินเลยในโลกธาตุนี้

นี่เราได้โอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาสั่งสอนตนเอง เราจะทำประโยชน์ให้แก่ตนเองเพียงคนเดียวเท่านี้ยังทำไม่ได้แล้วก็ โอ๊ยตายแล้ว อย่าให้มี **กุสลา** นะมันลำบากพระท่านเหลือเกิน เราไม่มีความฉลาดจะให้ใครมา **กุสลา** ให้เป็นความฉลาดแก่เรามันเป็นไปไม่ได้

ต้องสอนเจ้าของให้มีความเฉลียวฉลาดตั้งแต่บัดนี้ แก้เจ้าของให้ได้ตั้งแต่บัดนี้ พังกิเลสลงจากหัวใจแล้วอยู่ไหนอยู่เถอะ มันไม่มีอะไรเป็นทุกข์แหละ อดีตอนาคตมันอยู่ข้างนอกโน้น หัวใจเจ้าของเต็มไปด้วยอรรถด้วยธรรม ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันแล้ว ไม่มีคำว่าหิวว่าโหย พอตัวอยู่ตลอดเวลา มีชีวิตอยู่ก็พอตัว ตายไปก็พอตัว เพราะจิตเป็นธรรมชาติที่พอตัวแล้ว ธาตุขันธ์เป็นสภาพที่จะสลายลงไปตามส่วนผสมของมันแตกกระจายจากกัน ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ ซึ่งโลกใดๆ ก็เป็นได้เหมือนกัน คนเขาก็เป็นได้สัตว์ก็เป็นได้ ตายได้สลายได้ไม่เป็นของสำคัญ สำคัญที่ใจนี่ซิตายด้วยความหิวโหยหรือตายด้วยความอิ่มพอ มันผิดกันที่ตรงนี้ เพราะฉะนั้นจึงสร้างตนเองให้มีความอิ่มพออย่าได้ลดละท้อถอย

มาศึกษากับครูอาจารย์ให้มีความจริงความจังต่อหน้าที่การงาน ต่อการศึกษาต่อการอบรม ยึดไว้เป็นหลักใจไปประพฤติปฏิบัติตน อย่าเห็นกิเลสยิ่งกว่าธรรม ถ้าเห็นกิเลสเป็นของสำคัญยิ่งกว่าธรรมแล้ว จะตายจมกับกิเลสอยู่นี้หาวันขึ้นไม่ได้นะ อย่าว่าไม่บอก นี่บอกแล้วนะ ธรรมพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมหลอกลวงสัตว์โลก ว่ายังไงจริงอย่างนั้น เพราะถอดออกมาจากของจริงมาว่ามาสอน เห็นจริงๆ รู้จริงๆ ว่าสิ่งนั้นเป็นโทษสิ่งนั้นเป็นคุณจริงๆ แล้วนำมาสอนจะผิดไปไหน ถ้าผิดไปจะเรียกว่าสวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบเหรอ ที่ไม่ชอบอยู่เวลานี้ก็คือตัวกิเลสมันขัดมันขืน มันปลิ้นปล้อนหลอกลวงต้มตุ๋นตัวของเรานี้ ให้หลบหลีกปลีกอรรถปลีกธรรมไปสู่แดนแห่งฟืนแห่งไฟตามมันอยู่ตลอดเวลา นี่ก็เพราะอำนาจของกิเลสนี้เท่านั้น

ธรรมท่านไม่หลอกใครแหละ แต่เรื่องกิเลสนี้หลอกวันยังค่ำคืนยังรุ่งไม่มีหยุดมีถอย มีน้อยหลอกน้อย มีมากหลอกมาก เพราะมันไม่มีของจริง มันมีแต่ของปลอมเต็มตัว เมื่อมันสวมเข้าไปตรงไหนจึงต้องเป็นจอมปลอมไปตามๆ กันเลย ธรรมมีแต่ของจริง น้อยก็จริง มากก็จริง ธรรมจึงไม่เคยโกหกหลอกลวงใคร จึงเป็นแบบฉบับเป็นเครื่องสอนโลกได้ นำโลกให้มีความร่มเย็นเป็นสุขและให้พ้นภัยได้คือธรรม ถ้าเราอยากจะเป็นผู้มีความอบอุ่นภายในตนแล้ว ให้พึงยึดธรรมเป็นหลักเกณฑ์เถอะ เอ้า ตายเหมือนโลกนั่นแหละแต่หัวใจนี่ไม่เหมือน หัวใจนี้เย็น คนมีอรรถมีธรรมเป็นเช่นนั้น

เราอย่าให้กิเลสมันมาหลอกซิ กิเลสมาตบหูตบตาหลอกทั้งวันทั้งคืน ยิ่งมาหลอกอย่างพระนี่น่ามันน่าทุเรศเอาจริงๆ หลอกยังไง มันหลอกไม่ให้กลับบาปล่ะซิจะว่า

ยังไง บาปพระพุทธเจ้าแท้ๆ ยังกลัว สาวกอรหัตอรหันต์ท่านกลัวกันทั้งนั้น เราปุถุชนนี่ชนดะไปเลย ไม่กลัวบาปมันก็เจอแต่บาปล่ะซิ นี่ซิสำคัญตรงนี้ ให้ระมัดระวังกันนะ ไม่กลัวบาปก็เท่ากับไม่กลัวนรกน่ะซิ มันจะถูกเผาแน่ๆ

คนเก่งๆ อย่างคนตาบอดนี่ไม่ได้เหมือนคนตาดี คนตาดีว่าเห็นมันเห็นจริงๆ หลีกจริงๆ ไม่โดน แต่คนตาบอดไม่เห็น กลับโดนเอาๆ จะว่าไง นี่ละพวกเรามันบอดไม่เห็นแหละมันโดนแต่บาปโดนแต่นรก เราจะไปทำลายนรกได้ยังไง ถ้าทำลายได้แล้วพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์จะทำลายแหลกหมด ไม่ให้สัตว์ทั้งหลายไปตกไปทรมานเลย นี่เพราะทำไม่ได้นั่นเอง เรียกว่าสุดวิสัย จึงต้องสอนวิธีหลบหลีกนรก ด้วยการไม่ทำบาปทำกรรม ให้พยายามสร้างความดีทั้งหลาย อย่าเป็นคนครึคนล้าสมัยให้กิเลสมันหลอกว่ากิเลสเป็นสิ่งที่ทันสมัย ธรรมะเป็นธรรมชาติที่ครึที่ล้าสมัย คนบำเพ็ญคุณงามความดีมันว่าเป็นคนครึคนล้าสมัย กิเลสมันหัวเราะเยาะเย้ย มันออกสนามออกตลาดเพ่นพ่านไปหมดเวลานี้ มีแต่อย่างนั้นนะ เราเอาให้ดี ระวังให้ดี อย่าให้กิเลสมันมาหัวเราะตบหน้าผากเอา ว่านรกไม่มี ว่าบาปไม่มี ว่าการประพฤติปฏิบัติในศีลธรรมทั้งหลายนี้เป็นโมฆะ เป็นของเหลวไหล ตัวกิเลสตัวมันหลอกมันลวงนั่นแหละตัวมันเหลวไหลที่สุด ถ้าผู้ปฏิบัติตามกิเลสแล้วจะเหลวไหลไปด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้เลย ให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้

การประกอบความพากเพียร ระวังกิเลสมันจะมาหลอกนะ ระวังให้ดีตรงนี้ นั่งสมาธิมันก็หลอก เดินจงกรมมันก็หลอก ทุกอิริยาบถมันหลอกทั้งนั้น ทุกขณะจิตที่คิดออกมีแต่กิเลสฉุดลากไปหลอกไปทั้งนั้น ธรรมไม่อาจดึงไปได้เลยเพราะสู้กำลังของกิเลสไม่ได้ นี่ละครึไหมเราที่นี่ หากทันสมัยกับกิเลสแล้วก็เท่ากับทันฟืนทันไฟแล้วก็ไม่พ้นที่จะถูกเผาๆ นี่ดีไหมพิจารณาซิ ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัตินะ อย่ามาอยู่เฉยๆ เด้นๆ ด้านๆ ให้เห็น

ผมน่ะแก่ลงไปทุกวันๆ แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนนี้เหนื่อย แม้แต่ขณะนี้ผมก็เหนื่อยแต่ทนเอา แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนนี้ด้วยกำลังใจจริง ๆ ด้วยกำลังเมตตาสงสารจริงๆ ไม่ได้ด้วยการเสกสรรปั้นยอขึ้นมา เพราะฉะนั้นจึงพูดตรงๆ เลยว่าการเทศน์จึงเผ็ดร้อน เผ็ดร้อนเพราะอะไร เพราะพลังของจิตนั่นเอง พลังของความเมตตาสงสาร จะว่าพลังของธรรมจะผิดไปไหนวะ เราปฏิบัติธรรมเราพูดธรรมไม่ว่าพลังของธรรมจะว่าอะไร เราไม่ได้หากิเลสมาพูดนี่นะ เราไม่ได้เอากิเลสมาเป็นมรรคผลนิพพานแล้วจะเป็นพลังของกิเลสได้ยังไง ให้ท่านทั้งหลายนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลเกิดประโยชน์

มากขนาดไหนผมยังอุตส่าห์รับ แล้วหน้าใหม่มาเรื่อยๆ มาให้ดูนะ ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ อย่ามาเหลวๆ ไหลๆ เก้งๆ ก้างๆ ขวางหูขวางตา ขวางตัวเองแล้วก็

ขวางคนอื่น ขวางพระขวางเณรซึ่งเป็นหมู่เพื่อนเดียวกัน ขวางครูขวางอาจารย์ สำหรับผู้มีตาถ้าสิ่งที่ไม่ดีแล้วมันขวางทั้งนั้น จึงอย่าให้ขวาง เมื่อไม่ขวางเราแล้วจะไม่ขวางใคร เมื่อไม่ขวางธรรมแล้วจะไม่ขวางใคร ดีทั้งนั้น ผู้หาความดีแล้วไม่ขวาง

เอาละ การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

ศาสนธรรมมุ่งลงที่ใจ

คำว่าศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศสอนโลก ไม่ว่าพระองค์ใดสอนด้วยความที่ทรงรู้ทรงเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีคำว่าด้นเดา สอนด้วยความรู้แล้วเห็นแล้ว พร้อมทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้นๆ จึงสอนโลกด้วยความแม่นยำ ไม่มีอะไรผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปเลย ที่ให้นามว่า **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้วหรือชอบแล้วนั้น จึงเหมาะสมเต็มส่วน ลำดับจากพระพุทธเจ้าทรงสอนแล้ว ผลก็ปรากฏโดยลำดับลำดา มีพระสาวกเป็นผู้รู้ตามเห็นตาม ตามสติกำลังความสามารถของตน แม้จะไม่ลึกซึ้งหรือละเอียดเหมือนพุทธวิสัยก็ตาม แต่ก็เป็นเครื่องยืนยันในสิ่งทั้งหลายที่พระองค์ทรงนำมาแสดงนั้นได้โดยสมบูรณ์ เต็มกำลังหรือตามกำลังของพระสาวกที่ได้รู้ได้เห็นตาม ไม่มีที่คัดค้านพระพุทธเจ้า

ครั้นต่อมาๆ โดยลำดับก็ค่อยเลือนรางจางไปๆ สิ่งที่มีอยู่ก็เหมือนไม่มี สิ่งที่เป็นบาปก็เหมือนไม่เป็นบาป สิ่งที่เป็นบุญเหมือนไม่เป็นบุญ สิ่งที่จริงเหมือนไม่จริง แต่สิ่งที่ปลอมเหมือนจริงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งของปลอมกลับกลายขึ้นมาเป็นของจริงให้ผู้เกี่ยวข้องก็คือสัตว์โลก ได้สนใจใคร่ต่อการทำสิ่งที่ไม่ดีนั้นด้วยความชอบใจเรื่อยมา นี่ละผิดกันอย่างนี้ คือผิดกันไปเรื่อยๆ จางไปเรื่อยๆ บรรดาของจริง เพราะใจที่จะรับทราบในของจริงทั้งหลายถูกปิดบังหุ้มห่อเอาไว้โดยลำดับลำดา จนกระทั่งกลายเป็นความปิดบังอย่างหนาแน่น ประหนึ่งว่าหลับหูหลับตาพูด หลับหูหลับตาดู ไม่ได้ลืมตาดูพูดออกมาคำใดจึงมักเป็นไปตามความอยากอันเป็นเรื่องของข้าศึกแห่งธรรม ที่เรียกว่าอธรรมไปเสียเป็นส่วนมาก นี่จึงลำบาก

ทั้งผู้ที่จะนำมาสอนก็ไม่ทราบว่า ได้ความรู้ความเห็นลึกตื้นหยาบละเอียดเพียงใดที่จะนำมาสั่งสอนซึ่งกันและกัน ผู้ปฏิบัติก็ไม่ได้สนใจเต็มเม็ดเต็มหน่วยเหมือนครั้งพุทธกาล จึงเป็นเรื่องเลื่อนลอยไปเรื่อยๆ สุดท้ายศาสนธรรมก็สักแต่ว่าชื่อ มีในตำราก็มีอยู่อย่างนั้น ไม่ค่อยมีใครสนใจ ความสนใจมีน้อย ความไม่สนใจมีมาก นี่พูดถึงเรื่องชาวพุทธเรา และต่อไปเมื่อชินชาเข้าไปมากๆ ต่อสิ่งต่ำทรามทั้งหลาย ก็เลยไม่สนใจต่อสิ่งที่ทรงแสดงไว้ในตำรับตำรา ไปสนใจแต่สิ่งที่ไม่มีผลประโยชน์ในทางที่ดีและเป็นพิษเป็นภัยต่อการกระทำของตน โลกจึงนับวันร้อนเข้าทุกวันๆ คำว่าโลกนับวันร้อนเข้าทุกวันๆ เราอย่าไปหมายแต่คนอื่นโดยถ่ายเดียว ต้องบวกเราเข้าเป็นรายๆ เข้าไป มันจึงได้มากว่าเป็นโลก ถ้าไม่ได้บวกเราเข้าก็บกพร่อง เพราะเรามาปฏิบัติเพื่อเราจริงๆ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมมีน้ำหนักไม่มีอะไรเกิน เพราะทรงรู้ทรงเห็นเต็มพระทัยในทุกแง่ทุกมุมที่นำมาสอนโลก ไม่ใช่สอนแบบลอยๆ หรือแบบคำบอกเล่าเหมือนเราทั้งหลายได้รับคำบอกเล่าต่อๆ กันมา แล้วก็มาเล่าเรื่องนั้นๆ ซึ่งก็เป็นเพียงลอยๆ ไปเท่านั้น ไม่เหมือนกับผู้ที่ไปเห็นมาด้วยตัวเอง หรือไปประสบพบมาด้วยตัวของตัวเองแล้วพูดได้อย่างจะแจ้ง หรือพูดได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย พร้อมกับกำลังใจที่พูดด้วยความรู้ความเห็นนั้นจริงๆ นี่ละผิดกันที่ตรงนี้

พระสาวกก็เหมือนกัน ท่านรู้ท่านเห็นตามพระพุทธเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย แล้วการมาพูดในข้ออรรถข้อธรรมแง่ใด จึงพูดอย่างเน้นหนัก พูดอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย พูดอย่างอาจหาญ พูดด้วยพลังของจิตที่ได้รู้ได้เห็นมาจริงๆ ผู้ฟังย่อมจะซึ้งภายในจิตใจ ผิดกันที่ตรงนี้ เราฟังตามคำบอกเล่ากับฟังตามที่ผู้ที่รู้ที่เห็นมาพูดให้เราฟังนั้น มีน้ำหนักต่างกันอยู่มาก เพราะฉะนั้นศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์ และออกจากสาวกทั้งหลายที่ท่านแสดงเองนั้น จึงมีน้ำหนักมากทีเดียว

ผิดกับที่เราศึกษาเล่าเรียนตามตำรับตำราหรือผู้มาแนะนำสั่งสอนเรา ก็เรียนมาจากตำรับตำราและปฏิบัติแบบด้นๆ เดาๆ แล้วก็นำมาสั่งสอน ประหนึ่งว่าลูบๆ คลำๆ ในการสั่งสอน หรือนำคำบอกเล่ามาสอน ผู้ฟังจึงไม่ได้ถึงใจ แต่ส่วนที่จะทำจิตใจของเราให้กำเริบเสิบสานหรือให้ล่มจมลงไปนั้น มันไม่ได้เป็นเรื่องลอยๆ เหมือนธรรมที่เป็นยาแก้กิเลสนี้ มันเป็นสิ่งที่ฝังจมจริงๆ มีน้ำหนักมาตลอด ไม่เคยมีความจืดจางในตัวของมันเลย นี่ละมันลำบากอยู่ที่ตรงนี้สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย แม้จะเป็นผู้ตั้งใจจริงเต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ตาม ก็ยังต้องลำบากในการเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ ที่จะแนะนำสั่งสอนให้ถูกต้องแม่นยำตามหลักของศาสดา ที่ทรงรู้ทรงเห็นและสอนไว้แล้วจริงๆ ผิดกันอยู่มาก จึงเป็นครูอาจารย์ที่หายากมาก

ผู้จะเสาะแสวงหาได้ในครูอาจารย์อย่างที่กล่าวมานี้นับว่ายากมากที่สุด ยากยิ่งกว่าหาเพชรหาพลอยเป็นไหนๆ เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่ทั่วๆ ไป แม้ที่สุดที่ข้อมือคนคอคน แน่ะ มันยังมีพวกสิ่งเหล่านี้ แต่เราไปหาครูหาอาจารย์ผู้ที่ทรงคุณค่าแห่งธรรม ด้วยความรู้ความเห็นเต็มหัวใจจริง ๆ มาสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำนี้ รู้สึกจะหายากมากทีเดียว และยิ่งค่อยร่อยหรอลงไปทุกวันๆ นี่ละทำให้จิตใจของผู้นับถือพระพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรมทั้งหลายได้ย่อหย่อนอ่อนข้อลงไป ปล่อยให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายเข้าเป็นลำดับลำดา สุดท้ายก็มีแต่กองทุกข์ภายในจิตใจและการแสดงออก แสดงออกด้วยความทุกข์ความลำบากทั้งนั้น

โลกจึงหาความสงบร่มเย็นในกิริยาท่าทาง นับแต่ภายในจิตตลอดถึงส่วนร่างกายออกมานี้ไม่ได้ มีแต่ความทุกข์ความทรมาน ระบายออกต่อกันมีแต่เรื่องนี้ทั้งนั้น จะไม่

มีได้ยังไง ก็ต่างคนต่างส่งเสริม ต่างคนต่างก่อขึ้นภายในใจก่อน แล้วก็ระบายออกมาทางความประพฤติ เมื่อไฟต่อไฟและไฟกับเชื้อไฟได้เจอกันแล้ว ทำไมจะไม่แสดงเปลวขึ้นมา พร้อมกับความเดือดร้อนวุ่นวายให้เผาผลาญซึ่งกันและกัน

โลกกว้างแสนกว้างจึงหาความสุขไม่เจอ เพราะที่สถิตของความสุขอันเป็นสิ่งสำคัญ ดังพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้โดยถูกต้องนั้นคือใจ ไม่มีกิริยาของจิตที่จะเสาะแสวงหาความถูกต้องดีงามนั้นเข้ามาบรรจุภายในจิตใจของตนเลย จึงหาความสุขเพื่อเป็นเครื่องตอบแทนหรือเป็นเครื่องสนองความหวังนั้นไม่มี มีแต่เรื่องความทุกข์ความทรมาน อยู่ก็อยู่ด้วยหาความแน่นอนไม่ได้ อยู่แบบเลื่อนๆ ลอยๆ ไปแบบเลื่อนๆ ลอยๆ กิริยาแห่งความเป็นอยู่ แม้แต่ชีวิตลมหายใจมีอยู่ก็ตาม แต่ใจหาหลักเกณฑ์ที่ยึดเป็นที่แน่นอนไม่ได้ ย่อมแสดงความรวนเรอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจ เมื่อเป็นเช่นนั้นทุกข์จะไม่เกิดได้ยังไง ทุกข์จะไม่มีได้ยังไง ก็เพราะกิริยาอาการที่เป็นเหล่านี้เป็นเครื่องสั่งสมทุกข์ขึ้นมาโดยลำดับ ไม่ใช่เป็นเครื่องสั่งสมความสุขความเจริญความสงบร่มเย็นภายในจิตใจ เพื่อกระจายออกสู่กันและกันให้ได้รับความร่มเย็นด้วยกันเลย นี่ละเรื่องของโลก กว้างแสนกว้าง เราอย่าไปมอง ให้มองดูหัวใจของสัตว์ของบุคคลที่เป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นแห่งความสุขและความทุกข์ทั้งหลายนี้เป็นของสำคัญ

ด้วยเหตุนี้เองศาสนธรรมจึงประกาศธรรมลงที่ตรงนี้ ไม่สอนดินฟ้าอากาศ ไม่สอนจักรวาลใดๆ ว่าเป็นผู้จะรับอรรถรับธรรม เป็นผู้จะรับความสุขความเจริญ และเป็นผู้จะชำระสะสางสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟทั้งหลายได้ นอกจากใจของสัตว์โลกแต่ละรายๆ เท่านั้น ธรรมะจึงมุ่งลงไปในจุดนั้น ดินฟ้าอากาศไปสอนเขาทำไม โลกกว้างแสนกว้างมีความหมายอะไรกับตัวเขา เขาไม่มีความหมายอะไรกับตัวเขาเอง เพราะฉะนั้นคำว่าทุกข์ว่าสุขจึงไม่ปรากฏกับเขาเอง เพราะเขาไม่มีความหมายอยู่แล้ว

สิ่งที่เสาะแสวงหาหรือสิ่งที่กอบโกยเอาความหมาย สิ่งที่เป็นเจ้าเรื่องหรือเป็นเจ้าแห่งความหมายจริงๆ มันอยู่ที่ใจ ใจเป็นผู้รู้ ใจเป็นผู้เห็นทุกสิ่งทุกอย่าง ใจเป็นผู้ก่อเรื่องขึ้นมา ถ้าไม่มีเครื่องแนะนำพร่ำสอนให้เป็นทางดำเนินที่ถูกต้องดีงาม เพื่อใจจะได้ไต่เต้าไปตามนั้นแล้ว ใจก็จะสั่งสมแต่ความทุกข์ความทรมานใส่ตน กี่กัปกี่กัลป์ก็เป็นดังที่เป็นอยู่เวลานี้ หาเวลาที่จะสว่างสร่างซาไปไม่ได้เลย

เพราะอะไร ก็เพราะมีแต่การสั่งสมสิ่งที่จะให้หนาแน่นลงไป ด้วยความทุกข์ความทรมาน และความล่มจมทั้งนั้น เนื่องจากไม่มีทางเดิน แต่ทางของกิเลสนั้นไม่บอกมันก็คล่องตัวมันแล้ว มันก็พาเดินในทางนั้น หลับหูหลับตาเดินก็ถูก ไม่ต้องลืมตาละธรรมชาติอันนี้น่ะ กิริยาอาการใดแสดงออกมาเป็นเรื่องของมันทั้งนั้นที่ครอบงำอยู่ ทำ

ให้เคลื่อนไหวไปมาในอากัปกิริยาใด ๆ เพราะฉะนั้นไปสู่ภพใดภูมิใดจึงเป็นเรื่องของธรรมชาตินี้พาไป

เมื่อเป็นเช่นนี้เราเห็นอย่างไรบ้าง กับศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่ชี้บอกแนวทางอันถูกต้องดีงาม และกำจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายอันจะเป็นภัยต่อสัตว์โลกเองออก ด้วยการสดับตรับฟังคำสอนของท่าน

เรามีคำสอนของท่านเป็นเครื่องชี้แนวทาง และเป็นเครื่องประกอบดำเนินตามกับไม่มีเลยกระเสือกกระสนไปตามอำนาจของกิเลสตัณหาเรื่อยมาดังที่เป็นมานี้ อันไหนดี นั่น เราต้องตั้งปัญหาถามตัวของเรา เวลานี้กอดคัมภีร์กอดธรรมะกอดเข็มทิศทางเดินที่พระองค์ท่านทรงสั่งสอนไว้โดยถูกต้องอยู่ที่หัวใจเรา อยู่ที่ตัวของเรา ถ้าเราไม่ได้พยายามตักตวงเอาเสียในเวลานี้ เราจะเอาอะไรเป็นเหตุเป็นผลเป็นปัจจัยเพื่อสนองความหวังของเรา ตั้งแต่ปัจจุบันนี้จนกระทั่งอนาคตจนหาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้ นอกจากธรรมเท่านั้นจะเป็นเบรกห้ามล้อให้ยุติการหมุนเวียนในวัฏจักรนี้ นอกนั้นไม่มี เราจึงจะคอยเอาความอยากความทะเยอทะยานให้มันพายุติเราอย่าหวัง เพราะมันเคยพาเป็นอย่างนี้มาโดยถ่ายเดียวเท่านั้น เรื่องพายุตินั้นไม่มี ต้องหมุนไปเวียนมา ๆ อยู่อย่างนี้ตลอดไป

ที่ว่าสูง ๆ ก็เพราะอาศัยอำนาจแห่งธรรมที่เข้าแทรกจึงสูงได้ นอกจากนั้นก็ต่ำลงไป ตัดเสียได้ไม่มีเหลือภายในจิตใจเลยนั้นแหละ จึงชื่อว่าเป็นผู้สร้างความหวังไว้ในหัวใจของเราอย่างเต็มที่ ไม่มีข้อข้องใจสงสัยใด ๆ เลย เอ้า ตายวันไหนก็ตายเถอะ แตกวันไหนก็แตกเถอะ เพราะความรู้นี้รอบหมดแล้ว ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ถูกต้องแล้ว และเราก็ดำเนินถูกต้องสมบูรณ์แล้วเราสงสัยอะไร แม้พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงมาชี้บอกอยู่ต่อหน้าต่อตาก็ตาม พระโอวาทคำสั่งสอนนั้นเป็นบันไดอันสำคัญที่ทรงหยิบยื่นให้แล้ว ใครจะยึดก็ยึดใครจะถือก็ถือ ถ้าอยากจะให้หลุดพ้นไปโดยลำดับให้มีความหมายแก่ตัวของเราเอง เพื่อจะได้ยุติในการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงด้วยความเป็นฟืนเป็นไฟภายในภพในชาติ อันมีดวงใจเป็นผู้รับเคราะห์อันสำคัญนี้ ขอให้ทุกท่านพิจารณา

การเทศนาว่าการผมแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนมานี้ สอนด้วยความเต็มอกเต็มใจ สอนด้วยความไม่สงสัย ผมพูดตรง ๆ ผมไม่สงสัย ตอนที่ผมสงสัยก็บอกว่าสงสัย เวลาไม่สงสัยก็บอกไม่สงสัย สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ไม่สงสัย ทำไมจึงไม่สงสัย เหมือนเราก้าวเข้ามาสู่วัดป่าบ้านตาดนี้ เห็นวัดป่าบ้านตาดแล้วเราสงสัยอะไรที่นี่ แต่ก่อนเราสงสัยเมื่อเข้ามาเห็นทุกสิ่งทุกอย่างในบรรดาที่เราต้องการได้เห็นแล้ว เราสงสัยอะไรอีก ทีนี้บาปบุญคุณโทษนรกสวรรค์จนกระทั่งนิพพาน พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้เรารู้เรา

เห็น ด้วยการปฏิบัติตามพระโอวาทของพระองค์แล้วจะหนีไปไหน ถ้าเราจะเป็นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามพระโอวาทนี้แล้วจะไปไหน ถ้าไม่เข้าไปสู่ความจริงที่มีอยู่เป็นอยู่ตามหลักธรรมที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้นเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านเป็นที่มั่นใจในการปฏิบัติตัวเองต่อความดีงามทั้งหลาย จะเป็นการสร้างความสมหวังให้แก่ตัวไปโดยลำดับ

อันเรื่องความทุกข์ความยากเพราะกิเลสมันหลอกลวงว่า การประกอบความเพียรทุกข์ ๆ ยาก ๆ นั้น มันเคยหลอกเรามาเท่าไรแล้ว เรายังไม่เห็นโทษของมันอยู่เหรอ ก็การประกอบความเพียรหรือจิตใจของเรามีความสงบร่มเย็นน้อยหรือร่มเย็นยาก ปัญญาไม่ค่อยเกิดก็เพราะอะไรเป็นผู้ปิดบังปัญญาไว้ เพราะอะไรเป็นผู้กีดกันจิตไม่ให้สงบไว้ ถ้าไม่ใช่กิเลสจะเป็นตัวไหน จะเป็นอะไร ผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วท่านไม่ได้มาบ่นถึงเรื่องว่าจิตไม่สงบจิตไม่รวม จิตเป็นทุกข์ ท่านไม่เคยมาบ่น ก็เพราะสิ่งที่ทำให้บ่นนั้นมันสิ้นซากไปจากใจแล้วท่านจะเอาอะไรมาบ่น นี่เอาอันนี้เข้าไปเทียบกันซี อะไรมายากท่านไม่ได้ยาก คำว่ายากก็เป็นเรื่องของสมมุติที่เกิดขึ้นจากกิเลสเป็นผู้ตกแต่งให้เท่านั้น เราก็ยึดเอามาผันศีรษะคือหัวใจเราเท่านั้น เราจึงก้าวไม่ออก

การก้าวไม่ออก มีแต่จมอยู่กับวัฏจักร มีกิเลสเป็นเครื่องเสียดแทงนี้มันดีแล้วเหรอ อันนี้ก็เคยสอนมาไม่รู้กี่ครั้งกี่หน ฟาดมันลงไปให้มันขาดสะบั้นลงไม่ให้มีอะไรเหลืออยู่ภายในจิตใจแล้ว เป็นยังไงให้เห็นในตัวของเราเอง ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่านรกมีจริง ให้มันเห็นอยู่ในหัวใจเรานี้เป็นไร เราจะสงสัยไปไหนนรก ก็นรกเป็นของที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้แล้วว่ามีจริง เพราะพระองค์เห็นแล้ว ของไม่มีจะเห็นได้ยังไงรู้ได้ยังไง นำมาสอนได้ยังไง เพราะไม่ใช่พระพุทธเจ้าองค์ด้นเดานี่ บาปบุญนรกใครเป็นคนสัมผัสสัมพันธ์ แบกบาปหาบกรรมอยู่ทุกวันนี้ ถ้าไม่ใช่สัตว์โลก ถ้าไม่ใช่พวกเรา ๆ ท่าน ๆ นี้เป็นใคร แล้วยังไม่เชื่ออยู่เหรอว่าบาปมี บาปคืออะไร ความเศร้าหมองมืดตื้อก้าวไปไหนก็มีแต่เหยียบขวากเหยียบหนาม นั่นเห็นไหมมันปิดบังไว้ โทษแห่งบาปความเศร้าหมองคืออะไร ก็คือกองทุกข์ เหยียบหนามเป็นทุกข์ไหม นั่นเราจะก้าวไปตรงไหนไม่ถูกต้องตามความมุ่งหมาย มีแต่โดนทุกข์ ๆ มันเป็นของดีไหม นี่ละเรื่องของกิเลสหลอกลวงหัวใจของโลกมันหลอกอย่างนี้

ธรรมพระพุทธเจ้าทรงแก้ทรงถอดทรงถอนอยู่ตลอดเวลา และผลัดเปลี่ยนกันมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบันคือพระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบันนี้ องค์ข้างหน้าที่จะมาตรัสรู้ก็ตรัสแบบเดียวกัน เอาอะไรมาผิดแปลกกัน เพราะมาสอนสิ่งที่มีอยู่เห็นอยู่เป็นอยู่ด้วยกันนี้ทั้งนั้น ถ้าว่ากิเลสก็มีอยู่ในหัวใจสัตว์หัวใจท่านหัวใจเรา สอนวิธีแก้กิเลสก็สอนแบบเดียวกัน กับท่านผู้ที่สอนไปแล้วได้ผลเป็นที่พอพระทัย คือพระพุทธเจ้าทั้ง

หลายทรงสอนโลก จนถึงขั้นบริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพานได้ พระพุทธเจ้าพระองค์ใดก็มาสอนแบบเดียวกัน แก้แบบเดียวกันแก้กิเลส

เมื่อเป็นเช่นนั้นเราจะเอาแบบไหนมาแก้กิเลส เป็นแบบแหวกแนวจากพระพุทธเจ้ามีที่ไหน แบบแหวกแนวจากพระพุทธเจ้าก็มีแต่แบบกิเลสที่มันเคยหลอกลวงมา พาแหวกแนวมามากต่อมากแล้ว เราได้รับความสุขความสบายที่ตรงไหน เอามาแก้เจ้าของซี เอ้า สร้างปัญหาขึ้น ปัญหาอย่างนี้เป็นปัญหาที่แก้ตัวเองไม่ใช่ปัญหาผูกมัดเรา เป็นปัญหาที่จะแก้คลี่คลายออกให้เห็นเหตุเห็นผล

ให้มันเห็นประจักษ์ซี พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างเต็มพระทัยแท้ๆ ในสิ่งทั้งหลายที่กล่าวมานี้ ไม่ได้เอามาหลอกโลกนี่นะ ปฏิบัติลงไปให้มันเห็นชัดๆ ภายในจิตใจนี้เป็นไร ของมีอยู่ทำไมจะไม่เห็น พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงปิดบัง สอนเพื่อให้รู้ให้เห็นทั้งนั้นทำไมจะไม่เห็น ถ้าหากตั้งใจประพฤติปฏิบัติเพื่อให้รู้ให้เห็นมันต้องเห็น ไม่ว่าบาปไม่ว่าบุญ กิเลสประเภทใดที่มันเหยียบย่ำทำลายหัวใจเราอยู่เวลานี้ เราไม่เห็นมันก็ตาม ธรรมะทั้งปวงนี้สอนเพื่อจะเห็นกิเลส เพื่อจะได้ละกิเลส เพื่อให้ฆ่ากิเลสทั้งนั้น ทำไมจะเห็นไม่ได้ ฆ่าไม่ได้ พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านฆ่าด้วยวิธีใด ธรรมข้อใดหรืออันใดมาแก้มาฆ่ากิเลส ก็เป็นเรื่องของธรรมที่ทรงสอนไว้ด้วยความเห็นผลมาแล้วนี้ทั้งนั้น ท่านเอาอะไรมาสอน นี่ก็มีเท่านั้น

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสดๆ ร้อนๆ ท่านจึงเรียกว่า **อกาลิโก** ฟังแต่ว่าธรรมนั่นเป็น **อกาลิโก** สอนสิ่งใดสิ่งนั้นมีอยู่แล้วๆ ไม่มีคำว่าครึไม่มีคำว่าล้าสมัย ไม่มีคำว่าหมดสิ้นไปแล้ว เป็นของมีอยู่เป็นอยู่ทุกสิ่งทุกอย่าง และสอนตามสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่นั้น สิ่งที่ควรละสอนให้ละ สิ่งที่ควรบำเพ็ญสอนให้บำเพ็ญ ไม่ล้าสมัย สอนให้ละ ละได้ถ้าผู้ตั้งใจจะละ ผู้บำเพ็ญก็บำเพ็ญได้จนกระทั่งสมบูรณ์ ถ้าไม่ให้กิเลสตัวขี้เกียจเข้าไปเหยียบย่ำทำลายความเพียรนั้นเสีย แน่ะท่านก็สอนไว้อย่างนี้แล้ว

ธรรมะของพระพุทธเจ้าเลยมีแต่ตัวหนังสือแล้วนะเวลานี้ เห็นอยู่ก็ไม่ปฏิบัติตามจะทำยังไง แล้วใครก็อยากได้รับความสุขความเจริญ ใครก็อยากไปสวรรค์อยากไปนิพพาน แต่ไม่สนใจกับทางสวรรค์ทางนิพพาน สิ่งที่ไม่สนใจที่จะไปนั้นมันประกอบหรือมันทำอยู่ตลอดเวลาด้วยความสนใจของตัวเอง เพราะอำนาจกิเลสมันบีบบังคับให้ทำ ราคะเป็นยังไง ความกำหนัดยินดีมันเคยมีประจำโลกประจำสงสาร ประจำกับใจท่านใจเรามานานเท่าไรแล้ว มันทำไมจึงไม่ครึทำไมจึงไม่ล้าสมัย ทำไมจึงทำให้ติดให้พันอยู่ตลอดเวลาจนกระทั่งบัดนี้ และยังจะติดพันกันอีกตลอดไป มีเวลาจืดจางที่ตรงไหนสิ่งเหล่านี้

เราก็เคยเห็นพิษเห็นภัยของมันมาแล้ว มันเป็นยังไงพระพุทธเจ้าท่านสอนจึงไม่ยอมละยอมถอน ไม่ยอมเห็นโทษตามพระองค์ท่าน ธรรมะนั้นเลิศยิ่งกว่าสิ่งเหล่านี้ ราคะตัณหาก็ดี ความโลภความโกรธความหลงก็ดี มีแต่ของต่ำทรามกว่าธรรมทั้งนั้น ธรรมกำจัดปัดเป่าหรือธรรมตำหนิทั้งนั้น ทำไมเราจึงเห็นว่าเป็นของดิบของดีอยู่ตลอดเวลา และสั่งสมแต่สิ่งเหล่านี้ทั้งที่แจ้งทั้งที่ลับ ทั้งอัตโนมัติทั้งจงใจ เป็นไปอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนั้นเราจะหาความสุขความเจริญความเลิศเลอมาจากที่ไหน เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ได้สร้างความเลิศเลอให้ใครทั้งนั้น นอกจากสร้างแต่ความทุกข์ความทรมาน

ไปที่ไหนถามกันซิ เราอย่าไปถามในวงนอก ถามในวงวัดนี้ก็ถาม ถามดูหัวใจดูก็ถามซีมันเป็นยังไง ขณะหนึ่งมันเย็นไหม มันมีแต่ความรุ่มความร้อน มีแต่ความดิ้นรนกระวนกระวาย ดิ้นมากี่ครั้งกี่หนกี่ปีกี่เดือนกี่กัปกี่กัลป์แล้วใจดวงนี้ ทำไมไม่เห็นโทษของมัน ดิ้นไอ้เรื่องไม่เป็นท่า ดิ้นหาขวากหาหนามมาเสียบแทงตนเองนั้นมันดิ้นมาสักเท่าไร ดิ้นหาฟืนหาไฟมาเผาตัวเองมันดิ้นมาเท่าไรแล้ว มีแต่กิริยาแห่งฟืนแห่งไฟทั้งนั้น เรายังไม่เข็ดไม่หลาบอยู่เหรอ ให้ดิ้นทางธรรมะผันหัวกิเลสให้มันขาดสะบั้นลงไป ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่านดิ้นกันเป็นไร นั่นท่านสอนอย่างนั้นนี่นะ

นี่ก็สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนด้วยความเต็มอกเต็มใจ สอนอย่างอาจหาญพูดง่ายๆ ว่าอย่างนี้นะ ไม่สะทกสะท้าน ก็มันเห็นอยู่นี้รู้อยู่นี้จะเอาอะไรมาสะทกสะท้าน ไม่เห็นก็บอกไม่เห็น เมื่อเห็นอยู่แล้วจะให้ว่ายังไงอีก ถ้าหากว่าลงไม่เอาแล้วมันก็สุดวิสัย เมื่อไม่ถึงใจมันก็หมดเท่านั้น กิเลสเป็นเครื่องถึงใจก็มีแต่นั้นแหละ มันจะพาให้ถึงทุกข์อยู่ตลอดเวลา ถ้าธรรมไม่ถึงใจ ความสุขความเจริญความหลุดพ้นจากทุกข์ก็ไม่มีวันที่จะถึงใจได้ ใจก็ผ่านพ้นไปไม่ได้ แล้วพวกเราจะทำยังไง ตั้งปัญหาถามเจ้าของซิ

อยู่มาวันหนึ่งๆ เป็นยังไง มีใครเลิศประเสริฐกว่ากันคนในโลกนี้ ซึ่งเป็นคลังกิเลสบีบบังคับอยู่ในหัวใจด้วยกันทุกคนๆ ทุกรายๆ ใครเลิศเอามาเทียบกันซิ เอามาเป็นคู่แข่งกันดูซิ แข่งแต่ฟืนแต่ไฟเผากันอยู่ตลอดเวลา แต่แล้วก็เอาลมเอาแล้งมาพูดว่าดีว่าเด่นว่าเลิศว่าประเสริฐ อันนั้นดีอันนี้ดี เสกสรรปั้นยอ มีแต่ลมแต่แล้งหาความจริงไม่ได้คืออะไร คือกิเลสหลอกคน ถ้าธรรมแล้วไม่หลอกอย่างนั้น เป็นยังไงเห็นยังงั้น เรายกตัวอย่างแต่เพียงขั้นสมาธินี้ก็รู้ก็เป็นแล้ว สมาธิเป็นยังไง เมื่อเป็นในใจแล้วมันไม่ได้มีแต่ลมแต่แล้งนี่ เป็นจริงๆ เห็นจริงๆ รู้จริงๆ สงบจริงๆ เย็นจริงๆ สมาธิขั้นใดละเอียดขนาดไหนเห็นอยู่กับใจ รู้อยู่กับใจ อัศจรรย์อยู่กับใจ นี่มันเป็นลมๆ แล้งๆ ที่ไหน นี่ละธรรมเป็นอย่างนี้

แล้วท่านหลอกใครที่ไหนล่ะ ก็ท่านเป็นแล้วท่านจึงมาสอนโลก เรื่องสมาธิก็ดี เรื่องปัญญาก็ดี เอ้า ปัญญาขั้นใด เริ่มแต่ล้มลุกคลุกคลานไปจนกระทั่งถึงขั้นที่หมุนตัว

เป็นเกลียว เป็นอัตโนมัติ เป็นหลักธรรมชาติ จนกระทั่งถึงกิเลสหลุดลอยไปหมดไม่มีอะไรที่จะมาต่อต้านกับปัญญาประเภทนั้นได้เลย ก็พระพุทธเจ้าสอนไว้แล้ว เป็นอยู่ที่ไหน ก็เป็นอยู่ที่จิตนี้ เป็นลมเป็นแล้งที่ไหน ลม ๆ แล้ง ๆ ที่ไหน เป็นอยู่ที่จิต รู้อยู่ที่จิต เห็นอยู่ที่จิต การละกิเลสได้ที่จิต หลุดพ้นหลุดที่จิต ประเสริฐเลิศเลอประเสริฐอยู่ที่จิต เห็นชัด ๆ อยู่นี่เป็นลม ๆ แล้ง ๆ ที่ไหน

ธรรมไม่ใช่ลม ๆ แล้ง ๆ ไม่ใช่โกหกโลก สิ่งที่โกหกก็พูดอยู่แล้ว อธรรมน่ะคือความโกหก มันโกหกอยู่ตลอดเวลา เรายังไม่จืดไม่จาง ยังติดพันกันอยู่ตลอดเวลาไม่มีเวลาอิ่มพอเลยจะทำยังไง ยังไม่เบื่ออยู่หรือการเกิดตายในโลกนี้มากี่กัปกี่กัลป์แล้ว ประมวลมาใจดวงนี้ ใจดวงนี้แหละดวงหาประมาณไม่ได้ ทั้งเกิดทั้งตายท่านก็บอกไว้แล้วในธรรม ไม่มีคำว่าต้นไม่มีคำว่าปลาย พรรณนาไม่ได้เลย เพราะความหมุนเวียนเกิดตาย ๆ อยู่นี้ตลอดไป ถ้าไม่มีธรรมมาเป็นเครื่องแก้แล้ว ยังไงก็ต้องเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์

อย่าเข้าใจว่ากิเลสมันจะเบื่อหัวใจคน แล้วปล่อยให้ไปสวรรค์นิพพานและหลุดพ้นจากทุกข์เลย ไม่มีวัน ถ้าไม่ใช่ธรรมเป็นเครื่องถอดถอนแล้วไม่มีทางที่จะหลุดพ้นไปได้ นี่ละถ้าเราไม่กระหยิ่มยิ้มย่องต่อพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวาสนาของตัวที่เป็นมนุษย์แล้วก็ได้มาบวชเป็นพระนี้ เราจะไปหวังเอาอะไร

นี่ลาภเกิดเฉพาะหน้าแล้วนะ **กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ** ลาภคือความเป็นมนุษย์เราได้เป็นแล้วนี่ และนอกจากนั้นเรายังได้เป็นพระอีก ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัย เอ้า ฟาดลงไปซี เราเคยเป็นเคยตายกับกิเลส เป็นมามากตายมามากแล้ว มันวิเศษวิโสที่ตรงไหน เอ้า เป็นกับตายกับธรรมนี้ลองดูซิ สละลงไป ให้ได้เห็นความประเสริฐเลิศเลอดังที่กล่าวมาแล้วนี้ อยู่ที่ไหน เราพูดเป็นสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ในหัวใจของผู้เป็นนั่นเอง

เมื่อได้เป็นเต็มที่แล้ว อยู่ที่ไหนเรื่องของสมมุตินี้เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ได้นะ ตาก็เพียงแต่สัมผัสแต่ทางรูปเพียงเท่านั้น แย็บเท่านั้น นั่นละกิริยาแห่งสมมุติที่มันรับกัน คืออวัยวะของเรานี้เป็นสมมุติอันหนึ่ง รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสเป็นสมมุติอันหนึ่ง ๆ แต่ละอย่าง ๆ ตา หู จมูก ลิ้น กายเป็นสมมุติอันหนึ่ง ๆ แต่ละอย่าง ๆ เป็นเครื่องมือของใจ สัมผัสสัมพันธ์กันเพียงยิบแย็บ ๆ แล้วดับไป ๆ เพียงเท่านั้น มันวิเศษวิโสอะไร ฟาดใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากสิ่งทั้งหลายเหล่านี้แล้วนั้นแล อันนี้ละอันเหนือโลกอันไม่มีใครรู้ได้กล่าวถึงได้ถ้าไม่เป็น ถ้าลงเป็นแล้วไม่กล่าวก็รู้ กล่าวก็รู้ ดังพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านไม่บอกว่าประเสริฐก็ประเสริฐ ถ้าลงสิ่งต่ำทรามทั้งหลายได้หลุดลอยไปจากใจแล้ว

ธรรมะก็สดๆ ร้อนๆ ที่ท่านสอนไว้นะ ไม่ผิดไม่เพี้ยนที่ตรงไหนเลย แต่การปฏิบัติของเรานี่ซี เอาแต่กิเลสไปเป็นครูเป็นอาจารย์เป็นศาสดาแทนศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าไปเสีย นี่ซีที่สำคัญ มันจึงหาความร่มเย็นเป็นสุขภายในจิตใจไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วเราจะหาความหวังที่ไหนได้ เราไม่ได้สร้างความหวังอันถูกต้องดีงามไว้แก่หัวใจเราเลย จะมีความหวังเป็นเครื่องตอบสนองเราได้ยังไง เรารีบสร้างซีเอาให้ดี เอาให้จริงซี

ยากก็ยากเถอะยากการสร้างความดี ปีติยินดีกระหยิ่มไปเป็นไร เอ้า ตายด้วยการสร้างความดี ตายก็ตายเถอะว่างั้นเลย ไม่ต้องนิมนต์พระมา **กุสลา** ก็ได้ ถ้าลงตายด้วยความดีแล้วดีทั้งนั้นแหละ เอาให้มันจริงจังผู้ปฏิบัติ

นี่หมดเข้าๆ แล้วนะครูบาอาจารย์ วิตก มันอดไม่ได้แหละเพราะคิดถึงหมู่ถึงเพื่อน เหตุใดจึงต้องคิดถึงหมู่ถึงเพื่อน ก็คิดถึงเจ้าของมาแล้วนี่ เป็นยังไงเจ้าของกระเสือกกระสนกระวนกระวายหาครูหาอาจารย์เพื่อความหลุดพ้นเท่านั้น การปฏิบัติธรรมไม่ได้เพื่ออย่างอื่นอย่างใด เราเพื่อความหลุดพ้นอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นเข้ามาแทรกเลย เพราะฉะนั้นการเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์จึงเสาะแสวง แม้เราจะขี้ริ้วขี้เหร่โง่เขลาเบาปัญญาขนาดใดก็ตาม เราจะหาตั้งแต่ยอดๆ ครูบาอาจารย์ที่สอนอย่างแม่นยำอย่างถูกต้องไม่มีสงสัยเลย มันก็กระวนกระวายซี

เรื่องความทุกข์ความลำบากในการเสาะแสวงหาครูหาครูอาจารย์นี้ ยากไม่ใช่เล่นๆ นะ ครูบาอาจารย์ที่จะสอนเราด้วยความถูกต้องแม่นยำเป็นที่ตายใจลงใจได้นั้นน่ะ อย่างสมัยปัจจุบันนี้ก็คือพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเรานี้เอก เราหาที่ค้านไม่ได้ในสมัยปัจจุบันนี่ แล้วท่านผลิตลูกศิษย์ลูกหาได้มามากขนาดไหนเราคิดดูซิ ท่านแม่นยำขนาดไหนการประพฤติปฏิบัติ ทั้งความรู้ความเห็นของท่านไม่คลาดเคลื่อนจากสาวกทั้งหลายที่เคยรู้เคยเห็นมาตั้งแต่ก่อนเลย เป็นระดับเดียวกัน ธรรมะระดับเดียวกัน การปฏิบัติระดับเดียวกัน การสอนระดับเดียวกัน ผู้ปฏิบัติตามท่านจึงได้สร้างความดีขึ้นเต็มหัวใจตัวเอง กลายเป็นลูกศิษย์ที่มีครู

เราเห็นไหมลูกศิษย์ของพ่อแม่ครูจารย์มั่นมีมากไหม ถ้าหากว่าเราจะพูดเป็นแบบคู่แข่ง ใครหาญมาเป็นคู่แข่งในสมัยปัจจุบันนี้ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเหล่านี้มีแต่เพชรน้ำหนึ่งๆ ทั้งนั้น เวลาอยู่เฉยๆ ก็เหมือนมีดอยู่ในฝัก เหมือนโง่ที่สุด เวลาไปพูดธรรมะกับท่านซีทางด้านปฏิบัตินี้ โอ้โห จะแสดงอาการความสง่างามขึ้นมาแพรวพราวๆ แล้วก็ก้าวถึงขั้นอัศจรรย์ขึ้นมา แต่ละองค์ๆ ท่านเป็นอย่างนั้น นั่นละความรู้ที่เป็นขึ้นภายในจิตใจแล้ว เหมือนกับมีดที่คมกริบทีเดียวอยู่ในฝัก ถอดออกมานี้กราดไปที่ไหนขาดสะบั้นไปหมดเลย นี่ละจิตใจที่คมในฝักเป็นอย่างนั้น

พูดตรงไหนถูกหมด ก็ท่านรู้หมดแล้วจะให้ท่านพูดผิดไปตรงไหน พูดถึงเรื่องสมาธิท่านก็ผ่านมาแล้ว ด้วยวิธีการใด ท่านก็นำวิธีการนั้นมาสอนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ตลอดถึงผลเป็นยังไงท่านก็พูดได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเช่นเดียวกัน จนกระทั่งถึงปัญญาหรือวิมุตติหลุดพ้น ท่านทรงไว้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ท่านสะทกสะท้านในการสอนได้ยังไง ท่านไม่สะทกสะท้านเพราะท่านรู้ท่านเห็นทั้งเหตุทั้งผลทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ยกเทิดทูนธรรมะของพระพุทธเจ้าไว้บนเศียรเกล้า ตายก็ตายไปเถอะไม่มีอะไรมีคุณค่ามากยิ่งกว่าธรรมบนหัวใจแล้ว มอบถวายพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไปเลย นั่นท่านถวายได้ถึงขนาดนั้น ไม่มีอะไรมีคุณค่ายิ่งกว่าธรรม

เพราะเห็นแล้วแดนประเสริฐ อ๋อ ประเสริฐอย่างนี้เหรอ เพราะเหตุไร เพราะสิ่งที่ไม่ประเสริฐมันคลุกเคล้ากันมากี่กัปกี่กัลป์แล้วในหัวใจดวงนี้ ที่เราเคยครองกันมา เราเคยพัวพันกันมา เคยเผาเราขนาดไหนมาแล้ว รู้ด้วยกันทุกคน ๆ เมื่อได้ผ่านดงหนาป่าทึบมีแต่ฟืนแต่ไฟนี้ออกไป ถึงความสว่างกระจ่างแจ้งเลิศเลอแล้ว ทำไมจะไม่อัศจรรย์ธรรมพระพุทธเจ้า เพราะธรรมแท้ ๆ เป็นผู้พาให้หลุดพ้นจากสิ่งจองจำหรือฟืนไฟทั้งหลายเหล่านี้ นี่ละสำคัญอยู่ตรงนี้

ใจดวงนี้ละเอาให้ดีนะ ไม่เคยตายละ ยันได้เลยเทียว เอ้า เรียนเข้าไปเรียนภาคปฏิบัตินี้ จะได้รู้เรื่องความจริงของใจ เพียงแต่เราเรียนในภาคปริยัติเฉย ๆ นั้นเรียนเท่าไรก็ไม่พ้นความสงสัยละ ไม่ว่าท่านว่าเราเป็นเหมือนกันหมด ไม่ตำหนิติเตียนใครแหละ เพราะมันไม่รู้ มีแต่คำบอกเล่ากันเฉย ๆ ความจริงไม่มีมันก็ต้องสงสัย แต่ทีนี้เวลาปฏิบัติเข้าไปไปถึงความจริง ๆ จนกระทั่งถึงความจริงเต็มส่วนแล้ว สงสัยที่ไหน นั่นฟังซิเต็มหัวใจไม่มีทางสงสัย และจิตเวลามันเต็มไปด้วยความมืดหนาป่าเถื่อน เราก็เห็นอยู่แล้วประจักษ์อยู่แล้วภายในจิตใจของเรา ถึงจะโง่แสนโง่มันก็รู้อยู่นี้จะว่าไง เป็นแต่เพียงหาทางออกไม่ได้เท่านั้น

เวลาแก้ไป ๆ สิ่งที่พัวพัน สิ่งที่ผูกมัดรัดรึงจิตใจของเรานี้ค่อยขยายตัวออกไป ๆ ความพากเพียร สติปัญญาค่อยแทรกเข้าไปได้ ๆ ตีกระจายออก ๆ ทีนี้เรื่องภพชาติมันย่นเข้ามามากน้อยเพียงไร มันก็เห็นอยู่ในหัวใจนี่ แต่ก่อนมีแต่ภพแต่ชาติจนหากำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้เลยมันก็รู้ เวลาตัดเข้ามา ๆ มันก็รู้ จนกระทั่งตัดขาดสะบั้นไปหมดไม่มีอะไรเหลือเป็นชิ้นต่อกันแล้ว คราวนี้ **อกุปฺปา เม วิมุตฺติ** ความหลุดพ้นนี้ไม่มีทางกำเริบแล้วมันก็เห็นชัดแหละ เราหมายความว่าความเกิดความตายนี้ไม่มีอีกแล้วในจิตดวงนี้ นั่นมันก็รู้ได้ชัด ๆ

ดังที่ท่านสอนไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร **นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว** ความเป็นอย่างนี้ ได้แก่ความเกิดแก่เจ็บตายที่หาบหามกองทุกข์ไปไม่มีอีกแล้ว นั่น ก็จิตดวงนั้นเอง

อุทานตัวเอง เพราะเคยแบกเคยหามมาแล้ว เมื่อสลัดปัดทิ้งออกหมดก็ต้องออกอุทานอีกแบบหนึ่งซิ คราวนี้อุทานที่เรียกว่าพ้นแล้วจากกองทุกข์ทั้งหลาย อันเป็นมหันตทุกข์นั่นท่านหมดท่านยุติได้แล้วที่นี่ อยู่ก็อยู่ไปน่ะซี

จึงได้เคยพูดเสมอว่า ความเป็นความตายของพระอรหันต์ท่านไม่มีน้ำหนักต่างกันเลย ถ้าไม่เอาประโยชน์ของโลกเข้าไปเทียบเคียงแล้ว ตายวันไหนท่านก็ตายได้สบาย ๆ อยู่ได้ตายได้สบาย ๆ เพราะไม่มีอะไรหนักใจ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องสมมุติ เพราะความวิมุตติหลุดพ้นนั้นเหนือทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว มาเกี่ยวข้องกันได้ยังไง เมื่อถึงขั้นไม่เกี่ยวแล้วไม่เกี่ยว ทำยังไงก็ไม่เกี่ยว เหมือนอย่างว่ากิเลสท่านสิ้นไปนั่นแหละเมื่อกิเลสสิ้นไปแล้ว ไม่ว่าราคะ ไม่ว่าความโลภ ความโกรธ ความหลงอันใดก็ตาม เมื่อสิ้นไปแล้วหาที่ไหนก็หาซิ

เมื่อมันหายังเจออยู่แล้วจะว่าสิ้นได้ยังไง หาไม่เจอถึงเรียกว่าสิ้น คือสิ้นแล้ว มันไม่มีอะไรเหลือแล้วจะหาเจอได้ยังไง นั่นละท่านว่าท่านสิ้นท่านสิ้นอย่างนั้น อันนี้ภพชาติมันติดตามมาจากกิเลส เมื่อกิเลสหมดไปแล้ว ภพชาติมันจะเอาอะไรมาเกิด เห็นชัด ๆ อยู่ในหัวใจดวงนั้น ดวงที่เคยพัวพันอยู่กับความเกิดแก่เจ็บตายนี้ มากี่กัปกี่กัลป์ เวลาสลัดกันออกก็เห็นชัด ๆ อย่างนี้ ธรรมพระพุทธเจ้าจึงว่า **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** ประกาศท้าทายอยู่ตลอดในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า เอาซิผู้ปฏิบัติถ้าอยากรู้อยากเห็นความจริง

นี่จางไป ๆ ไปที่ไหนมีแต่เรื่องของกิเลสเหยียบหัวพระหัวเณร กิริยาอาการแสดงออกมีแต่เรื่องของกิเลสเหยียบหัวพระหัวเณรเราจะทำยังไง หัวพระปฏิบัติเสียด้วย หัวพระกรรมฐานเสียด้วย พระทั้งหลายเราก็ไม่ว่า ไอ้พระกรรมฐานเราน่ะซี ตั้งหน้าต่อสู้ขึ้นไปให้เขาเตะเขาต่อยเอาเสียจนเหมือนกระสอบ กิเลสมันต่อยเอาอย่างนั้นเพราะไม่มีสติไม่มีปัญญา ศรัทธาก็ไม่ทราบไปไหน ให้กิเลสเอาไปถลุงหมด ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา มีแต่เป็นเครื่องมือของกิเลสทั้งหมด เป็นเครื่องมือของธรรมไม่มีเลยจะว่ายังไง แล้วมันจะไม่ถลุงยังไงก็เมื่อขนาดนั้นแล้ว

ศรัทธาก็เชื่อตามสิ่งที่กิเลสพาให้เชื่อไปเสีย วิริยะก็เพียรไปตามความเชื่อนั้นเสีย สติก็เอาจดจ่อต่อเนื่องกันไปกับในเรื่องความชั่วช้าลามกไปเสีย ปัญญาก็หาอุบายความเฉลียวฉลาดศึกษามามากน้อยเพียงไร มันก็ทุ่มลงไปในจุดเดียวนั้นเสียจะว่ายังไง ถ้าว่าสมาธิ สมาธิก็เป็นสมาธินั้นละ คือมุ่งมั่นต่อความที่จะเอาที่จะสร้างความชั่ว มุ่งมั่นในสิ่งชั่วช้าลามกที่ตนต้องการนั้นให้ได้ ๆ มันก็เป็นไปอย่างนั้นเสีย ท่านจึงว่ามิจฉาสมาธิ สัมมาสมาธิ มันจึงมีเป็นคู่กันไป ๆ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นคู่กันได้ ถ้าใจไต่เต้าไปตามอรรถตามธรรม สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเครื่องดำเนินของธรรม ถ้าจิตหมุนไปทางกิเลสก็เชื่อไปทางกิเลส มันก็หมุนไปตามกันหมด นั่นฟังเอาซิ มันอยู่ไหน อยู่ในหัวใจ

เราด้วยกันทั้งนั้น ขณะนี้มันขยันนะ เดี๋ยวขณะต่อไปมันขี้เกียจ นั่นเห็นไหมมันพลิกได้ขณะเดียวเท่านั้น ในหัวใจเรานี้แหละ กิเลสกับธรรมมันอยู่ในฉากเดียวกัน

ให้เห็นดูซิเป็นยังไง พระพุทธเจ้าว่าท่านเลิศน่ะท่านเลิศยังไง พระสาวกที่ว่าอรหันต์น่ะท่านเลิศยังไง ให้เห็นในหัวใจเจ้าของนี่ซิ หัวใจนี้เป็นผู้ที่จะรับธรรมทั้งหลายเหล่านี้ไม่ใช่อันใด เช่นเดียวกับมันรับกิเลสนั่นละ แต่ก่อนก็เป็นภาชนะกิเลสเหมือนกัน ไม่ว่าพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย ใจดวงนั้นน่ะ แต่เวลามาชำระซักฟอกออกหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั้นแหละทีนี้กลายเป็นเรื่องทรงธรรมทั้งแท่งเลย ที่นี่ไม่ต้องบอกก็เลิศ ไม่ว่าก็เลิศ ไม่ว่าเลิศก็เลิศ ไม่มีละคำว่าลมๆ แล้งๆ เสกสรรปั้นยอเอาเฉยๆ เป็นความจริงล้วนๆ เต็มหัวใจ

เมื่อวานนี้ก็ได้ไปเยี่ยมพระป่วย โห สลดเหมือนกันนะ ทีนี้จึงพูดออกมาอย่างจะว่าบ้าก็ตาม ว่าอาจหาญก็ตาม ว่าเวลาเราจะตายอย่ามาทำเราอย่างนั้นเป็นอันขาดนะ อะไรต่ออะไรระโยงระยางเต็มจมูก มันทนอยู่ได้จะทน ทนไม่ได้จะไป อย่าเอาอะไรมาทรมานนะ สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เป็นสิ่งดี เป็นสิ่งทรมานที่สุด ยิ่งเป็นผู้ปฏิบัติกำจัดกิเลสให้หมดไปจากใจด้วยแล้ว สิ่งเหล่านี้มันจำเป็นอะไรว่างั้นเลยนะ มันเห็นประจักษ์อยู่ในหัวใจเจ้าของนี่แล้วสงสัยอะไร ลวดลายของความบริสุทธิ์ของใจเป็นยังไง ลวดลายของสมมุติเป็นยังไง มันรู้กันหมดแล้วนี่ จะเอามาบีบบังคับกันยังไง ไม่สงสัยว่าท่านจะเสียท่าเสียที เรื่องสติปัญญามันเป็นกิริยาอันหนึ่ง เป็นสมมุติเพื่อเครื่องใช้เท่านั้น ความบริสุทธิ์เป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ไม่ขึ้นกับอะไร โรคภัยไข้เจ็บจะเป็นขนาดไหนแบบใดก็ตาม ก็เป็นเรื่องของธาตุของขันธ์ เป็นเรื่องของสมมุติทั้งนั้น ไปเกี่ยวข้องกับจิตวิมุตติไม่ได้ นั่นฟังซิ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรให้ท่านทรมาน จะเป็นผู้ใดก็ตาม โอ๊ย ดูแล้วทุเรศนะเรา

นี่เคยพูดกับหมู่กับเพื่อนเสมอ เวลาเป็นหนักเข้า บอกว่ายาหยุดนะ ให้หยุด ว่างั้นเลยนะ แล้วใครอย่ามาแตะต้องกายนะ อย่ามาแตะ จะทำหน้าที่วาระสุดท้าย พูดง่ายๆ ว่าเอาไว้ลวดลายให้เต็มที่ในหัวใจเจ้าของนี่เสีย ว่างั้นก็ได้ไม่ผิด เพราะไม่สะทกสะท้านในเรื่องเหล่านี้นี่นะ กลัวก็ไม่กลัว กล้าก็ไม่กล้า อยู่ตามความจริง ไปตามความจริง ไม่สงสัยอะไรทั้งนั้น เรื่องเหล่านี้มันอะไร สมมุติก็รู้กันอยู่ว่าสมมุติ เรียนมาก็เรียนสมมุติ ปฏิบัติก็ปฏิบัติให้รู้สมมุติ หากว่ารู้กันแล้วจะสงสัยกันอะไร จะหลงกันอะไร ให้มันเห็นชัดๆ อย่างนั้นซินักปฏิบัติ นี่ไปเห็นแล้ว โห ทุเรศ สะดุดใจก็๊กเลยเราไปเห็นแล้ว เอาไปทรมานอะไรนักหนา

ดูมันจะไปไม่รอดแล้วเหรอ ธาตุขันธ์จะไม่อยู่แล้วเหรอ ก็ปล่อยเสียซิ ปล่อยเลยไม่มีคำว่าสะทกสะท้านละ ขอให้มันถึงขั้นนั้นเถอะน่ะ รายใดก็ตาม หมื่นๆ แสนๆ

ล้าน ๆ รายก็จะไม่มีแม้รายเดียวที่จะมาสงสัย ในเรื่องความเป็นความตายของตัวเอง แล้วจะมาสะทกสะท้านกับเรื่องความเป็นความตายอันนี้ ไม่มี เพราะเป็นความจริงด้วยกันแล้ว

เอาละเทศน์เท่านี้พอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๑

สายทางสู่วิมุตติ

ผู้มาศึกษาถ้ามาด้วยความตั้งใจจริงดังเจตนาที่มา การจดจำทั้งทางหูทางตาที่ได้เห็นได้ยินก็จำได้ง่าย และมีที่เก็บในสิ่งที่ได้เห็นได้ยินแล้วคือที่เก็บได้แก่ใจ ใจถ้ามีความสนใจย่อมเก็บได้ง่าย เก็บไว้ได้อย่างลึกลับและนำออกมาเป็นคติเครื่องสอนตนอยู่เรื่อยไป ในบรรดาศาสนธรรมที่ครูบาอาจารย์ท่านพาดำเนินและเทศนาว่าการให้เราได้ยินได้ฟัง เพราะไม่รั่วไหลไปไหน เนื่องจากจิตมีความจดจ่อต่อเนื่อง ที่จะได้ยินได้ฟังจากอรรถธรรมของท่าน และเพื่อนฝูงที่ได้สัมผัสสัมพันธ์ในข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เมื่อใจมีความจดจ่อย่อมจะได้เป็นคติฝังลงลึกภายในจิตใจ นำไปใช้ได้ตลอดเวลา แม้จะพรากจากครูจากอาจารย์เพื่อนฝูงไป หลักธรรมวินัยที่ตนได้ศึกษาปฏิบัติกับครูกับอาจารย์ย่อมเป็นเครื่องยึดเครื่องถือเครื่องปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ไปอยู่ในสถานที่ใดก็ปฏิบัติแบบคงเส้นคงวาหนาแน่นอยู่ตลอดไป

ไม่ใช่มาอยู่กับท่านแล้วถึงจะมีความตั้งอกตั้งใจ พอจากท่านไปแล้วก็เหลวไหลหาสาระไม่ได้ อย่างนี้ไม่เป็นประโยชน์อะไร ดังที่รู้ๆ เห็นๆ กันอยู่นี้มักจะเป็นดังที่กล่าวมานี้แทบทั้งนั้น ไม่เช่นนั้นพระเณรมีเท่าไรที่ไปศึกษาอบรมกับพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของเรา ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปฏิบัติถูกต้องแม่นยำที่สุดทั้งด้านวินัยและด้านธรรมะ ตลอดการนำออกเทศนาว่าการแก่บรรดาลูกศิษย์ที่ไปอบรม ไม่มีคลาดเคลื่อนจากหลักความจริงเลยแม้แต่น้อย ถ้าผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติหรือศึกษาเพื่อหลักของจิตใจจริงๆ แล้ว ย่อมจะยึดได้เป็นลำดับลำดา

การปฏิบัติตนก็ปฏิบัติด้วยความสนใจไม่วอกแวกคลอนแคลน เพราะไม่มีที่สงสัย เนื่องจากทางดำเนินเพื่อเข้าสู่อรรถธรรมทั้งหลาย ที่เรียกว่ามรรคผลนิพพานสำหรับผู้ปฏิบัตินั้น ท่านเปิดโล่งไว้แล้ว ศาสนธรรมก็เปิดโล่งไว้แล้ว และครูบาอาจารย์ยังมาบุกเบิกให้เห็นได้อย่างชัดเจนอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเพียงก้าวเดินตามสายทาง ที่ท่านอบรมสั่งสอนซึ่งเปิดกว้างไว้แล้วนั้น ก็น่าจะไม่มีข้อข้องใจสงสัย ควรจะได้ปฏิบัติเต็มเม็ดเต็มหน่วยภายในจิตใจ ด้วยความอุตส่าห์พยายามไม่ลดละท้อถอย ผลจะพึงปรากฏขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ต้นทางคือเริ่มการปฏิบัติ จนกระทั่งถึงปลายทางวิมุตติหลุดพ้นซึ่งไปจากทางดำเนินที่ท่านสอนไว้ และครูบาอาจารย์นำมาบุกเบิกให้เราได้เห็นอย่างชัดเจนไม่มีที่ใดที่จะข้องใจสงสัย ผู้ปฏิบัติทั้งหลายก็ย่อมจะตักตวงเอามรรคเอาผลได้เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาลที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และสาวกทั้งหลายท่านพา

ดำเนิน เพราะครูบาอาจารย์ที่กล่าวมานี้ เป็นครูบาอาจารย์ระดับพระสาวกทั้งหลายนั่นเอง คือพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น เป็นที่ลงใจหาที่สงสัยไม่ได้ในการแนะนำสั่งสอนของท่าน

ใครจะว่าบ้าบอก็ตาม เรานี้ถึงใจขนาดนั้น เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วก็เป็นเหตุให้ถึงใจทุกอย่าง เริ่มไปตั้งแต่การปฏิบัติตนเพื่อความเป็นสมาธิ ก็เห็นประจักษ์ภายในจิตใจไม่โอ้ไม่อวด นำออกมาจากครูจากอาจารย์มาประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นสมบัติของตน ก็เห็นได้โดยลำดับลำดา จนกระทั่งประจักษ์กับใจในสมาธิ ไม่ว่าขั้นเริ่มแรก ขั้นกลาง ขั้นละเอียดสุดของสมาธิ นี่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติจากโอวาทของท่านที่แนะนำสั่งสอนสด ๆ ร้อน ๆ

ถ้าพูดถึงเรื่องปัญญาก็เหมือนกัน ก็เคยได้พูดให้หมู่เพื่อนได้ยินได้ฟังเสมอ ลำพังเราเองไม่เข้าใจเพราะเป็นทางไม่เคยเดิน ติดสมาธิอยู่กี่ปีก็เคยได้เล่าให้หมู่เพื่อนฟัง คำว่าติดสมาธิเพราะอะไร เพราะรสชาติแห่งสมาธินั้นเป็นรสชาติที่เหนือรสชาติใด ๆ ซึ่งเราเคยผ่านมา จึงทำให้ติดได้ จนผลสุดท้ายก็จะเอาสมาธิทั้งเพนั้นแลมาเป็นนิพพานทั้งเพอีกเช่นเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นไปไม่ได้ เพราะสมาธิเป็นสมาธิ ปัญญาเป็นปัญญา ความหลุดพ้นเพื่อพระนิพพานก็เป็นความหลุดพ้นเพื่อพระนิพพาน ไม่ใช่อันเดียวกัน

นี่ก็คือท่านพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นนั่นเอง เป็นผู้สับผู้เขกไล่ออกจากสมาธิ อย่างเด็ดอย่างเดี่ยวอย่างเผ็ดอย่างร้อน ถึงเช่นนั้นก็ยังถกยังเถียงท่านได้ ด้วยความสำคัญผิดของตนที่เข้าใจว่าถูก นี่หากไม่ใช่ท่านมาลากมาเข็นออกแล้ว จะจมอยู่นั้นไปถึงไหนก็ไม่ทราบ นี่เป็นยังไง ภูมิของพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น เมื่อเรานำมาประพฤติปฏิบัติจากการได้ยินได้ฟังจากท่านเป็นอย่างไร นี่เป็นสิ่งที่ประจักษ์ภายในจิตใจไม่ได้หลงลืมเลย ประหนึ่งว่าประจักษ์อยู่ตลอดเวลาเพราะเป็นสัจจะคือความจริง ฝังใจอย่างลึกซึ้งไม่มีวันลืม

หากท่านไม่รู้ไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ ท่านจะแนะนำสั่งสอนหรือดุด่าว่ากล่าวอย่างจริงจัง อย่างถึงใจขนาดนั้นได้อย่างไร เมื่อปฏิบัติไปรู้เห็นตามที่ท่านแนะนำสั่งสอนยอมราบ ๆ กราบราบ นี่ละเป็นเหตุให้ลงใจ จนกระทั่งถึงไปสุดขีดสุดแดนแห่งความประพฤติและผลเป็นที่ได้รับ ขนาดที่ว่าเราเป็นที่พึงพอใจ ได้มาจากใคร ก็ได้มาจากท่านทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นสงสัยท่านที่ตรงไหน ว่าการแนะนำสั่งสอนไม่ถูกต้องตามหลักศาสนธรรม ที่พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านดำเนิน และสั่งสอนโลกมาจนกระทั่งปัจจุบันถ่ายทอดมาถึงครูบาอาจารย์เรานี้ ไม่มีอะไรผิดเพี้ยนกันแม้แต่น้อยเลย นี่แลเป็นที่ลงใจสำหรับผู้ปฏิบัติที่อาศัยท่านอยู่เป็นอย่างนี้

หากเราทั้งหลายตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามที่ท่านแนะนำสั่งสอน อย่างจริงจังอย่างถึงใจด้วยความเมตตาแล้ว เหตุใดพระเณรเราที่ไปศึกษาอบรมกับท่านเป็นจำนวน

พัน ๆ หมื่น ๆ เราไม่ต้องว่าพัน ๆ ละ เป็นหมื่น ๆ จึงไม่ค่อยปรากฏผลขึ้นกับการปฏิบัติของตน ไปทำอะไรอยู่ หูก็มี ตาก็มีสำหรับเป็นทางไหลซึมเข้าแห่งธรรมทั้งหลายสู่จิตใจ แล้วมันไหลไปไหน มันซึมซาบไปไหนถึงไม่ตกค้างภายในจิตใจพอที่จะนำออกมาเป็นข้อปฏิบัติ เพื่อเป็นสารคุณคือสมบัติของตนได้มากน้อย สมกับท่านแนะนำสั่งสอนด้วยความเมตตา นี่ฟังดูซิ

มีจำนวนมากเท่าไรพระที่ไปอบรมศึกษากับท่าน ส่วนมากก็ไปอย่างที่ว่านั่นเอง ไปที่ไหนก็ให้กิเลสห้อมล้อมบีบบังคับไป ฟังก็ฟังด้วยกิเลส คิดอะไรคิดด้วยกิเลส การอยู่กับท่านสัมผัสสัมพันธ์กับท่านตีไปทางกิเลส กิเลสดึงลากไปหามันเสียหมด ไม่ได้เข้าสู่อรรถสู่ธรรมสู่ร่องรอยที่ท่านแนะนำสั่งสอนนั้นเลย เพราะฉะนั้นจึงเหลว ๆ ไหล ๆ โลเลโลกเลกหาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ ไม่สมกับที่ไปศึกษาอบรมกับท่านเป็นจำนวนมากมายเลย นี่ละพิจารณาเอา

ทั้ง ๆ ที่ทางเดินก็เตียนโล่ง ผู้แนะนำให้เดินตามทางที่เตียนโล่งนั้น ท่านก็แนะนำโดยไม่มีทางผิดพลาด จะแยกแยะออกไหนก็เตือน คิดดูซิตั้งแต่ติดในสมาธิท่านยังผลักไสออกไป ออกไปอย่างเลยเถิดทางปัญญา พิจารณามากจนกระทั่งถึงขั้นที่ว่าจะไม่ยอมหลับนอนทั้งวันทั้งคืน มีแต่การต่อสู้กิเลสประเภทต่าง ๆ ด้วยปัญญา อันเป็นเรื่องเลยเถิดโดยเจ้าตัวไม่รู้ ท่านก็บอกท่านก็หักห้าม ท่านก็เบรกให้ นั่น ใครจะเกินท่านในสมัยปัจจุบันนี้ นี่ละท่านบอกท่านแนะทางเดินเพื่อมรรคผลนิพพาน หยุดตรงไหนท่านก็บอก ปลีกตรงไหนท่านก็บอก

ความไม่รู้จักประมาณนั่นก็คือความผิดในการดำเนิน ความติดอยู่ในสมาธิหยุดอยู่ในสมาธิไม่ยอมก้าวเดินทางปัญญา นั่นก็คือความผิดอีกประเภทหนึ่งคือไม่ก้าวเดิน นี่ท่านสอนไว้ทุกแง่ทุกมุม หากเราตั้งใจประพฤติปฏิบัติด้วยความสนใจจริง ๆ สมกับไปศึกษาอบรมกับท่านแล้ว ตรงไหนที่จะเป็นที่ตำหนิติเตียนท่านว่าเราดำเนินไม่ถูก เพราะโอวาทท่านไม่ถูกต้องแม่นยำ มีที่ตรงไหน นอกจากกิเลสมันคอยแบ่งสันปันส่วนหรือบีบบังคับกินอยู่กับความเพียรของเราไปโดยลำดับลำดาไม่มีละเว้นเลยเท่านั้น เราจึงไม่เห็นอรรถเห็นธรรม

กิเลสมันแทรกอย่างไร แทรกหัวใจคน ก็มันฝังอยู่ในหัวใจแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องแทรก มีแต่กลืนเอา ๆ เท่านั้น ความโลภฝังใจมานานเท่าไร ความโกรธ ความหลง ฝังใจมานานเท่าไร รากแก้วคืออวิชชาฝังใจมานานเท่าไร นี่แหละบ้านเรือนสถานที่อยู่หรือสถานที่ขับกล่อมบำรุงบำเรอ สถานที่ขับถ่ายของมัน ได้แก่ ใจของเรา ๆ ท่าน ๆ นี้แล ไม่ต้องพูดไปถึงใจสัตว์ทั้งหลาย พูดเฉพาะใจของเราผู้ปฏิบัติซึ่งได้ไปอาศัยครูบาอาจารย์แล้วมาดำเนิน ด้วยการแบ่งสันปันส่วนให้กิเลส หรือกิเลสมาแบ่งสันปันส่วนเอาเสีย

หมด หรือบีบบังคับเอาไปเสียหมด ไม่มีสิ่งใดปรากฏว่าเป็นมรรคเป็นผลเป็นสมาธิเป็นปัญญาวิมุตติหลุดพ้นในหัวใจของเราเลย ก็เพราะเหตุดังที่กล่าวมานี้แล

ฟังก็ฟังไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อฟังไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย อะไรจะเข้าฝังใจนอกจากกิเลส ความไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็คือความไม่ตั้งใจ นั่นก็เป็นกิเลสประเภทหนึ่ง ความไม่พินิจพิจารณา เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลส ความสุกเอาเผากินล้วนแล้วแต่กิเลส มีแต่เรื่องกิเลสมันแบ่งสันปันส่วนเอาหมด ธรรมะมีอยู่ที่ตรงไหน การต่อสู้กับสิ่งที่ขัดขืนเราคือกิเลส เราต่อสู้เป็นอย่างไรบ้าง ต่อสู้วิธีใดบ้าง หนักเบาเพียงไรขนาดไหน พอให้เกิดความปลื้มปีติยินดีในตัวเองว่าได้ต่อสู้กับกิเลส จนถึงกับได้รับชัยชนะเป็นลำดับลำดากันมีบ้างที่ตรงไหน มันไม่ค่อยเห็นไม่ค่อยเจอ

มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานอยู่ โดยเจ้าตัวก็ภาคภูมิใจว่าได้ทำความพากเพียร ไม่ทราบว่าความพากเพียรนั้นพากเพียรอย่างไร นี่ซิมันถึงไม่เป็นท่าเป็นทางทั้งๆ ที่เคยได้ไปศึกษาอบรมจากครูบาอาจารย์องค์เอกมาถึงขนาดนั้นแล้ว ยังไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรกัน นี่ก็สืบทอดกันมา เกี่ยวโยงกันมาถึงเราเวลานี้ เพราะเคยได้ยินได้ฟัง เคยได้อยู่กับท่าน เห็นเหตุการณ์เหล่านี้มาแล้ว ไม่ใช่ไม่เห็น จึงได้นำเหตุการณ์เหล่านี้มาคลี่คลายให้เพื่อนฝูงทั้งหลายได้ยินได้ฟัง เพื่อเป็นคติเครื่องเตือนใจ ว่าอย่าให้เป็นอย่างนั้นในหัวใจของเราผู้ต้องการมรรคผลนิพพาน ต้องเด็ดต้องเดี่ยว ต้องอาจต้องหาญ ต้องเป็นผู้สนใจใคร่ต่ออรรถต่อธรรมจริงๆ เพราะสิ่งทั้งหลายที่เราเคยเกี่ยวข้องพัวพันหรือจมกับมันนั้น ไม่ใช่สิ่งประเสริฐเลิศเลออะไร เราทำไมจึงต้องติดต้องพันไม่มีวันอิ่มพอ แม้ขณะมาฟังเทศน์ฟังธรรม หรือขณะที่มาอยู่กับครูกับอาจารย์ก็ไม่พ้นที่มันจะตามมาคิดดอกเบี้ยมาคิดผลประโยชน์ของมันจนได้ในอิริยาบถต่างๆ ของผู้มาศึกษา นี่ละเป็นที่น่าสลดสังเวชใจมากทีเดียว

การเห็นโทษของกิเลส ต้องปฏิบัติธรรมเข้าไปให้เห็นกันซิ เพียงคาดเฉยๆ คาดโทษของกิเลสตัวใดก็ตามชนิดใดก็ตาม เพียงความคาดมันไม่ประจักษ์ มันไม่ได้เห็นโทษอย่างถนัดชัดเจนภายในจิตใจ ต้องเอาธรรมเข้าแทรกเข้าแซง เอาธรรมเข้าส่องซิจิตฟุ้งซ่านรำคาญเอาอะไรเข้าส่อง เอาอะไรเข้าหักห้ามต้านทานกัน พอจะเกิดผลขึ้นมาเป็นความสงบ ต้องเอาความเพียร เฉพาะอย่างยิ่งสติเป็นของสำคัญกำกับการภาวนาของตน จะภาวนาอิริยาบถใดก็ตาม ธรรมบทใดก็ตาม สติต้องติดแนบอยู่กับภาวนาบทนั้นๆ อย่างเอาจริงเอาจัง ดูเหตุดูผลดูต้นดูปลาย ดูที่เกิดที่แสดงตัวของกิเลส มันแสดงออกตรงไหน ความคิดความปรุงมันออกไปจากอะไร ออกไปสู่อารมณ์อะไร มันถึงได้ให้เกิดความฟุ้งซ่านรำคาญ และเกิดความทุกข์ทรมานใจตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้ แล้วจะเอาอะไรเป็นเครื่องหักห้าม ดูให้ดี ดูให้ดี

การภาวนาสติเป็นของสำคัญ จ่อลงไป ดูลงไป หากจะใช้ปัญญาก็ให้ใช้ในวงสติครอบอยู่นั้นแล อย่าไปใช้แบบโลเลโลกเลก แล้วกลายเป็นสัญญาอารมณ์ เลยกลายเป็นโลกไปอีก เป็นกิเลสไปอีกโดยไม่รู้สึกตัว นี่มันเป็นไปได้อย่างนั้น นี่วิธีการที่เราจะทราบเรื่องโทษของกิเลส ต้องทราบตั้งแต่เริ่มต้น คือความฟุ้งซ่านก็เป็นกิเลส จะเป็นอะไรไม่เป็นกิเลส และการหักห้ามจิตใจที่กิเลสผลักดันออกมาให้คิดฟุ้งซ่านนั้นด้วยสติโดยบทภาวนา เอาจริงเอาจัง แล้วเราจะปรากฏเป็นความสงบขึ้นมา นั่นแหละเมื่อเห็นความสงบแล้วก็เป็นธรรมประเภทหนึ่ง ที่จะส่องเห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านของกิเลสที่พาให้เป็นไป นี่อย่างนี้มันถึงจะเห็นโทษ

ถ้าไม่มีเครื่องวัดเครื่องตวงกันแล้ว คาดเฉย ๆ อย่างไรก็เห็นเพียงสัญญาอารมณ์แล้วก็จมลงไปหากิเลสอีก ให้มันเหยียบย่ำทำลายอีกตลอดไปนั่นเอง ไม่มีวันใดที่จะหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายได้ ถ้าไม่เห็นภายในจิตใจดังที่กล่าวมาแล้วนี้ จะไม่มีเครื่องวัดเครื่องตวงกันเลย และจะไม่มีเครื่องทดสอบกันในวาระต่อไปแห่งธรรมทั้งหลายได้อีก ต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณา

ในขั้นเริ่มแรกเอาความสงบเย็นใจ ด้วยการเอาจริงเอาจังในการภาวนา วัดตวงกับความฟุ้งซ่านว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ความฟุ้งซ่านยังผลให้เกิดขึ้นคือความเป็นทุกข์ภายในจิตใจ ความสงบยังผลให้เกิดขึ้นเป็นความสุขภายในจิตใจ นี่เพียงเท่านี้ก็ได้ทราบพอเป็นต้นทางแล้ว จากนั้นก็ทำความสงบให้มากขึ้น เพราะได้เห็นคุณค่าแห่งความสงบ และได้เห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านรำคาญถึงกับเป็นทุกข์ขึ้นมาให้เห็นประจักษ์ เป็นเครื่องเทียบเคียงกันอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ภายในใจดวงเดียวนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้นย่อมมีแก่ใจคนเรา นี่ละเห็นโทษเห็นอย่างนี้

มีเครื่องเทียบเคียงกันถึงจะได้เห็น และถึงจะได้ขยับความพากเพียรและธรรมทุกประเภท ในบรรดาที่จะแก้กิเลสหรือถอดถอนกิเลสหรือปราบปรามกิเลส ให้มีขึ้นภายในจิตใจของตน ต้องให้เห็นโทษอย่างนี้ก่อนแล้วก็เป็นมาเอง

จากนั้นความสงบเมื่อเห็นคุณค่าแล้วก็จะส่งเสริมให้มากขึ้น ความฟุ้งซ่านได้เห็นโทษแล้วก็พยายามระงับดับกันลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีแต่ความสงบท่วมท้นอยู่ภายในจิตใจ ความฟุ้งซ่านไม่มีเลย นั่นเมื่อถึงเพียงขั้นสมาธิเท่านี้ เราก็ได้เห็นแล้วว่าความฟุ้งซ่านไม่มี เพราะอำนาจของสมาธิเข้าครอบ เข้าบีบบังคับทับหัวมันไว้พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น นี่แหละเครื่องเทียบเคียงแห่งความเห็นโทษแห่งความเห็นคุณ ระหว่างกิเลสกับธรรม เห็นได้อย่างนี้จากผู้ปฏิบัติ

การปฏิบัติจึงเป็นธรรมสำคัญมาก ที่จะได้เห็นประจักษ์ทุกสิ่งทุกอย่างภายในตัวเอง ลำดับต่อไปก็ส่งเสริมความสงบให้มากขึ้น หากค่อยเป็นค่อยไปเองภายในจิตใจนั้น

แหละคนเรา เมื่อได้เห็นชัดเจนประจักษ์ตนแล้ว ย่อมมีแก่ใจที่จะพากเพียร ย่อมมีแก่ใจที่จะต่อสู้ฟัดเหวี่ยงกันไประหว่างกิเลสกับธรรม มีสมถธรรม เป็นต้น มันจะหนักขนาดไหน ความอุตส่าห์พยายามมีอยู่แล้ว ไม่คำนึงถึงเรื่องความลำบากลำบน มีแต่จะเอาให้เกิดความสงบมากกว่านี้ จะทำความฟุ้งซ่านรำคาญให้สงบตัวลงไปยุบยอบลงไป จนกระทั่งมีแต่ความสงบราบภายในจิตใจโดยถ่ายเดียวเท่านั้น นี่เป็นทางเดินของผู้เห็นภัยและก้าวเดินไปข้างหน้าไม่ถอยหลัง เพราะสิ่งที่เห็นโทษก็ยิ่งประจักษ์ขึ้นโดยลำดับ ธรรมชาติที่เป็นคุณภายในจิตใจก็ประจักษ์และมีน้ำหนักมากขึ้น ควรแก่การที่จะปราบปรามสิ่งที่เป็นภัยแก่ตนได้เป็นลำดับลำดาไป

ลำดับต่อไปเมื่อจิตมีความสงบ ตามที่เราได้เห็นโทษเห็นคุณดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ทางปัญญาท่านก็สอนไว้ ปัญญาเป็นเครื่องคลี่คลายดูกิเลสที่สมาธิครอบหัวมันไว้หรือไล่ต้อนเข้ามาสู่ที่จนตรอกจนมุม เช่น ไล่เข้าในคอกเหมือนไล่วัวไล่ควาย เอ้า เลือกตัวไหนจะนำออกมาฆ่า คลี่คลายออกมาด้วยปัญญา เมื่อมันเข้าที่จนตรอกแล้วย่อมพิจารณาได้ง่าย นี่ท่านเรียกว่าปัญญา คำว่าปัญญานี้ได้เคยอธิบายให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายมากต่อมากหลายขั้นหลายภูมิ จนสุดความสามารถของการแสดง จึงไม่อยากจะแสดงอะไรมากมายนัก เป็นแต่เพียงว่าเปิดเงื่อนให้ของการดำเนิน เพื่อความเห็นโทษเห็นคุณทั้งกิเลสและธรรมไปโดยลำดับในทางปัญญา นี่ละเมื่อปัญญาหยั่งเข้าไปแล้วเป็นยังไง จะเห็นโทษของกิเลสที่ละเอียดมากกว่านี้ๆ โดยลำดับลำดา

กิเลสมันแทรกมันสิงมันซึมซาบอยู่ในจุดไหนๆ ทั้งร่างกายของเรา ทั้งสิ่งภายนอกที่เกี่ยวกับเรา มันเที่ยวสิงเที่ยวแทรกเที่ยวยึดเที่ยวเกาะไว้หมด ถ้าไม่ใช่ปัญญาแล้วจะไม่ทราบเลยว่าอะไรเป็นกิเลส ในร่างกายของเรานี้จุดไหนอวัยวะส่วนใดที่กิเลสไม่ถือว่าเป็นเราเป็นของเรามีไหม ไม่มีเลย ทั้งตัวเลยกิเลสยึดเป็นกรรมสิทธิ์เสียทั้งหมด นี่หนาแน่นไหมกิเลสพิจารณาซิ ถ้าเราไม่ได้ใช้ปัญญาแล้วจะไม่เห็นความซึมซาบของกิเลสที่มีอยู่เต็มสรรพางค์ร่างกาย จนกระทั่งเข้าถึงจิตใจก็ว่าเป็นใจของเรา เป็นใจเราเป็นของของเรา เต็มไปหมดทั้งร่างกาย พูดง่ายๆ ทั้งขันธ์ ๕ และจิตไม่มีช่องว่างตรงไหนพอจะเป็นเกาะเป็นดอนว่ากิเลสมองไม่เห็น กิเลสไม่ยึดไม่ถือ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสยึดถือกำอำนาจไว้ทั้งนั้น นี่เราจะถอดถอนด้วยวิธีใด ถ้าไม่ใช่ปัญญาแล้วจะมองไม่เห็นเลยในสิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้นท่านจึงให้คลี่คลายลงไป การคลี่คลายคือการเปิดดูหัวของกิเลสนั้นเอง มันหลบมันซ่อนมันยึดมันถืออยู่ที่ตรงไหน มันยึดมันถือว่าอันไหนสวยอันไหนงาม ธรรมะฟาดเข้าไปๆ มันสวยที่ไหนมันงามที่ไหน **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ครอบหัวมันอยู่ มันมาเสกสรรปั้นยอว่าเป็นของสวยของงาม เป็นของจีรังถาวรได้ยังไง ถ้าไม่ใช่กิเลส

หน้าด้าน หน้าด้านปัญญาก็ฟาดกันลงไปซิ มันจะด้านขนาดไหน กิเลสนั่นมันจะหน้าด้านขนาดไหน ปัญญาก็ธรรมนี้เคยฆ่ามันแหลกมานานแสนนานแล้ว ตั้งแต่พระพุทธเจ้าองค์ไหนๆ มาถึงปัจจุบันนี้ก็เป็นอาวุธอันเดียวกัน ฆ่ากิเลสประเภทเดียวกัน นี่ละแยกแยะกันอย่างนี้ท่านเรียกว่าปัญญา

คลี่คลายออกหมดในสรรพางค์ร่างกาย เมื่อคลี่คลายครั้งนี้ยังไม่เห็น ครั้งต่อไปๆ อีกหลายตลบทบทวน เหมือนเขาคราดนากลับไปกลับมาจนมูลคราดมูลไถแหลกละเอียดแล้วควรแก่การปักดำนั้นแล เขาก็ปักดำ นี้ก็เหมือนกัน เมื่อปัญญาได้รู้ละเอียดทั่วถึงไปที่ตรงไหนๆ อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นจะถอยตัวออกไปๆ จนกระทั่งทั้งร่างกายนี้ถ้าปัญญาได้สอดส่องมองทะลุไปหมด ด้วยความเข้าใจตามหลักความจริงแล้ว อันกิเลสเรื่องปลอมๆ เรื่องความสำคัญมั่นหมาย อันเรื่องความยึดถือปลอมๆ เหล่านั้นมันจะพังไปทั้งนั้น นี่ละปัญญาฆ่ากิเลสท่านฆ่าอย่างนี้

สมาธิฆ่าไม่ได้ ไม่ใช่ปัญญาฆ่าไม่ได้ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบผู้อื่นไม่ทราบ ใครจะเป็นเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมมาจากไหนก็ตาม ถ้าไม่ดำเนินตามหลักศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนี้ ตายทิ้งเปล่าๆ ไม่มีทางทราบได้เลย แม้แต่ผู้เรียนก็เหมือนกันอย่าว่าท่านว่าเราเลย เพียงเรียนกันจำได้หมายรู้เฉยๆ ที่จะไปถอดถอนกิเลส เฉพาะอย่างยิ่งดังที่กล่าวมาแล้วนี้ไม่มีทางที่จะถอนได้ นอกจากภาคปฏิบัติเข้าตะลุมบอนกันด้วยสติด้วยปัญญา ศรัทธา ความเพียรนี้เท่านั้น เราจะเห็นกิเลสทั้งหลายเปิดตัวออกๆ สติปัญญาฟันเข้าไปแหลกแตกกระจายไปหมด ว่าตรงไหนว่าเป็นเราเป็นของเรามันไม่มีมีแต่ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** เต็มตัวอยู่นี้ สวยตรงไหนงามตรงไหน มีอวัยวะส่วนไหนที่ว่างามตามกิเลสเสกสรรปั้นยอ มันไม่มี มีแต่เรื่อง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อสุภะอสุภังป่าช้าผีดิบเต็มไปหมดทั้งร่างเขาร่างเราตลอดสัตว์ทั้งหลาย มันไม่อายเหรอที่นี่

เมื่อปัญญาได้เห็นชัดเจนอย่างนั้น ยังจะยึดมั่นถือมั่น ดื้อยึดมั่นถือมั่นอยู่เหรอมันดื้อไม่ได้ กิเลสตัวไหนก็เถอะ เมื่อถึงขั้นปัญญามีกำลังมากกว่าแล้วฟาดลงไปแหลกแตกกระจายไปหมด เหมือนไฟได้เชื้อปัญญานี้ มีเชื้อคือกิเลสอยู่ตรงไหน ความยึดมั่นถือมั่นความสำคัญของกิเลสอยู่ตรงไหน ปัญญาจะแทรกเข้าไปๆ จนกระทั่งพังทลาย คำว่าพังทลายคือความยึดมั่นถือมั่นความสำคัญต่างๆ ของกิเลสที่เคยฝังจมอยู่ภายในจิตใจนี้แลเป็นผู้พัง ปัญญาไม่ได้พัง มีความแกล้วกล้าสามารถคล่องตัวไปโดยลำดับลำดา นี่ละท่านฆ่ากิเลสท่านฆ่าอย่างนี้ นี่เรียกว่าปัญญา เป็นทางเดินเพื่อความพ้นทุกข์

เตียนโล่งไปอยู่แล้วพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ด้วยสวากขาตธรรม เตียนโล่งไปหมด ไม่มีที่ต้องติ ไม่มีที่สงสัย ครูบาอาจารย์ก็สอนแบบเดียวกันไม่มีที่สงสัย นี่ละเราพูดถึงเรื่องการพิจารณาทางด้านปัญญานับแต่ร่างกายเข้าไป นอกจากร่างกายแล้วมัน

แทรกอยู่ตรงไหนอีกในขันธ์ทั้ง ๕ นั่น แทรกอยู่ตรงไหนสติปัญญาจะหยั่งเข้าไป ทำลายราบไปเหมือนกันหมด นี่ละกิเลสตัวที่มันมาแผ่รัศมีออกมายึดนั้นถือนี้สำคัญนั้นสำคัญนี้ เมื่อถูกทำลายแล้วมันจะถอยตัวเข้าไป ๆ ร่นเข้าไป ๆ จนกระทั่งเข้าถึงจิต นั่น

มันไม่มีที่อยู่มันก็เข้าสู่ป้อมใหญ่คือจิตอวิชชา นั่นเข้าตรงนั้น เมื่อปัญญาเหมือนไฟได้เชื้อแล้วทำไมจะอยู่ได้ล่ะ ทำไมจะนอนใจ มันต้องทะลุกันเข้าไปลุกลามเข้าไป ๆ จนกระทั่งเผาไหม้หมด แม้จะอยู่ในจิตอวิชชา เป็นจิตอวิชชาก็ตาม ไม่ทนที่จะพังทลายไปได้ ด้วยอำนาจของปัญญาที่คมกล้าสามารถ ท่านเรียกว่ามหาสติมหาปัญญา แล้วหยั่งลงไปละเอียดยิ่งกว่านั้นก็เป็นปัญญาญาณ นี่ละกิเลสพังเพราะอำนาจแห่งธรรมเหล่านี้ นี่ท่านก็สอนเอาไว้ นี่ละคือทางพ้นทุกข์

เป็นยังไงเมื่อถึงขั้นที่ว่าพังทลาย จนกระทั่งถึงอวิชชาแล้ว ถามหาอะไรนิพพาน พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้บอกให้ถามหานิพพาน ท่านไม่ได้บอกว่าให้ขัดพระนิพพาน ท่านไม่ได้บอกว่าให้ทรมานพระนิพพาน ท่านบอกให้ขัดเกลาจิตใจที่ถูกกิเลสตัวสกปรกมันหุ้มห่อภายในจิตใจ ตีให้แตกกระจัดกระจายออกไป นี่ก็เรียกว่าการก้าวเดินเพื่อพระนิพพาน

เมื่อก้าวเดินดังที่กล่าวมาแล้วนี้ สมาธิก็เห็นโทษแห่งกิเลสประเภทหนึ่ง ปัญญาก็เห็นโทษแห่งกิเลสประเภทนั้น ๆ จนกระทั่งถึงประเภทที่เรียกว่าละเอียดสุด ได้แก่ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ปัญญาก็หยั่งทราบเข้าไปหมด เห็นโทษไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง จนกระทั่งถึงสิ่งเหล่านั้นพังทลาย เพราะอำนาจแห่งความเห็นคุณค่าของความละความถอน เบาลงไปโดยลำดับภายในจิตใจ เป็นคู่เคียงกันไปอย่างนี้ นี่ท่านเห็นโทษเห็นเป็นลำดับอย่างนี้

ทำไมความเพียรจะนอนใจอยู่ได้ นอนจมอยู่ได้ นอนไม่ได้ เมื่อได้มีสิ่งเทียบเคียงให้เห็นกันประจักษ์ เห็นโทษของกิเลสประเภทใดก็มีเครื่องเทียบเคียงกัน เห็นคุณด้วยกันไปในเวลานั้น คือเห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านด้วยความสงบ เห็นโทษแห่งความยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดในร่างกายด้วยปัญญา ที่คลี่คลายออกให้รู้แจ้งแทงทะลุไปหมด เห็นโทษแห่งขันธ์ทั้ง ๕ ด้วยปัญญาที่คลี่คลายออก ทะลุปรุโปร่งเข้าไป จนกระทั่งถึงแม้อวิชชาจะละเอียดแสนละเอียดลออขนาดไหนก็ตาม ความหลุดพ้นยิ่งเป็นความละเอียดยิ่งกว่านั้น ปัญญาเพื่อความหลุดพ้นยิ่งละเอียดยิ่งกว่านั้น ทำไมจะไปเห็นอวิชชาเป็นเทวบุตรเทวดาหรือยิ่งกว่าพระนิพพานไปได้ มันก็พังจนได้นั่นแหละ

นี่ละทางเดินเพื่อพระนิพพานท่านเดินอย่างนี้ผู้ปฏิบัติ เห็นอย่างนี้ เห็นโทษเห็นคุณ ๆ หนักเข้าไป เห็นโทษทีแรกก็ไม่เห็นมาก เห็นคุณก็ยังไม่มาก แล้วเห็นโทษมากขึ้น เห็นคุณมากขึ้น ความเพียรมากขึ้น เห็นโทษของกิเลสแม้ที่สุดละเอียดขนาดไหนก็ยิ่ง

เห็นโทษมันมาก แล้วก็ยิ่งสั่งสมสติปัญญาเข้าให้มาก คมกล้าจนสามารถพังอวิชชาแตกกระจัดกระจายไปแล้ว นั่นแลเป็นยังไงที่นี่ นี่ละท่านว่าความเพียรอัตโนมัติเป็นอย่างนั้น

ถอยไม่ได้เมื่อถึงขั้นถอยไม่ได้แล้ว หากมีสำหรับผู้ปฏิบัติ ใครไม่เป็นไม่รู้ ให้ผู้เป็นนั้นแหละเห็นโทษ ก็ให้เราผู้ปฏิบัตินั้นแล จะเห็นโทษเห็นคุณแห่งธรรมทั้งหลายก็ผู้ปฏิบัตินั้นแลเป็นผู้เห็น ละโทษบำเพ็ญคุณส่งเสริมคุณ ก็คือผู้ปฏิบัตินั้นแล จนกระทั่งละได้หมดโดยสิ้นเชิง เพราะอำนาจแห่งสติปัญญา ศรัทธาความเพียรที่หมุนตัวเป็นเกลียวเข้าไปสู่จุดเดียวกัน จนกิเลสพังทลายก็คือผู้ปฏิบัตินั้นแล นั่น หายสงสัยก็คือผู้ปฏิบัติ

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้อยู่ที่ไหน ครูบาอาจารย์ท่านได้แนะนำสั่งสอนไว้ทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว พวกเราไปโลเลโลกเลกหลับหูหลับตาอยู่ที่ไหน จึงไม่สนใจที่จะฟัง สนใจที่จะประพฤติปฏิบัติ สนใจที่จะยึดเอาข้อวัตรปฏิบัติของท่านมาเพื่อปฏิบัติให้เป็นคุณสมบัติ ธรรมสมบัติ สมาธิสมบัติ ปัญญาสมบัติ นิพพานสมบัติขึ้นที่ใจของเราได้เหมือนครั้งพุทธกาลล่ะ เป็นเพราะอะไร ถ้าไม่ใช่เป็นเพราะกิเลสตัวหนา ๆ มันเหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลา เหมือนกับเรานี้ถูกจองจำไปหมดในอิริยาบถต่าง ๆ ตลอดความคิดความปรุงถูกจองจำด้วยกิเลสทั้งนั้น จึงไม่ได้คิดอรรถคิดธรรมโดยอัตโนมัติ ไม่ได้คิดอรรถคิดธรรมด้วยความเต็มอกเต็มใจ ในการประกอบความพากเพียรเพื่ออรรถเพื่อธรรมทั้งหลาย เป็นเพราะเหตุนี้เอง ให้ท่านทั้งหลายได้ทราบเสีย

ถ้ายังไม่ทราบให้ทราบ ว่ากิเลสมันแทรกอยู่ยังไงเวลานี้ ความเพียรของเรามันถึงก้าวเดินไม่ได้ ก้าวเดินได้ยังไง เราไม่เห็นโทษของกิเลส เราไม่เห็นเรื่องของกิเลสที่มันแทรกอยู่นั้น มันยึดมันรั้งเราไว้ มันขัดแย้งขัดขาตีหูตีตาเราไว้ไม่ให้เห็นความจริง ให้เห็นแต่ความจอมปลอมของมัน มืดมิดปิดตา หูหนวกตาบอดอยู่อย่างนั้นตลอดมาตั้งกัปไหนกัลป์ใด

มาศึกษาอบรมกับครูบาอาจารย์ก็ยังหลับหูหลับตาอยู่อย่างนั้น ไม่ได้ถือเป็นหลักเป็นเกณฑ์ แล้วจะเอาอะไรไปเป็นสารคุณภายในตัวของเรา พิจารณาซิผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ทำไมมันถึงเหลวไหล ๆ พระเณรที่ได้ไปอบรมศึกษากับครูบาอาจารย์เฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น แม่นยำที่สุด เอกทีเดียว เหตุใดมันถึงเถลไถลไปได้ นี่ละถ้าไม่ใช่เป็นเพราะกิเลสตัวมันหนาแน่นโดยที่เราไม่รู้สึกว่ามันหนาแน่นอยู่ภายจิตใจ ฉุดลากออกจากทางเดินที่ท่านสอนโดยถูกต้องแล้วนั้นจะเป็นอะไรไป

ธรรมท่านไม่ได้ฉุดลากออกจากทาง กิเลสต่างหากเป็นผู้ฉุดลากออกจากทางที่ท่านแนะนำสั่งสอนโดยถูกต้องแล้วนั้น มันจึงไม่ได้รู้ได้เห็นอะไร ไปอยู่กับครูบาอาจารย์ก็เหมือนทัพพีไปขวางหม้อขวางแกงอยู่นั้นแหละ มันไม่ได้เข้าถึงลิ้นถึงปากได้ มีแต่

ทัพพีขวางหม้ออยู่ตลอด ไปฟังก็มีแต่กิเลสไปขวางอรรถขวางธรรมอยู่ ได้ยินก็ขวาง ได้ฟังก็ขวาง อะไร ๆ ก็ขวาง แต่ภูมิใจว่าตนได้ไปศึกษาจากครูจากอาจารย์ แล้วก็มาเย่อหยิ่งจองหองพองตัวโอ่อ่า ว่าตนนี้เป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์นั้น ๆ ปรากฏชื่อลือนาม เลยได้แต่ชื่อได้แต่ความสำคัญมั่นหมายความทะนงตัวออกไป ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสเอาไปจ่ายตลาดอีก นั่นเห็นไหมเรื่องกิเลสมันสลับซับซ้อน เป็นยังไงบ้าง ดูซิ ฟังซิ นี่ละเรื่องมันเป็นอย่างนั้น

มันเป็นธรรมที่ไหนความเป็นเช่นนั้น มันก็คือกิเลสทั้งเพนั่นเอง เขาไม่ศึกษาอบรมเขายังไม่ได้มีความทะนงเหมือนอย่างเราที่ไปศึกษา ก็ไปสั่งสมกิเลสละซิ ไม่ได้ไปสั่งสมอรรถสั่งสมธรรม พอที่จะเห็นเนื้อเห็นหนังตามความเป็นจริงของตน อันจะเป็นทางเดินเข้าไปสู่อรรถธรรมแม้แต่น้อยเลย นี่ละผู้ปฏิบัติที่ไปศึกษากับครูบาอาจารย์แล้วได้แต่ชื่อแต่นามมา แล้วก็มาปฏิบัติหาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ ท่านพาดำเนินยังไงก็ไม่ทำ ขี้เกียจขี้คร้านคืออะไรมันไม่รู้ มีแต่ความอยากขี้เกียจขี้คร้าน มีแต่ความท้อแท้อ่อนแอ ว่าเป็นความสะดวกสบาย มันสะดวกสบายอยู่ในเรือนจำที่ถูกคุมขังด้วยอำนาจของกิเลสบีบบังคับอยู่เท่านั้น มันเป็นสุขอะไร

ความสุขในเรือนจำพิจารณาซิ นี่ความสุข สุขเพราะอำนาจแห่งกิเลสมันบีบบังคับ ให้ความสะดวกเพียงนิดหน่อย ๆ เพื่อให้เราหลงล่มจมไปตามมัน มันเป็นของที่ประเสริฐเลิศเลออะไร สิ่งเหล่านี้มันเคยครองหัวใจเรามานานเท่าไร เราเคยปฏิบัติตามมันมามากเท่าไร ได้ความวิเศษวิโสอะไร นอกจากการต่อสู้กับกิเลสเท่านั้น ดังที่พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านดำเนิน ไม่อย่างนั้นท่านจะสอนหรือว่า วิริยธรรม ขันติธรรม อดทนก็ทนต่อการต่อสู้กิเลส เพียรก็เพียรฆ่ากิเลส เพียรชำระกิเลส สติปัญญาก็เพื่อชำระกิเลส เพื่อฆ่ากิเลส นั่นท่านนำมาใช้ ท่านไม่ได้นอนจมอยู่เหมือนอย่างเรา เป็นยังไงพิจารณาซิ

เมื่อความเพียรก็ไม่มี ความอุตส่าห์พยายามก็ไม่มี เรียกว่าเพียรได้ยังไง เรียกว่าปฏิบัติได้ยังไง สติปัญญาก็ไม่มีจะหาความฉลาดที่ตรงไหน เพียงแต่มาอยู่สำนักของครูบาอาจารย์แล้วก็เอาชื่อเอานามไปยังงั้นมันวิเศษที่ตรงไหน เราคิดดูซิ ทัพพีมันระคนอยู่กับแกงทั้งวันทั้งคืนมันได้ความวิเศษวิโสอะไร นี่ลักษณะทัพพี การไปอยู่กับครูบาอาจารย์แบบลักษณะทัพพีขวางหม้อนี้เป็นประโยชน์อะไร เราพิจารณาซิ มันไม่มีประโยชน์อะไรเลย

นี่ก็เหมือนกัน ที่มาศึกษาอบรมอยู่กับเราเวลานี้ ก็จะไม่พ้นจากความเป็นอย่างนี้ไป เพราะเราได้เห็นมาแล้ว อิดหนาระอาใจ จะว่าเข็ดหลาบก็เข็ดหลาบ แต่หมู่เพื่อนก็หลั่งไหลมา ๆ อย่างนี้จะให้ทำยังไง สอนแล้วน่าจะเอาไปเป็นหลักเป็นเกณฑ์เพื่อไป

ประพฤติปฏิบัติให้เป็นสมบัติของตนขึ้นมาภายในจิตใจ เช่น สมาธิสมบัติ ปัญญาสมบัติ เป็นต้น มันก็ไม่มีอะไรที่ปรากฏวิ่แววบ้างเลยนี่ทำยังไง มีแต่ความขี้เกียจขี้คร้าน มาแบบไหนก็ไปแบบนั้น มาแบบไหนก็อยู่แบบนั้น แล้วไปแบบนั้น แบบกิเลสจองจำไป กิเลสบีบหัวใจไป ไม่มีธรรมเป็นเครื่องกำจัดกิเลสออกจากหัวใจ ว่าเวลามานั้นน่ะมาด้วยความโง่เง่าเต่าตุ่น เวลาอยู่ก็อยู่ด้วยการประพฤติปฏิบัติกำจัดความโง่เง่านั้น ไปก็ไปด้วยความสง่าผ่าเผย ทรงอรรถทรงธรรม ตั้งแต่สมาธิ ปัญญา จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น มันเป็นไปได้ไหมอย่างนั้น ถ้าเราไม่ได้ตั้งอกตั้งใจจริง ๆ

นี่มันมาแบบนั้นไปแบบนั้นนะ มาก็โง่ อยู่ก็โง่ ไปก็โง่ แบกแต่กิเลสทับหัวอยู่ก็ยังไม่รู้ว่าหนักอยู่เหรอ พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายล้วนแต่จอมปราชญ์ท่านเห็นหมด สิ่งเหล่านี้เป็นของหนักที่สุดไม่มีอะไรหนักเกินกิเลส ความโลภก็หนัก ความโกรธก็หนัก ความหลงก็หนัก เมื่อมันได้แสดงตัวอะไรออกมายิ่งหนักมาก ๆ แสดงฤทธิ์เดชออกมากระทบกระเทือนตนแล้วก็กระทบกระเทือนผู้อื่น ทำโลกให้ฉิบหายได้เพราะกิเลสนี้เอง

ธรรมะท่านทำโลกให้ฉิบหายที่ตรงไหน ไม่เคยมีเลย มีแต่กิเลสทั้งนั้น ความโลภเป็นยังไงเวลาเกิดขึ้นมา มันทำโลกให้เจริญอย่างไรบ้าง มีแต่ความเห็นแก่ตัว ความโลภมากกับความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนี่ยว ความเข้าใครไม่ได้ นี่ก็คือความโลภนั่นเอง มันออกไปจากไหน ความโกรธก็เหมือนกันฆ่าฟันกันแหลกเหลวไปหมด โลกหาความสุขความสบายจากการฆ่าฟันกันมีที่ไหน แต่กิเลสมันทำได้อย่างองอาจกล้าหาญอย่างสบายจะว่าไง ดีไหมกิเลส สิ่งเหล่านี้เคยจมอยู่ในหัวใจเรามานานสักเท่าไร ทำไมจึงไม่เห็นโทษของมันแล้วกำจัดปัดเป่าออกไป นี่ละเรื่องของกิเลสมันหนักอย่างนี้เอง

ภูเขาใครไปแบกมัน ดินทั้งแผ่นขนาดไหนใครไปรู้น้ำหนักของมัน เพราะไม่ได้แบกได้หาม แต่กิเลสนี่แบกอยู่ทุกวันทุกคืนยืนเดินนั่งนอน สัมผัสสัมพันธ์ฟังอะไรก็ตาม ทางตา หู จมูก ลิ้น กายต้องได้แบก ๆ ทั้งนั้น รักก็แบก ชังก็แบก โกรธก็แบก เกลียดก็แบก ขึ้นชื่อว่ากิเลสไม่มีละคำว่าไม่แบก แบกทั้งนั้น แม้ที่สุดมาอยู่ภายในจิตใจของตนก็เป็นธรรมารมณ์ แบกธรรมารมณ์อีก เรื่องของกิเลสมันหนักที่ตรงไหน พิจารณาซิ มันไม่หนักที่ใจนี้จะไปหนักที่ตรงไหน มันหนักอยู่ที่หัวใจเราผู้แบกผู้หามนี้ต่างหากนี่นะ

ทีนี้การสั่งสอนอรรถสั่งสอนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอน สอนตรงที่มันแบกมันหามนี่ ให้ปลดให้เปลื้องออกไปด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียร แล้วจะได้โปร่งโล่งเบาสบาย อิสรภาพ อิสรเสรีคือใจที่หลุดพ้นจากกิเลสนี้เท่านั้น นอกนั้นใครจะว่าอิสระก็อิสระ ชนิดไหนก็ตามเถอะ มันคือความไม่อิสระ คือความถูกบีบบังคับอยู่ตลอดเวลา

นั่นเอง มันเสกสรรปั้นยอกันเอาอย่างนั้น ต่อเมื่อจิตได้สลัดตัวออกไปจากกิเลสแล้ว ไม่บอกว่าอิสระมันก็โล่งอยู่ตลอดเวลา เวิ้งว้างอยู่ตลอดเวลา

ท่านว่านิพพานว่าง ว่างตรงไหน ใจไม่เป็นนิพพานด้นเดาไปทำไม แปลไปทำไม เมื่อถึงนิพพานจริง ๆ ด้วยใจบริสุทธิ์แล้ว แปลไม่แปลก็เป็นนิพพาน นั่นฟังซิ ให้มันเห็นอยู่ประจักษ์เจ้าของซิ มีแต่สัญญาอารมณ์ แปลกันเสียจนแหลกจนเหลวไปหมด ความจริงคือธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงรู้มาด้วยความสัตย์ความจริง มากลายเป็นเรื่องปลอมไปหมด ด้วยหัวใจที่ปลอม คนนั้นสำคัญอย่างนี้ คนนี้สำคัญอย่างนั้น คนนั้นแปลอย่างนั้น คนนี้แปลอย่างนี้ มันมีแต่นักปราชญ์ นักปราชญ์อะไร นักปราชญ์กิเลสมันก็เป็นอย่างนั้นซิ สุดท้ายหาที่ยึดที่เกาะไม่ได้เลย แล้วก็ถอยหลังอ่อนไปหมด อ่อนเปียกไปหมดเพราะคำแปลนั้นแหละ เลยหาสาระไม่ได้ นั่นแหละกิเลสพาแปลมันหาสาระไม่ได้

ถ้าธรรมพาแปลเป็นยังไง พุ่งทีเดียว นั่นธรรมพาแปล ไม่ต้องแปลฟังซิ ถ้าธรรมพาแปลแล้วไม่ต้องแปล แปรสภาพทุกสิ่งทุกอย่างของธรรมเข้าสู่ใจดวงเดียวแล้วไม่ต้องแปลก็ได้ ถึงนิพพานแล้วไม่ต้องถาม ใครจะว่านิพพานเป็นยังไงก็ตาม ให้มันเห่าไปอย่างนั้นแหละ ผู้ที่เห่ามันเห่า ผู้ที่รู้จริงเห็นจริงไม่เห่า รู้จริงอย่างพระพุทธเจ้าและสาวกท่าน องค์ไหนเจอเข้าไปก็ตามเถอะน่ะ ขอให้กิเลสพังไปจากใจหมดเท่านั้น แปลไม่แปลก็ตามเถอะเรื่องนิพพาน มันขลังอยู่ตลอดเวลาภายในหัวใจ เลิศอยู่ตลอดเวลา ใครว่าไม่เลิศก็เลิศอยู่ในนั้น ในหลักธรรมชาติ นั่นธรรมแท้เป็นอย่างนั้น

ไอ้เรื่องของปลอมมีแต่เสกแต่สรรปั้นยอกัน ตื่นลมตื่นแล้งกันอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่มีความอิ่มพอ ไม่มีความเข็ดหลาบ ก็คือหัวใจมนุษย์ที่ถูกกิเลสมันปิดบังบีบไว้นั่นเอง มันถึงไม่ได้ยอมรับความจริงทั้งหลาย เลยมีแต่ของปลอมเต็มหัวใจ เมื่อของปลอมเต็มหัวใจแล้วเอาอะไรมาเป็นสุข แสดงออกก็มีแต่หลอกแต่หลอนแต่ต้มแต่ตุ๋นตนเองแล้วยังไม่แล้ว หลอกหลอนต้มตุ๋นคนอื่นอีกด้วย ต่างคนต่างมีอารมณ์เป็นเครื่องหลอกหลอนต้มตุ๋นตนเองและผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา โลกหาความร่มเย็นที่ตรงไหนเมื่อมีแต่เรื่องความหลอกลวงต้มตุ๋นกันอยู่ตลอดเวลา เพราะอำนาจของกิเลสครอบหัวใจ ๆ อย่างนี้

ธรรมท่านสอนขนาดไหนมันไม่ยอมรับ เพราะกิเลสมันหนามันไม่ยอมรับ ถ้าเราไม่ฟังของจริงจากพระพุทธเจ้าทั้ง ๆ ที่เรากลัวทุกข์ เกลียดทุกข์ แล้วเราจะเอาอะไรมาเป็นสาระสำคัญที่จะกำจัดทุกข์ออกไปได้ ถ้าไม่นำธรรมเข้าไปประพฤติปฏิบัติ นำธรรมไปประพฤติปฏิบัติก็ให้กิเลสมันหลอกเสียว่า ประพฤติยากปฏิบัติยากปฏิบัติธรรม แน่ะฟังซิ มีแต่กิเลสเข้าไปสอดไปแทรกไปขัดแข้งขัดขาไว้เสียหมด มัดตีนมัดมือให้ก้าวไม่ออกเลยจะว่ายังไง เป็นยังไงพวกเราโง่ไหม พิจารณาให้ดีซิผู้ปฏิบัติ

เอ้า เมื่อใจมันเหนือแล้วมองเห็นหมดนั่นแหละไอ้เรื่องที่กล่าวมานี้ ที่ไม่กล่าวมากขนาดไหน เพียงเรานี้ตัวเท่าหนูยังพูดได้นี่จะว่าไง ไม่เห็นพูดมาได้ยังไง ว่าอย่างนี้ให้มันตรงๆ ไปเลยใครจะว่าบ้าก็บ้าเถอะ เราเคยเป็นบ้าเพราะกิเลสมาพอแล้ว เอ้า จะเป็นบ้าธรรมให้เห็นเสียทีว่ะ ท่านทั้งหลายพิจารณาซิ การประพฤติปฏิบัติ พระพุทธเจ้าท่านเห็นโทษจริงๆ เห็นโทษของกิเลสนี้จนใจคว่ำใจหายถ้าพูดภาษาของเรา มันพาล่มพาจมในภพชาติน้อยใหญ่ทั้งหลาย ตั้งกัปตั้งกัลป์ ตรงไหนที่ไม่ได้เคยไปตกนรกหลุมไหนไม่เคยมี ภพไหนชาติใดของสัตว์ตัวใด มันเที่ยวสอดเที่ยวแทรกเที่ยวเกิดได้หมด อำนาจของกิเลสมันบีบบังคับให้ไปเกิดได้หมดจะว่ายังไง เกิดที่ตรงไหนก็ได้ทนทุกข์ทรมานมากน้อยตามลำดับลำดาอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ยังจะเห็นคุณค่าว่ามันเป็นธรรมชาติวิเศษวิโสอะไรอีก จึงไม่ตื่นตัวบ้างพิจารณาซิ

ผู้ปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรม ไม่เอาธรรมเข้าไปส่องดูให้เห็นกิเลสตัวเป็นโทษทั้งหลาย ธรรมจะประกาศกังวานตัวออกมา เป็นอุทานออกมาว่าได้พ้นแล้วนี้ได้ยังไง เมื่อเห็นโทษของกิเลสได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ธรรมก็ต้องได้เห็นโทษเห็นคุณค่าของธรรมเต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้วฟัดกันเลยที่นี่ ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นั้นละพระพุทธเจ้าท่านเข็ดทุกข์ท่านเข็ดแท้ๆ เพราะเป็นผลของกิเลสที่ผลิตขึ้นมา ก็เห็นโทษของกิเลสอย่างถึงพระทัย เมื่อได้เห็นแล้วสอนโลกจึงสอนด้วยความเมตตาสงสาร พุทธกิจ ๕ ภาระของพระพุทธเจ้า ๕ อย่าง ทรงทำด้วยความเมตตาสงสาร ไม่มีใครบีบบังคับพระองค์ให้ทำเลย แต่พระเมตตานั้นเป็นธรรมชาติที่อ่อนนิ่มไปหมด ในสัตว์ทั้งหลายที่แบกกองทุกข์อยู่ด้วยความเกิดแก่เจ็บตาย ตกนรกหมกไหม้ที่ไหนภพใดชาติใด มีแต่กองทุกข์บีบบังคับทั้งนั้น

ท่านมีความเมตตาสงสารเพราะสัตว์ทั้งหลายเป็นทุกข์อย่างนี้ ท่านพ้นจากทุกข์แล้วท่านเห็นย้อนลงไป เห็นเรื่องทุกข์ ท่านมีความเข็ดหลาบที่สุดแล้ว รีบแนะนำสั่งสอนสัตวโลกทั้งหลายให้ พูดง่ายๆ เหมือนกับว่าให้เชื่อตถาคตเถิด เชื่อกิเลสพวกท่านทั้งหลายจะจมอยู่อย่างนี้ตลอดไปนะ เอ้า เชื่อตถาคตเถิด ประหนึ่งว่าพระองค์ประกาศตนอย่างนั้น เรียกว่าเราบริสุทธิ์แล้วๆ พ้นแล้วๆ นี่เป็นอย่างนี้ ท่านจึงสอนโลกด้วยความเมตตาสงสาร เพราะความเข็ดหลาบในกิเลสทั้งหลาย อยากให้สัตว์ทั้งหลายได้หลุดได้พ้นไป อย่าได้มาล่มจมอยู่อย่างนี้อีกต่อไปนานนักหนาเลย นั่นละฟังซิ แล้วธรรมท่านก็บอกท่านก็สอนว่า มีคุณค่าขนาดไหน เลิศเลอขนาดไหนกับกิเลสที่มันเลวขนาดไหน ก็เอามาเทียบเคียงกันหมดแล้ว ถ้าจะเชื่อก็เชื่อ ถ้าไม่เชื่อก็สุดวิสัยของสัตวโลก เป็นกรรมของสัตว์อย่างว่าจะทำยังไง

พวกเราก็เหมือนกัน นี่ก็สอนเต็มอรรถเต็มธรรมเต็มภูมิ ความสามารถของตนมีมากมีน้อยเพียงไรไม่ได้อวดหมู่เพื่อน สอนด้วยความเต็มใจจริงๆ ด้วยความเมตตาสงสาร มากน้อยเพียงไรก็ทนถูไถกันไปมาอย่างที่เห็นอยู่นี้แหละ เต็มวัดเต็มวาหนาแน่นไปหมด มีแต่พระแต่เณรจนจะหาที่ภาวนาไม่ได้ เราก็เห็นใจถูไถกันไปอย่างนี้ มาจะมาแบบทัพพีขวางหม้อแล้วอย่ามานะ ให้พากันหนี นี่ไม่ใช่สอนเพื่อทัพพีขวางหม้อ สอนเพื่ออรรถเพื่อธรรม สอนเพื่อความหลุดพ้นจริงๆ เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มกำลังความสามารถในการสอน มีมากมีน้อยเท่าไรสอนกันอย่างเต็มภูมิ

ใครจะว่าโอ้ว่าอวดว่าอะไรก็แล้วแต่ ไอ้เรื่องของกิเลสมันแทรกไปได้ทุกแห่งทุกหนละ ถ้าเราจะเอาอันนั้นเป็นสรณะก็ เอ้า อย่าเชื่อธรรม เอ้า เดินตามมันไป ถ้าไม่เข็ดหลาบจากการเกิดตาย จะได้เกิดตายตลอดกัปตลอดกัลป์ไม่มีวันสิ้นสุดวิมุตติไปได้เลย ถ้าเชื่ออรรถเชื่อธรรมแล้วก็เท่ากับว่าทางนี้ย่นเข้ามาๆ ภพชาติย่นเข้ามาๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นขาดสะบั้นไปหมด ภพชาติไม่มีเหลือเลย ในภพนี้ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา เห็นประจักษ์ภายในจิตใจ แม้พระพุทธเจ้าจะไม่มาประกาศสอนก็ตาม ก็ธรรมของท่านประกาศไว้แล้วนี่ ด้วย **สนฺทิฏฺฐิโก** ผู้รู้ธรรมเห็นธรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจแล้วจะสงสัยไปที่ตรงไหน ธรรมนี้ไม่ใช่ธรรมสงสัย

เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านได้ถึงใจในการประพฤติปฏิบัติ มาศึกษาอบรมอย่ามาลุ่มๆ ดอนๆ มาสุ่มสี่สุ่มห้า มาอยู่มากินมาหลับมานอนเฉยๆ โลกเขาทำได้สัตว์เขาทำได้ อย่าว่าแต่มนุษย์ อย่าว่าแต่ผู้ปฏิบัตินักบวชเรานี้เลย ถ้าไม่ทำแบบนั้นแล้วไม่เกิดประโยชน์อันใดเลย ถ้าฟังให้ฟังให้ถึงใจ การประพฤติปฏิบัติให้ถึงใจทุกสิ่งทุกอย่างแล้วธรรมจะถึงใจ กิเลสจะพรากจากใจไปโดยลำดับในขณะที่ธรรมถึงใจๆ นั่นแล

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร จึงขอยุติเพียงเท่านี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

มารในศาสนา

คราวนี้นานกว่าจะได้ประชุมร่วม ๑ เดือนพอดี นี่ละความมีการมีงานยุ่งเหยิงวุ่นวาย ตลอดถึงความไม่สะดวกสบายในธาตุในขันธ์ ผลทำให้ขาดสาระสำคัญคือการประกอบความพากเพียร และการได้ยินได้ฟังอรรถธรรม ที่จะทำจิตใจให้สงบเยือกเย็นและผ่องใส แต่ก็ทำให้ขาดไปเพราะขาดธรรมที่กล่าวเหล่านี้ เราผู้เป็นหัวหน้ามีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้หมู่เพื่อนได้ประกอบความพากเพียร เพื่อชำระจิตใจอันเป็นตัวเหตุสำคัญ ให้มีความสงบเย็นภายในตัว และมีความฉลาดรอบความคิดความปรุงความเคลื่อนไหวของตัว มากยิ่งกว่าที่จะเห็นสิ่งอื่นๆ ซึ่งมักจะเป็นข้าศึกของภาคปฏิบัติอยู่เสมอมา

เมื่อ ๓-๔ วันนี้ก็ได้เทศน์เกี่ยวกับมาฆบูชาที่เป็นผลของศาสนธรรม ซึ่งท่านผู้ปฏิบัติทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติจนถึงกับได้ผลเป็นที่พอใจ ได้มาเฝ้าหรือแสดงตนให้โลกแห่งชาวพุทธทั้งหลาย ได้เห็นได้ยินในวันมาฆบูชานั้น โดยมีพระอรหันต์ล้วน ๆ ๑,๒๕๐ องค์มาประชุมในวันนั้น คือวันเดือน ๓ เพ็ญ เวลาบ่าย โดยที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงรับสั่งแต่ประการใดหรือเรียกว่าไม่ได้นิมนต์มา แต่ท่านเหล่านั้นมาตามอัธยาศัยของตน ประหนึ่งว่ามาประกาศผลแห่งการประพฤติปฏิบัติ และประกาศความเลิศเลอแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าให้โลกได้เห็นในเวลาเช่นนั้น ซึ่งมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีซ้ำๆ ซากๆ อีกเลย ผลที่ท่านได้มาแสดงให้โลกเห็นเช่นนั้น ท่านได้มาจากอะไร

ในหลักธรรมพระพุทธเจ้าก็ทรงประกาศสอนไว้แล้ว อย่างเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นรากเหง้าเค้ามูลจริงๆ คือการปฏิบัติจิตตภาวนาล้วนๆ ถือเป็นจิตเป็นใจ ฝากเป็นฝากตายกับความเพียรเพื่อชำระกิเลสนั้นจริงๆ ผลจึงปรากฏให้โลกได้เห็น เฉพาะในวันนั้นมีพระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ โดยไม่มีพระปุถุชนเข้ามาเจือปนแม้เพียงรูปหนึ่งหรือองค์หนึ่งเลย นี่ล้วนแล้วแต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจิตตภาวนาของท่าน นี่แลคือผลแห่งการปฏิบัติธรรม หรือการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาที่ประทานไว้ มีผลประจักษ์ให้เป็นที่ภูมิใจสำหรับผู้ได้รู้ได้เห็น ผู้ที่ได้ทรงไว้ซึ่งธรรมดังกล่าวนั้นจนถึงวิสุทธิธรรม

เราจึงอยากพบอยากเห็นการประกอบความพากเพียรของหมู่คณะที่มาอาศัยอยู่ในสถานที่นี่ ได้ประกอบความพากเพียรเต็มเม็ดเต็มหน่วยด้วยความสนใจจริงๆ ไม่มีงานอื่นงานใดเข้ามายุ่งเหยิงวุ่นวาย ซึ่งงานเหล่านี้ส่วนมากมักจะเป็นสิ่งที่มาทำลาย

ความพากเพียรของเราให้เสียไปวันละเล็กละน้อย สุดท้ายก็มีแต่งานเหล่านี้ออกหน้าออกตา ในพระเณรรูปหนึ่ง ๆ ในวัดหนึ่ง ๆ เลยเต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงวุ่นวาย อันนอกจากสายทางที่จะเป็นไปเพื่อความสงบสง่างามของจิตใจ เลยมีแต่ความยุ่งเหยิงวุ่นวายไปหมด คิดออกมาในแง่ใดก็มีแต่การแต่งาน ซึ่งเป็นเรื่องของโลกเขาทำกันอยู่ทั่ว ๆ ไป ไม่เห็นเป็นเรื่องแปลกประหลาดอันใดเลย แต่แล้วก็ไม่พ้นที่จะเข้ามาเป็นเนื้อเป็นหนังในวงพระศาสนา เฉพาะอย่างยิ่งในวัดในวาในพระเณรผู้ปฏิบัติของเราจนได้นั้นแหละ

งานอันนี้รู้สึกว่าออกหน้าออกตาจริง ๆ เหมือนว่าแซงพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปทุกระยะ ที่ทรงสั่งสอนให้บำเพ็ญทางด้านจิตตภาวนา ในตำรับตำรามีมากต่อมาก เด่นที่สุดก็คือด้านจิตตภาวนา ที่พระองค์ท่านประทานพระโอวาทแก่พระสงฆ์ทั้งหลายในครั้งพุทธกาล การจดจารึกก็จดจารึกมาจากความเป็นจริงที่พระองค์ทรงดำเนินและประกาศสอนไว้เรื่อยมาจนกระทั่งวันปรินิพพาน พระโอวาทเหล่านั้นถูกจดจารึกมา ได้อ่านได้เห็นได้ยินได้ฟัง จดจำมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ แต่ไม่ค่อยจะถึงใจและไม่ถึงใจของผู้ศึกษาและนักปฏิบัติทั้งหลาย จึงเถลไถลไปนอกลู่นอกทางที่พระองค์ท่านตำหนิติเตียนอยู่เสมอ

พระสงฆ์สาวกที่กล่าวมาว่า ๑,๒๕๐ องค์นั้น ท่านอยู่ในที่เช่นไร ตามตำรับตำราว่ามีแต่อยู่ในป่าในเขาที่สงัดวิเวก อิริยาบถต่าง ๆ เต็มไปด้วยความพากเพียรชำระกิเลสจนกระทั่งถึงได้รับผลเป็นที่พอใจมา นี่เป็นทางที่ถูกต้องดีงามถึงกับได้ผลประกาศออกมาให้โลกเห็นในวันมาฆบูชา

นอกจากนั้นก็ยังมีอยู่มากมายบรรดาพระสงฆ์สาวก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้ประกอบทางด้านจิตตภาวนามากกว่าในงานใด ๆ ทั้งสิ้น เราผู้ปฏิบัติถ้าไม่คำนึงและดำเนินตามทางที่พระองค์ประกาศสอนไว้แล้วนี้ ก็ยากที่จะได้ประสบพบเห็น แม้ที่สุดความสงบเย็นใจ เพียงขั้นสมาธิก็จะได้ยินแต่ชื่อเท่านั้น จะไม่ปรากฏความจริงขึ้นที่ใจนั่นเลย แล้วก็ค่อยหมดไป ๆ เรียวแหลมไปโดยลำดับทางภาคปฏิบัติ คือความสนใจต่อจิตตภาวนา จะมีแต่เรื่องที่เป็นข้าศึกต่อกันโดยทางอ้อมหรือทางตรงแทรกเข้ามา ๆ จนกลายเป็นเนื้อเป็นหนังของพระของเณรของวัดวาอาวาสไปเสีย อย่างประจักษ์ตาของเราทุกคนปฏิเสธไม่ได้ เช่น การก่อสร้าง การขวนขวายในแง่ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับด้านวัตถุ ซึ่งขัดกันกับทางด้านจิตตภาวนา นี้ปรากฏว่าเด่นมากทีเดียว

ถ้าเราจะพูดในวงปฏิบัติสำหรับผู้สังเกตสอดรู้จิตจริง ๆ แล้ว เราจะเห็นความผลักดันของกิเลส ที่ไม่ชอบให้เราประกอบความพากเพียรเพื่อกำจัดมัน มันจึงต้องผลักดันให้ออกให้คิดในแง่ต่าง ๆ สิ่งนั้นดีสิ่งนี้ดี โดยอาศัยศาสนาว่า สัมมากัมมันตะว่าเป็นการงานชอบนั้นเป็นโล่มาบังหน้า แล้วผลักไสเราให้ออกนอกลู่นอกทางไปโดยการ

กระทำในสิ่งที่กล่าวเหล่านี้อย่างเปิดเผยและไม่คิดสะดุดใจบ้างเลย อย่างนี้แลผู้ปฏิบัติจะเรียกว่าอะไร ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสภายในจิตใจจริง ๆ แล้ว สิ่งที่กิเลสมันผลักดันออกมาให้ออกนอกลู่นอกทางแห่งความเพียรเพื่อชำระมันนี้ เราจะเรียกอะไรถ้าไม่เรียกว่ามารของความเพียรเรา

ไม่ต้องว่ามารกว้าง ๆ ที่ไหนละ มารแห่งความพากเพียรเพื่อชำระกิเลส คือกิจนั้นงานนี้เถลไถลออกไป พอจะหันหน้าหรือย้อนกระแสจิตเข้ามาสู่ตัวเหตุอันสำคัญคือใจ ที่เต็มไปด้วยความคิดปรุงในแง่ต่าง ๆ ซึ่งถูกผลักดันออกมาจากกิเลสนั้น มันดิ้นรนกระวนกระวายเหมือนจะเป็นจะตาย นั่งภาวนาก็คอยนับแต่เวล่ำเวลา คอยสังเกตดูแต่ความจะเจ็บปวดแสบร้อนที่ตรงไหน คอยที่จะออกนอกลู่นอกทางอยู่ตลอดเวลา นักสังเกตนักปฏิบัติด้วยความมีสติอย่างไรก็ปิดไม่อยู่ ต้องรู้และต้องเป็นอย่างที่ว่านี้โดยไม่ต้องสงสัย

การนั่งภาวนาจึงไม่เป็นเหตุเป็นผลอันใด พอที่จะให้มรรคให้ผลเกิดขึ้นได้ พอประมาณและได้เป็นที่พอใจ เนื่องจากมีสิ่งต่อต้านกันอยู่ภายในจิตใจ โดยเจ้าตัวก็ไม่สนใจและไม่รู้ว่าสิ่งนี้คือสิ่งต่อต้าน ที่จะไม่ให้เราก้าวเดินเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพื่อสมาธิปัญญา และเพื่อมรรคผลนิพพานได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ต้องถูกสิ่งเหล่านี้กีดขวางผลักดันอยู่ตลอดเวลา ท่านผู้ปฏิบัติทั้งหลายลองใช้ความสังเกตดู ความผลักดันที่ให้จิตคิดในแง่ต่าง ๆ เพื่อออกนอกลู่นอกทางนั้นเป็นอย่างไร มีไหมภายในจิตใจของพวกเราทั้งหลาย

ผู้ปฏิบัติด้วยความสนใจจริง ๆ แล้ว อย่างไรก็ต้องได้รบกับสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานแห่งการประกอบความพากเพียรจริง ๆ ได้รบกับมันอยู่ตลอด จนกระทั่งสิ่งเหล่านี้ค่อยอ่อนตัวลงไป ๆ เมื่อสิ่งเหล่านี้อ่อนตัวลงไป ใจก็เกิดความสงบเย็นได้ ที่ใจไม่สงบก็เพราะความคิดเหล่านี้แหละ ที่เป็นมารต่อความสงบเย็นใจของเรา จะเป็นอะไรที่ไหนไป เราจะไปหามารที่ไหน ถ้าไม่หาสิ่งที่แทรกซึมอยู่ภายในจิตใจและทำลายความสงบเย็นใจของเราอยู่ตลอดเวลาไม่ให้เกิดขึ้นได้นี้จะเป็นอะไรไป ถ้าไม่ใช่ความคิดสังขารที่ปรุงขึ้นอยู่ตลอดเวลาในแง่ต่าง ๆ นี้เท่านั้นจะเป็นอะไรไป

ผู้ปฏิบัติต้องได้สังเกตต้องได้รบกับความคิดปรุงเหล่านี้ ด้วยความตั้งหน้าตั้งตารบกันจริง ๆ สังเกตกันจริง ๆ ระงับดับกันด้วยอุบายต่าง ๆ อย่างแท้จริง เช่น อย่างน้อยนำคำบริกรรมเข้ามากำกับ มากกว่านั้นใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองตามความคิดปรุงนี้ว่ามันคิดปรุงเรื่องอะไร มันจะคิดปรุงไปถึงไหน ตามต้อนตามตีกันอยู่ตลอดเวลา ด้วยความสนใจใคร่รู้ใคร่เห็นความเคลื่อนไหวของความคิดปรุงเหล่านี้แล้ว จิตจะต้องได้

ย้อนตัวเข้ามาสู่ความสงบจนได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นสงบตัวลงด้วยสติที่เราเพียรพยายามติดตามอยู่เสมอ

ถ้าไม่ได้ใช้ความพิจารณาอย่างนี้ อย่างไรก็ไม่เจอความสงบเย็นใจได้ และไม่ทราบว่ามารที่กีดขวางทางเดินอย่างน้อยเพื่อความสงบคืออะไร เราจะไม่มีทางทราบได้เลย นี่ละมารของการปฏิบัติธรรม มารของสมาธิ มารของปัญญา มารของมรรคผลนิพพานจะเป็นอะไรไป ถ้าไม่ใช่ความคิดที่สอดแทรก ๆ อยู่ภายในความเพียรของเราโดยเป็นเรื่องของสมุทัยแล้วจะเป็นอะไรไป นี่ละสมุทัยมันแทรกอยู่อย่างนี้

ละเอียดไหมท่านผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ได้พิจารณาบ้างหรือยังสิ่งเหล่านี้ ที่กล่าวเหล่านี้ได้พิจารณาแล้วทั้งนั้น จึงได้นำมาพูดให้ท่านทั้งหลายฟัง ไม่ใช่ไม่ได้พิจารณาและพร้อมทั้งการได้รบกันอย่างเต็มที่เต็มฐานอีกด้วย จนเห็นเหตุเห็นผลกันถึงกับขั้นพอฟัดพอเหวี่ยงและสิ่งเหล่านี้หมอบราบลงไป ปรากฏเป็นความสงบเย็นใจขึ้นมา จากนั้นก็เป็นเรื่องของปัญญาที่จะก้าวเดิน เพื่อห้ำหั่นหรือสังหารสิ่งเหล่านี้ให้ลดน้อยลงไปโดยลำดับ

วันหนึ่ง ๆ มีแต่เรื่องนั้นเรื่องนี้ยุ่งนั้นยุ่งนี้ ทั้ง ๆ ที่เป็นสำนักปฏิบัติ เป็นวัดปฏิบัติ เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ความเคลื่อนไหวแห่งผู้ปฏิบัติกลายเป็นเรื่องทำลายตัวเอง ทำลายอรรถธรรม สมาธิ ปัญญาไปโดยลำดับลำดาอยู่เรื่อยมาอย่างนี้ เราจะหาความสงบเย็นใจและมรรคผลนิพพานที่ไหน อย่างไรก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่เอาจริงเอาจังกับสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ วันหนึ่ง ๆ เราหวังอะไร ก็เห็นแต่มืดกับแจ้งนี้เท่านั้น เป็นมาตั้งกัปตั้งกัลป์และจะเป็นไปอีกตั้งกัปตั้งกัลป์ ไม่มีใครสามารถจะนับอ่านได้เลยในความมืดความแจ้งที่เป็นมาอยู่อย่างนี้และจะเป็นไปข้างหน้า เราหวังอะไร

สิ่งใดที่เป็นภัยต่อเราอยู่เวลานี้ ถ้าไม่ใช่ความคิดความปรุงที่กุเรื่องขึ้นมาทำลายเจ้าของอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจนี้จะเป็นอะไรไป นี่ละการปฏิบัติศาสนาหรือปฏิบัติจิตตภาวนา จึงต้องย้อนใจหรือจ่อสติและปัญญาลงที่ต้นเหตุบ่อเหตุคือใจดวงนี้ เพราะใจดวงนี้ได้บรรจุสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัย ซึ่งจะต้องผลักดันออกมาอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีสติจะมีแต่เรื่องสังขารที่เป็นส่วนสมุทัยนี้เท่านั้นทำงานอยู่ตลอดเวล่ำเวลา การทำงานของสมุทัยไม่ได้ทำงานเพื่อความสงบเย็นใจ นอกจากเพื่อความฟุ้งซ่านรำคาญ แล้วขนทุกข์มาเผาตัวของเรา โดยไม่มีการพักผ่อนหย่อนตัวเลยเท่านั้น ไม่เห็นมีสิ่งใดจะเลิศเลอเพราะความปรุงแต่งของกิเลสสมุทัยเหล่านี้

จึงทำให้วิตกวิจารกับการประพฤติปฏิบัติของเพื่อนฝูง ที่ดูลักษณะอ่อน ๆ แอ ๆ ในการประกอบความพากเพียรมากอยู่ไม่น้อย ทำไมจึงทราบ ก็เคยปฏิบัติอยู่แล้วเหมือนกัน ก่อนที่จะมารับความเสกสรรปั้นยอของเพื่อนฝูงและประชาชน ว่าเป็นครู

เป็นอาจารย์ ได้เคยฟัดเคยเหวี่ยงกับสิ่งเหล่านี้มาแล้ว ขณะที่สติปัญญาอ่อนความเพียรอ่อนเป็นอย่างไร เรื่องของกิเลสมีแต่คอยจะรุกหน้าคืบหน้าเรื่อยไป ไม่มีคำว่าอ่อนกำลังด้วยการปล่อยตามใจให้มันคิดตามเรื่องของมัน นอกจากจะมีความเข้มแข็งทางความพากความเพียร หาอุบายวิธีการต่าง ๆ พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันหลายคม เพื่อจะต่อสู้กับกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่คิดที่ปรุงขึ้นภายในจิตใจของตัวเองนั่นแล อย่างน้อยให้สงบตัวลงไป พอใจได้รับความเย็นใจบ้างก็ยังดี นี่ท่านเรียกว่าสมาธิหรือสมถธรรม

การปฏิบัติธรรมถ้าไม่เห็นความสงบเย็นใจ จนปรากฏเป็นความสง่าราศีขึ้นภายในตัวเองแล้วเราจะหวังพึ่งอะไร ในตัวของเรานี้มีอะไร ก็หนัง เนื้อ เอ็น กระดูกหุ้มห่อกันอยู่เพียงเท่านั้นผิดอะไรกับโลกเขา สิ่งที่เป็นที่ภูมิใจภายในตัวของเรานี้ก็คือจิต เป็นผู้ทรงธรรมไว้ได้ ด้วยการประกอบความพากเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอเป็นผลให้ทราบชัดภายในจิตใจ มีสมถธรรมเป็นพื้นฐานคือความสงบเย็นใจ เพียงเท่านี้เราก็ภูมิใจว่าใจเราได้รับความสงบเย็น ไม่ดิ้นรนกระวนกระวายเหมือนโลกทั่ว ๆ ไปที่เขาไม่ได้สนใจประพฤติปฏิบัติอรรถธรรมเลย

เราเป็นผู้ปฏิบัติธรรมได้ชมอรรถชมธรรมภายในจิตใจของตน ด้วยความภาคภูมิใจตั้งแต่ขั้นนี้ขึ้นไป เมื่อความอุตส่าห์พยายามไม่หยุดไม่ถอย เพราะผลแห่งสมถธรรมได้ปรากฏเป็นพื้นฐานและเป็นต้นทุนอยู่แล้ว ความเพียรย่อมจะก้าวไปอยู่โดยสม่ำเสมอ จากนั้นก็เป็นเรื่องของปัญญา พินิจพิจารณาใคร่ครวญ แยกแยะดังที่เคยอธิบายให้ฟังหลายครั้งหลายหนแล้ว โดยถือรากฐานอันสำคัญได้แก่ร่างกายของเราเป็นสนามรบ คือเป็นสถานที่ทำงาน เริ่มดังที่พระพุทธเจ้าทรงเปิดทางให้ในเบื้องต้นว่า **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** เอ้า เปิดเข้าไป แยกแยะเข้าไปให้เห็นตามความสัตย์ความจริงของธรรม

ธรรมท่านไม่หลอกไม่หลอนผู้ใดแหละ ธรรมต้องเป็นความจริงเห็นตามความจริง เพราะพิจารณาตามความจริงของสภาวธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ไม่ได้มีการเสกสรรปั้นยอปอปั้นเหมือนกิเลสประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาการใดแสดงออกมา มีแต่อาการหลอกลวงต้มตุ๋นทั้งนั้น ภายในร่างกายของเรามีชิ้นไหนที่กิเลสมันไม่สงวน มีชิ้นไหนที่กิเลสมันไม่ว่าเป็นของดิบของดี เป็นของสวยของงาม เป็นของจีรังถาวรมั่นคง เป็นของยั่งยืน มีที่ตรงไหนจุดไหน มีแต่เรื่องมันปั้นขึ้นมา ๆ ด้วยลม ๆ แล้ง ๆ ซึ่งหาความจริงไม่ได้ทั้งนั้น เราหลงขนาดไหนถึงยังยอมติดความเสกสรรปั้นยอของมันอยู่เช่นนี้ มันมีแต่ลม ๆ แล้ง ๆ หาความจริงที่ไหนมี ในร่างกายส่วนนี้ทั้งส่วนใดของผู้ใดก็ตาม มันไม่มี มีแต่ลม ๆ แล้ง ๆ

ที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นเรื่องของความเสกสรรปั้นยอของกิเลส ให้โลกทั้งหลายได้ติดกัน ส่วนธรรมท่านพุ่งทะลุเข้าไปสู่ความจริง ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นความจริงอยู่แล้ว ธรรมก็พิจารณาตามความจริง ก้าวเดินตามความจริง ถ้าพูดถึงเรื่องอสุภะอสุภังในร่างกายของเรานี้ ตรงไหนที่เป็นของสะอาดสะอ้าน เป็นของสวยของงามมีที่ตรงไหน นี่ธรรมท่านบอกไม่มี เพราะไม่มีจริง ๆ

ถ้าพูดถึงเรื่องทุกข์ **ทุกฺขํ** เป็นยังไง บีบบังคับไหมวันหนึ่งคืนหนึ่ง ดิ้นรนกระวนกระวายเพราะบรรเทาทุกข์ เพราะระงับทุกข์ ไม่ใช่เพราะความสุขพาให้ดิ้นพาให้เพลิดเพลิน แต่เป็นความทุกข์ที่มันบีบบังคับภายในร่างกายและจิตใจของเรา จึงต้องดิ้นรนกระวนกระวายหรือกระเสือกกระสน ไม่มีใครที่จะอยู่โดยลำพังตนเองได้ ต้องดีดต้องดิ้นเสมอ เพื่อบรรเทาความทุกข์ที่เกิดนั้นให้เบาบางลงไปบ้างพอทรงตัวอยู่ได้ในวันหนึ่ง ๆ นี่ท่านเรียกว่า **ทุกฺขํ** จริงหรือไม่จริงพิจารณาซิ กิเลสมันเอาความสุขที่ไหนมาให้เสกสรรขึ้นมา เมื่อผิดจากความจริงแล้วมันจะต้องปีนเกลียวกันกับความสุข กลายเป็นเรื่องความทุกข์ไปทั้งนั้น

คำว่า **อนิจฺจํ** ก็เห็นกันอยู่นี่ เห็นอยู่ภายในตัวของเรา หายใจเข้าหายใจออกมันเที่ยงเมื่อไร ถ้าเที่ยงแล้วมันจะมีเข้ามีออกอะไรอยู่ตลอดเวลา มีมากมีน้อยแล้วสุดท้ายมันก็หยุด ตายกันได้ นั่น **อนิจฺจํ** แปรสภาพตั้งแต่เด็ก ๆ เริ่มเข้าสู่ปฏิสนธิวิญญาณมาจนกระทั่งบัดนี้ แปรหรือไม่แปรดูเอาซิ นี่คือความจริง ท่านบอกว่า **อนิจฺจํ** เป็นอย่างนี้ ถ้าเชื่อตามหลักความจริงนี้แล้ว เราจะไปตื่นเต้นอะไรกับสิ่งที่มันเป็นตามสภาพของมัน เราก็รู้ตามสภาพของมันแล้วตื่นหาอะไร ไม่มีอะไรตื่น ที่ตื่นนั้นก็เพราะดิ้นตามสิ่งหลอกลวงต่างหาก

คำว่า **อนตฺตา** ก็เหมือนกัน นี่เหล่านี้ได้เคยแสดงมากมายก่ายกองหลายครั้งหลายหน ไม่มีที่จะละเว้นธรรมเหล่านี้เลยในการแสดงธรรม เพราะการปฏิบัติก็หาความละเว้นไม่ได้ในธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ต้องเดินตามนี้ เพราะเป็นสายทางเดินเพื่อความคลี่คลายขยายดีดตัวออกจากสิ่งผูกมัดหรือฟืนไฟทั้งหลายเหล่านี้ ที่เราไปยึดมัน ให้ห่างออกไปด้วยการพิจารณาธรรมที่ถูกต้องดีงาม นี่เรื่องของปัญญาพิจารณาซิ

พระพุทธเจ้าก็ดีพระสาวกทั้งหลายก็ดี ท่านใช้ปัญญาอย่างนี้แล ถอดถอนกิเลส คลี่คลายกิเลส หรือว่าผูกมัดหรือสังหารกิเลสท่านพิจารณาอย่างนี้ จนเห็นผลเป็นที่พอพระทัยและพอใจแล้ว จึงได้มาสั่งสอนพวกเราทั้งหลายว่า ให้ดำเนินตามนี้จะไม่เป็นอื่น กิเลสจะหนาแน่นยิ่งกว่าแผ่นดินทั้งแผ่นก็ตามเถิด จะต้องพังทลายลงด้วยความจริง เพราะความจริงนี้มีอำนาจมากที่สุด ไม่มีอะไรเกินความจริง ไอ้ความจอมปลอมมีเท่าไรพังทั้งนั้น ฟังแต่ว่าจอมปลอมเถอะ พังทั้งนั้น ๆ ถ้าความจริงได้เข้าถึงไหนสิ่งจอมปลอม

ย่อมพังไปด้วยกันทั้งนั้น เมื่อมีสติปัญญาพิจารณาตามหลักความจริง ด้วยความแก่กล้าสามารถเพียงไรแล้ว สิ่งที่ยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดตามเรื่องกิเลสหลอกลวงนั้น จะค่อยคลายตัวออกมา ๆ จนสลัดปัดออกได้ กลายเป็นความสุข เพราะความไม่แบกไม่หามสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาภายในจิตใจของตน นี่ละท่านว่าปล่อยอุปาทาน

อุปาทานคือความแบกความหาม อันเกิดขึ้นมาจากความสำคัญมั่นหมายนั่นเอง มันถึงไปยึดไปถือ ทั้ง ๆ ที่ดินก็รู้กันอยู่แล้วว่าดินไปยึดหาอะไร แน่ะ เป็นยังไงใจของพวกเราผู้ปฏิบัติ ให้กิเลสมันหลอกอย่างสด ๆ ร้อน ๆ พิจารณาซิ นี่คือเรื่องปัญญาพิจารณาคลี่คลายดูให้เห็นตามความเป็นจริง ส่วนที่จะคอยขัดคอยแย้งเราซึ่งเคยเป็นมาอย่างนั้นอยู่ตลอดเวลาแล้ว มันต้องขัดต้องแย้งอยู่ตลอดเวลา ต้องสู้กันกับสิ่งเหล่านี้แล คือความจอมปลอมนั้นน่ะมันมาขัดมาแย้งให้ว่าเป็นอย่างนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่มันไม่เป็น มีแต่ลมแต่แล้งเสกสรรเอาเฉย ๆ มันก็มาขัดมาแย้ง ถ้าสติปัญญาไม่ทันก็หลงตาม ล่มจมไปตามมันจนได้ไม่สงสัย นี่คือเรื่องของปัญญาแห่งผู้ปฏิบัติ

วันหนึ่ง ๆ นักบวชเรามีงานอะไร มีแต่งานชำระซักฟอกจิตใจของตนให้กิเลสทั้งหลายเบาบางลงไป จนกระทั่งถึงหมดสิ้นไปจากใจด้วยความเพียรของเรานี้เท่านั้น แล้วมีงานอะไรเข้ามาแทรกมาขัดมาแย้ง ถ้าไม่ใช่เราหาเรื่องใส่ตัวเอง หาจับฟืนจับไฟมาเผาตัวเองให้เดือดร้อนวุ่นวายไปเท่านั้น ไม่เห็นมีอะไรที่จะมาขัดมาแย้งเราไม่ให้ประกอบความพากเพียรได้ ด้วยความเต็มอกเต็มใจและได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เราดูซิวันหนึ่ง ๆ มีงานมีการอะไร บิณฑบาตก็ล้นบาตรเหลือบาตรมา จะฉันสักเท่าไรก็ได้ และฉันแล้วก็ไม่เห็นมีใครมาบังคับบัญชา ให้ต้องไปทำงานนั้นและต้องไปทำงานนี้เหมือนอย่างโลกสงสารเขา มีแต่การประกอบความพากเพียร

ฉันอยู่เราก็ทำได้ทำความเพียร ไม่มีการบังคับ เพราะการประกอบความเพียรมีอยู่ทุกขณะจิตของผู้สนใจที่จะพิจารณาได้ทุกขณะจิต ๆ นอกจากเราไม่สนใจเสียเท่านั้น แล้วก็หาเรื่องหาราวว่า อันนั้นมายุ่งอันนี้มายุ่ง ก็เรื่องของกิเลสมันต้องยุ่งตลอดเวลานั่นแล มันพาใครให้สงบร่มเย็นเมื่อไร เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสเรารู้ไหม เราก็ไม่รู้แล้วเถลไถลออกไป ๆ อยู่เรื่อย ๆ ไม่เข้าร่องเข้ารอยที่จะให้เป็นความสงบร่มเย็นตามทางอรรถทางธรรมเลย เราจะหวังเอามรรคผลนิพพานที่ไหนกัน

พระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านดำเนิน ท่านไม่ได้ดำเนินอย่างนี้ สถานที่อยู่ของท่านก็ป่าก็เขามีเต็มไปหมดในตำรับตำราค้านกันไม่ได้ เพราะต่างคนต่างเรียนต่างคนต่างรู้เห็นมาหาค้านกันที่ไหน เพราะเป็นสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วเอาอะไรไปค้าน พระสาวกทั้งหลายร้อยทั้งร้อยพันทั้งพัน ท่านถือเป็นเนื้อเป็นหนังในสถานที่อยู่คือป่าคือเขาลำเนาไพร การประกอบความพากเพียรเป็นจิตเป็นใจพึ่งเป็นพึ่งตายกับการ

ประกอบความเพียรอย่างแท้จริง การต่อสู้กิเลสก็เหมือนกัน สู้เอาถึงเป็นถึงตาย ผลก็ปรากฏขึ้นมาว่าเป็น **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ** ของพวกเรา **ธมฺมํ** ปรากฏขึ้นมาจากความเพียรของพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายให้โลกได้กราบไหว้บูชา **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** เป็นผู้สิ้นกิเลสตามเสด็จพระพุทธเจ้าทัน เป็นองค์พยานของพระพุทธเจ้า เพราะการประกอบความเพียรดังที่กล่าวมาเหล่านี้แล

ท่านไม่ใช่เพราะยุ่งเหยิงวุ่นวายกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ ไปแย่งเอางานของโลกมาเหมาเสียหมดทั้งตลาด ภายในใจของเรามีแต่ตลาดของงานยุ่งไปหมด งานนั้นแล้วงานนี้ งานนี้แล้วงานนั้น ปรุงไปหมด หาความปรุงเป็นอรรถเป็นธรรมไม่มี มีแต่เรื่องของกิเลสเข้าไปตีตลาดภายในหัวใจของพระผู้ปฏิบัติ เราจะหวังเอามรรคผลนิพพานที่ไหนมี มันก็มีแต่ความเหลวไหลเหลวแหลกเต็มหัวใจเรานั่นแล แล้วเราจะเป็นที่พึงใจที่ตรงไหนสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย พิจารณาซิ

ต้องนำมาพิจารณา ต้องนำมาเทียบเคียง ผู้จะปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ต้องเสาะต้องแสวง หาช่องหาทางที่จะเล็ดลอดไปได้อยู่โดยสม่ำเสมอไม่มากก็น้อย ต้องเป็นอยู่เช่นนั้นผู้ปฏิบัติ เพราะกิเลสนี้เป็นสิ่งที่เหนียวแน่นที่สุด ซาบซ่านไปทั่วสกลกาย ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกมีแต่เรื่องของกิเลสจับจองไว้หมด เหตุใดเราจะมีช่องทางพอเล็ดลอดไปได้ ถ้าไม่ใช้สติปัญญาศรัทธาความเพียรอย่างแท้จริงแล้วจะไปไม่รอด ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย และแบกหามกองทุกข์ที่เป็นผลของกิเลสผลิตขึ้นมาอยู่ตลอดไปตั้งแต่กัปไหนกัลป์ใดมาแล้ว

เราเป็นที่แน่ใจการแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน แน่ใจในหัวใจนี้เอง ได้ปฏิบัติมาอย่างนี้ เรื่องใจดวงนี้มันเคยแบกภพแบกชาติ พร้อมกับแบกกองทุกข์มามากน้อยเพียงไร ตั้งแต่กัปไหนกัลป์ใดนับไม่ได้เลยจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ มันจะสิ้นสุดยุติกันที่ตรงไหนเรื่องกองทุกข์เหล่านี้ ถ้ากิเลสอันเป็นเหตุผลิตทุกข์ขึ้นมามันยุติลงได้ ทุกข์ก็เป็นอันว่าหมดสิ้นไป ความเกิดแก่เจ็บตายทั้งหลายดังที่ท่านว่า **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** ซึ่งเป็นความทุกข์ทั้งนั้น เพราะอำนาจแห่งความเกิดและเพราะเชื้อแห่งสิ่งที่พาให้เกิดมันมีอยู่ภายในจิตใจนี้ ได้สังหารกันลงไปแล้ว มันจะเอาอะไรมาเกิด แน่ะฟังซิ นี้ละตรงนี้ตรงสำคัญ

จุดที่รวมแห่งกองทุกข์ทั้งหลายดังที่กล่าวมาเหล่านี้ ก็คือกิเลสเป็นผู้ประมวลเป็นผู้ผลิตขึ้นมาภายในจิตใจดวงนี้เอง ถึงไม่นับก็ตามมันรู้อยู่ประจักษ์ เอาปัจจุบันจิตนี้เป็นสักขีพยานย้อนหลังเข้าไปกี่กัปกี่กัลป์ จะเข้าใจในจุดนี้หมด ไม่ได้นอกเหนือไปจากจุดคือตัวเหตุอันสำคัญ ได้แก่จิตที่มีอวิชชาฝังจมอยู่นี้เลย อวิชชาคือเชื้ออันสำคัญฝังจม

อยู่ภายในจิตใจ นี่คือกิเลสตัวสำคัญที่สุดละเอียดแหลมคมมากที่สุด จึงเรียกว่ากษัตริย์วัฏจิต จะได้แก่อะไร ถ้าไม่ได้แก่จิตได้แก่อวิชชาดวงนี้ นี่ประมวลเข้ามา

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะสามารถประมวลสิ่งเหล่านี้ได้ โดยไม่ต้องไปถามใครแหละ พระพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอนไว้เรียบร้อยแล้ว วิธีการที่จะประมวลสิ่งเหล่านี้ด้วยความพากเพียรกลั่นกรองเข้ามา ตัดเข้ามาเรื่อย ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วตะกี้นี้ ตั้งแต่เรื่องอสุภะอสุภัง **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** นี้ล้วนแล้วแต่ประมวลเข้ามาให้เห็นตามความสัตย์ความจริง ที่มันเป็นจริงอยู่แล้วอย่างไร ให้เห็นตามความสัตย์ความจริงโดยทางปัญญาอย่างนั้น ๆ แล้วจะประมวลตัวเข้ามา ๆ และหดย่นเข้ามา ๆ จนรวมเข้ามาสู่ที่ใจดวงเดียว

เรื่องภพชาติอะไรเป็นสาเหตุ กำหนดลงไปดูที่นั่น มันก็กระจ่างแจ้งอยู่แล้ว อะไรเป็นภพชาติ ต้นไม้ภูเขาเขาไม่ได้เป็นภพเป็นชาติ ไม่ได้มาสร้างความทุกข์ความลำบากให้ นอกจากกิเลสที่ฝังอยู่ภายในจิตใจดวงเดียวนี้เท่านั้น ความเพียรหยั่งลงที่ตรงนี้ชินักปฏิบัติ เมื่อหยั่งลงไปตรงนี้แล้ว ยังไงก็ประมวลเข้ามาได้ละ เอ้า เคยเกิดมากี่ภพกี่ชาติกี่กัปกี่กัลป์ก็เกิดมาแล้วผ่านมาแล้ว อนาคตจะเป็นอย่างไร ตัดลงในวงปัจจุบันให้ขาดสะบั้น อนาคตจะมีไปไม่ได้ถ้าปัจจุบันไม่ส่งเงื่อนให้ไปเกิด ปัจจุบันนี้ได้ฟันลงอย่างขาดสะบั้นหั่นแหลกไม่มีเหลือแล้วภายในจิตใจ กระจ่างแจ้งขึ้นในที่นี้ ไม่ต้องถามใครพูดแล้วสาธุเลย บรรดาสาวกอรหันต์ทั้งหลายว่าไม่ทูลถามพระพุทธเจ้า ก็จะทูลถามอย่างไรเพราะความจริงอันเดียวกัน สอนลงเพื่อความจริงนี้เท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น ก็คือพระโอวาทของพระพุทธเจ้า **สนฺทิฏฺฐิโก** อย่างสุดยอดก็ตรงนี้จะเป็นที่ตรงไหน พระพุทธเจ้าก็ **สนฺทิฏฺฐิโก** สุดยอดพระทัยในตรงนี้ พระสาวกก็สุดยอดที่ตรงนี้ แล้วประกาศกังวานขึ้นด้วยความจริงอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยขึ้นที่ดวงใจดวงเดียวนี้เท่านั้น นั่นปลดแล้วทุกข์ที่นี่ เอ้า เรื่องที่จะไปเกิดไปตายที่ไหนหมด มันรู้เองจะว่ายังไง

นี่ละการที่จะสังหารเรื่องความทุกข์ให้สังหารอย่างนี้ อะไรเป็นตัวเหตุก็พูดแล้วมันเกี่ยวโยงไปถึงไหน ๆ พิจารณาประมวลเข้ามา ๆ ถึงเรียกว่าปัญญา ปัญญาเป็นของสำคัญมากทีเดียว เวลาใช้ปัญญาเอาจริงเอาจังเต็มเม็ดเต็มหน่วย สติกำลังวังชามีเท่าไรโหมตัวเข้าไปอย่าเสียดายทุกข์ อย่าเสียดายกิเลสสมุทัยคือความขี้เกียจขี้คร้าน ความท้อแท้อ่อนแอ ความเถลไถลซึ่งเป็นเรื่องของสมุทัย ลากจิตใจของเราออกไปนอกลู่นอกทางทั้งนั้น นี้เคยเป็นมาเท่าไรแล้ว ผู้ปฏิบัติไม่ทราบใครจะทราบ ต้องผู้ปฏิบัตินี้เท่านั้น

พระพุทธเจ้าเป็นเอกในภาคปฏิบัติ พระสาวกอรหันต์ทั้งหลายเป็นเอกในภาคปฏิบัติ เพราะฉะนั้นท่านจึงได้ทรงธรรมอันเอกขึ้นที่ใจของท่าน นี่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายดำเนินหรือเอาเครื่องมือจากพระพุทธเจ้าที่ทรงดำเนินและประทานให้แล้วนั้น คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นต้น ประมวลเข้ามา โหมกันกับกิเลสที่เต็มอยู่ในหัว

ใจนี้ อย่างไรก็พัง พระพุทธเจ้าทำลายกิเลสให้พังราบลงไปเพราะธรรมเหล่านี้ สาวกทั้งหลายเพราะธรรมเหล่านี้ทั้งนั้น เหตุใดเมื่อเข้ามาสู่เราแล้วจะล่มจมฉิบหายไป ถ้าไม่ใช่กิเลสมันปัดมือออกเสียๆ ไม่ให้ฟันไม่ให้ทำลายมันได้เท่านั้น มักจะเป็นอย่างนั้น

เท่าที่สังเกตดูความพากเพียรของหมู่เพื่อน อ่อนแอท้อแท้ ทำอะไรๆ มักจะสะดุดตาสะดุดหูอยู่เสมอ พูดก็สะดุดหู กิริยาที่แสดงออกก็สะดุดตา มันทำไมจึงสะดุดตา มันบกพร่องในธรรมมันก็สะดุดตา ถ้าเรามองเป็นธรรมมองด้วยความเป็นธรรม มองด้วยสติมองด้วยปัญญา หลักธรรมชาติของธรรมที่พระองค์ทรงสอนไว้แล้ว ตรงไหนที่ผิดก็รู้ ไม่ผิดก็รู้ นั่น แล้วทำไมเจ้าของไม่รู้เจ้าของนี่ซิมันสำคัญ

นี่เราพูดถึงผลของการปฏิบัติ ผลที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับภูมิปฏิบัติกับผู้ปฏิบัติคือนักบวชของเรา ก็คือมรรคผลนิพพาน นี้เป็นที่เหมาะสมมากกับผู้ปฏิบัติ ไอ้เรื่องกิเลสตัณหาอาสวะ หรือเรื่องดิ้นรนกระวนกระวายกวัดแกว่งกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ ยุ่งเหยิงในเรื่องนั้นเรื่องนี้ ไม่ใช่เรื่องของสมณะผู้ปฏิบัติธรรมเลย คือผู้ปฏิบัติธรรมปฏิบัติเพื่อจะถอดถอนกิเลส ซึ่งเป็นตัวสำคัญอยู่ภายในจิตใจด้วยความเพียรเต็มเม็ดเต็มหน่วย สละเป็นสละตายลงไปนี้เท่านั้น เป็นผู้ที่จะทรงมรรคทรงผลได้โดยสมบูรณ์ ดังครั้งพุทธกาลท่านทรงมาแล้ว เพราะธรรมนี้เป็นธรรมสดๆ ร้อนๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้วนี้ ไม่มีปลีกแวะ ไม่มีผิดไม่มีเคลื่อนคลาดจากหลักความจริงที่ทรงดำเนินมาแล้ว และเห็นผลเป็นที่พอพระทัยมาแล้วเลย ตรงแน่วต่อความพ้นทุกข์อย่างเดียวกัน ถ้าเรานำมาประพฤติปฏิบัติยึดไว้เป็นหลักเป็นเกณฑ์จริงๆ ไม่ให้กิเลสมันมาปัดมือออกเสีย แล้วผลักไสออกนอกลู่นอกทางไปเสียเท่านั้น อย่างไรก็ไปไม่พ้นเรื่องมรรคผลนิพพาน เพราะรออยู่แล้วตามความจริงของผู้ปฏิบัติที่จะก้าวเข้าไปสู่จุดนั้น นี่มันสำคัญที่การปฏิบัติ

จิตใจเหลาะๆ แหละๆ หาความสัตย์ความจริงไม่ได้นี่ซิ มันมีแต่เรื่องของกิเลสแสดงออกอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่เรื่องของธรรมแสดง เรื่องความมีสติ เรื่องความมีปัญญาพาแสดงนั้นเป็นเรื่องของธรรม ในวงผู้ปฏิบัติสติปัญญาเป็นสำคัญมากทีเดียว การเดินจงกรมก็ดี นั่งสมาธิภาวนาประการใดก็ตาม สติปัญญาเป็นของสำคัญมาก ทนก็ทนด้วยความมีสติ ด้วยความมีปัญญา อดทนก็ดี ต่อสู้วิธีต่างๆ ด้วยสติปัญญาทั้งนั้น

คำว่าสติปัญญานี้ไม่เว้น เพราะเป็นธรรมที่จำเป็นและสำคัญมากที่สุดในการต่อสู้กับกิเลส ถ้าธรรมทั้งสองประเภทนี้ไม่มี คำว่าเพียรๆ ก็ไม่ทราบว่าเพียรอะไร การเดินโลกเขาก็เดินได้ การนั่งโลกเขาก็นั่งได้ ไม่เห็นมีอะไรผิดแปลก ถ้าไม่ใช่นั่งด้วยสตินั่งด้วยปัญญา ที่ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่สติปัญญาเรื่องโลกๆ ที่กิเลสมันผลิตให้นั้น แต่เป็นสติปัญญาที่เกิดขึ้นจากหลักธรรมที่ทรงแสดงไว้แล้ว นำเข้า

มาประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง จนกลายเป็นสมบัติของตนขึ้นมา เป็นสติของตนปัญญาของตนแท้ นั้นแลเป็นเครื่องสังหารกิเลสโดยไม่ต้องสงสัย นี่ละพวกเราบกพร่องมากที่สุดก็ตรงนี้

ผลของศาสนาผลของผู้ปฏิบัติไม่ปรากฏเลยนี้เป็นอย่างไรกันพวกเรา มีแต่ชื่อพระกรรมฐาน พระธุดงคกรรมฐาน แต่มรรคผลนิพพานที่ควรแก่วงปฏิบัติของเรามีหรือไม่มีนี่ซิมันสำคัญ เราอยากจะพูดว่ามันไม่มี ถ้าความเพียรอย่างที่เป็นอยู่เวลานี้มันจะมีไม่ได้ เพราะถูกกิเลสตบถูกกิเลสตีถูกกิเลสปัดออกอยู่ตลอดเวลา มันไม่เข้าช่องเข้าทางพอจะฟันหัวกิเลสได้ซิ มีแต่กิเลสจับเครื่องศาสตราวุธนั้นมาฟันหัวเราเสียโดยไม่รู้สึกตัว ๆ ทั้ง ๆ ที่ประกอบความพากเพียรอยู่นั่นแล อันนี้ละมีจำนวนมาก นี่เราจะเห็นว่ายังไง ก็เพราะเราโง่กว่ากิเลสนั่นซิมันถึงไม่ทัน

ผลิตสติปัญญาขึ้น เอ้า อบรมสติปัญญาขึ้นให้ดี สืบเนื่องกันไปโดยลำดับ สติให้สืบเนื่อง ปัญญาก็ใช้ความพินิจพิจารณาเข้าไปดังที่กล่าวนี้ สถานที่ทำงานของปัญญาคืออะไรก็พูดแล้วตะกี้นี้ ยกร่างกายนี้ขึ้นแล้วมันจะกระจายไปหมดถึงพวกนามธรรมทั้งหลาย นี้ล้วนแล้วแต่เป็นที่ทำงานของปัญญา มิหนำซ้ำยังเป็นหินลับของปัญญาได้อีก ใครพิจารณามากเท่าไรปัญญายิ่งคมกล้า พิจารณามากเท่าไรปัญญายิ่งเฉียบแหลมสามารถที่จะแทงทะลุเข้าไปในกิเลสส่วนละเอียด ธรรมส่วนละเอียดตามกันเข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงสังหารกิเลสได้ นี่ละมันทันที่นี่ ไอ้เรื่องกิเลสมันแสดงออกมาในแง่ใดมุมใดทันกันทั้งนั้น ไม่ทันฆ่าไม่ได้ ไม่ทันสังหารไม่ได้ เมื่อถึงขั้นที่ควรจะทันปิดไม่อยู่

การที่จะทำให้ทันเพราะอะไร ก็เพราะการอบรมการอุตส่าห์พยายาม การบึกบึนอยู่ไม่หยุดไม่ถอย เห็นภัยก็ให้เห็นอย่างถึงใจตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ทรงสั่งสอนด้วยความเห็นภัยอย่างถึงพระทัย ท่านไม่ทรงสั่งสอนโลกด้วยธรรมดา ๆ เป็นประเพณีไปเฉย ๆ เป็นพระเมตตาล้วน ๆ ด้วยความเห็นภัยในทุกข์จริง ๆ จึงต้องสอนเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มบทเต็มบาท ธรรมจึงเป็นสวากขาตธรรม ชอบแล้ว ๆ เอ้า มานี้เถอะ ๆ หรือให้ดำเนินอย่างนี้ ๆ จะไม่เป็นอย่างอื่น จะหลุดพ้นไปโดยลำดับเหมือนเป็นอย่างนั้น

ว่าเห็นคุณ พระองค์ก็ทรงคุณค่าอันเลิศประเสริฐอยู่แล้วภายในพระทัย ทั้งเห็นคุณทั้งเห็นโทษมีน้ำหนักเท่ากันในพระทัยของพระพุทธเจ้า เพราะประจักษ์ด้วยกัน การแนะนำสั่งสอนโลกเพื่อหนีจากโทษทั้งหลาย ก็สั่งสอนด้วยความเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อคุณธรรมทั้งหลายมีความหลุดพ้นวิมุตติธรรมเป็นต้น ก็ทรงสั่งสอนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่มีปิดบังลี้ลับ เปิดเผยไว้หมดทุกแง่ทุกมุม ผู้ปฏิบัติที่ปฏิบัติด้วยความสัตย์ความจริงเต็มเม็ดเต็มหน่วย จึงได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ตามเสด็จพระพุทธเจ้าทัน ดัง

ที่เราเห็นแล้วซึ่งกล่าวเมื่อสักครู่นี้ว่า พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์นั้นท่านสำเร็จเป็นวิสุทธิบุคคลล้วน ๆ ทีเดียว นั่น

ท่านเหล่านี้แลเป็นผู้พ้นภัยอย่างแท้จริง พ้นจริง ๆ ไม่มีคำว่า **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เข้าไปเกี่ยวข้องเหมือนโลกทั้งหลายทั่ว ๆ ไป คือสามแดนโลกธาตุนี้เลย นี่พ้นจริง ๆ เราปฏิบัติเพื่อความพ้นจริง ๆ หนีทุกข์จริง ๆ ไม่ให้ทุกข์ติดสอยห้อยตามได้ทันเลย เหมือนพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ เราจะปฏิบัติอย่างไร หรือจะปฏิบัติแบบลุ่ม ๆ ดอน ๆ กิน ๆ นอน ๆ ขี้เกียจขี้คร้านเต็มไปหมดในตัวของพระของเณรนี้เหรอ พิจารณาซิ

สิ่งเหล่านี้มันมีอยู่ทั่วไปในโลกในสงสาร เป็นของอัศจรรย์ที่ไหนมี นอกจากความขยันหมั่นเพียร ความอุตส่าห์พยายามของเรา ใช้ความคิดความพินิจพิจารณาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ตามอรรถธรรมที่ทรงสั่งสอนไว้นี้เท่านั้น จะเป็นสายทางให้พ้นทุกข์โดยไม่ต้องสงสัย เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าและครั้งพุทธกาลท่านทรงกันไว้ในธรรมทั้งหลายอันเลิศเลอดังที่กล่าวมาแล้วนี้

ธรรมเหล่านี้แสดงไว้เพื่อใคร พุทธบริษัทคือใครถ้าไม่ใช่เรา ภิกษุบริษัทก็หมายถึงเราผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ธรรมลำเอียงที่ตรงไหน ไม่มีคำว่าลำเอียง กิเลสก็ไม่เอียง ถ้าผิดมันก็ฟันเราเลย ถ้าถูกเราก็ฟันมันได้เลยเหมือนกัน ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติอย่ามาเหลาะ ๆ แหละ ๆ

ทางพระก็มากขึ้นทุกวัน เณรมากขึ้นทุกวัน แออัดกันไปหมด อัดกันเหมือนปลาในกระป๋อง คุณธรรมที่จะทรงเป็นมรรคเป็นผลไม่มีนี่ว่าไง มันจะไม่พอกแตกแล้วเหรอ ผู้ปฏิบัติธรรมหาธรรมภายในใจไม่เจอมันก็อกแตกละซิ สมาธิธรรมคือความสงบใจก็ไม่มี ปัญญาธรรมความเฉลียวฉลาดให้ทันกลมายาของกิเลส ฆ่ากิเลสไปโดยลำดับ ๆ ก็ไม่มี มรรคผลนิพพานที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้เพื่อจุดนั้นจะเอามาจากจุดไหน ถ้าไม่เอามาจากสายทางเดินที่ถูกต้องดีงามนี้เท่านั้น

เวลานี้ศาสนาเป็นอย่างที่ว่านี้แล้วละ ถือว่าเรื่องวัตถุนี้เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจ เป็นรากเป็นฐานจริง ๆ ยิ่งกว่าการประพฤติปฏิบัติจิตใจให้เป็นรากเป็นฐานด้วยศีลด้วยธรรมด้วยความสงบร่มเย็น ทรงไว้ซึ่งมรรคผลนิพพาน อย่างนี้จะไม่มีแล้วนะเวลานี้ มีแต่ชื่อ เลยจะกลายเป็นศาสนาประเพณี เพราะกิเลสพาให้เป็นประเพณี ธรรมท่านไม่เป็นประเพณี แต่กิเลสพาให้เป็น ในวงผู้ปฏิบัติในวงผู้นับถือพุทธศาสนานั้นแลจะเป็นที่ไหนไป คนที่เขาไม่นับถือไม่เอามาเกี่ยวข้อง พูดกันในวงผู้ปฏิบัติ ผู้นับถือพุทธศาสนานี้แล ให้กิเลสมันถือเป็นประเพณีในศาสนา จากหัวใจของผู้นับถือแต่ละคน ๆ เลยหามรรคหาผลไม่มี มีแต่เรื่องของกิเลสเต็มหัวใจ นั่น ศาสนาก็มีแต่ชื่อซิจะทำอย่างไร

ไปที่ไหนเราดูซิความเคลื่อนไหวของศาสนา มีแต่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกวนบ้านกวนเมืองเต็มไปหมด คนนั้นจะเอาอย่างนั้น คนนี้จะเอาอย่างนี้ มีแต่เรื่องกวนกัน ดูที่หัวใจที่มันยุ่งๆ วุ่นๆ วายๆ อยู่เวลานี้ไม่ดู แก้ตรงนี้แล้วมันสงบเย็นใจ การอยู่การกินการไปการมาปัจจัยทั้งสี่ไม่ว่าโลกว่าธรรม คือไม่ว่าฆราวาสไม่ว่าพระว่าเณร พอเป็นพอไปแล้วสบายคนเรา ไอ้เรื่องความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไม่มีเมืองพอนี้คือเรื่องของกิเลส มันให้คนเป็นสุขเพราะเรื่องของกิเลสที่ไหนมี เอ้า เอาว่าซิ บ้านปลูกไว้ประมาณสักกี่ร้อยชั้น เอ้าปลูกไปซิ นั้นเหรอที่จะทำให้คนเกิดความสุข ธรรมต่างหากที่จะทำให้เกิดความสุข ความพอดีความรู้จักประมาณ ความรู้จักรักษาตัวบำรุงหัวใจของตัวเอง ให้ได้ใช้สิ่งทั้งหลายถูกต้องดีงาม เพื่อความสุขแก่ตัวเองเท่านั้น นั้นมันเพื่อกิเลสความโลภไม่มีเมืองพอ ความโกรธความหลงไม่มีเมืองพอ อะไรเมื่อไม่มีเมืองพอก็ต้องหิวไปจนกระทั่งวันตาย หาความสุขที่ไหนมี

พระเราก็เหมือนกัน นำเรื่องของกิเลสประเภทที่โลกเขาใช้กันอยู่ดาษดื่นเต็มโลกเต็มสงสารนี้มาใช้ในหัวใจเรา ก็จะมาเผาหัวใจเรา หาความพอดีไม่ได้ ดิ้นดีดอยู่เหมือนกับสุนัขขี้เรื้อน เอาความสุขมาจากไหน เราเคยเห็นไหมสุนัขขี้เรื้อน นั่งที่ไหนมันก็เกาแต่หมัด เกาอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา เพราะมันดิ้นมันอยู่เป็นสุขไม่ได้ มันคันมันก็เกา ทีนี้จิตมันคันก็เป็นอย่างนั้นแหละ เกาอย่างนั้นแล้วเกาอย่างนี้ ยุ่งกับสิ่งนั้นแล้วยุ่งกับสิ่งนี้ไปหาที่ควรจะได้สงบมันไม่สงบ เพราะหัวใจไม่สงบ มันพาดิ้นก็ต้องดิ้นยุ่งไปหมด โลกเหมือนธรรม ธรรมเหมือนโลก พระเหมือนบ้าน บ้านเหมือนพระ วัดเหมือนบ้าน บ้านเหมือนวัด โยมเหมือนพระ พระเหมือนโยมไปเลย เอาอะไรมาเป็นสาระสำคัญที่มีแปลกต่างกัน ถ้าไม่วัดกันด้วยข้อปฏิบัติตามศีลตามธรรม ไม่วัดกันด้วยทางใจที่มีความสงบเย็นใจและความผ่องใส ความสง่างามและความกระจ่างแจ้งภายในจิตใจ เป็นเลิศเป็นเลออยู่ภายในจิตใจนี้ เอาอะไรมาวัดกันระหว่างศาสนากับโลก มีต่างกันอย่างนี้เท่านั้น

ถ้าไม่ทำจิตใจ ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้เป็นผลอย่างนี้แล้ว ก็ไม่เห็นมีผิดแปลกอะไรกับโลก ผ้าเหลืองๆ เต็มอยู่ในตลาดลาดเลอัศจรรย์ที่ตรงไหน หัวโล้นใครโกนก็ได้ไม่ยาก เด็กโกนก็ได้ ผู้ชายผู้หญิงโกนได้ทั้งนั้น ถ้าการประพฤติปฏิบัติตัวเองไม่มีไม่ดี

เพราะฉะนั้นการปฏิบัติต่อจิตใจซึ่งเป็นรากฐานสำคัญนี้ จึงเป็นของสำคัญมากที่สุด เมื่อปฏิบัติต่อจิตใจให้มีความรอบคอบ มีความเฉลียวฉลาดทันกับเหตุการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งภายนอกและภายในแล้ว นี้ละจะเป็นผู้ทรงความสงบเย็นใจไว้ได้ พระก็เย็นใจ อยู่ในป่าในเขาที่ไหนเย็นใจ มีไม่มีไม่สำคัญ ความเย็นใจคือสมบัติอันล้นค่าแล้ว

โลกก็ให้รู้จักประมาณในการประพฤติปฏิบัติต่อตัวเอง การกินอยู่ใช้สอยไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไปตามอำนาจของกิเลส ซึ่งเป็นเรื่องที่จะขนฟืนขนไฟมาเผาตัวอยู่ตลอดเวลา นั่นมันดีที่ตรงไหนตรงนั้น ไม่เห็นมีทางดีเลย ถ้าจิตมีประมาณมีความพอดีแล้ว ก็สงบเย็นใจได้สบายได้คนเรา ถ้ามีธรรมไปประพฤติปฏิบัติ

แต่นี้มันไม่มีธรรมล่ะซิ ความโลภเป็นธรรมเมื่อไร ราคะตัณหาเป็นธรรมเมื่อไร มันเป็นเครื่องสังหารคนผู้ไม่มีธรรม ถ้าผู้มีธรรมก็มีเบรกห้ามล้อ ใช้สอยพอประมาณด้วยอรรถด้วยธรรมเป็นเบรกห้ามล้อเอาไว้ ฟืนไฟก็จะไม่เผามากจนเกินไป แม้จะละไม่ได้ก็ตาม ถ้ายังมีการหักห้ามต้านทานกันอยู่แล้ว ก็พอฟัดพอเหวี่ยงกันไป อันนี้ปล่อยให้เหยียบคันเร่งเสียจนลงคลองจมไปเลยทั้งรถทั้งคน แล้วเอาความสุขมาจากไหนด้วยความล่มจมเช่นนั้น นี่ก็เหมือนกัน เพราะความโลภมันพาลงคลอง แล้วเอาความสุขความสบายมาจากที่ไหน

เราอย่าไปตื่นซิ ตื่นเหล็ก ตื่นหิน ตื่นอิฐ ตื่นปูน ตื่นไม้ เหล่านั้นมันมีเต็มโลกเหยียบอยู่นี้ก็อิฐปูนหินทรายไม้ทั้งนั้นแหละ เดินไปไหนก้าวไปไหน ไม่มีสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องรองรับฝ่าเท้าเราแล้วเราเดินได้ยังไง มันเต็มไปหมดตื่นมันอะไร เหล็กฟังซิเหล็กตื่นหาอะไร พิจารณาให้คล่องตัวซินักปฏิบัติ นี้เราสอนนักปฏิบัติให้คล่องตัวทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อคล่องตัวแล้วรอบตัวแล้วอยู่ไหนอยู่ได้ ใช้อะไรใช้ได้สบายๆ พอเหมาะพอดีกับหัวใจที่พอดีอยู่แล้วนั้น หาความทุกข์ไม่มี

ไอ้ที่มันเลยเถิดนั่นซี มันเลยประมาณนั่นซี มันออกนอกลู่นอกทางแล้วออกหากองทุกข์ทั้งนั้นแหละ ไม่มีคำว่าหาความสุข ถ้านอกเหนือจากธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้แล้วนี้ ใครอย่าหวังว่าจะได้ความสุขเลิศเลอมาจากไหน มาแข่งศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า จนกระทั่งวันตายมันก็ตายไปด้วยความทุกข์ความทรมานของผู้ที่ต้องการแข่งอย่างนั้นนั่นแล จะเป็นอะไรที่ไหนไป

นี่ก็กิเลสกับธรรมแข่งกันอยู่ในหัวใจเรานี้ เรารู้ไหมเวลานี้ มันแข่งกันเรื่องอะไรบ้างเราไม่ได้ดูบ้างเหรอ นี่ละระหว่างกิเลสกับธรรมแข่งกันอยู่ภายในนี้ มีแต่กิเลสชนะธรรมแพ้อย่างราบเลย แพ้อย่างหมอบราบๆ คือใคร ถ้าไม่ใช่ผู้ปฏิบัติเรานี้จะเป็นใครไป ถ้าอยากจะเห็นชัยชนะระหว่างธรรมกับกิเลสต่อสู้กัน เห็นชัยชนะของธรรมต่อสู้กิเลส ฟาดฟันกิเลสลงไป เอานี้เอาลงไปซิ สติปัญญามีเอาหุงต้มแกงกินได้หรือ พระพุทธเจ้าใช้ฆ่ากิเลส ฟันกิเลส ห้ำหั่นกิเลสจนหมอบราบไปหมดไม่มีอะไรเหลือซากติดอยู่ในพระทัยเลยนั้นเพราะอะไร ถ้าไม่ใช่เพราะสติ ปัญญา ศรัทธาความเพียรนี้จะเป็นอะไรที่ไหนไป อิฐ ปูน หินทรายนี้มีที่ไหนไปฆ่ากิเลสตรงไหน พิจารณาซิ

ตื่นอะไรนักปฏิบัติ ให้มันเห็นอยู่ภายในจิตใจนี้ มันสว่างโร่อยู่ทั้งวันทั้งคืน ไม่มีอะไรปิดไม่มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องได้เลย เมื่อได้พิจารณารอบกันหมดแล้วเป็นหลักธรรมชาติ อะไรเข้ามายุ่งไม่ได้เลย นั่นฟังซิ แม้จะยังครองร่างอยู่คือรูปขันธ์ ได้แก่ร่างกายนี้ ครองร่างก็ตาม รูปก็เป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความสุขความทุกข์อะไรมันก็มี เป็นธรรมชาติของมัน แต่ไม่เข้าไปแตะจิตได้ ไม่เข้าไปยุ่งกับจิตได้เลย เป็นหลักธรรมชาติ นั่นให้มันรอบอย่างนั้นซิผู้ปฏิบัติ ให้มันสง่างามอยู่ตลอดเวลา อะไรจะสง่างามยิ่งกว่าจิตที่บริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น เพราะการประพฤติปฏิบัติของตนด้วยความเอาเป็นเอาตายจริงๆ ตามธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน สมกับว่า **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** จริงๆ ไม่ได้มีแต่เพียงว่าพูดแต่ปาก ตัวขี้เกียจขี้คร้านให้กิเลสเหยียบหัวอยู่ตลอดเวลา มันได้เรื่องอะไรผู้ปฏิบัติ พากันนำไปพิจารณานะที่พูดเหล่านี้ อย่าให้เป็นมารของศาสนาอยู่ประจำหัวใจตัวเองๆ นะมันเป็นอยู่เวลานี้ เป็นยังงั้น มารของศาสนาอยู่ที่ใจ มันทำลายอยู่ตลอดเวลา ทำลายหัวใจ

ธรรมท่านว่าเลิศ เหตุก็คือการปฏิบัติก็ถูกต้องดีงาม เพื่อความเลิศในผลแห่งธรรมทั้งหลาย แต่เราไม่ปรากฏ ทั้งเหตุก็ไม่ได้เรื่องได้ราว ทั้งผลก็ไม่มีวี่แววบ้างเลยเราหวังอะไร อยู่ไม่มีความหวัง มีความหวังแต่ไม่มีอะไรสมหวัง มันเป็นสุขหรือเป็นทุกข์พิจารณาซิ ให้มันเต็มตื้นไปด้วยความภูมิใจ เพราะผลเป็นที่พึงใจได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยหรือสมบูรณ์แล้วในหัวใจเรานั่นซิผู้ปฏิบัติ สมกับพระองค์ท่านประทานพระโอวาทไว้ด้วยพระเมตตาจริงๆ ผู้ปฏิบัติ-ปฏิบัติสนองความเมตตาของพระองค์จริงๆ จนกระทั่งปรากฏผลขึ้นมาเต็มหัวใจของเจ้าของจริงๆ แล้ว ทำไมจะไม่กราบพระพุทธเจ้าอย่างราบล่ะ

อยู่ไหนอยู่เถอะ กาลเวล่ำเวลาพูดกันไปอย่างนั้นแหละเรื่องโลกสงสาร ไม่พูดอย่างนี้ไม่ได้เพราะมันติดมันพันอยู่กับหัวใจ แต่ใจที่บริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้นแล้วมีแต่กิริยาที่พูดเท่านั้น ไม่มีอะไรเข้าไปกระทบกระเทือนหรือเข้าไปเกี่ยวข้องได้เลย นั่นท่านถึงเรียกว่าบริสุทธิ์ บริสุทธิ์อย่างนั้นเองจิต จะเป็นบริสุทธิ์อย่างไร

ความบริสุทธิ์ของจิตที่แท้จริงกับความบริสุทธิ์ที่เราคาดคะเนนั้น เป็นคนละโลกนะ ความสุขแม้ที่สุดว่า **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ** ความสุขในพระนิพพานเป็นความสุขอย่างยิ่งนี้เป็นความคาดอันหนึ่ง กับหลักธรรมชาติแห่งความสุขนั้นมันเข้ากันไม่ได้นะ ต้องผู้เป็นจิตที่บริสุทธิ์ ต้องผู้เป็นนิพพานเท่านั้น ไม่ถามก็รู้ ไม่มีใครที่จะตอบได้ ไม่มีใครที่จะพูดถูกในเรื่องจิตที่บริสุทธิ์ ผลที่เกิดขึ้นจากความบริสุทธิ์ของจิต ความเลิศเลอที่เกิดขึ้นจากความบริสุทธิ์ของจิตนั้นคืออะไร นอกจากจิตที่บริสุทธิ์แล้ว ผู้บริสุทธิ์นี้เท่านั้นจะเป็นผู้พูดถูกต้องอยู่ตลอดเวลา แม้ไม่พูดไม่ถามใครก็ตาม ถูกต้องอยู่ตลอดเวลา นั่น

เอาให้เห็นธรรมชาตินี้ซิ ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนโลก ที่ทรงนำมาแสดงนี้เป็นเพียงกิริยาๆ เท่านั้น หลักธรรมชาติจริงๆ ไม่มีใครที่จะนำเอาออกมาได้ พระอรหันต์ท่านมีอยู่เฉพาะท่าน พระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์พระองค์หนึ่ง เป็นผู้บริสุทธิ์พุทโธ ไม่มีสิ่งใดเสมอในโลก ก็เป็นอยู่กับพระพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่มีใครที่จะไปคาดไปเดาของท่านได้ถูกต้องเลย ถ้าได้ปฏิบัติตนให้ถึงจุดนั้นแล้ว ไม่ต้องทูลถามไม่ต้องถาม ทราบเองดังที่ว่า **สนฺทิฏฐิโก** ให้มันเห็นอย่างนั้นซิ ธรรมะพระพุทธเจ้าไม่ต้องถามก็รู้ว่างั้นซิ เมื่อปฏิบัติถึงขั้นไม่ต้องถามก็รู้แล้ว รู้เอง ไม่ต้องถามก็รู้ ไม่ทูลถามก็รู้ ทรงอยู่เต็มเม็ดเต็มหน่วย พระพุทธเจ้าฉันใดนี้ก็ฉันนั้น นั่นรับกันอยู่ตลอดเวลา ร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ นั่นละศาสนธรรมท่านเป็นอย่างนั้น ผลมีอย่างนี้ เอามาโชว์ได้ซิ ไม่มีใครโชว์ก็โชว์กับเจ้าของนี่ซิ เลิศเลออยู่กับเจ้าของ พอที่จะแนะนำสั่งสอนคนอื่นได้มากน้อยเพียงไรก็สอน ใครจะประพฤติปฏิบัติได้มากน้อยเพียงไรก็ให้เป็นเรื่องกรรมนิยม หรือว่าวาสนาอำนวยของผู้นั้นมากน้อยเพียงไรเท่านั้น ส่วนเจ้าของไม่ขาดทุนสูญดอกไปไหน เต็มที่เต็มฐานอยู่ภายในจิตใจ นั่นท่านจึงเรียกว่าบรมสุขๆ

เรามันมีแต่ความคาดเอาว่าบรมสุข ๆ เห็นจะเป็นอย่างนั้นเห็นจะเป็นอย่างนี้เลยไปวาดภาพเอาเสียจนจะเป็นบ้า ทั้งๆ ที่ไม่ได้ถูกต้องกับบรมสุข และไม่ได้เห็นบรมสุขนั้นเลยว่าเป็นอย่างไร ให้เห็นในจิตของเจ้าของซิว่าบรมสุขเป็นยังไง คำว่านิพพานๆ เป็นยังไง บรมสุขเป็นยังไง เมื่อเห็นนี่แล้วไม่ถาม ถามใครทำไม มันเต็มที่เต็มฐานแล้วจึงว่าไม่มีอะไรเกินธรรมชาตินี้ ไม่ถามฟังดูซิ สิ่งทั้งหลายได้ถามกันทั้งนั้น อันนี้ไม่ถามประจักษ์ แน่ะ

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าพอสมควร

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

ศาสนาเจริญหรือเสื่อมให้ดูที่ใจตน

พระของพระพุทธเจ้าในครั้งพุทธกาล เป็นพระที่ทรงศีลทรงธรรม ทรงสมาธิ ทรงปัญญา ทรงวิมุตติธรรมเต็มหัวใจ อยู่ที่ไหนมีแต่ความเยือกเย็นเป็นสุขภายในตัวเอง เคลื่อนไหวไปมาในสถานที่ใดเป็นประโยชน์แก่โลกโดยลำดับลำดา จนกว้างขวางไม่มีสิ้นสุด ทั้งมนุษย์และเทวดาได้รับความร่มเย็นเป็นสุขจากธรรมของท่าน ที่มีเต็มอยู่ภายในจิตใจ สำหรับพระพุทธเจ้านั้นไม่ต้องพูด ท้องฟ้ามหาสมุทรยังสู้อรรถสู้ธรรมที่บรรจุในพระทัยไม่ได้ เพราะที่ในพระทัยของพระองค์นั้นไม่มีขอบเขต ส่วนสมมุติทั้งหลายยังมี พระองค์ท่านเสด็จและพร้อมทั้งสาวกไปในสถานที่ใด ปรากฏแต่ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ประชาชนทั้งหลายทั้งใกล้ทั้งไกล

ท่านฟังอรรถฟังธรรมฟังเพื่อความจริง ฟังเพื่อเหตุเพื่อผลและประพฤติปฏิบัติตามโดยแท้จริง เพราะฉะนั้นท่านจึงเป็นพระที่ทรงมรรคทรงผลสมบูรณ์ภายในตัวเอง ไปสถานที่ใด มนุษย์มนาเทวดาทั้งหลายกราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจ ระลึกไว้ไม่ลืมจนถึงปัจจุบันนี้ คือ **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** นี่ออกจากความถึงใจของพุทธบริษัททั้งหลาย ที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังจากพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านแสดง แม้อากัปกิริยาที่แสดงออกทุกแง่ทุกมุมก็เป็นคติเครื่องยึดเหนี่ยวไว้ได้ เพื่อการประพฤติปฏิบัติให้เป็นมงคลแก่ตน

เรียกว่าศาสนาเจริญที่สุดก็เจริญในครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เพราะผู้ทรงอรรถทรงธรรมล้วนแล้วแต่เป็นธรรม ส่วนมากมักจะเป็นอริยธรรมจนถึงธรรมขั้นสูงสุด นั่นเรียกว่าธรรมเจริญ เจริญในใจของผู้ปฏิบัติธรรม ไม่ใช่เจริญในแบบแผนตำรับตำรา ท่องบ่นสังวัธยายได้มาแล้วก็ว่าเป็นธรรมเจริญในใจ นั่นเจริญด้วยความจดความจำต่างหาก ซึ่งต่างกันกับความจริงที่ปรากฏขึ้นภายในจิตใจจากการปฏิบัติของตน

พระสาวกทั้งหลายท่านปฏิบัติด้วยความเอาจริงเอาจัง จึงได้รู้จริงเห็นจริงภายในจิตใจ แล้วทรงไว้ซึ่งธรรมเหล่านั้น ครั้นนานมาก็ร่วงโรยไป ๆ จนกระทั่งเข้ามาปัจจุบันทุกวันนี้ จะหาผู้ทรงศีลทรงธรรม ทรงสมาธิทรงปัญญา ทรงวิมุตติหลุดพ้นด้วยการปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจังดังครั้งพุทธกาลนั้น ถ้าว่าร้อยหนึ่งได้รายหนึ่งก็นับว่าดี นี่ร้อยทั้งร้อยมักจะเสียไปเสียทั้งร้อยนั่นซิ มันจึงหาผู้ทรงมรรคทรงผลไม่ได้ และความที่ว่างเปล่าจากมรรคจากผลอันเป็นสิริมงคลแก่โลก และแก่ตัวของเราเองนี้ เป็นของดีแล้วเหรอ สำหรับผู้ปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมแล้ว มันควรจะน่าใจหายภายในใจของเรา

การปฏิบัติวันหนึ่งๆ ความเคลื่อนไหวไปมาของเรา ที่ได้สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งภายนอก ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเรานี้ เป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรือง เป็นไปเพื่อความถอดความถอน หรือเป็นไปเพื่อความสั่งสมยาพิษให้เผาลนจิตใจ วันหนึ่ง ๆ เราได้ทดสอบจิตใจของเรามากน้อยเพียงไร ผู้ที่ต้องการจะทรงมรรคทรงผลต้องเป็นผู้เข้มงวดกวดขันในความเคลื่อนไหวของตน นับแต่กิริยาของจิตที่คิดปรุงออกมา จนกระทั่งถึงการแสดงออกทางกายวาจา ที่สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใด มีความได้ความเสียเกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา เราได้กำจัดด้วยความพากเพียรมีสติปัญญาเป็นสำคัญอย่างไรหรือไม่ ถ้าเราจะเป็นผู้ทรงมรรคทรงผล เราต้องวินิจฉัยใคร่ครวญความเคลื่อนไหวไปมาของเรา ซึ่งเป็นตัวเหตุสำคัญทั้งสองอย่างนี้โดยไม่ลดละ

เหตุสำคัญทั้งสองอย่างก็คือทางเสียหนึ่ง ตาเห็นรูปเป็นอย่างไร รูปอะไรก็ตามรวมแล้วอยู่ในวิสัยของตาที่จะเห็น เห็นแล้วความรู้สึกเป็นอย่างไร อะไรแสดงออกมาก่อน เมื่อได้ยินเสียงเข้ามาสัมผัสทางหูของเรา ความเคลื่อนไหวของจิตเป็นอย่างไร เป็นไปในทางได้หรือทางเสีย อะไรแสดงออกมาก่อน ส่วนมากก็ต้องเป็นเรื่องของกิเลสซึ่งเป็นตัวชำนิชำนาญคล่องตัวที่สุดนั้นแลเป็นผู้แสดงออกมา จากการเห็นการได้ยินเป็นต้น แล้วก็นำอารมณ์ทั้งหลายที่สัมผัสสัมพันธ์กับอายตนะของเรานี้เข้าไปเผาลนภายในจิตใจ

ใจจึงได้เดือดร้อนวุ่นวาย หาทางออกไม่ได้ หาทางแก้ไม่ตก จึงมีแต่ความทุกข์ความลำบากโดยทั่วกัน เฉพาะอย่างยิ่งคือนักบวชและนักปฏิบัติของเรา ซึ่งควรจะได้เห็นเหตุเห็นผลกัน ในการสัมผัสสัมพันธ์ระหว่างอายตนะภายในกับภายนอกเกี่ยวข้องกัน แต่เมื่อไม่ได้เหตุได้ผลที่พอจะเป็นอรรถเป็นธรรมแล้ว ธรรมที่ไหนจะมาตกค้างหรือจะปรากฏขึ้นที่ใจได้ นอกจากกิเลสมันทำหน้าที่ของมันบนหัวใจเรามาตลอดเวลาแล้วเพิ่มพูนรายได้ของตนขึ้นจากการทำงานของมัน เพราะอาศัยสิ่งสัมผัสสัมพันธ์นั้นเข้ามาครุ่นคิดภายในจิตใจนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้นจิตใจแต่ละดวงๆ ของเราเอง วันหนึ่งๆ จึงไม่เคยจืดจางจากความเดือดร้อนวุ่นวายหาความสงบเย็นใจไม่ได้ ก็เพราะสิ่งที่แก้กันมีน้อยมากหรือไม่มี นี่ละท่านนักปฏิบัติทั้งหลาย ให้สนใจในจุดนี้มากที่สุด

เราอย่าเห็นว่าโลกกว้างแสนกว้าง แล้วสนุกคิดสนุกปรุง นำมายุ่งเหยิงวุ่นวายภายในจิตใจ ตัวที่แคบที่สุดก็คือใจของเรานี้แล ไม่แคบจะเดือดร้อนอย่างไร ไม่แคบจะเป็นทุกข์อย่างไร จะได้รับความทรมานอย่างไร ไม่แคบจะหมุนวกไปเวียนมา อยู่ในของเก่านี้กี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านครั้งได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เคยรู้เคยเห็น เคยสัมผัสสัมพันธ์มามากมายก่ายกอง แต่เราก็ไม่เคยคิดว่าเป็นสิ่งที่เคยสัมผัสและให้ผลเป็นทุกข์มาแล้ว ซึ่งควรจะเข็ดหลาบ

ทุกวันนี้ครูบาอาจารย์ที่เป็นแบบเป็นฉบับ ซึ่งเป็นที่ตายใจ เป็นที่อบอุ่น เราทั้งหลายก็ได้ทราบทั่วถึงกันแล้วว่าเป็นอย่างไรบ้าง ถ้าเป็นแม่น้ำก็แทบจะหาเกาะหาดอนไม่ได้ จะไม่มีเกาะมีดอน กลายเป็นมหาสมุทรทะเลหลวงไปเสียมากต่อมากแล้วเวลานี้ ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าในตำรับตำราที่แสดงไว้ ไม่มีส่วนใดบกพร่อง ยังสมบูรณ์บริบูรณ์อยู่ ดังที่เราทั้งหลายได้รู้ได้เห็นอยู่นั้นแล แต่สิ่งที่บกพร่องก็คือความสนใจ ที่จะประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมนั้น นับวันเสื่อมลงๆ เมื่อฝ่ายหนึ่งเสื่อมลงๆ ฝ่ายหนึ่งย่อมมีกำลังมากขึ้น แล้วผลิตตัวขึ้นมาเพิ่มกำลังขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงกับหาขณะเวลำเวลาที่ธรรมจะขยับตัวออกไม่ได้เลย มีแต่โลกล้วนๆ ภายในความสัมผัสสัมพันธ์และภายในจิตใจของเราโดยลำพัง ก็เป็นอยู่อย่างนั้น

ถ้าหากว่าเราจะมองดูจิตของเราในขณะใด เป็นขณะที่กำลังชำระกิเลส เป็นขณะที่มีสติ เป็นขณะที่กำลังฟัดเหวี่ยงกันอยู่กับสิ่งที่เป็นข้าศึก และเป็นขณะที่เรากำลังละได้หรือละได้แล้วๆ เป็นลำดับนี้ ไม่ค่อยเห็นมี มีแต่เป็นขณะที่กิเลสเหยียบย่ำทำลายภายในจิตใจอยู่ตลอดเวลา นี้แลศาสนาเสื่อม ถ้ายังไม่เคยเห็นก็ให้เห็น ให้รู้ในการปฏิบัติของเรานี้ แล้วเราจะเห็นศาสนาเจริญขึ้นในจุดเดียวกันกับที่ว่าศาสนาเสื่อมนี้ไปโดยลำดับไม่สงสัย

เพราะจิตใจของเราทุกดวง ต้องเป็นภาชนะบรรจุสิ่งสกปรกโสมมเต็มไปหมดด้วยกัน แม้แต่พระสาวกท่านก็มีเช่นเดียวกับพวกเราอันคำว่าสิ่งสกปรกโสมมนี้ แต่ท่านก็ใช้ความสังเกตสอดรู้ที่เรียกว่าความเพียร เพียรดู เพียรสังเกต เพียรละ เพียรถอน เพียรระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา นี้แลจึงทำให้ท่านเห็นช่องเห็นทาง เห็นสิ่งที่ดีที่ชั่ว จากการสังเกตสอดรู้ และมีทางที่จะแก้ไขดัดแปลงตนเองไปโดยลำดับ ที่เห็นว่าบกพร่องๆ ตรงไหน แก้กันไปด้วยความพากเพียร จนถึงกับเห็นความเจริญขึ้นภายในจิตใจของตน คือเจริญด้วยความสงบเย็นใจจากความเพียร เจริญขึ้นด้วยสมาธิความแน่นหนามั่นคงของใจ เจริญขึ้นด้วยปัญญาเป็นเครื่องสังหารกิเลสเป็นลำดับลำดา เจริญขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งโล่งไปหมดภายในจิตใจ เพราะกิเลสบรรลัยไปไม่มีเหลือ จากความพากเพียรตั้งแต่ขั้นต้น ถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นที่เรียกว่าความเพียรกล้าที่สุด เกินกว่ากิเลสที่จะยับยั้งตัวได้ภายในจิตใจ พังทลายลงไปหมดไม่มีเหลือ นั่นเรียกว่าศาสนาเจริญ เจริญที่หัวใจของผู้ที่เคยทรงหรือเป็นเจ้าของจิตดวงที่เคยเป็นคลังกิเลสตัวสกปรกโสมมอยู่นั้นแล ไม่เจริญที่ไหน

พวกเราทั้งหลายไม่ดำเนินตามทางของพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวมาแล้วนี้ มีแต่ความหวังเฉยๆ ความหวังนั้นจิตดวงใดก็หวังได้ด้วยกันนั่นแหละ แต่ผลที่จะให้สำเร็จตามความหวังนั้น ต้องเกิดจากเหตุคือการบำเพ็ญถูกต้องดีงามตามหลักศาสนธรรมที่

ทรงสอนไว้โดยถูกต้องแล้วนั้น จึงจะเป็นไปเพื่อความสมหวังได้ หากไม่มีเหตุเป็นเครื่องหนุนในทางที่ถูกที่ดีแล้ว ความสมหวังนั้นจะเป็นโมฆะทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอนตลอดกัปตลอดกัลป์ก็หาความสมหวังไม่ได้ เพราะไม่เกิดขึ้นจากความหวังเอาเฉย ๆ แต่ต้องเกิดขึ้นจากเหตุคือการบำเพ็ญตามจุดมุ่งหมายของตน เพื่อความสมหวังนั้น ถึงจะเป็นไปได้ นี่ละคำว่าศาสนาเจริญ

ใครเจริญก็ตาม ใครเสื่อมก็ตาม อย่าไปคิดให้มากมาย นอกจากจะคิดมาเป็นคติเครื่องเตือนใจของตนเท่านั้น ไม่คิดเป็นเครื่องกังวลวุ่นวายแบบที่โลก ๆ เขาคิดกันเขาตำหนิติฉินนินทากัน ถึงกับนำมาพูดเป็นขี้ปากกันเหล่านี้ นั่นเป็นเรื่องของโลกไม่ใช่เรื่องของธรรม อย่านำมาคิดมาเป็นอารมณ์ให้เสียเวล่ำเวลาและเสียคุณธรรมของตนที่ควรจะได้ไปต่างหาก เราอย่านำมาคิด ถ้าคิดก็ให้คิดเป็นคติเครื่องเตือนใจแล้วสรุปลงในการตำหนิติชมตัวเองเป็นสิ่งสำคัญมาก

เพราะจิตนี้วันหนึ่ง ๆ มันน่าตำหนิอยู่ทุกอิริยาบถและแทบจะพูดได้ว่าทุกขณะจิต ถ้ามีสติปัญญาเครื่องสอดส่องมองดูโทษของมันแล้ว เราจะเห็นโทษของมันที่แสดงตัวออกมาโดยลำดับลำดาไม่เคยหยุดยั้งเลย เว้นแต่เวลาหลับสนิทเท่านั้น มันจะทำงานของมัน ที่เป็นสิ่งที่น่าติเตียน เป็นสิ่งที่น่าตำหนิ เป็นสิ่งที่ไม่น่าให้อภัยเลย จะเป็นนักโทษทั้งดวงของจิตนั่นแล เพราะสิ่งที่เป็นโทษหมุนอยู่ภายในจิตใจ ให้แสดงโทษออกมาอยู่ตลอดเวลา นี่ให้ดูตรงนี้

เมื่อดูแล้วเราจะแก้ไขอย่างไร มันคิดวุ่นกับเรื่องอะไร ความวุ่นนั้นเกิดประโยชน์อะไร เมื่อไม่เกิดประโยชน์แล้ว ก็หักจิตจากความคิดเช่นนั้นเข้ามาสู่ความคิดที่เป็นสิริมงคล ดังที่ท่านสอนว่าผู้ที่ภาวนาเบื้องต้น ให้นำคำบริกรรมเข้าไปเป็นเครื่องกำกับจิตให้จิตได้ทำงานกับงานอันนี้ซึ่งเป็นงานเพื่อความสงบ แม้จะเป็นความคิดความปรุงก็ตาม แต่ความคิดความปรุงของธรรมกับความคิดความปรุงของกิเลสนั้นต่างกัน ผลจึงเป็นความสงบสุขเย็นใจ ในขณะที่นำคำบริกรรมคำใดก็ตามเข้ามาประกอบกับใจ หรือเข้ามาทำงานอยู่ภายในจิตใจของตน แล้วเราจะเห็นที่ชมของเราในขณะหรือเวลาหนึ่งจนได้ ว่าน่าชมที่ตรงไหน แต่ก่อนน่าตำหนิ น่าตำหนิที่ตรงไหน ก็น่าตำหนิที่ใจของเราซึ่งเป็นตัวก่อเรื่องก่อราวหมุนอยู่ตลอดเวลา มีแต่ฟืนแต่ไฟแสดงเปลวขึ้นมาภายในจิตใจนี้นั้นแล

เมื่อมีสติเราย่อมจะทราบ แล้วมีงานที่จะเป็นการลบล้างงานของกิเลสนั้นเสียด้วยงานแห่งธรรม คือการบริกรรมภาวนาด้วยความเอาจริงเอาจัง มีสติสตังประกอบหรือประคับประคองความรู้ของตนให้ทำงานด้วยความราบรื่น โดยสม่ำเสมอในอิริยาบถต่าง ๆ นั่นแลความสงบเย็นใจจะปรากฏขึ้นจากงานประเภทนี้ เมื่อความสงบ

เย็นใจปรากฏขึ้นแล้ว เราจะได้เห็นจุดที่น่าชมว่าจิตนี้สงบจริง เราไม่เคยเห็นก็ได้เห็นแล้ว ความสงบกับความเย็นสบาย ความเบาที่สุดภายในจิตใจนี้จะปรากฏขึ้นที่ใจดวงนั้น นี่เรียกว่าเราดูด้วยการติ แล้วก็ได้เห็นการชมของเรา จากการแก้ไขดัดแปลงตนเอง แล้วจิตของเราก็จะเจริญขึ้นไปเรื่อย ๆ

เราอย่าไปดูใครต่อใคร อย่าไปกำหนดเวล่ำเวลาครั้งนั้นครั้งนี้ สมัยนั้นสมัยนี้ให้เสียเวล่ำเวลาไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะเวลานั้นก็คือมืดกับแจ้ง ซึ่งเคยเป็นมาแล้วกี่กัปกี่กัลป์นับไม่ได้เลย นั่นคือเวลา สถานที่นั่นที่นี่ก็เหมือนกัน มันก็มีอยู่ตามสภาพของมัน ไม่เป็นสิ่งที่จะยังกิเลสให้เกิดขึ้น ไม่เป็นสิ่งที่จะยังธรรมให้เกิดขึ้นได้ หลุดพ้นจากทุกข์ไปได้เพราะกาลเวลาและสถานที่นั้น ๆ ถ้าเราไม่ไปคิดให้เป็นกังวลถึงกับเกิดกิเลสขึ้นมา และไม่ไปคิดให้เป็นคติเครื่องเตือนใจให้เป็นอรรถเป็นธรรมขึ้นมา

เช่น พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ในครั้งนั้น ท่านตรัสรู้ด้วยเหตุผลกลไกอะไร และพระสาวกทั้งหลายท่านบรรลุธรรมถึงขั้นอรหัตอรหันต์ในครั้งนั้น ท่านบรรลุด้วยเหตุผลกลไกอะไร นี่เรียกว่าเป็นคติเครื่องเตือนใจ แม้จะนำสถานที่กาลเวลาและบุคคลที่ผ่านไปแล้ว เช่น บุคคลในอดีต นำมาเป็นอารมณ์ ก็เป็นอารมณ์ในวงปัจจุบัน แล้วปรับตัวให้ถูกต้องตามที่ท่านสอนหรือท่านดำเนินไปนั้น เราก็จะได้เห็นผลประจักษ์ภายในจิตใจของเราเป็นลำดับ อย่างนี้ควรคิด อย่างนี้ควรนำเข้ามาเป็นคติได้ ถึงจะเป็นอดีตอนาคตอะไรก็ตาม ถ้ามีธรรมเข้าไปแทรกอยู่แล้วก็เป็นธรรมมาด้วยกัน

แต่ส่วนมากไม่ค่อยมีธรรมและไม่มีธรรม มีแต่กิเลสทำงานล้วน ๆ ครั้งนั้นท่านปฏิบัติธรรมได้บรรลุ มาครั้งนี้มรรคผลนิพพานสิ้นแล้ว หมดเขตหมดสมัยแล้ว จะปฏิบัติสักเท่าไรก็ไม่เป็นเหตุเป็นผล ไม่สิ้นจากกิเลสไปได้เหมือนครั้งพุทธกาล นี่ความคิดเช่นนี้เราก็แน่ใจของเราโดยไม่มีสติคิดบ้างเลย ว่ามันผิดหรือถูก แล้วเราก็ให้กิเลสกล่อมจนถึงกับขั้นตายใจ ทอดอาลัยตายอยากในการประกอบความเพียร และตะเกียกตะกายตนเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสโดยชอบนั้นเสีย เพราะความแน่ใจที่กิเลสฝังลงอย่างลึก ๆ นั้นว่า จะทำอย่างไรก็ไม่มีทางบรรลุได้ ทำอย่างไรก็ไม่มีทางสิ้นจากกิเลสอาสวะได้เหมือนครั้งพุทธกาล เพราะมรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยแล้ว นี่คือกิเลสตัวสำคัญที่กล่อมเราให้สนิทติดจม จนกระทั่งหาเวลาฟื้นไม่ได้ ถึงวันตายก็ไม่ฟื้น และกัปใดกัลป์ใดก็ไม่ฟื้น ถ้าความคิดประเภทนี้ยังฝังใจอยู่ ไม่ยอมถอนตัวเองออกมา เพราะเราไม่ถอดถอนมัน

เราถอดถอนมันถอดถอนอย่างไร ธรรมของพระพุทธเจ้าเคยถอดถอนกิเลสทุกประเภทมาแล้ว มากมายขนาดไหนถึงได้ตรัสรู้ธรรม บรรลุธรรม พระสงฆ์สาวกท่านได้นำธรรมะประเภทใดบ้างมาถอดถอนกิเลสจนไม่มีเชื้อเหลืออยู่เลย ท่านถึงได้เป็นพระ

อรหันต์ เรานำธรรมะที่พระพุทธเจ้าเคยปราบปรามกิเลสให้สิ้นซาก และสาวกปราบปรามกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจแล้ว เข้ามาปราบปรามกิเลสซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของเราที่หาเวล่ำเวลาหากาลหาสมัยที่จะสิ้นสุดไปไม่ได้นี้ ให้สิ้นสุดวิมุตติหลุดพ้นจากมันภายในจิตใจนี้ ทำไมเราจะทำไม่ได้ เพราะธรรมเป็นเครื่องสอนคนให้มีความเฉลียวฉลาดอยู่แล้ว

ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมประเภทกิเลสกล่อมนี่นะ กิเลสเป็นกิเลสธรรมเป็นธรรม ปราบกิเลสให้อยู่ในเงื้อมมือโดยไม่ต้องสงสัยแต่กาลไหน ๆ มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ และยังจะปราบกิเลสให้ราบคาบไม่มีเหลือภายในจิตใจนี้ได้ตลอดไปถ้านำมาปราบ นอกจากจะหมอบ มอบตัวเองคือจิตดวงนี้ให้กิเลสปราบเสียเอง ทั้ง ๆ ที่มรรคผลนิพพานมีอยู่ ธรรมของพระพุทธเจ้าเครื่องปราบมีอยู่ ไม่ยอมนำมาปราบ มอบให้ความที่ว่ามรรคผลนิพพานสิ้นเขตสิ้นสมัยนี้เข้ามาปราบหัวใจเรา จึงหาความเพียรหาความตะเกียกตะกายไม่ได้ ถ้าเป็นไม้ก็เป็นไม้ซุง ซุงทั้งท่อนทำประโยชน์อะไรได้เมื่อไร จิตเมื่อทำตัวให้เป็นซุง ให้กิเลสขี้รดเยี่ยวรดแล้วก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรเช่นเดียวกัน เรียกว่าเป็นขอนขี้ของกิเลส เกิดประโยชน์อะไร นี่ละให้พากันพินิจพิจารณาให้มาก

เรื่องของสมัยนั้นสมัยนี้นั้นเป็นเวล่ำเวลาอันหนึ่งต่างหาก กิเลสที่อยู่ในหัวใจเรานี้ **อกาลิโก** หากาลหาเวลาไม่ได้ มันเกิดได้ทุกเวลา ทำลายเราได้ทุกเวลา ทรมานเราให้ได้ความทุกข์ความลำบาก จนกระทั่งถึงขั้นสาหัสได้ทุกเวลา ก็ธรรมเล่า ธรรมก็เป็น **อกาลิโก** เช่นเดียว เมื่อนำเข้ามาปราบกิเลสปราบได้ทุกเวลาทุกอิริยาบถ ทำไมจะปราบไม่ได้ มันขี้เกียจ เราก็เอาความขยันเข้าต่อสู้กัน มันรัก ๆ เพราะอะไร เพราะความรักก็เป็นกิเลส ความชังก็เป็นกิเลส ความโกรธก็เป็นกิเลส ราคะตัณหาทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกิเลส อุบายวิธีการที่จะปราบกิเลสประเภทเหล่านี้ พระพุทธเจ้าสอนไว้แล้วโดยสมบูรณ์และได้ผลเป็นที่พอพระทัยมาแล้ว ตลอดถึงสาวกท่าน ทำไมถ้าเรานำธรรมเหล่านั้นเข้ามาปราบกิเลส ประเภทที่ฝังจมอยู่ภายในจิตใจของเราดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ทำไมจะไม่พังลงไปได้

ราคะมันหลงอะไร มันถึงได้กำหนัดยินดี ก็พูดแล้วเรื่องเหล่านี้ มีอยู่ในตำรับตำราโดยสมบูรณ์ มันหลงอะไร หลงหนัง ถ้าพูดถึงเรื่องหลงคนก็หลงหนัง แน่ะ หนังนั้นเป็นอย่างไร วิเศษวิโสอะไรบ้าง หนังหญิงกับหนังชายต่างกันอย่างไร ดูซิเนื้อของหญิงของชาย อวัยวะของหญิงของชาย ภายนอกภายในมีอันใดต่างกันเป็นพิเศษพอที่จะให้หลง ถ้าไม่ใช่ยอมรับกิเลสร้อยเปอร์เซ็นต์ ให้มันลากมันถูไปสด ๆ ร้อน ๆ ด้วยความโง่ที่สุดของเรานี้เท่านั้น ถ้านำธรรมะนี้เข้ามาพินิจพิจารณาตามที่ท่านสอนไว้ย่อ ๆ ว่า **เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ** นี้ กิเลสตัวไหนจะทนอยู่ได้ ตัวไหนที่จะหน้าด้านที่สุด

ที่หนังหนาที่สุด จะฟันไม่เข้าแทงไม่เข้า อาวุธของพระพุทธเจ้าอะไรจะคมยิ่งกว่าล่ะ เอามาพิจารณาซิ พิจารณาลงไปให้เห็นชัดเจนตามหลักธรรม

ส่วนมากมีแต่กิเลสมันฝืน มันลากออกนอกลู่นอกทางความจริงทั้งหลายเสียแล้วเสกสรรปั้นยอสิ่งที่ไม่มีนั้นเข้ามาหลอกเรา เราก็โง่ๆ แสนโง่อีกด้วยแล้ว ก็ยิ่งเชื่อมันตลอดเวลา หาวันจืดจางหาวันอิ่มพอไม่ได้เลย เช่น ความรัก จิตมันเคยรักมากี่ปีกี่เดือนกี่วันแล้ว มันรักอะไร สิ่งที่รักนั้นมันเคยรักมากี่ครั้งกี่หน ความรักนี้เคยรักมากี่ครั้งกี่หน ทำไมจึงไม่พิจารณาโทษของมัน สิ่งที่ไปรักนั้นมันอะไร นั่นซิ ถ้าใช้อรรถให้ธรรมเข้าไปพิจารณา เทียบเคียงให้เห็นเหตุเห็นผลทุกแง่ทุกมุม แม้แต่อวัยวะของเราเท่านี้ก็พอ เพื่อความแน่นหนามั่นคงเป็นสักขีพยานซึ่งกันและกัน เอ้า ร่างกายไหน นั่นเอาเข้ามาเทียบ ร่างกายหญิงร่างกายชาย ร่างกายของเราร่างกายของเขา เอามาตรวจตราดูซิว่ามีอะไรพิเศษต่างกันพอจะให้เกิดความรัก ความรักนี้ใช้ได้แล้วเพราะรักพิเศษจากสิ่งทั้งหลาย สิ่งที่เรารักนี้ไม่เหมือนสิ่งทั้งหลาย ให้มันเห็นซิ

แต่นี้มันเหมือนกันหมดทุกสิ่งทุกอย่างในอวัยวะนี้ นี่ละคือยาแก้ราคะตัณหา ตัวนี้เป็นตัวสำคัญมาก โลกเดือดร้อนวุ่นวายอยู่เวลานี้ เพราะความส่งเสริมสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นของมีคุณค่าและมีค่านิยมสูงส่งที่สุดเลย ในสถานที่ใดก็ไม่พ้นที่จะนำสิ่งเหล่านี้เข้าไปวางตลาดเต็มไปหมด ทั้งบ้านนอกในเมือง ทั้งคนโง่คนฉลาด ทั้งคนมีคนจน ไม่ว่าคนประเภทใดมีแต่สิ่งเหล่านี้เหยียบหัวไปหมดและภูมิใจกับมันโดยไม่รู้สึกตัว

ส่วนกองฟืนกองไฟที่ก่อเผาซึ่งกันและกันนั้น เต็มโลกเต็มสงสาร ไม่ได้คำนึงเลยว่ามันมาจากอะไร ก็มาจากความรักความเพลิดเพลิน จนกระทั่งถึงลืมเนื้อลืมตัวว่าสิ่งเหล่านี้จะพาเหาะเหินเดินฟ้าขึ้นสู่สวรรค์นิพพาน ให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้สดๆ ร้อนๆ นั่นแล มันถึงได้ตื่นกันมนุษย์เรา นี่พูดกันทั่วๆ ไปหมด ไม่ว่าฝ่ายฆราวาสไม่ว่าฝ่ายพระตื่นกันทั้งนั้น ถ้าลงกิเลสตัวนี้ได้ฝังจมเข้าไปที่ตรงไหนไม่ตื่นไม่มี นอกจากเป็นผู้มีธรรมที่จะนำธรรมเข้าแทรกเข้าแซง เข้าคัดเข้าค้าน เข้ากีดเข้าขวาง เข้าฟาดฟันกันเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ถึงจะปรากฏระงับดับตัวลงไปได้ นี่ละเราพิจารณาดูซิ

สิ่งเหล่านี้เคยมีมากับโลกนานเท่าไร และเคยเผาผลาญโลกให้ฉิบหายวายปวงไปเป็นยุคๆ มากน้อยหนักเบามานานเท่าไรแล้ว ถ้าไม่เสริมมันก็มีของมันแต่ไม่รุนแรง ถ้าลงได้เสริมแล้วจะไม่มีที่ยับยั้งเลย เหมือนกับไฟได้เชื้อ ไสเข้าไปเชื้อ ไสเข้าไปมากเท่าไรก็ยิ่งแสดงเปลวขึ้นจรดเมฆโน่น จะให้ไฟดับลงเพราะเชื้อ จะให้ความร้อนดับลงเพราะเชื้อที่เสริมมันนั้นไม่มีทาง นี่ก็เหมือนกัน กิริยาอาการของพวกเราทั้งหลาย ที่แสดงอาการเสริมราคะตัณหานี้ เสริมเท่าไรมันก็เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นโลกถึงได้ร้อนร้อนเพราะอะไร ร้อนเพราะเสริมไฟ

ถ้าต่างคนต่างมี ก็ทราบว่าต่างคนต่างมี ต่างคนต่างระมัดระวัง นำธรรมเข้าไปกีดกันรักษาให้อยู่ในระดับพอดีที่ละมันไม่ได้ โลกก็พออยู่พอเป็นพอไป มีฝั่งมีฝา มีสูงมีต่ำ มี **หิริโอตตัปปะ** ความละอาย เพราะมนุษย์เรานี้สูงกว่าสัตว์ ย่อมรู้ทั้งบาปทั้งบุญ สถานที่ควรไม่ควร สูงต่ำดำขาว รู้กันทั้งนั้นไม่เหมือนสัตว์ หากนำขอบเขต-ขอบเขตนี้ก็ไม่พ้นจากธรรมะไปได้ ซึ่งล้วนแต่ธรรมะทั้งนั้นเป็นขอบเขต อย่างอื่นมาเป็นขอบเขตของสิ่งเหล่านี้ไม่ได้

หากเรานำธรรมะมาเป็นขอบเขตเหตุผล สกัดลัดกั้นสิ่งเหล่านี้ให้อยู่พอประมาณแล้ว โลกนี้ก็เย็น ถึงมีกิเลสอยู่ก็เย็น ไม่ใช่จะร้อนเสียโดยถ่ายเดียว ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า **กามคุณ** แปลว่าอะไร คุณของกามหรือว่ากามเป็นคุณ แปลออกเป็นอย่างนั้น แล้วทำยังไงมันถึงเป็นคุณ เราก็ปฏิบัติรักษาด้วยอรรถด้วยธรรม คือมีธรรมเป็นเครื่องกำกับ มีธรรมเป็นเบรกห้ามล้อ มีธรรมเป็นเครื่องพาดำเนิน เป็นพวงมาลัยหมุนไปตามอรรถตามธรรม แม้กิเลสมีก็ไม่ให้นอกเหนือจากขอบเขตจากทางแห่งสายธรรมทั้งหลาย ถ้าใครๆ พยายามปฏิบัติตามนั้นแล้ว แม้จะมีกิเลสกามราคะอยู่ภายในจิตใจก็เป็น **กามคุณ** ต่างคนต่างร่มเย็น

สามีภรรยาอยู่ด้วยกันก็ไม่เดือดร้อน ไว้วางใจกันได้ จะซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน นี่คือเป็นผู้มีขอบเขต เป็นผู้มีอรรถมีธรรม กาเมสุ มิจฉาจาร ไม่ล่วงล้ำเขตแดนของกันและกัน นี้แลคือรั้วกั้นกิเลสกามเหล่านี้หรือกามคุณเหล่านี้ ไม่ให้มันออกนอกลู่นอกทางอันจะไปก่อความเดือดร้อนให้เลยขอบเขตนี้ไป ให้อยู่ในขอบเขตนี้ก็มีความสุข ลูกเต้าหลานเหลนต่างคนต่างเอาศีลเอาธรรมเข้าแนะนำสั่งสอนอบรมกัน ให้มีขอบเขตเหตุผลให้ต่างคนต่างรักษา อย่าเป็นต่างคนต่างทำลาย จะเป็นต่างคนต่างฉิบหายไปตามๆ กัน โลกนี้จะไม่มีใครดี จะมีแต่ฟืนแต่ไฟทั้งนั้น แล้วก็ไม่สมเหตุสมผล เฉพาะอย่างยิ่งที่ว่าเราเป็นชาวพุทธ มันชาวพุทธอะไรกัน ถ้าไม่มีธรรมเข้าไปกีดกันหวงห้ามหรือกั้นเป็นเขตเป็นแดน สิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟ ไม่ให้มันเผาไหม้จนเกินเหตุเกินผลนี้แล้ว เราจะเรียกว่าชาวพุทธที่ตรงไหน พิจารณาซิ นี่ละเรื่องธรรมมีความจำเป็นอย่างนี้ตลอดไป

ถ้าไม่มีธรรมแล้วเอาเถอะ โลกก็ต้องเป็นไฟไปได้ ธรรมคือพวกพระพวกเณรวัดวาอาวาสที่ว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมๆ นี้ แต่ไม่ได้ปฏิบัติตามที่ว่านั้นก็เป็นไฟไปได้เช่นเดียวกัน เพราะกิเลสไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้น กิเลสมีแต่ท่าจะทำลายโดยถ่ายเดียว ถ้าไม่มีธรรมเป็นน้ำดับไฟแล้ว จะต้องหมุนไปอย่างนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์ เพียงแต่ดอกไฟกระเด็นมาถูกเรานี้เจ็บไหม หนามยอกเท้านิดหนึ่งเท่านั้นเจ็บไหม กระเทือนไปหมดทั้งร่าง ก็นี่ให้กิเลสมันผันทั้งดวงใจ เผาทั้งหัวใจหมดทุกดวงๆ ไปแล้วเป็นอย่างไรบ้าง มันก็เหมือนสัตว์ที่โยนลงในหม้อน้ำร้อนนั่นซิ มีความหมายอะไร เต็มไปหมดในหม้อน้ำร้อน

แต่ไม่มีสัตว์ตัวใดที่จะสามารถตะเกียกตะกายให้หลุดพ้นจากหม้อน้ำร้อนนั้นไปได้ นอกจากกลายเป็นอาหารของใครก็ตามไปเสียเท่านั้น ไม่เห็นเกิดประโยชน์อะไร

นี่ใจของเราก็เหมือนกัน ถ้าไม่ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตัว เฉพาะอย่างยิ่งนักบวชนักปฏิบัติเรานี้สำคัญมากนะ หน้าที่การงานอะไรก็ไม่มี เขาให้ขบฉันทุกอย่าง ไม่มีใครที่จะเหลือเฟือยิ่งกว่าพระ ถ้าตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัวดี ปัจจัยทั้งสี่มีเครื่องรับรองหมด ไม่ต้องได้ตะเกียกตะกายให้ลำบากลำบน ที่อยู่ที่อาศัยเขาก็ทำให้ เครื่องนุ่งห่มใช้สอยเขาหามาให้ๆ อาหารก็หามาให้ฉันไม่อดไม่อยาก ยาแก้โรคแก้ภัยเต็มไปหมด เราจะหาความสะดวกอะไรยิ่งกว่านี้ ใครจะสะดวกยิ่งกว่าพระ ถ้าเราไม่นอนใจเสียเอง นอนหลับทับสิทธิ์ของตัวเองเสียเท่านั้น มันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร

เรามาประพฤติปฏิบัติกันเรามาอย่างไร พิจารณาให้ดีนะท่านทั้งหลาย กิเลสมันมีอยู่ในหัวใจของทุกคนนั่นแหละ ถ้าเราไม่แก้ไม่ถอดไม่ถอนแล้วถึงวันตายก็เท่านั้น กี่กัปกี่กัลป์ก็ต้องเป็นอยู่อย่างนั้นแล อย่าเข้าใจว่าจะหมดจะสิ้นไปได้ ธรรมะก็มีอยู่อย่างที่กล่าวมาเมื่อสักครู่นี้เอง ก็เหมือนศาสตราอาวุธมีอยู่แหละ วางกองพะเนินเทินทึกเท่าภูเขานี้ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรถ้าไม่หยิบมาใช้ เครื่องไม้เครื่องมืออะไรก็ตามถ้าไม่หยิบมาใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์ แม้ที่สุดอาหารหวานคาวที่เราเคยรับประทานอยู่ทุกวัน ฉันอยู่ทุกวันนี้ เอาทิ้งไว้เฉยๆ ไม่ต้องมาฉันมันจะเป็นยังไง ไม่ต้องมารับประทานมันจะสำเร็จประโยชน์ไหม หาความสำเร็จประโยชน์ไม่ได้ ตายทิ้งเปล่าๆ สำหรับบุคคลประเภทนั้น

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะมีอยู่ๆ จะนำมาแก้กิเลสถอดถอนกิเลสไม่ยอมนำมา ปล่อยให้แต่กิเลสเหยียบย่ำทำลายหัวพระหัวเณร คือหัวใจพระหัวใจเณรนั้นแล้วเป็นประโยชน์อะไร วันหนึ่งคืนหนึ่งมันได้ผลอะไร นี่ซิน่าคิดน่าทุเรศมากนะ เรายิ่งเสื่อมลงไปทุกวันๆ พระเราก็เหมือนโยม โยมเหมือนพระ วัดเหมือนบ้าน บ้านเหมือนวัดไปแล้วเวลานี้

เอ้า ถ้าว่าเราอุตริหาเรื่องหาราว ตาเรามี หูเรามีทุกคน เป็นยังไงดูซิ ดูพระดูเณร เราได้ประพฤติปฏิบัติบวชมาแท้ๆ เป็นพระแล้ว ศึกษาในอรรถในธรรมแบบฉบับของท่านมีที่ถูกต้องเป็นยังไง ไม่ถูกต้องเป็นยังไง เห็นอยู่ด้วยกันทุกคน มันขัดมันขวางต่อศีลต่อธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างไรบ้างก็เห็นกันอยู่ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วทำไมเราจะไม่รู้ว่าการประพฤติเหล่านี้เป็นข้าศึกต่ออรรถต่อธรรมต่อศาสนา ต่อพระต่อเณร ต่อเพศของตนมากน้อยเพียงไร ต่างคนต่างสังหารทำลายเพศของตนด้วยกิเลสตัณหาอาสวะ ซึ่งเป็นเหมือนฆราวาสเขานั่น ไม่มีการหักห้ามต้านทานกันบ้างเลย มันเป็นยังไง ไม่ละอายใจเราบ้างเหรอ

นักบวชเราเป็นยังไง ให้คนอื่นเขามาอายได้เหรอ เจ้าของต้องละอายซิ **หิริโอตตัปปะ** อยู่กับใคร ถ้ามีในเราก็ดี ถ้าไม่มีในเราก็เลวที่สุดเหลวที่สุด สะดุ้งกลัวต่อบาปนั่นฟังซิ แต่นี้มันไม่สะดุ้งกลัว มีแต่กล้าหาญชาญชัย อยากรู้อยากเห็นแต่สิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟเผาไหม้ทั้งเป็นอยู่ตลอดเวลานั้น จึงเป็นที่ชอบใจของนักบวชเรา แล้วเป็นยังไงมรรคผลนิพพานไม่สนใจ พิจารณาซิ พระเณรเราเป็นยังไง มันน่าสลดสังเวชไหม

ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วน่าสลดสังเวชที่สุดเลย ไม่มีใครที่จะเลวยิ่งกว่าพระกว่าเณรเรา เพราะโลกให้ความกราบไหว้บูชา โลกให้ความไว้วางใจ โลกถือว่าเป็นความอบอุ่น แต่กลายเป็นฟืนเป็นไฟ เผาทั้งตัวเผาทั้งโลก ตาเห็นก็เผาตา หูได้ยินอาการแสดงออกของพระของเณรก็เผาไปทั้งหู เผาไปทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นฟืนเป็นไฟแก่บ้านแก่เมืองแก่โลกแก่สงสาร อย่าว่าแก่เราเลย มันหมดเกาะหมดดอนนี้ที่จะให้เผาให้ไหม้แล้ว แล้วเป็นยังไงเราคิดไหม

สิ่งที่วิเศษวิโส ผู้พาประพฤติปฏิบัติมีอยู่ พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงไว้แล้ว และเป็นผู้ทรงมรรคทรงผลที่วิเศษเลิศเลอนี้มาแล้วไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้า พระสาวกอรหัตอรหันต์ **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ได้กล่าวกันจนกระทั่งถึงใจแล้วเป็นยังไง ไม่มองเห็นบ้างเหรอสิ่งเหล่านี้ จะมองเห็นแต่มูตรแต่คูถเต็มอยู่ในส้วมในถานนั่นเหรอ วันหนึ่งๆ จมอยู่ในส้วมในถาน คืออะไร ขี้โลภ ขี้โกรธ ขี้หลง คืออะไรถ้าไม่ใช่ขี้ พิจารณาซิ มันอยู่ที่ไหน มันอยู่ในหัวใจ เมื่อเป็นอย่างนั้นหัวใจไม่เป็นถานให้สิ่งเหล่านี้อยู่ มันจะอยู่ได้ยังไง

มันเป็นยังไง มีไหมในหัวใจเราเวลานี้ สั่งสมกันไหมขี้ประเภทเหล่านี้น่ะ แล้วมันวิเศษวิโสอะไรกับขี้อันนี้ ถ้าวิเศษวิโสแล้วใครมีขี้ประเภทนี้ทุกคน เลิศไปด้วยกันทั้งนั้นแหละ นี่เป็นของที่สกปรกโสมมที่สุด ปราชญ์ทั้งหลายเกลียดที่สุดเลย แต่เราทำไมจึงไปเป็นคู่แข่งของปราชญ์ท่าน โดยถือว่าเป็นของดิบของดี มันไม่เก่งเลยครูไปเสียตั้งเลย ๕ ทวีปไปแล้วเหรอ พิจารณาซิ น่าคิดน่าอ่านอยู่มาก

นักบวชเราไม่คิดใครจะคิด นักบวชไม่พินิจพิจารณาใครจะพิจารณา นักบวชเราไม่มีความเพียรใครจะมีความเพียร นักบวชเราไม่อดไม่ทนใครจะอดจะทน นักบวชเราไม่ฝืนสิ่งที่เป็นภัยใครจะฝืน พิจารณาซิ ธรรมะเหล่านี้เป็นธรรมะที่ฝืนสิ่งที่ชั่วช้าลามกไม่ให้มาติดเนื้อติดกายติดใจเราต่างหาก ทำไมเราจึงชอบเอานักหนากับสิ่งเหล่านั้น เอามาคลุกเคล้าตัวคลุกเคล้าใจบีบบังคับใจอยู่ตลอดเวลา มองดูใจมีแต่ขี้เต็มตัว มองดูอากัปกิริยามีแต่ขี้ แสดงออกมาจากความขี้โลภขี้โกรธขี้หลง เต็มไปหมดในร่างในกายของเรานี้ สกปรกขนาดไหน

ขี้ธรรมดาเราเดินผ่านไป เราผ่านไปได้นะ ไม่ได้สกปรกอะไรนักหนา โลกไม่ได้นินทากันเหมือนขี้โลภขี้โกรธขี้หลงที่มันพอกหัวพระหัวเณร กิริยามารยาทอาการทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกเต็มไปด้วยขี้นี้เลย นี่ไม่ว่าโลกไม่ว่าใคร คนที่มีหูมีตาที่เป็นมนุษย์แล้วรู้กันทุกคน แล้วทำไมเราก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ยิ่งเป็นพระด้วยแล้วทำไมจึงไม่รู้เรื่องความสกปรกของตัวเอง ที่มันแสดงอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจ ไม่แสดงออกนอกมันก็แสดงอยู่ภายใน เอาให้เห็นชัดๆ นั่นซินักปฏิบัติ ถ้าไม่เห็นอันนี้ชัดแล้วจะแก้มันไม่ได้ ถ้าแก้อันนี้ไม่ได้หาความสุขไม่ได้นะจะว่าไม่บอก

ไปที่ไหนก็ไปเถอะ มีแต่เกิดกับตายๆ ภพน้อยภพใหญ่สูงๆ ต่ำๆ อยู่อย่างที่เคยเป็นมานี่แล ไม่มีอะไรที่จะเลิศเลอกว่านี้ ถ้าไม่ถอดถอนสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟเผาหัวใจนี้ออกให้หมดสิ้นโดยไม่ต้องสงสัยแล้ว ไม่มีทางที่จะหาความสุขได้เลย ถ้าสิ่งเหล่านี้ออกจากหัวใจแล้วอยู่ไหนอยู่เถอะว่างั้นเลย เลิศไม่ต้องไปพูดกัน ไม่ต้องเสกสรร ความเสกสรรนั้นเป็นสิ่งที่เกิดได้ดับได้ เป็นสิ่งได้มาแล้วเสียไปได้ ท่านจึงเรียกว่าโลกธรรม ๘ ธรรมชาติที่เป็นอยู่ภายในหัวใจเป็นสมบัติของตนล้วนๆ แล้ว ไม่ต้องมาเสกมาสรร พอตัวอยู่ตลอดเวลา นี่ขอให้ทุกท่านนำไปประพฤติปฏิบัติ

มาศึกษาอบรมก็มากต่อมากนี้ผมก็ทนจะว่ายังไง ตั้ง ๕๐-๖๐ เข้าไปโดยลำดับลำดา ควรขยับขยายก็ให้ขยับขยายกัน มาศึกษาอบรมพอสมควรแล้ว อย่าให้หนักจนเกินเหตุเกินผล การประพฤติปฏิบัติตัวอย่ามายั้วเยี้ยๆ ในแถวศาลานี้เป็นอันขาดนะ นี่เคยพูดเคยสอนมาหลายครั้งหลายหน อย่าคุ้นอย่าชินกับใครนอกจากอรรถจากธรรม คือสติปัญญาที่ประคองตัวอยู่ด้วยความปลอดภัยนี้เท่านั้น ไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องปลอดภัยถ้าปราศจากสติกับปัญญานี้แล้ว ให้นำไปคิดนักปฏิบัติ

การบิณฑบาตให้มีมารยาทอันสวยงาม อย่ารีบอย่าด่วน อย่าลุกลี้ลุกลน นั้นไม่ใช่เรื่องของพระ ข้อวัตรปฏิบัติคือการบิณฑบาต ท่านว่าบิณฑบาตเป็นวัตรคืออะไร มีกิริยามารยาทงามหูงามตางามใจ ด้วยความสำรวมระวังตัวเอง อย่ามาด่วนอย่ามาลุกลี้ลุกลน ซึ่งหาเหตุหาผลไม่ได้ ไม่ถูกต้องตามหลักธรรม เราก็ไปของเราพระก็ไปของพระ ไปที่ไหนให้มีความสวยงาม สวยงามภายในธรรมภายในใจของเรานั่นแล ไม่ใช่สวยงามที่ไหน เมื่องามตรงนี้แล้ว หากงามออกไปข้างนอก ถ้าสกปรกรกรุงรังตรงนี้แล้ว ก็จะสกปรกระบาดสาดกระจายไปหมด ใครดูไม่ได้ ฟังไม่ได้ คนสกปรกไปที่ไหนเป็นอย่างนั้น

เอาละเท่านี้พอ เหนื่อยแล้ว

พูดท้ายเทศน์

พูดถึงเรื่องพระเณรเรานี้ ทุกวันนี้น่าสลดสังเวชละนะ โห ทุเรศจริงๆ ไม่ว่าท่านว่าเรานี้ คือไม่ได้ตำหนิใครนะ มันเป็นไปหมดทุกแห่งทุกหนไม่ว่าท่านว่าเราว่าใครๆ มันลงแบบเดียวกันหมด โห อำนาจของกิเลสนี้แหมรุนแรงเอามากนะ และยิ่งเสริมด้วยซ้ำไปแล้วยิ่งไปใหญ่เลย เลยไม่ทราบว่าจะเอาใครเป็นแบบเป็นฉบับ เพราะที่ไหนเหมือนกัน ฆราวาสเหมือนกัน พระเหมือนกัน มีแต่ดิ้นตายแบบเดียวกันหมดไม่มีเบรกเลยนี้จะว่าไง

ผมน่ะวิตกวิจารณ์เรื่องไฟฟ้าเข้าวัด แต่ยังไงมันจะไม่ผิดนะ เพราะมันไม่เคยผิดว่าอะไรไว้ ถึงจะว่าล่วงหน้าก็ตาม มันเป็นที่แน่ใจแล้วถึงว่านี่ เราไม่มีญาณอะไรเราก็เอาเหตุผลออกมาว่ากัน การพินิจพิจารณาตามเหตุผลว่ากัน เรื่องไฟฟ้าเข้าในวัดนี่ วัดกรรมฐานเรามันสมบัติอะไร มันจำเป็นอะไรกับไฟฟ้าไฟแถนอะไรนี่ เข้าไปแล้วนั่นละเทวทัตมันเข้าละที่นี่ เทวทัตวิดีโอ เข้าไปเต็มพระเต็มเณรหมด นั่นละหมดจริงๆ วัดนี้หมด ถ้าลงอันนี้ได้เข้าแล้วหมดว่างั้นเลย ไม่มีอะไรเป็นชิ้นต่อแล้ว หมดว่าได้อย่างนี้เท่านั้นเอง

พระเณรจะเอาความสนใจอะไรมาจากไหน ถ้าลงอันนี้ได้เข้าตรงไหนแล้ว ไม่รู้หรือว่าไฟบรรลัยกัลป์ นี่ถ้าลงได้เข้าแล้วหมดไม่มีเหลือละนะ อันนี้เราวิตกวิจารเอามากถึงว่าให้หมู่ให้เพื่อนเสมอ ในยุคนี้ไม่เป็น แต่ผู้ที่รออยู่มันมีอยู่เวลานี้ จังหวะมันมี ถ้าลงมีอันนี้แล้วมีซากพูดง่ายๆ นะ ควายตายหรือวัวตายอยู่ตรงนี้ต่อหน้าต่อตานี้แล้ว อีแร้งอีกามันจะไม่เห็นยังไงซาก แล้วมันจะมาจับเกาะอยู่ตามนั้น คอยดูอยู่นี่ คอยดูจังหวะตัวไหนจะลงก่อนลงหลัง พอตัวหนึ่งลงพับนี่มันจะพรึบหมด ซากนี้ไม่มีเหลือเลย นั่นฟังซิ นี่ละอีแร้งอีกามันลงกินซากเป็นอย่างนั้นนะ

เวลานี้ก็เหมือนกัน ซากมันคืออะไร คือ เทวทัต วิดีโอ อีแร้งอีกาคือใคร คือพระคือเณรเรา เดี๋ยวนี้ยังมีหิริหรือว่าคอยจังหวะใครจะมีก่อนมีหลัง ส่วนจะเกรงใจครูบาอาจารย์นี้ผมว่ามันจะไม่เกรงเสียแล้วนะ มันเลยด้านไปแล้ว มันไปอยู่ด้านด้านไหนก็ไม่ทราบ มันด้านต่อด้าน ด้านมหาด้าน นี่พอวัดหนึ่งมีเท่านั้นมันจะพรึบหมดเลย ส่วนพระเณรถ้าลงอันนี้ได้เข้าตรงไหนแล้ว หมดๆ ว่างั้นเลย เราอยากพูดอย่างนี้ไม่อยากพูดอย่างอื่น

สิ่งนี้มันทำความเจริญให้ที่ไหน ท่านสอนไว้แล้วให้หลีกให้เว้น ก็มีอยู่ในอรรถในธรรม มันหากว้านหามาเผาหัวมันอะไร พิจารณาซิ ถ้าว่าเราหาเรื่องอุตริใส่หมู่ใส่เพื่อนน่ะ เราพูดนี้เพื่อความเสียหายแก่หมู่เพื่อน หรือเพื่อความดิบความดีในอรรถในธรรมแก่หมู่เพื่อน เอาไปพิจารณาซิ สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าพาให้มีเหรอ สาวกทั้งหลายพาให้มีเหรอ ครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นอรรถเป็นธรรมท่านพาให้มีเหรอ ในอรรถในธรรมก็

ประกาศลั่นมาแล้วตั้งแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ทีแรกนั่น เพียงแต่ **นจฺจ คีต** เท่านี้ มันก็พอแล้วใช่ไหมล่ะ ฟังซิ นั่นมันอะไรนั่นน่ะ มันเลยอันนี้ไปเสียหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว โฮ้ น่าทุเรศนะจะทำไง

จึงได้อดวิตกไม่ได้ว่า โห ศาสนาเสื่อม อ๋อ เสื่อมอย่างนี้เองๆ ดูไปเสื่อมไปอย่างนี้เอง ตำรับตำรามีในตู้ไหนคัมภีร์ใดเต็มไปหมด แต่มันไม่ดูมันไม่สนใจ มันดูแต่สิ่งนี้ สิ่งที่จะเผาหัวมันนี่ มันดูอันนี้เท่านั้น มันก็ได้แต่อันนี้ซิ ดูอันนี้มันก็ได้อันนี้ซี ดูอะไรสนใจอะไรมันก็ได้นั่นซี มันจะไปได้สิ่งที่ไม่ได้สนใจอะไร สนใจฟืนไฟมันก็ได้แต่ฟืนแต่ไฟว่าศาสนาเสื่อมๆ มันเสื่อมที่ตรงไหน ดูซิ กิริยาอาการมันแสดงอยู่กับหูกับตาของเรากับใจของเราตลอดเวลา นี่เราพูดเรื่องพระเรื่องเณรเรา สำหรับฆราวาสก็ไม่ต้องว่าละ เรื่องของเขาไม่มีขอบเขตเหตุผลอะไรแหละ เด็กเล็กเด็กน้อยก็ฉิบหายไปหมดเวลานี้ดูเอาซิว่าปัญญาชนๆ มันชนดะไปน่ะซี มันปัญญาชนเพื่อเป็นคติดีงามแก่บ้านเมืองได้ยังไง แก่ตัวของเจ้าของก็ไม่มี จะพอเป็นที่ยึดที่เกาะกันได้ยังไง ให้สมกับว่าปัญญาชน ตัวเป็นเสียเองนี้ทำไง แหลกหมด

นี่อดวิตกไม่ได้นะ มันวิตกอยู่ตลอด มันก็ไม่ผิดจะว่าไง ที่ว่าเหล่านี้จะผิดไปไหน คอยดู บางวัดก็อาจจะมีแล้วเวลานี้กรรมฐานเรา นี่เราพูดเฉพาะวงของสายพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเรานะ บางวัดนี้อาจมีอยู่แล้ว หลบๆ ซ่อนๆ นี่น่ะมันน่าทุเรศนะ มันด้านเข้าทุกวันๆ ออกจากนั้นก็เอากิเลสเข้าไปเหยียบธรรมเข้าไปอีก ให้หนักเข้าไปอีก อย่างที่กล่าวตะกี้นี้ว่ามรรคผลนิพพานไม่มี หมดเขตหมดสมัยแล้ว มันก็มีแต่เทวทัตกินหัวมันอยู่ทุกวันนี้เท่านั้น สิ่งที่มันมีคืออะไร ก็คือไฟเผาหัวใจนั่นเอง เพราะหาอันนี้นี่ หาอะไรมันก็เจออันนั้นซี หาอรรถหาธรรมไม่เจอธรรมยังไง ธรรมมีอยู่นี่ ธรรมได้สูญไปจากโลกเมื่อไรที่ไหน กิเลสเป็นฉันใด ธรรมก็เป็นฉันนั้น หาอะไรก็เจอซิ

เราอดคิดไม่ได้ว่าหมดอย่างนี้เองศาสนาหมด เสื่อมๆ อย่างนี้เอง วันหนึ่งคืนหนึ่งไม่ไปไหนมีแต่เรื่องฟืนเรื่องไฟ ถึงเวลาจะทำความพากความเพียร ถึงเวลาจะไหว้พระสวดมนต์ ถ้าลงมีรายการจะเปิดเวลาไหนๆ แล้วเสร็จ พระเณรไม่มีเหลือเลย ไปกองอยู่นั้นหมดเลย นั่นฟังซิ มันอุจาดบาดตาไหม มันเลวขนาดไหนพระเณรเรา

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

การมาศึกษาอบรมกับครูบาอาจารย์

ผมเหนื่อยก็ทนเอา ทนก็ทนเพื่อหมู่เพื่อนนั่นแหละ วันหนึ่งๆ ธาตุขันธ์ของเจ้าของอยู่ลำพังคนเดียว พอเหมาะพอดีกับการทรงธาตุทรงขันธ์อยู่แล้ว เกี่ยวกับใครๆ ก็ตามไม่ว่าประชาชนพระเณร ก็เท่ากับแบกภาระแต่ละชิ้นละอันแต่ละสิ่งละอย่างอยู่ตลอดเวลา ที่คนและพระเณรเข้ามาเกี่ยวข้องนั้นแล นั่นเป็นการฝืนธาตุขันธ์ซึ่งอ่อนกำลังลงมากแล้ว แต่ก่อนไม่รู้สึก การเทศนาว่าการต้อนรับแขกคน นอกจากมีความรู้สึกไปเพื่อความวิเวกสงัดเพื่ออรรถเพื่อธรรมเท่านั้น ไม่ได้มามีความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องธาตุขันธ์อ่อนตัวลงๆ ดังที่เป็นอยู่เวลานี้

ทุกวันนี้เป็นอย่างที่ว่านี้ จึงไม่อยากจะเกี่ยวข้องยุ่งเหยิงกับอะไรถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ถึงเวล่ำเวลาที่จะให้การอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน ก็เหมือนกับว่าลากว่าเข็นมาเตรียมท่าเตรียมทางที่จะพูด คือการใช้ขันธ์เท่ากับใช้กำลัง มีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าไปตามๆ กันนั่นแหละ เพราะฉะนั้นขอให้หมู่เพื่อนได้ฟังอย่างถึงจิตถึงใจ ดูให้ดีด้วยสติปัญญาจดจ่อ ฟังให้ดี ทุกสิ่งทุกอย่างที่สัมผัสสัมพันธ์จากครูจากอาจารย์ในแง่ใดมุมใดให้นำมาเป็นข้อคิดอ่านไตร่ตรอง เพื่อเป็นอรรถเป็นธรรมแก่ตน ที่มุ่งเข้ามาศึกษาอบรมกับท่าน จะไม่เสียประโยชน์ที่มาศึกษา

การมาอยู่ด้วยกันจำนวนมาก จะให้สงบสงัดเหมือนอยู่จำนวนน้อยย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะกิริยาอาการสุ้มเสียงมีอยู่กับทุกคนที่จะนำออกใช้ เมื่อใช้ไปก็ไม่ไปไหนจะต้องเข้าไปสัมผัสที่ตา หู ลิ้น กาย ใจของกันและกัน ให้เป็นการรบกวนจิตใจอยู่เป็นประจำนั้นแลในวันหนึ่งคืนหนึ่ง การอยู่จำนวนมากจึงไม่ค่อยสะดวกเต็มอรรถเต็มธรรมเหมือนอยู่จำนวนน้อยๆ

เราพูดเทศน์ให้หมู่เพื่อนฟังนี้มามากต่อมากแล้ว การอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อนก็เริ่มแรกตั้งแต่พ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่นท่านมรณภาพลงไป หมู่เพื่อนก็มาเกี่ยวมาเกาะตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งบัดนี้นานเท่าไร ท่านมรณภาพไปก็ดูเหมือน ๓๘ ปีนี้แล้ว เราที่เกี่ยวข้องกับหมู่เพื่อนโดยไม่ได้ตั้งอกตั้งใจจะเกี่ยวข้อง แต่ก็เกี่ยวข้องด้วยความจำเป็นของหมู่เพื่อนที่มายึดมาเกาะ ก็จำต้องได้ปฏิบัติมาตั้งแต่โน้นจนกระทั่งบัดนี้ ผู้มาศึกษาเพื่อสารคุณจริงๆ ก็น่าจะได้ไปเป็นข้อปฏิบัติไม่เหลวๆ ไหลๆ

เฉพาะวัดนี้เราเคยพูดเสมอ เรามีความเข้มงวดกวดขันกับทางด้านจิตตภาวนามากกว่าสิ่งอื่นใดทั้งนั้น สิ่งเหล่านั้นเพียงอาศัยชั่วระยะกาล อย่าได้ถือมาเป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นการเป็นงานภายในวัดนี้ จะเป็นการให้เสียทางด้านจิตตภาวนา และเสียขนบ

ธรรมเนียมประเพณีที่ครูบาอาจารย์พาดำเนินมา ซึ่งล้วนแล้วแต่เสาะแสวงหาความสงัดเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ดูเรื่องของจิต เรื่องทั้งมวลจะไม่เกิดจากที่ใด แสดงออกจากที่ใด นอกจากออกจากจิตโดยถ่ายเดียวนี้เท่านั้น หากไม่สังเกตก็ไม่รู้ว่าตนมีเรื่อง จนกระทั่งเต็มหัวอกยกไม่ขึ้นแล้วถึงทราบว่าหนัก แต่ก็หาทางแก้ทางออกไม่ได้เพราะความไม่มองดูจิตนั่นแล

การมองดูจิตก็คือการกำหนดด้วยสติ ให้มีการรับทราบความเคลื่อนไหวของใจตัวเองอยู่โดยสม่ำเสมอ หากควรจะใช้ปัญญาพินิจพิจารณาเพื่ออรรถเพื่อธรรมจากความคิดปรุงของตนในแง่ใดก็ให้ได้ อย่าปล่อยให้คิดไปวันหนึ่งคืนหนึ่งโดยปราศจากประโยชน์ทางด้านธรรมะ แล้วกอบโกยเอาสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เข้ามาเผาลนจิตใจ ให้เดือดร้อนวุ่นวายหาความสงบเย็นใจไม่ได้เลย อย่างนี้ไม่ใช่ทาง

ในสมัยปัจจุบันที่ได้นำมาอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน ได้มาจากไหนถ้าไม่ได้มาจากพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นของเรา ซึ่งเป็นหลักยึดที่ตายใจได้โดยไม่ต้องสงสัย ไม่ว่าแง่ธรรม ไม่ว่าแง่วินัย ท่านประพฤติปฏิบัติโดยความถูกต้องแม่นยำ ไม่ให้เป็นที่สงสัยแก่ผู้ไปศึกษาอบรมกับท่าน นี่เราได้ศึกษาอบรมกับท่านมามากน้อยเพียงไรก็นำมาอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน ด้วยความตะเกียกตะกายของตนเอง ก็ควรจะเป็นสารประโยชน์แก่ผู้มาศึกษาอบรม และควรที่จะเข้มแข็งขึ้นทุกวัน ไม่ใช่อ่อนลงไป ๆ จนอ่อนเปียกล้มเหลวไปอย่างนั้นใช้ไม่ได้เลย

เวลานี้ดูจะเป็นอย่างนั้น แต่หมู่เพื่อนมีความรู้สึกอย่างไรผมไม่ทราบด้วย สำหรับผมผู้ดูแลหมู่เพื่อนอยู่ อดมองอดคิดอ่านไตร่ตรองกับหมู่เพื่อนไม่ได้ เพราะเราเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นผู้ให้อุบายวิธีการต่าง ๆ เพื่ออรรถเพื่อธรรม สิ่งใดที่ไม่เป็นอรรถเป็นธรรมที่แทรกขึ้นมาในกิริยาอาการของหมู่เพื่อนแต่ละราย ๆ ก็อดที่จะคิดอดที่จะทราบไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ส่วนมากมักเป็นผลลบเสมอ จึงทำให้เกิดความกังวลและหนักใจไปด้วย เพราะกิริยาแห่งการแสดงออกนั้น ไม่ค่อยมีสติเครื่องรักษาบ้างเลย ขอให้หมู่เพื่อนได้พินิจพิจารณาให้มาก เตือนจุดใดข้อใดให้พึงนำไปคิดไปอ่าน เพราะผู้เตือนเตือนเพื่อให้ผู้นั้นได้สติ ควรจะแก้ไขดัดแปลงก็ให้ได้แก้ไขดัดแปลง ควรจะส่งเสริมในสิ่งที่ดีอยู่แล้วอย่างใดก็ให้ได้ส่งเสริมในสิ่งที่ดีอยู่แล้ว ให้เจริญมากขึ้นภายในจิตใจของตน ไม่ใช่สักแต่ว่ามานั่งฟังกันอยู่เฉย ๆ อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร

การงานมีมากแฝงขึ้นมาในวัดนี้ เพราะมีหลายองค์อยู่ด้วยกัน องค์หนึ่งทำงานหนึ่ง ๆ มองดูแล้วไม่ใช่งานแก้กิเลส แต่เป็นงานเพิ่มความกังวลสั่งสมความกังวล หรือสร้างความกังวลขึ้นมาภายในจิตใจ โดยเจ้าตัวผู้ทำอยู่นั้นก็ไม่ทราบเลยว่างานนั้นเป็นงานเช่นไร ก็จะมามัวคิดแต่ว่างานนี้เป็นผลประโยชน์ เป็นงานของศาสนา เป็นงานของ

วัดวาอาวาส เป็นงานเพื่อหมู่เพื่อคณะ แต่มีความจำเป็นมากน้อยเพียงไร งานนี้ได้ทำความกระทบกระเทือนแก่จิตใจทางด้านจิตตภาวนาอย่างไรบ้างหรือไม่ ข้อนี้รู้สึกจะมีความคิดน้อยมาก จึงทำให้เกิดให้เป็นอยู่เสมอ

ฉันจังหันเสร็จแล้วตามธรรมดา เอ้า เข้าทางจงกรมซิ นี่เป็นอย่างนั้นครูบาอาจารย์พาดำเนินมา ห้ำหั่นกับกิเลสซึ่งเกิดขึ้นที่หัวใจอยู่ตลอดเวลา ผลิตตัวของมันขึ้นมาเรื่อย ๆ ผลของมันขึ้นมาเรื่อย ๆ หากมีสติจะได้เห็นได้ทราบได้แก้ไขกัน ถ้าไม่มีสติก็ดังที่เป็นอยู่และจะเป็นไปข้างหน้า ก็จะต้องเป็นไปตามทำนองที่เป็นอยู่นี้แลไม่เป็นอย่างอื่น

ท่านผู้ทรงมรรคทรงผลที่เป็นสรณะของพวกเรา ตั้งแต่วันพระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่โลกทั้งหลายได้เปล่งวาจาถึงท่านว่า **พุทฺธ สรณ คจฺฉามิ** ก็ดี ธรรมที่ท่านได้ตรัสรู้มาสั่งสอนโลก อันเป็นกิริยาแห่งความสมมุติแง่หนึ่งก็ดี พระสงฆ์สาวกที่ท่านดำเนินจนสังหารกิเลสให้สิ้นซากไปจากจิตใจ ทั้งสามรัตนะนี้เป็นสรณะที่พึ่งเป็นพึ่งตายของโลก ท่านเกิดขึ้นมาได้ด้วยวิธีการใด ท่านตะเกียกตะกายแทบเป็นแทบตายมาด้วยกันแทบทั้งนั้น นั่นละท่านผู้ทรงมรรคทรงผล ท่านทรงตั้งแต่เหตุคือข้อปฏิบัติเครื่องดำเนิน กิริยาที่แสดงออกในแง่ใดมุมใดของใจ เป็นไปเพื่อความแก้กิเลส ถอดถอนกิเลสโดยลำดับลำดา ไม่ใช่เป็นไปเพื่อความสั่งสมกิเลสด้วยความคิดความปรุงต่าง ๆ ดังที่เป็นอยู่ในหัวใจของเราของท่านเวลานี้เลย ให้พึงพากันคิด

ธรรมะหรือว่ามรรคผลนิพพานนั้น ไม่ได้ห่างเหินไปจากความพากเพียรนี้เลย อย่าไปคิดให้เสียเวล่ำเวลาและตายเปล่า ๆ ถูกกิเลสมันต้มตุ๋นไปเปล่า ๆ ว่ากาลนั้นสมัยนี้เวลาโน้น อยู่ที่โน้น สุดเอื้อม สุดสามารถที่จะยึดได้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ หมดไปแล้วมรรคผลนิพพาน หมดเขตหมดสมัยไปแล้ว นั่นเป็นเรื่องของกิเลสมันต้มมันตุ๋นพวกเราซึ่งเคยต้มตุ๋นมามากแล้ว นานแสนนานแล้วในหัวใจดวงนี้แล ให้คิดลงไปจุดนี้

คำว่ามรรคผลนิพพานนั้นไม่ได้ห่างจากความพากเพียร ที่ท่านสั่งสอนพวกเรามาอยู่เป็นประจำนี้เลย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา นี่ท่านเรียกว่า **พละ ๕** หรือ **อินทรีย์ ๕** อินทรีย์คือความเป็นใหญ่ เป็นใหญ่ที่จะห้ำหั่นกับกิเลส ไม่มีกิเลสประเภทใดที่จะแซงหน้าขึ้นมาได้ ถ้าลงได้มีธรรม ๕ ประเภทนี้เป็นกำลังของใจแล้ว ท่านว่าศรัทธา หยั่งทราบในผลที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ว่าเป็นผลเลิศประการใด นั่นละศรัทธา แล้วก็เชื่อเหตุที่พระองค์ทรงดำเนินมาอย่างไร เราก็ดำเนินตามที่ท่านสั่งสอนไว้แล้วนั้น ท่านว่าศรัทธา เชื่อในมรรคในผลเชื่อในบุญในกรรม เชื่อในการกระทำของตน นี่ศรัทธา วิริยะ เพียรที่จะแก้จะถอดถอนกิเลสออกไปโดยลำดับลำดา ในอิริยาบถหนึ่ง ๆ ไม่ห่างเหินจากความเพียรที่จะแก้กิเลสนี้เลย นั่นฟังซิ

นี่ละท่านว่า **พละ ๕** คือเป็นกำลังแต่ละอย่างๆ ที่จะสังหารกิเลสทั้งนั้น ไม่ใช่กำลังของกิเลสที่จะสังหารเรา ถ้านำธรรม ๕ ประเภทนี้เข้ามาแล้ว อยู่ที่ใจของเราสติ นั่น **ฟังซิ สติ สพฺพตฺถ ปตฺถิยา** สติเป็นธรรมที่จำต้องปรารถนาในที่ทั้งปวง นั่นมีเว้นที่ตรงไหนที่สติจะไม่สอดแทรกเข้าไป หรือเป็นประจำของงานนั้นๆ ท่านจึงเรียกว่าสติ สมาธิ มีความเหนียวแน่นมั่นคงในทางเหตุ ด้วยความพากเพียรอย่างสม่ำเสมอ เหนียวแน่นแก่นของผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ท่านว่าสมาธิในทางเหตุ ส่วนผลนั้น ย่อมจะเกิดขึ้นได้จากการพยายามในทางเหตุที่แน่นหนามั่นคงนี่แล กลายเป็นใจที่สงบร่มเย็นขึ้นมา และเป็นใจที่แน่นหนามั่นคงขึ้น ท่านเรียกว่าสมาธิ คือความแน่นหนามั่นคงของใจ

ปัญญา นั่นฟังซิ ปัญญาตั้งแต่ขั้นล้มลุกคลุกคลานไป ตั้งเอ้าล้ม ตั้งขึ้นมาใหม่ พินิจพิจารณาหลายครั้งหลายหน หากได้ความแยบคายขึ้นมาจากการพยายามอยู่เสมอนั่นแล คนมีปัญญาทำอะไรมักจะไม่คลาดเคลื่อนและไม่คลาดเคลื่อน ไม่ผิดพลาดไปได้ ปัญญาทางธรรมะเป็นอย่างนั้น นี่ละธรรม ๕ ประการนี้กับมรรคผลนิพพานเป็นธรรมที่เกี่ยวโยงกันอย่างแยกไม่ออก

ผู้ต้องการมรรคผลนิพพาน อย่าไปคิดถึงกาลถึงสถานที่เวล่ำเวลา ซึ่งไม่เคยให้มรรคให้ผลให้ความดีความชอบ ให้ความหลุดพ้นจากกิเลสแก่ผู้ใดเลย หากเป็นกาลเป็นสถานที่เป็นเวล่ำเวลาของเขาอยู่อย่างนั้นมาดั้งเดิม ไม่เคยไปทำความกระทบกระเทือนและไม่เคยไปถอดถอนกิเลสให้ผู้ใด อย่านำเข้ามาเป็นการทำลายตัวเอง อย่าให้กิเลสหลอกเอาสิ่งเหล่านี้มาทำลายตัวเอง เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่เป็นข้าศึกนอกจากกิเลสเป็นข้าศึก ไปคว้าเอามาห้ำหั่นฟันเจ้าของคือตัวของเราเอง ให้ขาดจากความหวังต่อมรรคผลนิพพานทั้งหลายเท่านั้นไม่เป็นอื่น

เมื่อขาดความหวังแล้วความเพียรจะมาจากไหน ความเพียรก็ล้มเหลวละลายไปหมดไม่มีอะไรเหลือ อินทรีย์ทั้ง ๕ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา หรือพละ ๕ นี้ก็ล้มเหลวไปหมด ถ้ากิเลสได้คว้าเอาสิ่งเหล่านั้นเข้ามาเป็นข้าศึก ฟันหัวใจของเราให้ขาดสะบั้นลงไปจากธรรมทั้ง ๕ ประการนี้แล้ว มรรคผลนิพพานไม่มีหวัง แม้พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ต่อหน้านี้ก็ตาม เพราะพระองค์ไม่ทรงเห็นสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นข้าศึกยิ่งกว่ากิเลสตัวมันแสดงอยู่ตลอดเวลาในลวดลายของมันนี้ เมื่อสติปัญญายังไม่แก่กล้าสามารถพอที่จะตามทันและห้ำหั่นมันได้ มันจะห้ำหั่นเราอยู่ตลอดไป ให้พากันคิดอย่างนี้นักปฏิบัติ

มรรคผลนิพพานนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ฉันใด ประกาศธรรมสอนไว้ฉันนั้น ไม่มีห่างเหินจากสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้เลย ขอให้ผู้ปฏิบัติจงปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักศาสนธรรมนี้เถิดจะไม่เป็นอย่างอื่น นอกจากจะเข้าสู่จุดที่ต้องการโดยลำดับลำ

ดา จนกระทั่งถึงผลเป็นที่พึงพอใจเท่านั้น เพราะธรรมนี้ไม่ได้ชี้ลงไปในเหวในบ่อในนรกอเวจีทั้งหลาย ให้สัตว์ทั้งหลายได้ตกเพราะศาสนธรรมของพระพุทธเจ้านี้เลย นอกจากกิเลสซึ่งเป็นอธรรมเครื่องพร่ำสอนอยู่ภายในตัวของเรา กระซิบกระซาบยิ่งกว่าเวลาเราศึกษาธรรมะเสียอีกนี้เท่านั้น เป็นสิ่งที่ทำลายจิตใจของเราและฉุดลากจิตใจของเราให้ลงทางต่ำเสมอ หาทางฟื้นขึ้นไม่ได้ ก็เพราะกิเลสมันแทรกอยู่ภายในจิตใจลึกยิ่งกว่าธรรมเสียอีก นั้นแลเราจึงไม่เห็น

คำว่าสมาธิ พระองค์ทรงมาแล้ว ปัญญาก็ดี วิมุตติหลุดพ้นก็ดี ทรงมาแล้วด้วยเหตุผลกลไกอะไร ก็ทรงสั่งสอนด้วยเหตุผลกลไกอันนั้น เพื่อมรรคผลนิพพานที่พระองค์ซึ่งเคยทรงอยู่แล้วนั้น ให้พวกเราทั้งหลายได้ทรงเหมือนพระองค์ท่าน คำว่าธรรมเกิด ธรรมอะไรเกิด มืดเป็นมืด แจ้งเป็นแจ้ง กาลเป็นกาล สถานที่เป็นสถานที่ ไม่ใช่ธรรมไม่ใช่สถานที่เกิดแห่งธรรม ไม่ใช่ธรรมไม่ใช่กิเลส แต่สิ่งที่เป็นธรรมแท้เกิดขึ้นที่ใจของเรานี้ไม่ได้เกิดที่อื่น ตามหลักศาสนธรรมท่านสอนไว้อย่างนี้

อย่าไปคิดให้เสียเวล่ำเวลา ให้ถูกกิเลสต้มตุ๋นไปตลอด บทเวลาจะประกอบความพากเพียร ให้กิเลสกว้านเอาสิ่งที่เป็นอุปสรรคมากีดมาขวางทางเดินไว้หมดจนหาทางก้าวออกก้าวเดินไม่ได้ แล้วก็หมดหวัง อยู่ด้วยความหมดหวังเป็นประโยชน์อะไร เอ้าพิจารณาซิ ความหวังนั้นจะสำเร็จประโยชน์ก็เพราะความพากเพียรต่างหาก

เราหวังอะไรเราบวชมาในพุทธศาสนานี้ พระพุทธเจ้าสอนความหวังไว้อย่างไร สิ่งที่หวังนั้นคืออะไร และโอวาทคำสั่งสอนนั้นได้สอนแยกแยะไปจากความหวังอย่างใดหรือไม่ หรือสอนให้กลมกลืนไปกับความหวังที่เราต้องการนั้น ตั้งแต่พระพุทธเจ้าและสาวกลงมาโดยลำดับ ไม่ได้แยกแยะไปจากความหวังนี้เลย สอนให้สมหวัง คือให้ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้น จะสมหวังโดยไม่ต้องสงสัย ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างนั้น

ครั้งพุทธกาลท่านเป็นอย่างไร สดๆ ร้อนๆ กังวานอยู่ใน.... ถ้าเรียนในแบบในตำรับตำรา ก็กังวานอยู่ในตำราที่เราจดจำมาได้นั้นแหละ เรื่องของท่านเป็นอย่างนั้น ถ้าเราเป็นผู้ปฏิบัติก็กังวานอยู่ในหัวใจของเรานี้ ความเพียรของท่านเป็นอย่างไรให้กังวานอยู่ในความเพียรของเรา อย่าให้มีความขี้เกียจขี้คร้านท้อถอยอ่อนแอ เข้าไปเกี่ยวข้องทำลายความเพียรอันนั้นให้ล้มเหลวไปเสีย นี่ละทางเดิน กังวานอยู่ที่หัวใจนี้ละ คำว่าความเพียรก็ให้กังวานอยู่ในหัวใจของเรา ศรัทธาความเชื่อต่อมรรคผลนิพพานก็เหมือนกัน ให้ฝังลึกลงในหัวใจของเรา ความเชื่อนี้เป็นสำคัญมากนะ

วิริยะ ความพากเพียร หมุนให้เต็มที่ ไอ้ความขี้เกียจขี้คร้านความท้อถอยอ่อนแอเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นยาพิษของกิเลสมันแทรกเข้ามาๆ ประหนึ่งว่ายาเคลือบน้ำ

ตาล ให้เราเห็นว่าเป็นหวานเป็นมันเป็นความเอร็ดอร่อยไปเสีย ถ้าได้นอนจมอยู่กับความขี้เกียจขี้คร้านไม่เอาไหน ตลอดวันตลอดคืนจนกระทั่งถึงวันตายก็ไม่มีใครอิ่มพอเพราะสิ่งเหล่านี้เลย นี่ละเรื่องยาพิษของกิเลสมันมีรสซึ้งขนาดไหนฟังเอาซิ เมื่อรสของธรรมยังไม่ปรากฏ ยังไม่ได้มาเทียบเคียงฟัดเหวี่ยงกันดูแล้ว ก็ไม่รู้ว่าอะไรมีน้ำหนักมาก จะมีแต่น้ำหนักของกิเลสที่มันกล่อมหัวใจของเราอยู่ตลอดเวลานี้เท่านั้น ว่าไม่มีวันจืดจางเลย นั่นฟังเอาซิ

สติตั้งลงไป คนไม่มีสติคือคนบ้านั่นแหละ เราเห็นไหม ขาดสติเต็มที่แล้วเป็นคนบ้าร้อยเปอร์เซ็นต์ ผู้ที่จะแก้กิเลสไม่ใช่เป็นคนบ้า เป็นคนมีสติเป็นคนมีปัญญา นำมาใช้ถ้าเราอยากจะหลุดพ้นจากทุกข์ตามเสด็จพระพุทธเจ้าให้ทัน โดยหลักศาสนธรรมที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้ไม่เป็นอื่น จะถึงจุดหมายปลายทางโดยไม่ต้องสงสัย ถ้าไม่ให้กิเลสมาแบ่งสันปันส่วนหรือมากว้านเอาไปกินเสียหมด ในบรรดาความเพียรเครื่องสังหารมันเท่านั้น มันจะกลายเป็นเครื่องสังหารเราไป ถ้าลงมันได้คว้าถูกมือแล้วยังไงก็เอามาสังหารเรานี่แหละไม่สังหารที่อื่น

นี่ละเรื่องธรรมน่ะกังวานอยู่ที่หัวใจของเรา อันนี้เป็นที่รับอรรถรับธรรมเช่นเดียวกันกับมันเคยรับกิเลสมาแล้ว แต่ธรรมยังไม่มีกำลังพอ กิเลสจึงต้องอัดแน่นอยู่ภายในจิตใจ ขยับออกช่องใดมุมใดขณะใดก็ตาม มีแต่เรื่องของกิเลสออกทำงานเสียก่อน ๆ ทั้งนั้น นี่คือเวลาที่เราอ่อนกำลัง กิเลสแข็งมีกำลังกล้ามันต้องเป็นอย่างนั้น จึงต้องได้ใช้ความพากเพียรพินิจพิจารณาให้มาก

การอยู่ในโลกนี้เราอยู่มานานเท่าไร คิดดูตั้งแต่เราเกิดมานี้ก็พอแล้ว กี่ปีกี่เดือนกว่าจะได้มาบวชเป็นพระนี้ ตั้ง ๒๐ ปี ๒๐ กว่ามาแล้ว จนกระทั่งบัดนี้อายุเท่าไร เราเคยสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งสมมุติทั้งหลาย ทั้งที่โลกนิยมและไม่นิยมมามากน้อยเพียงไร ผลประโยชน์ทำให้เราได้เหาะเหินเดินฟ้าไปที่ไหน พอจะได้เปล่งอุทานขึ้นมาว่า เอ้อแสนสบายแล้วเวลานี้ เราผ่านเรื่องเหล่านี้มานานแสนนาน ไม่นึกเลยว่าจะเจอความผาสุกสบายเย็นใจ เป็นที่ตายใจนอนใจได้ มีที่ตรงไหน ใครเจอเข้าก็ดิ้นรนกระวนกระวายไปเหมือนกันหมด ไม่ว่าเจอรูป เจอเสียง เจอกลิ่น รส เครื่องสัมผัส ไม่ว่าการคิดอ่านไตร่ตรองเรื่องใด มีแต่เรื่องเป็นฟืนเป็นไฟเผาหัวใจอยู่ด้วยกันทั้งนั้นในโลกอันนี้ จุดใดดอนใดที่เป็นจุดเป็นดอนให้ได้รับความผาสุกเย็นใจ พอให้นอนใจตายใจได้มีที่ตรงไหน

เราผ่านมามากเพียงไรแล้ว นำมาคิดมาพินิจพิจารณามาเทียบเคียงซิ ถ้าเราอยากเห็นทางออกหรืออยากมีทางออกเพื่อความหลุดพ้นจากนี้ไปเสีย แล้วเจอความสุขดังพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านเจอ ท่านเจออย่างไร ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของ

ท่านเป็นเหมือนกับเรา ในขั้นเริ่มแรกเป็นเหมือนกัน เป็นภาชนะของกิเลสเช่นเดียวกัน แต่เวลาท่านทรงบำเพ็ญหรือประพฤติปฏิบัติโดยลำดับลำดา จนกระทั่งสำรอกปอกสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ออกหมดจากจิตใจแล้ว ความสุขอันนี้ต่างจากอะไรบ้างที่นี่ ที่เคยสัมผัสสัมพันธ์มามากน้อยนั้นที่เรียกว่าเป็นพิษเป็นภัย ไม่มีใครที่จะวางใจตายใจได้กับสิ่งเหล่านี้ แต่เวลาจิตได้เข้าสัมผัสสัมพันธ์ธรรม เริ่มตั้งแต่สมาธิธรรมขึ้นไปโดยลำดับลำดา ถึงปัญญาธรรมจนกระทั่งถึงวิมุตติธรรมแล้ว หาที่ไหนเรื่องความสุข เมื่อเจอความสุขภายในหัวใจอย่างจัง ๆ แล้ว เราจะไปสงสัยที่ตรงไหน

พระพุทธเจ้าเคยตรัสรู้มาเมื่อไร ตรัสรู้หนเดียวเท่านั้นจนกระทั่งปรินิพพานไม่ทรงแก้ไขอีกเลยว่าได้ตรัสรู้นี้ไม่ถูกทาง ความสุขไม่สมบูรณ์ ไม่เคยปรากฏ พระอรหัตอรหันต์ท่านก็เหมือนกัน บรรลุธรรมหรือตรัสรู้ธรรมแต่ละองค์ ๆ นี้เพียงหนเดียวเท่านั้น ไม่ต้องมาซ้ำซากไม่ต้องมาแก้ไขดัดแปลง ว่าการตรัสรู้หรือการบรรลุธรรมนี้ยังไม่สมบูรณ์ ต้องมาแก้ไขดัดแปลงเสียใหม่ เมื่อว่าไม่สมบูรณ์แล้วความสุขก็ไม่สมบูรณ์ยังไม่เป็นที่พอใจ อย่างนี้มีที่ตรงไหน

หลักธรรมท่านสอนไว้แล้วว่า เป็นวิมุตติหลุดพ้นสมบูรณ์เต็มที่ สมบูรณ์แบบคือความสุขสมบูรณ์แบบนั้นเอง หาที่ต้องติไม่ได้แล้ว ความพอดีอยู่กับความบริสุทธิ์พุทโธของใจดวงนั้นเท่านั้น ไม่มีความพอดิบพอดีที่จะอยู่ในสถานที่ใด เพราะไม่มีสิ่งที่สัมผัสไม่มีสิ่งที่รับรู้นอกจากใจดวงเดียวนี้เท่านั้น เป็นผู้รับเป็นผู้สัมผัสในสิ่งดีชั่วสุขทุกข์ทั้งหลาย เมื่อดำเนินทางสายธรรมะที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้โดยถูกต้องแล้ว ให้ถูกต้องตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้นั้นแล้ว ความสุขจะเจอไปเป็นลำดับลำดาจนกระทั่งถึงเจอความสุขอันสมบูรณ์ ได้แก่บรรลุธรรมถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น ความสุขจะบกพร่องไปที่ตรงไหน นั่นพิจารณาซิ นั่นแหละจุดที่นอนใจตายใจได้ เอ้อ เอาละทีนี้ **สุขำ วต สุขำ วต** ดังพระมหากัปบินท่านออกอุทาน หลังจากท่านตรัสรู้ธรรมแล้ว

ท่านเป็นถึงพระเจ้าแผ่นดิน เวลาท่านเสด็จออกทรงผนวช ได้บรรลุธรรมถึงขั้นอรหัตภูมิแล้ว ไปที่ไหนท่านก็มักเปล่งอุทานอย่างนั้นเสมอว่า **สุขำ วต สุขำ วต** แปลว่าสุขหนอ ๆ นั่น จนกระทั่งพระทั้งหลายที่ไม่รู้เรื่องรู้ราว จะว่าพระหูหนวกตาบอดก็ไม่น่าจะผิดไป ไปวิพากษ์วิจารณ์ท่านว่า พระมหากัปบินนี้แต่ก่อนท่านเคยครองราชสมบัติ ท่านคงจะคิดถึงราชสมบัติของท่านว่ามีความสุขความสบาย ไม่เหมือนกับมาบวชอยู่นี้ได้รับความลำบากลำบน หาขอทานกินอย่างนี้ เป็นความคิดไปอย่างนั้นเสีย ถึงกับกระเทือนถึงพระพุทธเจ้า พระองค์รับสั่งให้พระมหากัปบินเข้าเฝ้าแล้วรับสั่งถามว่า เธอเปล่งอุทานว่า **สุขำ วต สุขำ วต** นั้นมีความหมายอย่างไรมหากัปบิน

ท่านก็กราบทูลว่า ตั้งแต่ข้าพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่นั้น โลกทั้งหลายมีความกระหยิ่มยิ้มย่องว่าเป็นยศที่สูงสุด อยู่กับความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ในขณะเดียวกัน ทุกข์ที่สูงสุดหรือต่ำสุดก็อยู่ในจุดเดียวกันนั้น เมื่อข้าพระองค์ได้สละละวางสิ่งเหล่านั้นมาประพฤติปฏิบัติธรรม สังหารสิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลายมีความกังวลวุ่นวายเป็นต้นให้ขาดสะบั้นไปจากใจแล้ว อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข ๆ เพราะฉะนั้นข้าพระองค์จึงได้เปล่งอุทานเสมอว่า **สุขํ วต สุขํ วต** ว่าสุขหนอ ๆ ในอิริยาบถทั้ง ๔ อิริยาบถใดที่ท่านจะไม่มีความสุข มีการบกพร่องในความสุขซึ่งเกิดขึ้นจากวิมุตติหลุดพ้นหรือวิมุตติจิตของท่าน ไม่เคยปรากฏเลย นั่นจึงเป็นจุดที่สมบูรณ์ นั่นละจุดสมบูรณ์

ใครจะสอนให้ถึงขั้นความสุขสมบูรณ์ได้อย่างพระพุทธเจ้าในโลกทั้งสามนี้ ไม่ปรากฏว่าใครเลย ที่สั่งสอนสัตว์โลกให้ถึงวิมุตติหลุดพ้นหรือเป็นความสุขอันสมบูรณ์ที่เรียก บรมสุข ๆ นอกจากนั้นก็มีแต่ติดแต่พันแต่เกาะ ให้ไฟราคะตัณหามันเผาลนอยู่ตลอดเวลา หาความสุขไม่ได้เท่านั้นเอง

นี่เรามาบวชในพุทธศาสนา โอกาสหรือเวล่ำเวลาของเราไม่มีใครเกินเรา อาหารการขบฉันทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นชื่อว่าปัจจัย ๔ คือจีวร เครื่องนุ่งห่มทั้งหลาย บิณฑบาต เสนาสนะ ที่อยู่ที่พักที่อาศัย สมบูรณ์เต็มที่ มีญาติมีโยมเขาพร้อมเสมอที่จะถวายให้เป็นความสะดวกสบายในการอยู่การหลับการนอน การขบการฉัน ตลอดถึงหยูกยาไม่อดไม่อยาก เต็มไปหมด เฉพาะอย่างยิ่งในวัดป่าบ้านตาดนี้มีเต็มไปหมด ศรัทธาญาติโยมพร้อมเสมอที่จะถวาย ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่พวกเราทั้งหลาย

นี่เราขาดอะไรเวลานี้ นอกจากจะนอนหลับทับสิทธิ์ ลืมเนื้อลืมตัวกันอยู่เท่านั้น ไม่เห็นมีอะไรเป็นที่เด่นในหัวใจของพระในกิริยาของพระเรา เพราะฉะนั้นความเพียรถึงเหลวแหลกเหลวไหลไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เห็นแก่ปากแก่ท้อง เห็นแก่หลับแก่นอน อันนี้โลกทั้งหลายเขามีกันทั้งนั้น ไม่เป็นของแปลกประหลาดของอัศจรรย์อะไร พอที่จะเอามาเป็นอารมณ์ภายในจิตใจ ให้กีดกั้นหรือกีดขวางความเพียรให้ก้าวเดินไม่ออก ต้องปัดออกสิ่งเหล่านี้ ถ้าต้องการความสุขอันสมบูรณ์ดังพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้ว

เอ้า ทุกข์ก็ทุกข์ การสู้กับกิเลสไม่ทุกข์ได้ยังไง กิเลสมันเป็นตัวทุกข์อยู่แล้ว กองทุกข์อยู่แล้ว มันติดอยู่กับหัวใจใดจะไม่ทำคนให้เป็นทุกข์มีหรือ การที่จะแก้ไขถอดถอนกิเลส ทำไมจะเอาสวรรค์วิมานมาจากไหน ก็ต้องเป็นทุกข์เพราะการต่อสู้กันเพื่อชัยชนะนั้นแล หากเราจะมาคิดเรื่องความทุกข์ในการต่อสู้กับกิเลสนี้ ว่าเป็นสิ่งที่สุดวิสัยที่จะทำได้แล้ว การนอนจมอยู่กับกิเลสนั้นเป็นสิ่งที่พอดีกับนิสัยของเราแล้วเหรอ เราต้องคิดอย่างนี้นักปฏิบัติ

นี่ได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้า พระสาวกท่านผู้ทรงมรรคทรงผลจนกระทั่งมาถึงครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ท่านดำเนินมาอย่างไร เราผู้ให้การศึกษาอบรมก็ได้พยายามแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่มีสิ่งใดที่เหลือหลออยู่ภายในจิตใจนี้เลย ว่าไม่ได้แสดงให้หมู่เพื่อนฟัง นอกจากสิ่งที่พูดออกไม่ได้ทั้งๆ ที่รู้อยู่แต่พูดออกไม่ได้ พูดออกไม่เป็นภาษาที่คนทั้งหลายจะเข้าใจ รู้อยู่ในภาษาใจอันเดียวนี้เท่านั้น เป็นผู้สัมผัสเป็นผู้รับรู้ เป็นผู้ทรงไว้นี้เท่านั้น จึงพูดออกไม่ได้ ก็จำเป็นสุดวิสัย นอกจากนั้นที่ควรจะแยะจะแยกออกสั่งสอนหมู่เพื่อนได้แล้ว ไม่เคยปิดบังลี้ลับอันใดไว้เลย

หมู่เพื่อนควรจะเห็นใจในการแนะนำสั่งสอน แล้วยึดไปประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นเหตุเป็นผลเป็นอรรถเป็นธรรมขึ้นภายในจิตใจของตน ดีกว่าที่จะมานอนจมอยู่เฉยๆ ซึ่งโลกทั้งหลายเขาก็นอนได้จมได้ คนมีกิเลสจมกันทั้งนั้นแหละ ไม่มีใครที่จะฟื้นฟู ไม่มีใครที่จะได้รับความสุขเต็มเม็ดเต็มหน่วยเหมือนผู้สิ้นจากกิเลส การสิ้นจากกิเลสคือใครก็คือผู้มีความพากเพียรดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เอาๆ เข้าไปเถอะ ธรรม ๕ ประการนี้กิเลสพังทั้งนั้น

พระพุทธเจ้าก็ดี สาวกก็ดี ท่านนำธรรมเหล่านี้แลไปพังกิเลส ให้แตกกระจัดกระจายไม่มีอะไรเหลือ ทรงวิมุตติหลุดพ้นขึ้นมาภายในจิตใจของท่าน เราได้กล่าววาจาถึงว่า **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆ สรณ์ คจฺฉามิ** จนตลอดมาทุกวันนี้ จะเป็นธรรมประเภทใดถ้าไม่ใช่ธรรมทั้ง ๕ ประเภทนี้เป็นสำคัญในวงความเพียรของพวกเรา ให้พากันตั้งอกตั้งใจ

มานี้มาก เวลานี้เต็มจนจะหาที่พักที่อยู่ไม่ได้ ผู้มาศึกษาควรจะรู้จักเวล่ำเวลาการศึกษาอบรมพอสมควรแล้วก็ไป เพื่อให้คนอื่นได้อาศัยได้เข้ามาพักอบรมศึกษากันประพฤติปฏิบัติกัน และเวลามาก็อย่ามากีดมาขวางเหมือนกับทัพพีขวางหม้อ ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าสำคัญว่าตนดี ถ้าความสำคัญว่าตนดีตนมีความรู้ความฉลาด ตนมีฐานะอันดีเข้าไปแทรกแล้ว นั้นแลคือตัวกิเลสมันไปตั้งบ้านตั้งเรือนอยู่ภายในจิตใจนั้นแล้ว มันจะกีดจะขวางไปหมด เพราะมันขวางหัวใจของผู้นั้นแล้ว มันจะแสดงอาการกีดขวางไปหมดทั้งวัดทั้งวา เลยกลายเป็นเรื่องอย่างนี้ไปทั้งนั้น หาประโยชน์ไม่ได้เลย อย่านำเข้ามาใช้ในวงปฏิบัติ

เอาให้เป็นเหมือนผ้าขี้ริ้ว ใครว่ายังไงนำมาพิจารณาให้เป็นอรรถเป็นธรรม ข้อคิดเพื่ออรรถเพื่อธรรม นั้นแลชื่อว่าผู้มาศึกษาอบรมโดยแท้ อย่านำมาเรื่องของกิเลสตัณหาอาสวะ ความทิฐิมานะ เหล่านี้มีอยู่ทั่วไปในโลก แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็มี ไม่มีมันไม่กัดกันละ ใครตัวไหนก็ว่าตัวดีๆ แล้วกัดกัน สุดท้ายมันก็เจ็บทั้งสองนั่นแหละ อันนี้เรื่องของกิเลสมันพาคนให้เป็นสุขเมื่อไร นอกจากจะพาให้ ถ้าเป็นพระเป็นเณรก็ให้พระเณรกัดกันเหมือนหมาเท่านั้นเอง แล้วดีไหมพระเณรกัดกัน ดีไหม

หมากัดกันยังไม่เห็นเท่าไร เขาไม่ได้ถือสีถือสา เพราะหมากัดกัน หมาฟังซิ แต่พระกัดกันนี้เป็นยังไง มันเลวยิ่งกว่าหมา เลวยิ่งกว่าอะไร อย่านำเข้ามาใช้ในวงผู้ปฏิบัติเป็นอันขาด ถ้าไม่อยากเป็นเลยหมาลงไป ขั้นเลยหมาแล้วไม่มีใครต้องการในสามแดนโลกธาตุนี้ เราอย่าต้องการ เราเป็นพระ อย่านำมาเทิดทูนในหัวใจของเราจะไม่เกิดประโยชน์อะไรเลยทั้งนั้น

อันใดที่ดีที่เหนือ พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างไร ให้นำมาประพฤติปฏิบัติกำจัดมันลงไป ขึ้นชื่อว่ากิเลสแม้นิดหนึ่งก็ตามเถอะ มันจะแสดงความเป็นพิษเป็นภัยอยู่ในหัวใจเรานั้นแหละ ถ้ามีสติมีปัญญาแล้วจะได้เห็นกันอย่างชัดเจน จนถึงกับว่าสังหารกันให้แหลกแตกกระจายไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย เหลือแต่ความบริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพานล้วนๆ นั้นละที่นี่ อยู่ไหนอยู่ ความสุขนี้หาเป็นที่เพียงพอแล้ว ไม่มีอะไรเกินความบริสุทธิ์ของจิต ขึ้นชื่อว่าความสุข บรมสุขก็อยู่ที่ตรงนั้น ไม่มีอะไรเกินไม่มีอะไรเลย ความพอดิบพอดีในหลักธรรมชาติ ท่านเรียกว่ามัชฌิมาในหลักธรรมชาติ ก็ได้แก่ความสิ้นกิเลส หมดเหตุหมดปัจจัยที่จะมาทำให้เป็นอะไรอีกแล้วภายในจิตใจนี้เท่านั้น ให้พากันจำเอาไปประพฤติปฏิบัติ

นี่ก็เหนื่อยทุกวันๆ เหนื่อยลงทุกวัน สอนหมู่สอนเพื่อนก็สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนเต็มอรรถเต็มธรรม เต็มภูมิความสามารถของตนที่มีมากน้อยเพียงไร ไม่ได้ปิดบังลี้ลับ ขอให้หมู่เพื่อนได้เห็นใจนำไปประพฤติปฏิบัติ อย่ามาเก้งๆ ก้างๆ กีดๆ ขวางๆ ขวางทั้งตนและผู้อื่นอยู่นี้มันไม่เกิดประโยชน์อะไร สิ่งเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปในโลกดินแดนไม่เห็นเป็นของประเสริฐ นอกจากธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐ

ดูหัวใจเจ้าของอย่าไปดูที่อื่น ดูที่ไหนก็ไม่เหมือนดูหัวใจ ถ้าลงได้ดูหัวใจแล้วจะได้เห็นสิ่งที่เป็นภัยเป็นพิษอยู่ภายในจิตใจ และเห็นอรรถเห็นธรรมสิ่งที่วิเศษเลิศเลออยู่ภายในจิตใจในขณะเดียวกัน ในจุดเดียวกันนั้นแลไม่มีที่อื่น พระพุทธเจ้าสอนลงที่นี่

แล้วนี่มีหมู่เพื่อนมาก พระเณรมีมาก เสียงจอแจๆ ละนะเวลานี้ โน่นอยู่กุฏิโน้นก็ได้ยิน หูกับปากเจ้าของอยู่ติดพันกันอยู่ทำไมไม่ได้ยิน นี่ก็น่าคิดเหมือนกัน เคยพูดมาหลายครั้งหลายหนแล้ว เสียงดังลั่นไปหมด ทำอะไรไม่พูดไม่ได้เหรอ สิ่งที่ควรพูดจำเป็นพูดก็พูดให้มีสติ คนที่พูดมีสติจะไม่เว๊กๆ ว๊ากๆ เสียงเอ็ดตะโรโฮเฮ เหมือนคนหาสติไม่ได้ จวนจะเป็นบ้าแล้วนั่น เดี๋ยวจะไปปากคลองสานนะจะว่าไม่บอก โรงพยาบาลปากคลองสานสำหรับรับคนบ้า พระบ้า มี หรือเราอยากไปเหรอปากคลองสานนั่น เราถึงไม่มีสติสตังยับยั้งกิริยาแห่งการแสดงออกของตนไว้บ้างเลย ถ้ามีสติก็รู้ ถ้าไม่มีสติมันก็ว๊ากๆๆ โน่น หูคนอื่นอยู่ไกลๆ ยังได้ยิน หูเจ้าของกับปากเจ้าของอยู่ติดกันมันไม่ได้ยิน เพราะไม่มีสติจึงไม่ได้ยิน นี่ก็ให้สำรวมระวังนะ เสียงมันดังขึ้นเรื่อยๆ แล้วเวลานี้

มันหากมีอยู่ในนั้นแหละ เดินมาเมื่อไรก็ได้ยิน ไม่เดินมาก็ได้ยินอยู่ จะว่าไง ผู้สอนมันอกจะแตกแล้วนะ สอนแทบล้มแทบตาย เพื่อความละเอียดลออ แต่เพียงเท่านี้เป็นของไม่ละเอียดเลยมันก็ทราบไม่ได้จะทำยังไง

การฝึกการทรมานตัวเองนั้น คือการฝึกคือการดัดสันดานกิเลส เราอย่าเข้าใจว่าเราดัดสันดานเรา เราทรมานตัวเรา ถ้าเราว่าเราดัดสันดานเรา เราทรมานเราแล้ว จะก้าวไม่ออกจะทำไม่ลงฝึกไม่ได้นะ กิเลสมันอยู่กับเรา เวลากิเลสมันดัดสันดานเรา เราทำไมไม่คิดบ้างว่า เวลานี้กิเลสดัดสันดาน ความโลภดัดสันดาน ความโกรธดัดสันดาน ราคะตัณหาดัดสันดาน ความรักความชังดัดสันดาน มันดัดสันดานอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจนี้ เราไม่ทราบบ้างหรือว่านี้คือกิเลส แต่เวลาเราจะดัดสันดานมันบ้าง เราจะทรมานมันลงไปให้ถึงขั้นหายพยศ ปรากฏธรรมคือความสงบเย็นใจขึ้นภายในจิตใจของเรา ทำไมจึงอิดหนาระอาใจ ว่าเป็นทุกข์หรือกลัวจะเป็นทุกข์ นี่มันก็ไม่ทันกลมายาของกิเลสโดยไม่ต้องสงสัยแหละ ไม่ทัน

ทุกข์ก็ยอมทุกข์ ถึงเวลาจะทุกข์เพราะการต่อสู้ เช่นเดียวกับเขาต่อยกันบนเวที นักมวยบนเวทีไม่ได้คำนึงถึงความเจ็บปวดแสบร้อนประการใด มีแต่หวังจะให้ได้ชัยชนะเท่านั้น นี่ก็เหมือนกัน เราหวังจะได้ชัยชนะจากการต่อสู้กับกิเลส เพราะเราเคยแพ้มันมานานแสนนานแล้ว ระยะนี้เป็นกาลเป็นเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่งแล้วที่เราจะเอาชัยชนะจากการต่อสู้กับกิเลส เราจะไปคำนึงถึงความลำบากลำบนนี้ เป็นอันว่าแพ้ตั้งแต่ยังไม่ขึ้นเวทีเลย ให้พากันจำเอาไว้

ครูบาอาจารย์องค์ใดที่ท่านดำเนินมาเป็นสรณะของพวกเราในวงปัจจุบันนี้ ก็ได้เคยศึกษากับท่านมาพอประมาณ องค์ใดก็เดนตายกันทั้งนั้น ฟังแล้วลืมไม่ลงเพราะเป็นอุบายที่เด็ดๆ เผ็ดๆ ร้อนๆ ที่ท่านนำมาใช้ กิเลสไม่ตายท่านก็ตาย นั่นฟังซิ แต่สุดท้ายกิเลสตายท่านยัง ครองวิมุตติธรรมวิมุตติจิตภายในจิตใจ เพราะความผาดโผนโจนทะยานกับกิเลส ท่านไม่มีความท้อถอยอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลเหมือนเราๆ ท่านๆ ที่เป็นอยู่เวลานี้ ให้ยึดมาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ถ้าเราอยากชนะ

กิเลสนี่ถ้าเราเข้มแข็งมันจะอ่อนตัวลง พอเราอ่อนมันจะเข้มแข็งขึ้นทันที มันอยู่ในฉากเดียวกัน จิตดวงเดียวกันนั้นแล มันเหมือนกับเก้าอี้ตัวเดียวนั่นละ กิเลสนั่งเราก็ไม่ได้นั่ง เรานั่งกิเลสก็ไม่ได้นั่ง ผลัดกันขึ้นผลัดกันลงอยู่นั้นละ กิเลสอยู่บนเก้าอี้อันเดียวกันนั่นละ นี่กิเลสอยู่บนหัวใจของเรา เหมือนกับคนที่นั่งบนเก้าอี้นั่นแหละ ถ้าคนหนึ่งจะนั่งคนหนึ่งก็ต้องลง เอากิเลสก็ต้องให้เป็นอย่างนั้น เอาให้กิเลสมีแต่ลงอย่าให้มันได้ขึ้น สู้กันอย่างนั้น

ครูบาอาจารย์ท่านพาดำเนินมาอย่างนั้น พระพุทธเจ้าและสาวกท่านพาดำเนินมาอย่างนั้น จะให้เดินทางไหน หากว่าเป็นทางที่สะดวกสบายที่สุดแล้ว ก็ไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าในเรื่องความฉลาดแหลมคม ที่จะนำอุบายต่างๆ ที่สะดวกที่สุดมาสั่งสอนสัตว์โลกมีพวกเราเป็นต้น ที่ขี้เกียจขี้คร้านเอานักหนา นอนไม่ต้องตื่นก็ให้มันตรัสรู้ธรรมอยู่ในเวลาหลับครอกๆ นั่น พระพุทธเจ้าจะเอาให้ได้ถึงขนาดนั้นละถ้าหากว่าเป็นไปได้นะ นอนหลับครอกๆ อยู่ก็ให้ตรัสรู้ธรรม นอนหลับครอกๆ อยู่ก็ให้บรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุพระโสดา บรรลุพระสกิทา บรรลุพระอนาคา บรรลุพระอรหัต ตัดกิเลสออกจากใจทั้งๆ ที่หลับครอกๆ อยู่นั่นแหละ พระพุทธเจ้าจะสอนลงแบบนี้ทีเดียว ให้ท่านทั้งหลายหลับครอกๆ อย่าตื่นนะ ไม่ต้องกินไม่ต้องอะไรทั้งนั้น เอ้า ถึงมันจะปวดหนักเบามันจะทะลักออก ก็ให้มันออกกับหลับครอกๆ นั่นเลย ตรัสรู้ธรรมในนั้น ให้ความสบายหมด ไม่ต้องไปหาส้วมหาถานแหละ ท่านจะสอนอย่างนี้ หากว่าเป็นฐานะที่จะควรเป็นไปได้

แต่นี้มันไม่ใช่ฐานะที่จะเป็นไปได้อย่างนั้น พระองค์เองก็สลบถึง ๓ ครั้งเห็นไหมในตำรับตำรา พระสาวกบางองค์เดินจงกรมฝ่าเท้าแตก นั่นมีในตำรับตำรา เป็นยังไงมันถึงฝ่าเท้าแตก เดินธรรมดาจะแตกได้ยังไงฝ่าเท้า จักษุแตก...พระจักขุบาลไม่นอน ๓ เดือน จนถึงขนาดที่ว่าจักษุแตก เอ้า แตกไป จักษุนี้คนตาบอดยังมีเต็มในโลก ขอให้ดวงใจนี้ได้สว่างจ้าขึ้นมาก็เป็นที่พอใจแล้ว และสุดท้ายพระจักขุบาลก็เป็นผู้ทรงธรรมอันเลิศภายในใจ แม้จักษุจะแตกไปก็ตาม

นั่นฟังซิสรณะของพวกเราเป็นอย่างไรบ้าง ยกมาเป็นเพียงเอกเทศเท่านี้ มีมากมายที่ท่านประกอบความพากเพียรแทบเป็นแทบตาย ชีวิตนี้เป็นเดนตายมา นั่นฟังซิพระพุทธเจ้าไม่เห็นทรงแสดงว่า เอ้ย นอนหลับครอกๆ ซี วิธีการที่จะได้บรรลุธรรมที่เร็วที่สุด หลับครอกๆ ต่างหาก ไม่ใช่วิธีการที่จะเดินฝ่าเท้าแตก ไม่ใช่แบบจักษุแตกแบบตะเกียกตะกายต่อสู้ ความอดทนไม่มีความหมายแหละ ไม่ต้องอดไม่ต้องทน ความเพียรไม่มีความหมาย ศรัทธาไม่มีความหมาย วิริยะไม่มีความหมาย สติ สมาธิ ปัญญาไม่มีความหมาย มีความหมายอย่างเดียวแต่หลับครอกๆ ให้บรรลุธรรมอยู่ในนั้นแหละ พระองค์จะสอนอย่างนั้นนี่นะ นี่ไม่เห็นพระองค์สอนนี่นะ

เอ้าๆ หนักลงไป เราเคยตายเพราะกิเลสดัดสันดานเราฝึกทรมานเรานี้มามากต่อมากแล้ว ไม่รู้กี่กัปกี่กัลป์แล้ว คราวนี้เป็นทีของเราที่จะเอากับมัน เอ้า ฟัดกันลงไป กิเลสไม่ตายให้เราตายเท่านั้น นั่น สุดท้ายกิเลสก็ตายพังทลายไปหมด เป็น **สรณำ คจฺฉามิ** ของพวกเรามา มีแต่ท่านดำเนินอย่างนั้นกันแทบทั้งนั้น ผู้ที่บรรลุเร็วก็มี เช่นอย่าง **สุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา** ทั้งปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็ว มี...แต่จำนวนน้อยมาก เรามัน

ไม่ใช่ประเภทนั้นซิ ประเภทที่ควรถาก-ถาก ควรฟัน-ฟัน ควรเอาขนาดไหนเอาให้ ควรแตก-แตก ควรหัก-หัก ควรเป็น-เป็น ควรตาย-ตาย ฟัดกันลงอย่างนั้นซิ มันถึงจะพอเหมาะกับเหตุกับผลของกิเลสตัวมันเหนียวแน่นแก่นฉลาดแหลมคมที่สุด เราโง่ๆ ที่สุด มันจะไปเข้ากันได้ยังไง มันฉลาดเราต้องฉลาด มันแหลมคมเราต้องแหลมคม ไม่งั้นไม่ทันกัน อย่างนั้นต่างหากการแก้กิเลส พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนไว้อย่างนั้นจะว่าไง

ทุกขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา ปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็วก็มี **ทุกขา ปฏิปทา ทันธาภิญญา** ปฏิบัติทั้งลำบากทั้งรู้ได้ช้าก็มี แต่จำเป็นก็ต้องทำ นิสัยปัจจัยของเรามันมีอย่างนั้น จะไปแลกเปลี่ยนของผู้อื่นมาใช้ไม่ได้ นาของเราสวนของเรามันทำยากลำบากเราก็ต้องทำ งานของเรามันยากมันลำบาก เราจะไปเปลี่ยนงานคนอื่นไม่ได้เราก็ต้องทำงานของเรา ยากก็ทำง่ายก็ทำ เพราะเป็นงานของเราที่จะต้องทำ

นี่งานฆ่ากิเลส กิเลสเป็นเรื่องมันฝังอยู่ภายในจิตใจของเรา เป็นเรื่องของเรา การแก้กิเลสหนักเบามากน้อยเพียงไรเป็นเรื่องของเรา ที่จะต่อสู้กันด้วยความหนักเบามากน้อยเพียงไรนั้น ให้กิเลสบรรลัยไปจากหัวใจนั้น เป็นที่เหมาะสมแล้วกับความเพียรของเราผู้มีนิสัยอย่างนี้ ท่านจึงกล่าวไว้ว่า ปฏิปทา ๔ อย่าง คือยังไง

สุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา	ทั้งปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็ว หนึ่ง
สุขา ปฏิปทา ทันธาภิญญา	ปฏิบัติสะดวก แต่รู้ได้ช้า อย่างหนึ่ง
ทุกขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา	ปฏิบัติลำบาก แต่รู้ได้เร็ว ก็มี
ทุกขา ปฏิปทา ทันธาภิญญา	ทั้งปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า ก็มี

นี่ละ ปฏิปทา ๔ อยู่ในนิสัยของผู้ใด เราดูเอาซินิสัยของเรามันเป็นยังไง ถ้านิสัยที่ควรจะเอากันอย่างหนักก็ต้องหนัก ไม่หนักไม่ได้ ถ้าควรเบาก็ต้องเบาเอง นี่ละเรียกว่าเป็นนิสัยของแต่ละรายๆ ที่จะฝึกที่จะดัดแปลงตัวเอง ที่จะสังหารกิเลสซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของตัวเองด้วยวิธีการนั้นๆ ท่านสอนไว้แล้วถึง ๔ ปฏิปทาเครื่องดำเนิน ไม่ใช่แบบเดียวกัน ให้พากันจำเอาไว้

จะเอาแต่สุกก่อนห่ามๆ ขายก่อนซื้อ ตายทิ้งเปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย แหละผู้ปฏิบัติธรรม แล้วก็จะมีมาพูดด้วยว่า ครั้งพุทธกาลท่านบรรลุธรรมอย่างนั้นอย่างนี้ ท่านปฏิบัติสะดวก เวลาท่านจะตายลำบากลำบน ทำไมไม่เห็นพูดล่ะ พระพุทธเจ้าทรงสลบ ๓ หนไม่เห็นมาพูด ไม่เอามาเป็นข้อเตือนใจตนบ้างล่ะ อย่างพระจักขุบาลท่าน จักษุท่านแตก เราไม่เห็นแตกนี่ ก็ทำไมไม่เอามาเป็นคติตัวอย่างบ้าง ทำไมให้กิเลสมันกล่อมเอาๆ อะไรๆ ก็มีแต่ลำบากไปหมด นอนจมกับกิเลสมันดีแล้วเหรอ ต้องสอนอย่างนั้นย้ำกันอย่างนั้นซิกับกิเลส ไม่งั้นไม่ทันกันนะผู้ปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะรู้เรื่องของกิเลสได้ดี และรู้เรื่องอรรถเรื่องธรรมได้ดี ผู้ไม่ปฏิบัติรู้ไม่ได้เห็นไม่ได้ เป็นไปไม่ได้นะ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติ รู้ด้วยการปฏิบัติ พระสาวกเป็นผู้ปฏิบัติ รู้ด้วยการปฏิบัติ แนะนำสั่งสอนโลกจึงสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำไม่มีผิดมีพลาดเลย ก็เพราะท่านได้ผ่านแล้วทั้งเหตุทั้งผลนั้นแล นี่ก็เหมือนกัน เราอยากจะทราบเรื่องของกิเลสว่าหนาแน่นขนาดไหน และธรรมเป็นของประเสริฐเลิศเลอขนาดไหน เราต้องต่อสู้ นำธรรมะพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นเครื่องมือนั้นเข้ามาต่อสู้ โดยเราเป็นผู้ลงมือทำงานเอง เอ้า หนักเบาเราก็รู้เอง นี่ละเราถึงจะทราบเหตุทราบผล แล้วความสุขก็จะเจอที่นี่

ทุกข์เสียก่อนนั่นแหละ เรื่องของทุกข์ต้องทุกข์ ทุกข์มากทุกข์น้อย เรื่องความสุขหากมีมา อย่างบรมสุข ๆ ประกาศกังวานอยู่ทั่วโลกดินแดนจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ บรมสุขคืออะไร **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** นั่น **ปรมำ** แปลว่าอะไร ก็บรมสุขนั่นเอง เป็นความสุขที่เลิศเลอที่สุด เพราะความพากเพียร ไม่ใช่เพราะความขี้เกียจขี้คร้านอ่อนแอนะ ให้พากันจำเอา

เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

ความเพียรเพื่อความหลุดพ้น

พวกเราทั้งหลายที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งการได้บรรพชาอุปสมบทในพุทธศาสนานี้ด้วยแล้ว จัดว่าเป็นผู้มีวาสนาบารมีเป็นพิเศษไม่น้อยเหมือนกัน ถ้าเราเทียบกับโลกทั่วๆ ไปในแดนโลกธาตุนี้ เพราะพระพุทธศาสนานี้เท่านั้น ที่ทำให้โลกเย็นได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยสุดความร่มเย็น อย่าว่าแต่ความร่มเย็นเล็กๆ น้อยๆ ธรรมดาที่เป็นพื้นๆ นี้เลย แม้ความร่มเย็นที่นอกจากสมมุติไปที่เรียกว่าอนันตกาล ก็คือศาสนธรรมของพระพุทธเจ้านี้เท่านั้นเป็นผู้ให้อุบาย หรือบุกเบิกทางก้าวเดินเพื่อความสงบขั้นนั้นๆ จนถึงขั้นสูงสุด ที่เรียกว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ** สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี นี่ถ้าเราหมายถึงความสงบอันราบคาบ ก็ได้แก่ความสิ้นเรื่องวุ่นวายภายในจิตใจแม้น้อยไม่มีเหลืออยู่เลยนั่นแล

แต่ในขณะเดียวกันการก้าวเดินนี่เป็นของสำคัญมาก เพราะทางที่ก้าวเดินนั้นแม้จะมีทางอยู่พอเป็นรูปเป็นร่าง หรือเป็นถนนหนทางอย่างเตียนโล่งก็ตาม แต่ผู้ก้าวเดินมักจะเถลไถลเสมอ ยิ่งเป็นทางพอเป็นรูปเป็นร่างนี้ด้วยแล้ว ก็คอยแต่จะก้าวออกนอกลู่นอกทาง เหยียบขวากเหยียบหนาม หาบหามแต่กองทุกข์ใส่ตัวเองเพราะการก้าวเดินไม่ถูกทางนั้นเป็นส่วนมากมีอย่างนั้น เฉพาะอย่างยิ่งผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาและได้ปฏิบัติตนโดยเจตนามุ่งหวังอย่างแรงกล้า ก็ยังไม่พ้นที่จะถูกหลอกถูกหลอนต้มตุ๋นจากสิ่งจอมปลอมทั้งหลายจนได้ทุกระยะนั้นแล ถ้าไม่ตั้งท่าตั้งทางจริงๆ แล้วจะผิดพลาดไปได้โดยไม่ต้องสงสัย

เวลานี้ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าในตำรับตำรานั้น ไม่ขาดตกบกพร่อง มีโดยสมบูรณ์ ใครก็เขียนใครก็แต่งแทรกขึ้นมาไม่น้อยอีก นอกจากตำรับตำราที่เป็นต้นฉบับเดิมแล้ว แต่เราขอพูดถึงต้นฉบับเดิมคือตำรับตำรา เช่นอย่างพระไตรปิฎกซึ่งท่านแสดงไว้แล้วนั้น มีอยู่โดยสมบูรณ์ แต่ผู้ปฏิบัติที่จะก้าวเดินไปตามแถวทางที่ท่านสอนไว้ตามที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้นมีน้อยมาก หากเหยียบย่ำความถูกต้องดีงามนั้นแลไปโดยดื้อด้านบ้าง ด้วยเจตนาบ้าง ด้วยความไม่เอาไหนบ้าง ด้วยความเผอเรอต่างๆ บ้าง มีแต่สิ่งที่จะให้ขาดทุนสูญดอกไปอยู่เรื่อยๆ ของผู้ปฏิบัติเราจึงลำบาก

แม้มีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนอยู่ที่พอจะได้ร่องได้รอย จิตมันยังเถลไถลไปได้เพราะสิ่งนั้นมันติดอยู่กับใจทุกเวลา การได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์นั้นมีเป็นบางกาลบางเวลา ส่วนที่แทรกสิงอยู่ภายในจิตใจ นับแต่รากแก้วของมันออกมาเป็นกิ่งเป็นแขนง มันแทรกเต็มไปหมดภายในจิตใจนั้น มันแสดงออกได้ตลอดเวลา จึงลำบาก

ต่อการปฏิบัติถ้าไม่ตั้งใจจริง ๆ ต้องเป็นผู้ตั้งท่าตั้งทางอยู่ทุกอิริยาบถและทุกอาการเคลื่อนไหวของใจ นั่นแหละจะพอกัน แม้เช่นนั้นในขั้นเริ่มแรกก็ยังต้องมีเสียเล่ห์เสียเหลี่ยมให้มันจนได้ ยกในขั้นเกรียงไกรของสติปัญญานั้นเสีย ในขั้นเริ่มแรกจะเป็นอย่างนี้ด้วยกัน

พวกเรามาปฏิบัติศาสนธรรมนี้ ก็เท่ากับมากลั่นกรองน้ำอรรถน้ำธรรมไว้สำหรับบริโภคขบฉัน ด้วยน้ำที่สะอาดซึ่งได้ถูกกลั่นกรองมาจากข้อปฏิบัติของเรานี้เป็นสำคัญ ถ้าจะเทียบแล้วน้ำในบึงก็ดีในบ่อก็ดี ในห้วยหนองคลองบึงที่ไหนมากน้อยเพียงไรก็ดี เต็มไปด้วยน้ำที่สกปรกโสโครกแล้วเป็นอย่างไรบ้าง เพียงตาเรามองเห็นก็ไม่สบายแล้ว อย่าพูดถึงการได้ดื่มได้อาบหรือขบฉันนั้นเลย หากไปที่ไหนก็มีแต่น้ำสกปรกโสโครกนี้เต็มโลกดินแดนแล้วเป็นอย่างไรบ้าง ผิดกันกับน้ำที่สะอาดที่ไปเจอที่ไหนมีแต่น้ำสะอาดอยู่มากทีเดียว

ทีนี้จิตใจของเราก็เหมือนกัน ต่างดวงต่างเป็นเหมือนกับน้ำบึงน้ำบ่อ คือเจ้าของไม่สามารถที่จะรักษาน้ำนั้นไว้ได้ นอกจากทำลายน้ำที่มีอยู่แล้วนั้นให้ขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปเสียโดยเจ้าตัวก็ไม่รู้ วันหนึ่งจิตมีแต่ความขุ่นมัวมั่วสุมอยู่กับอารมณ์อันหาสาระไม่ได้ นี่เป็นการทำลายน้ำที่ควรจะใสให้เป็นน้ำขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปเสีย จิตแต่ละดวง ๆ จึงหาความสุขความสบายไม่ได้ เพราะจิตหาความสงบไม่ได้

จิตเมื่อสงบย่อมจะมีความผ่องใส ความสุขความสบายความเยือกเย็นย่อมจะมีขึ้นมาเป็นลำดับ ให้เจ้าของได้อาศัย แม้ยังไม่มากก็ยังพอได้ยึดเหนี่ยวเกี่ยวเกาะความสงบเย็นใจนั้น พอเป็นทางก้าวเดินหรือพอเป็นปากเป็นทางแห่งการก้าวเดินต่อไป ไม่มีแต่ความรุ่มร้อนแผดเผาโดยถ่ายเดียวในการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้อ่อนกำลังลงไปโดยลำดับอีกเช่นเดียวกัน

พวกเราทั้งหลายที่มาศึกษาอบรมกับครูกับอาจารย์ ก็น่าจะคิดให้มีความหนักแน่นแม่นยำเข้าไปโดยลำดับในข้ออรรถข้อธรรมและการประพฤติปฏิบัติของตน ไม่ควรจะผิด ๆ พลาด ๆ คลาด ๆ เคลื่อน ๆ ให้เห็นอย่างที่เป็นอยู่เวลานี้เลย เพราะผู้ที่มานี้มาใหม่ก็มี อยู่เก่าก็มี ความผิดพลาดนั้นมักจะมีอยู่ด้วยกันทั้งผู้มาใหม่และผู้อยู่เก่า นี่ก็เป็นเครื่องส่อให้เห็นถึงความไม่จริงจัง ไม่คิดอ่านไตร่ตรอง ไม่มีท่าทางแห่งความเป็นผู้มีสติติดแนบอยู่ในกิริยาอาการและการกระทำนั้น ๆ บ้างเลย จึงทำให้วิตกวิจารในเรื่องธรรมทั้งหลายที่ละเอียดยิ่งกว่านี้ และวิตกวิจารเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นภัยต่อธรรมทั้งหลายซึ่งยิ่งแนบสนิทติดกับใจของเรายิ่งกว่าธรรมเสียอีก นั่นแลที่จะทำให้เราเสียความมุ่งหวัง เสียความตั้งใจ เสียผลเสียประโยชน์ที่ตนมุ่งหวังไว้อย่างแรงกล้าให้ล้มละลายไปได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้นหมู่เพื่อนที่มาศึกษาอบรม จึงควรพิจารณาให้ดีเรื่องเหล่านี้

ผมเคยแนะนำสั่งสอนและเคยได้พูดให้ฟังในปฏิปทา ไม่ใช่นำมาโอ้อวดหมู่เพื่อนได้ทำอย่างที่พูดนั้นจริง ๆ และเคยพูดเสมอว่ากิจการงานใด ๆ ก็ตาม ที่เราเคยได้ผ่านมาในโลกนี้ ทั้งหนักทั้งเบาหยาบละเอียด รวมแล้วก็เป็นทุกข์ ทุกข์มากทุกข์น้อย แต่เมื่อนำมาเทียบกับภาคปฏิบัติในการต่อสู้กับกิเลส หรือการประกอบความเพียรเพื่อต่อสู้กับกิเลสนี้แล้ว ไกลกันลิบลับ ประหนึ่งว่าเป็นคนละโลกนั้นเลย นั่นฟังซิ

ตั้งแต่วันก้าวออกปฏิบัติไม่ปรากฏว่าได้มีความสุขความสบาย เพราะการปล่อยใจให้อยู่สบาย ๆ โดยไม่มีอะไรเข้ามายื้อแย่งแข่งดีกันเลย แต่มีตั้งแต่สิ่งที่เป็นข้าศึกคอยเหยียบคอยย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลาซึ่งจะทำให้นอนใจไม่ได้ นี้แลอันเป็นสาเหตุที่จะให้หนักแน่นในความเพียรโดยท่าต่อสู้ต่าง ๆ นี่ก็เคยได้พูดว่าตั้งแต่วันหยุดเรียนหนังสือออกมา ตั้งหน้าตั้งตาเพื่อจะ....พูดง่าย ๆ ให้เต็มตามความรู้สึกที่มีอยู่เต็มหัวใจนั้นว่าให้ได้ครองธรรมขั้นยอดเยี่ยม ได้แก่อรหัตธรรม มีความมุ่งหวังอย่างเต็มหัวใจ มีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้า เพราะฉะนั้นการประกอบความพากเพียรจึงต้องหมุนไปตาม ๆ กัน นี่แหละเรื่องความลำบาก ทำให้เกิดความลำบากมากเป็นลำดับลำดา

ทุกข์แสนทุกข์ก็ต้องทนเมื่อผลพอปรากฏขึ้นจากความทุกข์ประเภทนั้น ที่เรียกว่าความเพียรในท่านั้น เช่น อดอาหาร หาความสะดวกสบายไม่ได้เลยในวันหนึ่ง ๆ ใครจะอยากอด เพราะความอดความหิวนี้เป็นเรื่องของทุกข์ทั้งนั้นก็ต้องทน ถ้าไม่ทนจะปล่อยให้ฉันไปตามอำเภอใจ ร่างกายมีกำลังก็เป็นเครื่องเสริมกิเลสตัณหามีราคะเป็นสำคัญ ให้ดีดให้ดิ้นอยู่อย่างลึกลับภายในจิตใจ แม้จะไม่แสดงออกมาในอวัยวะต่าง ๆ ก็ตาม ก็เป็นสิ่งรำคาญและเป็นสิ่งกีดขวางจิตใจให้เห็นอย่างชัดเจนอยู่นั้นแล

เมื่อได้อดลงไปดัดสันดานกันลงไป การประกอบความเพียรค่อยสะดวก สติสตังค่อยมีขึ้น สิ่งเหล่านี้ก็ไม่แสดงตัวรบกวนภายในจิตใจโดยเฉพาะ เราไม่ต้องพูดถึงเรื่องร่างกายเลย มันเป็นอยู่ภายในจิตใจให้รำคาญอยู่นั้นแล เมื่อได้ฝึกทรมานกันอย่างนั้นสิ่งเหล่านี้ก็สงบยุบยอบลงไป บางครั้งประหนึ่งว่าไม่มีอะไรเหลือเลย เงียบไปหมด เพราะอำนาจแห่งการทรมานขนาดหนัก ๆ คือการอดอาหารนี่ละเป็นเครื่องช่วย สติก็ดี พินิจพิจารณาทางด้านปัญญาก็คล่องตัว เมื่อผลเห็นอยู่ คือสติก็ดีเพราะการอดอาหาร ปัญญาก็ดีเพราะการอดอาหาร มีความคล่องตัว จิตก็สงบเย็นไม่มีอะไรรบกวนใจ แม้ร่างกายจะทุกข์แต่จิตใจเย็นสบาย สงบเงียบ นอกจากนั้นยังมีลักษณะที่ให้เกิดความกระหยิ่มยิ้มย่องภายในตัวเองอยู่ลึก ๆ

เมื่อผลเป็นเช่นนี้เราจะปล่อยตามอำเภอใจ ให้กินสบายฉันสบายนอนสบายได้อย่างไร เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อความเพียรให้เห็นอย่างชัดเจนอยู่แล้ว จึงต้องได้ฝ่าได้ฟัน การฝ่าฝืนการต่อสู้ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้เกิดความสุข มีแต่เรื่องความทุกข์ทั้งนั้นที

เดียว ทุกข์มากทุกข์น้อย บางครั้งเดินเข้ามาในหมู่บ้านจะไม่ถึงหมู่บ้านก็มีเพราะกำลังไม่อำนวย ก็ทน แต่จิตใจเหมือนจะเหาะเหินเดินฟ้า ฟังซิผิดกันไหม นี้ละสิ่งที่จะให้เราตะเกียกตะกายมันเด่นอยู่ภายในจิตใจ ยิ่งอดไปหลายวันเท่าไร เพราะอดด้วยความเพียรไม่ใช่อดเฉยๆ ทนเฉยๆ อดด้วยความเพียร ทนด้วยความเพียร สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรมี หมุนกันเข้าไปตลอดเวลา อันนี้ไม่ถอยไม่ลดละมีแต่เพิ่มขึ้น

จิตเมื่อได้รับการอบรมศึกษาหรือบำรุงอยู่ไม่ขาดวรรคขาดตอน ย่อมมีความปลอดภัยไร้กังวลทั้งหลาย ปรากฏเป็นผลแห่งความสงบเย็นใจขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงกับเป็นความสว่างไสวภายในตัวเอง บางครั้งให้อดนึกวิตกไม่ได้หรือวิจารไปต่างๆ ในทางที่ดี คือเป็นความอัศจรรย์ในความสว่างไสวของใจ ทั้งๆ ที่ร่างกายจะก้าวไม่ออก เดินจงกรมนี้ไม่ได้กี่ตลบแหละจะก้าวไม่ออก เหนื่อยเอามากมายก่ายกองต้องได้ยืนต้องได้นั่ง แต่จิตไม่ได้เป็นอย่างนั้น มีแต่ความสว่างไสวเต็มอยู่ภายใจหัวอกนี้พูดง่ายๆ เป็นของอัศจรรย์อยู่ภายใน

นี้ละพาให้ตะเกียกตะกาย พาให้อดพาให้ทนพาให้ต่อสู้เรื่องความทุกข์ทั้งหลายและไม่ใช่เป็นอยู่เพียงวันหนึ่งวันเดียว ตั้งแต่วันก้าวออกเพื่อการปฏิบัติ มีแต่ได้รับความทุกข์ความทรมาน เพราะการฝืนความต้องการของธาตุของขันธ์อยู่เรื่อยมาจนถึงกับท้องก็เสีย แต่ไม่เคยวิตกวิจารในเรื่องสิ่งเหล่านี้ นอกเหนือไปจากจุดมุ่งหมายที่เราต้องการ คือความพ้นทุกข์เท่านั้น ทั้งๆ ที่ต้นทุนของเราไม่มีกี่บาทกี่สตางค์ก็ตาม แต่ความมุ่งเป็นมหาเศรษฐีนั้นล้นหัวใจ นี้แลทำให้ความเพียรเป็นแบบอัศจรรย์

จนกระทั่งที่ว่าลืมไม่ได้ ถึงกับต้องมาพูดให้หมู่เพื่อนฟังว่าเราเป็นเช่นนั้นนิสัยของเรา บางครั้งถึงขั้นจะเป็นจะตายจริงๆ แต่ก็อันหนึ่งที่พอฟัดพอเหวี่ยงพอเป็นเครื่องระลึกอย่างฝังลึกที่สุด ก็คือหัวใจดวงนั้นไม่ได้เป็นเหมือนอย่างร่างกาย ที่แสดงออกมาด้วยความอ่อนแอท้อแท้ แต่เป็นความขึงขังตึงตัง เป็นความสง่างามสว่างไสวเต็มหัวใจและมีความหวังอยู่ภายในนั้นอีกด้วยว่า จะต้องก้าวจะต้องเดิน จะต้องขยับขยายตัวให้มีกำลังมาก ถ้าพูดถึงเรื่องว่าความสว่างยังจะสว่างมากกว่านี้ พูดถึงเรื่องกำลังของใจยังจะมีกำลังมากกว่านี้ พูดถึงความอัศจรรย์ยังจะอัศจรรย์มากกว่านี้ นี่ละสิ่งที่พาให้ดึงดูด

ทำให้ลืมในเรื่องความทุกข์ความลำบากทั้งหลายในการอด หรือในการทนทรมานทางร่างกาย และเป็นเรื่อยไปอยู่ตลอด จนกระทั่งถึงขั้นของสติปัญญาที่ก้าวตัวออกทำงานอย่างเราไม่เคยรู้เคยเห็นไม่เคยเป็น ก็ก้าวออกแล้ว ๆ เป็นไปแล้ว ไอ้เรื่องความพากเพียรหรือเรื่องการอดก็ต้องอดไปอยู่อย่างนั้น เพื่อความรวดเร็วของสติปัญญาให้ได้ทันกับเหตุการณ์ และตัดขาดกันในไม่ช้าพูดง่ายๆ ว่ายังงั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นความสุขในร่างกายนี้จะเอามาจากไหน ก็มีแต่เรื่องความทุกข์

แต่ความสุขในใจนั้นสุข ถึงขั้นที่สุขแล้วสุข ถึงขั้นอัศจรรย์ ๆ ไปโดยลำดับลำดา นี้แลเป็นสิ่งที่ให้ดึงดูดให้ก้าว ให้ไม่เสียดายชีวิตยิ่งกว่าธรรมที่เราหวังอยู่นั้นอย่างเต็มหัวใจ มีวันหนึ่งจะเอาให้ได้ ๆ นี่เรียกว่าความหวัง หวังอย่างเต็มหัวใจ ความเพียรจึงหมุนไปตามความหวังนั้น ไม่มีคำว่าย่อหย่อนอ่อนกำลัง มีแต่หมุนเรื่อย ๆ เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ไม่ได้คิดถึงเรื่องอะไรทั้งนั้นนอกจากความหลุดพ้นจากทุกข์โดยถ่ายเดียว ให้เห็นประจักษ์ภายในใจของตัวในวันใดวันหนึ่งนี้เท่านั้น นี่ถึงได้เป็นความทุกข์ความลำบากมากในการประกอบความพากเพียร

จนกระทั่งเต็มสติกำลังความสามารถ เอ้า พูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยว่า ไม่สงสัยในการก้าวเดินแห่งความเพียรทั้งหลายว่าจะก้าวไปที่ไหนอีก สิ่งที่ต้องการก็ไม่สงสัยว่าจะต้องการอะไรอีก ความหลุดพ้นภายในจิตใจก็ไม่ต้องการว่าจะหลุดพ้นไปเพื่ออะไรอีก เต็มหัวใจแล้ว จึงเป็นเหมือนกับว่าได้ปลดปล่อยเครื่องทัพสัมภาระอันเป็นแนวรบเครื่องรบออกจากตัวของตัว อยู่ด้วยความผาสุกเย็นใจไร้กังวล หมดอดีตอนาคต ไม่มีสิ่งใดปรากฏเลยว่าจะหวังอะไรอีกต่อไป พระพุทธเจ้ามีกี่พระองค์กราบราบหมด พระสาวกท่านมีกี่องค์ในบรรดาที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ กราบราบหมด ไม่สงสัยว่าพระพุทธเจ้ามีหรือไม่มี พระอรหัตอรหันต์ทั้งหลายมีหรือไม่มี ศาสนธรรมนี้เป็นธรรมที่ยอดที่สุดในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเสมอ ก็เต็มหัวใจหาที่สงสัยไม่ได้ เมื่อถึงขั้นที่เต็มแล้วมันเต็มอย่างนั้น

ไอ้เรื่องภพเรื่องชาติก็คือตัวของจิตตามร่องรอยเข้ามาตั้งแต่เริ่มแรก ตั้งแต่ตัวพยศมันครอบหัวใจ พาให้ดิ้นรนกระวนกระวายกวัดแกว่งต่อสู้กับอรรถกับธรรมเรื่อยมา ก็ฟัดกันไปฟัดกันมาแล้วค่อยจางไป ๆ จนกระทั่งถึงไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจ เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ พระพุทธเจ้าท่านบริสุทธิ์อย่างไรไม่สงสัย พระสาวกอรหัตอรหันต์ท่านบริสุทธิ์อย่างไรไม่สงสัย หาความสงสัยไม่ได้ แม้ที่สุดท่านว่านิพพานเป็นอย่างไรไม่สงสัย ทั้ง ๆ ที่อยากเต็มหัวใจในขณะบำเพ็ญ แต่เมื่อไปเต็มขีดเต็มแดนเต็มสติกำลังความสามารถแล้วหมดความอยากโดยประการทั้งปวง อยู่โดยหลักธรรมชาติแห่งความเป็นจริงที่เลิศเลอก็ได้ หรือเรียกว่าที่ไม่เหมือนอะไรทั้งนั้นในสามแดนโลกธาตุนี้ ธรรมชาตินั้นไม่ได้เหมือนอะไรทั้งนั้นก็ถูก ถ้าว่าอยู่ก็อยู่กับธรรมชาตินั้น

ทีนี้เป็นยังไงเรื่องจิตใจที่เคยถูกจองจำ ถูกบีบบังคับอยู่ตลอดเวลามากี่กัปกี่กัลป์นับไม่ถ้วนเลย ตามร่องรอยของภพของชาติแห่งจิตนี้มาโดยลำดับจนกระทั่งเข้าถึงตัว อะไรเป็นสาเหตุอันสำคัญให้จิตนี้หมุนไม่หยุดไม่ถอย เกิดนี้ตายนั้น เกิดนั้นตายนี้ ที่ไหน ๆ ที่จิตดวงนี้ไม่ได้ไปเกิดไม่ปรากฏว่ามี เกิดได้ทั้งนั้นไปได้ทั้งนั้นตายได้ทั้งนั้น ในสามแดนโลกธาตุนี้เป็นที่เกิดที่ตายของจิตดวงนี้ จิตดวงเดียวนี้แหละ เพราะนานแสน

นานที่เคยเป็นมามากน้อยเพียงไร ตามจนกระทั่งเข้าถึงตัว แล้วมีอะไร ก็มีอันเดียวเท่านั้น ที่ว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เมื่อถอนธรรมชาติที่เป็นเชื้ออันสำคัญหรือเป็นตัวเสนียดจัญไรของภพของชาติอันสำคัญออกโดยสิ้นเชิงแล้ว หาอะไรอีก นั่น จิตนี้จะก้าวไปไหนอีก หมุนไปไหนอีก ก็ไม่มีอะไรหมุน จะเอาอะไรไปหมุนอีก ความไม่หมุนนั้นแลคือความสุขที่สุดในโลก ความหยุดอยู่โดยหลักธรรมชาติแห่งความบริสุทธิ์ของตนที่หมดเหตุหมดปัจจัยแล้ว นั้นแลคือความสิ้นสุดหรือวิมุตติหลุดพ้นหรือความประเสริฐสุดแดนแห่งโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเหมือน

นั่นคุ้มค่ากันหรือไม่ในการประกอบความพากเพียรสละเป็นสละตาย ชีวิตนี้ไม่มีความหมายในเวลาไม่ให้มี เป็นก็เป็น ตายก็ตาย เป็นยังไงก็จะเอาให้ได้นี้เท่านั้น นี่พูดถึงเรื่องความทุกข์ความลำบาก แต่อันหนึ่งที่ทำให้พาตะเกียกตะกายก็คือกำลังของใจไม่มีคำว่าถอย เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ถึงไหนถึงกัน พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ไม่ได้หลอกลวงโลก และสิ่งที่เห็นประจักษ์ที่เป็นผลของการปฏิบัติก็เห็นมาโดยลำดับลำดานั่นละที่เป็นเครื่องหนุนอยู่ตลอดเวลา นี่พูดถึงเรื่องความทุกข์ ทุกข์ขนาดนั้นแหละ

หากเราจะนำความทุกข์ทั้งหลายในการฝึกทรมาน หรือในการสังหารกิเลสต่อสู้กับกิเลสนี้ มาเทียบมาเคียงกับการแนะนำสั่งสอนโลกทั่ว ๆ ไปไม่ว่าผู้หนึ่งผู้ใดก็ตามแล้ว เหมือนกับว่าเราจะสอนไม่ได้สอนไม่ลง ลำบากลำบนไม่อยากจะยุ่งเลย ประหนึ่งว่ามันสุดเอื้อม...ผู้ที่จะปฏิบัติตาม พูดแล้วเหมือนกับมาโกหกกัน จะทำยังไง ก็อยู่ไปกินไปพอถึงวันแล้ว จะไปเมื่อไรก็ไปเถอะ เมื่อมันหมดเหตุหมดปัจจัยที่มาเกี่ยวข้องกันกับจิตนี้แล้ว อยู่ไหนก็อยู่ได้ ไปไหนก็ไปได้ เป็นก็เป็นได้ ตายก็ตายได้ มันมีน้ำหนักเท่ากันหมดเมื่อหมดสิ่งเกี่ยวเกาะแล้ว สิ่งเกี่ยวเกาะคืออะไร ก็กิเลสเป็นตัวเหตุ จึงทำให้เกี่ยวเกาะกับสมมุตินั้นนี้ยั้วเยี้ยไปหมด สามแดนโลกธาตุนี้มีความเกี่ยวโยงกับจิตดวงเดียวนี้ทั้งนั้น พอตัดธรรมชาตินั้นออกแล้ว อะไรมาเกี่ยวโยง อะไรมาเกี่ยวข้องกับธรรมชาตินั้น ไม่มีเลยจะว่าไง นั่นเห็นไหมเรื่องมันพลิกตาลปัตรกัน

ความรู้นั้นรู้นี้อะไร ๆ ที่เวลาทรงธาตุทรงขันธ์นี้ มีแต่เรื่องของสมมุติที่เกี่ยวข้องกันอยู่ธรรมดา ๆ ยิบแย็บ ๆ นี้ เหมือนกับหางจิ้งเหลนขาดหางจิ้งจกขาดนี้เท่านั้นเอง พอหมดเหตุหมดปัจจัยแล้วมันก็ขาดสะบั้นลงไปตามสภาพเดิมของตน แล้วธรรมชาตินั้นไปคิดไปอ่านหาอะไรให้เสียเวล่ำเวลา เพราะเป็นหลักธรรมชาติเป็นหลักปัจจุบันอยู่แล้ว ถ้าจะพูดว่าปัจจุบันก็เป็นปัจจุบันอยู่แล้วเกี่ยวข้องกับอะไร นี่การปฏิบัติ

พวกเรามันพวกลำบาก เราจะทำอย่างสะดวกสบายเอาตามความต้องการอย่างนั้น ยังไงก็ไปไม่รอดนะ ต้องฝืนต้องสู้ ความอยากเต็มหัวใจทำไมจะไม่ระบายออกมาทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกาย อันเป็นทางระบายของความอยาก มันก็ต้องอยาก

ดูอยากเห็นอยากได้ยินได้ฟัง อยากทุกสิ่งทุกอย่างเต็มไปหมด เพราะหัวใจนั้นเป็นตัวอยาก เมื่อหัวใจนั้นเป็นตัวอยากก็ต้องกระจายออกมาตามทางที่มันจะออกได้ เป็นอย่างนี้ตลอดไป แล้ววันไหนมีความอิ่มพอในความอยากนี้ ไม่มี ถ้าไม่มีธรรมห้ามล้อ ไม่มีธรรมเป็นเบรกห้ามเอาไว้แล้ว จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

คำว่าตลอดไปนั้นมีกี่กัปกี่กัลป์เรานับได้ไหม นับไม่ได้เลย เป็นมาอย่างไรก็เป็นไปอย่างนั้น อย่างที่เป็นอยู่เวลานี้กับที่เป็นมาแล้วมันก็เท่ากัน จะเป็นไปอีกข้างหน้านานสักเท่าไรก็กำหนดไม่ได้ ถ้าไม่แก้ธรรมชาตินี้ ถอดถอนธรรมชาตินี้ออกให้หยุดกึ๊กลงไปเสียเท่านั้น จะหมุนตัวอยู่ตลอดเวลา

ความหมุนตัวนั้นหมุนธรรมดาค่อยยังชั่ว หมุนไปด้วยความทุกข์ความลำบากความทรมานนี่ซีมันสำคัญ ท่านจึงว่า **ทุกฺขํ นตฺถิ อชาตสฺส** ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด จิตที่หมดเรื่องความเกี่ยวข้องที่เรียกว่าเกิดตายนั้นแล้ว จะเอาอะไรไปยุ่ง ทุกข์จะมาจากไหน ทุกข์ก็มาจากสิ่งเกี่ยวข้องคือความเกิดในภพนั้นภพนี้นั่นแล จะมีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้อง ก็มีอันนี้แหละเป็นสำคัญ เมื่อแก้อันนี้ลงไปให้สิ้นสุดแล้ว ปัญหาก็หมดโดยประการทั้งปวง นั่นละพระพุทธเจ้าท่านเป็นอย่างนั้น พระสาวกอรหัตอรหันต์ท่านเป็นอย่างนั้น จิตของท่านเป็นอย่างนั้น รู้แบบเดียวกันหมด

แต่ไม่รู้แบบใคร รู้แบบวิมุตติ รู้แบบความบริสุทธิ์ ไม่ได้รู้แบบที่เคยเป็นมา ความรู้นั้นรู้นี้ที่เจือปนไปด้วยกิเลสเป็นมิตรเป็นสหาย เป็นข้าศึกศัตรูอยู่ตลอดเวลานั้น ท่านไม่มีนี่ เป็นความรู้ในหลักธรรมชาติแท้ๆ ที่มีอยู่ในขันธ์นี้ก็รู้ว่าความรู้นี้เกี่ยวกับขันธ์เท่านั้นเอง ยิบๆ แย็บๆ ที่เป็นไปอยู่ทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกายอย่างนั้นก็เป็นไปตามหลักธรรมชาติของขันธ์ที่มีที่ครองตัวอยู่ แต่ธรรมชาติอันหนึ่งที่นอกเหนือจากขันธ์ไปแล้วและครองตัวอยู่ในเวลาขันธ์ยังอยู่นั้น ไม่ได้เหมือนอะไรนี่ อันนั้นจึงเอามาเทียบกับสิ่งใดไม่ได้ เพราะฉะนั้นพระอรหันต์ท่านเป็นท่านตายในแบบใดก็ตามท่าใดก็ตาม จึงไม่เป็นปัญหาเข้าไปกระทบกระเทือนกับธรรมชาตินั้นเลย นั่นผิดกันที่ตรงนั้น

ใครเป็นเข้าก็รู้เอง ไม่ต้องบอกใครเลยละนี่ จะเป็นหมื่นๆ แสนๆ ล้านๆ องค์ก็ตาม ไม่มีแม้รายเดียวที่จะมาสงสัยในเรื่องความเป็น เพราะธรรมชาตินั้นเหมาะสมทุกสิ่งทุกอย่าง พอดิบพอดีแล้ว สิ่งใดไม่พอดีรู้ทันที ธรรมชาตินั้นพอดิบพอดีทุกสิ่งทุกอย่างหาที่ต้องติไม่ได้แล้ว อันใดที่นอกเหนือไปจากนั้นแม้นิดหนึ่งก็รู้ทันทีๆ ว่าไม่ใช่อันนั้น มันก็เป็นไปเองตกไปเอง ไม่ต้องบังคับไม่ต้องสลัด เป็นตกไปเองๆ

อย่างที่ท่านว่าอะไรในบาลีก็ลืมเสีย ว่าน้ำตกลงบนใบบัวย่อมกลิ้งตกไป โดยที่ว่าใบบัวก็ไม่ได้สลัด น้ำก็ไม่ได้ตั้งใจจะซึมในใบบัว หากเป็นธรรมชาติที่กระทบกันแล้วตกไปๆ นี่อารมณ์แห่งสมมุติทั้งหลายก็เป็นอย่างนั้น หลักธรรมชาติของจิตซึ่งเป็นเหมือน

ใบบัวก็เป็นเช่นนั้นเอง เพราะฉะนั้นการเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นความทุกข์ขนาดไหนถึงล้มถึงตายก็ตาม จะไม่มีแง่ใดส่วนใดเลยที่จะเข้าไปกระทบกระเทือนใบบัวคือจิตที่บริสุทธิ์ของท่านให้มีความด่างพร้อยไป ดังที่โลกสงสัยกันหรือสำคัญกัน ไม่มี เพราะนั้นเป็นอฐานะเป็นอะไรอีกไม่ได้แล้ว จะให้เป็นแบบสมมุติทั้งหลายเป็นไปไม่ได้แล้ว เพราะไม่ใช่สมมุติ

นี่พูดถึงเรื่องความเพียรเพื่อให้เป็นคติแก่หมู่เพื่อนทั้งหลายที่มาประพฤติปฏิบัติอย่าเห็นแก่หลับแก่นอนแก่อยู่แก่กินแก่ความอยาก อะไรอยากเข้ามาก็คว้าๆ มันเป็นเรื่องของคนธรรมดา ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ถ้าไม่มีการฝืนการดัดแปลงกันบังคับบัญชากันบ้าง ก็ไม่มีเครื่องหมายว่าผู้ปฏิบัติผู้ต่อสู้ มันก็จะเป็นเรื่องลอยลมไปเสีย อะไรก็ลอยไปๆ ก็ไหลไปเสียตามลมตามแล้งหาเหตุหาผลหาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ ปัจจุบันก็เป็นอย่างนี้ วันต่อไปก็เป็นอย่างนั้น วันไหนก็เป็นอย่างนั้น เดือนไหนก็เป็นอย่างนั้น จนกระทั่งวันตายก็เป็นอย่างนี้ และภพใดก็เป็นอย่างนั้นไปอีก นี่ละถ้าปล่อยให้เป็นไปตามมันจะเป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่มีคำว่าจืดจางว่างเปล่า ไม่มีคำว่าสุกว่างอมแล้วยุติกันเสียที ไม่มี เรื่องการเกิดการตายไม่มีคำว่าสุกว่างอม ไม่มีคำว่าล่าว่าสาย มีเกิดมีตายอยู่ตามหลักธรรมชาติของเชื้อที่พาให้เป็นนั้นแล ถ้าไม่ถอนออกเสียให้สิ้นซากไม่มีอะไรเหลือแล้ว นั้นแลถึงจะรู้ในวงปัจจุบันของตัวเอง

เวลานี้นักปฏิบัติของเรากำลังเหลวๆ ไหลๆ นี่เขาก็เขียนหนังสือมาเหมือนกับบัตรสนเท่ห์มาหาเรานี้ ก็เรื่องพระปฏิบัติเรานั้นแหละ เราไม่ได้ตำหนิเขาที่เขียนมา เป็นสิ่งที่เขาควรจะปรึกษาปรารภหรือควรที่จะบอกจะกล่าวในเรื่องเหล่านี้ ฟังแล้วก็อย่างว่านั่นแหละ พิจารณาเอง มันเหลวๆ ไหลๆ เป็นอย่างนั้นไปละ สิ่งใดที่ไม่ควรให้เกิดมันเกิด ทำให้เกิด สิ่งใดที่ควรให้เกิดไม่ยอมสนใจที่จะให้เกิดนี่ซิ มันกีดมันขวางศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจะเป็นใคร ถ้าไม่ใช่ผู้ปฏิบัติเรานี้ ท่านสอนว่าอย่างนั้นมันกลับเป็นอย่างนี้ไปเสีย มันชอบอย่างนี้ให้ทำอย่างนี้ไปเสีย หาที่จะเป็นสาระแก่นสารไม่ได้เลย และเป็นไปๆ ต่อไปก็จะไม่มีอะไรเหลือละนะ

ผู้ปฏิบัติทางจงกรมก็จะไม่มี ต่อไปจะไม่มีทางจงกรม ไม่มีสถานที่ทำงานสังหารกิเลสของพระปฏิบัตินะ มันจะมีแต่สถานที่กิเลสสังหารธรรมสังหารตัวของผู้ปฏิบัติให้ล่มจมฉิบหายไปด้วยแบบไม่เอาไหนนั่นละพูดง่ายๆ นี่จะทำยังไงพวกเรา แล้วเวลามาก็มามากมายอย่างนี้ ก็เคยประกาศลั่นกันอยู่ นี่มันเท่าไรแล้ว ตั้ง ๕๐ กว่ามันไม่ใช่ข้องไม่ใช่อึ่ง พอที่จะมาบรรจุเป็นปลากระป๋องอยู่ในกระป๋อง ก็ควรขยับขยายกันซิ จะให้พูดอะไรมากมายนักหนา มากแล้วเป็นยังไง มันเหลวๆ ไหลๆ อย่างนี้มันน่าดูไหมล่ะ ดูซิเป็นยังไง

การอบรมสั่งสอนก็สั่งสอนเต็มภูมิ ไม่มีอะไรที่เหลืออยู่แล้วในการสั่งสอนหมู่เพื่อน หากจะยึดไปเป็นข้อปฏิบัติกำจัดสิ่งที่เป็นภัยแก่ตัวเอง เราก็ไม่สงสัยว่าอุบายที่นำไปนั้นผิดไป เพราะการสอนไม่ได้สงสัยว่าได้สอนผิดไปจากหลักธรรมและจากหลักผู้ปฏิบัติทั้งหลายที่ได้ปฏิบัติและรู้เห็นมา มันควรจะได้แล้วนี่

นี่ยิ่งหนาแน่นขึ้นทุกวันๆ แล้วสิ่งใดที่มันแสลงหูแสลงตามันเป็นอยู่เสมอมีอยู่เสมอ อันนี้ซิทำให้วิตกวิจารเกี่ยวกับเรื่องหมู่เพื่อน ของไม่ละเอียดเลย ของหยาบๆ ก็ได้พูดได้ว่ากันอยู่ เพราะจิตไม่จดจ่อจิตไม่จริงไม่จัง ฟังก็ฟังแบบผิวๆ เผินๆ สักแต่ว่าฟัง เวลาปฏิบัติมันก็เป็นไปตามนิสัยที่เหลวๆ ไหลๆ นั้นแหละ ให้เห็นความเหลวๆ ไหลๆ แสดงออก ไปทำอะไรมันก็เห็นความเหลวไหลของการทำอยู่โดยดีปิดไม่อยู่ ทำให้เห็นอยู่อย่างนั้นแหละ อย่างที่พูดเมื่อ ๒-๓ วันมานี้ เราพูดทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเหตุด้วยผลด้วยความจงใจ เกี่ยวกับเรื่องความเป็นอาจารย์สอนหมู่เพื่อนนั่นเอง จึงพูดตรงไหนจับไว้ตรงนั้นๆ เพื่อเอาความสัตย์ความจริงกับหมู่กับเพื่อนว่าเป็นยังไง ผู้มาศึกษาอบรมมาด้วยเลื่อนๆ ลอยๆ ดังที่เป็นอยู่ที่นี้ประกาศอยู่เวลานี้หรือมายังไง มันเห็นแล้วนะนี่ มันรู้แล้วนี่เป็นยังไง มันไม่มีอะไรจริงๆ จังๆ เลยสักนิดเดียว มีแต่ความเหลวๆ ไหลๆ

คำพูดของครูบาอาจารย์ที่เรามาเพื่อการศึกษาอบรม น่าจะเป็นเหตุเป็นผลเป็นที่สะดุดใจ แต่นี่ไม่นะ ถ้าสะดุดใจมันทำไมจึงจะจับผิดไป นี่แสดงว่าความไม่สังเกตไม่พินิจพิจารณา ไม่เจาะจง จิตกับสติไม่อยู่ด้วยกันเลย มันเหลวไหลอย่างนี้จะว่าไง นี่ยกขึ้นมารายหนึ่ง แล้วเป็นยังไง ในวัดนี้มีกี่องค์แล้วเป็นยังไงบ้าง ได้พากันคิดหรือเปล่าล่ะ นี่เป็นเรื่องของกิเลสหรือเรื่องของธรรม เรื่องของสติของปัญญาหรือเรื่องของกิเลสเรื่องเหลวๆ ไหลๆ ที่เคยเป็นมาแล้วนั้น มันน่าคิดอยู่มากนะ จึงทำให้อดคิดไม่ได้นะนี่

ผู้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน เป็นผู้น้อยเราก็เคยเป็น ไม่ใช่มาเป็นผู้ใหญ่เอาเสียทีเดียวนี่ เป็นผู้น้อยก็เคยเป็น ครูบาอาจารย์พูดอะไรนี้มันเป็นยังไง จึงมาเทียบกันเวลานี้น่ะ ถ้าหากว่าเราไม่เคยเป็นผู้น้อย เราไม่เคยศึกษากับครูบาอาจารย์มาก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง นี้เราก็เคยศึกษามา ท่านพูดในแง่ใดอันใด ควรจะเป็นคติตัวอย่างอะไรได้บ้างหรือคำพูดที่พูดเหล่านี้ไม่มีสาระอะไรเลยเหรอกับหมู่กับเพื่อน มันถึงไม่เป็นที่ให้สนใจพอที่จะยึดไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นสารคุณแก่ตนบ้าง มันเป็นอะไร

นี่กุดเข้ามาด้วนเข้ามานะเวลานี้พระกรรมฐาน โห ทุเรศแล้วนะ ในวัดหนึ่งๆ จะไม่มีทางจงกรมนะ มีแต่การก่อการสร้างยุ่งไปหมด อันนี้เป็นเรื่องของโลกเขา เรื่องการก่อการสร้างอันนี้ไม่ใช่เรื่องของธรรม เรื่องของธรรมดูซิในตำรับตำรา สำหรับพระเราไปสร้างอะไรหาอะไร อยู่ที่ไหนมีตำรับตำราบอกไว้อย่างชัดเจน มีแต่เรื่องเดินจงกรมนั่ง

สมาธิภาวนา อยู่ป่านั้นเขาลูกนี้มีแต่อย่างนั้นทั้งนั้นละ มันตำตากันอยู่นี่จะว่าไง เอาอุตริมาพูดได้ยังไง ก็มันตำตาอยู่นี่ เห็นอยู่ในตำรับตำรารู้อยู่นี่ เอาสิ่งที่รู้ที่เห็นที่ได้เรียนมานี้มาพูดให้หมู่เพื่อนฟัง โกหกไปตรงไหน ตำรับตำรามีอยู่นี่ การก่อการสร้างเอาเป็นคู่แข่งของศาสนธรรมมีที่ตรงไหน ไม่เห็นมี

ท่านแสดงไว้บ้างก็มีที่นางวิสาขาสร้างวิหารหรือสร้างศาลาใหญ่ ที่ว่าใหญ่นั่นใหญ่ขนาดไหนไม่รู้ละ ให้พระโมคคัลลาน์เป็นผู้บัญชางาน เป็นผู้ดูแลในงานนั้น ทีนี้พระโมคคัลลาน์ท่านก็เป็นพระอรหันต์ นั่นฟังซิ นอกนั้นยังไม่เห็นมีที่ไหน เห็นแต่อยู่ในเขานั้นในป่านี้ เดินจงกรมนั่งสมาธินี้ เป็นยังงั้นละ ไม่เห็นเอาอะไรมาแข่งตลาดเขามาแข่งโลกเขา สร้างนั้นสร้างนี้ยุ่งไปหมด เวลานี้พระเรามีแต่อย่างนั้นนะ อยู่เฉยๆ ไม่ได้ต้องไปหาเกาในที่ไม่คัน ทำนั้นป๊อกๆ แป๊กๆ ในวัดนี้อย่ามายุ่งนะถ้าไม่อยากอยู่ให้หนีไล่หนีเลย อย่าเอามายุ่งเอามาเกี่ยวข้อง อย่ามาเป็นข้าศึกกัน

เราไม่ได้เห็นสิ่งเหล่านี้วิเศษวิโสอะไร ไม้มันวิเศษอะไร ไม้ อิฐ ปูน หิน ทราย มันวิเศษวิโสอะไร มันเกลื่อนแผ่นดินอยู่นี่ วิเศษวิโสอะไร ธรรมต่างหากที่วิเศษ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ไม่ได้ตรัสรู้หินทรายปูนว่าเป็นของวิเศษ ไม่ได้ยกขึ้นว่าหินปูนทราย **สรณ์ คจฺฉามิ** นี่นะ แล้วทำไมเราถึงได้นับถือเอานักหนา ถึงสนใจเอานักหนา มันดิ้นบ้าเอานักหนานี่ ไปที่ไหนมีแต่ยุ่งไปหมด กวนบ้านกวนเมืองยุ่งเหยิงวุ่นวาย มองเห็นหน้าญาติหน้าโยมไม่ได้ คอยแต่จะเอาห้าเอาสิบกับเขา กวนบ้านกวนเมืองมันเป็นยังไงยังงั้นนี่ละถ้ามันดิ้นแล้วเป็นอย่างนั้นนะ

หาความสงบซิ ทำยังไงจิตตัวไหนมันดิ้นอยู่เดี๋ยวนี้น่ะ ถ้าไม่ใช่จิตจะอันไหน คนตายแล้วมันดิ้นที่ไหน จิตตัวนี้ละตัวมันดิ้น ดูตัวมันดิ้นนั้นซิ มันจะดิ้นไปไหนตั้งหน้าตั้งตาดูมัน ตั้งหน้าตั้งตาพิจารณา ตั้งหน้าตั้งตาฆ่ามันอยู่ตลอดเวลามันจะไปไหนกิเลส กิเลสเป็นของที่ฆ่าได้ทำลายได้ ไม่อย่างนั้นพระพุทธเจ้าไม่สอนให้ทำลายกิเลสให้ฆ่ากิเลส นี้มันไม่สนใจนี่ ว่าทำแก้รำคาญๆ มันแก้รำคาญอะไรมันเพิ่มรำคาญอันนี้ อยู่ที่ไหนมีแต่เรื่องการก่อการสร้าง ทำนั้นทำนี้ปุ๊กๆ ปิ๊กๆ อยู่ไม่หยุดไม่ถอย เป็นบ้าไปหมดนี่จะทำยังไง เราพูดจริงๆ เราไม่เห็นสาระอะไรกับสิ่งเหล่านี้เลย ขอให้จิตมันสง่าผ่าเผยอยู่ในหัวใจเจ้าของเถิด ถ้าพูดถึงเรื่องสมาธิก็สงบแน่ว เอา ถ้าพูดถึงเรื่องสมาธิขั้นใดได้ทรงไว้ ๆ ซี จะเป็นยังไง มันต่างกันไหมกับอิฐปูนหินทรายนี่น่ะ สมาธิความสงบใจมันต่างกันไหมกับอิฐกับปูนกับหินกับทรายเหล่านี้

ปัญญาเป็นยังไงต่างกันไหมกับสิ่งเหล่านี้ ตลอดถึงวิมุตติหลุดพ้นที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้อย่างแท้จริงนี้ ต่างกันไหมกับสิ่งเหล่านี้ พระพุทธเจ้าเลิศด้วยอันใด สาวกเลิศด้วยอันใด ธรรมที่ว่าธรรม ๆ มันอิฐปูนหินทรายนี้เหรอธรรม กราบอันนี้เหรอ สั่ง

ให้โลกกราบอันนี้เหรอ **ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ** คือหินคือทราย ให้กราบตรงนี้เหรอ มันทำไมถึงดิ้นเอานักหนาพระเรานี่น่ะ แล้วนับวันไปแล้วนะเวลานี้ ใครอยู่ที่ไหนยุ่งแต่เรื่องการก่อการสร้าง ไม่ได้สนใจกับเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาที่จะฆ่ากิเลสตัวมันคึกมันคะนอง ตัวมันดิ้นรนเป็นหมาขี้เรื้อนอยู่ภายในหัวใจนั้นบ้างเลย แล้วจะทำยังไงนี่

มันจะหมดแล้วนะศาสนา มีแต่ในคัมภีร์มีแต่ในตู้ในหีบเฉย ๆ ในหัวใจของพระของเณรผู้ปฏิบัติเรามันไม่มีแล้วนะเวลานี้ มันมีแต่ความดิ้นบ้าอยู่นั่นน่ะ พิจารณาซิเดี๋ยวนี้ได้ฟังกันแล้วยังล่ะที่พูดเหล่านี้ หรือยังจะว่าพูดเล่นหรือนี่ มันวิเศษวิโสอะไรอย่างนี้ ความสนใจอยู่ในจุดใดเวลานี้ อยู่ในปูนในอิฐในหินในทรายในไม้ในต่ออะไรไปอย่างนั้นเหรอ ไม่ได้อยู่ในอรรถในธรรมเหรอ ไม่ได้อยู่กับศีล ไม่ได้อยู่กับสมาธิ ไม่อยู่กับปัญญา ไม่อยู่กับการฆ่ากิเลสตัวมันเป็นภัยนั้นเหรอ มันเป็นยังไงถึงได้ดิ้นเอานักหนา โห สลดสังเวชแล้วนะนี่นะจะว่าไง

ว่ายังไงก็แบบเก่า ๆ ถ้ามันไม่เป็นท่าแล้วให้ไปกันเสียให้หมด เราอยู่คนเดียวเราอยู่ได้นะ ทำไมจะอยู่ไม่ได้ เอ้าลองดูซิ หมู่เพื่อนไปผมจะอยู่ได้ไหม ถ้าพูดแล้วไม่ฟังเสียงกันอย่างนี้อยู่ทำไม พูดกันทำไมให้หมดลมปากไปเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรอยู่คนเดียวไม่ได้พูดมันแสนสบายนี่นะ เราจะหวังเอาอะไร เอ้า ลองดูซี หมู่เพื่อนไปแล้วเราจะเป็นยังไง เราจะมีที่พึ่งไหม เราจะอยู่ได้ไหม พิจารณาซิ อยู่ด้วยกันมันไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย มีแต่เรื่องยุ่งเรื่องเหยิงเรื่องนั้นเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา ไม่มองดูหัวใจเจ้าของบ้างเลย

สอนเท่าไรมันก็ไม่สนใจ แล้วออกจากนี้ก็แสดงลวดลายเท่านั้นแหละ พอไปจะไปเริ่มสร้าง ไปอยู่ที่ไหนเอาละนะ ขึ้นหอปราสาทราชมณเฑียรไปแล้วนะ แข่งบ้านแข่งเมืองเขา นั่นเป็นนักแข่งไปแล้ว แล้วกวนบ้านกวนเมืองไปในขณะเดียวกันด้วย แหมมันน่าทุเรศนะ ไม่ได้เห็นคุณค่าของธรรมที่ท่านสอนไว้เพื่อความเลิศโลกเลิศในหัวใจนี้บ้างเลยจะทำยังไง เอ้าลองดูซิ เพียงสมาธิเฉย ๆ ก็พอ พออยู่พอกินพอเป็นพอไป สงบสบายไม่ดิ้นไม่รนเลย เคยเป็นมาแล้วนี่นะไม่ใช่พูดเฉย ๆ เราไม่ได้อวดใคร เป็นมาแล้ว

เอ้า จะให้เป็นสมาธิสักกี่ชั่วโมงก็ได้ แน่วอยู่นั้น ไม่มีอากัปกิริยาของจิตที่จะคิดปรุงไปในเรื่องอะไรเลย นั่นละสมาธิที่แนบแน่นที่สุด มีเหลือแต่ความรู้ที่ดิ่งอยู่เท่านั้นไม่มีอะไรอาการใดที่จะยิบ ๆ แย็บ ๆ มา แม้แบบอย่างแสงหิ่งห้อยก็ไม่มี นั่นละถึงเรียกว่าสมาธิที่แนบเนียนที่สุด จากนั้นมาก็เอาให้ลงให้เต็มที่ ร่างกายนี้หายเงียบไปหมดเลย นั่นฟังซิไม่ได้มาอวดนะ นี่เป็นแล้ว

ผมอวดหมู่เพื่อนยังไง ผมสอนหมู่เพื่อนเพื่ออรรถเพื่อธรรมแท้ ๆ ทุ่มลงหมดทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อหมู่เพื่อเพื่อน อวดหาอะไร นี่ก็พูดแล้ว เป็นยังไงเพียงเท่านี้ก็พออยู่

พอกินแล้ว เพราะฉะนั้นถึงได้ติด ติดสมาธิไม่อยากออกมันแสนสบาย อยู่นั้นไม่ยุ่งอะไรเลย สุดท้ายก็ถึงกับว่าความรู้ที่ดิ่งอยู่อันเดียวนี้ไม่มีอะไรเจือปนเลย เหลือความรู้อันเดียวเท่านี้ นี้ละคือจะเป็นนิพพาน อันนี้เอง ๆ มันก็ยิ่งติดแน่นเข้าไปซิ จนพ่อแม่ครูจารย์สับเขก ไล่ขนาบ ออกจากนั้นมันถึงได้ออก เราไม่ได้ลืมสิ่งเหล่านี้ เพราะอันนี้ว่าดีแต่ความจริงมันไม่ได้ดี เมื่อมีธรรมขั้นสูงกว่านี้เข้ามาเปรียบเทียบหรือมาเป็นคู่แข่งกันแล้วจึงได้ออกไป ออกไป พอก้าวเข้าไปถึงขั้นปัญญาแล้ว เอาละนะที่นี่นะ มันก็ย้อน มันไม่พอดีอย่างว่าน่ะ โอ๊ย สมาธินี้นอนตายอยู่เฉย ๆ ไม่เห็นได้เรื่องได้ราวอะไร ปัญญาต่างหากทำให้เกิดความเฉลียวฉลาดรอบตัว กิเลสกับจิตก็เบาลง ๆ แสงสว่างกระจ่างแจ้งที่เกิดขึ้นจากทางด้านปัญญานี้ ผิดกับทางด้านสมาธิเป็นไหน ๆ

นั่นที่นี่มันต่างกันไหม พิจารณาเอาซิ มันต่างกับอิฐกับปูนกับหินกับทรายนี้ไหม พิจารณาซิ อันนี้ใคร ๆ เขาก็ทำได้ โลกเขาก็ทำได้ มันวิเศษวิโสอะไร เขามากราบพระเณรเหล่านี้ เขาไม่ได้มากราบเพราะพระเณรมีปูนมีอิฐมีทรายมัดติดคอแบกอยู่บนบ่านะ เขามากราบด้วยความเป็นผู้ว่าเคร่งครัดในศีลในสมาธิในปัญญา ในวิมุตติหลุดพ้นในธรรมทั้งหลายต่างหากนี่นะ เขาไม่ได้มากราบเพื่อเอาอิฐปูนหินทรายที่มัดติดคอพระอยู่แล้วทับหัวพระอยู่นี่นะ เรามาสนใจอะไรนักหนา สิ่งอย่างนี้มันวิเศษวิโสอะไร

นี่พูดอย่างเต็มที่แล้วนะนี่นะวันนี้ เพราะพูดมามากต่อมากแล้ว ได้พิจารณาหมดแล้ว เอามาเทียบกันเพียงสมาธิมันก็เป็นคนละโลกแล้ว อิฐปูนหินทรายนี้เทียบกับความสงบ ผลของสมาธิแห่งการบำเพ็ญของตัวเองเพียงเท่านั้น มันก็รู้แล้วว่าเด่นกว่ากันมากขนาดไหน เลิศกว่ากันขนาดไหน ออกจากนั้นก็ก้าวถึงขั้นปัญญา ปัญญาเป็นขั้นที่ฆ่ากิเลสที่นี่ เอ้า กิเลสมีอยู่ชนิดไหน มีอยู่ภายในจิตใจเท่าไร พังลงไป ๆ ด้วยอำนาจของปัญญา ยิ่งดิ้นยิ่งดีดทางด้านปัญญาถึงขนาดที่ว่าไม่รู้จักเวล่ำเวลา เลยเถิดท่านว่า อุทธัจจะ นี่ก็เป็นมาแล้ว มันเพลินขนาดนั้นซี เป็นตายไม่ได้สนใจอะไรเวลาถึงขั้นมันเพลินมันไม่มีรสมีชาติให้เพลิน-เพลินได้ยังไง

เอาจนกระทั่งถึงฟาดมันม้วนเสื่อลงหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว เป็นยังไงที่นี่ ต่างกันไหมกับสามแดนโลกธาตุนี้ เอามาเปลี่ยนกันได้ไหม จิตดวงนั้นกับเอาสามแดนโลกธาตุนี้มอบถวายหมดทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ให้เป็นสมบัติของบุคคลผู้เดียว กับจิตดวงที่บริสุทธิ์นั้น จะเอาอันไหน พิจารณาซิ ให้มันเห็นอย่างนั้นซิ

ธรรมะพระพุทธเจ้าเป็นธรรมะที่สอนอย่างแท้จริง ให้เห็นอย่างชัดจริง ของวิเศษวิเศษจริง ๆ นี่นะ ไม่ได้มาพูดมาเสกมาสรรปั้นยอเฉย ๆ เป็นอยู่ในหัวใจจริง ๆ ใครเป็นก็เป็นเถอะ ถ้าลงได้เป็นแล้วไม่กราบพระพุทธเจ้าไม่มี จะนิพพานไปกี่ปีกี่เดือนมันสำคัญอะไรกับเรื่องนิพพาน ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นเรือนร่างของพุทธะต่างหาก

สลายลงไปได้ทุกกาลสถานที่ทุกเวล่ำเวลา ทุกสัตว์ทุกบุคคลนั่นแหละสิ่งเหล่านี้ แต่ธรรมชาตินั้นเป็นยังไงใครเหมือนไหม เอาลงไปซิ แล้วจะมาหาวิเศษวิโสอะไรกับสิ่งเหล่านี้ พูดแล้วพูดเล่าสอนแล้วสอนเล่า ไม่ได้ฟังเสียงกันเลยทำไง

ทางจงกรมนี้ไปที่ไหนวัดไหนมันจะไม่มีแล้วนะเดี๋ยวนี้ มีแต่พระหากินล่ะซิ ว่าเขานับถือ เขาว่าสายหลวงปู่มั่นเคร่งครัด ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ยิ่งเห่อเป็นบ้ากันแล้วนี่ แล้วไปก็ไปกวนบ้านกวนเมืองทุกสิ่งทุกอย่างลืมเนื้อลืมตัวไปหมด ว่าเราเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น จะเหาะจะบินไปแล้วทั้ง ๆ ที่ไม่มีปีก มันเป็นแล้วนะเดี๋ยวนี้ โห น่าทุเรศจริง ๆ

นี่ละเรื่องของกิเลสอยู่ในหัวใจคนมันทำให้เป็นอย่างนี้ ถ้าธรรมแล้วไม่ตื่นไม่ลืมตัว เขาติก็ตามเขาชมก็ตาม จะนำมาเป็นคติทุกอย่าง มาพินิจพิจารณาทุกอย่าง ความติความชมเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองอย่าง นั่นละจิตเป็นธรรมไม่ลืมตัว แต่นี้ไม่เป็นอย่างนั้นซิ พอเขายกยอบ้างแล้วเป็นบ้าไปเลย นี่เขากำลังยกย่อง เห็นไหมภาคกลางอุตส่าห์พยายามมานี่ ตะกี้นี่ก็ไป เมื่อเร็ว ๆ นี่ ตอนเย็นนี่ อุตส่าห์พยายามมาวัดนั้นวัดนี้ทางภาคอีสาน ภาคอีสานมันเป็นบ้าหรือ จมูกมันยิ่งกว่าหวูดโรงสีแล้วเหรอเวลานี้ พอเขายกยอเข้าเท่านั้นมันเป็นบ้าลืมเนื้อลืมตัวไปหมดแล้วเหรอภาคอีสาน

ท่านอาจารย์มั่นท่านไม่ได้ลืมตัวนี่นะ ลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่นทำไมจึงเป็นอย่างนั้น มันจะเป็นบ้ากันไปหมดแล้วจะว่าไง ท่านไม่ได้สอนให้เป็นบ้านะท่านอาจารย์มั่น นี้ก็เคยอยู่กับท่านมาเต็มสติกำลังความสามารถที่ได้ศึกษากับท่าน ไม่เห็นมีจุดใดแง่ใดแม้นิดหนึ่งที่จะสอนให้พระเป็นบ้านะ แต่นี้มันมาเป็นบ้า มาทะนงตนว่าเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น เห็นเขานับถือบ้าง โห เป็นบ้าอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัวแล้วนะเวลานี้ ภาคอีสานนี่ละจะว่าไง

เราสงสารพวกญาติพวกโยมที่เขามาด้วยความบริสุทธิ์ใจ เห็นว่าชุ่มว่าเย็นก็มาไม่ว่าใครแหละ ไม่ว่าเขาว่าเราเห็นว่าชุ่มว่าเย็นที่ไหนว่าดีที่ไหนก็อยากไป อยากกราบไหว้อยากบูชาเป็นขวัญตาขวัญใจ อยากทำบุญให้ทาน มีอะไรไม่เสียดาย เพราะท่านเหล่านี้เป็นลูกศิษย์ตถาคตพุทธบริษัทเสียดายอะไร อยากได้แต่บุญเท่านั้นละ ทีนี้อย่าให้เขาเสียน้ำใจซี อย่าให้เขาเสียอกเสียใจซี เขามาให้เขาได้ตักตรงไหนก็ให้มีแต่น้ำสะอาดซี ลงบึงใดบ่อใดวัดใดพระเณรองค์ใด ให้มีแต่น้ำสะอาด ๆ ให้อาบดื่มใช้สอยเต็มหัวใจกลับไปบ้าน รื่นเริงบันเทิงนั้นบ้างซี

นี่ไปที่ตรงไหนมีแต่ขี้หมูราขี้หมาแห้งเต็มไปหมด ทั้งบึงทั้งบ่อทั้งที่ตรงไหน ไม่ว่าพระว่าเณร องค์ไหนมีแต่บึงแต่บ่อที่เต็มไปด้วยขี้หมูราขี้หมาแห้ง เป็นยังไงพิจารณา

ซิ ไม่อายโลกเขาบ้างเหรอเรา ว่าลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ๆ นี้อายนะนี่ โห น่าทุเรศ เราอดคิดไม่ได้เรื่องเหล่านี้น่ะ ความลืมตัวนั่นเอง

เรื่องหลวงปู่มั่นยกให้ ผู้ท่านปฏิบัติดียกให้ ผู้ที่เป็นแบบดินเหนียวติดหัวแล้วว่าตัวมีหงอนน่ะซี เวลานี้มันมากมันลืมเนื้อลืมตัว เราจึงไม่ได้ยกยอไปหมด สิ่งที่น่าติเห็นอยู่นี่ได้ยินอยู่นี่ จะไม่ให้ติได้ยังไง หูมีตามีที่เคยใช้มาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งถึงบัดนี้มันปลอมที่ตรงไหน หูนี้ได้ยินว่าเป็นยังไง ภาษาเดียวกันทำไมจะไม่รู้เรื่องกัน ตาเห็นอยู่นี่ทำไมจะไม่รู้ผิดรู้ถูก มันน่าติก็ต้องติ มันน่าชมก็ต้องชมซิ เดี๋ยวนี้กรรมฐานของเราทางภาคอีสานนี่มันจะขายขี้หน้าพ่อแม่ครูบาอาจารย์ละนะ เอาครูบาอาจารย์ไปขายกินแล้วนะ ทุเรศจะตายไปนี่

ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติซิ กิเลสเป็นคุณต่อใครเมื่อไร พระพุทธเจ้าองค์ใดก็ตามตรัสมาอย่างนั้น พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้ท่านสอนที่ตรงไหนว่ากิเลสมีคุณต่อเรานะ มันเหยียบย่ำทำลายหมด อย่างที่พูดอยู่เวลานี้ก็คือพูดเรื่องกิเลสนั่นเอง มันลืมเนื้อลืมตัวเป็นอะไรถ้าไม่ใช่กิเลส ถ้าเป็นธรรมแล้วไม่ลืม รู้เนื้อรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา ใครเคารพนับถือก็พลอยยินดีไปกับเขา แต่เราไม่ลืมตัวของเรา นั่นจึงเป็นอรรถเป็นธรรม ผู้ปฏิบัติพากันจำให้ดีนะ

เราเบื่อแล้วนะเวลานี้ เอือมระอาแล้วกับหมู่กับเพื่อน สอนมาเท่าไร เกือบ ๔๐ ปีแล้ว ตั้งแต่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นมรณภาพไป เกาะพื้นตั้งแต่บัดนั้นเลยจนกระทั่งบัดนี้จำเป็นก็ต้องได้แนะนำสั่งสอนอยู่อย่างนี้จะว่าไง แล้วผลที่ได้สั่งสอนมานั้นเป็นยังไงบ้าง มันเห็นแต่ความเหลว ๆ ไหล ๆ เห็นแต่ผลลบ เหลว ๆ ไหล ๆ ไปตลอดเวลาจะไม่ให้พูดได้ยังไง ยังดีนะที่อยู่กับหมู่กับเพื่อนนี่ ยังพูดกันอยู่เดี๋ยวนี้ หนีไปไหนมันก็หนีไปได้นี่ คนไม่ตายทำไมไปไม่ได้วะ เมื่อสุดวิสัยแล้วก็จะสอนอะไรกันนักหนา

เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

หลักของผู้ปฏิบัติ

พุทธศาสนานี้รู้สึกว่าละเอียดอ่อนมากที่สุดเลย ปฏิบัติไปเท่าไรยิ่งเห็นความละเอียดลึกซึ้ง ถ้าพูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ปฏิบัติไปเท่าไรรู้เท่าไร ก็เหมือนเราท่องเที่ยวในอากาศ หาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้ นั่นละศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นความละเอียดสุดซึ้ง หาความยุติแห่งความละเอียดไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า โลกุตรธรรม คือเหนือโลก เหนือทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะคำว่าโลกก็หมายถึงสมมุติทั้งมวลนั่นแล

ธรรมที่ว่าเหนือโลกเหนือสมมุตินี้ เหนือจริง ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดยุติ ผู้มาตรัสรู้ก็ต้องเป็นผู้มีความสามารถในธรรมทั้งหลายที่จะรู้จะเห็นได้ จึงรู้ได้เห็นได้ ไม่ใช่ตาสีตาสาก็มารู้ได้เห็นได้ และเครื่องยืนยันของพระพุทธศาสนานี้และเครื่องยืนยันของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ ตลอดถึงพระอรหันต์ที่เป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าทุก ๆ องค์นั้น ยืนยันกันที่อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้เป็นเครื่องยืนยันในความหลุดพ้นของพระพุทธเจ้าและพระสาวกทุก ๆ พระองค์และองค์ จะต้องหลุดพ้นกันที่ตรงนี้

เพราะฉะนั้น อริยสัจ ๔ จึงเป็นเครื่องยืนยันกลั่นกรองจิตของพระพุทธเจ้าและพระสาวกทุกพระองค์ให้บริสุทธิ์สุดส่วน อริยสัจนี้จึงไม่มีกาลสถานที่หรือเรียกว่า **อกาลิโก** ทนต่อการพิสูจน์ได้ตลอดมาและตลอดไป เป็นเครื่องยืนยันอยู่ตลอดเวลา ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรคิดถึงอดีตอนาคต เช่น ศาสนาล่วงมาเป็นเวลานานแล้วและเรียวแหลมไปแล้ว อะไรอริยสัจเรียวแหลมที่ตรงไหน นี่เราไม่คิดมาเป็นข้อเทียบเคียงกัน และต่อไปนี้ศาสนาก็ยิ่งจะเรียวแหลมไปเป็นลำดับลำดา นั่นหมายถึงอนาคต ทั้งที่อดีตผ่านมาแล้วก็เป็นเครื่องตัดทอนกำลังแห่งความอุตส่าห์พยายาม และความเชื่อถือซึ่งเป็นจุดสำคัญของเราให้ด้อยลงเป็นลำดับ ๆ และเรื่องอนาคตที่ว่าเรียวแหลมไปโดยลำดับลำดา นี้ก็เป็นเครื่องตัดทอนเข้ามาสู่ความจนตรอกจนมุม จนหาที่ก้าวเดินไม่ได้ สุดท้ายก็ไม่พ้นที่กิเลสจะเอาขึ้นเขียงสับยำแหลก ถ้าพูดเป็นอาหารก็เรียกว่าเป็นลาบไปเลยไม่ได้ นี่ละไม่พ้นที่จะเป็นชิ้นเนื้อให้กิเลสสับยำแหลกเป็นจุณวิจุณไปจนได้

สิ่งที่กล่าวมานี้เราทั้งหลายไม่เคยคำนึง เพราะไม่เคยคิดว่ามันเป็นอุบายของอันใด เราจะคิดแต่เพียงว่าเป็นความคิดของเรา คิดมาอย่างนี้แล้วคิดไปอย่างนั้น เราหาได้ทราบไม่ว่าฉากหนึ่งหรือเครื่องหนุนจะให้คิดและให้พูดออกมาอย่างนี้ ให้คิดและให้พูดออกไปอย่างนั้น ทั้งอดีตทั้งอนาคตนั้น เป็นเครื่องจักรเครื่องยนต์ของสมุทัยตัวสำคัญหมุนติ้วอยู่ภายในจิตใจ ให้คิดให้พูดอย่างนั้น สุดท้ายก็ตัดทอนเข้ามาให้หาทางก้าวเดินไม่ได้ นี่ที่ว่าปิดทางก้าวเดินก็คือเรื่องของสมุทัย นี่ละอริยสัจอันหนึ่ง

สิ่งนี้เมื่อมีกำลังมากอยู่ในหัวใจดวงใด ครองอยู่ในหัวใจดวงใด จะไม่ทำใจดวงนั้นให้มีช่องว่างพอจะคิดอรรถคิดธรรม คิดหาทางออกพ้นอำนาจหรือวิสัยของมันไปได้เลย ท่านจึงกล่าวว่าผู้หนาแน่น เช่น ปทปรมะ นี่หมายถึงผู้หนาแน่นอย่างนี้เอง ไม่เชื่อทั้งบุญทั้งบาปทั้งนรกสวรรค์นิพพาน ทั้ง ๆ ที่ธรรมเหล่านี้ปราชญ์ทั้งหลายท่านครองมากี่กัปกี่กัลป์นับไม่ถ้วน และยังจะครองธรรมเหล่านี้ด้วยความรู้แจ้งเห็นจริงและรับทราบในพระทัยไปโดยลำดับ นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าที่ผ่านมาทางอดีต และจะเป็นไปในอนาคต จะพ้นจากที่จะทรงรู้ทรงเห็นทรงธรรมเหล่านี้ไปไม่ได้ คือไม่พ้นที่จะรู้จะเห็นจะทรงธรรมเหล่านี้ในพระทัยไปไม่ได้ ว่างั้นเลย

นี่ละธรรมกับโลกหรือว่าสมุทัยกับมรรค มีเป็นคู่เคียงเป็นคู่ปรับกันมา เช่นเดียวกับโรคและยาและหมอ ในเวลาหรือในสมัยที่มีแต่โรคล้วน ๆ เต็มหัวใจเต็มร่างกายของโลกของสัตว์ ไม่มียา สัตว์ก็ได้รับความทุกข์ความทรมานมากหาทางออกไม่ได้ ด้วยยาขนานใดหมอคนใด ใครเป็นแล้วก็มีแต่คอยจะจมลงไป ๆ คอยลมหายใจที่จะดับจะสุดจะสิ้นไปเท่านั้น สมัยเช่นนี้เป็นสมัยที่คนไข้ได้รับความทุกข์มาก และไม่มีหวังเป็นจำนวนมาก ถึงกับไม่มีหวังเลย เพราะไม่มียาไม่มีหมอ

โรคกิเลสซึ่งแสดงอาการกำเริบ เมื่อห่างเหินจากธรรมจากหมอ และไม่มียาคือธรรมและหมอด้วยแล้ว ก็ย่อมเป็นโรคที่มีอำนาจใหญ่ที่สุดที่จะแผลงฤทธิ์ขึ้นมาภายในจิตใจของสัตว์โลกแต่ละราย ๆ ให้แสดงอาการหรือลวดลายแห่งความฉิบหายฆ่าตัวหรือทำลายตัวโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ถ้าเป็นโรคร่างกายก็เรียกว่า กินแต่ของแสลง ทานแต่ของแสลง หยูกยาหมอไม่สนใจ นี่จิตก็มีแต่ทางที่จะคิดในสิ่งที่ปิดตันตัวเองให้ก้าวเดินออกไม่ได้ และเป็นทางโล่งลงในทางความล่มจมโดยถ่ายเดียว ก้าวก็ก้าวลงทางล่มจมฉิบหายแก่ตัวเองโดยถ่ายเดียว ด้วยความคิดความปรุง ด้วยอาการขวนขวายทุกกิริยาที่แสดงออกภายในจิตใจและร่างกายของตน

นี่เป็นวาระของจิตที่มีสมุทัยแน่นอยู่ภายในจิตใจ แผลงฤทธิ์ให้สัตว์ทั้งหลายได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน กาลเช่นนี้เวลาเช่นนี้จะมีอยู่ในจิตดวงใดก็ตาม เราวาดภาพเอาก็ได้ว่า ความทุกข์นั้นเราเคยผ่านมาด้วยกันทุกคน ทำไมจะวาดภาพความทุกข์ที่หายาแก้หาธรรมแก้ หาครูหาอาจารย์หาศาสดามาแก้มาถอดมาถอนไม่ได้ แน่ะ ทำไมเราจะคาดไม่ถูก เรื่องความทุกข์ความทรมานถึงขั้นมหันตทุกข์ต้องเป็นไปจากอำนาจของกิเลสที่มีความรุนแรง กดขี่บังคับสัตว์ทั้งหลายให้ล่มจมลงไปถึงขนาดที่ว่า ถ้าหากเป็นคู่เคียงกันกับพระนิพพานได้แล้ว เป็นคู่แข่งกันแล้วก็เรียกว่า ไม่มีทางได้เกิดเลย แต่นี้เกิดวันยังค่ำก็คือเรื่องของกิเลสฝังอยู่ภายในหัวใจสัตว์ ไม่มีการเกิดไม่มีการตายทุกข์ก็หายไปนั้นเป็นเรื่องของศาสนธรรมคู่ปรับกันกับกิเลส เมื่อสังหารกิเลสสิ้นไปจาก

หัวใจแล้ว จิตย่อมหมดทางเกิดตาย และหมดเรื่องความทุกข์ทั้งหลาย ไม่มีอีกเลย ตลอดอนันตกาล นี่เป็นคู่เคียงกัน

สัตว์โลกผู้ที่ถูกอำนาจของสมุทัยบีบบังคับ ย่อมจะทำความชั่วได้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยไม่มีที่จะเลือก ไม่มีโอกาสจะเลือก ไม่มีความรู้ความสามารถจะเลือกได้ เพราะความรู้ของเราไม่มี มีแต่ธรรมชาติที่มันเหนือเรา เป็นธรรมชาติที่ผลักดันและกดขี่บังคับให้ก้าวให้เดินให้ทำ ให้คิดให้สร้างในสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายโดยถ่ายเดียวเท่านั้น เราจึงไม่มีโอกาสที่จะปลีกตัวหรือหลบหลีกจากสิ่งเหล่านี้ไปได้

ก็นี่เรามาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาเอกไม่มีอะไรเสมอแล้วในโลกนี้ และได้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติอรรถธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอยู่อย่างเต็มหัวใจ และเป็นโอกาสที่เหมาะสมที่สุด ไม่มีโอกาสใดที่จะเสมอเหมือนโอกาสของนักบวชและผู้ปฏิบัติของเรา เหล่านี้ได้อยู่ในเงื้อมมือเราแล้วทั้งนั้น แต่การที่จะสละหรือการที่จะก้าวเดินตามเครื่องหมายตามโอกาสที่อำนวยอยู่แล้วนี้ มันขึ้นอยู่กับเราแต่ละท่านๆ จึงไม่ควรนอนใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อกำจัดสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ให้เหือดแห้งหรือหมดสิ้นไปจากใจ ทุกข์อันเป็นเงาเทียมตัวหรือตามตัวนั้น ก็จะได้ห่างเหินหรือจืดจางว่างเปล่าหมดไปจากจิตใจของเรา เพราะอำนาจแห่งข้อปฏิบัติอรรถธรรมซักฟอกจิตใจให้มีความสะอาดสว่างกระจ่างแจ้ง เห็นบาปเห็นบุญเห็นสิ่งมัวหมองคือสมุทัยไปโดยลำดับนับตั้งแต่ขั้นหยาบๆ จนถึงขั้นละเอียดและละเอียดสุด ด้วยอำนาจของปัญญาธรรม หรือจะเรียกว่าญาณวิถีที่สำคัญอันละเอียดยิ่งกว่านี้เข้าไปอีกก็ไม่ผิด

สิ่งเหล่านี้พร้อมอยู่แล้วในหัวใจของแต่ละดวงๆ เฉพาะให้เห็นอย่างชัดๆ ก็คือเราๆ ท่านๆ ที่นั่งฟังการอบรมอยู่เวลานี้ พร้อมแล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่จะก้าวเดินตามอรรถธรรม อันเป็นทางเบิกกว้างออกเพื่อความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น อย่างเต็มสติกำลังความสามารถของเรา ไม่ควรจะนอนใจ อันความทุกข์ความทรมานนี้ เราไม่สามารถที่จะคิดย้อนหลังไปได้ถึงภพชาติ ที่เคยเป็นมาแล้วกี่ภพกี่ชาติกี่ปีกี่เดือนกี่กัปกี่กัลป์ แต่เรายังพอสามารถคิดย้อนหลังไปได้ในชาติแห่งความเป็นมนุษย์ อันเป็นชาติที่สูงกว่าบรรดาสัตว์ทั้งหลายนี้ว่า มีความทุกข์มากน้อยเพียงไร และสิ่งที่เราได้เคยผ่านมาทางตาหูจมูกลิ้นกายใจนี้ มีความวิเศษวิโสเลิศเลออย่างไรบ้าง พอที่จะให้เราได้มีความติดพัน ให้เกิดความทุกข์ผันจิตใจของเราอยู่ไม่หยุดไม่ถอย เช่นเดียวกับความไม่อิ่มพอในเชื้ออันที่ทำให้เกิดทุกข์ สิ่งที่ดีเลิศกว่านี้มีอะไรบ้างที่พอจะให้เรามีความติดพันในสิ่งเหล่านั้นไม่จืดจาง

เพียงเท่านี้ก็เป็นสิ่งที่เราจะเอามาเทียบเคียงกับภาคปฏิบัติธรรมะ ที่ท่านประกาศอย่างโจ่งแจ้งมาโดยลำดับลำดา ว่าเป็นของประเสริฐเลิศเลอมาแต่กาลไหนๆ

อยู่แล้ว พอให้ได้เหตุได้ผลระหว่างกิเลสกับธรรม ว่ามีคุณค่าหนักเบาต่างกันอย่างไรบ้าง แล้วพยายามประกอบความพากเพียรอย่างไม่ลดละ และควรใช้ความพินิจพิจารณาในอากัปกิริยาแห่งการเคลื่อนไหวของตน เป็นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ไม่เช่นนั้นจะไม่มองเห็นอากัปกิริยาของกิเลสที่แสดงออกมา จะด้วยการบีบบังคับด้วยวิธีการใดก็ตามในหัวใจของเราได้เลย ถ้าไม่ใช้ความพินิจพิจารณาแม้กิเลสหยาบๆ เราก็จะทราบไม่ได้ ส่วนมากมักจะเห็นว่าไม่สำคัญ อันนี้เป็นสิ่งที่จะให้เรานอนใจนอนจม นี่เราก็ไม่ทราบว่าเป็นอะไรมันถึงเห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่สำคัญ จะสำคัญแต่พระนิพพานคือความหลุดพ้นอย่างเดียว การประกอบตนเพื่อก้าวเดินไม่ให้ปลีกออกนอกลู่นอกทาง เพื่อธรรมอันสูงส่งโดยลำดับ จนกระทั่งถึงพระนิพพานนั้น ไม่เป็นเรื่องสำคัญอะไรบ้างเหรอนี่มันน่าคิด

ข้อวัตรปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ทุกแง่ทุกมุม ดังครูบาอาจารย์ทั้งหลายได้นำมาแจง นำมาคลี่คลายเปิดเผยให้เราทั้งหลายทราบนี้ ไม่เป็นแง่แห่งธรรมที่สำคัญๆ อะไรบ้างเหรอ มันถึงได้เกิดความคลาดเคลื่อนอยู่เสมอ เฉพาะพระที่มาอยู่กับผมนี้ก็เห็นอย่างประจักษ์เรื่อยมา ถึงกับได้พูดหรือนำมาเทศน์ให้หมู่เพื่อนฟังอยู่เสมอไม่ใช่พูดครั้งหนึ่งครั้งเดียว นี่ก็เพราะความไม่เห็นความสำคัญในสิ่งทั้งหลายยิ่งกว่ามองเลยเมฆเลยหมอก เรียกว่ามองพระนิพพานนี้ว่าเป็นของสำคัญ แต่พระนิพพานอยู่ที่ใดอาการที่จะก้าวเดินให้ถึงพระนิพพานนั้นก้าวอย่างไรปฏิบัติอย่างไร

ปราชญ์ทั้งหลายท่านประมาทในอากัปกิริยาทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกกับตัวนี้อย่างนั้นเหรอ อากัปกิริยาที่แสดงออกเหล่านี้มีอะไรเป็นหัวหน้า มีอะไรเป็นสิ่งผลักดันให้แสดงออก ในข้อเหล่านี้เราไม่ได้คิดบ้างเหรอ เราจึงไม่ได้จดจ่อเรื่องของสติปัญญากับอากัปกิริยานั้นๆ ของเราและครูอาจารย์ท่านอบรมสั่งสอน ตลอดถึงหมู่เพื่อนที่เป็นอรรถเป็นธรรม แสดงอาการใดออก พอที่จะยึดเป็นคติตัวอย่างได้ก็ไม่ยึดเสีย โดยเห็นว่าไม่สำคัญ หรือนอนใจนอนจมไปเสีย

ครูบาอาจารย์พูดสิ่งใดก็ไม่เข้าถึงใจ พอที่จะยึดเป็นคติเครื่องเตือนใจและพร่ำสอนตนเองเพื่อก้าวเดินสู่สันติสุขโดยลำดับลำดา เพราะเห็นความสำคัญในสิ่งทั้งหลายอันเป็นอุปกรณ์ของการก้าวเดินเพื่อธรรมขั้นสูงต่อไปนั้นน้อยไป นี่ถ้าหากว่าเราคิดอย่างนี้แล้ว ก็เหมือนกับคนที่มุ่งแต่ความเป็นเศรษฐี แต่ความขี้เกียจหมาตายยังสู้ไม่ได้ คือหมาตายมันนอนอยู่เฉยๆ คนนี้ยังดิ้น เวลาหิวมันดิ้น หิวอยู่หิวกินหิวหลับหิวนอนทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้หลับได้นอน ไม่มีที่อยู่ที่พักมันดิ้น คนขี้เกียจขี้คร้านความทุกข์มันบีบบังคับถึงกับดิ้น ไม่ได้เหมือนหมาตาย นี่มันเก่งกว่าหมาตายนะ ให้พิจารณา

ควรใช้ความพินิจพิจารณาให้มาก ตำรับตำราตลอดถึงพระไตรปิฎกผมก็เชื่อแน่ว่าหมู่เพื่อนต้องได้ผ่านไม่มากก็น้อยมาด้วยกัน และธรรมเหล่านั้นท่านแสดงว่าอย่างไรบ้าง ไม่ได้ยึดมาเป็นคติเครื่องเตือนใจของเจ้าของและเพื่อการดำเนินอะไรบ้างเหรอ มันถึงไม่มีอะไรพอเป็นเครื่องอบอุ่นภายในจิตใจและหนุนกันไปเรื่อย ๆ เพื่อความเย็นอกเย็นใจ จากการปฏิบัติด้วยความสนใจของเรา ในตำรับตำราท่านแสดงไว้นั้น มีแต่เรื่องการปฏิบัตินี้มากที่สุดยิ่งกว่าเรื่องอื่นใด ถ้าพูดถึงเรื่องพระแล้วอยากจะพูดว่า ร้อยทั้งร้อยแสดงแต่ภาคปฏิบัติแทบทั้งนั้น ภาคปฏิบัติ-ปฏิบัติอย่างไร นั่น ทีนี้ก็กระจายไปแล้ว สถานที่อยู่ของผู้ปฏิบัติ-ปฏิบัติอย่างไร การอยู่การกินการหลับการนอน การเหลือบซ้ายมองขวาเป็นสังวรธรรมประจำตนอยู่ตลอดเวลา นั่นละภาคปฏิบัติท่านเป็นอย่างนั้น

ในสถานที่อยู่ก็สอนแต่ให้อยู่ในที่สงบสงัด ปราศจากความพลุกพล่านวุ่นวาย ให้อยู่ในป่าในเขา ในร่มไม้ชายป่า ที่ไหนที่เป็นความสงบเยือกเย็น ที่ไม่มีอะไรรบกวน สถานที่เช่นนั้นแล ความรู้สึกของเราจะได้เด่นกับความเพียรสัมปยุตกันไป ไม่ใช่ไปเด่นกับรูปกับเสียงกับกลิ่นกับรส อันเป็นเหยื่อของสมุทัยหลอกลวง แล้วเอามาขวางหน้าไว้แล้วอย่างนั้น นั่นเป็นเหยื่อของสมุทัยคือกิเลสราคะตัณหา มันชอบเกิดอยู่ตามรูปตามเสียงตามกลิ่นตามรสเครื่องสัมผัสต่าง ๆ มีล้วนแล้วแต่เหยื่อของสมุทัยที่มันปักเสียบเอาไว้ เช่นเดียวกับเหยื่อที่เขาล่อปลาในปลายเบ็ดนั้นแล

นี่ถ้าเราไปอยู่ในสถานที่ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้ว สิ่งเหล่านี้มีน้อยมากที่สุด หรือไม่มี ป่าคนกับป่าไม้นั้นต่างกันอยู่มาก ป่าสิ่งของป่าสมบัติบริวารเงินทองข้าวของทั้งหลายนี้ เป็นข้าศึกสำหรับจิตใจ และเป็นเหยื่อล่อได้เป็นอย่างดีของสมุทัยคือกิเลส แต่เมื่อก้าวเข้าไปสู่ในป่านั้น สถานที่หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เราจะเห็นนั้น เป็นเรื่องของธรรม เป็นภาพของธรรม เป็นสนามรบกิเลส แน่ะ ตรงกันข้ามกลับเป็นอย่างนั้นขึ้นมาแล้ว มองเห็นทัศนียภาพ มองไปตามทัศนียภาพต่าง ๆ มีแต่ภาพโดยหลักธรรมชาติหลักธรรมดาของตน ซึ่งตรงกับจิตต้องการหาความจริงตามหลักธรรมชาติอย่างแท้จริง มองเห็นต้นไม้เป็นอย่างไร กับมองเห็นคนหญิงชายรูปของบุคคลหญิงชาย สมบัติพัสถานเงินทองข้าวของกองสมบัติต่าง ๆ กับต้นไม้ในป่าในเขาเป็นอย่างไร นี่ละคำสอนของพระพุทธเจ้า

การดำเนินของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน ท่านก้าวเดินอย่างนี้ ท่านดำเนินอย่างนี้ ในตำรับตำราท่านจึงสอนให้อยู่ในป่าในเขาก็เพราะอย่างนี้เอง ป่าเขาลำเนาไพรกับป่าผู้ป่าคนป่าสมบัติเงินทอง ป่าหญิงป่าชาย ป่าเครื่องรื่นเริงบันเทิง ต่างกันอยู่มากราวฟ้ากับดิน อันนี้เป็นป่าช้าผีดิบของภิกษุหรือของใครก็ตาม ที่ลืมเนื้อลืมตัว

ไปคลุกเคล้ากับสิ่งเหล่านี้ ทำให้จมไป ๆ หาวันรู้สึกตัวไม่มีเลย เพราะความเพลิดเพลินย่อมไม่พาใครให้อิ่มพอได้ จากสมบัติหรือวัตถุต่าง ๆ ป่าต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้

แต่เมื่อแยกตัวเข้าไปอยู่ในป่าในเขาลำเนาไพรแล้ว ความรู้สึกอย่างนี้ที่ติดไปภายในจิตใจ ก็จะค่อยลดน้อยถอยลงไป เพราะอำนาจแห่งทัศนียภาพซึ่งเป็นหลักธรรมชาติกล่อมหัวใจอยู่ตลอดเวลาเพื่ออรรถเพื่อธรรม มองดูใบไม้ ใบไม้ร่วงก็เห็นความเป็น **อนิจฺจ** ของสภาพทั้งหลาย ใบไม้ไม่ไหวติงก็เห็นความสงบเงียบของจิตที่ไม่ดิ้นรนกระวนกระวาย สงบตัวอยู่เช่นเดียวกับใบไม้ที่ไม่มีลมมาพัดมาโชยอะไร มีความสงบตัวอยู่เช่นนั้น สิ่งต่าง ๆ มองไปตรงไหน มีความสงบตัวเพราะไม่มีอะไรรบกวน

ใจของเราเมื่อไม่มีรูปเสียงกลิ่นรสเครื่องสัมผัสซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นภัยรบกวน ก็ย่อมมีความสงบตัวเช่นนั้น แล้วยิ่งก้าวเข้าไปสู่สถานที่ลึกเข้าไปเท่าไร ยิ่งเป็นการปลุกจิตใจให้มีความสง่างาม เยือกเย็นเป็นสุข และมีความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นไปโดยลำดับลำดา เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นหินลับสติปัญญาให้คมกล้าหรือคล่องตัว ท่านจึงสอนให้ไปอยู่ในที่เช่นนั้น บรรดาพระสาวกทั้งหลายอันเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าท่านดำเนินอย่างนั้น แม้พระองค์เองก็ทรงบำเพ็ญอยู่ในป่า ดังที่เราทราบกันมาแล้วนี้

ในตลาดไหนที่พระพุทธเจ้าพระองค์ใดไปสำเร็จ ไปบำเพ็ญในตลาด พระสาวกองค์ใดไปกางกลดอยู่ในตลาด แข่งกันกับป่าช้าผีดิบผีตายอยู่ในนั้นจนได้บรรลุธรรมออกมา เราอย่านำมาอวดถ้าไม่อยากให้กิเลสหัวเราะ เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ ว่าการบำเพ็ญธรรมบำเพ็ญที่ไหนก็ได้ บำเพ็ญที่ใดก็ได้ไม่มีใครมาบีบบังคับ ถ้าเจ้าของจะโง่ถึงขนาดเป็นหนอนจมอยู่ในมูตรในคูถแล้ว พิจารณามูตรคูถให้ได้ตรัสรู้ธรรมนั้น ก็เข้าไปอยู่ในถานก็ไปอยู่ได้นี่ แต่ใครจะทำได้อย่างนั้นล่ะ พิจารณาซิ

ใครจะมีความเฉลียวฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ที่ทรงสั่งสอนสาวกหรือผู้บวชในพระพุทธศาสนา ให้ไปอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมอย่างแท้จริง ตามหลักธรรมชาติแห่งธรรมที่ทรงสอนไว้แล้ว และทรงดำเนินมาแล้วเช่นเดียวกัน ว่า **รุกฺขมูล เสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา. ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย.** นี่ใครเป็นคนสั่งสอนไว้ ใครเป็นผู้ประกาศสอนไว้แก่บรรดาภิกษุทั้งหลาย เราทำไมจะไปอวดดิบอวดดีว่าบำเพ็ญที่ไหนก็ได้บำเพ็ญธรรม ถ้าเราไม่อวดเก่งกว่าศาสดาด้วยอำนาจของกิเลสความรู้ที่โง่ ๆ ของตัวเองนี้ และประกาศความเลวทรามของตัวให้โลกเขาเห็นเท่านั้น ก็ไม่เห็นมีอย่างไรพอที่จะออกตลาดให้เป็นราค่าราคาได้ สู้ปลาในตลาดก็ยังไม่ได้อุบายอย่างนี้ นั่นพิจารณาซิ

พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนโลกว่าอย่างไร และทรงบำเพ็ญมาอย่างไร ท่านไม่ได้อวดดิบอวดดี อวดเก่งกล้าสามารถกับฟืนกับไฟกับที่ล่มจมฉิบหาย เพราะท่านเป็น

ปราชญ์ ท่านฉลาดมาตั้งแต่ดั้งเดิมอยู่แล้ว ท่านย่อมหลบย่อมหลีกปลีกพระองค์ออกไปสู่สถานที่เหมาะสม ในการที่จะประกอบความพากเพียรให้ได้สมมักสมหมาย จนได้เป็นศาสดาสอนโลก คือตรัสรู้ขึ้นมาแล้วก็สอนโลกได้อย่างเต็มภูมิของศาสดา

ไอ้ผู้ที่คุยที่โอ้ที่อวดว่าบำเพ็ญยังไงก็ได้นั้น มันเก่งที่ตรงไหน เป็นครูสอนใครแม้แต่สอนตัวเองก็ยังประกาศความเลวทรามออกมาให้โลกเขาเห็นกันอยู่นี้ การประกอบที่ไหนก็ได้ใครไม่บีบบังคับ แต่ที่เหมาะสมยิ่งกว่านี้ไม่มีเหรอ ถึงได้เอาแต่อันนี้มาออกตลาด ที่เหมาะสมกว่านี้ไม่มีบ้างเหรอ ไม่พอที่จะนำมาออกตลาดให้โลกผู้ดีทั้งหลายได้ฟังกันบ้างพอหอมปากหอมคอ พออบอุ่นใจ ว่าโลกนี้ก็ยังมีธรรมแทรกอยู่ รู้จักที่สูงที่ต่ำที่ดำที่ขาว ที่เหมาะสมไม่เหมาะสมต่างกันอยู่บ้าง ว่างั้น

นี่ละการกล่างถึงสถานที่ที่บำเพ็ญของท่านผู้เลิศเลอทั้งหลาย ซึ่งได้เป็นสรณะของพวกเราทั้งสามรัตนะนี้ เกิดในที่เช่นนั้นเป็นส่วนมากที่สุด ไม่มีใครจะฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าที่ทรงคัดเลือกได้สถานที่ที่เหมาะสมที่สุด มาสั่งสอนภิกษุบริษัทเป็นสำคัญกว่าสั่งสอนผู้อื่นใด ว่าในป่าในเขาในที่รกชัฏในป่าช้า นั้นแลเป็นที่เหมาะสมมาก แม้ในธุดงค์ท่านก็ประกาศไว้ด้วย ว่าอยู่รุกขมูลร่มไม้ ว่าอยู่ในป่าช้า อยู่ในป่าเป็นวัตรอย่างนี้มีประจำ

ธุดงค์แปลว่าอะไร แปลว่าเครื่องขัดเกลา เครื่องสำรอกปอกกิเลสหรือเครื่องสังหารกิเลส ไม่ใช่เครื่องสั่งสมกิเลสนี่นะ นั่นเราก็ฟังเอาซิ ใครเป็นคนบัญญัติไว้ ก็จอมศาสดาท่านสอนอย่างนั้น เมื่อไปอยู่ในป่าในเขาเช่นนั้น ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติเป็นอย่างไร เราจะรู้ในตัวของเราเองผู้ปฏิบัติ เพื่อความเอาจริงเอาจังในอรรถธรรมทั้งหลาย ทั้งการฆ่ากิเลสด้วย ทั้งการส่งเสริมธรรมให้เกิดมีขึ้นเป็นลำดับลำดาด้วย ใครจะรู้ยิ่งกว่าผู้ปฏิบัติผู้อยู่ในป่าในเขา ด้วยการประพฤติตัวเช่นนี้เล่า ผู้อยู่ในบ้านไม่มีทางรู้ พระอยู่ในบ้านก็ไม่อาจรู้ได้เหมือนกัน บรรดาสิ่งแวดล้อมในป่าที่มีมากมาย

หากรู้ได้แล้วพระพุทธเจ้าจะทรงสอนอย่างที่ว่านี้ละ เอ้า อยู่ในบ้านก็อยู่ไปเถอะสบาย ฆ่ามันได้ง่ายๆ นิดเดียวเรื่องกิเลสไม่เห็นยากอะไร ตถาคตก็เถลไถลไปอย่างนั้นละ ที่ไปอยู่ในป่าก็ไปอยู่อย่างนั้นแหละ เซ่อๆ ซ่าๆ ท่านทั้งหลายมาสอนศาสดาบ้างอย่างนี้มีที่ตรงไหนในพระบาลีก็ดี ไม่เห็นมี เราพิจารณาซิ นี่ละพระพุทธเจ้าทรงเลือกเฟ้นธรรมสำคัญๆ อันเป็นแนวที่ราบรื่นดีงามต่อผู้ปฏิบัติทั้งหลาย มาสอนพวกเราไว้ให้ได้ดำเนินตาม

เอ้า ทุกข์ก็ทุกข์เถอะ การต่อสู้กับกิเลสใครจะเอาสุขมาจากที่ไหน เพราะกิเลสเป็นตัวทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์อยู่กับมันทั้งนั้น เราต้องสู้ถ้าเราอยากจะหลุดพ้นจากความกดขี่บังคับของมันแล้ว เราต้องสู้ เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย การเกิดการตายนี้เป็นเรื่อง

ของกิเลส เป็นผู้ผลิตเหตุปัจจัยขึ้นมา ให้เราเกิดให้เราตายให้เราทุกข์ลำบาก ธรรมท่านไม่ได้ผลิตขึ้นมาในสิ่งเหล่านี้ ทำไมมันจะไม่ทุกข์ ก็บ่อของมันคลังของมันคือกิเลสฝังอยู่ในหัวใจนี้แล้ว

การปฏิบัติฝืนก็ฝืนกันที่หัวใจ ทำไมจะไม่ทุกข์ ก็ต้องทุกข์ ยอมรับว่าทุกข์แต่ทุกข์เพื่อสุข ทุกข์เพื่อปราบกิเลสให้ราบแล้วเป็นสุขขึ้นมา เอ้า ทุกข์เถอะ ยอม พระพุทธเจ้าพาทุกข์มาแล้ว เพราะทางก้าวเดินไม่มีทางอื่นใดที่จะไป นอกจากการก้าวเหยียบไปตรงนี้ เอ้า ตรงก็ไปตรงนี้ คดโค้งก็ไปตรงนี้เพราะทางอยู่ตรงนี้เท่านั้นไม่มีที่อื่นเป็นที่ไป ให้เราเป็นที่ลงใจนอนใจกับพระโอวาทของพระพุทธเจ้า ท่านสอนให้ไปอยู่ในที่เช่นไร ปฏิบัติเช่นไร เอ้า ให้ไปอยู่เราไม่ถอย อดก็อด อิ่มก็อิ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นอุปกรณ์ที่จะก้าวเข้าสู่ความสงบราบคาบของจิต จากการปราบกิเลสให้เรียบราบลงโดยลำดับไม่เป็นอย่างอื่น ไม่ขาดทุนสูญดอก ผู้ปฏิบัติทุกข์ด้วยการประกอบความเพียรไม่มีอะไรบกพร่อง ไม่มีอะไรขาดทุน มีแต่ความรื่นเริงบันเทิงภายในจิตใจอยู่

นี่ละพระพุทธเจ้าท่านสอนโลกท่านสอนไว้อย่างนี้ เฉพาะอย่างยิ่งคือภิกษุบริษัทท่านเน้นหนักเอามากเพราะเห็นว่าท่านเหล่านี้พร้อมแล้ว ถ้าเป็นทหารก็ก้าวเข้าสู่แนวรบแล้ว ยื่นศาสตราอาวุธที่ทันสมัยให้ สถานที่ก็บอก นั่นละสถานที่เป็นชัยสมรภูมิ เอ้าอยู่นะบำเพ็ญนะ นั่นฟังซิ อย่าขี้เกียจขี้คร้าน อย่าเป็นผู้เซ่อ ๆ ซ่า ๆ ใช้สติปัญญาซึ่งเป็นศาสตราอาวุธติดตัวอันสำคัญ อย่าให้พรากจากสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเหล่านี้ซึ่งเป็นอาวุธที่แนบสนิทติดอยู่กับตัวเพื่อชัยชนะทั้งนั้น ให้ก้าวเดินให้ปฏิบัติ นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอนไว้

สถานที่อยู่ดังกล่าวมานี้เป็นยังไงบ้าง พวกเราทั้งหลายผู้ที่ไม่ได้อยู่ก็ให้ยึดไว้เป็นคติตัวอย่างอันดี ไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้นให้สร้างแต่สติปัญญา สร้างแต่ศรัทธาความเพียรขึ้น ดูอากัปกิริยาของกิเลสมันเคลื่อนไหวไปมาอยู่เกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง เรื่องรูป รูปอะไร เสียง ๆ อะไร กลิ่นอะไร รสอะไร เครื่องสัมผัสอะไร มันปรุงขึ้นเป็นธรรมารมณ์ภายในจิตใจ ซึ่งนำไปจากอารมณ์อดีตที่เคยได้เห็นได้ยินได้ฟังมาแล้วเข้าไปเผาหัวใจเราอยู่นั้น เราจะแก้มันด้วยวิธีใด พิจารณาเข้าไป

ถ้าลงได้สติติดตามแนบอยู่ตลอดเวลา ความคิดความปรุงมันก็ยอมเหมือนกัน มันก็หมอบเหมือนกัน นอกจากว่าที่สติตายไม่มีวันฟื้นนั่นซี มันถึงได้สนุกเหยียบหัวใจเรา ๆ บรรดาของกิเลสสมุทัยทั้งหลาย นี่ละเราได้รับความทุกข์เพราะผลของมันแสดงเพราะเหตุแห่งเราเซ่อซ่ากว่ามันนั้นเอง

ถ้าสติของเราก็ดี ปัญญาของเราก็ดี สถานที่ก็เหมาะสม ตั้งหน้าตั้งตาหรือตั้งท่าต่อสู้อยู่แล้ว ทำไมกิเลสนี้เคยเรียบราบไปเพราะอำนาจแห่งธรรม มันจะไม่เรียบราบไป

ได้ยังไงถ้านำมาใช้ ธรรมของพระพุทธเจ้านี้เคยย่อหย่อนอ่อนข้อต่อกิเลสที่ตรงไหนไม่เห็นมี นอกจากผู้นำไปรบไปต่อสู้กับข้าศึกนั้นยื่นทางด้ามให้เขา ถ้าเป็นดาบก็ให้เขาฟันย้อนกลับมาเท่านั้น มันถึงได้ฉิบหายตายไปโดยไม่เป็นท่าทั้งนั้นนักปฏิบัติเรา ถ้าได้ใช้สติปัญญา ทำไมธรรมอันนี้ สติธรรม ปัญญาธรรม ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกจนกระทั่งมหาสติมหาปัญญา เป็นธรรมที่เกรียงไกรมากที่สุดไม่มีอะไรเสมอ แม้กิเลสที่เคยครองหัวใจมานี้นานแสนนานก็ตาม พังลงได้โดยไม่อ้างกาลอ้างเวลา ว่าข้าเคยครองหัวใจบีบหัวใจของเธอทั้งหลายมานานเท่าไรแล้ว ข้าไม่ยอมลงอย่างนี้เป็นไปไม่ได้ พังทันทีไม่มีอะไรเหลือ นั่นเห็นไหม สติปัญญาที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและทรงบำเพ็ญมาแล้วเป็นอย่างนี้

นำมาใช้ซีพวกเรา สิ่งที่ผ่านมาเพียงแต่เกิดมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ เราก็พอนำมาชั่งมาตวงกันได้แล้วแหละ ความสุขความทุกข์ที่เคยผ่านทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย การอยู่การกินการหลับการนอน การสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใดที่โลกเขาสัมผัสสัมพันธ์ เราก็เคยผ่านมาเช่นเดียวกัน มีแต่เพียงผ่านมากับผ่านไปเป็นขณะเดียวกัน ๆ มีแต่อารมณ์ของใจเท่านั้นคิด หรือเขาเรียกว่าคิดย้อนหลังหรือว่าเป็นคำหลังความหลังไปเท่านั้น ให้เกิดความเสียอกเสียใจในเรื่องอารมณ์ของตัวเอง เรื่องมันผ่านไปแล้วไม่มีความหมายอะไร แต่จิตนี้มันสร้างความหมายขึ้นมาเผาตัวเองโดยเจ้าตัวไม่รู้ นี่สำคัญมาก

เราย้อนกลับคืนไปซิ ตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เราปรากฏว่าได้สิ่งวิเศษวิโสจากสิ่งที่เคยสัมผัสสัมพันธ์มามากน้อยเพียงไร เราได้อะไรบ้างไหมและเป็นที่อบอุ่นไหม เวลาเราอยู่ที่นี่เป็นยังไง จิตใจของเราสงบเย็นไหม เพราะได้สิ่งเหล่านั้นมาเป็นเครื่องกล่อมจิตกล่อมใจมาเป็นอาหาร เป็นปุ๋ยอันดีงามของใจ ใจได้รับความสงบร่มเย็นหรือมีความสบายด้วยวิธีการใดเราเห็นยังไงบ้างหรือไม่ ก็ไม่เห็นมี มันเหมือน ๆ กันทั้งนั้น มีแต่ความหลง ๆ ดังที่ว่านี้นะ

ส่วนธรรมไม่ได้เป็นอย่างนั้น เมื่อเราเทียบสิ่งเหล่านั้นแล้ว การเทียบเหล่านั้นเพื่อจะกระตุ้นหัวใจเราให้หยุด อย่ายุ่ง พูดง่าย ๆ ทุกข์เคยทุกข์มาแล้ว ปล่อยให้ผ่านไปเสีย ให้ทำความเข็ดหลาบไว้ด้วยความทุกข์ที่เคยเป็นมาผ่านมา ที่ว่าของดิบของดีของพึงใจก็ผ่านไปแล้ว นั่นคือ กฎ **อนิจฺจ** ให้รู้ว่าเป็นอย่างนี้ เรื่องของโลกหาความแน่นอนไม่ได้ เอาความแน่นอนจากธรรมทั้งหลายตามพระพุทธเจ้าทรงสอนนี้ นั่นคือปักจิตเข้ามาตรงนี้ หรือหักห้ามจิตให้เข้ามาสู่วงปัจจุบันแห่งธรรมทั้งหลาย คือการประกอบความพากเพียร อนาคตกาลที่ตาหูจมูกลิ้นกายเคยสัมผัสสัมพันธ์ มันก็สัมผัสสัมพันธ์ในสิ่งที่เคยเป็นมานี้แหละ มันจะเอาสิ่งเลิศเลอมาจากที่ไหน เพราะใจดวงนี้ก็ไม่ได้เลิศเลอ เนื่องจากสิ่งที่เลวทั้งหลายหรือสกปรกทั้งหลายครอบหัวใจอยู่นี้ มันจะเอาความสะอาด

เอาความเลิศเลอ เอาความสุขความสบายมาจากไหน ด้วยความคาดความเดาความคิดความหวังเฉย ๆ

พระพุทธเจ้าไม่ใช่ผู้หวังเฉย ๆ แต่เป็นผู้บำเพ็ญ จนกระทั่งได้เห็นผลประจักษ์เป็นที่พอพระทัย และการผ่านวัฏจักรวัฏทุกข์สังสารภพสังสารจักรมานี้ใครจะเกินพระพุทธเจ้าล่ะ เรากับพระพุทธเจ้าก็เป็นอันเดียวกันในเรื่องความหมุนเวียนแห่งการเกิดตายไม่สามารถที่จะนับได้ แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงนับได้ แต่ว่าในเมื่อมันผ่านไปแล้วนับมันทำไม มีแต่ทำความเข็ดหลาบกับมันที่เป็นเรื่องของกองทุกข์นี้เท่านั้น และทรงบำเพ็ญจนกระทั่งได้ปรากฏธรรมอันประเสริฐเลิศเลอ ได้มาประกาศสอนพวกเรานี้ได้มาจากการบำเพ็ญใจ ใจบริสุทธิ์หมดจด ปัดสิ่งที่เป็นข้าศึกศัตรูทั้งหมดออกจากใจโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ท่านจึงได้ครองธรรมอันเลิศภายในพระทัย แล้วได้นำสิ่งที่เลิศนี้แลมาสอนพวกเรา

สิ่งที่ผ่านมาเหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ ท่านก็ทรงเคยผ่านเหมือนกัน ไม่เห็นพระองค์ได้ทรงนำอันใดมาประกาศให้พวกเราทั้งหลายได้ทราบได้ยึดได้ถือ ว่าอันนั้นประเสริฐเลิศเลอ ตถาคตเคยเกิดมากี่ภพกี่ชาตินับกัปนับกัลป์ไม่ได้ เอาความสุขความสบายมาจากการเวียนว่ายตายเกิดที่ตรงนั้น ๆ ชาตินั้น ๆ มาอวดท่านทั้งหลาย เพราะเราเลิศที่สุดในตรงนั้น ไม่เห็นมีที่ตรงไหน มีแต่เรื่องกองทุกข์ ๆ จนผ่านมาในวงปัจจุบันจึงได้มาตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเป็นแดนอัศจรรย์ และได้นำธรรมอัศจรรย์นี้มาสอนโลก

ธรรมที่กล่าวนี้เป็นยังไงทุกวันนี้ ถูกกิเลสบีบบังคับเอาไว้ ปิดหุ้มห่อไว้จนมิดตัวหาที่มองไม่ได้เหรอ หรือเป็นยังไง ศรัทธาพระพุทธเจ้าก็เคยเชื่อในอรรถในธรรมได้บรรลุธรรมเพราะความเชื่อ วิริยะก็เหมือนกัน ความพากความเพียร สติปัญญาทุกสิ่งทุกอย่าง พระองค์เคยได้ใช้ในธรรมทั้งหลายมาแล้วจนได้บรรลุธรรม พวกเราเป็นยังไงหากพูดถึงเรื่องการฆ่ากิเลส ท่านนำธรรมเหล่านี้ฆ่ามาจนกระทั่งกิเลสราบในพระทัยไม่มีอะไรเหลือ แล้วพวกเราเป็นยังไงมันถึงไม่ปรากฏ

ธรรมเหล่านี้ไม่มีค่ามีราคาเพราะอะไร เพราะตัวเรามันหมดคุณค่าหมดราคา ถ้าว่าศรัทธาก็เชื่อไปตามอารมณ์บ้า ๆ บอ ๆ ของกิเลสที่มันเสกสรรปั้นยอมาตลอดไม่มีความอิ่มพอนั้นเสีย เพียรก็เพียรอยากดูอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟ สติก็จดจ่อไปในสิ่งที่จะเป็นฟืนเป็นไฟ ปัญญาคิดอ่านไตร่ตรองไปในสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟไปเสียแล้วเป็นยังไง มันจะเอาความดิบความดีมายังไง เสาะแสวงหาอันใด อันนั้นมีอยู่มันก็ต้องเจอ แสวงหาดีก็ต้องเจอดี แสวงหาชั่วก็เจอชั่ว เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่ในโลกไม่ได้เคยขาดสูญจากโลก แม้ใคร ๆ จะว่าไม่มีก็ตาม หลักธรรมชาตินี้เป็นอย่างนั้น ไม่ได้ขึ้น

อยู่กับลมปากของผู้หนึ่งผู้ใดเลยที่จะมากล่าวอ้าง แล้วลบล้างสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายนั้นให้สูญไปจากโลก

ก็เมื่อมันมีอยู่อย่างนั้นทำไมจะไม่เจอ ถ้าเรายังมองไม่เห็นก็ดูหัวใจเราซิ มันคิดไปทางไหนมันร้อนไหม มันคิดไปทางใดมันเย็นไหม มันควรจะได้ทั้งสองอย่างมาเป็นข้อเทียบเคียงในหัวใจดวงเดียวนี้ เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ด้วยกัน และใจเป็นผู้ที่จะรับทราบสัมผัสสัมพันธ์สิ่งเหล่านี้ด้วยกัน มันน่าจะรู้จะเห็นได้นี่นะ

นี่ได้พูดถึงทั้งวิธีการทั้งสถานที่อยู่ ท่านสอนอย่างนั้นแหละสอนพระ มีจำนวนมากต่อมากสอนแต่อย่างนี้ สอนให้มองดูหัวใจ ไปที่ใดมาที่ใดให้มีแต่ความพากเพียรเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาอยู่ในตัวของเรานี้ประจำ มีท่าต่อสู้ ท่ารบรากับกิเลส ท่าชำระสะสางสิ่งที่สกปรกโสมมทั้งหลายซึ่งอยู่ภายในใจของเรานี้ด้วยอรรถด้วยธรรม มีแต่ท่านี้ทั้งนั้น ฟังซิ นี่ละรากฐานของศาสนาแท้ พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนแท้ สอนพระสอนเณรด้วยธรรมเหล่านี้เป็นส่วนมากที่สุด

ใครจะมาโกหกกันได้ก็เห็นด้วยกัน ในตำรับตำราก็เห็น พระไตรปิฎกนั้นเหนือหูเหนือตาไปไหนถึงจะไม่เห็นจะไม่รู้ เมื่ออ่านเข้าไปผ่านเข้าไป ภาษาพระไตรปิฎกเอาภาษาไหนมาพูดเอาภาษาไหนมาเขียน แล้วผู้อ่านไปตามพระไตรปิฎกทำไมจะไม่ทราบความหมายของพระไตรปิฎกมีอยู่เป็นภาษาเดียวกัน อ่านไปทำไมจะไม่รู้ แม้เทศนาว่าการอย่างเทศน์อยู่เวลานี้ก็เป็นภาษาเดียวกันทำไมจะไม่เข้าใจกัน พอที่จะบึกบึนเป็นบ้าไปกับกิเลสโดยไม่ลืมหูลืมตา นี่มันพิลึกนะผู้ปฏิบัติ เฉพาะอย่างยิ่งพวกเรานี่เป็นยังไงถึงไม่มีอะไรจริงจังสักอย่าง

ภาคปฏิบัติก็ได้พูดให้ฟังแล้ว พูดนี้พูดเพื่ออะไร เพื่อให้เป็นที่ลงใจ ว่าธรรมพระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้โดยแท้ ผู้ปฏิบัติตามนี้แล้วยังไงกิเลสต้องพังโดยแท้ไม่ต้องสงสัย วิธีการก็ได้สอนได้บอกแล้วทุกแง่ทุกมุม รักษาอันใดก็ตามสู้รักษาใจรักษาอายตนะของเรานี้ไม่ได้ ให้พยายาม เพราะกิเลสอยู่ที่นี่ มันก่อเหตุอยู่ที่นี่นะกิเลส ไม่ได้อยู่กับต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศที่ไหน มันอยู่ที่หัวใจ มันผลักดันจิตใจให้คิดเรื่องนั้นปรุงเรื่องนี้ มีแต่เรื่องของมันที่พาให้คิดให้ปรุง เพราะฉะนั้นเราที่เป็นโล่ของมันหรือว่าเป็นหุ่นของมัน จึงเหมือนฟุตบอล กลิ้งอยู่ตลอด และก็ไม่รู้ว่ากลิ้งเพราะถูกอะไรเตะ ฟุตบอลก็มีฝ่าเท้าเขาเตะ อันนี้ก็ฝ่าเท้าของกิเลสมันเตะอยู่ตลอดเวลา เราก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร

นี่ก็สอนแล้วสอนเล่า สอนวกไปเวียนมา สอนซ้ำๆ ซากๆ ก็เพราะกิเลสมันซ้ำๆ ซากๆ ความเชื่อกิเลสความเป็นไปตามกิเลสก็เป็นซ้ำๆ ซากๆ จนหาประมาณไม่ได้ในหัวใจของเราแต่ละดวงๆ แล้วจะสอนไปไหน ก็กิเลสมันอยู่ตรงไหนก็สอนลงตรงนั้น แก้

กิเลสแก้วิธีใด ก็ต้องสอนวิธีแก้นั้น เพราะกิเลสมันทำลายคนทำลายวิธีใด ทำลายจิตใจเราให้ได้รับความทุกข์เพราะอะไร มันนอกเหนือไปจากความรักความชังความเกลียดความโกรธที่ไหนได้ นี้มีแต่กิเลสตัวสำคัญๆ ทั้งนั้นที่ทำลายจิตใจอยู่ตลอดเวลานี้ เรายังไม่เบื่อหน่ายอิ่มพออยู่แล้วทำไง ไม่เบื่อหน่ายในการรู้การเห็นอันจะเป็นสาเหตุเข้ามาเป็นฟืนเป็นไฟเผาตัวเอง เราก็ไม่เบื่อแล้วจะทำยังไง นี่ละหลักของผู้ปฏิบัติเพื่อจะให้มีชัยชนะในการต่อสู้กับกิเลส หรือผู้ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ท่านก้าวเดินอย่างนี้ พระพุทธเจ้าพระสาวกทั้งหลายท่านก้าวเดินอย่างนี้ ให้ยึดหลักนี้ไว้ให้ดี

อย่าเถลไถลในสิ่งที่ไม่เป็นผลเป็นประโยชน์แล้วกลับกลายเป็นเรื่องสมุทัย เผาหัวใจของเราขึ้นมา ทั้งๆ ที่เราก็ภูมิใจว่าเราทำถูกต้อง ยุ่งกับสิ่งนั้นยุ่งกับสิ่งนี้ เฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติที่ชอบก่อนั้นสร้างนี้ นี้เคยพูดไม่รู้กี่ครั้งกี่หนแล้วท่านทั้งหลายจำหรือยัง ออกจากนี้ไปแล้วสร้างให้มันแข่งโลกธาตุเขานะ เขามีกี่ชั้นในแผ่นดินของโลกอันนี้แล้วสร้างให้มันเก่งกว่าเขา ทุกสิ่งทุกอย่างยุ่งให้เก่งกว่าเขา วุ่นให้เก่งกว่าเขาทุกอย่างนั่นแหละคือคนก่อไฟเผาตัว จะหาทางก้าวเดินไม่ได้เลย แล้วกลายเป็นด้านไปหมด ใครเตือนไม่ได้ต่อไปถ้าลงว่าได้เคยชินแล้ว หัวใจนี้เป็นกิเลสประเภทสำคัญขึ้นมาภายในตัวเอง ใครเตือนไม่ได้แหละแม้แต่ครูอาจารย์

ก็เหมือนกับสุนัข เมื่อมันเป็นบ้าแล้วกัดกระทั่งเจ้าของ อันนี้ลงมันเป็นบ้าขนาดนั้น มันเลยด้านไปแล้วมันก็ต่อสู้ครูนะ แม้ครูอาจารย์ก็สอนไม่ได้ สอนไม่ลงไม่ยอมรับสิ่งที่มันยอมรับก็นั้นแหละ สิ่งที่กำลังจมๆ อยู่นั้น ให้พากันจำเอานะ

นี่มีน้อยเมื่อไรที่มาอยู่ที่นี่บรรดาพระเณร ตั้งแต่อบรมสั่งสอนหมู่เพื่อนมานี้มากขนาดไหน กี่ปีมาแล้ว ร่วม ๔๐ ปีแล้ว มากขนาดไหนพระเณรที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และการแนะนำสั่งสอนนี้ ก็ไม่ได้เอานอกเหนือจากอรรถจากธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรงไหนมาสั่งสอนหมู่เพื่อน พอที่จะยึดเป็นคติเพื่อกำจัดสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายออกไม่ได้นี่ มันเป็นสิ่งที่เป็นคติทั้งนั้น เป็นอรรถเป็นธรรมทั้งนั้น อรรถธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสังหารกิเลส เป็นเครื่องชำระสิ่งที่ชั่วช้าลามกอันเป็นสิ่งสกปรกให้สะอาดแหลมคมมามากต่อมากแล้ว เราควรที่จะยึดไปเป็นหลักปฏิบัติ อย่ามาอยู่แบบเซ่อๆ ซ่าๆ นอนจมอยู่เฉยๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย

เอาละการแสดงธรรมยุติเพียงแค่นี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

ก้าวเดินตามหลักศาสนธรรม

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่นำสัตว์ให้ข้ามโลกข้ามสงสารถึงพระนิพพาน เป็นที่สุดแห่งทุกข์และยอดแห่งความสุขทั้งหลายไม่มีข้อสงสัย เปรียบได้กับเรือใหญ่ที่ขี่ข้ามมหาสมุทรทะเลหลวง ผู้จะข้ามมหาสมุทรด้วยเรือย่อมถือเรือเป็นสำคัญ ไม่เห็นสิ่งอื่นใดดียิ่งกว่าเรือในขณะหรือเวลาที่ข้ามน้ำด้วยเรือนั้น ย่อมถึงฝั่งแห่งความปลอดภัย นี่ผู้ยึดหลักธรรมหลักวินัยของพระพุทธเจ้า ที่รวมแล้วเรียกว่าศาสนธรรมมาเป็นข้อปฏิบัติฝากจิตใจพร้อมทั้งการปฏิบัติทุกด้านไว้กับหลักธรรมหลักวินัย ย่อมจะเป็นไปเพื่อความสงบเย็นใจแก่ตัวเองเป็นลำดับลำดา ถ้าไม่ปล่อยใจหรือปล่อยความประพฤติให้ออกนอกลู่นอกทางและหลักธรรมหลักวินัยไปเสียเท่านั้น ความเดือดร้อนความทุกข์จะไม่มารังควานหรือมารังแกจิตใจ หรือบีบบังคับจิตใจให้เกิดความทุกข์ได้

แต่ส่วนมากผู้ปฏิบัติธรรมมักจะถือเอาความรู้ความเห็น ซึ่งเป็นความเคยชินของกิเลสฉุดลากไปอยู่ตลอดเวลานั้น มาเป็นข้อคิดการดำเนินไปเสีย โดยลืมหลักธรรมหลักวินัย ทั้งๆ ที่ตนก็ว่าตนประพฤติตามหลักธรรมหลักวินัย นั้นแลที่ทำให้เสียไปได้ เขวจากหลักหรือเขวจากทางที่จะให้พ้นภัยไปโดยลำดับได้ เพราะเหตุนี้เอง

เพราะฉะนั้นการเทศนาว่าการทุก ๆ ครั้ง เราเกือบจะพูดได้ว่า ทุกครั้งที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อน จึงไม่อาจจะลดละปฏิปทาเครื่องดำเนินของพระบรมศาสดาและของพระสาวกทั้งหลายให้ปลีกเป็นอย่างอื่นไปได้ พูดเริ่มตั้งแต่ที่อยู่ที่อาศัย สถานที่บำเพ็ญเรื่อยไป นี่ละเว้นไปไม่ได้ เพราะความเขวของผู้นับถือพุทธศาสนา เฉพาะอย่างยิ่งคือผู้ปฏิบัติ เช่น พระธุดงคกรรมฐานเรา มักจะห่างเหินจากหลักธรรมที่ถูกต้องแม่นยำนี้ไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าได้ปฏิบัติตามความถนัดใจหรือความชอบใจของตนไปเสีย และยังทำให้เป็นความหวังซึ่งเกิดจากการระบายออกหรือกระทำอย่างนั้นไปเรื่อยๆ ไม่มองย้อนหลังว่าการประพฤติการดำเนินอย่างนั้นถูกหรือผิดจากหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่พาดำเนินมาอย่างไรหรือไม่ เมื่อนานไปเป็นอย่างนั้น

หากเราได้ดำเนินตามปฏิปทาที่ทรงพาดำเนินมา ด้วยความสนใจจดจ่อทุกระยะกาลที่ปฏิบัติแล้ว ผลที่จะพึงรู้พึงเห็นอันเกิดจากปฏิปทาเครื่องดำเนินตามท่านย่อมจะปรากฏไปโดยลำดับ นับแต่ขั้นความสงบเย็นใจที่เรียกว่าสมถธรรมนี้เป็นต้นไป เพราะสมถธรรมเป็นผลที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติของผู้ปฏิบัตินี้เท่านั้น ไม่เกิดขึ้นจากความจดจำคำบอกเล่าใดๆ ทั้งสิ้น ความจดจำก็คือการศึกษาเล่าเรียนได้มามากน้อยนั้นแลจำได้ คำบอกเล่าใครๆ ก็บอกเล่าได้ แต่ไม่เป็นสมถธรรม พูดง่ายๆ ว่า สมณกิจได้แก่

งานที่ยังจิตให้สงบ เกิดไม่ได้ ต้องอาศัยภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ ดังพระพุทธเจ้าของเราได้ทรงพาดำเนินมา

คำว่าศาสนธรรมที่ออกประกาศสอนโลกเรื่อยมาแต่ครั้งพุทธกาล จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ได้มาจากประพฤติปฏิบัติของพระพุทธเจ้าเป็นพระองค์แรก เกิดความรู้ทั้งหมดที่ว่าสัพพัญญูหรือรู้เญยธรรมทั้งหลายนั้น รู้จากภาคปฏิบัตินี้ทั้งสิ้น ไม่ได้รู้จากการด้นเดา ไม่ได้รู้จากการคาดคะเน ไม่ได้รู้จากการบอกเล่าจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย แต่เกิดขึ้นจากการขวนขวาย การประพฤติปฏิบัติของพระองค์เองที่เรียกว่าสยัมภู คือการปฏิบัติก็ทรงขวนขวายเอง การรู้การเห็นในธรรมทุกแง่ทุกมุม จนกระทั่งกลายเป็นเญยธรรม ได้แก่รู้ธรรมทั้งหลายที่ควรจะรู้จะเห็นในวิสัยของพระพุทธเจ้าทรงรู้ได้ตลอดทั่วถึง ก็เป็นไปด้วยการขวนขวายของพระองค์เองทั้งนั้น คือจากภาคปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นธรรมที่ประกาศสอนโลกเรื่อยมา ตั้งแต่ครั้งยังทรงพระชนม์อยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ จึงเป็นธรรมที่กลั่นกรองมาแล้วด้วยการปฏิบัติทุกแง่ทุกมุมของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ไปเที่ยวหยิบยืมมาจากผู้หนึ่งผู้ใด หรือตำรับตำราคัมภีร์ใดลัทธิใดทั้งนั้น แต่เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติของพระองค์เอง นี่พื้นฐานแห่งศาสดาผู้ประกาศธรรมสอนโลก ท่านก็แสดงตัวอย่างไว้ให้เห็นชัดเจน ทั้งฝ่ายเหตุคือการปฏิบัติ พระองค์ก็ทรงดำเนินมาเอง ดำเนินมาแล้ว ทั้งภาคของผลที่เกิดขึ้นนับแต่ขั้นเริ่มแรกแห่งธรรม จนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้น เป็นความรู้ที่เหนือแดนโลกธาตุ ครอบโลกธาตุเสียทั้งหมด ก็ได้จากการประพฤติปฏิบัติของพระองค์เองอันเป็นแบบฉบับอยู่แล้ว

ผู้ปฏิบัติจึงควรคำนึงถึงการดำเนินของพระองค์ แล้วน้อมนำมาเป็นข้อปฏิบัติสำหรับตัวของเราเอง ผลจะพึงได้รับจะไม่นอกเหนือไปจากร่องรอยของศาสดา ที่ทรงได้รับผลและทรงแสดงไว้แล้วนี้เลย ข้อสำคัญขอให้เข้มงวดกวดขันในภาคจิตตภาวนาด้วยสถานที่เหมาะสม คือป่าคือเขาลำเนาไพร นี้เป็นสำคัญมากสำหรับพระปฏิบัติเรา ถ้าอยากจะทรงมรรคทรงผลดังท่านทรงและประกาศสอนไว้แล้วนี้ หากปลีกจากร่องรอยที่ทรงแสดงไว้แล้วนี้ จะไม่มีหวังได้พบได้เห็นในธรรมทั้งหลายที่ประกาศสอนไว้แล้วนั้นเลย

คำว่ากรรมฐานก็จะมีแต่ชื่อที่ตัวเองก็เสกสรรปั้นยอขึ้นแล้วภูมิใจ คนอื่นก็นิยมชมชอบเพราะเข้าใจว่าเป็นตัวจริงเป็นกรรมฐานจริง สุดท้ายมันก็ปลอมอยู่ในตัวของผู้ที่เสกสรรปั้นยอตนว่าเป็นกรรมฐานนั้นแล เพราะไม่ได้ปฏิบัติตามร่องรอยของศาสดาที่ทรงสอนไว้ ธรรมะกับเราผู้ปฏิบัติก็นับวันเหินห่างกันไป เพราะเหตุพาให้เหินห่าง ผลจะปรากฏหรือมีช่องทางเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อเหตุไม่เปิดช่องเปิดทางให้ผลซึ่งควรจะ

เกิดได้เกิดขึ้นตามปฏิปทาเครื่องดำเนินของตน ด้วยเหตุนี้จึงควรตระหนักใจอยู่โดยสม่ำเสมอในการปฏิบัติ

อย่าได้เห็นกิจการงานใดเลิศเลอยิ่งกว่าภาคปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่สมถธรรมคือการภาวนา เพื่อจิตใจได้รับความสงบผ่องใส สิ่งใดผ่องใสก็สู้จิตผ่องใสไม่ได้ อะไรสงบอะไรเย็นก็สู้จิตสงบจิตเย็นไม่ได้ อะไรที่ว่าสุข ๆ ใครจะว่าสุข ๆ ที่ไหนก็ตาม สุขด้วยสมบัติเงินทองสุขด้วยข้าวของ สุขด้วยยศถาบรรดาศักดิ์ สุขด้วยสิ่งทั้งหลายที่โลกนิยมเสกสรรกันขึ้น ปั้นยอกันขึ้นก็ตาม นั้นเป็นเพียงความส่งเสริม เพียงลมปากความนิยมของจิตแต่ละดวง ๆ ที่ชอบอยู่แล้วเสกสรรปั้นยอขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่ความจริงที่ประจักษ์ดังจิตที่มีความสงบเย็น ด้วยภาคปฏิบัติศาสนธรรมตามร่องรอยแห่งศาสดา นี่เป็นหลักสำคัญมาก

คำว่าจิตผ่องใสไม่ได้เหมือนสิ่งอื่นสิ่งใดผ่องใส ส่งผลให้เจ้าของเห็นได้อย่างชัดเจนในตัวของเรานั้นแล แม้จะไม่เคยพบเคยเห็นความผ่องใสนั้นเลย แต่ขอให้จิตได้ก้าวเข้าสู่ความสงบเพราะการปฏิบัติด้วยดีนั้นเถิด ความสงบของใจจะเป็นพร้อมกับความเย็นเกิดขึ้น ความผ่องใสก็จะเกิดจะปรากฏขึ้นเป็นเงาตามตัวของผู้ปฏิบัติ นี่เป็นของสำคัญ สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

เฉพาะเราซึ่งเป็นนักบวชและนักปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรม ซึ่งเป็นของเลิศเลอตามทางศาสดาด้วยแล้ว ยิ่งจะต้องถือการประพฤติปฏิบัติธรรมนี้เป็นของสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด สิ่งนอกนั้นเป็นแต่เพียงเครื่องอาศัยไปวันหนึ่งเวลาหนึ่งเท่านั้น หาความจีรังถาวรและแน่นอนจากสิ่งใด ๆ ไม่ได้เลย แม้ที่สุดแต่สรรพางค์ร่างกายของเรานี้ ยังจะต้องแตกต้องทำลาย แม้จะยังไม่แตกก็แสดงความรวดร้าวให้ปรากฏอยู่ตลอดไปในอิริยาบถต่าง ๆ จึงต้องได้เปลี่ยนท่านั้นท่านี้ พายืนพาเดินพานั่งพานอนพาขับพาถ่ายพาขบพาฉัน ล้วนแล้วแต่สิ่งเหล่านี้มันผันแปรอยู่ตลอดเวลา จำต้องได้วิ่งเต้นขวนขวายเพื่อแก้เพื่อไขบรรเทากัน พอให้เป็นไปได้ในวันหนึ่ง ๆ นั้นแล หากสิ่งเหล่านี้เป็นของแน่นอนเป็นของจีรังถาวรแล้ว สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ก็ไม่จำเป็นจะต้องขวนขวายจะต้องวิ่งเต้นไปตามธาตุขันธ์นี้เลย

นี่เพียงร่างกายของเราก็หาความแน่นอนไม่ได้แล้ว หาความดิบความดีไม่ได้ ถ้าไม่พาทำการทำงานที่เป็นส่วนความดีงามทั้งหลาย เช่น พาประกอบคุณงามความดีมีการเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา พอที่จะให้ผลเกิดขึ้นจากขันธ์นี้ จึงจะเกิดจึงจะมี ลำพังขันธ์ต้องเป็นสภาพของตัวเองอยู่อย่างนี้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม เราอย่าไปตื่นในสิ่งเหล่านี้ซึ่งเป็นของไม่น่าตื่นเลย เห็นอย่างชัด ๆ กันอยู่นี้ ว่าอะไรในตัวของเราของเขาทั่วโลกดินแดนมันมีความแปลกต่างกันอย่างไร พอที่จะหลงจนลืมเนื้อลืมตัว แล้วตั้งความหวัง

กับสิ่งเหล่านี้จนไม่รู้จักเป็นจักตาย มีแต่เพลิดแต่เพลิน มีแต่ความหวังไปวันยังค่ำคืนยังรุ่ง สุดท้ายผลที่ได้ก็คือความแตกความสลายความตายไปนั่นแลไม่มีใครสมหวังในโลกนี้ จึงไม่มีศาสดาหรือนักปราชญ์ท่านใดจะมาชมเชย ว่าสิ่งเหล่านี้เลิศเลอยิ่งกว่าธรรมซึ่งควรจะเกิดขึ้นจากขันธ์นี้ ประกอบหรือเป็นเครื่องมือบำเพ็ญขึ้นมา

เวลานี้ชีวิตจิตใจของเราก็ยังครองร่างอยู่ และเป็นโอกาสอันดีงามอย่างยิ่งที่ได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า สวากขาตธรรม ที่องค์ศาสดาประกาศสอนไว้แล้วอย่างถูกต้องแม่นยำไม่มีที่สงสัยเลย และเราได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์ซึ่งเป็นธงชัยของพระพุทธเจ้าที่โลกทั้งหลายเคารพกันมากมาย เฉพาะอย่างยิ่งชาวพุทธเมื่อเห็นผ้าเหลืองแล้วทำอะไรไม่ลง แม้จิตจะโกรธจะแค้นก็โกรธแค้นไม่ลงในผ้าเหลืองนั้น เพราะผ้าเหลืองนี้เคยให้ความร่มเย็นแก่โลกมานานแสนนาน เนื่องจากพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ก็ครองผ้าเหลือง ทรงผ้าเหลืองมาทั้งนั้น พระสาวกของพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากเพียงไร ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ครองผ้ากาสาวพัสตร์มา จึงเป็นเครื่องหมายที่ให้ความร่มเย็นแก่ตา ผู้มีความรู้สึกสัมผัสเกี่ยวข้องกับผ้าเหลืองนี้โดยทั่วกัน ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้ใด

เราได้นำผ้าเหลืองนี้มาครองร่างของเรา เป็นเพศของพระของเณรขึ้นมา ควรที่จะรู้สึกตัวเองว่าผ้าเหลืองนี้เป็นมาอย่างไร ใครเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้มาแต่ดั้งเดิม และมาตกกับเรา แล้วมาคลุกเคล้ากับความขี้เกียจขี้คร้านความท้อแท้อ่อนแอความไม่เอาไหนอย่างนี้ สมควรแล้วเหรอที่จะเอาภาชนะทองคำมาบรรจุมูตรคูถคือเราอย่างนี้ ไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะผ้ากาสาวพัสตร์นั้นถ้าเทียบก็เหมือนทองคำ เราครองอยู่นั้นก็เหมือนกับเป็นวัตถุอันหนึ่งที่อยู่ในภาชนะทองคำนั้น จึงควรมีหิริโอตตัปปะต่อผ้ากาสาวพัสตร์ที่ตนยังครองอยู่เวลานี้ ว่าผ้ากาสาวพัสตร์นี้ไม่อยู่กับคนขี้เกียจขี้คร้านคนท้อแท้อ่อนแอ คนเห็นโลกว่าดีกว่าธรรม ต้องเป็นผู้เห็นธรรมว่าดีเลิศกว่าสิ่งใด ๆ ในโลกตามหลักความจริงนี้เท่านั้น

พระพุทธเจ้าก็ทรงเลิศครองผ้าเหลืองผ้ากาสาวพัสตร์ พระสาวกก็เลิศด้วยครองผ้าเหลืองผ้ากาสาวพัสตร์นี้ด้วย เมื่อผ้ากาสาวพัสตร์นี้ออกมาจากท่านผู้รู้ผู้ฉลาด ผู้มีความขยันหมั่นเพียร ผู้มีความอดความทน ผู้มีความไตร่ตรองทุกแง่ทุกมุมที่ความเคลื่อนไหวของใจแสดงออก แล้วเวลามาตกอยู่กับเราทำไมถึงเป็นผ้ากาสาวพัสตร์ที่มาครองร่างแห่งบุคคลผู้ไม่เป็นท่า ไม่สมควรอย่างยิ่ง ขอให้ทุก ๆ ท่านนำไปพินิจพิจารณา

การดำเนินตามหลักศาสนธรรมที่ครูบาอาจารย์สอนไว้ก็ดี ตามตำรับตำราที่ท่านจดจารึกไว้ก็ดี ไม่มีสิ่งใดที่จะให้เกิดความสงสัยว่าไม่เป็นจริงตามนั้น พูดถึงศีลก็ท่านผู้ทรงศีลแล้วมาสั่งสอนโลกคือพระพุทธเจ้า พูดถึงธรรมก็ผู้ทรงธรรมแล้วทุกประเภท จน

กระทั่งถึงวิมุตติธรรม ก็คือองค์ศาสดานำธรรมมาสอนโลก พูดถึงสมาธิพูดถึงปัญญา ก็ท่านเป็นผู้ทรงไว้แล้วซึ่งสมาธิซึ่งปัญญาเต็มพระทัยซึ่งนำมาสั่งสอนโลก จึงไม่มีอะไรที่ว่างเปล่าจากความจริงที่ประกาศสอนไว้ ทรงสอนไว้ตามหลักความจริงทุกแง่ทุกมุม ทรงตรัสในเรื่องใดเรื่องนั้นเป็นของมีจริง และทรงรู้ทรงเห็นแล้วถึงนำมาตรัสมาสอนโลก

เราผู้ปฏิบัติตามท่านเพียงเท่านั้นก็จะถือว่าเป็นความลำบากลำบน ให้กิเลสฉุดลากเอาไปเป็นอาหารของมันทั้งวันทั้งคืน ยืนเดินนั่งนอน ล้วนแล้วแต่เป็นกิริยาแห่งความเป็นอาหารของกิเลส อย่างนี้ไม่สมควรอย่างยิ่งกับเราซึ่งเป็นพระและเป็นนักปฏิบัติที่โลกเขาเคารพเลื่อมใสว่าเป็นพระธุดงคกรรมฐาน ให้พึงรำลึกตนเสมอในเรื่องเหล่านี้ อย่าลืมการปฏิบัติตนเพื่อความเลิศเลอ

สิ่งที่เลิศเลอ ๆ มาตลอดคือธรรม ไม่เคยลดหย่อนผ่อนคุณภาพลงไปกับผู้ใดรายใดเรื่องใดเลย ก็คือธรรมนั้นแล ขอแต่ผู้ปฏิบัติให้ก้าวเข้าไปถึงธรรมแขนงนั้น ๆ จนกระทั่งเข้าถึงแก่นธรรมเถอะ ไม่ต้องบอกต้องเสกต้องสรรว่าเลิศว่าประเสริฐอย่างใดก็ตาม หากจะทราบเต็มหัวใจของผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมประเภทนั้นนั้นแล พระพุทธเจ้าก็ไม่เคยทรงทราบจากผู้ใด ไม่มีใครบอกเลยว่าธรรมอันเลิศคือวิมุตติธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้นได้มาจากใคร ใครเป็นคนสอน พระองค์ยังทรงทราบประจักษ์พระทัย ตลอดถึงสาวกที่ได้ยินได้ฟังอุบายต่าง ๆ จากพระพุทธเจ้าทั้งเหตุทั้งผล เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจนกระทั่งถึงได้เจอธรรมประเภทนั้น ก็หมดความสงสัยที่จะทูลถามพระพุทธเจ้าอีกต่อไป และธรรมนั้นเป็นธรรมประเภทเดียวกันกับจิตของผู้ปฏิบัติธรรมจะพึงสัมผัส โดยไม่ต้องสงสัย ถ้าไม่ประมาทปล่อยให้กิเลสเอาไปเป็นอาหารเช้าอาหารเย็นอาหารกลางวันของมันเสียเท่านั้น

เราสงสัยอะไรเรื่องอรรถเรื่องธรรมที่ประทานไว้แล้ว ตลอดถึงครูบาอาจารย์นำมาแนะนำสั่งสอนนี้มีบกพร่องที่ตรงไหน นอกจากมันบกพร่องอยู่กับตัวของเราเองเริ่มตั้งแต่ความเคลื่อนไหวของจิตที่คิดที่ปรุงออกมา มักจะเป็นเรื่องของกิเลสเสียมากยิ่งกว่าจะเป็นเรื่องของธรรม ถ้าเป็นเรื่องของธรรมก็มี อย่างมากก็ ๕% ๙๕% มักจะเป็นเรื่องของกิเลสเสียทั้งมวล เราพิจารณาดูซิ แล้วเราจะเอาความเลิศเลอจาก ๕% ไปสังหารหรือไปรบรากับกิเลส ปราบกิเลสให้สิ้นซากไปได้อย่างไร กิเลสมีกำลังถึง ๙๕% เรามีกำลังเกี่ยวกับเรื่องธรรมเพียง ๕% ถ้าเทียบถึงการรบกัน แพ้อย่างหลุดลุ่ย ไม่มีอะไรที่ควรให้อภัย ไม่มีอะไรที่ควรวินิจฉัยว่าแพ้หรือชนะ ที่จะให้เกิดข้อข้องใจประจักษ์ด้วยกันทั้งนั้นว่าแพ้ ๆ ๆ วันหนึ่งคืนหนึ่งเราแพ้มาเท่าไร

การที่จะตะเกียกตะกายตัวของเราจิตของเราเพื่ออรรถเพื่อธรรมนี้ เราตะเกียกตะกายไม่ได้แล้วเราจะทำอย่างไร เราจะหวังพึ่งอะไร มันก็เป็นคนหมดหวังทั้งๆ ที่ตนก็ภูมิใจว่าเราเป็นนักบวช เราเป็นพระธุดงคกรรมฐาน มันมีแต่ลมแต่แล้งหวังลมๆ แล้งๆ หาความจริงประจักษ์กับใจไม่ได้ ถ้าพูดถึงเรื่องความสงบก็มีแต่ความฟุ้งซ่านเต็มหัวใจเสียแทนความสงบอันนั้น แล้วจะหาความเย็นมาจากไหน หาความเลิศเลอมาจากไหน หาความภูมิใจตามหลักความจริงที่ว่าสงบๆ นั้นมาจากไหน มันไม่เจอแน่ะ

ถ้าพูดถึงเรื่องปัญญา ปัญญาท่านก็แสดงไว้แล้วกี่ประเภท จนกระทั่งเหนือโลกเหนือสงสารเสียหาที่ประมาณไม่ได้ เรื่องของเรามันก็มีแต่ความโง่เง่าเต่าตุ่นไปเสีย ขี้เกียจคิดขี้เกียจอ่านขี้เกียจพินิจพิจารณาทางเรื่องอรรถเรื่องธรรม ไม่เหมือนคิดไปด้วยอำนาจของกิเลสฉุดลากไป ซึ่งคล่องตัวทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน ทุกขณะไม่มีคำว่าฝืดว่าเคือง ไม่มีคำว่าฝืนกันและต่อสู้กัน มีแต่เรื่องของกิเลสลากไปแทนปัญญาที่แท้จริงซึ่งพระองค์ท่านทรงสอนไว้นั้นเสีย คำว่าวิมุตติก็มีแต่ความจมของจิต วิมุตติกับความจมมันต่างกันอย่างไรบ้างเราพิจารณาดูซิ ความจมความติดอยู่ในมูตรในคูถคือขี้โลภขี้โกรธขี้หลง กับความหลุดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ไปเสียมันต่างกันคนละโลก มันมีแต่สิ่งที่บรรจุด้วยของไม่เป็นท่าเต็มหัวใจอยู่อย่างนี้แล้ว เราจะหวังลมหวังแล้งไปที่ไหน ถ้าไม่พยายามตะเกียกตะกายตนให้สุดสติกำลังความสามารถของเรา ตามทางศาสดาที่ทรงสอนไว้เท่านั้น

ไม่ชินชากับกิเลส ให้รู้ว่ากิเลสเป็นกิเลสมาตลอดกัปตลอดกัลป์แล้ว ให้ความทุกข์ความลำบากความทรมานแก่สัตวโลกมามากต่อมากนานแสนนานแล้ว เหตุใดจะมาเป็นมิตรเป็นสหายเป็นความดิบความดีกับหัวใจเราดวงนี้เพียงดวงเดียว ท่านเหล่านั้นได้รับความทุกข์ความทรมานเพราะกิเลส แต่หัวใจของเราได้รับความสุขความสบายเหนือโลกเหนือสงสาร เพราะกิเลสเป็นเครื่องชุบเลี้ยงหรือเป็นเครื่องส่งเสริมมีที่ไหน ก็มีแต่ธรรมเท่านั้น ศาสดาองค์ใดมาตรัสมาสอนไว้ก็มีแต่เรื่องของธรรมๆ

พูดถึงเรื่องความพากเพียร ถ้าสมณะเราไม่พากเพียรใครจะเป็นผู้พากเพียร ในเพศแห่งสมณะนี้เป็นเพศที่รวมอยู่ด้วยความดีทั้งหลาย ถ้าพูดถึงเรื่องความสงบก็คือสมณเพศของเราพระธุดงคกรรมฐานนี้ ความอดความทนก็รวมอยู่ที่นี่ ความอุตส่าห์พยายามทุกด้าน ความพินิจพิจารณาใคร่ครวญก็อยู่กับเพศของพระนี้เท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าเพศอื่นใด แต่เรากลับตรงกันข้ามแล้วเราจะหวังอะไร เพราะธรรมเหล่านี้เป็นธรรมเครื่องบุกเบิกเพื่อมรรคผลนิพพานโดยตรง ถ้าไม่มีอันนี้จะเอาอะไรบุกเบิกจะให้กิเลสมันพาบุกเบิกไปสวรรค์นิพพานนี้ มันเคยจมเพราะกิเลสนี้มามากต่อมากแล้ว

เรายังไม่เข็ดไม่หลาบ เรายังไม่รู้ตัวอยู่เหรอว่า กิเลสนี้เป็นเครื่องฉุดลากเราลงไป ไม่ใช่ดึงเราลากเราขึ้นสู่มรรคผลนิพพานที่ไหน

นี่มันน่าคิดอยู่มากนะ ผู้ปฏิบัติไม่คิดใครจะคิด ผู้ปฏิบัติไม่อุตส่าห์พยายามเพื่อก้าวตนไปตามหลักธรรมแล้วใครจะก้าว ใครจะประพฤติปฏิบัติ ใครจะอดใครจะทน ใครจะสู้กิเลส กิเลสอยู่กับหัวใจใครถ้าไม่อยู่กับหัวใจเรานี้ การต่อสู้กับกิเลสได้แก่การคล้อยตามมันอย่างนั้น ไม่เคยมีในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ขอให้พึงทราบภายในจิตใจแล้วตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติกำจัดสิ่งที่เป็นภัย ซึ่งปราชญ์ทั้งหลายก็ตำหนิมาหลายกัปหลายกัลป์แล้ว ว่าเป็นภัย ๆ ต่อจิตใจ เราอย่าเห็นว่าเป็นคุณ ส่วนมากคิดออกในแง่ใดมุมใด มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานเสียทั้งนั้นนี่จะทำยังไง ธรรมทำงานมีน้อยนิดเดียว ๆ มันก็ไม่ทันกัน

การเดินจงกรมก็เอาให้เป็นเนื้อเป็นหนังจริง ๆ ซิ นั่งสมาธิก็ให้เป็นการเป็นงานจริง ๆ การรักษาจิตด้วยสติก็ให้เป็นการเป็นงาน เป็นภาระที่สำคัญมากในชีวิตจิตใจของนักบวชจริง ๆ นั่นแลจะเป็นทางก้าวเดินเพื่อสู่มรรคผลนิพพานได้โดยไม่ต้องสงสัย ถ้าเราได้พยายามอย่างนี้ เดินก็ให้เห็นทุกข์ในการเดินจริง ๆ จนกลายเป็นทุกขสัจขึ้นมาในอิริยาบถแห่งการเดิน นั่งก็เอาให้เห็นอริยสัจขึ้นมาจากความทุกข์ที่นั่งนานเป็นอย่างไรบ้าง ทุกข์ธรรมดาเราก็เคยเห็น ส่วนมากมันจะถือว่าทุกข์นี้เป็นภัยต่อเรา เพราะยังไม่เข้าถึงกันจริง ๆ กับทางภาคปฏิบัติมีสติปัญญาเป็นสำคัญ ที่จะต่อกรกันกับทุกข์ทั้งหลายให้ทราบความจริงของกันและกัน จนกลายเป็นสัจธรรมขึ้นมา นี่เราก็ไม่เคยเห็นด้วยการนั่งของเรา ด้วยการเดินของเรา ด้วยการบังคับจิตของเรา

เอ้า มันยากขนาดไหนการบังคับจิต ให้มันเห็นจนกลายเป็นสัจธรรมขึ้นมาแล้วสิ่งทั้งหลายเหล่านี้จะกลายเป็นเรื่องสัจธรรมโดยทั่วกัน ไม่มีสิ่งใดว่าเป็นสิ่งควรตำหนิติชม เมื่อเข้าถึงกันจริง ๆ แล้ว ระหว่างสัจธรรมเข้าถึงกันแล้ว กลายเป็นความจริงขึ้นมาทุกสัดทุกส่วน ไม่มีข้อที่จะควรตำหนิจุดใดเงื่อนใด เป็นของจริงเสมอกันหมดไม่ว่าทุกข์ ไม่ว่าสมุทัย ไม่ว่านิโรธไม่ว่ามรรค นั่นนักปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าพระสาวกทั้งหลายท่านผ่านไปด้วยวิธีการเหล่านี้ เราเป็นนักปฏิบัติเราจะผ่านไปด้วยวิธีการใด เอะอะก็มีแต่ความกลัวทุกข์กลัวตาย กลัวความเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะการเดินมากนั่งมาก เพราะการรักษาจิต เห็นว่าเป็นความไม่สะดวกสบาย ไหลไปตามกิเลสมันสบายที่ไหน เข้าไปจนตรอกจนมุมอยู่ในนรกอเวจีมากี่กัปกี่กัลป์แล้ว หรือเรายังไม่เชื่อหรือว่านรกอเวจีมี ถ้าเรายังไม่เชื่ออยู่ตราบใด นั้นแหละเราจะจมอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งความเชื่อได้เกิดเมื่อไร นั้นแหละมันถึงจะมีแก่จิตแก่ใจ

ตะเกียกตะกายเสือกคลานออกมาจากนั้น ด้วยข้อวัตรปฏิบัติด้วยการสร้างความดีทั้งหลาย แล้วจะพ้นจากนรกอเวจีจนได้

ใครจะเป็นผู้แม่นยำยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าและสาวกท่าน เกี่ยวกับเรื่องนรกอเวจีทุกหลุม สวรรค์นิพพาน ไม่มีที่จะเกินความหยั่งทราบของพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายไปได้เลย เหตุใดเราจึงไม่เชื่อ เหตุใดเราจึงนอนใจในสิ่งที่ควรจะละ ในสิ่งที่ควรจะบำเพ็ญ มันนอนใจเสียทั้งสองอย่าง สิ่งที่จะละมันก็นอนใจ ไม่สนใจจะละ หรือละก็สักแต่ว่ากิริยา สิ่งที่บำเพ็ญให้เกิดให้มีขึ้น เช่น บำเพ็ญสติปัญญาอย่างนี้ มันก็ทำเสียเล็กๆ น้อยๆ ไม่พอเป็นเนื้อเป็นหนังอะไรได้ ผลจะเป็นขึ้นมาอย่างไร มันก็ไม่ได้เรื่องซี เลย อยู่กับความลำบากลำบนทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นความลำบากว่าเป็นสาระอะไรจากทางสติปัญญาบ้างเลย มันใช้ไม่ได้อย่างนั้น

ผู้ปฏิบัติต้องให้เห็นตามหลักความจริง เอ้า เดิน เดินจงกรมเป็นยังไง มันทุกข์ขนาดไหน ให้มันเห็นเรื่องกองทุกข์ที่เกิดจากการเดินจนจะก้าวไม่ออก ให้มันเห็นดูซิว่าเป็นยังไง ให้มันทันกันซิ เดินจงกรมมันทุกข์มันลำบาก มันทุกข์ลำบากยังไงกำหนดดู ดูทุกข์ตัวมันแสดงขึ้นมา มันทุกข์ยังไงมันลำบากยังไง ใครจะรู้ตามเห็นตามในสิ่งที่ปรากฏเหล่านี้ เพราะนี้เป็นสัจธรรมโดยแท้ ถ้าไม่ใช่สติปัญญาจะไม่มีใครตามทราบ เมื่อเป็นเช่นนั้นต้องเอาสติปัญญามาใช้ในเวลาทุกข์มากๆ ด้วยการเดินด้วยการนั่ง นั่งก็เหมือนกัน

เราไม่ได้ต้องกลัวคำว่าเป็นว่าตาย ไม่มีอะไรละในขณะนั้นที่จะไปคิดว่ามันเป็นมันตาย มีแต่เป็นของจริงด้วยกันทั้งนั้น พิจารณาให้เห็นของจริงนั้นแล้ว เราจะเห็นของอัศจรรย์อันหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในท่ามกลางแห่งความจริง นั้นคืออะไร อันนี้ไม่บอกก็รู้ นี่เพียงเท่านี้ก่อนนะ เพียงว่าอะไรความอัศจรรย์ที่อยู่ในท่ามกลางนั้นเพียงเท่านี้ ถ้าเลยจากนี้ไปแล้วก็คือความบริสุทธิ์ผุดขึ้นมา ในท่ามกลางแห่งสัจธรรมที่บำเพ็ญให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้ว ไม่มีทางสงสัยว่าจิตจะไม่ได้รับการกลั่นกรองออกมาจากอริยสัจทั้งสี่นี้

เพราะฉะนั้นปราชญ์ทั้งหลายท่านจึงยกอริยสัจ ๔ นี้ว่าเป็นธรรมของจริงอันประเสริฐๆ ก็ท่านได้รับความประเสริฐจากสัจธรรมนี้ เมื่อเข้าถึงอันจริงแล้วอันไหนเป็นข้าศึกต่ออะไรไม่เห็นมี เอาซิปฏิบัติซิ นักปฏิบัติทั้งหลาย อย่าให้มีแต่มาพูดก็อกๆ อยู่อย่างนี้ มีแต่ลมปาก เหมือนกับมาโกหกหมู่เพื่อน เอาลงให้มันเห็นดูซิว่าจะเป็นยังไงจะมีที่ค้านกันได้ไหมว่าอริยสัจ ๔ นี้เป็นธรรมของจริงอย่างประเสริฐ ให้ถึงดูซิเป็นยังไง

ทุกข์ที่เราเคยตำหนิติเตียนว่าเป็นข้าศึกๆ มาตั้งแต่ไหนแต่ไรก็ดี สมุทัยว่าเป็นข้าศึกมาตั้งแต่ไหนแต่ไรก็ดี เอ้า มรรค คือ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเป็นสำคัญ ตามเข้าไปซิ ให้เห็นทันกันให้ถึงกัน เมื่อต่างอันต่างถึงกันแล้ว จะไม่มีธรรมชาติใด

ตำหนิธรรมชาติใดเลย นั่น การปฏิบัติการประกอบความเพียรให้ถึงความเพียร การปฏิบัติตามหลักสัจธรรมที่องค์ศาสดาได้สอนไว้ จนถึงขั้นความบริสุทธิ์พุทโธก็ให้มันถึงสัจธรรมความจริงซิ แล้วมันจะเป็นอะไรออกมา ความรู้ชนิดไหนจะออกมาจากท่ามกลางแห่งสัจธรรมที่เป็นของจริงเต็มส่วน แต่ละอย่าง ๆ เป็นของจริงเต็มส่วนแล้วจะมีอะไรแสดงออกมา สิ่งที่แสดงออกมานั้นจะเป็นของเลิศของประเสริฐหรือเป็นของเลวทรามประการใด จะทราบเองในผู้ปฏิบัติ

เพียงทำหย็อก ๆ แหย็ก ๆ แล้วก็จะทวงเอามรรคผลนิพพาน ๆ มันบ้า กรรมฐานบ้าอย่างนั้น เหตุไม่สมผลก็จะเอาผลมาเต็มเม็ดเต็มหน่วย เหตุไม่สมผลก็จะโดดข้ามโลกข้ามสงสาร ทั้งที่กิเลสเต็มหัวใจอยู่ด้วยความขี้เกียจขี้คร้าน ความไม่เอาไหน มันเป็นอะไรอย่างนั้นนักปฏิบัติเรา พิจารณาขุดค้นลงไปซิ นักปฏิบัติไม่มีความกล้าหาญชาญชัย ใครจะกล้าหาญชาญชัย พระพุทธเจ้าพาให้อ่อนแอท้อแท้เป็นนักแพ้สงครามเมื่อไร พระพุทธเจ้าเป็นนักต่อสู้ในสงครามถึงขั้นสลบไสล ผลสุดท้ายได้ชัยชนะอย่างเอกขึ้นมาเป็นศาสดาสอนโลกเห็นไหม นั่นท่านท้อแท้ที่ตรงไหน ท่านอ่อนแอที่ตรงไหน สาวกแต่ละองค์ ๆ ก็เหมือนกัน เดินตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า จนกระทั่งทัน ๆ ๆ เป็น **สงฺฆ สรณ คจฺฉามิ** ของพวกเรา ท่านไม่ใช่ผู้อ่อนแอท่านเหล่านี้

เราปฏิบัติอย่างไรถึงไม่ได้เรื่องได้ราว สัจธรรมก็แบกหามกันอยู่ทุกวัน ๆ นี้ทำไมไม่เอามาคลี่คลายดูให้เห็นประจักษ์ เป็นยังไงสัจธรรม ศาสดารู้เป็นยังไง พระสาวกท่านรู้สัจธรรมว่าเป็นของจริงอันประเสริฐเป็นยังไง หัวใจเราเมื่อเจอสัจธรรม เหตุไรมันถึงเลวลง ๆ มันไม่อยากพินิจพิจารณา มันกลัวทุกข์กลับแบกแต่ทุกข์อยู่ตลอดเวลา กลัวทุกข์กลัวเฉย ๆ กลัวลม ๆ แล้ง ๆ กลัวหาเหตุผลไม่ได้ แต่สร้างแต่เรื่องสาเหตุที่จะให้เกิดทุกข์ขึ้นมาเผาลนจิตใจ ด้วยความคิดความปรุงต่าง ๆ อันเป็นเรื่องของสมุทัย มันถูกต้องที่ไหน มันเป็นสัจธรรมอะไรอย่างนั้นพิจารณาซิ ถ้าลงเป็นสัจธรรมแล้วจะเห็นเป็นจริงตามหลักธรรมชาติด้วยกันทุกสิ่งทุกอย่าง ปล่อยวางไว้ตามเป็นจริงทั้งหมด นั่นละความเลิศเลอถึงจะยังไม่พ้นจากกิเลสก็ตาม จะเห็นความเลิศเลอปรากฏขึ้นในท่ามกลางแห่งสัจธรรมที่ถึงกันแล้วด้วยความเป็นจริงด้วยกัน ไม่เป็นอย่างอื่นเลย

เอ้า ๆ ปฏิบัติดูซินักปฏิบัติ ทำไมธรรมของพระพุทธเจ้าจะอยู่ห่างไกลจนเลยอินเดียไปเหรอ มันไม่มีอยู่ในร่างกายจิตใจของเรานี้เหรอ ซึ่งเป็นเรือนสัจธรรมโดยแท้มีอยู่ในกายในใจของเรานี้ ทุกข์อยู่ที่ไหน มันอยู่ที่กายที่ใจนี้ใช่ไหม กายใจของใครใครเป็นผู้รับทราบเรื่องทุกข์เรื่องสมุทัย ถ้าไม่ใช่หัวใจของเราดวงนี้รับทราบจะเป็นใจดวงไหนรับทราบ เอ้า สติปัญญานำมาใช้พินิจพิจารณาเรื่องของทุกข์ของสมุทัยซึ่งเป็นสัจ

ธรรม ๒ เบื้องต้นนี้ซิเป็นยังไง เอาความเพียรหนุนเข้าไป ความอดความทนหนุนเข้าไป เพื่อรู้ความจริง

แต่อย่าหมุนไปอย่างอื่น ถ้ากลัวเป็นกลัวตายแล้วเท่านั้น ไม่มีทางรู้ ไม่ต้องมาพูดเรื่องเป็นเรื่องตาย ให้หมุนเข้าไป แต่เรื่องอยากจะทราบความจริงในทุกข์เป็นยังไง ในสมุทัยเป็นยังไง ด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ให้หมุนเข้าไป มันทุกข์ที่ตรงไหน มันเจ็บที่ตรงไหน ดูที่ทุกข์ที่เจ็บนั้นด้วยสติด้วยปัญญา เพื่อทราบความจริงนะ อย่าอยากให้มันหาย ถ้าอยากให้มันหายเท่าไร ยิ่งเพิ่มทุกข์สมุทัย ความอยากให้มันหาย ความอยากนี้แลเป็นสมุทัย อยากประเภทนี้เป็นสมุทัย อยากทราบความจริงนี้เป็นมรรค เอา ๆ พิจารณาลงไป จนกระทั่งทราบความจริง จะไม่เป็นอย่างอื่นเลย เพราะสัจธรรมเคยเป็นของจริงมามากต่อมากนานแสนนานแล้ว ทำไมจะไม่จริง ถ้าเราเป็นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติจริง ๆ แล้ว เราจะได้เจออย่างจัง ๆ ภายในจิตใจของเรา และจะได้กราบพระพุทธเจ้าอย่างราบโดยไม่ได้เห็นพระองค์ท่านแหละ พระองค์ท่านแท้คืออะไร นี่ก็ร่องรอยที่จะก้าวเข้าพบองค์ศาสดา ได้แก่พระจิตที่บริสุทธิ์ของท่าน ออกจากสัจธรรมทั้ง ๔ นี้แล จะไปจากไหน

สัจธรรมทั้ง ๔ นี้เป็นธรรมชาติที่กลั่นกรองจิตให้บริสุทธิ์ได้โดยไม่ต้องสงสัย นับแต่พระพุทธเจ้าพระองค์แรกมา จนกระทั่งปัจจุบัน และพระพุทธเจ้ากี่พระองค์ก็ตามในอนาคตกาลข้างหน้า จะนอกเหนือไปจากอริยสัจธรรมทั้ง ๔ นี้เป็นธรรมเครื่องกลั่นกรองไม่ได้เลย พระสงฆ์สาวกก็เหมือนกัน แล้วเราจะเป็นคนประเภทไหนจึงไม่ได้อยู่ในข่ายแห่งธรรมทั้งหลาย แห่งท่านผู้รู้ทั้งหลายเหล่านี้ เราไปอยู่ในโลกใดแดนใดทิศใด สัจธรรมของเราไปอยู่แดนใดทิศใด หรืออริยสัจของเราคือทุกข์ สมุทัยเหล่านี้ไม่ได้อยู่ด้วยกันหรือเวลานี้ ไม่ได้อยู่ในกายในใจของเราหรือ สติปัญญาเอาไปต้มแกงไว้ที่ไหน เขาหุงต้มแกงมาให้กินทุกวันนี้เป็นเรื่องของสติปัญญาเหรอ เราไม่ได้คิดไว้บ้างเหรอ เอาให้จริงจังซินักปฏิบัติ

มองดูแล้วมันขวางหูขวางตา มันอ่อนหัวใจไปเสียไม่ทราบเป็นยังไง มันมีแต่อ่อนแต่แอ มีอยู่มากเท่าไรมามากเท่าไร ยิ่งทำให้หนักเข้าไปโดยลำดับ ทั้งที่ไม่มีเจตนาที่จะมาทำให้หนัก แต่สิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์นั้นมันขัดมันข้องมันยุ่งมันเหยิงกับอรรถกับธรรมเพื่อมรรคนิพพานอยู่ตลอดเวลา ทำไมจะไม่พูดบ้างล่ะ พิจารณาซิ เอาให้มันเห็นคล่องตัวบ้างซิ เป็นยังไงการประกอบความพากเพียรนี่ เอ้า พิจารณาให้มันเห็นเรื่องของทุกข์เรื่องของสมุทัย มันจะทุกข์ขนาดไหน เอา ๆ ตามมันให้เห็นชัด ๆ ในอิริยาบถใดก็ตาม นี่ไม่ได้พูดเล่นนะ พูดจริง ๆ เพราะได้ปฏิบัติมาอย่างนี้จริง ๆ และก็รู้จริง ๆ ด้วยนะ ไม่ใช่คุย จึงได้กล้าสามารถนำมาพูดให้หมู่เพื่อนฟัง ธรรมพูดไม่ได้มีเหรอ ธรรม

พระพุทธเจ้าเพื่อรู้เพื่อเห็นเพื่อพูดเพื่อประกาศสอนธรรม ให้ได้เป็นสิริมงคลแก่ผู้เกี่ยวข้องมาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ทำไมจะพูดไม่ได้วะ เอ้า ลองปฏิบัติดูซิ ถึงไม่พูดมันก็เด่นอยู่ในหัวใจนั่นแหละ ถ้าลงเป็นของจริงแล้วไม่เป็นอย่างอื่นเอาให้จริงซิ

นี่ก็พูดให้ฟังไม่รู้กี่ครั้งกี่หน พูดเพื่อโอ้เพื่ออวดที่ไหนเมื่อไรมี แม้เท่าเม็ดหินเม็ดทรายก็ไม่ปรากฏ ระลึกไม่ได้เลยว่าได้พูดเพื่อความโอ้อวด นอกจากพูดด้วยความเมตตาสงสารหมู่เพื่อน ที่เห็นว่ามาเกาะมาเกี่ยวมาจากที่ไหนจังหวัดใดภาคใดก็มาเต็มอยู่ที่นี่ทั้งนั้น ก็สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่ได้มีลี้ลับอะไรเลย และให้พึงทราบว่าความเพียรเท่านั้นที่จะสามารถพังกิเลสลงได้ ความอดความทนความอุตส่าห์พยายามด้วยสติปัญญาเป็นของสำคัญ นี่ละกิเลสมีเท่าไรพังได้โดยไม่ต้องสงสัย ขอให้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติเถิด

ธรรมไม่เป็นอื่น ธรรมคือธรรมอยู่โดยตรง กิเลสก็ไม่เป็นอื่น กิเลสคือกิเลสอยู่นั้นแล พระพุทธเจ้าแก้มาได้ สาวกแก้มาได้ เราเป็นลูกศิษย์ตถาคตทำไมจะแก้ไม่ได้ถ้าจะแก้ถ้าแก้น่ะ นอกจากจะนอนให้กิเลสเหยียบทำลายอยู่ทั้งวันทั้งคืนแล้วก็บ่นหาแต่คะแนนเรื่องมรรคผลนิพพาน แล้วก็เป็นผู้ให้คะแนนตำหนิคะแนนธรรมพระพุทธเจ้าทำไมไม่ให้ผล จะให้ผลยังไงก็กิเลสมันเหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลามีแต่กิเลสทำงาน ผลก็คือเรื่องของกิเลส มีแต่เรื่องความทุกข์ความทรมานภายในจิตใจซิ วันหนึ่งๆ มีแต่เรื่องกิเลสทำงานอยู่ในหัวใจ ธรรมจะทำไม่ได้แม้แต่นิดหนึ่งเวลาหนึ่ง เห็นเป็นความทุกข์ความลำบากไปเสียหมด ถ้าพอจะก้าวออกสู่งานของธรรม ถ้าให้กิเลสถลุงเสียทั้งวันทั้งคืนจะเป็นเท่าไรเท่ากัน เหมือนคนไม่มีหัวใจ ทั้งๆ ที่เราก็รู้อยู่ว่าทุกข์ แต่สาเหตุเป็นมาเพราะอะไรไม่สนใจพิจารณาซิ มันถึงไม่รู้เรื่องเงื่อนต้นเงื่อนปลายของมัน ก็เท่ากับว่าไม่รู้เรื่องสัจธรรมนั้นเอง ตั้งใจปฏิบัติซิ

มันจะหมดแล้วนะเวลานี้พระธุดงคกรรมฐานเรานั่น จะมีแต่ชื่อนะ ความจริงจังกับการปฏิบัติเพื่อเอามรรคเอาผลดังศาสดาสอนไว้จะไม่มี ดีไม่ดียังเที่ยวลบล้างธรรมที่ท่านสอนไว้ไปอีกนี่ ด้วยความรู้ความเห็นความถนัดใจของตัวที่กิเลสมันหุ้มห่อจนมิดชิดภายในจิตใจ จนจะแย็บออกมาหาอรรถหาธรรมไม่เจอเลย นั้นมันก็ยังกล้ามาพูดได้ด้วยความถนัดใจของตน ด้วยความสำคัญของตนว่าถูกยิ่งกว่าธรรมของพระพุทธเจ้ามีอยู่เยอะ ระวังนะมันจะมาแต่งคัมภีร์ขึ้นภายในหัวใจของเรา เดี๋ยวว่านรกไม่มีสวรรค์ไม่มี บาปไม่มีบุญไม่มี เทวโลกพรหมโลกไม่มี เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมไม่มี เปรตผีไม่มี มันจะไปละนะ

ตาบอดๆ นี้ละมันเที่ยวลบเที่ยวล้างไปหมด ผู้ตาดีที่บอกไว้สอนไว้ทุกสิ่งทุกอย่าง คนตาดีใครจะเกินพระพุทธเจ้า เรื่องปัญญาญาณหยั่งทราบไปตลอดทั่วถึงตามสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายไม่ลำเอียง สอนไว้โดยถูกต้องแม่นยำ ผู้ตาบอดมันจะไปเที่ยวลบล้างไปหมดนั่นซี และนอกจากเจ้าของลบล้างแล้ว ยังระบายหรือยังประกาศคนอื่นให้โง่ให้เขลาเบาปัญญา ขายความเซ่อซ่าขายความเลวทรามของตัวเองอีก ให้ระบาดสาดกระจายเหม็นคลุ้งไปหมดในวงศาสนาของพระพุทธเจ้า ลูกศิษย์ตถาคตนั้นแหละเป็นผู้ทำลายศาสดา คำสอนของศาสดาจะเป็นใครไป

นรกก็ไม่มี สวรรค์ไม่มี เทวบุตรเทวดาไม่มี เทวบุตรเทวดาก็เรานี้แหละ นั่น ดึงเข้ามาแล้ว ดึงเข้ามาแล้ว เรามันทำอะไรพอจะเป็นเทวบุตรเทวดาได้ มันเหมือนผีอยู่เวลานี้ เป็นผู้ขัดแย้งต่อธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ทำลายธรรมพระพุทธเจ้าอยู่ด้วยความสำคัญมั่นหมาย ว่าตนเฉลียวฉลาดอยู่เวลานี้คือใคร ถ้าไม่ใช่เทวทัตในร่างของเรานั่นเหรอผู้ที่จะยังโลกให้เจริญรุ่งเรือง นั้นหรือผู้ที่จะเป็นเทวบุตรเทวดา อุบายวิธีการอย่างนี้หรือเป็นอุบายของเทวบุตรเทวดา ความรู้อย่างนี้หรือความรู้ของคนที่จะเป็นเทวบุตรเทวดา นอกจากมันจะเป็นสัตว์นรกทั้งเป็นนี้เท่านั้น

ให้ระวังนะเรื่องเหล่านี้ มันจะแต่งคัมภีร์ขึ้นมาภายในหัวใจของผู้ปฏิบัติเรานี่แหละ ของชาวพุทธเรานี่แหละ มันมีอยู่มากแล้วเวลานี้ อ่านไปก็เจอเองแหละ แต่งเอาตามชอบใจ เขียนเอาตามชอบใจ ไม่คำนึงถึงเหตุถึงผลดีชั่วประการใด ให้ปฏิบัติเสียก่อนน่ะเรื่องมัน เอ้า ปฏิบัติ บาปไม่มีจริงๆ หรือ เอ้า ปฏิบัติลงไปให้มันเห็นให้มันรู้ว่าบาปไม่มีจริงๆ หรือ ให้มันเห็นชัดๆ นี่นะ นรกมีหรือไม่มีให้รู้ด้วยการปฏิบัติ อย่ารู้ด้วยความด้นเดาเกาหมัดหลอกโลกหลอกสงสารเขาเฉยๆ มันจะประกาศความโง่ของตนให้ซ้ำลงไปอีก เลวลงไปอีก ยิ่งกว่าสัตว์เดรัจฉานไปอีก ให้ระมัดระวังนะตรงนี้

เอา ปฏิบัติลงไปให้จริงซี เป็นยังไงศาสดานี้สอนโลกลวงจริงหรือลวงโลก **สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** ลวงโลกจริงๆ หรือ **ธมฺม์ สรณ์ คจฺฉามิ** ไม่มีหรือ ลวงโลกเฉยๆ หรือ **พุทฺธ์ สรณ์ คจฺฉามิ** ที่ตรัสรู้ธรรมพูดแต่ลมปากเฉยๆ หรือ ให้มันเห็นด้วยการปฏิบัติที่ทรงสอนไว้นี้โดยถูกต้องแล้ว เอ้าๆ ฟาดลงไป ยังไงถ้าไม่ได้กราบพระพุทธเจ้าอย่างราบไม่มีอย่างอื่น ขอให้ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้เถิดจะไปไหน นรกมีไม่มีใครมาสอนไว้ นรกไม่มีว่านรกมีใครสอน พิจารณาซิ นี่ซิเรื่องของกิเลสมันเที่ยวลบล้างธรรมและลบล้างความจริง มันเที่ยวปลอมไปหมด ของมีมันว่าไม่มี ของไม่มีมันว่ามี มันอยู่ในหัวใจของเราทุกคนทุกท่านนี่ละ ไม่ได้ตำหนิผู้หนึ่งผู้ใดแหละดูเรานี้ พิจารณาซิ

บทเวลามันจะเป็นความขี้เกียจ มันจะเป็นสวรรค์วิมานขึ้นมาละนะ ทางจงกรมมันไม่มองเห็น นั่งสมาธิภาวนามันก็ไม่มองเห็นว่าเป็นความดิบความดีอะไร สู้ความขี้

เกียจความนอนตามชอบใจไม่ได้ นี่สิ่งเหล่านี้มีแต่มันสร้างคัมภีร์ของพระเทวทัตขึ้นมาในหัวใจเรานี้ ให้พากันระมัดระวัง เวลานี้มันเป็นอยู่แล้วนะ หัวใจเรานี่มันวิมานของเทวทัตจะเป็นอะไรที่ไหนไป

ใครจะสอนได้อย่างถูกต้องแม่นยำยิ่งกว่าศาสดาองค์เอก ปฏิบัติลงไป ยอมเอง เพราะธรรมทุกแง่ทุกมุมที่ทรงสอนไว้ ไม่มีผิดเพี้ยนจากความจริงไปตรงไหน ขอให้ปฏิบัติตามหลักความจริงที่ทรงสอนไว้นั้นเถิด จะเจอสิ่งที่พระองค์ประกาศสอนไว้ทุกแง่ทุกมุมทีเดียว นอกจากความสามารถเราไม่มีเราก็อาจไม่เห็นไม่รู้ได้ เพราะเราไม่ใช่พุทธวิสัย คือวิสัยของศาสดาเหมือนพระองค์ เราเป็นวิสัยของคนธรรมดา ถ้าเป็นสาวกก็สาวกวิสัย เป็นวิสัยของผู้ปฏิบัติตามรอยศาสดา ไม่ใช่เป็นผู้เก่งกว่าศาสดาหรือเสมอศาสดา พอที่จะรู้ไปเสียทุกแง่ทุกมุม สิ่งใดที่เรารู้แล้วเห็นแล้วตามทางศาสดา นั้นแหละเป็นสักขีพยานว่า สิ่งที่เราไม่รู้ก็มีอย่างนี้เห็นอย่างนี้ แต่เรายังไม่รู้เรายังไม่เห็น เราเห็นเรารู้แค่ความสามารถของเรา นี่ก็เป็นสักขีพยานยืนยันกันแล้ว ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

เอาให้เห็นซิให้ได้ทรงมรรคผลนิพพาน มีอยู่กับใครถ้าไม่มีอยู่กับผู้ปฏิบัติ ให้มีอยู่ที่อื่นไม่มี พูดตรงๆ อย่างนี้เลย เอ้า ใครจะว่าบ้าก็บ้าเถอะ มีอยู่ในภาคปฏิบัตินี้เท่านั้น พระองค์ทรงสอนว่ายังไง ปริยัติศึกษาเล่าเรียนเข็มทิศทางเดินมาแล้ว ปฏิบัติ เอ้าก้าวเดินตามเข็มทิศทางเดินที่ศึกษาเล่าเรียนมาแล้วซี ปฏิเวธคือความรู้แจ้งแทงทะลุ ผลเกิดจากการปฏิบัติจะไปไหน ถ้าไม่ปรากฏขึ้นมากับผู้ปฏิบัตินั้น พระสาวกล้วนแล้วแต่เป็นผู้ปฏิบัติที่เป็น **สรณำ คจฺฉามิ** ของพวกเรานี้ ไม่ใช่ผู้เรียนมาเฉยๆ จำไว้เฉยๆ นอนเอกเขนกอยู่แล้วก็สร้างเอามรรคผลนิพพานขึ้นมาในหัวใจ ด้วยการหลับการนอน ไม่เคยมีในคัมภีร์ไหน เห็นแต่แทบล้มแทบตายกันทั้งนั้น กว่าท่านจะได้ผลมาครองหรือเป็นสมบัติอันล้นค่าของท่านเอง นี่ก็ให้พึงตั้งใจประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น จะได้สมเหตุสมผลดังเราเป็นนักปฏิบัติ

เรื่องใดอย่ายุ่ง โลกนี้เคยมีมานาน ตาเคยดูมานาน มันให้ความวิเศษวิโสอะไร พอที่จะหลงบ้าอยู่กับมันตลอดเวลา อยากดูอยากเห็นอยากได้ยินได้ฟัง ตาหูจมูกลิ้นกายจิตนี้ถ้าไม่สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ มันจะสัมผัสสัมพันธ์กับอะไร มันเลิศเลออะไรกับรูปเสียงกลิ่นรสเครื่องสัมผัสที่เราสัมผัสสัมพันธ์อยู่ทุกวัน ด้วยตาหูจมูกลิ้นกายนี้น่ะ อะไรมันเลิศมันประเสริฐพอที่จะเป็นบ้าอยู่ตลอดเวลา ไม่รั้งจิตใจไว้เข้ามาสู่ภูมิอรรถภูมิธรรมภายในจิตใจนี้บ้างเลย

จิตมันคิดอะไรมันอยากอะไร ความอยากนั้นเป็นผลประโยชน์อะไรบ้าง เอามาชั่งมาตวงดูซิ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่จะเทียบเคียงเหตุผลหนักเบาได้อย่างชัดเจนจากการ

ปฏิบัติของตน เพียงเรื่องความอยาก เดินตามความอยากตายทิ้งเปล่าๆ นะ ไม่มีวันที่จะได้เจอของจริงของดีแหละ จะมีแต่ลมแต่แล้งเหลวแหลกแหวกแนวไปอย่างนั้นละ

เอาละพอ

<<สารบัญ